Slovenski

GLASNIK.

Lepoznansko-podučen list.

Vredil in izdal

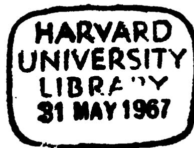
Anton Janežič,

c. k. učitelj više realke v Celovcu.

Deseti zvezek.

V CELOVCU 1864.

Natisnila Jan. & Frid. Leon.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
31 MAY 1967

KAZALO.

Zabavni del.

Poezije.

Narodske.

Pripovedke.

Podučni del.

Besednik.

Slovstvo in umetnost.

Razne drobtine.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 1. V Celovcu 1. januarja 1864. X. zv.

Glas o novem letu.

Poglejte jasno lice zlate zore,
V plameni svitlem se nebó žarí,
Olimp odprejo lepolase Hore,
Po daljne zemlje planu se daní;
Ovija blišč iz nova temne gore,
Slovesno pa se beli dan rodí,
Mogočni Janus je obernil ključe,
Iz veka novo leto se zasuče.

Šumé mogočne Tibere valovi,
Enéjev rod razširja glasen hrum;
Kadila žgó Helenovi sinovi,
Visoko glas doní neštetih trum.
Pod zlatim solncem razni so rodovi,
Povsod budí se novoletni šum,
Nastavlja svet izpraznjena torila,
Da vsem bi milostna Fortuna bila.

Al kakor blisek čas v prikazni šviga,
Na zlatem vozu Helios derdrá,
Rodovom novim luč življenja vžiga;
Po morskem šumu ladija veslá,
Z banderom svetim močen veter miga,
Pod varstvom ljudstvo en brodnik imá,
Med mnoštvom pa duhovi se budijo,
Glas kliče: Žarki naših dní gorijo!

Pomembe polna, resna je postaja,
Kjer vbira si človeštvo pot naprej.
Uzorov slavnih moč sercé navdaja,
Ko gleda duh gibanje od poprej.
Najteži dróg iz zdanjosti prihaja,
Skerbijo nove sile za poznej;
Al mar slovanski rod bez dela spava,
Al ne budí poguma sreča, slava?

Njegov je dan, ki pod obnebjem sije,
Po morji nova Argo se peljá,
Namenjena do čudne domačije,
Kjer ljuti drakon zlati run imá.
Junakom mnogim serce krepko bije,
Ki ne bojé se groma strašnega;
Nov up živí, da mila godba vstavi
Vse, kar se jezno giblje po naravi.

Stojijo že pokojno Simplejade,
Končan pa ni popolne zmage boj.
Sicer ne vgasnejo vesele nade,
Al vendar vzdiga se orjaški broj;
In ko v divjosti lastni ta razpade,
Pobiti mora ljuti se pozoj,
Da s častno zmago venčano kerdelo
Poverne se v osrečeno deželo.

Saj mora se spolniti prerokvanje,
Veljaven biti stare Slave glas.
Preč dolgih vekov je nesrečno spanje,
Bil svet minulega je leta čas,
Izbudil veličastno bil gibanje
Slovanskih Dioskurov rajski kras.
Za svetih Gracij venec se bojuje
Junaška moč — Titanov pest miruje.

Pa vpraša kdo: Kaj hočejo imeti
Brodarji novi, kam njih čoln letí?
V kateri zemlji hočejo živeti,
Kje njim prijazne sreče svit gorí?
Al prostosti jim zvezda mar ne sveti,
Pravice vir trinoštvo jim kalí?
Al niso vroče sanje mar dežela,
Ki iščejo si nova je kerdela?

Prijatelj stoj! preblažene namene
Stvarém je svojim večni dal Gospod,
In zlata krona ni najviše cene,
Kar išče si po daljni zemlji rod.
Da duh predere sivih megel stene,
Da si odprè v planjave jasne pot —
Po tem junaki verli hrepenijo,
Zato pogumi v sercih jim gorijo.

Obrača svet se po neskončnih krogih,
V soglasji mičnem se združuje vse;
In kar odkriva duh po željah mnogih,
Povzdiga do svobode prave se.

Če merzel veter se spustí po logih,
Povénejo mladike ranjene,
Budé le žarki nebni glasno petje,
O njih v zelenje se zapleta cvetje.

Da zlata zvezda narodne svobode
Sloveniji pokaže rajski svit,
Da stopi med osrečene narode,
Da cvet požene v slavi vekovit:
Zato junaški broj se trudil bode,
Ki plamen svitlih zvezd mu je odkrit,
V zvestobi in ljubezni se ne gane,
Dokler bolj mila doba ne nastane.

Iz groba mora ti Adonis vstati,
Slovenija! tvoj blagor oživí,
Iz britkih solz ti mora cvet pognati,
Ki nevenljiv ostane večne dní.
Nebesa čejo slavno zmago dati,
V prijaznih upih serce se topí,
S sinovi vsemi gorko za-te vneto
Pozdravlja z močnim glasom novo leto!

A. Okiški.

Zgubljen mož.

(Pripovedna čertica.)

Po tvojih ulicah, Ljubljana! sem hodil lansko jesen. Merzloten veter je pihal; poprejšno noč je sneg pervikrat pobelil kamniške planine in zapadajoče solnce je je rudečilo z zadnjimi žarki. Ko grem mimo bolnišnice, odpró se velika vrata in štirje možjé prinesó trugo, pokrito s suknom, ki je morebiti nekdaj bilo černo. Nosačem se je neznano mudilo, komaj jih je dohajala stara ženica, edini pogrebec; tudi duhoven ni spremljal merliča.

„Koga nesó?“ poprašam hlapca, ki je zapiral vrata.

„Trapastega Skalarja se je usmilil Bog, ter ga je vzel k sebi.“

Ko čujem Skalarjevo ime, spreletelo me je nekako čudno. Vsak nesrečen človek ima neko pravico za naše pomilovanje. Nesreča poveliča vsacega človeka, tudi najbolj zaničevanega reveža, posebno če ga vidimo mertvega pred seboj; zdi se nam vselej

boljši, ko je bil znabiti v resnici. V tesni trugi vidimo zdaj le junaka, ki so ga zmagale neprijazne okolnosti in ne prašamo veliko, ali si je sam kriv ali ne, radi mu podelimo venec mučenstva. — Skalar je bil meni tak mučenec.

Stopim hitrejše in se pridružim ženici, ki me je z začudenjem pogledovala od strani. „Ali ste poznali ranjcega?“ vprašam ženico, ko smo se približali sv. Krištofu.

„Se vé, da sem ga poznala; saj je moje sestre sin, jaz sem njegova teta“, odgovori mi žena z zatopljenim glasom.

Prišli smo do jame, nosači so potegnili sukno s truge, pobrali so nosila ter so hitro odšli, ne čakaje pokopa. Dva grobarjeva hlapca ga položita v grob, jaz mu veržem zadnje persti, hlapca ga zasipljeta, in teta klečé kraj groba moli tiho za pokoj ranjcega. Zdaj zazvoní Ave Marija, starši hlapec z leseno nogo moli glasno angeljsko češčenje, mí drugi mu odgovarjamo in na zadnje smo vsi molili še en očenaš, da bi Bog dal ranjcemu večni mir in pokoj.

Mrak se je že vlegel na grobe, ko sva z ženo zapustila pokopališče.

Žena je bila jako razgovorna, ni je bilo treba mnogo nagovarjati, rada je povedala, kar je vedela.

„Ranjki Matevž je bil Gorenec iz prav dobre in premožne hiše. Bil je edini sin, oče mu je umerl zgodaj, ravno ko je stopil v latinske šole. Ko bi bil delj časa živel, gotovo bi Matevž ne bil zašel na tako slabe pote. Mati njegova je bila moja sestra, bila je dobra žena, za-nj veliko predobra. Njena edina želja je bila, enkrat doma v farni cerkvi svojega Matevža viditi na prižnici in iz njegovih ust poslušati božjo besedo. Kedar sem bila pri njej, govorila mi je od tega in vselej sve se obé veselja jokali. Matevž je bil vedno pervi v šoli, vsi gospodje so rekli, da ima med vsemi najboljšo glavo in svojo mater je tudi tako rad imel, da je storil po njeni želji ter šel v lemenat, akoravno ni imel za ta sveti stan pravega poklica, kakor se je pokazalo pozneje. Ali mater je pa vendar le veselilo, da jo je ubogal, ali učakati srečnega dne, na kterega se je tolikanj veselila, to jej ni bilo dano, Bog jo je poprej poklical k sebi.

Matevž je po materni smerti ostal sam; zdaj ga ni več vezala materna želja, slekel je černo kuto in prevzel je doma gospodarstvo, ali vsi sosedje so rekli, da iz spridenega gospoda ne bo nikoli dober gospodar. In sosedje so bili modri možjé. Matevž se je kmalo spoznal z lepo mlado deklino, ki jo je priserčno rad imel, mislil je, da jo dobí za ženo. Ali ona je bila nestanovitna in omahljiva, zapustila je Matevža in vzela druzega. To je polomilo Matevža še bolj ko materna smert. Zanemarjal je gospodarstvo, v cerkev ni hodil, tih in žalosten je pohajal po polji, vsi smo mislili,

da se v njem kuha huda bolezen. Jeseni pa po ajdovi žetvi mu ni bilo več domá ostati, polastila se ga je spet želja, kaj več se učiti. Gospodarstvo je dal v štant in šel je na Dunaj v visoke šole. Kaj je ondi delal, to mi ni znano, le to vẹ́m, da je neznano veliko denarja potreboval: kakor sneg s pomladi je kopnelo njegovo gospodarstvo. Gozd za gozdom, njivo za njivo je prodal. Od gospodov, ki so ga vidili na Dunaju, zvedeli smo, da je neznano učen, od njega samega pa ni bilo nobenega glasú, in vendar je teklo že sedmo leto, kar je šel od doma. Kar zvemo, da je šel izpod našega cesarja nekam daleč, ljudje sami niso prav vedeli kam: eni so rekli, da je na Nemškem, eni pa, da je na Poljskem. Nekteri so pravili, da je šel za neko žensko, ki mu je tako pametno glavo zmešala, da mu ni bilo brez nje živeti; drugi so pa govorili, da bi bil kmalo ustrelil necega grofa ali kali in da je zato moral bežati. Takrat so mu poslali zadnje krajcarje, vse lepo premoženje je zaštudiral.

Od zdaj ni bilo od njega ne pisma ne poročila, preteklo je že blizo dvanajst let; mislili smo, da je že davno mertev, kar se je pred desetimi leti spet pokazal, ali kako se je spremenil! — Komaj sem ga še spoznala, neznano se je postaral. Pravil je, da dobí tukaj profesorsko službo — ali niso mu je dali, da-si ravno so govorili, da več vé, ko vsi drugi. Revež je bil brez vsega zaslužka; česar se je lotil, povsod mu je spodletelo. Bil je pri meni in da-si tudi sama nimam veliko, vendar sem mu rada dajala, kolikor sem mogla, ker je bil neznano dober človek. Prepisal mi je vse pridige od patra Joahima, ker je rada prebiram, pa tudi sam je spisal dve ali tri, ki človeku gredó bolj k sercu, ko marsiktera v cerkvi. Časih bi bila rada kaj zvedela iz njegovega prejšnega življenja, pa mi je rekel: „Teta! pustiva to, saj bi me ne razumeli, mene pa bolí serce, če se zmislim nazaj.“

Na enkrat mu šine v glavo, da ne more več pri meni ostati, da mu vest ne pripušča, da bi še delj časa mene nadlegoval. Branila sem mu ali zastonj — šel je, kam? — ne vem. Osem let ga ni bilo na spregled, tudi se ni čulo od njega, kje in kaj dela. Lansko zimo se kar nenadoma spet prikaže, ali ni ga bilo k meni, menda se me je bal. Revež se je popolnoma zapustil, bil je raztergan in zamazan, beračil je in kar je izprosil, to je zapil — na žganji. Vedno je bil pijan. Oh kako lepo sem ga prosila, naj gre k meni in naj se loti kacega kolí dela. Ali ni me poslušal. „Teta! meni ni več pomagati, zgubljen sem“, tako mi je odgovoril. In res je bil zgubljen, pamet se mu je jela mešati; cele noči, časih komaj za silo oblečen, taval je v najhujšem mrazu okoli. Na zadnje so se ga usmilili in so ga vzeli v špital, kjer je sklenil svoje nemirno življenje.“

Toliko sem zvedel iz Skalarje …
še povedati, kje in kako sem se ž nj…

Bil sem četertošolec in pervikrat se… černo pinjo, ktera je mnogim ljudém simbol… pod pazho sem rad pohajal po polji, če je le vre… posebno rad sem hodil na ljubljanski grad; od tod… vidiš skor vso Ljubljano, odpira se ti najlepša panora… polje in zeleni gozdi, nizki griči in sive planine, vse to je… teboj razgernjeno.

Na severni strani, kjer raste germovje, tam smo si radi delali hišice, in tudi jaz sem si napravil blizo verha prav prijazno utico. Ko necega dne pridem do utice, zagledam v njej tujega človeka v gosposki obleki, ki je bila pa zelò ogúljena ali vendar čedna. Z obema rokama si je podperl glavo in zamišljeno je gledal v tla. Star je bil kacih 36 let, lice je bilo lepo ali prepadeno in čisto obrito.

Že sem se mislil umekniti nazaj, kar me zagleda.

„Ne zamerite, zdi se mi, da sem se polastil vaše utice, ali nisem se mogel zderžati, da ne bi sedel ter razgledal kraje, kterih že dolgo vidil nisem in ki so mi tolikanj mili.“

„Prosim ostanite, saj je prostora dovolj za dva.“

Imel sem pri sebi Ovida. V šoli smo ravno brali njegova pisma, v kterih revež pošilja bridke zdihljeje iz pustega Ponta v kratkočasni in lepi Rim. Učitelj nam je rekel, da je nesrečen vsak pesnik, in da je res tako, naštel nam je mnogo pesnikov, ki so bili vsi nesrečni. To leto sem tudi pervikrat dobil v roke Prešernove pesmi in iz njih sem spet prevídil, da „slep je, kdor se s petjem ukvarja“. Naš učitelj je bil pameten mož. — Moj sosed je sanjavo gledal na belo Ljubljano, jaz sem pa v eni roci deržal Ovida, v drugi pa Schwab-Osiandrovo prestavo.

„Kaj berete tu, če smem vprašati?“ oglasi se tujec.

„Ovidove epistole.“

„Ktero?“

„Tretjo.“

„Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem,
Qui miser est, ulli si suus esse potest,“

začne deklamirati neznani človek in brez spodtikleja recitira celo epistolo do kraja. In kako mu je tekla govorica, ko bi zvonovi peli, tako lepo še nisem slišal latinski govoriti. Jaz ga gledam z začudenjem, tako še naš učitelj ni znal.

„Marsiktero zlato resnico poveš, ljubi moj Ovid, ali vendar si prava baba“, pristavi učeni neznanec, ko je prenehal recitirati.

Lice, ktero mu je bil Ovid nekoliko razsvetlil, zmračilo se mu je zdaj spet in mož se je v novo zamislil.

„Tudi meni pridejo časih misli, ki mi ne dajo poprej miru, da jih zapišem", povzame tujec čez nekoliko besedo. „Prosim, posodite mi svinec". Dam ga mu in on zapiše nekaj na košček popirja.

„Aha!" mislim si sam pri sebi, „to je tudi pesnik — tedaj nesrečen!"

Ko spiše, dá mi svinec nazaj. Izpraševal me je o šolskih stvaréh, o učiteljih itd. Na zadnje mi reče: „Slišal sem, da je umerl profesor pesništva na gimnaziji; če mi sreča posluži, znabiti stopim na njegovo mesto".

Če dalje bolj sem se čudil učenemu možu. Na tihem sem si srečo voščil, da sem posodil svinec možu, ki bo k letu znabiti moj profesor. Hitro skrijem Schwabovo prestavo, ker sem vedel, da profesorji kaj tacega radi ne vidijo — ali dobra je pa vendar le.

Med tem zazvoní poldan. „Z Bogom, mladi prijatelj!" poslovi se neznani mož. „Znabiti se še večkrat vidiva".

Vsaki dan sem hodil na grad, ali neznanega pesnika ni bilo več v mojo utico. Dvakrat ali trikrat sem ga pozneje še vidil žalostnega hoditi po ulicah, ali govoril nisem ž njim. Učiteljsko službo je dobil drugi, germovje na gradu je izgubilo listje, dobilo spet novo, ali zastonj sem čakal na učenega znanca — zginil je in sčasoma sem na-nj pozabil.

Prešlo je nekaj let. O veliki noči sem se vozil z Dunaja po železnici. Na neki postaji za Savo stopim z voza, namenil sem se obiskati drage prijatelje, tri ure od železnice. Streljaj daleč od postaje stojí kerčma, kjer so mi rekli, da dobim voz in konje. Ko stopim v hišo, skor mi je sapa zastala. Od smerdečega tobakovega dima se je tako kadilo, da se je komaj vidila lojeva sveča, ki je na mizi berlela. Vso sapo je navdajal neprijeten vinski in žganjski duh pa sparen smrad. V nekem kotu se je derl hripav glas, kakor bi hotel peti, okoli peči in za pečjó so pa smerčali junaki, ktere je premagala pijača.

Da-si ravno sem komaj sopel, mikalo me je vendar to društvo toliko, da sem ostal tako dolgo, da se je pripravil voz.

Gosti so bili dervarji s Koma, ki so prišli po svoje plačilo in večidel so bili že pijani. Pri veči mizi, kjer je bilo največ hrupa, vidila se je glava pri glavi, na mizi je stal bokal slivovice, ki je šel iz rok v roke. V kotu je pa sedel mož v zamazani gosposki obleki in kmalo sem vidil, da je on duša vsega društva. Zdel se mi je znan, samo nisem se mogel spomniti, kje sem ga vidil. Hipoma se mi zasveti. Je, on je — moj učeni znanec z ljubljanskega grada. Melanholični pesnik, ki pozna vse klasično slovstvo in profesor pesništva, zdaj z žganjem omamljen, razveseljuje pijane dervarje s sirovimi burkami in nesramnimi kvantami.

Ravno se je bil iznebil neke prav kosmate in poslušavci so veselja hrohotali.

„Ti si vreden vseh škricev! Na, pij, černa duša!“ zagermí ko smreka visok galjot, in moj znanec zverne novo kupico žgočega strupa.

Rad bi bil ž njim govoril, ali v tem društvu ni bilo mogoče in vidil sem, da je pijan — torej sem ga pustil v divji derhali.

Iz Tersta sem pričakoval prijatelja. Pripeljal se je o polnoči in ker je bila noč tiha in jasna — bila je lepa mesečina — greva v razgovoru počasi proti domu. Na glavnem tergu nama pride nasproti človek, naju pozdravi in pohlevno vpraša: „Bog vé, ali je frančiškanarska cerkev že odperta? Šenklavška še ni.“ Jaz sem ga precej spoznal — bil je učeni mož z grada. Moj prijatelj se mu smeje v obraz, on pa ne čaka najinega odgovora. „Pojdem pogledat; če je odperta, je pa prav“, pristavi spet prav pohlevno in gre dalje.

„Ta gospod ga je preveč naložil“, velí moj šaljivi prijatelj.

„Ne sodi prehitro! Meni se zdi, da ni pijan. Pijanec ne govorí tako mirno; meni se zdí, da se mu v glavi meša.“ Prijatelju povem, od kod ga poznam in kakošnega sem ga vidil za Savo med dervarji. Ko prijatelj to zvé, ni se mu več smejal.

Komaj se je naredil dan, bila sva s prijateljem že spet na ulici. Namenila sva se na Rožnico in greva mimo glavne straže. Bil je ravno semenj in ta čas je na tem tergu vse polno kramarskih štantov. Okoli enega je bilo veliko ljudí, akoravno je bilo še zgodaj. „Saj ni tako neumen, kakor bi kdo mislil; ravno pred stražo se je spravil, da mu kdo kaj ne ukrade“, zasliši se ženski glas in potem občni smeh. „Ali kje so policaji, da bi ga spravili v kraj“, jezi se moški glas. Na to stopiva tudi midva bliže. Na štantu je ležal moj profesor pesništva, ki je sinoči cerkve pregledoval; tu je ležal gol. Zamazano perilo in raztergano obleko je lepo skerbno razobesil po štantu, škornje si je postavil kraj glave, na vsako stran eno. Svoj vderti cilinder je deržal na trebuhu in nad njimi je sklenil roke. Ljudi je prihajalo vedno več, nekteri so se jezili, drugi so se smejali, on je pa lepo sladko spal. Nekdo pripelje mestne čuvaje, ki so ga prebudili. Z zblojenimi očmi je gledal plašno okoli sebe, storil je, kar so mu rekli, oblekel svoje cunje, škornje je pa v roki nesel in vsacega popraševal, če je frančiškanarska cerkev že odperta.

Štiri tedne pozneje sem bil pri Matevževem pogrebu.

Fr. Erjavec.

Troje gorjé.

Gorjé, kdor nima doma,
Kdor ni nikjer sam svoj gospod;
Naj celi svet preroma,
Saj vendar tujec je povsod.

Gorjé, kdor se useda
Za tujo mizo žive dní;
Vsak grižljej mu preseda,
Požirek vsak mu zagrení.

Gorjé, kdor zatajiti
Prisiljen voljo in sercé,
Bedakom posoditi
Čas mora, glavo in roké.

S. Jenko.

Kosovo polje.

(Historiško-romantičen obraz; v češčini spisal P. Chocholoušek.)

I.

V Prizren, v slavno serbsko stolico, sklical je car Lazar velik zbor. — V zboru so vsi, kar jih je povabil: Tverdko, knez bosniški, Juri Strašimirović Balža, poglavar albanski, Kastriota, zapovednik v Skadru in daleč okoli, — samo Šiman bolgarski, ta je namestnike poslal na važno posvetovanje. Pa glasovita vojvoda, carjeva zeta: Miloš Obilić in Vuk Branković sta tudi v zboru; Lazar sam je pozval obá, pa povabil njuno družino.

Ha! v Aziji so se Mohamedani že nadivjali z ognjem in mečem. Pod njih silo omaguje že Carigrad; razdéti hočejo tisočletno deržavo gerških carjev. Bolgarsko so si tudi že osvojili, in dolensko Albanijo so plenile bisurmanske trume. Koder prej ni bilo slišati druzega glasú ko zvonov, ki so pravoslavne kristjane vabili v cerkve, pa petja Gospodu na čast, na čast svetnikom in svetnicam, — po teh mestih in vaséh se je zdaj začel razlegati divji Muezzimov glas. — Ljudstvu je hudo zajedalo to, ker je bisurman tako zaničeval, tako zatiral pravoslavno vero; pa sebični, nesložni knezi niso nič marali za to. Za Kristusovo čast, za slavo domovine jim ni bilo nič mar, ampak skerbeli so vsak za kak kos sosedove zemlje, kako bi ga osvojili s bisurmansko pomočjo. Zatorej je narod moral Boga prositi za usmiljenje in pomoč. — Ali zmirom bliže se valí nevarnost, ki bi rada izpodkopala serbski prestol. Gorje pa potlej kristjanskim narodom, ako je pogoltne turška sila, zadene turška sirovost!

„Malokdaj so nas sovražniki razdružili, vselej smo si sami nasprotovali ter pot delali največemu svojemu sovražniku, kervavemu vragu Kristusove vere. Pa pozabimo vendar že svojega

sovraštva! Splošne nevarnosti odganjajo le združene moči: zedinimo se torej, zato da uženemo bisurmana, da ga pogubimo, saj zahtéva to naša sveta pravoslavna vera, zahtéva to narod in domovina."

Tak poziv je bil Lazar razposlal okolnim knezom, svojim vazalom. Slušali so ga vsi, — le Šiman bolgarski, ta je poslance poslal v Prizren — skrivaj zarad Turkov.

V patrijarhalni cerkvi sveto mašo služi patrijarh Efraim vpričo zbranih knezov, vpričo obéh vojvodov in njune družine. Na desni pri oltarji sedé knezi, nad njimi pa vihrá serbski narodni prapor, drag paladij, posvečen davnemu proroštvu: „Nihče ne bode dolgo gospodaril slavne Serbske, tega praporja nima nihče v svoji moči!"

Ta prapor so angelji z nebes prinesli takrat, ko je bil Dušan kronan za carja. Zató je bil na posebnem kraju pri vélicem altarji spravljen med druzimi svetimi ostanki; zunaj je bil vselej le, če je bila prav kaka velika slovesnost. Nosil ga je vselej najvrednejši izmed vojvodov. Ali ta pot je bila volitev težka; dva nasprotnika, — oba za isto prednost!

Miloš Obilić pa Vuk Branković, oba carjeva zeta, oba glasovita vojvoda, premodra svètnika; pa vendar je ljudstvo rajše imelo Obilića, in car tudi. Brankovića so močno hvalili, jako častili, ljubili pa ne tako. Obilića so pa oboje: hvalili in radi imeli; zató je bil pa tudi sploh izvoljen, da je pri danešnji slovesnosti nosil ta paladij.

Molčé mu je Branković pustil to čast; ali vendar kmalo je rudečica oblila ga, kmalo pa je prebledelo obličje pričalo, kako težavo, kako bolest mu je zavdajalo dozdevno zaničevanje; kajti —častiželjen, imel je sebe za najvrednejšega, za pervega za carjem. Pa vendar ne besedice ne spregovorí, da bi razodel svoje notranje čute; ampak pokojen na videz stojí za carjem in pazi na svete obrede. Ali drugej so bile njegove misli, ne pri oltarji; ustne je imel stisnjene, roke terdno sklenjene, temen vzdih se mu časi privije iz nemirnih persi, in kolikorkrat neprevidoma po strani pogleda Obilića ali pa Lazarja pred seboj, vselej se mu tako divje zabliska oko, tako jezno, da tako rekoč sam preplašen pobesi očí. Vse to pa se je tako hitro zaporedoma godilo, da izmed pričujočih, zamaknjenih v svete obrede, nobeden nič ne zapazi, samo dve osebi, ti ste zapazili vsak najmanjši gibljej, najskrivnejši spremin. Na levi pri oltarji je sedela carjeva Milica s svojimi hčermi: z Maro, ženo Vuk-Brankovićevo, z Vukosavo, ženo Miloš-Obilićevo, pa z Milico, krasno Milico, slavljeno v serbskih pesmih.

„Glasovit je Vuk Branković, slaven vojvod, Lazarjeva Mara pa krasna, kakor večernica; vredna je tacega viteza. Ali še veči je Miloš Obilić, in Lazarjeva Vukosava krasna, kakor ste zvézda pa luna v polnem razsvitu; po vsej pravici objema junaka. Ali kdor dobí Milico, Milico — krasno, kakor jutranja zora, kedar se

objema s srebroleskečo luno, ta mora biti še veči, nego sta Vuk Branković pa Miloš Obilić.“

Nečimurna, častihlepna Mara, pa še le tretja v narodnih hvalospevih? — Aj, strašno jej to zajeda! Tega ne more brezžalno, breznevoljno sterpeti! Serd do sester globoko korenini v njenem sercu že od nekdaj. Druzega ne misli ko to, kako bi v nič déla Vukosavo in Milico — obé, da-si ravno ste sestri. Danes je zopet vidila, da je doletela Obilića veča čast ko Brankovića, ter meni, da je zaničevana ž njim vred. Kar zmirom ga gleda. Notranji nemir vidi, da se mu na obličji zbira, kakor oblaci na nebu. Pokojno se posmehuje za naličjem, in misli daleč v bodočnost na čisto druge reči, na take, ki se prav nič ne vjemajo z danešnjo slovesnostjo, da je čudno, kako vendar take reči na misel prihajajo na tacem svetem kraju.

Sredi cerkve za podbojem stojí mladenič srednje postave, na pol skrit, pa tako, da vendar dobro vidi vse, kar se godí pred njim. Njegove iskreče oči kmalo to, kmalo to motré po cerkvi. Sicer je serbski oblečen, pozna se mu pa vendar, da udje niso nič kaj vajeni take obleke. Rudečelično obličje mu je ožgalo solnce, ki na Serbskem ne žge tako. Mogočno časi vzdigne glavo; zaničljivo pogleduje okoli stoječe, prav kakor bisurman svoje sužnike. Ali kakor bi trenil, tako hitro je zopet hladnokerven, precej zopet pokojen. Pri najsvetejših obredih nevoljno, zaničljivo kremži usta, pa vendar se z glavo in s koleni priklanja tako, kakor drugi, na persi terka, kakor drugi.

„To je pravoslaven kristjan!“ mislijo pričujoči, da-si ga ne poznajo; pa saj tudi, kdo bi neki poznal vse viteze, vse panože, ki so prišli s knezi.

Pa ta mladi neznanec najbolj gleda Vuk Brankovića. Dobro vidi, kako se mu nevolja preganja po obličji, kakor čern oblak po nebu. Radostno mu časi bliska oko; takrat vsak pot mirno pokimlje z glavo. — Časi gleda na levo stran k oltarju, namreč: carico pa njene hčere. Čudo se mu ziblje po obličji, ko pogleduje krasno Milico, ali nobenkrat ne more viditi, kako rana zora na njenih licih odséva za zavojem; ne more viditi njenih žarečih očí. Vselej pogleda tudi Brankovića in druge viteze. Toda na enkrat ga je pretresnilo; z izbuljenimi očmi se je zagledal na levo stran pri oltarji. Milica je bila nekoliko odgernila zavoj, zato da je laže vidila, kako je patrijarh obhajal kneze. Drugi so klečali, terkali na persi in peli: „Gospod! Gospod! Gospod!“ — Ali mladenič, ta je bil pozabil poklekniti: stal je, glavo je imel napred sklonjeno, usta na pol odperta, roke na persih, pa je zerl v obličje, v oko Miličino. Zdaj se mu je duša pojila ž njeno miloto. Vidilo se mu je, da ni bil še navajen berzdati svojih strasti.

Petje je nehalo, ljudstvo se pa še globokejše priklanja; starček patrijarh kleči pred oltarjem, arhimandritje in duhovni pa okoli njega. Glasno moli Boga za vero, za narod; prosi ga, da bi kneze navdihnil z modrostjo, da bi stanovitno branili vero in domovino. Vzdiguje se tudi vonjivo kadilo in vije k stropu. Pa starčku se trese glas. Globoko sega v serca vsem, vsi vitezi so solzni, — vitezi, ki so vselej drug drugega serčili v kervavih bitvah, pa se bodo zopet. Oj Bog, oj Bog, da ravno zdaj Branković nič ne sliši; da je čisto vtopljen v svoje čudne misli, da ne sliši patrijarha! — Starček je bil odmolil, potlej je pa še blagoslovil vse pričujoče. Še enkrat je zadonélo s kora: „Gospod, Gospod, Gospod!“ Vsi so vstali, car Lazar je pa od knezov obdan izderl svoj meč, vzdignil ga nad glavo ter spregovoril: „Na svetem mestu, pred božjim obličjem prisegam, sliši me Bog, sliši me narod: ne denem svojega meča iz rok prej, dokler vera pa domovina nista osvobojena pogubljivega poganstva, dokler je še kaka kapljica kervi v mojih žilah!“

Orožje je zarožljalo, vitezi so se oglasili: „Tako prisegamo tudi mi!“

Pa zopet je vse tiho po svetišču. Vsak zopet miruje s svojim orožjem; tiho so meče poteknili v mečnice. Pod milim nebom bi bili gotovo zavrisnili, da bi se bilo razlegalo povsod, na tacem svetem kraju pa je vsak s tiho molitvijo poterdil svojo prisego.

Car odide iz cerkve, knezi ž njim, spredaj Miloš Obilić nese serbski prapor, za knezi gre pa Vuk Branković, zmirom še temen. Predno se gane z mesta za drugimi, pogleda še svojo ženo Maro, ki je bila odgernila naličje, pa oba sta zarudéla: uméla sta se. Pogleda še na stran, zaničljivo se namuzne, potlej pa gre za knezi. Ko se je bil car obernil, ko so šli venkaj, ogledali so se ti, ki so stali blizo tistega neznanega mladenča, pa ni ga bilo več; kdo vé, zakaj je bil šel prej iz cerkve?

Knezi in vojvodje so imeli zdaj zbor; po posvetovanji pa je je car slavno gostil. — Solnce se je že skrilo, noč zmirom temnejša objema krajino, po Prizrenu pa in v carjevi palači je še vse veselo, vse živo. Blažena radost žarí vitezom v očéh, razjasnila so se jim čela, — prej resna v zboru; pa saj ni bilo čudo! Že od nekdaj Serbkinje slové, kako krasne so, kako ljubeznjive. Tu pa v stolnem gradu, v carski dvorani so zbrane zdaj dike serbskih krasotic; tukaj plešejo, tukaj milo šepečejo, ljubeznjivo kramljajo z mladimi vitezi.

Branković nemiren prehaja po dvorani; tare ga huda strast; nikjer nima mirú. Šel je v sosednjo slabo razsvitljeno sobo. Tu je bil sam! Strahopezljivo se ogleduje: pretresnila ga je bila samota, zbal se je bil lastnih misli. Globok vzdih se mu vzdigne iz

tesnih persi. „Nikakor, to ni mogoče, za carsko krono ne storim tega!“ Tako je šepetal.

Na pragu se je zaslišal lahek korak. Branković se ozre: Mara stojí pred njim. Obličje jej gorí, oko se iskrí, persi divja jeza vzdiguje, kipé, tako da nima ženske podobe več v tem hipu, taka je.

Sam Branković se je ustraši, ko jo zagleda táko. Spel je roke proti njej, kakor da bi jej hotel zabraniti k sebi; njej pa je neprijazen smeh zgenil krasna usta. Bliže stopi rekoč: „Že prav, da skrivaš svoje serce!“

„Uterne naj se in iz mene zgine vsakoršna izdajniška misel“, odverne Branković ročno: „kako to, Lazarjeva hči, da iznova vnemaš mi ogenj v persih!“

Tiho pa zaničljivo ga je gledala Mara, čez nekoliko časa pa spregovorí na videz mirnodušna, ali vsaka njena beseda je vrezala kakor strupen meč Vuka. „Vdam se svoji osodi“, djala je, „Branković ni toliko vreden, da bi iz iste čaše pil z viteškim Obilićem, prepričana sem, da imam žensko za moža!“

„Hoj!“ vskrikne Branković tako glasno, da se je slišalo po vseh dvoranah, tako je bilo zgrabilo ga. Godba je nehala, utihnili so živi pogovori, umolknilo milostno šepetanje; kakor v grobu, tako tiho je bilo vse na enkrat. Branković se je bil zdramil; udaril se je po čelu: „Kdo sem, ako sem res ženska, to bodo kmalo vidili moji zaničevavci!“ djal je sam sebi, žene pa ni nič pogledal, kar šel je bil iz sobe, predno so še gostje prihiteli — radovedni, kaj je.

Pa Mara je stopila k njim. Nagnila se je k očetu: „Pomenkovala sva se o vojski, o zmagi, pa je Brankovića prevzelo, da je skalil veselico.“

Vitezi so začeli ploskati: „Slaven je Vuk Branković! Ha, bisurman pozna serbsko silo!“

Car Lazar se skloni k svoji hčeri, objame jo, poljubi na čelo: „Ali nisem srečen oča?“ Obernivši se k družbi pa reče: „Ker imam taka zeta na strani, Obilića pa Brankovića, zato lahko mirno mislim na bodočnost; ako pa prej umerjem, bodeta pa onadva varno zavetje mojemu sinu, dokler sam ne postane mož za to, da si bode branil vero in narod!“ —

Obilić je zarudel, Mara pa? — ta je bila mirna, pokojna, ko jo je objel oča in ko je pobljubil jo. Pa ta pohvala jo je vendar-le zbodla. „Vselej Obilića imenuje pervega!“

Čudno, kako globoko lahko pade človeška duša, tako globoko, da človek res ne bi verjel, pa vendar-le je res. Tacih zgledov ima vsak narod zadosti v svoji zgodovini, da jim človeški um ne more do konca. Pri tacih prikaznih omaga človeška bistroumnost; brez vspeha je vse naše ugibanje, kakor je v tvornici natore zastonj

priti do konca tisti moči, po kteri saď na drevesu dozreva in opada.

Car opomni goste, naj bodo spet dobre volje. Iznova so se začeli zibati veselju v naročji. Za Brankovića sé ni zmenil nobeden; mislili so, saj pride, da mu le nočna rosa ohladí kipeči žar v persih.

Po nebu, čistem nebu plava mesec, pa kervav okoli kraja — slabo znamenje!

Branković jo potegne iz palače. Obstojí, pa se opre na nekak podboj. Zamakne se v mesec. Nepremakljivo gleda va-nj: začel je misliti, kaj ta kervavi obkraj. Po narodnih pripovedkah, po teh je začel iz tega nebnega znamenja uganjevati nasledek svoje namere. Neblago znamenje, pa se je ujemalo z neblagimi mislimi, ker — Branković se je zaničljivo smejal, s pestjo grozil se in žugal palači, kjer je bila tihota.

Pa iz palače na enkrat udari vesel krik, zadoní godba. Branković se zdrami, zaškriplje z zobmí, potlej pa spustí se doli na vert.

Na visoki skali stermí Prizren; carski vert se steza skor do pol skale. Vert je tak kraj, kjer gosto, vse zmešano rastó drevesa, divna južna drevesa.

Branković hiti po viti, okrogli stezi; ne more si udušiti serčnega nemira, da bi laže mogel prav premišljevati svojo namero. Vspehan se ustavi, podpre na smereko in težko diha. „Kdo je ta Obilić?“ začne pretergano govoriti sam s seboj, „vojvod? carjev zet? — Saj to sem jaz tudi, pa Brankovićeva slava se je razlegala po Serbski že, ko se še senjalo ni nikomur, da se Obilići kedaj poslavé, — jaz tedaj nisem vreden, da bi ž njim pil iz iste čaše? Ha, ha! — Car Lazar! Kdo mu je neki dal krono, menda ne mi? Mi vojvodje, mi smo ga izvolili za vladarja; jaz sem ga branil Vukašinom, jaz branil Balžanom! — menda je to že pozabil? — Haha! Kdor mu je carsko kermilo podal, ta mu ga tudi lahko vzame!“ — Kerčevito objema mečnico.

Lahke stopinje so zašumele v pesku. Branković se zdrami in ozre: pred njim stojí tisti neznani mladenič, ki je stal v cerkvi za podbojem. — „Kdo si je upal za menoj?“ popraša, „čaki kukavica, tvoja prederznost se ti bode utépala“, in goli meč mu zablisne v roci.

Mladenič ga mirno gleda, in roke križem na herbtu derží. Branković mu namerí meč v persi; on pak se še gane ne; na enkrat pa se prikaže za Brankovićem ter ga s silno rokó zagrabi za zagorélo desnico.

„Haho!“ oglasí se Branković, zgane se in se mu izterga iz roke tako hitro, s takó močjo, da je ta kar odskočil na stran.

„Nobena mati dozdaj še ni rodila tacega junaka, da bi vderžal Brankovića; poberi se napadnik!“

Zdaj skoči mladenič k njemu, desnico mu položi na ramo in tiho spregovorí: „Branković!“

Branković ostermí. Kakor bi ga bilo strah, tako gleda mladenču v obličje, na ktero naravnost mesec lije svojo svitlobo. „Bajazet!“ začudi se Branković.

„Tiho, tiho! Moje ime bi v Prizrenu zbudilo celó mertve.“

„Ni treba nobenih mertvecev“, odverne Branković, „Amuratovo moč premorem lahko jaz sam, njegov sin je v moji moči!“

Skor nekako v zadregi je Bajazet prijel za kinžal, stopil nazaj, pa pri tej priči je spustil roko. Zaničljiv smèh se mu je žazibal okoli ust. „To so prazne besede“, djal je, „ali meniš, da bi Bajazet kje drugej, nego na borišču, stopil pred-te, ko bi ne vèdel, da mu nisi nevaren?“

„Ha!“ To je bilo vshitilo Brankovića.

„Upokoji se, vojvod!“ nadaljuje Bajazet; „ali ni to zadosti živ dokaz, da te častim, ker s teboj govorim, — jaz sultanov sin, nekdaj že paša, ki so mi bili kralji pokorni, in ti —“

„Jaz sem pa serbski vojvod, kristjan“, seže mu v besedo Branković, „to je kaj več, nego to, kar ti praviš, da si, véš?“

„Allah!“ začudi se Bajazet; vsa strast mu vskipí, serší iz oči, — podoba, da je kaj posebnega, ker je tako krotil razdraženo strast, da bi se ne bil spustil v zaničevavca, — va-nj, ki je zaničeval njegovo vero, ker je terpel tako razžaljenje, pa on, ki je bil navajen, da je enkrat mignil, pa se mu je precej tisoč sužnikov uklanjalo.

Branković mirno gleda, kako Bajazetu razvneta strast preletuje obličje; prebrisani vojvod je precej vedel, kako bo shajal ž njim. Sam ni hotel nagovoriti ga, ampak da bi Bajazet sprožil, tega je čakal, zato — ker potlej je lahko sam izvolil si ceno — takošno, kakoršne si je hotel.

Počasi se hladí strast v Bajazetovih persih. Na posled vzdigne glavo in zopet mirno spregovorí: „Véš, vojvod, ali pravoverni moslem se ne sladká, kakor ste navajeni vi kavrini; le čaki, da ti povém, da bodeš vedel! — Jaz sem vse vedel, sam vidil, kako so tvoji rojaci vnemali, kako širili vpor zoper mojega očeta; kako bi bila tedaj zmaga njihova, ker vsako namero zvemo precej sproti! Allah! še z Brankovićem ne zmorejo, kako bi pa brez njega?“

„Brez Brankovića?“ popraša ta.

Nesterpljivo Bajazet poterdi: „Da, brez Brankovića! Kaj misliš, da nisem vidil, kako si bil za nevrednega spoznan? Ali morebiti je Obilić kaj več, ko Branković? — Ali je Branković menda baba, da bi se ne maščeval?“ — Umolkne nekoliko, zató da bi vidil učinek svojih besedí.

„Tedaj tudi pesji bisurmani, tudi ti bodo vedeli in pripovedavali, kako se je zgodilo z menoj?“ godernjal je sam za-se Branković in jezno igral z verižico, ki je bil kinžal ž njo pripet k pasu.

Pokojno Bajazet pokimlje z glavó: „Ne mudim se v Prizrenu zato, da bi tebe hujskal, da se maščuj; saj vém, da sam za-se že skerbiš.“ Ali oko mu je zablisnilo, glas se mu trese nekoliko časa. „Slišal sem, kako krasne so Lazarjeve hčere, začela mi je duša kopernéti po njih, da bi jih vidila; pa véš, Allah! kako vendar so lepe, ena je pa najkrasnejša, da še prorok v édenu *) krasnejših hurisek nima za svoje izvoljence. Vidil sem jo, pa njena milota mi je dušo prevzela za veke.“

„Milica!“ imenoval jo je Branković nevoljno, in kakor zamaknjen poslušal Bajazeta, ki je tako ognjivo govoril.

„Milica!“ imenoval jo je Bajazet glasno, na serce položil roko in šepnil sam sebi: „Milica!“

Čez malo časa je zopet pogledal Brankovića: „Orel ne more živeti brezi solnčnih žarkov, jaz pak brez nje ne, — brezi Milice — krasne kakor odsev Allahovega očesa!“

„Ti bisurman, ona pak pravoslavna kristjana?“ začudi se sam Branković Bajazetovim mislim.

„Neumnež!“ odverne ta, „kakošno vero neki imajo ženske?! Njih vera pa nebo je ljubezen, brezi ljubezni pa je njih življenje pustinja, na kteri je samum pogasil vse življenje.“

„Bajazet, junak si junak — lep“, pohvali ga Branković resno, „ali kristjane, naše ženske, niso za bisurmana!“

„Ha!“ začudi se Bajazet in položi roko na kinžal. Divje gleda Brankovića, Branković pa na videz mirnodušno igrá s kinžalom, pa ne prezrè nobenega Bajazetovega gibljeja.

Bajazetu se serce zopet pomiri. Pokimlje, stopi k Brankoviću, obe roci položi mu na ramo, pa kratko in resno reče: „Jaz Milico, ti carsko krono!“

Branković ga debelo gleda nekoliko časa. „Dokler je še Lazar živ?“ vpraša zadnjič; pa ni bilo čisto nič kazno, da bi mu ta nasvet ne bil všeč.

„Le Lazar, zmirom ta Lazar!“ vdari Bajazet nevoljno z nogo ob tla, „saj sam sili v nesrečo. Branković! Pomisli na Obilića, pomisli na krivico, ki se ti je zgodila. V prahu se bodo pred teboj pokorili še car, on, vojvodje, — vsi, ki so se ti posmehovali takrat, ko si čast prepustil svojemu nasprotniku.

Močno je plapolalo Brankoviću v persih. V senci je stal, pa Bajazet je vendar vidil, kako so se mu iskrile oči.

*) Raj.

Pa zaslišale so sė stopinje po stezi od grada. Branković zgrabi Bajazeta za roko in ga potegne za seboj v goščavo tako hitro, da se še ozerl ni, kdo da gré.

Prišel je po poti mlad vitez; pri sebi je imel dekle, ktera je tudi pri mescu s svojim pogledom tako prevzela vsakoga, da se je moral čuditi njeni krasoti.

Miloplameče je gledala v obličje mlademu junaku, kteri je z ljubeznjivim šepetom njej in sebi hladil serčni nemir.

Branković pa Bajazet sta se skrila v goščavo, pa s šumom sta zbudila devico iz sladkega spanja. Milica se stresne: „Kaj pa to?“ popraša in plašno pogleda okoli. „Milan, dragi Milan, verniva se, meni je tako čudno; zdi se mi, kakor bi mi vsak list, kteri šepeče, naznanjal nekako nevarnost.“

„Saj ni nić, zvezda moja!“ djal je vitez goreče. „Že davno nisva imela take prilike, pa zopet ne bodeva imela je tako kmalo. Že davno sem hrepenel po tej uri! — Česa se bojiš? Saj moj pobratim Kazančić stoji na straži pred vrati, pa tudi, saj te moje roke varujejo vsake nevarnosti, pa moj handžar!“ Vdaril je z levico na handžar na lepem pasu ob levi strani.

Ali vse eno se je ognil s steze, da je ustregel njeni volji. Moj handžar te ohrani, on mi zasluži tebe. Terdno verujem v Boga, zanašam se na junaško srečo, pa na Obilićevo prijateljstvo. Obilić že vé vse to; sam mi je djal, da sebi ne želi nikogar drugega za svaka, carju za tretjega zeta.“

„Milan moj!“ vsklikne devica vesela.

Stezica se je vila mimo ostrega ógla. Ondukaj sta zginila za drevjem.

Kjer so vrata na vert, tamkaj stoji drugi moški, kmalo podpert na steber, kmalo pa nesterpljivo hodi sèm ter tjè. Od zgorej doní godba, razlega se krik veselih gostov. Vitez željno pogleduje gori, pa zopet pazno ozira se na vse strani. „Le veselite se le“, djal je, „ker moram zdaj tukaj celo uro stražiti skrivno pobratimovo ljubezen, zavriskam pa dvakrat bolj zato takrat, ko se bodemo tepli z bisurmani!“

Ali na enkrat je zaslišal težke korake, ki so se bližali vertu. Stopi nekoliko naprej, roko položi na meč, ker imel je tako bister sluh, da je precej poznal, da to ni pobratim.

Visoka, silna postava se je prikazala iz sence izpod drevja.

„Branković!“ začudi se vitez na straži.

„Kazančić!“ vskrikne ta, pa začudi se tudi. Plašno je pogledoval, kakor bi se bil bal vsake veje, ko se je priklonila, vsacega listka, ki je zašepetal.

„Ne zameri vojvod“, začel se je izgovarjati mladi vitez stopivši na stran, „odpusti, ker sem ti pot zastopil, nisem vedel, da si ti.“

Pa Branković se nič ne zmeni za vitezov izgovor. Vpraša ga: „Kako je neki to, da Kazančić ne mara za drušino, za viteze in milostne krasotice, da se za Brankovićem potiče o mesečini!“

Junaško vzdigne Kazančić glavo po koncu: „Tako vprašanje prizanašam samo Brankoviću, ker ga častim za slavnega vojvoda; zakaj dostikrat sem ga že vidil, kako je bisurmane razganjal, kakor skopce; ali vendar, — ker mi je mesečina in večerni hlad zdaj ljubši nego bratje vitezi pa krasotice, komu mar za to? Sveti Sava! Niti tebi, vojvod, niti carju!“

„No kaj še!“ odverne Branković, „ne boj se, jaz znam ceniti hvalo v tvojih ustih; ti Brankovića imenuješ, v mislih imaš pa Obilića, kaj misliš, da ne vem? Da še carju nič mar za to, to je gotovo vse Obilić podučil te, da tako govori, pa reci, da ne!“

Moja hvala je iz serca vselej taka, kakor jo čutim“, djal je Kazančić — tudi terpko, „ali obstati pa moram, da je meni Obilić milejši, slavnejši, nego pa ti in tvoji predniki.

„Ha, šterkovec!“ vskrikne Branković. Kazančić ga je bil neznano razžalil, neznano vshitil. Zalesketala se mu je sablja v roci, hotel je mahniti po nasprotniku, pa jeklo je odskočilo od meča vitezovega, kteri je pazil na vsak Brankovićev gibljej, — trenutek, pa je bil meč iz njegove mečnice.

Udarec za udarcem se versti: oba sta verla borivca, orožja vajena; nobeden neče popustiti, kerhata si ostra meča, zadene pa nobeden nobenega ne.

Ali med drevjem na vertu je zadonel ženski vskrik, precej na to pa moški glas: „Bajazet!“

„Vojvod, čaki malo!“ vskrikne Kazančić in šine na stran — tje, od koder je bil zaslišal glas. „Milan! tu sem tu.“

Gostje so prišli k oknom, godba je nehala, orožje začelo zveneti, pa zopet so zaslišali ime: „Bajazet!“

„Kaj, — Bajazet — tu!“ čudili so se vitezi, vderli skozi duri pa na vert, nekteri — nesterpljivejši so pa celo skozi okna poskakali ven.

Branković je zmirom na tistem mestu stal z golo sabljo v roci, — pa mračen. Nepokoj, ti dogodki, vsi tako hitro zaporedoma, to ga je bilo pomračilo. „Ali me volkodlak moti, ali kaj li“, šepetal je sam za-se, „ker začenjam zdražbo zdaj, ko je najbolj potreba, da bi tajil svojo serčno burnost?“ „Bajazet!“ to klicanje ga je še najbolj preplašilo: „Ta nepremišljenec!“ udaril je z nogo ob tla, — „vse zastonj zdaj!“

Ko so bili pa vitezi priderli na vert, berž se je izgubil med nje, ter ž njimi hitel tje, od koder so bili zaslišali tisto klicanje. Pa vsi — kako so ostermeli, kar onemeli, prišedši na tisto mesto!

Na rušnatem sedalu sedí Lazarjeva hči, krasna Milica. Derži jo zarad lepote znani, zarad hrabrosti slavni Milan Toplićanin

zato da ne omahne v omedlevici. Pa vitez je na levi rami kervav. Kri kapljá devi na belo krilo, pa nič ne vé za to. Budí jo iz omedlevice z najslajšimi besedami. Za njim meč globoko tiči v drevesu, — kazno, da je, izdaleč zagnan, Milana zadel samo ob strani, pa šinil v deblo in zapiknil se.

„Ta pès!“ zlobil se je Kazančić, ko se je vračal, „ostrega Serbovega meča se bojí; izdaleč — skrivaj bi pa pikal — kakor kača; da bi se postavil, kakor se spodobi možu, za to pa ni kos. Presneti bojazljivec ti!“

„Kaj pa je?“ popraševali so se vitezi.

„Častiti bratje, da kaj je?“ oglasi se zdaj Branković. „Ali ne vidite?! Topličanin v nečast pripravlja carjev rod, njegovo sorodništvo. Carjevo hčer bi rad zapeljal! Pokličite carja pa carico!“

„Lažeš vojvod!“ zaverne Topličanin in zavihtí meč. Milica se je predramila. Ali ker je vidila okoli sebe vse viteze, vskrikne glasno in zarudélo obličje skrije junaku na persih.

Kazančić je stopil pred Milana. „Pusti, dragi pobratim, da jaz prej poravnam razpor z Brankovićem. Veste, častiti bratje!“ oberne se k vitezom, ki so do zdaj nemi stali okoli in stermeli, „tudi mene je Branković že prej razžalil s svojimi strupenimi besedami, pa ravno sva se borila, pa je pobratim začel imenovati Bajazeta, in ko bi bil jaz le zadosti hitro skočil za njim, pa vam bi ga bil lahko za ušesa pripeljal lesem, kakor medveda.“

„Haha! Kazančić!“ razveselili so se vitezi.

Kazančić si je moško pogladil brado. „Kaj pravite vi, častiti bratje?“ nadaljeval je, „ali je res to, da je carjev rod — vso čast mu, vso slavo — onečasten zato, ker je našemu pobratimu, Milanu Topličanu serce, vsplamenelo za carjevo hčer?“

„Nikakor, to ni res!“ oglašajo se na vseh stranéh.

Branković je škripal z zobmí, pa momlal sam za-se: „Presneto, le čakite, kmalo ukrotim jaz vašo samopašnost!“

„Nujte!“ djal je Kazančić, „idite, pokličite carja, Branković bi tudi rad, vidili bodete potlej, da tudi on poreče tako, da to ni nikakoršna sramota za-nj.“

Zadnji, ti so se obernili — neradi, pa vendar; ali na enkrat so obstali: „Car, carica!“ klicali so okrog.

Res je prihajal car hitro s knezi in Obilić poleg njega, pa carica s hčerima in drugim ženstvom.

Vitezi so se bili umaknili, car Lazar je pa šel naravnost k svoji hčeri: „Kaj pa imate tu?“ vprašal je resno.

Milan skloni svoja kolena pred carjem in čisto miren gleda ga. „Ali vidiš, jasni moj gospod!“ spregovorí, „otel sem najdraži biser iz tvoje krone! Zato pa ne bi nič druzega rad, nego da bi ta biser zdaj zaslužil, tako kakor sta si tudi Branković pa Obilić zaslužila vsak svojega.“

„Prederzne besede!“ oglasi se Mara in hoče naspred stopiti, pa Branković jo prime za roko. Šla sta na stran, da niso drugi vidili ju, in zamaknila sta se v resen razgovor.

„To so res prederzne besede“, djal je Lazar, „ali vitezi da so tako prederzni, to imam rad, taka prederznost mi je všeč, izbrala mi je že dva sina: Obilića in Brankovića.“ — Pa oberne se zopet k Milanu: „Kedar poganstvo zapodimo z azijskih obali, potlej bodem pa že vidil, ali bodeš ti moj tretji sin ali ne!“

„Slava carju! slava Lazarju!“ klicali so vitezi.

Milan je poljubil roko carju in carici, ki je bila bliže stopila, zato da bi vitezom zakrila svojo hčer. Pa Milan je Milico še enkrat pritisnil k sercu, še enkrat ognjivo poljubil na čelo, potlej pa dal materi v naročje.

Obernil se je zdaj k carju, plameče pogledal okoli, pa vzdignil desnico: „Za pričo mi je Bog, za pričo si mi ti car, gospod moj, vi častiti bratje — vsi ste mi za priče, da moram zaslužiti carjevo milost; da se ne vdam bisurmanu v bodočem boji, ko bi tudi vsi — kar pa se ne zgodi! — ko bi prav vsi popustili presveti prapor; ta vrag Kristusove vere, ta prekleti moslem vendar praga v serbsko carstvo ne prestopi drugače, samo čez moje truplo —“

„Pa čez moje, drugače pa ne“, skoči mu Kazančić v besedo in stopi k njemu, „v življenji in v smerti, zmirom sem tvoj verni pobratim!“

Milan pa ga je objel z levico, z desnico pak segel zad, izderl meč iz drevesa, pa zasukal nad glavo. „Gledi! naš kervavi sovražnik se je kakor tolovaj prikradel med nas! Aj! Ali kedar se udarimo, le čaki, takrat si ga izberem iz sred straže, njegova kri mi mora plačati vsako kapljico, kolikor mi jih je kanilo iz rame, ki mi jo je ranil njegov meč.“

Zopet se je ime: „Bajazet“ razleglo med vitezi. Ta prederznost je je bila presunila, hoteli so vedeti, kaj sta imela Milan pa Turek.

Topličanin se je ozerl, pa Milica je bila že odšla z materjo in drugim ženstvom, le Mara je ostala pri možu. Branković jej je bil že vse dopovedal. Radost jej sije z obličja. Zaničljiv smeh se jej ziblje okoli ust; časi pa pogleda viteze, ki so se veselili, kako bodo naganjali Turke, kakor zver v hosti.

„Skrivna je bila najina ljubezen“, začel je mirnoglasno praviti Topličanin, vitezi so pa poslušali ga, „skrivaj sva se ljubila, kajti groza me je bila, ker sem se prederznil, pogledati tvojo hčer, jasni car! ne zato, ker je carjeva hči, ampak zato, ker se mi je serce vnelo za njo, ki bi za samo en smehljej nobeden izmed bratov vitezov ne branil se v smertno nevarnost. Vnelo se je za njo serce meni, čegar ime ni drugej znano, nego v bitvi, samo v količini,

pa tudi ne še tako, da bi brez strahú smel pogledati mili Milici v obličje, jasni car, v obličje tvoji hčeri!“

„Kaj govoriš to, Topličanin?“ oglasilo se je nekoliko vitezov, „tebi je vse enako — na borišču ali pa kje drugej, ti nikjer ne prizanašaš, tvoja slava se razlega po vsem carstvu!“

Car je prikimal, da je res tako, Kazančić pa je vitezom namesto pobratima zahvalil za tako pohvalo, kajti Milan je zarudel in pobesil oči.

„Sveti Sava!“ začudil se je Tverdko, bosniški knez, „kake viteze imaš, brat Lazar! Presneto, da Turci ne zmorejo sv. križa.“

„Nikakor!“ poterdili so vitezi.

Branković in Mara sta se pa zaničljivo smejala. Obilić je junaško povzdignil glavo, persi so mu kipele, pa ni nobene besedice zinil.

„Ali Bajazet?“ povpraša Lazar čez nekoliko časa.

„Čaki, car, da ti povem“, začne Milan Topličanin zopet, „peljal sem tvojo hčer na vert, zato da bi se še zadnjikrat naserkal njene milote, zadnjikrat pred bojem, zakaj prisegel sem bil, da se jej ne približam, da njenega obličja ne pogledam prej, predno — Bog tako hoče, pa svetniki in svetnice — predno se v prihodnjem boju ne obnesem vredno, da potlej stopim pred-te ter nagovorim te: Gospod! glej, kar sem storil, storil sem za-te, pa zato, da sem si zaslužil biser iz tvoje krone, da me vzameš med svojo: med carsko rodovino. — Pobratim“, s tem pritisne Kazančića k persim, „stražil je pa pri vhodu na vert najino skrivno ljubezen, ali zlobni, bistrooki sovražnik naju je zalezel. Komaj sva se bila tù-le na rušno vsedla pod drevo, stal je Bajazet, serbski preoblečen, pred nama. „Pesji kristjan, kaj tebi mar sultaničeva nevesta!“ zahudil se je in ta-le meč, gledi ga, zadegal je proti meni, toda roka se mu je tresla od strasti: meč je šinil mimo mene, samo malo se je zadel moje rame. Ozerl sem se, pa Milica se mi je v omedlevici zgrudila v naročje, ali bi jo bil torej mogel pustiti samo? Zato sem klical: „Bajazet! Bajazet!“ ker sem vedel, da takisto prikličem Serba, ko bi tudi že pred nebeškimi vrati prosil v nebesa.“

„Kaj pa potlej?“ vpraša Lazar nesterpljivo.

„Potem?“ djal je Milan, „Bajazet jo je popihnil. Pobratim je precej prihitel, pa je že komaj menda vidil ga, tako je bežal!“

„In saj sem mu bil za petami“, začne praviti Kazančić, „podil sem ga prav do zida. Mislil sem, da ga že imam, tako blizo njega sem bil, — kar me od zadej nekdo zagrabi. Obernem se, kdo da je, ali kakor bi trenil, tako hitro mi izpodvrè noge napadnik. Berž sem spet po koncu, ha, pa oba sta že bila na zidu, Bajazet in on. Zaničljivo je režal Bajazet: „Pa serbski medved da bi vjel sultanskega orla?! Idi pa povej svojemu gospodarju, kterega ima s teboj vred moj oče za sužnika, povej, da

kmalo z neštevilno trumo pridem po svojo nevesto. Take lepote niso za take pse, ampak zato, da prorokovim ljubljencem blažijo življenje!“ Jaz pak sem mu djal: vidva idita pa k vragu oba, ti in tvoj prorok! Blebetač — bahaški! Skoči doli — samo enkrat mahnem, pa ti odbijem glavo, kakor volkovom ali pa medvedom v lesovih. — Pa z glasnim smehom se je spustil z zida na vnanjo stran, precej na to sem slišal pa konjska kopita, kako so peketala.“

Kakor v grobu, tako tiho je bilo vse nekoliko časa, vsi so molčali. Pa huda nevolja je prederla iz serc:

„Kaj?! naše krasotice da cvetó za te preklete kukavice? Turek, le čakí! — Da bi se norce delal iz serbske mogočnosti? tega pa vendar ne tega! Vendar je zlobnejši nego vrag sam! — Kaj bodo neki te kukavice!“ — Tako in enako so se hudili.

Car Lazar je pa molčal. — — — „Da se je prikradel med nas,“ šeptal je sam sebi, „oj, to vendar ni mogoče brez izdajstva! — Ali berž — precej iz začetka moramo namere zmesti sovražniku“. Vstopil se je po koncu, oberne se h knezom in k vitezom. Ogenj mu je švigal iz oči. „Slišali ste, kaj ne, naš kervavi sovražnik, sovražnik Kristusove vere, da se je pritepel med nas? Izvedel je zdaj naše namere; slišali ste, kaka osoda da čáka našega ženstva! Ne mislim samo svoje rodovine, vam vsem, vsemu kristjanstvu preti gnjusna sužnost. Ako torej ne pohitimo, prehiti nas bisurman. Da veste, čez štirnajst dní se vidimo na Kosovem polji!“

„Slava carju!“ zaklicali so vitezi, ko so se s carjem vračali v grad, pa ne več k gostariji, ne več k veselju, ampak zató, da so se pomenili zastran vojne; samo nekteri so se pokratkočasili še potlej pa krasotice.

Branković je zadej ostal z ženo. „Ali si vidila“, vprašal jo je, kako se je bil zamislil? Tvoj oče nekaj sluti. — Saj si slišala, kaj je djal, kaj ne?“

„Nič nič, le meni pusti vse“, odverne Mara, „preskerbela sem, da je Bajazet prišel v Prizren tako, da ni nihče nič vedel zató, ravno tako tudi lahko premotim očeta, da bode odstranjen edini mož, ki bi ti lahko prevzel krono, to je Obilić.“

Pa Branković je molčal, samo prikimal je. Mara je ošabno stopala, prav po koncu je šla nazaj v grad, pa pred gradom je obstala, pogledala očetov dom, tlesknila z rokami, kakor otrok, ki dobí željno pričakovane igrače, in zaplesala: „Ha-ha! tu bodem jaz gospá, jaz carica!“

Zjutraj že so se razšli vitezi, da bi v štirnajstih dneh vsak s svojimi vojniki na Kosovem polji se zbrali okoli posvečenega serbskega praporja. (Dalje in konec prihodnjič.)

~~~~~~~~
~~~~~~~~

Kobila te je iz jesena bincnila.

(Mythologična starica.)

Kedar slovenski otrok radoveden vprašuje po svojem početji, odgovarja mu neredkoma mati: Kobila te je iz jesena ali iz verbače bincnila.

V tej šaljivi prislovici tiči važen ostanek arijanskega mytha o početku pervega človeka iz drevesa. Po škandinavski mythologiji se veli pervi človek Asker (Völker str. 281) in je zrasel na jésenu (škand. ask, nemšk. esche).

Po učenem Kuhnu (die Herabkunft des Feuers und des Göttertrankes str. 132) je drevo jesen podoba megle; zató se veli v škandinavski mythologiji Yggdrasil t. j. konj, kobila — Ygga, kar je priimek Odinov, boga burnega vetrovja. Konj — kobila pa sta spet simbola vetrovja in burne megle; tedaj se jesen in konj v simbolih vjemata ter oba to isto pomenjata. — Ker v škandinavskem mythu in v slovenski prislovici nahajamo početek pervega človeka v jesenu Yggdrasil (verbači) in v slovenski prislovici kobilo v zvezi z jesenom (verbačo), tako je nam to znamenje, da je prišel tudi po veri starih Slovanov pervi človek iz megel, ktera misel se nahaja tudi pri Gerkih, kakor nam je Phoronej sporočil.

Po škandinavskem mythu izvira pod jesenom studenec, iz kterega tri device: Skuld, Urdr in Verdandi vodo zajemajo in jesen polivajo (Finn Magnusen, str. 435, 495, 545). Jaz pa sem že na drugem mestu omenil, da se te device vjemajo s slovanskimi vilami, v kterih smo spoznali osebljene megle; in res tudi po serbskih povestih Vile stanujejo na jesenu, kakor Vuk (Rječnik str. 248) piše: „Kažu, da u oči Spasova dne noću Vile otkinu vrh jasenku; za to alosanu čeljad nose te ostave onu noć pod jasenkom metnuvši kod bolesnika kolač hleba in jednu čašu vode, a drugu vina (kao večeru Vili) pa sjutri dan u jutru kopaju pod jasenkom, i šta nadju (n. p. črva ili bubicu kaku) ono dadu bolesniku, te izije ili u vodi popije, kao lijek, koji mu je Vila ostavila“.

Pri Slovanih sta torej jesen ali verba drevesi življenja in sveta, spoznanja itd. pri starih Indih pa figovo drevo açvattha (obširniše Kuhn l. c. 128. 180. 198.)

Po slovenskih narodnih povestih je srečen ta človek, ki vlovi veverico, ktera se je na jesenu skotnila. Že Tkany (Myth. I, 67) piše, da so stari Rusi čelne kožice (Stirnläppchen) veverčine rabili za denar, in tudi po škandinavskih mythih skače na jesenu,

Yggdrasil veverica Ratatöskr (Finn Magnusen str. 392). Spominjam se pesmice, ktero so nam otročičem ljuba ranjka mati peli:

Bodite le pridni
Ljubi otročiči,
Pojdemo na svate —
V šumo zeleno.

Hrast se bode ženil:
Bukev si košato
Bode vzel za ženo —
Ženo ljubljeno.

Gaber se bo ženil:
Brezo dolgolasko
Bode vzel za ženo —
Ženo ljubljeno.

Klen se bode ženil:
Lipo sladovico
Bode vzel za ženo —
Ženo ljubljeno.

Javor se bo ženil:
Topel trepetiko
Bode vzel za ženo —
Ženo ljubljeno.

Jesen se bo ženil:
Verbo gerbovačo
Bode vzel za ženo —
Ženo ljubljeno.

Gostija bo v dobravi,
V 'tem košatem logu,
Godci mili ptički —
Ptički pisani.

Kuharica lisica
Bo pečenke pekla,
Jelen pa natakal
Hladno vodico.

Ta narodna pesem nam je ohranila predstave starih narodov o poroki dreves in rastlin, o kteri nam je J. Grimm (Ueber Frauennamen aus Blumen str. 7 itd.) lepe dokaze iz indiških, rimskih in germanskih sporočil prinesel.

Jesen je bil torej v staroslovanskem mythu mož verbače, zato prislovica: kobila iz verbače bincne otroka.

Gori sem omenil srečonosne veverice na jesenu. Njena rudeča barva je utegnila znamnjevati ogenj (zato je tudi rudeča lisica kuharica na gostiji dreves) in tako bi še našli spomin na vero starih narodov, da je pervi ogenj iz oblakov prišel, kakor pervi človek (primeri Promethejevo basen). Toliko sem hotel sprožiti o drevesu življenja, da naše mlade domoljube opomnim, naj ne prezirajo nobene povesti, prislovice in pesmice, ker v njih še tičé dragi ostanki staroslovenskega basnoslovja.

Dav. Terstenjak.

Narodske cvetice.

I. Jezus na poti.

Na gori drevce zeleno,
Pod drevcem hladna senčica,
V senčici trata zelena.
Z trate se zbéra merzla voda,
Merzla voda studenčenca,
Per vodi je en zlati stou,
Na stoli kleči Marija. —
Mimo stezica vglajena;
Po stezi pride detice,
Dete mlado oj Ježuš sam.

„Oj mati, mati moja vi!"
„„Jest nisem toja mati ne,
Moj Ježuš je bolj lép rudeč.""

„Kako čem biti lép rodeč,
Ker sem na križi. kri preliu,
Zavoljo vbozih gréšniku,
Zavoljo majhinih otrôk."

Zap. M. Ternovec.

2. Isterska.

Pala je škura noć
Na travu zelenu;
Trava nemore rasti
A se ne zeleni,
Kakor ni moje serce,
Ko se ne veseli.
Vesela ti majka,

Ka te je rodila,
Ka te je rodila,
Za mane zgojila,
Za mane zgojila,
Za druzega dala.

Zap. J. Volčič.

Domorodne iskrice.

I.

Jesi-li vidio kada iz mramora izkljesan stupac, koji ti predstavlja čoviečju sliku? — sliku, koja siedeći na kamenitom stolcu pod zaguštjenim ogromnim hrastom služi na ures kakovomu gospodskomu perivoju; koja, nasloniv lakat na koljeno, podupire lievicom zamišljenu glavu a diesnicom držeć priprtu knjigu, spustila ju mrtvole preko desnega koljena. Ako nisi takova prizora opazio, dodji jednom sa mnom i uvieriš se, da ne lažem. Jedinu razliku mogao bi opaziti tu: da u mene takovo negibljivo stanje malo traja ali mnokrat se opetuje i pokoja suza na oko poviri. Da svrneš

okom na naslov knjige, pročitaš: **Narodne pjesme**. — Narodne pjesme! opetovat će kojigod začudjenim svojim glasom i pomislit će: ta što ovaj čoviek nahadja zanimiva u narodnih pjesmah, u tih pjesmah, što je prosti puk prosto spjevao? Ako li je piesnik, zašto ne uzme na ruke štogod pravilnijega, štogod vrednijega, vzvišenijega, nego da tako u zalud vrieme trati? — Eh moj prijatelju, ti se odviše varaš! Kud ćeš boljega nauka, kud mirisnijega cvieta, nego li na tom polju? Tudjer svakud ti probija vjerojatna poviest naroda slavskoga, tudjer ti romoni nedužna ljubav, tudjer cvieta iskreno prijateljstvo, germi kruto oružje, škriplju osvetni sastanci, ori se sloga i sloboda; tudjer ti svega, česa ti srdce i duša zaželi; s toga u mojoj ruci narodne pjesme, s toga ja svaki čas kano stupac neganjiv jer zamišljen u ratoborno nu veselo, neuko nu pjesničko življenje svojih pradjedah. — Omladino mila! želiš li jednom postati pravim ljubiteljicom svoga naroda, uzmi ga učiteljem; uči danom i noćju narodne pjesme i postati ćeš vatrenim domorodcem i narodnim pjesnikom ter sinom naroda piesničkoga.

II.

Svaki izobraženiji čoviek, ma izučio škole gdje mu drago, odmah kako izuči nauke, netom kako omuži, morao bi svratiti svu svoju pomnju i pozornost na one dužnosti, koje su najbliže združene s njegovim締 stališem. Kad su te ovršene, kuda bi morale njegove misli udariti? o čemu se zabavljati? Prva budi mu misao: knjiga domorodkinja! Što prudi takovomu učenijemu čovieku vikati: Ej i ja sam ti pravi domorodac, ako mu ne pomaže ni riečju, ni perom, ni mošnjom?—te opet se hvastati: I ja ljubim svoj narod i jezik; zar misliš, da nebi mogao i ja napisati pa štogod vrednijega i pametnijega nego onaj Titius, ali mi se, brate, neće.—Liepe gojiš, prijatelju, misli, ali ono: „brate, neće se mi" oskvrnuti će i još kojugod najsvetiju dužnost! Mnogi i mnogi mogli bi mnogo koristiti narodu ne samo riečju nego i perom, ali ono prokleto „neće se mi", ona varalica guja lenost, što truje srdce i dušu, ota slastiva ugadjalica nedopušta mladiću, izučivšu nauke, da se poprime knjige, da oživljuje onu klicu narodnoga osećanja, da podpaljuje onaj slabi plamen domorodne ljubavi, što se pojavio po naucih u narodnih školah, nedopuštja mu da se pobrine za svoj narod.— Ne mnijem, da se takovi late pera te kano iz vedra neba da banu na književno polje, kano kakovi Danti, Šileri, Gundulići, nego da se drže onoga načela: guta cavat lapidem non semel sed saepius cadendo, t. j. bez muke neima nauke. Kolika nije radost, veselje i zadovoljstvo svakomu, koji iole pomogne svomu narodu!

J. Geržetič Krasanin.

Staroslovensko berilo.

Stara slovenščina je podlaga vsej jezikoslovni vedi slovanski; od nje še le dobiva sedanja beseda luč in svitlobo. Vsakemu slovanskemu učenjaku je torej neogibna potreba, da se seznani s častitljivim jezikom svojih prednikov. Da svojim čitateljem ta nauk kolikor toliko polajša, prinašal jim bode „Glasnik“ letos kratke odlomke iz staroslovenščine s potrebnim pojasnilom; na pervem mestu pa naj stoji staroslovenska azbuka in staroslovenski očenaš:

a) azbuka.

Azbuka	abeceda	Azbuka	abeceda	Azbuka	abeceda
А а az	a	О о on	o	Ь ь jerek	
Б б buki	b	П п pokoj	p	Ѣ ѣ jat	ě
В в vedi	v	Р р reci	r	Ꙗ ꙗ ja	ja
Г г glagol	g	С с slovo	s	Ѥ ѥ	je
Д д dobro	d	Т т tverdo	t	Ю ю ju	ju
Є є est	e	Оу оу uk	u	Ѧ ѧ —	ę (ê)
Ж ж živite	ż	Ф ф fert	f	Ѫ ѫ —	ą (ô)
Ѕ ѕ zelo	z	Х х her	h	Ѩ ѩ —	ję
Ꙁ ꙁ zemlja	z	Ѡ ѡ ót	ó	Ѭ ѭ —	ją
И и iże	i	Ц ц ci	c	Ѯ ѯ ksi	ks
Ї ї j	j	Ч ч červ	č	Ѱ ѱ psi	ps
К к kako	k	Ш ш ša	š	Ѳ ѳ thita	t(f)
Л л ljudi	l	Щ щ šta	št	Ѵ ѵ ižica	y.
М м mislite	m	Ъ ъ jer	—		
Н н naš	n	Ы ы jeri	y		

b) staroslovenski očenaš.

Отьче наш, иже ѥси на небесехъ, да свѧтить сѧ имѧ твоѥ, да приидеть царьствиѥ твоѥ, да бѫдеть волꙗ твоꙗ, ꙗко на небеси и на ꙁемли: хлѣбъ нашь насѫщьнъıи *) даждь намь дьньсь: и остави намь длъгы нашѧ, ꙗко и мы оставлꙗѥмъ длъжьникомъ нашимъ: и невъведи насъ въ напасть, нь иꙁбави ны отъ неприꙗꙁни. ꙗко твоѥ ѥсть царьствиѥ и сила, и слава въ вѣкы Амен.

*) Насѫштьнъ — насѫщьнии adj. sufficiens.

Literatura in umetnost.

* Prebogato je nam Slovencem preteklo leto obrodilo domače slovstvo, sosebno plodovita pa je bila jesen. Da bi nam v enaki meri rodilo in plodilo tudi novo leto! Poslednji čas so zagledali beli dan:

Zlati vek ali spominica na čast ssv. Hermagoru in Fortunatu, sv. Nikolaju in ssv. Cirilu in Metodu. Založili in na svitlo dali Dr. A. Čebašek, L. Jeran, A. Lesar, J. Marn in Dr. L. Vončina. V Ljubljani natisnil J. Blaznik 1863. — Ta na 19 polah prekrasno natisnjena knjiga je po svojem pretehtnem zapopadku tako imenitna in zanimiva, da jo bode gotovo z največim veseljem prebral in prebiral vsak Slovenec, kterega serce še ni popolnoma oterpnilo za svoj narod. Koga bi pa tudi ne mikalo slišati, kako so naši predniki po času lezli iz starih zmot poganskih, kako in po kterih možéh se je med njimi širila vera Kristusova in kako se je po sv. cerkvi perva podlaga postavila slovanskemu slovstvu? Vse to in še mnogo drugega so nam popisali gg. Čebašek, Hicinger, Hrovat, Jeran, Lesar, Marn, Terstenjak in Vončina tako mično in zanimivo, da se pričujoča knjiga po vsej pravici šteje med perve izdelke naše dosedanje književnosti. Nje obseg je na kratkem ta-le: „Začetki keršanstva na Slovenskem“ (Hicinger), „ljubljanske škofije vstanovitev in spremembe“ (Lesar), „o stolnem mestu Metodovem“ (Terstenjak), „Sv. Klemen med Sloveni“ (Jeran), „razkolništvo izhodnje cerkve“ (Vončina), „vérski razločki med staroversko in rimsko-katoliško cérkvijo (Čebašek), „Dve vojski: o bratovščini sv .Cirila in Metoda in sv. Mohora“, (Marn), „sveto pismo in slovensko slovstvo“ (Marn), „staroslovenščina“ (Hrovat) itd. Pričakovati gre po vsej pravici, da toliko imenitno delo ne bode manjkalo v roci nobenega omikanega Slovenca. Cena mu je 1 gld. 50 kr. — pri tako krasni obliki zelo nizka.

Goriški letnik za čitatelje vsacega stanů. Pervi tečaj za leto 1864. Vrednik Fr. Zakrajšek. Založnik K. Sohar v Gorici. — Pod tem naslovom je prišel „goriški letnik“ pervikrat na svitlo, bogato oskerbljen z razno podučno in kratkočasno tvarino. I. razdel obsega marsiktere za djansko rabo koristne reči: vremenoznanstvo, domačo lekarnico, pismenske in štempeljske zadeve, II. jako zanimivo satirično in humoristično berilo, sosebno izverstno prestavo slovečega humorističnega romana „Don Kišot in njegov ščitnik Sanho Pansa“, ki je prestavljen blizo že v vse evropejske jezike, satirična spisa „zrak na Smolici“ in

„nekoliko načertov za slov. malarje“ in razne zgodovinske kratkočasnice; v III. razdelu se nahaja „zgodovina goriške in gradiškanske grofije“ in kitica lepih narodskih in umetnih pesem. Berilo je skoz in skoz prav zanimivo, jezik čist in lahkoumeven za vsacega bravca, natis prav ličen. Knjiga, okinčana z Don Kišotovo podobo, šteje 241 strani v osmerki in velja po vseh bukvarnicah 1 gld. — Naj najde ta lepa in zanimiva knjiga po vseh krajih dosti podpore, da nam bode še mnogo let bogatila naše žalibog še prezlo zanemarjeno lepoznansko polje slovstveno.

Jezičnik ali pomenki o slovenskem pisanji. Spisal J. Marn. I. leto. V Ljubljani 1863. Natisnil in založil R. Milic. — Jezičnik zapopada 50 razgovorov o slovenskem pisanji, ki so bili lansko leto v „uč. Tovaršu“ natisnjeni, v posebni knjigi zbrane. V teh pomenkih nam pojasnjuje učeni g. pisatelj razne oblike sedanje slovenske pisave ter nam razlaga v prav mični besedi njih veljavo za knjižno rabo. Živo priporočamo te pomenke vsacemu Slovencu, kdor se želí s slovensko pisavo bliže seznaniti. Knjiga šteje 72 strani v osmerki in veljá 50 nkr. — Pri tej priložnosti priporočamo vsem slovenskim rodoljubom, posebno pa učiteljem, tudi izverstni šolski list „Učiteljski Tovarš“ kot djanskega vodnika v šolskem nauku, ki se bo trudil tudi v novem letu z enako skerbjo za povzdigo domačega šolstva in med drugim blagom obsegal tudi nadaljevanje g. Marnovih pomenkov. Cena za vse leto mu je le 2 gld. 50 kr. s poštnino vred.

Postojnska jama. Popisal Dr. E. Costa. V Ljubljani 1864. Založil J. Giontini. — Mala knjižica — šteje le 48 strani v 16erki — pa zanimiva, ki nam z živimi barvami popisuje prečudne lepotije kranjskega podzemeljskega sveta in vsacemu obiskovavcu sloveče jame postonjske neogibno potrebna. Oblika jej je prav čedna, čelo jej kinča podoba postojnske jame; jezik je uzor lepe in jedernate slovenske pisave, cena 40 nkr. po vseh slovenskih mestih. Hvala za to krasno delce domorodnemu g. dohtarju!

Makrobiotika ali nauki, po kterih se more človeško življenje zdravo ohraniti in podaljšati. Spisal večidel po Hufelandu in založil M. Prelog, doktor zdravilstva v Mariboru. Na prodaj pri Lerherju v Ljubljani. — Zdravo teló je najboljše blago; torej je ohramba telesnega zdravja vsacemu človeku ena pervih dolžnosti, ker v zdravem telesu prebiva tudi zdrava duša. Makrobiotika nas učí sredstva, da ostanemo zdravi na duši in na telesu; zategavoljo je potrebna mladim in starim, priprostemu ljudstvu in učenim ljudém. Naj sežejo po tej zlata vredni knjigi vsi Slovenci in se učé iz nje podaljšati si svoje življenje; živó jim jo priporočamo! Kar jej tu pa tam v besedi še manjka, to se gotovo popravi pri drugem natisu, kterega bode imenitno delo gotovo v kratkem času doživelo. Knjiga, na 171

stranéh prav lepo natisnjena, veljá po vseh slovenskih mestih 1 gld. 20 nkr.

Marci Antonii Mureti **Institutio puerilis**, cujus originali textui nunc primum versiones singularum austriaci imperii linguarum accedunt, quas tenerae aetati proponit dr. V. Fasseta. — To je „nauk za mladino“, in sicer v heksametrih, ki ga je za svojega sina spisal M. A. Muret v Rimu novega leta dan 1578. Original je latinski, obsega 107 verzov, ali v tem kratkem obsegu so zgoli zlate resnice, jako primerne nježni mladosti. Posebne hvale vredno pa je, da je gospod izdatelj, dr. Fassetta, zdravnik mestne bolnišnice v Benetkah, omenjeni nauk prevoditi dal na vse avstrijske jezike. Nahajajo se tedaj v imenovani knjigi, ki šteje 48 strani razun latinskega originala prevodi v laškem, romanskem, nemškem, magjarskem, hrovaškem, serbskem, slovenskem, slovaškem, ruskem (rutenskem), polskem in češkem jeziku, večidel v heksametrih, nekaj pa tudi v jambih, slovenski prevod je oskerbel naš znani pesnik A. Okíški. — Delce je tedaj posebno primerno učencem srednjih šol, ki se učé jezikov, in tedaj posebno slovanske jezike lahko primerjajo. Kdor bi tedaj želel te knjige, ki veljá 50 nkr., naj se oberne do založnika, Gerolda u. Sohn (Stefansplatz in Wien), ali pa naj si jo dá poslati po kakem bukvarji.

Kratak **pregled** slovenske literature sa dodanim riečnikom za Slovence. Napisao I. Macun. U Zagrebu 1863. — To lepo delce obsega na 102 stranéh kratko pa vendar dosti temeljito zgodovino novoslovenskega slovstva od pervega početka do najnovejših časov. Namenjeno je sosebno slovenski mladini, da jim rabi pri šolskem nauku in da se seznanijo po njem tudi s hrovaščino, v kteri je pisano. Beseda je skoz in skoz jasna in lahko razumljiva; manj znane besede pa pojasnjuje pridjani slovarček. Živo priporočamo to knjižico vsej dijaški mladini; cena jej je le 35 nkr., za dijake pa samo 30 nkr. Dobiva se po tej ceni tudi pri Glasnikovem vredništvu; kdor je želi, po pošti, naj priloži za marko 6 nkr.

Liturgika ali sveti obredi pri vnanji službi božji. Za gimnazijalno, realno in sploh odraslo mladost. Spisal A. Lésar. V Bernu 1863. Tiskal in založil K. Winiker. 2 dela 133 + 116. — Nevtrudljivi g. pisatelj nam je podal v tej knjigi delo, ki nam v prav gladki in čedni besedi razlaga obrede sv. katoliške cerkve in je torej popolnoma pripravno za šolsko rabo, pa tudi za poduk ostali slovenski mladini. Z notrajnim tehtnim zapopadkom se vjema tudi vnanja prelepa oprava. Po vsej pravici se more najboljšim delom enacega zapopadka v drugih jezikih na stran postaviti. Cena vsacega vezka je le 50 nkr. in se dobiva po vseh slovenskih mestih.

* Pri knjigarju J. R. Milicu je ravno kar prišla na svitlo prav mična in kratkočasna povest za mlade in odraščene ljudi pod naslovom: „Marija naša pomočnica“. Cena jej je 32 nkr. — Ravno tam je zagledala beli dan nova pesmarica od verlega učitelja in čislanega skladavca slovenskih napevov g. A. Vavkena, namreč: „Gorenskih glasov“ 2. zvezek. Obsegajo pesmi: Kmet, na goro, god enakopravnosti, pozdrav, moj dom, poziv gorencem, v 40. letu in lovska; cena jim je 70 nkr. — Naposled naj se v misel vzame g. Hicingerjev „Koledar slovenski za l. 1864“, ki je po vseh slov. krajih tako dobro znan in čislan, da tudi letašnjemu ni treba daljšega priporočila. Čelo mu kinča podoba „Velehrada“ na Moravskem; ves zapopadek je v resnici slovenski. Cena mu je 40 nkr.

* Z novim letom začne v Zagrebu izhajati novo, za vse južne Slovane preimenitno periodično delo, vsako leto v štirih vezkih, namreč: Književnik, list za zgodovino, jezikoslovje in prirodopisje. Vredniki mu bodo učeni g. dr. F. Rački, g. prof. I. Jagič in g. vodja J. Torbar; podpirali ga bodo najslavniši jugoslovenski pisatelji. Naročnina mu je za vse leto (35 pol) samo 4 gld. Naj se oglasi iz vseh slovenskih strani obilo naročnikov; rado hode prejemalo denarje tudi Glasnikovo vredništvo in je odpravljalo na dotično mesto.

* V Pragi je prišla na svitlo preimenitna knjiga, sosebno za nas južne Slovene: „Slovenisches und glagolitisches Schriftthum“ kot I. zvezek obširnega dela „Geschichte der südslavischen Literatur“, ki jo je spisal preslavni P. J. Šafařik in za natis pripravil sloveči česki pisatelj J. Jireček. Cena jej je 1 gld. 60 in se dobiva tudi v Celovcu.

* Ravno kar je prišel na svitlo 17. vezek „Cvetja iz domačih in tujih logov“, ki obsega konec Bilčevih „Pervencev“ in pa začetek zanimive povesti „Družina Alvaredova“. — Naročnikov na to zbirko izvirnih in poslovenjenih del se čedalje več oglaša; oglasilo se jih je doslej: iz ljublj. gimnazije 90, iz novomeške 43, iz mariborske 47, iz goriške 60, iz celjske in celovške 22; iz ljublj. semenišča 50, iz celovškega 12, iz sl. ljubljanske čitavnice 15, iz Varaždina, Zagreba in Dunaja 38, 53 se jih prejema naravnost po pošti, nekaj pa po gg. knjigarjih. 18. vezek izide konec t. m.

* „Torbice jugoslavenske mladeži“ je prišel 2. snopič na svitlo, ki nam veselo spričuje, da krepko napreduje. Da bi našla čedalje več podpore! — Na izvirno veselo igro „Lahkoverni“ se naročila še vedno prejemajo; naj se kmalo oglasí dovoljno število naročnikov!

Besednik.

* Iz Dunaja se nam piše med drugim to-le: Ljubljanski dopisnik v „Ost und Westu“ želi, naj bi se Slovenci tako rekoč na vrat na nos poprijeli serbsko-hrovaškega jezika, slovenski pa pustili, kakor bolj na tanko izreče, samo v viši literaturi. Na dalje pravi, da je slovenska mladina jako vneta za serbstvo in da le starši slovenski literatje nekako nasprotujejo in se nevoljni kažejo, kedar se jim od edinstva govori. Da bi bilo za vse zelo koristno, če bi en sam pismén jezik imeli, to tudi g. dopisnik navaja in mislimo tudi, da ga je to prav za prav k gori navedenemu nasvetu primoralo. Mi smo, kakor tudi vsi drugi, ki smo jih zaslišati mogli, enih misli z zadnjim dopisnikom v „Ost und Westu“ g. Dr. S. Noben pravi Slovenec ne bi mogel v imenovani nasvet privoliti. Če ljubimo Hrovate in Serbe, prav dosti ljubezni jim skazujemo, če njih književnosti ne preziramo in se vedno bolj ž njo spoznavamo. Za zdaj je to dosti, prihodnost zna kaj druzega prinesti. Preveč bi bilo in prav za prav kakor samomor slov. ljudstva, če bi slovenski pisati nehali in se koj serbskega poprijeli. Komu bi to najprej koristilo? Nam gotovo ne, ker bi se lahko zgodilo, da bi slovensko ljudstvo slovensko pozabiti moralo, serbskega se ne naučilo, in danes ali jutri popolnoma nemško postalo. To je prav lahko mogoče, če se le nekoliko med ljudstvo kukne ter slišati in viditi hoče, kako je kaj z njegovimi navadami in razmerami sploh. Dan danešnji je že to velik napredek, da se slovanskih jezikov učimo in je tako vedno bolj spoznavamo in se endrugemu približujemo — ni pa treba, da bi se popolnoma zatajili in kakor narod vničili. Voščiti je le, da bi se tudi drugi našega jezika tako radi učili, kakor mi njihovega. Ali do zdaj jih je šencano malo, da bi se toliko zmagati mogli. Če nas je tudi majhno število, pa je naš jezik vendarle takošen, da jih ga lahko mnogo brez posebne težave razume, in je posebno zdaj tako opiljen in lep, da se ga nam ni treba nikjer in nikoli sramovati, še manj ga vnemar puščati. Ljudstvo se more le po njem izobraziti in to je gotovo zadosti važen vzrok, da ga še dalje ohranimo. Pričakujemo pa potem od jugoslovenske akademije, da jej bo danes ali jutri po sreči izšlo, pot narediti do enega književnega jugoslov. jezika. Do tistihmal in še potem tudi naj se goji in hrani naš mili slovenski jezik!

* Lepo število nadepolnih mladenčev iz raznih jugoslovenskih dežel — tako se nam med drugim piše iz Zagreba 20. dec. — privrelo je na našo pravniško akademijo, med njimi tudi šest Slovencev. Tudi med gg. učitelji je eden Slovenec z Černega verha, namreč g. Dr. Gostiša. Med drugimi naj opomnimo še g. M. Mesića, slavnega jugoslovenskega zgodovinarja, ki uči avstrijansko zgodovino. Kdor-

koli pozna čisto, jasno in polno njegovo besedo in s koliko gorečo ljubeznijo tudi svoje zapadne sosede Slovence vpleta v svoje zanimive govore, vsak bode tiste srečne štel, ki ga poslušajo. — **Ker** ti „Glasnik" najrajši kaj literarnega naznanjaš svojim bravcem, povem ti, da so sklenili tukajšni pravniki lep zabavnik na svitlo izdati, ki bode, kakor mislim, gotovo lepo tvarino obsegal.

Med zavodi, v kterih se petje uči, odlikuje se posebno „**kolo**". Lansko leto je bilo že na slabih nogah, pristopila pa je letos večina tukajšnih pravnikov in na novo se je prerodilo.

V pervem koncertu, ki ga je dalo v drugi polovici mesca novembra v dvorani, pokazalo je, koliko se more z združenimi močmi in resno voljo storiti. Pohvale ni bilo konca ne kraja, in med drugimi posebno je bila poslušavcem po všeči slovenska pesem Savica. Drugi koncert bode zadnji dan tekočega mesca. Pela se bode poleg odlomka iz horvaške opere Porin in taljanske il Trovattore tudi slovenska pesem Molitev. M. T.

* Kmalo po novem letu se menda odpre „slovanska čitavnica" v Celovcu; uradno dovoljenje se vsak dan pričakuje. Imela bode okoli 50 slovanskih in nemških časnikov, lepoznanskih in političnih; izbe za-njo so najete v pervem nadstropji gostivnice „Stadt Triest" v belaškem predmestji. Udov se čedalje več oglaša.

* „Družba sv. Mohora" dá tekoče leto 4 bukvice na svitlo, namreč: 9. in 10. zv. „slov. Večernic", „Koledarček za 1865" in pa „Jezus Kristus devicam svojim nevestam", od g. Lesarja. Vse štiri knjige se razpošljejo na enkrat in sicer mesca julja. Letnina iznaša 1 gld., dosmertnina 15 gld.

Zastavica.

Veliko je kraljestvo moje,
Čez pol svetá sem gospodar;
Pa če me vganit' ti je mar,
Podpiral ti bom misli tvoje.

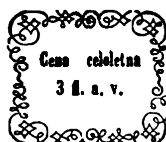
Spremeni pervo čerko mojo,
In milo solnce me rodí;
Če spet se čerka spremení,
Razveseljujem dušo tvojo.

In češ še enkrat spremeniti
Mi čerko prednjo v drugi dve,
Je nekaj, kar vsak biti če,
Pa ako je, več neče biti. D. Š.

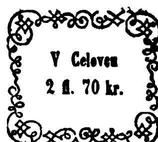
*) Kdor pervi ugane to zastavico, dobi, če je volje, II. šestko „Cvetja."

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 2. V Celovcu 1. februarja 1864. X. zv.

Bog in narava.

Na višinah sveti Bog stanuje,
Modro po vesoljnosti kraljuje,
Množtvo ga obdaja svitlih trum.
In nad zemljo zlati strop se suče,
Do modrosti večne kaže ključe,
Gleda in stermí človeški um,
Kviško se po čistem zraku dviga,
Kamor nevgasljiv mu plamen miga.

Neštevilni se bliščé svetovi,
Po neskončnosti doné glasovi:
Preden vse je bilo, jaz sem bil,
Močna mi beseda vse osnuje,
Vse mogočna roka mi vzderžuje;
Da bi človek moj se veselil,
Sveto sem nalogo dal naravi:
Naj pričuje o neskončni slavi! —

Al je glas vesoljne harmonije,
Ki mi na uhó presladko bije
In v sercé resnice lije moč?
Harmonija je vesoljno vbrana,
Vendar pa še lepša struna znana,
Razni ste obé ko dan in noč.
Glas resnice večne sam pričuje,
Vse od kod in kam se izpeljuje.

Svitli žarki segajo v očesa,
Zemlja kaže v njih se in nebesa,
Vse izgine, ako vgasne svit.
Srečen, komur zlato solnce sije,
Rajske mu odpira lepotije,
Svet, v celoti — v delih čudovit,
Ki v soglasji mičnem se spreminja,
V jasniše planjave pot odgrinja.

Kot pred solnčnim zlati zor izhodom
Oznanuje zemeljskim narodom,
Da rodijo žarki beli dan;
Kakor, če do neba plamen šviga,
Da se zemlji v dnu oserčje vžiga,
Priča, kedar se odpre vulkan:
Tako vsa narava oznanuje,
Da Neskončni milo gospoduje.

Al bi, ak na nebu ne bi stalo,
Solnce v sinjem morji se kazalo?
Al poganjal bi pomladnji cvet,
Ko bi skrivna moč ga ne budila
In srebrna rosa ne pojila?
Mar bi sukal se vesoljni svet
Bez neskončno modrega vladarja,
Ki zastonj buči mu šum viharja?

Bistre ima duh človeški sile,
Mnogo del so častno se lotile,
Spremlja jih stoletja slave svit.
Nad vse vidno više duh se ceni,
Vendar vstavlja se ob terdni steni,
Kjer pogled mu dalje ni odkrit.
Torej povračuje se v nižave
Gledat dela vekovite slave.

Močna vez edini vse gibanje,
V večnem teku je prečudno stanje,
Pot življenju je nemirni čas.
Po dobravah pa poganja cvetje,
Po planjavah se razlega petje,
Čuje sladkih harmonij se glas.
V nebni luči se bliščé kristali,
Vse Neskončnega soglasno hvali.

Harmoniji človek se pridruži,
Na visoki stopnji Njemu služi,
Ki mu dal nesmertnosti je dar.
Svitla luč naravo razsvitljuje,
Ona pa mogočno razglasuje,
Da gorí neskončno lepši žar
V jasnih krogih zemlje vekovite:
To je Bog ljubezni silovite!

A. Okiški.

Kelmorajn.

(Obraz iz mojega dijaškega življenja.)

I.

Bil sem dijak druge latinske šole, ko jo primaham domú na praznike in prinesem s seboj v culici vse svoje znanstvene pripomočke: latinsko slovnico, zemljopis in zgodovino avstrijsko, ktero je eden naših učiteljev posebno izverstno učil. Ko je prišel v razlaganji do dobe blage cesarice Marije Terezije in je razloženo tvarino izpraševal, vsako leto je zastavil to isto vprašanje: „Was that Maria Theresia, als sie kaum 20 Jahre alt war?“ — Kakor voda iz zajeze pridere na mlinsko kolo, da glasno zaklopoče, tako smo vsi zaklopotali: „Kaum war Maria Theresia 20 Jahre alt, als sie schon die Regierung ihres Vaters antrat“.

Pregledovaje neko nedeljo svoje knjige, razgernem zemljovid avstrijskega cesarstva po mizi. Veliko veselje so imeli rajni atej z menoj, svojim sinekom, da imá že toliko znanosti v glavi; vedeli so tudi nekaj, kaj se po svetu godí, da-si tudi niso znali ni brati ni pisati; pa vendar so službo grajšinskega župana skozi dvajset let prav izverstno opravljali.

Po obliki popirjevi so poznali „šocnudl“ (Schätznote), „fentirni list“ (Inventarbrief), „jerofsk rekret“ (Gerhabsdekret), „širnprief“ (Schirmbrief) itd. in ko se je leta 1848 začel tisti šencani „frajhajt“, ki je tlako, roboto, kazen, veršnik, lokno, desetino, koplevnik itd. zapodil, namesto teh pa vendar ne manj štiber prinesel, rekel je marsikteri mojemu rajnemu očetu: „Ko ste še vi bili za župana, tedaj je bilo vendar še boljše, kakor sedaj, ko imamo „burkelmojstre“ in pa „gemajndeferstande“.

Ko razgernem zemljovid ali „luntkarto“, kakor so ga nepozabljivi atej imenovali, vsedejo se za mizo ter rekó: „No! ker se

že na „luntkarto“ spoznaš, poišči mi mesto Kelmorajn in povej mi kaj lepega iz tega mesta“ — Jaz iščem in iščem od Riesengebirga do dinarskih planin, od Ina do Alute, od Karpatov do jadranskega morja, ali nikjer ne najdem mesta Kelmorajn, tudi v zemljopisnih bukvah ne. Oče me nekaj časa gledajo, potem pa vstanejo in prav nevoljni iz hiše gredé godernjajo: Že 200 rajnških sem za-te potrošil, pa še ne veš, kje je Kelmorajn in kje so sveti trije kralji pokopani, zakaj pa sem te v Majprug poslal?“

„Kelmorajn — sv. trije kralji!“ — te besede so mi zmirom bernele po glavi, iztuhtati pa vendar le nisem mogel, kje bi stalo to mesto. Vzamem Kremplovo „Djanje svetnikov“ v roke, preberem, kar je stalo tam o sv. treh kraljih, in najdem, da so ti sv. možaki pokopani v mestu Kolinu, ki stojí kraj silne reke Rajne, po nemškem: Köln am Rhein.

Ko se vernejo oče v hišo, povem jim, da sė bomo o tej deželi še-le v tretji šoli učili; kedar pa bom gramatist—principisti se tega še ne učé, kupiti mi boste morali spet novo „luntkarto“ in novo geografijo.

„Pa že spet novo?“ oglasé se ljuba mamka na klopi pri peči, „tvoje ‚štendiranje‘ bodo nas spravilo še ob ‚grunt‘ in poslednjič iz tebe ne bode kaj drugega kakor ‚lumberist‘ (Landwehrist), ktere cesar ravno sedaj nabira“.

Obmolknil sem in si mislil: ne bila bi slaba za dijaka, da ima samo ene bukve skozi dvanajst šol.

II.

Minulo je pervo polletje tretje latinske šole, in mi smo v geografiji že pretepli ves ‚Deutschland‘. Ročno ko so mi oče kupili novo geografijo, poiščem ‚Köln am Rhein‘ in najdem: Köln am Rhein mit 30.000 Einwohnern, dem Sitze eines Erzbischofes und des rheinpreussischen Regierungsbezirkes. Die Stadt treibt lebhaften Handel. To imaš — mislil sem si — o svetih treh kraljih sopet ničesar ne najdeš! O ti presneta geografija, kako me bosta sopet kregala oče in mati, da se v šoli nič kaj prida ne učimo, same posvetne reči, svetih pa nič.

Prav sta imela ljubi atej in draga mamka. Kar nam je pobožnosti ostalo, to so storili vaši izgledje; dolgi roženkranc z debelimi jagodami, po kterih je vaša z žulji napolnjena roka vsaki petek rožljala, ta je nam bil najboljši učenik pobožnosti.

Hotel sem že o božiču domú in očetu pokazati na zemljovidu Kelmorajn, ali debeli sneg in raztergani škornji mi tega niso privolili.

Odložil sem tedaj na pust, ali tudi tedaj mi ni bilo mogoče, ljubih staršev obiskati: hud kašelj me je vergel na slamnato postelj,

in sopet nisem okusil veselja domače koline. Šeste klobasice, ki so mi jih mati v Majprug poslali, prišle so vse raztergane in razdrobljene, in slabi, mesa nenavajeni želodec jih ni ravno z velikim veseljem sprejel.

Ala! — ob veliki noči ali ob ‚vüzmu‘, kakor mi Ščavničarji pravimo, tedaj bodeš očetu pokazal na ‚luntkarti‘ Kelmorajn in povedal, da je tam ‚Sitz des rheinpreussischen Regierungsbezirkes‘.

Na veliki torek se že spravimo na dom; bili smo sami jurjevski korenjaki z razterganimi črevlji, — glasni Krabonošci s platnenimi dolgimi torbami, v ktere bi šla košara klobas.

Pridem proti večeru domú. Oče so ravno plot gradili in se prijazno nasmejali, ko me vsega blatnega zagledajo. „Pje! si li lačen?“ bila je perva beseda mamina, in že mi prinesó mastno kvasanico naproti.

Ko se okrepim, rečem ateju: „Sedaj pa že vem, kje je Kelmorajn. Poslušajte, ročno vam bodem prebral, kar v geografiji stoji“; in ex abrupto sem prestavil: „Kelmorajn ima 30.000 prebivavcev, višega škofa in prajzovski ‚regierungsbezirk‘. Tukaj je živ ‚handel‘.

„In to je vse, kar o tem mestu v bukvah stoji?“ nevoljno oče poprašajo. — „Po tem takem o sv. treh kraljih sopet nič? In za knjige sem moral dati tri svitle dvajsetice, dve pa za ‚luntkarto‘, sedaj pa ni več v njih najti, kakor da je tam prajzovski ‚ocvirk‘; „ta ‚ocvirk‘ je vendar tako slab, kakor tvoje knjižice“, pristavijo vsa nevoljna ljuba mama.

Velikonočni prazniki, kterih sem se že dolgo pred močno veselil, sopet niso bili tako veseli, kakor bi lahko bili, in to je bila kriva presneta geografija in moja zamazama luntkarta, na kteri ni bilo drugega, kakor debela plava čerta, kažoča reko Rhein, o sv. treh kraljih ni bilo ne sluha ne duha.

III.

Šesto latinsko šolo sem izdelal v Marburgu, in vesela ti majka! hajdi v Gradec — v filozofijo! Na dan, ko smo spričevala dobili, popevali smo po ulicah nekdaj kaj prijaznega mesta Maribora znano prestaro dijaško:

a — a — a
Libera sunt tempora,
Studia finita sunt
Feria jam adsunt
a — a — a
laeta sunt nunc tempora! —

Posebno glasno pa smo vsakokrat sledečo verstico zapeli:

Or, or, or
Vivat noster professor!
Farcimina qui attulit
Primam classem retulit, —
Or, or, or
Vivat noster professor!

Pesnik, kteri jo je skoval, ni bil sicer eden klasičnih, ali nam dijakom bila se je prikupila zavoljo svojega klasičnega zapopadka. Kdor ni bil študent ante tempus reformationis gymnasiorum, ta ne vé, kaj je bil nekdaj filozof.

Filozof je bil kralj vsega (idealnega) sveta; njegovo kraljevo žezlo je bil — gerčast ‚Ziegenheimer', ali kakor smo ga imenovali ‚kozloizmus'. Ta palica je bila filozofu neločljiva spremljevavka; v njo je imel vrezane filozof vse svoje prijatelje, tudi vse filistre, ktere je pretepal; eden mojih součencev je imel celó vse svoje upnike v ziegenheimer vrezane, in kedar ga je kteri srečal in opomnil na železno dolžnost, pokazal mu je gerčavko, rekoč, da ga nikdar ne pozabi, — bil je jedernat Korošec, ki sedaj hodi po svetu kot ‚kärntnischer Volkssänger'. S ziegenheimerjem je filozof tolkel na tla, ako je profesor predolgo ‚tradiral', s ziegenheimerjem je tolkel, kedar je izgovoril svoj pathetični: sic!

Filozof je dal vsakemu profesorju priimek: eden se je zval Bar-Jona, drugi Klincismus, tretji Kaštrunismus itd.; ali vendar smo je ljubili vse, ker niso nas izpraševali skozi vse leto.

Prišel sem iz šeste šole domú na praznike; pa še nisem kaj vedel o sv. treh kraljih, ali dosti že o Zevsu, Hektoru, Cereri, — pa kako bi mogel kaj o njih vedeti: v šolskih bukvah ni bilo nič zapisanega, drugih pa nismo dobili v roke, k večemu kake Spiesove romane in Delarosove ‚Räuber- in Rittergeschichten'.

Med tem so atej pozabili na Kelmorajn in tako so bile počitnice mirne in vesele. Celi mesec so imeli krojači in črevljarji dela zadosti; dobil sem novo suknjo modro, kakor jo mlinarji nosijo, in po najnovejšem ščavniškem kroji. Kolér mi je šterlel za dva pednja od suknje, in škrica sta se režala, kakor lape gladnega volka. Pervokrat so mi oče dali napraviti poštene hlače čez sare ali ‚pantalone', kterih izperva niso mogli terpeti. Vendar vsega tega oblačila nisem si upal v Gradcu obleči in se na slavni ‚Luegg' postaviti; še le ko mi je graški krojač vse popravil, paradiral sem po glaçiji, kakor kakošen Gubernialkonceptspraktikant.

Oče so me sami peljali v Gradec. Predno sva se ločila, rečem jim: „Očka, tukaj sta dva velika hrama polna bukev; tu hočem vse prebrati in poiskati, kar je pisanega o sv. treh kraljih; ali povejte mi samo, po kom ste Vi zvedeli za mesto Kelmorajn, ker ne znate brati?" Oni mi odgovoré: „Moj dedec so mi pravili, da

so za cesarja očeta cesarice Marije Terezije hodili v Kelmorajn na božjo pot." — Čudna reč! mislim si jaz, več ko 500 milj peš hoditi iz Štajerskega na božjo pot.

Z lepimi nauki se dragi atej poslové. Ker nas v šoli med letom niso izpraševali in je vsak dijak učenje na dva zadnja mesca odložil, bilo je dovolj časa po bukviščih premetavati znanosti vsega sveta, in Götheja, Kanta, Hegela in druge slavne možake je filosof v enem tednu prebral. Verh tega si je nakupil na ‚tandelmarktu' dosti bukev, da se je mogel ponašati z ‚bibliotheko', — v svinjsko kožo vezane ‚Šarbohtarje', za kratek čas pesnike, noveliste, romanopisce, potopisce itd., ktere je prodala marsikaka družina, ko je spoznala, da človek ne živi samo ob duhu, temuč tudi o kruhu, da si je kupila kruha in pa karto — za Juristen- ali Philosophenball.

Na Miklavževo, kedar se v Gradcu najboljši rožički prodajajo in so si filozofi po navadi kupovali oglodane cilindre, da so bili v redouti ‚salonfähig' ali pa na kakošnem ‚Hausballu'; grem tudi jaz na Jakominigrund in pregledujem na prodaj postavljene bukve. Perve, ktere odprem, imele so naslov: ‚Reisen durch Deutschland von einem Deutschen. Deutschland 1806.'

Premetovaje lističe, zadenem na sledeče verstice: Kedar človek prestopi nemško mejo na Štajerskem pri Arnožu, stoji na zemlji ‚Windischarjev'. Ročno se pozná, da jim manjka vsakega višega izobraženja. Nesnaga, neumnost in vraže so doma pri tem ljudstvu, ktero je enkrat celó hodilo v Köln na božjo pot nekakšnega čudodejnega razpela molit, dokler ni cesar Karol VI. prepovedal tega... — in tako dalje zmirom kosmatejše, da ne upam častitljivim bravcem vseh verstic zapisati.

Aha — sedaj se sopet spomnim na očetov Kelmorajn, in začnem po graških knjižnicah popraševati po dotičnih knjigah. Debelo so me gledali, ko prosim za Acta Sanctorum, za Bollandiste itd., mislé si menda na tihem, da me luna terka. Eden mi naravnost reče: rajši sezi po Schellingu, kakor po takošnem berilu.

Kdor si je hotel v Gradcu znanosti nabrati, časa je bilo temu dovolj in knjižnice vsak dan odperte. Tam smo tudi pridno gojili drago slovenščino, in čeravno smo bili samouki, vendar smo nekteri daleč dospeli. Nekoliko nas slovenskih ‚akademikov' se je pobratilo in sveto prisego storilo, vse žive dni skerbeti za omiko slovenskega naroda. O sveti čas, ko nas je rajni Stanko prekerstil, in enemu rekel: Ti si Martinus, kar pomenja Martovega sina ali bojevnika; jaz pa ti rečem: bodi Davorin in davi sovražnike slovenskega jezika, drugemu: ti si Georgios, to je poljedelec, jaz pa ti rečem: bodi Oroslav, orji in prearjaj zapuščeno polje slovenskega jezika. Imena smo ohranili in je rabimo še dan danes, ali nikdar ne v pobotnicah, zavoljo djanskih nasledkov. Logiko sem doveršil, in

pridem spet na očetov dom. Celo leto nismo se vidili, bilo je tedaj veselje veliko in serčno; oče ročno vprašajo za ‚cajgnus‘, in ga zaklenejo v skrinjo, rekši, da si ga dajo v nedeljo po g. farmeštru prebrati.

Še tisti večer jim vse povem od lepega mesta Kelmorajn, njegovih lepih cerkev itd.; razložim jim vse legende o sv. treh kraljih, kakor sem je bral pri patru Kohemu, in kako je njih sv. kosti cesar Friderik Rudečebradi iz Milana prenesel v Kelmorajn.

Mati so spekli tolčne krapce in se od samega veselja jokali, ko so slišali vse te svete reči. No! sedaj sem pa že potolažena, da se v šolah tudi kaj lepega učite, in da več veš, kakor, v Majprugu, kjer o Kelmorajnu nisi drugega vedel, kakor to, da je tam nek prajzovski ocvirek.

„Kako bi se sv. treh kraljev Kovač veselil, ko bi mu to vse povedal“, pristavijo oče, „že dvakrat je bil v Kelmorajn“.

„Kaj, naš konjski vračnik je že tam bil? – to bi vendar rad slišal, — gotovo vas je s kosmato lažjo nakermil?“ začudim se jim jaz.

„Le pojdi in ga obišči“, odvernejo oče, „saj mi mora spet kdo mazil prinesti, ker noben dohtar ne vé tako srečno vračiti, kakor prijatelj Gašper.“

Ponudim se, da hočem drugo jutro sam zgodaj vstati in se podati k sv. trem Kraljem, kar je bilo očetu prav po volji.

IV.

Bilo je lepo jasno jutro mesca velikega serpana, ko se zgodaj spravim na pot proti sv. trem Kraljem. Cerkev sv. treh Kraljev je že prestara podružnica farne cerkve sv. Benedikta v slovenskih goricah.

Ker že sv. Benedikta cerkev čez 1000 let stojí, gotovo tudi podružnica ni dosti mlajša, in to tudi poterjuje nje gotska zidava. Pot se vije skoz goričast svet, kteri je težko obložen z blagimi tertami; po goricah se že od daleč bliščé lepe snažne hiše, nikjer ni zapaziti tiste nesnage, ktero nam žolčapolni nemški potnik oponaša. Obilno sadonosno drevje dela hladno senco, in po poletnih jutrih odmeva milo sladko žvergolenje veselih tičic od gaja do gaja; pastirček 'pa mu priglaša s svojo žveglico, pastirica pa s piskanjem na omanovo peró.

Slovenske gorice so res prelepa Krajina, in lepo jesen, kedar glasni klopotci oznanujejo bogato tergatev, tedaj je po slovenskih goricah veselje, ki ga ni mogoče s peresom popisati.

V dveh dobrih urah sem prišel k sv. trem Kraljem, in ko mi pokažejo Kovačevo hišo, krenem jo kar naravnost proti njej. — Hišica je bila lesena, okoli in okoli z drevjem obsajena, tako da je

čedna in bela lukala izmed drevja, kakor tica golobica iz svojega gnjezda na košati bukvi.

Poterkam na vrata, pa ne oglasi se nobena živa duša. Odprem tedaj prav rahlo hišne duri, in za mizo zagledam starega šerega moža, z velikimi očali na nosu, ki je ravno raznoverstno perje in zeli premetaval in prebiral za pripravo raznih zdravil.

„Dobro srečo, stric!“ pozdravim možaka, ki me skoz velika očala nevoljno pogleda, mislé, kaj me motiš v mojem važnem delu.

„Kaj bi rad, in odkod si?“ bilo je pervo vprašanje. Ko jim povém, da sem sin starega prijatelja, in po kaj sem prišel, tedaj se stari možek prijazno nasmehljá in mi roko podá rekoč: „Ti si graški študent, mar že poznaš kaj trave in zelišča in korenja? — Čuj, ti znaš latinski, tu imam nemške bukve, pa zelišča imajo po gostem latinske izraze, povej mi, kakošna trava je hyosciamus?“ — Rudečica mi zalije lice in ves v zadregi sem stal pred starčkom. Učil sem se sicer na graškem Joaneji botanike; ali naš učitelj nas je prej učil anatomijo zelišč, kakor pa nomenklaturo; pred Kovačem vendar nisem hotel ostati na sramoti; poprosim torej za bukve in iz popisa se prepričam, da se hyosciamus veli po slovenski: zobnjak.

Možek hitro šterklja iz hiše na dvorišče, uterga zel in mi jo prinese, bi li bila prava, kar mu poterdim. To je dobra žlahtna trava, reče možek, ž njo sem že dosti plučnih bolezni ozdravil. Iz te bode tudi vraštvo za vašega konja, le malo poterpi, dokler iz kuhinje nazaj ne pridem.

Med tem sem pregledoval njegove knjige. Na mizi je ležala debela knjiga z naslovom: Freiwillig aufgesprungener Granatapfel, dass ist Buch, in welchem seynd unterschiedliche Arzneimittel für Menschen und Vieh itd. Na nekem listu je bilo priporočeno zdravilo za božjast: ‚ein rother Hund mit Regenwürmern gespickt‘.

Imel je možek tudi slovensko sv. pismo, in več drugih nemških in slovenskih molitvenih bukev. V kotu za mizo je viselo veliko razpelo, ki je bilo ovito z dolgim čislom (roženkrancem); tudi sliko svetih treh kraljev sem našel in podobščino kolinskega doma z napisom: ‚Der Dom zu Köln am Rhein‘. Po policah so stale čašice, lošeni peharčki, piskrički itd., v ktere so bili zdravilni duhi zaklenjeni. Čez pol ure pride možek iz kuhinje, in ko ga po plačilu poprašam, odgovori: Midva se bova že z očetom pogodila; saj so pošten mož, ter me prav debelo pogleda v znamenje: sedaj znaš iti, ker moj čas mi je drag.

Vendar mi serce začne rasti, in jaz prav pohlevno rečem: „Ne zamerite mi, dragi stric! moj očka so mi pravili, da ste vi že bili dvakrat v Kelmorajnu; — ali bi mi ne hteli kaj povedati o lepi cerkvi, ktere podoba tu na steni visi, o grobu svetih treh kraljev, in kako ste tje prišli?

To je dolga historija, dragi moj študent! Če se ti ne mudi, znaš me počakati, čez tri ure pridem nazaj; sedaj moram nekega bolnika obiskati."

Lepo se stricu zahvalim, in rečem, da jih počakam, med tem pa hočem v bližnji soseski součenca obiskati. In tako sva se za kratek čas ločila.

V.

„Dober dan, Caesar, kaj dela brat?" tako pozdravim svojega dragega šolskega tovarša, s kterim sva ‚von Pick auf' v šolo hodila pod dvema cesarjema: Francem, poslednjim nemškim cesarjem, in njegovim dobrotljivim sinom Ferdinandom.

„Kaj pa še več? On bode kedaj cesar?!" zagodernjajo mati mojega tovarša, — prot je za njega, vsak dan bi ga svobodno s protom narezala, saj noče več na pašo goniti, od kar v Gradcu v šolo hodi; zdi se mi, da zares misli, da je kakošen cesar. Nemarnjaku tudi jesti ne diší, samo cvertje in klobase bi jedel; je-li si tudi ti tak prevzetnjak?"

„Bog obvari! — Jaz žvečem suhe rumpice, na paši zobljem pečeno koruzo; meso vidimo pri nas le na Božičevo in na pust."

„Ali slišiš Matek? — Ti pa si tako špurav in zberljiv." — Moj prijatelj, kterega smo v Gradcu v Cesara prekerstili zavoljo vojske, ki jo je imel z nekim Vlahom Friulcem, potomkom starih Galov, in ktero sem jaz v klasični latinščini popisal v svojem delu: „Matecii Tepecii Caesaris bellum gallicum libri tres", ki pa še ni belega sveta zagledala, ker moji rojaci latinskih bukev malokdaj beró, slovenski pa jih nečem na svitlo dati, ker slovenski bravci po navadi bolj skerbé za svoje bravce, kakor za knjige, ta moj prijatelj ni bil ravno radost matere svoje, kar jim je razodel, da hoče ‚fiziko' v Zagrebu ‚študirati'.

Skerbna mamka mi ročno odkrijejo svojo serčno bolest. „Slišiš, dragi moj? Matek noče več v Gradec, temuč v Zagreb; horvaškega študenta pa jaz ne morem viditi. Vsi pridejo zaraščeni domú, z gostimi muštacami, slišala sem pa tudi, da se horvaških študentov branijo v Gradcu v ‚pristahoz' (Priesterhaus).

„Ne bojte se, draga mamica, za Mateka", potolažim starko, „on bode še šentlenarski dekan. — Matek! vzemi puško in pojdiva veveric streljat. Kaj se tako kislo deržiš, ko da bi ti bila pura kruh snedla?" Mati se nasmejé in odidejo na svoja opravila; midva pa vzameva puške s klinov in — pod košate orehe.

Lov in strelba je bila tedanjih dijakov najslajše veselje o počitnicah. Tudi potovali smo po svetu, posebno radi po gornji Avstriji, kjer je bil ubogi dijak po samostanih in pri bogatih kmetih vsikdar gostoljubno sprejet.

Kakošen razloček med tedanjimi in sedanjimi sini Muz! Pred 30 leti še ni bilo turnerskih družeb, svoje mišice smo vadili z filistri; nismo še imeli javnih govorov in pomagali vladati deržave, ves naš govor je bil: „Quousque tandem abutere Catilina (professor, praefecte, director) patientia nostra!“ Ta govor je vsak dijak iz glave znal, in kramljal je po latinski bolje, kakor sokač (kuhar) pri kakem zagrebškem kanoniku. — Sedaj pa, ko so v Borovlinu spoznali, da Cicero ni prav latinski pisati znal, sedaj tudi dijak kritizuje latinske klasike s svojo bogato ‚Partikelweisheit‘. — Glejte: ‚laudatorem temporis acti‘ utegne me marsikteri zaverniti, ali ‚tempus actum‘ ‚die gute alte Zeit‘ je imela zlate in srebernjake ‚nervum rerum gerendarum — et studiosorum gambrinisantium‘.

Ko se verneva z lova domù, kakó so nama postregli Matekova matka: petero loparjev je nosilo mastne gibanice, ‚z verha‘ pa so priromale debele buče: goričana milovana.

Po kosilu se poslovim od prijatelja in se podam zopet k sv. trem kraljem.

VI.

Večerno solnce je čarobno obsévalo cerkvin zvonik in po dolini so se milo razlegale mične pesmice pastiric, ki so že zbirale čredico, da jo ženó proti domu. Urno stopim proti Kovaču in pod košato hruško najdem osemdesetletnega starčeka, kjer je počival in si pot s čela brisal.

„Ravno sedaj sem prišel domù; pot me je utrudila; v Kelmorajn ne bi več mogel“, tako me starček nagovori, ko pred njega stopim. „Lezi tu zraven mene na zeleno trato in poslušaj, kar ti pripovedujem o svetem Kelmorajnu.“

„Za cesarja Jožefa, ko sem bil 15 let star fantič, podal sem se s svojim očetom pervokrat na božjo pot — v Kelmorajn.“

„Šla sva prav sama, ker v procesijah hoditi je bilo ostro prepovedano. Moj ded so hodili še v obilni romarski družbi. Bila je že od nekdaj stara navada Slovencev, vsako peto leto v Köln na božji pot hoditi, častit sv. treh kraljev in pa čudotvorne božje martre. Kako se je ta božja pot začela, tega nisem mogel zvedeti; vendar je morala že več sto let biti navadna, ker so Kolinčanje romarje, kakor so mi dedec pravili, vsikdar pri mestnih vratih slovesno sprejeli ter jim vse svetišča pokazali in v vsem lepo postregli.“

„Šla sva z rajnim očetom, Bog jim daj dobro! na Celovec, Belak, Inšbruk po stari cesti v Augšburg, in od ondod dalje naprej. Skor dva mesca sva potovala sem in tje.“

„Poslednjokrat sem bil v Kolinu leta 1800, ko je bila znana francoska vojska. Pot je bila nevarna, vendar sem srečno prišel v

nemški Rim. Ravno ko je zvonilo večno-luč, sedem na kamnato klop poleg vrat neke velike tergovske štacune. Odkrijem se in začnem ‚Angel gospodov‘ in pa ‚Oče naš‘ in ‚Zdravo Marijo‘ po slovenski. Ko tako molim, posluša me kakih 10 let star fantič in na enkrat zbeží v štacuno in pripelje svojega očeta s seboj. Prijazni gospodar me po nemško nagovori: ‚Ali razumete nemški, od kod ste?‘ — Rečem mu po nemški, da sem potnik romar iz Štajerskega in da sem prišel že drugokrat v Kolin k grobu sv. treh kraljev molit.“

„Gospodar mi reče: ‚Vi ostanete danes moj gost in še več dni, če je vam ljubo; iz serca rad Vas z vsim oskerbim‘; in potem pokliče svojega služabnika, kteri me v lepo sobo odpelje ter mi bokal žarjavega Rajnčana prinese. Za večerjo dobim dobro pečenko in zopet bokal vina, potem pa se vležem spat, ker sem bil močno truden. Spati vendar nisem mogel; zmirom mi je po glavi šumelo, od kod in kako je to, da me je ta gospodar tako prijazno sprejel — morebiti je tudi Slovenec ali vsaj Štajerec.“

„Vso noč nisem očesa stisnil. Drugi dan zgodaj vstanem, in grem pred oltar sv. treh kraljev molit, da se zahvalim Bogu, da me je obvaroval na tako težavnem poti, in da molim za gostoljubnega svojega dobrotnika. Ko pridem iz cerkve, poišče me gospodar sam v moji sobi ter mi reče: ‚Vi morate najmanj en teden tu ostati. Čez teden dni bode moja ženka, ki mi je bistrega fantiča porodila, popolnoma ozdravela, in tedaj se bode vsa naša rodbina sešla, in mi bomo praznovali prav vesele kerstitke; z menoj in z mojimi se morate tudi Vi, moj dragi, veseliti.“

„Celi teden sem imel časa dovolj mesto ogledati in vse njegove konce pregledati, tudi prijetne okolice, in vsakokrat, ko pridem domú, vselej se mi je prav lepo postreglo.“

Med tem, ko mi starček tako mično svoje romanje v Kelmorajn pripoveduje, prihití iz bližnje vasí deklica po njega, naj se pašči, kolikor more, da ozdravi voliča, kterega hudo vije.

„Ti presneti volič“, mislim si, „ti si zopet kriv, da ne bom zvedel cele Kovačeve povesti.“ In res, starček je ročno za palico prijel in mi resno rekel: „Moj dragi študent! dolžnost me kliče. Bog je zapovedal bližnjemu pomagati v nesreči. V nedeljo pa pridem k vam, in vam dalje povém, kako se mi je godilo v Kolinu.“

Rumeno solnce se je že začelo skrivati za Pohorje, in me sililo domú. Poslovim se s serčno zahvalo. Domá so me že težko čakali in me posvarili, zakaj sem se tako dolgo zamudil. Ko sem pa starišem povedal, da prijatelj Gašper v nedeljo k nam pride in nam bode o Kelmorajnu pripovedoval, koj so se sopet zvedrile lica vseh domačih.

VII.

Dnevi do prihoda kraljevskega Kovača zdeli so se mi tako dolgi, ko da bi celo leto teklo. Soboto večer je sestrica mizo in klopi čedno omila, saj smo pričakovali imenitnega gosta, kteri je že dvakrat v Kelmorajnu bil; jaz pa sem nože nabrusil, in osnažil kositerne okrožnike pa majolike, ker sem dobro vedel, da bode v nedeljo boljše kosilo, kakor po navadi. Ko pridem od velike maše domú, že najdem Kovača z očetom za mizo. Starček se mi prijazno nasmehljá in sproži: „No, študent, danes pa bodem do konca povedal svojo historijo.“ — Po opravljeni molitvi sedemo vsi domači za mizo, on se skašlja in začne na mojo prošnjo povest tako-le nadaljevati:

„Prišla je druga nedelja mojega bivanja v Kelmorajnu. Vsi domači so bili pri službi božji, štacuna je bila zaperta celi dan, in ob eni popoldne pride me gospodarjev fantič klicat h kosilu. Ročno grem za njim; pa kako se začudim, ko me pripelje v veliko sobano s dragocenim pohištvom med bogato oblečene goste, kteri so mene ubozega romarja v borni suknjici gledali, kakor zajec štor po noči, češ, da ima pred seboj kapusno glavo. — Prav po keršanski šegi vsi gostje odmolimo, in po molitvi odloči gospodar vsakemu svoj sedež, mene pa na pervo mesto posadi.“

„Sopet smo drug druzega gledali, in nobeden ni umel gospodarja, kam s to častjó namerja. Od kraja se je malo govorilo, in še le ko gospodar vstane in vsakemu gostu v sreberne bokale natoči žlahnega Ranjčana, razvezali so se vsem jeziki. Na to gospodar vstane in začne blizo tako-le besedovati: ‚Častiti gostje, večidel moji rojaci! smešno se Vam morda zdí, da sem danes pri naši častitljivi mizi na pervo mesto posadil prostega romarja sv. treh kraljev — da bi bili zmirom zavetniki naše hiše! — ali danes obhajam jaz blag spomin sreče svojega prededa. Znano Vam je, da romanje k sv. trem kraljem v naš nemški Rim že več sto let terpí; celó iz daljnih avstrijanskih pokrajin so v obilnih trumah prihajali romarji, kakor se bere v letopisih našega slavnega mesta. To pa menda še ni Vam vsem znano, da je tudi naš preded bil ubog romarček, kteremu in po njem nam je pomagala pobožnost k prihodnji sreči.“

„Za cesarja Karla VI. so prišli romarji iz Kranjskega, Štajerskega in Koroškega poslednjokrat v večih trumah v naš veličastni Kolin. Zaostal je tu 15 let star mladič, kako? — to se ni moglo zvedeti, ali so ga nalašč tu pustili, ali je sam rad ostal.“

„Bilo je ravno zvečer, ko je ‚Zdravo Marijo‘ zvonilo, in ta mladič s svitlimi solzami v očéh je na glas molil v svojem jeziku na klopi pred štacuno sedé ‚Angel gospodov‘ in ‚Oče naš‘ za verne duše v vicah. Prededu od materne strani se je ta pobožnost mladen-

čeva dopadla; on vzame ga pod streho, in spomnivši se nauka Zveličarjevega, da moramo popotnike sprejemati in lačne nasititi, — njemu lepo postreže. S pomočjó nekega godbenega učitelja, ki se je iz Češkega k nam naselil, in dekle iz Lüneburga, kjer kakor vam je znano, še sedaj po nekterih vaséh vendiški govoré, zvedeli so prededed blagega spomina, da je ta mladič iz dolnjega Štajerja domá, kako se piše in kako je v Kolin prišel.“

„Ker je mladič na vprašanje: ali hoče tu v službi ostati, ročno svojo voljo razodel, rekši, da doma malo kruha raste, in da so mu starši že pomerli, zato ga preded v službo vzamejo.“

„Mladič je kmalo pokazal svojo bistro glavo in pošteno serce; bil je bogaboječ, kar so naši predstarši še bolj porajtali, kakor srebernjake, zató se je prededu prikupil in jim pomagal pri vsakem teržnem poslu. Dobro se je naučil v kratkem času nemškega jezika, pridobil si potrebnih kupčijskih znanosti, in slednjič, ker so edino hčerko imeli, dali so pridnemu mladiču svoj blagoslov in roko svoje ljubeznjive edine hčerke.“

„Ta romar, odslej priden tergovec in moj preded po očetovem kolenu, ta je iz male kramarije našo hišo povzdignil v veliko tergovijo, in v hvaležni spomin, da sta mu molitev in keršanska pobožnost pomagala k sreči, naučil je svoje otroke v slovenskem jeziku moliti ‚Angel gospodov‘ in pa ‚Oče naš‘, in je v svoji oporoci sporočil, naj se to zmirom godi, dokler bode naša rodbina obstajala. Molitev, po oćetu še spisano, hranimo, in vedno jo molimo jaz in moji otroci. Pred tednom dni pa je moj fantič tega možaka zaslíšal na tej isti klopi, na kteri so moj preded molili, moliti našo rodbinsko molitev, in mi pride tega pravit. Jaz pridnega romarja vzamem pod svojo streho prav iz serca vesel, da vidim enkrat v svojem življenji rojaka svojega prededa. Zató sem ga danes počastil in moji žlahti napravil veselo godovanje v spomin ubogega svojega pokolenja in v spomin začetka sreče naše hiše.“

„Vse je stermeče poslušalo gospodarjevo pripovest, potem pa so mi vsi zdravico napili tako glasno, tako serčno, kakor sem je le navajen v hiši svojega prijatelja kraljevskega župana.“

Ko Kovač dokončá svojo povest, vprašam ga: „Ali nisi zapomnil imena te pridne rodbine?“ — „O pač, imam še listič, na kteri je gospodar sam svoje ime zapisal, in ponudi mi, naj ga berem: Glasilo se je Wilhelm Trobiszch.

Leta 1856 sem na svojem potovanji po Nemškem tudi obiskal Kelmorajn. Popraševaje po tej rodbini sem zvedel, da je že leta 1817 kolinsko koleno pomerlo, eden tih potomkov pa je živel kot knjigoteržec v Lipskem. Tudi naš romar sv. treh kraljev, Kovač, so še tisto leto umerli; bili so gotovo poslednji romar kelmorajnski.

Dav. Terstenjak.

Pred spanjem.

(Iz ruskega A. S. Homjakova.)

Polnoč je davno že, naj malo oddahnèm;
Čas je, da v mirnem snu zaprèm
Očí, ki trudne so od bdenja,
Da od pozemskega šumenja
Zdaj v persih si nemir zatrèm.
Uže ležim . . . Kakó v sladkosti čudni
Vse diha tu! . . . Kak dobro se mi zdi,
Da je končan težavni dan in trudni,
Da morem se v tihoti brez skerbí
Do jutra zibat' v sanjah lepšega življenja,
In v domišljiji nov ustvariti si svet,
In sred veselega stvarjenja
Prečudno vzvišeno živet'.
Naj jutri spet navadnega šumenja! . . .
Naj jutri spet! . . . Poroka kje dobim,
Da kdaj danico zlato vidim sopet vstavši?
Kdo je porok mi, da zaspavši
Zdaj v večnem spanji ne zaspim?
Mordà, ko svita zarja tiha,
Ko jutru se zlaté meglé,
Na nemi postlji pa dobé
Le truplo še, ki več ne diha.
Oh strašno. Sanj je goljufiv!
Ko bi moči življenja zgrudil
En sam trenutek zapeljiv,
In v plen mogili je ponudil!
Če bi mi čuvstva globočin,
In burnega strasti veršenja,
In misli derznega letenja
Končal trenutek le edin?

Na morji bil sem, v divji bitvi,
Na kraji globočin in skal:
In za življenje to v molitvi
Se k Bogu nisem še podal.

Al v tihem miru ko počivam,
Da v mé nenadno trešči vdar,
Al v temni ko pozabi bivam,
Da vzame me s svetá vihar —
Protivno je. — Stvarnik predragi!
Usliši nočne prošnje glas!
Kedar po volji Tvoji blagi
Nastane moj poslednji čas,
Predčutja pošlji mi in znanja!
Takrat s pokorno pa glavó
Brez malodušnega mermranja
Priklonil bom se pred Tebó.
Takrat naj smertni le poslanec
Mi pride v hišo razdiravec,
Kot gost pričakovan težkó!
Sercé ne bo se treslo straha,
Orjaka meril bo pogled;
Duhá v nebo iz zemlje praha
Pa nesel derzni bo polèt.

Poslovenil J. Vesnin.

Kosovo polje.

(Historiško-romantičen obraz; v češčini spisal P. Chocholoušek.)

II.

Na dolgem Kosovem polji taborí serbski narod. Ali tolika je vojska, da ni mogoče razpeti zadosti šotorov. I pa kaj? saj je Serb navajen vročine, navajen gerdega in viharnega vremena; solnce razgreva mu ude, naliv mu pere lasé, vihar — ta pa suší. Bog že vé, kaj jači pravoslavni narod; vé, kaj sreči Serbe, da vspešnejše pobijajo mohamedane — kervave sovražnike Kristusove vere.

Ob reki Silnici, ki se vije po Kosovem polji, na obéh stranéh, kakor labudova krila, tako se zibljejo beli šotori, ko veter potegne. Na daleč in na široko, dalj ko nese oko, in pod milim nebom taborí vojska. Le tam pa tam stojí vmes kak bel šotor, nad šotorom pa se vije prapor za znamenje, da je tú vodnik tega ali unega oddelka, zato da poročnik vé, kam med tako množico. Na levem krilu vihrá Brankovićev prapor, na desnem Obilićev, sredi med obema pak nad Lazarjevim šotorom serbska zastava, prapor velicega carja Dušana; Tverdko bosniški in Kastriota skaderski, ta dva taborita pa kako

uro stran v zasedi. Balža, albanski poglavar, že zmagovito odganja turška kerdela in napada njih zemljo; in Šiman bolgarski zaderžuje bisurmane, da ne morejo čez Balkan, da bi se udarili s serbskim narodom. Pa ne more jih tako dolgo zaderževati. Posla za poslom pošilja, naj Serbje berž pridejo na pomoč. Pa car Lazar vé, da je res treba naprej, zato da bi bisurmanstvo berž pokopali v Balkanovih prepadih, da bi v prihodnje Turkov bilo groza evropskih obali; ali ovirata ga vojvoda: — zaderžuje ga njuna nesloga, ktere pa ste krivi ženi, ki ste za njima v tabor prišli na pogubo Serbskej.

Branković in Obilić nista si bila nič podobna; pa njuni ženi tudi ne. — Mara je imela nekaj dajmoničnega nad seboj; nikogar ni mogla viditi, da bi bil v večih čislih, niti sestre, niti brata, še roditeljev ne. Sovražila je vsacega, ki je bil v veči časti nego sama; pa tudi ni nič marala: kar s pota ga je spravila, zato da jej ni več napotja delal. Ko je bila prišla v tabor, precej potlej se je s sestro — z Vukosavo sešla pred očetovim šotorom. Pa menda je že vidila, da carska straža večo čast daje sestri, ali pa tudi mogoče, da je kaj druzega čutila, — začela je zabavljati Vukosavi, pa zoper njenega moža: zoper Miloš-Obilića; jezna Vukosava pa jo je udarila.

Vstane velik krik; obejni spremljevavci so se hteli spopasti, — rázžaljeni, tako da jih je sam Lazar komaj utolažil. Hčerima pak je zapovedal, naj gré vsaka k svojemu možu v šotor, pa naj nobena ne gane se nikamor. Ali ko hitro ste bili odšli, prihitel je Branković. Hotel je zadostitev. Prisegel je, da meča ne izdere zoper bisurmane tako dolgo ne, dokler ženi in njemu ne bode zadoščeno za tako razžalitev.

Zbrali so se bili knezi. Pa razsodili so, naj vojvoda po stari viteški navadi sama v dvoboji to poravnata. Pa res, — precej so začeli priprave za to; Amurat je Šimanu pa silil čez mejo, pa Serbje ne da bi mu bili šli na pomoč, temuč mudili so se s pripravami za dvoboj, ki je bil precej še tisti dan.

Sam v šotoru sedí car Lazar — globoko zamišljen. Z obema rokama podpira glavo in stermí v list, ki je na mizi razvit. Globoki, bolestni vzdihljeji se mu vijó iz tesnih, močno kipečih persi. „Nesrečni Lazar! nesrečni oče!“ nagovorí sam sebe in globoko vzdihne, „ni še zadosti to, ker moram krotiti neslogo v svoji rodovini, zdaj še izdajstvo! Sveti Sava! Domači mi niso zvesti, o jaz nesrečni oče! Kako bi je kaznoval, da tudi mene ne bi bolelo! Pa on, on! Prej bi bil verjel, da se solnce izmakne, nego da me Miloš izda!“ Pa sopet umolkne. Neka druga misel mu šine v glavo. Na enkrat se mu razvedrí obličje. Zakaj vendar sem tako radoveren? Saj vendar vém, kako prekanjeni so sinovi lažnjivega proroka. To je, samo to, pa nič druzega ne: vzeli bi mi radi naj-

boljšo podporo, — ti tepci, kakor da bi jaz ne poznal Obilića, kteremu sem vse zaupal, kar sam dobro vé; on mene ne izda, — nikdar!“ djal je terdno prepričan.

Car tleskne z rokami in njegov stražni vodnik stopi v šotor. „Pripelji mi Turka“, veli Lazar, „potlej pa idi ven, da bova sama, dokler te zopet ne pokličem.“

Vodnik se globoko prikloni pa odide. Pa kmalo se verne z vklenjenim Turkom, potlej pa pusti carja in Turka sama.

Turek se je skerbno ozerl po šotoru. Ker je vidil, da sta sama s carjem, zategne usta in zaničljiv smeh se mu zaziblje okoli njih. Pa car Lazar je bil od njega obernjen, za tega delj ni nič vedel za to, ko se je bil zopet obernil k Turku.

„Turek! ali veš, kaka osoda te čaka za tvoj posel?“ vpraša car bisurmana resno čez nekoliko časa.

„Taka, kakoršno mi je odločil Allah“, odgovori vjetnik mirnodušno.

„Smert si zaslužil“, nadaljuje Lazar, „tej tudi ne uideš, ako ne poveš resnice“.

Zalotenec skomizga z ramama: „Allah je edini Bog in Mohamed njegov prorok.“

„Tiho, zaslepljenec!“ skoči mu v besedo Lazar in križa se.

Pa Turek terdovratno nadaljuje: „Naj bode, ako umerjem, umerjem v Allahovi službi, pojdem pa zato v raj, ki ga je prorok obljubil vsem njegovim ljubljencem.“

Lazar se je čudil taki hladnosti. „Čegavo je to pismo?“ vpraša Turka in pokaže na list na mizi.

Turek je pogledal pismo in sklonil glavo: „Češčena Allah in njegov prorok! Vidim, to je list, ki ga je pisal moj gospod, paša, nepremagljivi Amurat.“

„Komu bi ga bil moral pa oddati?“ vpraša car.

„Tvojemu vojvodu, Miloš-Obiliću“, odgovori Turek serčno.

„Lažeš!“ — To je bilo osupnilo Lazarja.

„Zakaj si me pa tedaj vprašal“, odverne Turek, „če mi ne verjameš?“

Strašno razburjen koraka Lazar po šotoru. Vnovič se je zbudila v njem nezaupnost do Obilića in borila se z zaupnostjo. Dolgo je trajalo, predno se je umirila mu serčna nevihta; zopet se vstopi pred zajetnika in ga vpraša: „Al veš, kaj stoji v tem listu?“

„Kaj misliš“, odverne Turek, „da bi moj gospod skrivnosti zaupal svojemu sužniku? On le zapové: idi! — pa grem, in da mi zapové umreti, — pa bi tudi moral, kajti — on je prorokov namestnik, gospod, ki ima v oblasti življenje vseh ljudi.“

„Lej, jaz te nisem vprašal“, skoči mu Lazar v besedo, „za kaj imaš ti svojega gospoda, zdaj sem jaz tvoj gospod, gospod tvojega življenja; saj sem ti že djal, le z resnico si lahko odkupiš življenje.“

Turek se je zarežal, pa ni vidil Lazar, ampak nadaljeval je: „V taborji, — zakaj si pa tako skrival se? menda zató, da ne bi bil vidil te; pa ko smo te bili zalótili, — zakaj si hotel uiti, če ne veš, kaj je v tem pismu?“

„Zato, ker je moj gospodar tako zapovedal, zapovedal meni, svojemu sužniku“, odgovorí zalótenec, „pa Allahu ni bila všeč njegova zapoved, — Allahu, ki je mogočnejši nego paša, mogočnejši nego prorok sam.“

„Pa kako je to, da je Amurat ravno tebi zaupal tako skrivnost, kakoršna je za-nj? Ali morebiti da poznaš Obilića?“ vpraša Lazar.

„Rajši bi ga ne poznal“, odgovorí Turek, „saj sem ga vidil v Prizrenu, takrat ko je nada pravovernim, zvezda juternica: sultanič Bajazet na ušesa vlekel, kaj je govoril.“

Car je prebledel, pa oberne se stran, zató da ne bi Turek vidil, da so mu bridke solze zalile oči.

Radost je plamenila zalótencu na obrazu, ali varen je bil; precej je bil zopet miren.

„Pa sem tako ljubil ga!“ šepetal je sam za-se Lazar, in desnico pritisnil k persim, kajti hotele so mu počiti. Preletel je vse Obilićevo življenje, pa — bilo je polno predragih zaslug za carja in za domovino. To se ni vjemalo z gnjusnimi zajetníkovimi besedami; pa vendar, od kod ta Turkova neustrašenost, ko odgovarja?

Zopet se je ojačil car in obernil se k zajetniku: „Turek, ti me kaniš! Ko bi ti poznal Obilića, ne bil bi se med Brankovićevo vojsko, ne bil bi se rinil k vojvodu Vuku.“

„Hm“, odgovorí zalótenec zopet hladno, „kako bi pa bil poznal, ktera vojska je Brankovićeva, ktera pa Obilićeva. Mislil sem, da je Vukov šotor Milošev; sam Allah me je preslepil.“

„Turek, povej resnico“, velel mu je Lazar, „če si hočeš oteti življenje“.

„Ali sem te že kdaj prosil za-nj?“ odverne ošabno Turek. „Ako tudi utegnem umreti na djaurski zemlji, zato mi vendar prorok ne zapre vrat v éden!“

„Tedaj se čisto nič ne bojiš smerti“, djal je car, pa bolj sam sebi nego Turku. Nekoliko časa je premišljeval, potlej pa hitro stopil na stran, odperl kovčeg in zlato in srebro je zalótencu zalesketalo v lakotne oči. „Turek, za terdno vém, da lažeš, ali — hočem izvedeti resnico; povej mi po pravici, pa ti pustim življenje in dam vse to-le bogastvo.“

Turek se je narežal. Izbuljeno je gledal lesketajoče bogastvo, vidno, da se je boril sam s seboj. „Ali prisegel sem, da bodem večno blodil pred rajskimi vrati, če ne izpolnim zapovedi, pa kaj je to zlato, ta srebernina v primerji z večnostjo? — nič, slina od

ust.“ Tako je premišljeval Turek; ni se mogel odločiti, da bi zinil, kaj bi raji.

„No, povej!“ silil ga je Lazar in kazal mu zlato.

„Ko bi drugače govoril“, spregovori spet Turek, pa s povzdihom, „ali bi zato potlej moje besede bile verjetniše, nego prejšnje?“

Lazar se je začudil. „Prav imaš!“ spregovori po kratkem premišljevanji, zapre kovčeg, pa stopi pred Turka. „Dobro si se obnesel. Legal si sicer; prevaril si me, kakor ti je bil sultan naročil, pa zato ti vendar nič ne storim. Lahko poveš Amuratu, da ne bode nič iz njegove zvijačnosti; le povej mu, da car Lazar dobro pozna svoje prijatelje, naj le misli, da kristjanski vitez nikoli ne izda Boga, niti svojega carja, svojega naroda!“

„Zlate besede — res“, mermral je Turek sam za-se, „pa v persih tu vendar ogenj peče. Ali menda Branković ni kristjanski pes? haha!“ smejalo se mu je serce.

Car zopet tleskne z rokami in stražnik stopi v šotor. „Vzemi stran železje Turčinu“, veli mu car, „pa spremi ga iz taborja: naj gré.“

Pa kakor da vodnik lastnim ušesom ne bi bil verjel, vpre oči v carja in vpraša: „Jasni car?“

„Saj sem rekel“, seže mu v besedo, „stori, kar sem velel, pa precej, zato da mi berž izpred oči pride ta gnjusni bisurman.“

Turčin se je posmehnil in zmignil z ramami, kakor človek, ki koga miluje zarad njegove zaslepljenosti: šel je z vodnikom, pa nič ni Lazarju zahvalil se za življenje.

Nevoljno je Lazar gledal za Turkom. „Če je legal, ali pravico govoril, saj ni drugače mogel“, djal je, ko je bil bisurman odšel. „Bogu in Jezusu Kristusu priporočam sebe in narod; ako on hoče, pravoslavni križ lahko zmore bisurmanstvo in izdajstvo; če nas pa hoče Bog pokoriti za grehe naših očetov in za naše grehe, potlej bi bilo pa vse zastonj, tako ali tako upirati se njegovi sveti volji. Pa vendar — mohamedan se ne bode bahal s tem, da je skalil mi zaupanje do najmilšega sina, tega pa vendar ne tega! — Umolkne za časek. „Oh zaupanje“, šepeče, „moje zaupanje, — vendar le je skaljeno! Ali kakor Bog hoče! Ako me res izda, — ako izda svojega Boga, kaznuje naj ga zato Vsevedni, bodočnost bode pričala, da car Lazar ima dokaz v rokah, — dokaz, da je izdajnik“, in vzdignil je list, „da se vendar zavoljo prejšne ljubezni ni hotel maščevati nad njim“.

Človek je človek. Lazar je poznal svojega zeta Obilića, poznal, kako je zvest, ali vendar, — odperl je serce nezaupljivosti do njega, — nezaupnosti, ktera bolj in bolj raste, kedar se je nje seme ž vgnjezdilo v človeško serce, in začne kaliti. Le plemeniti stan, samo ta ga je še zaderževal, da se ni prenaglil. Že — ker sta se zeta bila razperla, že to je zajedalo mu, zatorej pa ni imel

več toliko hladne serčnosti, toliko svesti, da bi tej goljufiji segel do korenine ter sprevidil, da pretí poguba njemu in najboljšemu podporniku — Miloš-Obiliću, pa da Vuk Branković je kriv vsemu temu. Dal se je bil premotiti, kakor je bila Brankovićeva žena, brezvestna Mara še takrat v Prizrenu potolažila moža; pa da-si ni vse tako se zgodilo, da bi bil namreč Lazar sam vničil Obiliča, vendar je bilo toliko, da na Brankovića čisto nič ni letel sum.

Lazar je zdaj stopil k ponvi, v kteri je zmirom oglje tlelo — bodi-si zarad pečatnega voska za pisma, ali za kako drugo potrebo, – raztergal Amuratovo pismo in na žerjavico dél kosce. Ko je bil zgorel poslednji kosec, globoko si oddahne, kakor da bi se kako težko breme bilo zvalilo mu z ledij. „Tako! šepeče „nihče ne sme nič vedeti za to?“ Pa oberne se in prime za čelo: „Zdaj, zdaj za-me nastaja čas tako težak, kakor je bil prej. O Bog! moj Bog vendar! pa lastni hčeri, da se sovražite mi in hujskate zeta — zdaj, ko bi imela razganjati bisurmanske trume! Jaz pak — jaz moram biti zadovoljen s kneško razsodbo; kaj vendar bode iz tega, Bog sam védi res to!“

Konji so zmirom bliže perhali in rezgetali. Stražni vodnik je stopil v šotor:

„Knezje, jasni car!“ Pa Lazarja je pretresnilo to oznanilo. „Prav!“ djal je mirnodušen na videz. „Pa Turčin?“ vprašal je.

„Dal sem ga spremiti ven iz taborja, kakor si bil zapovedal!“

„Reci slugi k meni“, rekel je car, „ko pa knezje pridejo, obdaj borišče s svojimi ljudmi, pa po vojvoda pošlji, dvorniki naj me čakajo pred šotorom.“

Vodnik je šel. V taborji je vse živo. Obilićevi in Brankovićevi vojaki si očitajo razpor. Ne morejo se slišati, zato ker so predaleč narazen, zato ker Lazarjeva vojska taborí med njimi, ali vendar si zabavljajo, še vodnikom ne molčé. V obéh taborjih jeza mrači obraze vojakom, da si s pestmí žugajo; in da taboré skupaj, prav gotovo bi se spopadli – še hujše nego s sovražnikom svoje domovine: s kervoločnimi bisurmani. Slovane že od nekdaj tlači kletba, ta presneta nesloga. Dobro, da je oboji vojskí zapovedano k borišču, kjer bode dvoboj. Vuk Branković pred svojim šotorom od svojih obdan že pripravljen k odjezdu sedí na konji, vojaki ga pa šuntajo. „Tvoja slava je tudi naša slava, vojvod! poderi ga v prah, Obilić ne smé biti nad Brankovićem! Samo zapovej nam, pa prederemo carjev tabor, vidil bodeš, kako se bodemo maščevali za-te.“

Pa Branković se je posméhoval tem izdajniškim besedam, priklanjal se na vse straní, hvalil za tako udanost. Ali še se oglaša dobri angelj v njem; pa kmalo mu je spet obličje preletel mrak, kakor čern oblak po jasnem nebu. „Ha, kako vendar lahko se človek zverne v pekel“, misli sam za-se, „ako izpodleti vam z me-

nej vred, potlej potegnem vas pa za seboj vse, pa toliko!“ Obšla ga je groza. Pa čez nekoliko časa je sam sebi djal: — „Ali vendar, ako se mi sreča obnese, pokrijem se potlej s carsko krono“, in zopet se je razjasnilo mu pomračeno obličje; zopet se je začel posmehavati.

Obilić pak ni bil tak. Tudi je bil že pripravljen k odjezdu, ker ga je bil carjev pribočnik poklical. Milan Toplićanin pa Ivan Kazančić sta mu bila vsak na eni strani. Vojska ga je izpodbadala zoper Brankovića, ali on je krotil vojake, — krotil z resnim pogledom in resno besedo. „Serce mi kervavi“, djal je vitezoma, „zato ker vidimo tako neslogo med brati tiste domovine, tiste vere. Oj, ako Bog ne stori res čudeža, umakne se pravoslavna vera bisurmanski, in serbski narod onemore. Oh Vukosava!“ šepeče sam za-se, „draga moja žena, zakaj vendar ravno ta pot nisi krotila svoje pravične serdi!“

Otožna sta viteza sterméla pred sé; vojvodova žalost je bila prevzela oba. Pa najpervi se je Kazančić predramil. Zmajal je z glavo, gladil si brado in spregovoril: „No, vojvod, koliko je stava? Ošabni Branković te ne smé zmoči, presneto da ne!“

„Kaj pa, ako me?“ vpraša Obilić, „kaj bode potlej, Ivan — ali veš?“

„Kdo vé, kaj potlej začne ta potuhnjenec“, odgovori Kazančić, „ali verjemi mi, vojvod, z večim veseljem bi nažigal bisurmane, ko njega ne bi vidil v vojski. Veš, take čudne misli imam. Spomnil sem se na Prizren, kako je Branković se kar zmuznil bil iz društva, begal po vertu, in vračaje se napadel mene, ko sem varoval pobratimovo ljubezen. Ni bil tisti priliznjeni Branković, kakor je bil navadno zmirom, ampak zeló razjarjen: razžalil je bil tudi mene. Bajazet je bil tudi na vertu, in Branković je prišel od tiste strani.“

„Nikar!“ skoči mu Obilić nevoljen v besedo. „Vem, kaj misliš reči. Ali rajši molči nego da bi obrekoval vojvoda — slavnega po domovini.

„Vojvod!“ vsklikne Toplićanin. Začudil se je Obilićevi naglosti.

„Tiho tiho, Milan!“ djal je vojvod zopet miren, „kaj meniš, da jaz ne poznam Kazančića? Njegova goreča ljubezen do domovine je kriva, če ne, ne bi tako mislil o tacem vojvodu, kakoršen je Branković. Ne ne, le tako nagel pa slavohlepen tudi — je Branković, ali da pa namerja kaj tacega, kar se senjá Kazančiću, to ni res, saj tudi ne more biti!“

„Vojvod! kdo nas je pa mudil tako dolgo, ker — že davno bi bili imeli biti za Balkanom, zato da bi ne onemogel Šiman? — ali menda ne Branković, kaj?“ vpraša zopet Kazančić — še zmirom

ves ognjen: „Ali bi ti nemara rad, da bi hvalil ga? Da bi ga vrag tega potuhnjenca z bisurmanom vred!“

Globoko se je Obilić zamislil. „To ni mogoče“, odmaja z glavo čez nekoliko časa. „Saj je narod že tako dosti nesložen, da se res bojim bodočnosti, ne budimo torej še novih razpertij.“

Kakor v grobu, tako tiho je bilo vse po taborji; carjev pribočnik je prišel Obilića klicat na dvoboj z Brankovićem, kakor so jima bili odločili knezje, car pa dovolil.

„Precej, saj sem že pripravljen!“ djal je bolestno Obilić pribočniku in obernil se k šotoru: „Z Bogom — Vukosava, z Bogom — draga žena, moli za narod, za sveto Serbsko!“ Še k vojakom se je obernil: „Da se zopet vidimo, z Bogom — junaci!“ in odjezdil je.

„Zdrav, Bog ti daj srečo, vojvod!“ klicali so za njim.

Pa Vukosava se ni genila iz šotorja. Obilić ni hotel svoje vojske tako razdražiti zoper Brankovića, kakor je bil Branković svojo razdražil zoper Obilića.

Ko je bil carjev pribočnik prišel klicat ga, prišla je Mara iz šotorja. Glasno je začela tožiti: „Tako daleč je prišlo to, da moraš z orožjem svojo čast braniti zoper sorodnega prijatelja?“ Zgrudila se je v naročje možu, ko je bil razsedel konja.

„Ali vsi smo porok za svojega vojvoda“, kričali so najbližnejši.

„Le samo eno besedo, pa bode vidil, kako se ponesemo za-nj!“ vpili so drugi.

„Naj se danes oberne sreča ti, kakorkoli“, šepetala mu je Mara na uho, „ljudstvo ti ostane zmirom zvesto, do tega pa je veliko.“

Branković se je stresel; skor gnjusilo se mu je; obernil se je od nje, zasedel konja in oddirjal, da so ga komaj dohajali spremljavci.

S strahom je Mara gledala za njim: „Ne zna si sam pomagati; dobro, da sama skerbim za-nj in za-se.“

Vernila se je v šotor, sedla k mizi, na dlan podperla glavo in začela premišljevati.

Zavesa je zašumela. Pa Maro je ustrašil vsak šum; skočila je s stola, ozerla se na stran in nasmejala. Stopil je bil v šotor moški in namuznil se jej. Obraz in pogled je imel prav Judežev.

„No, le bliže, Tomić!“ rekla mu je caričina.

Ta je spustil zaveso in stopil pred Maro, zaupno pokimal z glavó tako, kakor da ne bi bilo nobenega razločka med njo pa med njim; pa saj so zločini vsi bratje si pa sestre, če so visocega ali nizkega rodú, to je vse eno.

„Kako je s Turčinom?“ vpraša ga Mara.

„Vse dobro“, odgovori, „samo —“

„Kaj?“

„Izpustil ga je car, saj mu ni verjel!“

Jezno je Mara udarila z nogo ob tla. „Tega se pa nisem nadjala“, djala je na pol glasno.

„Upokoji se, caričina“, djal je Tomić, „nezaupnost je vendar le vsejana v Lazarjevo serce“.

Globoko se je zamislila Mara; zato ni slišala, kaj je djal Tomić. „Tako pa nič drugače ne“, spregovorila je. Do tega je vse, da bi se ljudstvo ne uhladilo. Tomič!“ obernila se je, „še danes moraš čez Balkan. Vzemi ta-le perstan, pokaži ga Amuratu, saj ti bo verjel. Reci mu, ako nemudoma pride čez Balkan, pa je zmaga potlej gotovo njegova.

Tomić je začel misliti, če bi šel ali ne.

„No, kaj se obotavljaš?“ upraša ga Mara nesterpljivo, ali s smehom je nadaljevala: „Kedar bode vse v kraji, potlej bodemo vidili, Tomić! — če bode tudi tak vitez, kakoršen je sluga.“

„Daj, milostiva!“ vskliknil je ves pokoren Tomić, ter segel po perstanu: „Uren kakor sokol je moj vranec! Predno drugič vtone solnce, doboš odgovor; z vetrom se bodem kosal!“ djal je in z večo častjo, nego je bil stopil v šotor, sklonil koleno, poljubil caričino krilo, potlej pa kar šel. (Konec prihodnjič.)

Jesensko noč med slovenskimi polharji.

(Čertice iz življenja našega naroda.)

I.

Jaz imam eno zvir,
Ki teče ko hudir,
Ima dolge mustafe
Pa hude zobé.
Narodna uganjka.

Bilo je v nedeljo popoldne po keršanskem nauku. Kmečki so se zbrali pri ulnjaku; mirno sedé vlekli iz svojih pipic „korošic“ in pogovore imeli: o letašnji suši, kaj se bode spridilo, kaj si še opomoglo, ako Bog kmalo dežja dá; kako bo pšenica draga in druge reči. Žene pak so sedele in čepale v senci okoli stare žlamborske tepke, pomenkovaje se o kuretini, o prešičih in teličih; vse popoldne jim je jeziček tekel, in marsiktero žensko so vlekle čez zobé.

Mene se je bila neka čemernost polotila. Celó knjiga me ni mogla razvedriti. Grem torej po stegnih, koder so živino gonili na pašo, brez namena kam in doklej. Na potu pa zalotim odraščeno moško mladino. Eni so skerbno metali in sterkavali krajcarje na klobuk in s klobuka, eni so gledali in s smehom in krikom naznanjali, kdo dobó, eni pak niso marali za igro, ampak so nekoliko stopinj proč sloneli na lesi in pogovarjali se.

Precej zavijem tjekaj. Največ jih je bilo tacih, ki so bili nekdaj moji verstniki. „Dobro, da si prišel", reče mi eden, kterega smo Pavleta imenovali, „mislil sem te iskat iti."

„Kaj je tacega?"

„Drevi gremo polhe lovit. Včasi si djal, da greš z nami, kedar pojdemo, danes lehko greš, če hočeš, da boš vidil, kako se po noči lové."

Že od nekdaj sem rad gledal v Valvazorji podobo, kako repat hudič z bičem v roci cele kupe polhov v divjem tiru goni po gozdu. Marsikje sem naletel na kaj pisanega o polhih.

Vsacemu pisavcu se je polh in polšja lov poetična zdela, tako da so djali, da si človek te divnosti prav misliti ne more, ako je ni sam skusil. Kranjski Slovenec sem, na dolenskem Kranjskem pod slamnato streho rojen, mislil sem si, pa tega še nisem vidil in sam doživel. Sram naj bi me bilo!

Zató mi je bila prilika prav všečna in priložna, tem bolj ker sem rad zahajal med starikove, koreničaste in nepopačene Slovence, da bi se med njimi in iz njih navdal pravega narodnega jezika in značaja. Povedali so mi pa, da bode šel stari Terpek in Luka. „Ta dva ti bosta celo noč kvasila in pripovedovala, ako jih boš le hotel poslušati", rekel mi je Pavle, ki je vedel, da jaz rad nadlegujem za pripovedke in povesti.

Ko se je storil mrak, sešla se je tudi mala družba polharjev za vasjó. Jaz med njimi. Na čelu je bil Mentor polharski, Terpek imenovan po očetu in očetovem očetu. Terpek je mož pri šestdesetih letih, pa terdneji od marsikterega mlajšega.

Že od mladih nog mu je polšja lov in samostrine veliko veselje. Sicer prestavlja mož nekaj počasi svoje dolge noge; malo besedi navadno pride iz njegovih ust, toda kedar po noči v gozdu pri ognji sedi in ima na okoli razstavljene pasti, takrat je zgovoren in ne zmanjka mu tako naglo govora. Imel je na rami ozek iz verbovih šibinic spleten koš, poln pasti. Ohlapne hlače so mu urezane po stari kmečki kroji. Še pipice ne smemo pozabiti, ktera Terpku nikdar iz ust ne pride.

Slišavši, da grem tudi jaz na polšjo lov, pokimlje z glavó, kakor ne bi mogel razumeti, kako more človek po noči samo gledat hoditi, kakó se žival lovi.

Že se je jela tema delati; netopirji so bili izlezli iz dupel in nizko letaje iskali živeža. Terpek nas privede v globoko dolino,

po eni strani zaraščeno s tisoč let starimi hrasti in gabri, po eni pa opustošeno do same praproti. Na starem pogorišču se družba ustanovi. Terpek strese svoje samostrine iz koša na tla, razklene vsakej posebej železne klešče in jih namaže od znotraj z gnjilimi hruškami, ki jih je bil medpotoma nabral. Tako so storili tudi drugi.

Terpek jih je učil: „Ti pojdi tje nastavit k razklanemu gabru, tam je gabrica polna, že un teden sem jo ogledaval. Ti Tone pa nastavi na verhu, kjer je želod poln. Za-te Pavle in za polhe, ki bodo po tvoji golti polzéli, obrodila je žir v bukovji nad skalo. Ako Luka pride, naj bo nastavil v drobničevem verhu, jaz že ne hodim lahko daleč iz pasti pobirat, zato bom nastavil tod okoli.“ — Tako je Terpek povelja dajal, svest si svoje moči in oblasti, kakor vojvoda pred bojem. Vsi se razidejo. Terpek nagrabi naročaj pasti in gre tudi nastavljat. Pervo postavi v rogovilo votlega gabra tik luknje, kamor je bila polšica velik kupček želoda, žeri in gabrice nanesla. Tukaj je gotovo eden moj, rekel je Terpek gredé do druzega gabra. Derdraje so bežali polhi v dupla, kamor je obsevala Terpkova nažgana terska, ali kedar je ob deblo terčil, poskušaje, ali se bode kaj genilo. Tako prideva zopet na mesto nazaj. Kmalo se zbere vsa druščina. Vsakteri prinese gredoč suhe bersti in jo verže na ogenj, kterega je bil tudi moj stari Terpek zanetil iz kresilne gobe. Terpek vzdihne, po šegi starih ljudí, vsede se na hlod, natlači pipico tobaka in pravi: „Ravno v tej dolini sva kurila z ranjcim očetom“, prime ogorek in si tobak zažiga, „ko se mi je bilo nekaj čudnega primerilo.“

„Kaj neki?“ pravim jaz, vedoč, da je ta vvod manjega ali večega spomina, kakoršne imajo naši slovenski očetje, stare gerče, noter v sedmo koleno človeškega rodú in tako gosto nabrane, ko „česno na rešti“ ako je dovoljeno po ribniškem priméru govoriti.

Terpek verže v ogenj ogorek, ki ga je doslej vertel in časi malo v pipico podrezal, potegne dva pota posebno veliko dima v usta in pripoveduje: „Ranjki oče moj, Bog jim daj dobro! hodili so tako radi nad polhe, kakor jaz zdaj, če še rajši ne. Jaz sem silil ž njimi, pa so mi zmirom odbijali in rekali: „Le doma bodi, fantè, le doma, nimaš ne obleke ne obutala, zeblo bi te.“ Na zadnje sem jih bil pa le preprosil in v pervo so me s seboj vzeli, ko sem bil kakih deset let star. Tukaj-le sva kurila, prec tu-le pa je stal votel gaber, — ne vem, kdo ga je posekal — kjer so oče imeli spravljene stare pasti in balto. Merzla burja mi je brila okoli ušes, da nikdar tega in tacega. Oče mi pravijo: ‚Fant! počeni tje-le v žlambor, tam ni burje, pa se boš ugrel; jaz grem, pa polhe poberem, potlej greva domú‘. Obračam zdaj eno stran k ognju zdaj drugo, pa po eni mi je bilo vroče, po drugi sem zmerzoval, zato res zlezem v žlambor. Mavho in polhe nalovljene pa pustim pri ognji.

Burje nisem čutil v zavetji in ni bilo dolgo, da zadremljem. Zbudí me nekovo mikastenje in terganje. Pogledam iz dupla, in hočem prašati: ‚Oče! ali greva domú‘? Pa kako me je bilo strah, ko volka zagledam na mestu očeta pri ognji, ki je pridno tergal in žerl, kar sva bila z očetom nalovila. Nihče ne vé, koliko strahú sem prestal tačas. Ako zavpijem, pravim si, pa še mene ugleda, in Bog me varuj! Da bi bil vrečo branil in polhe, to mi še na misel ni prišlo. Kar ti prileti po sreči očetova balta iz gošče volku za uho, da je strahú ogenj prekobalil, pete pobral in že ga ni bilo.“

Terpek zopet debelo in na dolgo potegne tobakovega dima v usta, prime pipico za vrat, in gleda, kaj bode kdo rekel o tem njegovem spominu. Zasliši se pa ravno tedaj šum, kakor da bi kdo po praproti mezgal v dolino: „Če se od volka meniš, volk pride, pravijo“, reče eden izmed polharjev, „morda res gre“.— „Kje ti bo dan danešnji volk“, odgovorí Terpek, „komaj na zimo pride časi kacega kozliča potipat, ali pa po starega zaspanega psa v vas, pa že je vsa gospoda po konci in vsak zna puško nositi. Njega dni je bilo to vse drugače. Moj ranjki oče so zjutraj zgodaj davek plačat nesli, pa so jih sedem izpodili s prelaza. Pojdi jih iskat zdaj, pojdi!“

„Kaj se prepirate? V lasé, če ste že toliko nalovili, da se ne morete pobogati, čegavo bo véliko“, oglasí se vesel starček iz visoke stelje stopívši z mlajšim tovaršem.

„Lej, Luka! hočejo, da si ti volk“, pravi Terpek.

„Raca-buza-cêna!“, zarohní starček Luka, „že dvajset manj ko sto let božjo travo v zemljo tlačim, pa mi ni še nihče povedal, da bi bil volk, še moja huda mlada ne; le berž sem ž njim, kdor je to zinil, kar spekli ga bomo.“

Prepustívši svojemu pajdašu, da nastavi polhom, vsede se Luka zraven ognja. Mož je, kakor je sam rekel, dvajset manj ko sto let star — kar grozno rad pové — drobnega obraza, jako nagerbanega čela in svitlih živih očí, ki kažejo zmirom vesel obraz in naznanjajo šaljivega lokavega človeka v stari koži.

Ko zagleda mene, pravi: „Ko bi jaz pisati začel, pa bi verjel da se svet izvežúje, študentje že polhe lové. En-te že veš, kako je prav po novem.“

Dovolj časa sem imel opazovati tu ljudí. Sicer pa sem premišljal sebe in svojo okolico, domislil si marsikak prizor, ki sem ga bral tam ali tam; na zadnje se mi je tudi moj stan romantičen dozdeval. Vedno derdranje, mikastenje in kleščenje po drevji me je domislilo na omenjeno podobo v Valvazorji, kako hudič polhe pase. Zdaj mi je lepa prilika, da izvem, kaj pravijo narodni možjé o tem, mislil sem si in prašal: „Kako je pa tisto, ali verjamete, da hudič polhe goni.“

„To je res, da jih“, odgovorí Terpek. „Lejte si no, pa povem eno, kako so moj ded pravili o tem. Doma so bili od Kolpe in so se bili v to puščo priženili; jaz sam ne vem, kaj jim je bilo; menda jih je že babnica, moja stara mati — Bog jej daj nebesa — preslepila, da so šli iz vina na nič. Da moj ranjki oče niso nikoli dalje polhov lovili, kakor do sv. Simon in Juda, in da jaz tudi po tem prazniku nobenega ne maram več ne v past ne v skledo, ne živega ne ubitega, to veste. Tega vam pa še nisem povedal, zakaj. Ranjki moj oče in vsi nekdanji stari ljudjé so tako velevali: Vsaka stvar ima kedaj mir in pokoj: pes pri jedi, tič po noči, vsi ljudjé v grobu, polh pa po sv. Simon in Judu. Tisti večer pred godom Simon in Juda žene hudič polhe spat; malokteri ostane še kaj časa. Kdor se je hudiča bal in se ni hotel vtikati v njegove rečí, tak je že od njega dni v tem času polhe pustil. To se vé, dan danes se ljudjé že nobene stvarí ne bojé, pa še zlodja ne. — Pri Kolpi si je bil star možec pri stezi, koder so ljudje v malen nosili, kočo postavil, čolnič izdolbel in je prepeljeval ljudí od brega do brega čez Kolpo. Plačevali so mu kaj malega, da je živel, ali v blagu ali v gotovem. Po noči za dnevom svetega Simon in Juda je starec nekdaj terdno spal v svoji koči. Prebudí ga romplanje na okno. Gre na uro tipat, polnoči je še le bilo. ‚Kdo se bo zdaj vozil, ljudjé spé; menda se mi je senjalo‘, misli mož in se na drugo uho vleže ter zaspí. Kmalo ga zopet tisto bobnanje zbudí. Vstane, odpre lino in jezno praša: ‚Kdo je pa?‘ — ‚Pojdi vozit!‘ oglasí se nekdo, vidil pa ni nikogar, zakaj tema je bila taka, da človek ní vidil, kam stopiti. ‚Kdo bo v tacem vozil, zdaj pošteni ljudjé spé‘. Rekši zaloputne nevoljen oknice. Menda je bil pa že skop in radospraven, kajti premisli se, sname kučmo s klina, zavije se v plašč, vzame veslo sloneče v kotu in odrine pah pri durih. Zunaj je burja pihala, sneg je prašil, tèma pa taka, da nikdar tacega. Pritava do čolniča, odveže verv pri kolu, čaka in gleda, od kod bo stopil kdo v čoln. ‚Na tej strani sem, le-sem vozi‘, oglasí se nekdo na uni straní. Brodnik se vpre in odrine proti uni strani Kerke. V sredi se domisli, da je popred nekaj na okno terkalo, torej je bil gotovo kdo na tem bregu, kako je tedaj, da ga na drugo stran kličejo. Strah ga obide, pa veslá vendar proti drugi strani. Čoln terči na pesek. ‚Le noter, berž, kjer je kdo!‘ pravi čolnar. Tačas pa nekaj zašumí in zaškerblja in zacvili in zdajci je bil čolniček poln skopicema — pa ne ljudí, ampak majhnega, černega škrata, ki je brodniku noge zadelal do kolen in vse ob njem je žival lazila. Na drugem koncu pa se je vstopilo nekaj tacega, kakor da bi se bil kozel na zadnje noge postavil; dobro se sicer ni razločilo, toliko je pa vidil brodnik, da je nekaj še bolj černega, kakor noč. Čoln se odrine sam od kraja. ‚Veslaj‘, rekel je kozel, in brodnik je moral tako storiti, ako ni hotel, da njega

in čoln in naložnino Kerka s seboj odnese. Groza ga je bilo pa tako, da mu je kučma v vodo padla, in je še pogrešil ni; jel je moliti tako zvesto, kakor na vernih duš dan. Samega hudirja voziti in še tisto sitno gomezečo stvar — kaj menite — to je želtavo. Žival je lazila in šumela po čolnu, kakor raki v koprivah. ‚Kaj ko bi bili to polhi', misli si brodnik, ko se je bližal svoji koči in mu je zmirom bolj strah upadal. ‚Halo! plačilo', pravi stari brodnik, ko se je čolnič naslonil na breg, ‚zastonj ne vozim nikogar o polnoči, celo ne v taki burji; kdor se rad zastonj vozi, naj pride o poldne'. — ‚Koliko bi rad?' praša tisti, ki je bil kozlu podoben. — ‚Kaj ne, saj so to polhi, ta stvar?' praša na to brodnik. — ‚Polhi', odgovori uni. — ‚No, kar jih bom ubil, ako udarim po tej živi kopici, ti mi bodo za plačo'. — ‚Le udri!' — Brodnik vzdigne veslo, zamahne in — lop! treščí po golem plohu. Obleti ga strašen puh, da bi ga bilo skoro znak verglo, polhov in hudiča pa že ni bilo nikjer, le ob Kerki po skalovji se je slišalo dleskanje in pokanje, da je brodniku skozi ušesa letelo. — Pa reci človek potlej, da hudič res polhov ne preganja." J. Jurčič.

Staroslovensko berilo.

Stvarjenje sveta.

(Iz F. Miklošičevega starosl. berila.)

Ис пръва сътвори богъ небо и ꙁемлѭ. ꙁемлꙗ же бѣ невидима и неоустроѥна. и тьма връхоу беꙁдъны. и доухъ божий ношааше сѧ връхоу воды. и рече богъ· да бѫдеть свѣтъ. и бысть свѣтъ. и видѣ богъ свѣтъ, ꙗко добро. и раꙁлѫчи богъ междоу свѣтомь и междоу тьмоѭ. и нарече богь свѣтъ дьнь, и тьмѫ нарече ношть. и бысть вечеръ, и бысть ꙁа оутра, дьнь ѥдинъ. и рече богъ· да бѫдеть твръдь посрѣдѣ воды. и да бѫдеть раꙁлѫчаѭшти междоу водоѭ и водоѭ. и бысть тако. и сьтвори богъ твръдь. и раꙁлѫчи богъ междоу водоѭ, ꙗже бѣ подъ твръдиѭ, и междоу водоѭ, ꙗже бѣ надъ твръдиѭ. и нарече богъ твръдь небо. и видѣ богъ, ꙗко добро. и бысть вечеръ, и бысть ꙁа оутра, дьнь въторый. и рече богъ· да сѧ съньметь вода подь небссемь въ сънъмъ ѥдинъ, и да сѧ ꙗвить соуша. и бысть тако. и сънѧтъ сѧ вода, ꙗже подъ небесемь, въ сънъмы своꙗ, и ꙗви сѧ соуша. и нарече богъ соушѫ ꙁемлѭ. а съставы водьныꙗ нарече морꙗ.

Literatura in umetnost.

Književnik. Časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti. Uredjuju i izdaju (podporom matice ilirske) Dr. Fr. Rački, V. Jagić, J. Torbar. Godina I. svezak I. U Zagrebu 1864. — Slovstveno polje jugoslovensko, navlasti znanstveno, doslej še ni obrodilo veliko plodov, ki bi v enaki meri blažili ves jugoslovenski narod ter mu pripravljali lepšo in srečnejšo prihodnjost, ker blagotvorni žarki vzajemne ljubezni in složnosti še niso pri vseh Jugoslovenih raztopili ledene skorje domače razcepljenosti, ki grize korenine višemu dušnemu razvitku. S toliko večim veseljem pozdravljamo gori omenjeni časopis, ki ima vsemu jugu služiti za glasilo njegovih znanstvenih prizadev v jezikoslovnem, zgodovinskem in prirodoznanskem oziru.

I. svezek je ravno kar prišel na svitlo in obsega na 150 stranéh velike osmerke samo lepo izbrano blago, razun Erjavčevih ‚Vlasic ali trihin‘, sploh jezikoznanskega ali zgodovinskega zapopadka. V I. razdelu ‚Nauka‘ prebira g. Jagić prav temeljito in učeno ‚naš pravopis‘, g. Dr. Rački ‚starije izvore za hrvatsku i srbsku poviest srednjega vieka‘, g. V. Pacel ‚naglas u rieči hrv. jezika‘; g. Kukuljević pripoveduje o ‚opatiji b. d. Marije u Topuskom‘, g. Matković priobčuje nekaj statističnih odlomkov iz Hrvatske, Slavonije in Krajine, g. Erjavec pa popisuje ‚Vlasice ali trihine‘ z ozirom na njih početek in daljši razvitek.—Drugi razdel ‚Kritika‘ je odločen kritiškim preiskavam slovanskih spisov; v njem je naznanjeno in kritično pojasnjeno devetero del, med njimi najboljše in najobširniše: Jirečkovo ‚slovansko pravo‘ po prof. Mesiću, Daničićevi ‚Oblici srbskoga jezika‘ in Berčićev ‚Bukvar starosl. jezika‘ po Jagiću, Kukuljevićeva ‚Borba Hrvatah s Mongoli‘ in Tkalčićeva ‚Povjestnica hrvatska‘ po dru. Račkem itd. — To kratko naznanilo naj služi ‚Književniku‘ za priporočilo tudi pri Slovencih; naj si pridobí med nami prav obilno podpornikov! Cena za vse leto (4 zv.) mu je 5 gld.

Češka žurnalistika. Žurnalistika naših severnih bratov, pa tudi drugo lepoznansko in podučno slovstvo se na Češkem od leta do leta lepše razvija in doveršuje; posebno veselo pa se je razcvetelo z novim letom. Vsa znanstva in lepe umetnosti, vse se gojí z največo skerbjó, sosebno pa se streže politiki. Naš namen ni in ne more biti po imenu naspočitati vseh časnikov českoslovanskih, kterih vkup se šteje že 48 večih ali manjših samostalnih listov; omeniti hočemo samo, da je med njimi 12 političnih, 3 politično-

humoristični, 6 zabavno-podučnih, 5 znanstvenih gospodarsko-obertnijskih, 3 učiteljski in 5 cerkvenih. H tem gre prišteti še petero československih na Ogerskem in 3 češke v Ameriki. Najimenitniši izmed političnih so veliki dnevniki: Narod (organ gg. Riegerja, Palackega in drugih čeških pervakov), Národní listy, Hlas in Moravská orlice; izmed lepoznansko-podučnih listov gre pervo mesto prekrasnemu ilustriranemu časniku ‚Zlata Praha', ki se je iz Lumira prerodil in, s prelepimi podobami ozaljšan, dvakrat v mescu v prekrasni veliki obliki izhaja (cena polletna mu je 3 gld. 54 kr. s poštnino vred) in pa ‚Rodinni kroniki' tudi ilustriranemu tedniku (cena mu je za pol leta le 2 gld. 90 kr.), ki se moreta oba meriti z najboljšimi enacimi časniki drugih narodov. — Iz prepovedanih političnih ‚humoristickih listov' sta se rodila dva enako izverstna časnika politično-humorističnega obsega: Bič s četertletno prilogo ‚Rolničky' (poll. cena s poštnino vred 1 gld. 60 kr.) in Blesk (poll. cena 1 gld. 28 kr. ali za vse tri vkup polletno 2 gld. 85 kr.), obá s premnogimi humorističnimi ilustracijami. — Dalje se pripravljajo za izdajo ‚Průmyslník' obrazkov časopisov za obertnijstvo, ‚Krok' znanstven časnik s posebnim ozirom na potrebe gimn. in realnih šol in še nekteri drugi po raznih straněh češke dežele.

Občna povestnica ali zgodovina celega svetá. Spisala narodu slovenskemu Matija Vertovec, fajmošter v Št. Vidu in Miha Verne, stolni prošt v Terstu. V Ljubljani natisnil in založil J. Blaznik 1863. — Pod tem naslovom je prišla dokončno na svitlo obširna zgodovina vsega sveta, ki se je skozi več let pridevala kot poveršna doklada k Novicam. Spisala sta jo sloveča slovenska pisatelja Vertovec in Verne, ki obá že počivata v božjem miru; njuna prelepa in lahko umevna pisava je dobro znana vsem Slovencem, da jej v tej zadevi ni treba še posebnega priporočila. Verh tega je g. založnik obširni knjigi — šteje 62 tiskanih pol — ceno (1 gld. 80 kr.) tako nizko postavil, da utegne tudi v tem oziru postati prava ljudska knjiga. Sezite torej po tej zlata vredni knjigi vsi Slovenci, razgledujte se o njej in učite se iz nje prave človeške vrednosti in modrosti!

* Iz Maribora nam je prišlo sledeče povabilo: „Namenjen sem s pomočjó nekterih mladih pisateljev izdati slovenski lepoznanski almanah za leto 1864. Prosim tedaj vse domoljube in prijatle slovenskega slovstva, naj mi pripomagajo, da se nabere toliko naročnikov, kolikor jih je potreba, da zabavnik kmalo beli dan zagledati more. Razun pesniškega blaga bode obsegala knjiga sledeče veče sestavke: životopis E. Kulmanove, mlade ruske pesnice (s podobo), novelo ‚Savingrad', odlomek iz ‚Romeja in Julije', starozgodovinsko povest ‚Plevrat', ‚spomin na Bled', novelo ‚Angelj

mirů' itd. Cena bode knjižici 80 novč.; nabiravcem naročnikov se daje vsak 11. iztis po verhu." J. Zadravski.

* Pod nadpisom „Technisches Polyglott-Onomasticum oder Wörterbuch der Namen der geistlichen, Civil- und Militärwürden und Chargen, der Professionisten, Künstler und Handwerker, der Grade der Bluts- und Eheverwandschaft" itd. je sestavil duhoven goriške više škofije, g. Jožef Vuk v Gorici, po večletnem trudu obširen besednjak, ki pride v sedmih jezikih (nemško-laškem, francoskem, angliškem, slovenskem, latinskem in gerškem) in v friulskem narečji v 8 vezkih na svitlo. Vsak mesec pride 1 vezek (3 pole) na svitlo in bode veljal 50 nkr. Naročila na to imenitno delo prejemajo vsa vis. čast. škofijstva in bukvarnice v Terstu in v Gorici; rado pa je bode prejemalo tudi Glasnikovo vredništvo na to in na uno delo.

* Iz Zagreba se nam piše med drugim: Tukajšnemu dnevniku ‚Pozoru' so pretergali žilice, da ne sme na svitlo tri mesce. Po trikratni svaritvi je zabranjen in Hrovatje ostanejo zdaj do aprila brez neodvisnega političnega lista. Ako bi pa človek smel verjeti govoricam, rekel bi, da ga v kratkem namesti novi časopis ‚P r a v a c' pod vredništvom g. Mrazovića. — V poslednjih dneh je zagledal svitlobo davno obljubljeni ‚Niz biserja jugoslavjanskoga', ki je nam prinesel tudi nekaj s l o v e n s k i h spisov. Cela knjiga nam je lepo znamenje južne vzajemnosti! L. T.

* Ravno kar so prišle na svitlo sledeče knjige slovenske in hrovaške: 1) S l o m š e k o v e D r o b t i n i c e za l. 1864 (da nam v kratkem priromajo v Celovec!); 2) Djela Stanka Vraza. I. dio, ki obsega prekrasne Djulabije; 3) ‚Niz bisera jugoslavjanskoga', že dolgo pričakovana knjiga; 4) Š i m u n P o s a v a c, ljudska knjižica. Kmalo se donatisnejo v Jakićevi tiskarni: a) ‚B a b i c a' II. del, b) ‚R e s t a v r a c i j a', novela od Kalinčaka, c) ‚E v a n g j e l i s t a r' od dra. Fr. Račkega s bolgarsko glagoljico in d) ‚R u d o s l o v j e' od Ž. Vukasovića. — V kratkem pridejo v tej tiskarnici v natis: a) ‚R o b i n s o n C r u s o e' v hrovaškem prevodu s sto slikami, b) ‚Cvietnjak pobožnosti', izvirni molitvenik za mladež in c) ‚starohrvatska čitanka' za gimnazije od V. Jagića iz pisem bolgarske in hrovaške glagolice in staroslovenske cirilice.

* Našo lepoznansko literaturo bode obogatila, kakor pišejo Novice, nova pesemska knjiga, namreč ‚P e s m e' našega visokočislanega pesnika S. J e n k o-ta, ki se je po svojih milih spevnih poezijah že vsem Slovencem močno prikupil. Založbo je prevzel knjigar Giontini v Ljubljani. Da nam kmalo pridejo na svitlo!

Besednik.

Beseda celovške čitavnice. 24. dan minulega mesca ostane za vedne čase z zlatimi čerkami zapisan v zgodovini koroških Slovencev: praznovala je namreč ta dan novo vstanovljena celovška čitavnica svoje rojstvo s prekrasno besedo in s plesom. Obilna množica ljudí, gospodov in kmetov, gospá in gospodičin, iz domačega mesta ter iz bližnjih in daljnih krajev se je znašla pri tej redki slovesnosti, da so bili skoraj do jutra vsi prostori z gostmí prenapolnjeni. Vsaka slovenska dolina na Koroškem je poslala manj ali več namestovavcev, celó iz daljnega Maribora so nas razveselili nekteri gospodje, med njimi sloveča domorodca, gosp. Dr. Prelog in Dr. Pavlič s čast. rodoljubno gospó Wendler-jevo, ki je sosebno povikšala našo slovesnost s svojim premilim petjem in izverstno igro na glasoviru; bodi jej čast in hvala od vseh koroških Slovencev; počastili so našo besedo s svojim dohodom pa tudi nekteri visokočislani gospodje nemškega rodú, med njimi naš deželni poglavar prevzv. g. grof Goës, c. k. deželno-vladni glavar blagor. g. baron Schluga, c. k. namestnijski svetovavec g. žl. Gebell, ki se, da-si ravno nemškega rodú, našega jezika od poli leta sèm s tolikim vspehom učí, da v njem že pesmi zlaga — in še več drugih. Slavà vsem milim gostém!

Dvorana, s slovanskimi barvami prekrasno okinčana in ozaljšana z gerbovi slovenskih dežel in s podobami slovanskih pervakov: prevzv. g. Strosmajerja, g. Slomšeka, g. Riegerja, dra. Tomana itd. ni mogla obseči obilice gospodov in gospá, kterih so prišle nektere tudi v slovanskih bojah. — Beseda se je pričela ob sedmih. Po kratkem pozdravu v predsednikovem imenu je najprej zadonela krepka Ipavčeva pesem: Budnica in na to je stopil na oder odbornik g. Ferčnik in je pozdravil pričujoče s sledečim govorom:

„Slavna gospôda! Serce se mi veselja širi, ko vidim, da je tolikanj slavna gospôda počastila naša domačo slovesnost. Priserčno Vas pozdravljam, častiti gostje, iskreni rodoljubi, predragi bratje, verli sinovi rek slovanskih: Zile in Drave, Save in Kolpe, Veltave, Labe in Visle; priserčno pozdravljam pa tudi Vas sinove nemškega rodú, ki ste nas razveselili s svojim dohodom k naši danešnji besedi! Ves vesel Vam zakličem: Dobro došli!

Kaj pa pomenja danešnja slovesnost? — Vstanovila se je čitavnica slovanska, rekel bi, na meji zemlje slovenske. Pervikrat se zbiramo slovanski rodoljubi na Koroškem k domači veselici; našemu milemu jeziku se je odperlo prijazno zavetje: to je zna-

meniti pomen danešnje veselice. — Sladki naš materni jezik je bil zaničevan in doslej pahnjen iz krogov omikanega sveta. Kdo bi se temu čudil, kvarile so ga leta stoterna; — nikjer ni bilo domači veselici dovoljeno prostora, obema ponuja čitavnica prijazno mestice.

Svoje dni je bil Gorotan večidel zemlja slovenska in njegovi knezi so se slovenski vstanovljali; slovenska imena gor in dolin, rek in potokov, mest in vasí, pa tudi slovenski napis na kamnitem prestolu koroških vojvodov so še dan danes živa priča splošne veljave našega jezika po Gorotanu. Nastopili so časi, naši reči nevgodni; na perste bi bili mogli sešteti možé, ki so ostali zvesti svojemu rodu in niso pozabili, da so sini matere Slave; rajni Gutsman, Jarnik, Ahacel in še drugi ostanejo nam vedno v blagem spominu, ker se svoje revne matere niso sramovali, dasiravno je je vabila k sebi tujka bogato čislana. Bili so plodno seme, ki je s časom veselo pognalo in se čedalje lepše širi in razrašča. — Enaka je bila z našim slovstvom. Pred 20 leti je priromal pervi slovenski časnik čez mejo koroško; znabiti da ni imel 10 naročnikov po vsem Gorotanu, sedaj premoremo Slovenci sedem časnikov — izmed njih dva v Celovcu izhajata in v kratkem nam morebiti še tretji deček priraste. Vsi ti imajo čitateljev in podpore v vseh stanovih. To je naše veselje!

Čemú nam pa je čitavnica? Kaj bomo delali v njej? — V politiko se nikakor ne bomo vtikali; ta ostane zunaj naših prostorov; naj jo le pametno ravnajo oni, kterim gre po dolžnosti. Drugih narodov tudi ne bomo dražili, najmanj pa nemškega, s kterim že tisoče let v sosedstvu in miru živimo. — Slovenci smo od nekdaj bili in bodemo krotke duše. Nekteri plašljivci se bojé naše omike, češ, da postanemo hudobni — nepokojneži. Gospodje! prazen je vaš strah! le neomikanih, sirovih ljudí se je treba bati. Nam so od nekdaj radi očitali, da smo neomikani, pa vendar smo bili pohlevni; še manj se bode nas treba bati, ako se po domače omikamo in po omiki tolikanj krotkejši postanemo. — Bratje! pokažimo svetu, da čitavnica ni nobena pošast! —

Kaj bodemo torej delali v čitavnici?

1. Skerbeli bomo za lastno omiko in za pošteno veselje domače. Greli se bomo o našem solncu — v prijaznih govorih v domači besedi. Tuje solnce sicer bolj blišči, domače vendar toplejše greje.

2. Sprehajali se bomo in hladili v senci domačih lip; in domače lipe so slovenski časniki, slovensko slovstvo, ki se v najmilšem duha razcveta.

3. Gerlica v domačem logu najslajše prepeva; tudi za to smo poskerbeli, da se bode prav po gostem glasila in nam serce razveseljevala.

4. Umni vertnar rad pogleda v tuje vertove, da svojega po

njih popravlja in kar v njih koristnega ali lepega najde, tudi v svoj vertič presadí; omislila si je zatorej čitavnica toliko časnikov slovanskih in neslovanskih, da jej v tej zadevi skoraj nima para.

Ali je bilo treba čitavnice? Tega mislim, tega mi ni treba dokazovati, saj smo je vsi preželjno pričakovali. Perva hvala za njeno vstanovitev gre Vam, iskreni domoljubi, ki ste v čisti ljubezni do svojega naroda sprožili to blago misel; priserčno hvalo izrečem tudi Vam slovanski bratje, ki ste se iz prave vzajemnosti iskreno poprijeli te blage misli in z duševno in materijalno podporo pomagali deteku na noge; trikrat hvala in slava našemu presvitlemu cesarju Francu Jožefu, čigar blago serce vse avstrijanske narode objema z enako ljubeznijo; hvala in slava pa tudi naši visoki deželni vladi, ki nam je tako naglo uslišala našo ponižno prošnjo.— Živili, slava!" — In trikratna gromovita slava je zadonela Nj. Veličanstvu!

Za govorom so se verstile samospev ‚Vlastenka', čveterospev ‚Rojakom', ‚igra na glasoviru', samospev ‚Sarafan', arija iz spevoigre ‚Linda' in zbori: ‚Domovini', ‚Lipa oživljena', prelepa skladba našega nadepolnega Tomaževiča, in po vsem slovanskem svetu znani ‚Naprej'; med petje ste se vpletli tudi dve deklamaciji: ena ‚češka' in slovenska ‚stari in novi čas'.— Pevci in govorniki — vsi so se izverstno obnesli, da so se morale nektere pesmi ponoviti; od vseh strani jim je donela preglasna hvala. Naj sprejmó za to prekrasno veselico vsi čast. pevci in govorniki, sosebno pa čast. gospa Wendlerjeva in gospoda spevovodja Tomaževič in Vavra našo in vseh Slovencev preserčno zahvalo za njih veliki trud!

Po dokončani besedi je stopil na oder Dr. Pavlič iz Maribora in je s krepkim govorom pozdravil v imenu mariborske čitavnice koroško sestrico na prestari zemlji slovenski. Na to je prebral g. tajnik med radostnimi slava-klíci pozdravila in telegrame, ki so dospeli v obilnem številu novorojenki iz Beča, Celja, Gorice, Gradca, Kranja, Ljubljane, Loke, Lvova, Prage, Zagreba, iz Radolice od g. Tomana in z Št. Mohora od g. dek. Levičnika in zaklical ‚slavo!' Njih ekscel. grofu Goësu in bl. g. bar. Schlugi, ki sta počastila našo besedo s svojo pričujočnostjo, in na novo je zagermelo trikratno ‚živio' in ‚slava'.

Po besédi se je pričel v dvorani ples, ki je terpel tje blizo svita; po ostalih sobah pa so se verstili prijazni pogovori z veselimi in navdušenimi zdravicami. Vse je bilo veselo in židane volje; vse se je radovalo krasnemu napredku naše reči na Koroškem. Živila!

Temu kratkemn popisu dostavljamo še naznanilo, da je začasni odbor tako-le sestavljen: predsednik je tergovec g. B. Rossbacher, njegov namestnik in tajnik g. inženir Chocholoušek, kteremu gre perva zasluga, da se je vstanovila celovška čitavnica,

odborniki so g. mestni kaplan L. Ferčnik in gg. tergovca Čermak in Kos.

V nedeljo 7. febrnarja napravi naša čitavnica v Vodnikov spomin drugo besedo s plesom.

Glagolitiški napis. V „Slov. Prijatlu“ nahajamo iz Gorice sledeči važni dopis: „Čast. gosp. černiški dekan so mi te dni (17. decembra 1863) sledeči glagolitiški napis, izrezan iz starega misala svoje cerkve, poslali, kterega ad literam tako berem:

1583 Miseca Jjuna na 15.
pride k nam v Kamnane (sic) g. škof Vidamski i nas
vižitá ta ista dan na svetoga Vida
tako hoti da mu Mašu hrvacki poem
pred vsimi doktori i pred vsim pukom
v crikvi S. Mihela v Kamenah
Ja pre Franceško Vlentić
dalmatin od Raba.

Pristavljene so še nektere besede, v kterih pravi, da je ta misal cérkvi prodal itd. kar pa ni toliko zanimivo. To pa, kar sem tu prepisal, je vsaj toliko omenjenja vredno, ker po tem zvemo, da se je v Kamnji pri Černičah še 1583 ‚etsi exceptionaliter‘ slovenska maša pela in to vpričo videmskega škofa (oglejskega patrijarha) in vseh tistih, ki so bili ž njim.“

Darila za družbin Koledarček. Kakor je bila lansko leto, odločila je sl. koroška hranilnica v Celovcu družbi sv. Mohora tudi letos 50 goldinarjev kot majhen donesek za dosego družbinih namenov. Da se nakloni slov. pisavcem spet majhena podpora, zató bode podarila družba teh 50 goldinarjev petim najboljšim sestavkom, ki jih prinese družbin Koledarček za l. 1865, vsacemu po 10 gld. Ti sestavki, bodi-si pripovednega ali podučnega obsega, naj bodo kolikor je mogoče kratki in jedernati in naj se pošljejo vsaj do konca mesca aprila t. l., da se berž v natis izročé, ker želí družba vse letošnje bukvice že mesca junija ali vsaj mesca julja razposlati.

Kar se pa tiče treh poprej razpisanih daril (po 100 in po 30 gld.), poteče jim obrok že zadnji dan tekočega mesca, kakor je bilo pri ponovljenem razpisu oznanjeno.

Iz Zagreba. L. T. — Ako se človek dan danes ozre na pojedine narode slovanske, ako premišljuje politično in književno gibanje ene in druge veje, to mora zares z radostnim se sercem prepričati, da se vse giblje, vse hrepení in vzdiha po napredku. Narodi naši so menda spoznali, da ako le en dan deržé roke navskriž, zasači jih hitra prihodnjost, ter jim vzame, kar so morebiti marljivo zbirali več let. Kar se nas Slovencev tiče v preteklem letu, mislim, da nam sodba ne bode ostra, kajti vzdigamo se — da, vzdignili smo se v literarni omiki precej visoko. Vstanovljeno je

letos zopet nekaj čitavnic, osnovana je slovenska matica, zarad ktere bodejo gotovo prihodnjiki naši zapisali leto 1863 v zlate bukve slovenske literature. Prijatli! matica nam bode vsa dosedanja naša prizadetja učverstila in okrepila, kajti matica je — duša slovstvena. Žraven vsega tega je zagledalo 68 raznih slov. dél v prešlem letu beli dan, kar nam je drugi jasni dokaz o marljivosti slovenskih piscev.

Zastavica.

Stoji mogočen velikan:
Ne giblje se, ne vklanja,
Ko bi mu glavo noč in dan
Prečudna terla sanja.

Narobe beri to ime,
In čudne glej spremembe:
Zadeneš stvar, ki čárobne
Na svetu je pomembe.

Za kinč jo žlahtnik le imá,
Na grobu mu ne manjka;
Zaslugam se za dar podá,
Bedakom pa je zanjka.

J. G. —k.

Kdor pervi ugane to zastavico — zunaj Celovca, sprejme, če želí, g. Marnovo staroslovensko in Janežičevo slovensko slovnico na dar.

Uganjka zastavice v 1. listu.

Veliko je kraljestvo tvoje,
Res si mogočen gospodar;
Da vganil sem, da si ti ‚car‘
Podpiral tud' si misli moje.

Spremenim pervo čerko tvojo,
In solnce 'z tebe ‚žar‘ rodí;
Če spet se čerka spremení,
Razvedrí ‚dar‘ mi dušo mojo.

Ko enkrat skusim premeniti
Še čerko prednjo v drugi dve,
Se kaže mi, da vsaki če
Postati ‚star‘ in nihče biti.

V. Kos.

Pervi je omenjeno zastavico uganil: Prešern Karol, realni učenec v Celovcu in je prejel darilo; uganili so jo pa tudi (nekteri v lepih stihih) po redu sledeči gospodje: 1. Žagar Dragotin, uradnik v Ljubljani; 2. Gomilšak Jak., bogoslovec v Gradcu; 3. Šolar Fr., bogoslovec v Ljubljani; 4. Janžek Slavomil, sedmošolec v Mariboru; 5. Ljubič Fr., dijak v novem v mestu; 6. Kos Vekoslav, bogoslovec v Mariboru; 7. Zmazek Fr., šestošolec v Mariboru; 8. Lopan Jak., učitelj na Vranskem; 9. Mencinger Lovro, kaplan pri Stari cerkvi; 10. Geržetić J., duh. na otoku Rabu in še štirje drugi gospodje. — Prosimo čast. slov. pesnikov, da nam pošljejo še več in še terših oréh za mladé zobé!

Listnica.

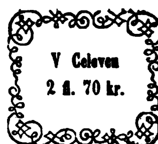
Kdor se želí še na letašnji Glasnik naročiti — moremo mu tudi s 1. in 2. listom postreči — naj se v kratkem oglasí, ker se bode vprihodnje le toliko iztisov tiskalo, kolikor je gotovih prejemnikov. — 18. vezek „Cvetja“ izide še le konec tekočega mesca. — Pri poslednjem naznanilu (str. 30.) je izostala po pomoti v 7. versti od spodaj: 35 iz mariborskega semenišča.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 3. V Celovcu 1. marca 1864. X. zv.

Pesmi.

1. Ljuba pomlad.

Bliža se pomlad vesela,
Nada spet bo oživela;
V persih skače duša vneta,
Radost mladi dan obeta,
Ker veselje, ki minilo,
Novo se bo spet vernilo!

Rož'ce vidim se smehljati
Glav'ce spod zemljé kazáti;
Prišle že so male tice,
Drage moje pevačice;
Sladko pele bodo v gaju,
Ki podoben ves bo raju.

Mile pesmice donele,
Serca bodo nam ogrele,
Saj v pomladi so ognjene
Želje vse, zdaj ohlajene:
Prerojena bo narava,
Pela se bo božja slava.

Pridi kmalo, leto mlado!
Serce pevalo bi rado
Mnogo pesmic miloglasnih;
Saj cvetè le v dnevih jasnih,
In brez tebe duha nima:
Ne učí me pesmic zima!

U. Vičičeva.

2. Prepozno.

Vse okrog je mirno že,
Mrak se vlega po dobravi,
V persih mladih pa sercé
Čudne mi skrivnosti pravi.

Jaz poslušam ga zvestó,
Kar mi pravi, mi je znano,
Pravi, da zgubi okó
Žar mladostni, ah! prerano.

Hodi mi v spomin mladost,
Dni presladkih doba mila;
Čutim zdaj še le sladkost,
Ko se skoraj bo ločila.

Gr. Krek.

3. *Nova pesmica.*

Po gostem iščem v sercu svojem
Besed za malo pesmico,
Tu najdem sto in sto bridkosti,
Besede pa nobene clò!

V globocem sercu mi kervavi
Oh rana bridka žalostna,
Na beli list z očesa kane
Mi gorka solzna kapljica!

Če od najljubšega si kedaj
V življenji svojem se ločil, —
Iz pesmice boš te razumel,
Zakaj sem to solzico lil!

J. Severjev.

Dragojila.

(Zgodovinska novela iz 16. stoletja.)

I.

Kedar blisk za bliskom iz černih oblakov šviga in temno podnebje z žarečimi plameni čarobno opasuje; kedar grom za gromom nebeški strop stresa in hudournik udriha, kakor bi se bile vse nebeške vezí pretergale in se nebeško oblo vderlo na zemljo: lahko da se tedaj marsikdo spomni besedí: nebeške močí bodo onemogle in svetovi se bodejo zgrudili v prah. Ali pa kedar lemež škriplje in škarniki kerljuzgajo, da se ves oder stresa in uborna koča maja, kakor bi na klinih visela: takrat marsikdo premišljuje, ni li naše življenje vedni boj, smert pa zmaga. Pa za hudimi pridejo lepe ure, da se serce smehlja in raduje nad prelepo naravo.

Taka je bila vremenska nestanovitnost na Pivki leta 1564. Silna burja, ki je konec decembra prejšnega leta divjala po dolini, kakor bi hotela Pivčanom koče in vasi raznesti, zakida jim o sv. treh kraljih pohišja z debelim snegom, češ, Pivčanje! zdaj se bodete varni za ognjem greli, jaz pa vam brezskerbno čez strehe žvižgala. Pa kmalo izpodrine nasprotnico jug, povžije zamete, staja po oknih slike in zimske cvetice, in milo solnce ogreva talo zemljo; vse zelení, dolina je prerojena. Le visoki verhovi izhodnih gor so še beli in poslednji žari rumenega solnca, ki se je Kraševcem ravno v beneško morje vtonilo, še igrajo s srebernimi lasci sivega snežnika. Razgled po Pivki je veličasten. Čede ovac in koz, ki so bile več tednov v hlevih zaperte, skačejo vesele po spašnikih. Pastirjem radost igra v očéh, vaščanom pa v sercih nada bogatega leta, ktero se po hudi zimi v rajsko pomlad razcveta. Pa ne vedó, da pod solncem radost le traja, dokler se v tugo ne preverže.

Žari večernega solnca pojemljejo, mrak polega po dolini; ugasne najmilši dan, pa grozna noč dolino odene. Kakor grom hudournih oblakov zadoné topovi s Tabra po Pivki in žareči plamen švigne pod sinji nebes. — „Kviško, orožje v roke!“ razlega se po vaséh.

Sovražnik vere in naroda, zatiravec omike in svobode, kteri je hrovaške meje že tolikokrat prekoračil, slovenskih pa še nikdar ni prederl, ta se spet podviza, da bi polomesec zasadil po slovenskih stolpih in zvonikih. Leta in leta je slovenska zemlja vedno kervavo bojišče. Rod ne ostara v miru, ne preživi polovice odločenih dni, da bi si z orožjem v roci ne branil vere in svobode. Kaj čuda, da zdaj sovražnik spet pride! Molčali so topovi na Tabru že nekaj let, in gromada je ravno toliko stara; pa turškega značaja se Slovenci še dobro spominjajo. Turek ne pozna mednarodnih pravic. Že od nekdaj preží na slovanske narode in pazi le na to, kako bi je zavratno napadel. Kedar se ga najmanj bojé, takrat prilomasti z največo silo. Tako se zgodí tudi imenovanega leta. Požgè Reko, razdene Kastvo, popalí Čičem slamnate koče in obleže Ternovski terg in tabor. Vse to je v enem dnevi doveršil. Zató se tudi Pivčani niso utegnili utaboriti. Ko jim strel ž njih Tabra in pa goreča gromada nevarnost naznani, ni bilo več časa se posvetovati. Še dobro orožja vsi ne primejo, že ga morajo sukati; še niso vsi v kerdela zbrani, že stojí sovražnik pred njimi. Zato zapusté Knežani, Zagorci in njih sosedje svoje vasí in bežé z blagom in družino proti Slavini, misleči, da jim bode izguba manjša, ako si tam z združeno močjó vsaj življenje otmó; posamni bi izgubili blago in življenje. Turek pa zažgè Knežak, ko do perve hiše pride; vendar kmalo se prepriča, da požiganje bi bila kvara, tudi njemu samemu škodljiva; zakaj vas najde prazno. Ne gasí, kar je zažgal, pa tudi dalje ne zažiga. Šum ubežnih se razlega iz Zagorja še v Knežak, in bledi mesec razlije ravno čez Snežnik beli svit po mračni dolini — izdajavec; ko bi ga bili nicoj černi oblaki zagrinjali, Pivčani bi se bili lože umeknili sovražniku.

Perva skerb turškega paša je, da zvé, kaj se dalje pred njim godí: je-li v bližnji vasi, odkoder se sliši šumenje, nasprotnikova vojna zbrana, ali kaj? Posadí tedaj svoja kerdela v Knežaku, razpostavi straže na vseh stranéh vasí in pošlje nekaj konjikov proti Zagorju na ogled, in ti mu prinesó že v četerti ure najugodniše poročilo: Vas je prazna in kristjanje bežé z ženami, otroki, starčki in blagom, in od tod pride tudi šumenje, ker vsak bi rad pervi bil in nikdo ne zadnji. Paša previdi, da je lože posamne na nočnem begu po pervem strahu omamljene pokončati, nego je v taboriščih združene pri dnevnem svitu zmagati. Dvigne tedaj pozno v noč svoje kerdela iz Knežaka, pošlje petdeset konjikov kakih deset streljajev pred seboj in se spustí s celo vojno previdno za kristjani;

malo posadko vendar pusti v Knežaku, ker važno vojaško mesto se mu zdi ta vas, ležeča skoraj na robu doline pod gorskim sedlom.

Sovražni konjiki dojdejo Pivčane že pod Gradcem, vasico pičlo uro nad Slavino. Pa tu jih naleté že veče oroženo kerdelo. Knežani in Zagorci se postavijo silnemu sovražniku; Šempeterci in Gračani pa ravno iz svojih vasí pritisnejo in ga od strani napadejo. Od dveh straní stiskan se začne umikati; pa preden se še dobro razgleda, s kom ima opraviti, pade ga že polovica; drugi se v bég spusté, da se rešijo in paši nesrečo sporočé, kteri je malo streljajev za njimi.

Kristjani prihité med tem do Selca; ali tudi serditi paša pospeši korake ter jim prilomasti za herbet. Hud boj se vname. Kar je oroženih Pivčanov pričujočih, vsi se zversté, njim nasproti pa se postavijo turška kerdela. Izvolili ste si obé strani ali zmago ali smert, na beg ni več misliti. Streljajo in mahajo se neusmiljeno; grom in rožljanje orožja, krik bojevavcev in jok derhali se razlega po logih in odmeva od gričev. Pa to še ni najgrozniše. Sovražnikova moč preseže kristjansko, divjiši je njegov pogum, roke vajene kervavi meč sukati. Zató upade našim serce in že se odpravljajo skozi Selce, še vé da z veliko izgubo, na Slavinska gradišča. Vendar še o pravem času zadoní skozi čete doneči glas: „Hrabro, junaki! naš pogum, naša serčnost, pa božja pomoč veljá! Slavinci nam gredó pomagat!“ Kakor električni tok prešine to poročilo brambovcem ude. Pogum se jim verne, boj se še hujše vname. Sovražnik tišči med kristjane in seka po njih z ostrim mečem, da se jih mnogo v kervi zgrudi; pa tudi Turki se zvračajo po bojišču, kakor snopje po njivi. Med tem prisope junaško kerdelo Slavincev, ktere vodi pogumni hrabri Milijevič, tedanji posestnik male graščinice, ležeče nad vasjó na Tabru; njene razvaline, še vedno močne, molé še dan danes verh griča iz zelenih vertov. Mala peščica hrabrih brambovcev turškim četam nasproti vendar nima druzega vspeha, samo da sovražnika tako dolgo zaderžuje, da se ženstvo, starčki, otroci in blago za Slavino v taborišča in v hoste rešijo. V najhujšem boju, ko pokanje pušek in rožljanje orožja vse drugo preglasí, zavrišči izmed Turkov divje veselje; vse se ozrè, kaj to pomenja, in res, nič drugega ne kakor to, kar je Turku v navadi, kar se z njegovim značajem vjema, kar mu prirojena sirovost in divje navdušenje veléva: na dolgem kolu visoko v zraku je nasajena glava kristjanskega borivca in žarna plamenica jo razsvitljuje. Grozni pogled navduši turško kerdelo z divjim pogumom, vsi časté Alaha in njegovega preroka Mohameda, ki jim je v roke dal kristjanskega poveljnika in ž njim tudi zmago; ta pogled pa navduši tudi kristjane za pravico, vero in svobodo in jim napolni serca z željo vrednega maščevanja, zakaj tudi oni mislijo,

da glava na kolu je Milijevičeva, najhrabrejšega in najbolj pogumnega Pivčana, na kterega se je vse zanašalo, vse le od njega zmage, rešitve, svobode pričakovalo — ali ni ga več med junaki. Obupnost se polasti vseh, vendar nikdo ne odjenja, vsi si smert izvolijo, ona naj bode še poznim vnukom spričevala hrabrost in rodoljubnost preddedov. Divje klanje se prične, Turek za Turkom se zverne, velike gomile jih že mertvih in ranjenih leži, pa boja ni konca, dokler ne pade zadnji pivški junak pod morivnim turškim mečem.

Nesrečna bitva se precej razoznani po Slavini. Ker vás nima brambovcev več in ker gola ozidja niso dovolj močna, da bi se mogel kdo va-nje zapreti in pred Turkom varen biti, zató si vse išče rešenja v hostah.

Paša zbere zdaj svojo vojno. Pri polnem svitu bledega meseca vverstuje kerdela in vidi, da mu je padlo tisuče junakov. Pa še nicoj se hoče maščevati za veliko izgubo. S celo vojno dere v Slavino, oropa cerkev, duhovšnico, graščino in hiše; ljudstva le malo v vasi zajme. V graščini najde Milijevičevo edino hčerko, dvanajstletno Dragojilo, ktera se je, Bog vé, po kaki naključbi izgubila od matere in brata Miroslava. Kar je mladine, to poveže, staro pa pomorí, čete po hišah razpodí, nekaj konjikov pa pošlje proti Postojni na ogled. Še preden zora napoči, sporočé mu tí, da se v Postojni nabirajo močne brambovske trume in da je ves terg poln rednih vojakov. Zató zapustí drugo jutro na vse zgodaj Slavino in kervavo Selsko bojišče in odpelje bogati plen, mnogo pivških mladenčev in deklic v daljno Turčijo.

Drugo jutro priplava belorumena zora na sinjem nebesnem oboku tako prijazna in ljuba, kakor bi prinesla Pivčanom najlepši dan, čez vzhodne hribe. Pa le malo trenutkov terpí jutranja milota. Jug dvigne iz jadranskega morja temne oblake in je podí čez goli Kras na Pivko. Snežnik si pokrije belo glavo s sivimi meglami, kteri če dalje bolj naraščajo in hribe krog velikana odevajo. Še ni solnce posijalo, ko se celi nebes, pregernjen s hudournimi oblaki, popolnoma zatemní, ploha se vlije, potoki deró po poljskih dragah in spirajo po žlebovih ob cesti, kar je noč oskrunila. Dereča Pivka valí kervave valove proti Postojni in oznanja tam kervavo bitvo, ktero so bili njeni sinovi. Čez malo dež neha, vode se utekó; ljudstvo, ki se je bilo po goščavah in podmolih poskrilo, zbira se na selskem bojišči. Ta išče moža, ta brata, ta sina; pa najde le razmesarjeno truplo. Zastonj pa išče Milijevičeva moža in hčere, ni ju, ni tudi znamenja o njih; sta li mertva ali so ju Turki živa odpeljali, nikdo povedati ne vé. Milijevičeva se oberne do gosposke in obeta odkupnine, kolikor koli je bodo tirjali Turki, ali vse je bilo zastonj. Leto poteče in še se nič ne zvé; sin in mati objalujeta očeta in hčer, ki sta bila za nju izgubljena.

II.

Šest let preteče po tej nesrečni bitvi, ki je Pivčanom skor vse može in mladenče pobrala. Nič zanimivega se ta leta na Pivki ne zgodí. Turek pa nabira domá novih močí, da bi o priložnem času z večim vspehom napadel Serbe, Hrovate in Slovence, ki so vsej Evropi meja, da je Turek predreti ne more. Kerdela gerškega cesarstva mu niso ubranila pota do marmeljskega morja; slovito gerško brodovje mu ni ubranilo gospostva na gerškem in černem morji; topovi na carigrajskih zidovih mu niso ubranili balkanskega polotoka. Padlo je gerško cesarstvo, ktero je nekdaj mogočno zapovedovalo vsej zapadni Aziji in vsej jugovzhodni Evropi; ali slovanska ljudstva, ki bivajo Gerku za herbtom od iztoka Donave do dereče Soče, ti se zavedajo svoje močí, junaška kri jim teče po krepkih žilah, serce jim bije za vero in svobodo. Posamne deželice si Turek sicer podverže, vsemu narodu pa nikdar ne zapoveduje. Z veliko močjó pridere večkrat globoko med slovenske narode, polastí se njih zakladov, pokončá po nekterih pokrajinah cvet njihovega junaštva, vendar vselej se narod zdrami, in silovitega sovražnika sramotno iztira. Ko drugi evropski narodje verski in mednarodni mir kalijo in drago kerv v bratomorih prelivajo, boré se Slovani s Turkom za lastno vérsko in narodno svobodo, za svobodo in srečo cele Evrope. Zavedajo se svoje častne naloge, zavedajo se pa tudi dovoljne móčí, rešiti jo grozeče pogube; zató nikdar ne zahtevajo od sosedov pomoči, tirjajo od njih le prostosti in mirú. Terda je narodu, meč na dve strani sukati; terda mu je narodne močí, blagostanje, svobodo zapadu žertvovatí, zraven pa povživati nravno moč na vzhodu v vednih bojih s protivnikom vesoljne svobode; pa vendar so edini Slovani Turku Evropo ubranili.

Pa pustimo zgodovino turških vojsk, zakaj vsak pogled v zgodovinske zapiske tiste dobe snuje britkejše misli in nas dalje odpelje od naše dogodbe. Leto 1570 nam je važno. Milijevič, kterega so bili Turki pri Selu živega vjeli in v Carigrad odpeljali, pridobí si prostost in toliko premoženja, da namerja se v domovino verniti in preljubo družino z nenadno vernitvijo razveseliti, ker še vedno upa, da mu ljuba ženka in draga deca v Slavini srečni živé, da-si ravno mu nesrečna bitva pri Selcu tako upanje kaj malo opravičuje. Zapustivši Carigrad se ziblje na beneški ladji po gladkem zerkalu sinjega morja; v duhu pa se raduje na Slavinskem Tabru. Ali na jonskem morji napade razbojniška ladja beneško. Brodarji in popotniki se junaško bijejo, pa nič ne pomaga, podati se mora, kdor noče umreti. Tako pride Milijevič iz sužnosti v sužnost. V Carigradu je bil jetnik sovražnika narodne svobode, tu je

jetnik sovražnika osebne prostosti. Vendar mu tudi zdaj še ne ugasne iskrica upanja: kar mu ni bilo dano doseči po poti, ki se možu spodobi, sklene iskati s zvijačo — pridobiti si hoče najpred zaupnost tolovajev, ž njo pa priložnost rešitve.

V Carigradu biva Dragojila. Na jugovečerni strani sivega mesta stoji na zelenem homcu ponosna in krasna palača. Od vseh strani jo obdajajo senčnati logi in čarobni vertovi. Kar koli milina carigrajskega obnebja in žmožnost bogate narave daruje, kar koli si gizdavost izmisli in umetnost doveršiti more, vse je tu združeno, kjer biva plemenita družina Mehmedova, velikega vodja turških vojsk. Mehmed je menda edini Turek v carskem mestu, ki više ceni beneško omiko in kristjansko šego družinskega življenja od turškomohamedanske. Temu ni čuda, saj oče njegov je bil slovanski mladenič, kterega so Turki iz posavskih bregov v Carigrad pripeljali, v Mohamedovi veri in turških vojaških vedah izurili in vojaka si izkojili. Imel je le eno ženo, ktero je bolj ljubil, kakor lastno dušo, in edinega sina Etema, kterega si skerbno varuje, kakor punčico v očesu. V njegovi palači pa prebiva tudi deva, šibka in ravna kakor jelka, bela in rudeča kakor kri in mleko, krasna kakor juterna zarja, pa mila kakor njena domovina — deva je Dragojila. Ko so jo bili Turki iz Pivke v Carigrad pripeljali, odkupi jim jo Mehmedova žena. Izredi jo v turških vednostih, vendar prosto jej da vérsko svobodo. Ker je deva uboglјiva, marljiva in bistrega uma, prikupi se jej, da jo ljubi, kakor lastno hčerko; pa tudi Dragojila jo spoštuje in ljubi, kakor svojo mater. Raduje se v krasni palači s paševim sinom, dokler otročjih igrač iz rok ne verže; um se jej zvedri, že je zala deva, Etem čverst mladenič; mati njima umerje, pa spoznanje se porodi, serce oživi, in čem bolj postavno je njuno djanje od leta do leta, tem bolj zori iz otroške ljubezni naravna. Ali Mehmed od tega vsega nič ne vé; druge pote ravná sinu očetova skerbljivost, druge si gladi sinova domišljija. Pa čas je prišel, da se prihodnost njegova razsodi; priložnost dá nova vojska s kristjani. Car Selim si hoče slovenske in madjarske dežele podvreči. Mehmed mora v boj; pa tudi mladenču Etemu je častno mesto odmenjeno. Vendar preden sin in oče v posavske dežele odrineta, moral bi se sin po očetovi želji poročiti z bogato Turkinjo; to je, kar v mladenčevem sercu nemir porodi. Rad bi očeta ubogal, ki ga neizrečeno spoštuje, pa nemogoče mu je zatreti Dragojilino ljubav in odmev kristjanskih verskih resnic, ki so se mu ž njo v serce vcepile in že do prepričanja dozorele. Zamišljen postopa po senčnatih gajih in po domačem vertu.

Nekega dne ga dospe Dragojila pod cvetečo oljko na vertu in ga zbudi iz otožnih sanj.

„Etem!“ ogovori ga prijazno in milo pogleda.

„Ne, Dragojila, nisem več Etem, ampak Davroslov.“

„Davroslav?“

„Da! Davroslav, pravila si mi večkrat, zove se tvoj hrabri oče in Miroslav tvoj brat; čuj, tvojega očeta ime sem si izbral. Zvala me bodeš od odslej Davroslava, zakaj kristjan hočem postati in tvoj ženin!“ — Hoče jo na svoje serce pritisniti, ali v tem trenutku se začuje hoja; kakor bi trenil, se ločita. Dragojila terga cvetice ter je veže v šopke in vpleta v lavorov venec, Etem pa maha s sabljo krog sebe po zraku, kakor v bitvi po sovražniku in poje turško junaško pesem.

„Hrabri mladi junak, tako se mi dopadaš!“ reče Mehmed, ki mu za herbet stopi in ga po plečih, kakor junak junaka iz dopadljivosti vdari. Tako je lepo, da te najdem v samoti, kakor med vojaki vojaka. Blizo je dan, kterega bodeš pokazal, da si Selimov sluga in Mehmedov sin. Pa čuj, ravno ti tvoj roditelj sam prinese ukaz mogočnega cara, kteri te s častnim poslom poslavi, še preden si v junaškem boju carjeve milosti zaslužil. Pošlje te s pismi do paše v Smirno. Vsi azijski pašaliki so že zbrali zapovedano število vojakov in je poslali v carjev vojni stan, le Smirna ne. Smirjani nočejo od nove vojske nič slišati; njim diši mir in beneška prijaznost; pa mogočni Selim pošlje paši povelja, kterim se Smirna ne bode ustavljala. Pa ker je carjevo povelje, da tudi jaz že jutri v Drinopolje odrinem, hočemo nicoj tvojo zaroko praznovati.

Osupnjen posluša mladenič očeta. Sto in sto misli mu béli možgane: sklepa, kaj bode odgovoril, pa sklep za sklepom zaverže. Ali to gre le tako dolgo, dokler oče govori; ko on umolkne, mora sin govoriti, in sicer nič druzega ne, kakor le sladke besede najponižniše in vdane zahvale. Ali ljubezen se bojuje s pokorščino, z boječnostjo serčnost.

„Oče!“ povzame mladenič s krepko besedo, „najponižniši sluga mogočnega cara Selima, najpokorniši sin tvoj stojí pred tvojim svitlim obličjem. Povelja tvoje slušati, to je moja perva skerb in dolžnost. V Smirno pojdem, in na tanko izpolnim carjeve ukaze. V boju bodem pokazal, da sem tvoj sin, mili oče! Edino to te pa prosim, da blagovoliš svojega sina tvojega serda oprostiti in blagodušno pomisliti, bi li ne bili časi ženitovavnemu praznovanju ugodniši takrat, kedar bode carjevo glavno mesto velike Selimove zmage čez Slovane in Madjare praznovalo in ko bode mogočni car tudi tvojega sina med svoje junake štel?“

„Etem! zgodí se ti tvoja prošnja!“ reče Mehmed; „vendar čez uro bodi pripravljen, da obiščeva Beg Fereta. Pokazal ti bode moj prijatel tvojo zaročnico in vredili bomo, kar se odložiti ne more; zakaj tvoj oče ne vé, ali mu ni Alah odločil razsodno uro v

sledečem boju, da se z leskečimi ranami v naročje velikega preroka preseli, za kterega slavo že petdeset let nosi ta-le neoskrunjeni meč.“

Ponosno dvigne Mehmed svoj meč, nekako milo se mu stori, vendar pred sinom solze zakriva, meč pa nehoté poljubi in reče: „Sin moj! v mojem polku se bodeš tudi ti bojeval; ko bodeš vidil, da je roka tvojega roditelja onemogla, polasti se njegovega meča in bode naj ti zmagovavno orodje v neštevilnih bitvah, dokler ga čez polovico stoletja mojim vnukom ne izročiš, neoskrunjeni, Alahu in njegovemu preroku posvečeni spominek dedov. Vse drugo naj se ti zgodi o svojem času!

Izgovorivši, poljubi Mehmed sina, Etem pa očetovo roko in častitljivi meč. Oba odideta; Mehmed zgine po dolgi veži v svoje sobe, Etem pa obstoji na vratih, v globoke misli zamaknjen; očetove besede so mu segle v občutljivo serce; ne vé, bi li šel na desno za očetom ali na levo, kjer ga Dragojila pričakuje. Slednjič se iz nedoločnosti zdrami, urno se podá v Dragojilin stan posvetovat se o njuni prihodnosti. (Dalje in konec prihodnjič.)

Gazele.

I.

Ko zorin svit na zemljo žarke lije,
Budíjo krog in krog se melodije.
Iz spanja truma drami se krilata,
In v čudnem zlatu solnce ko prisijo,
Mogočni ga pozdravljajo glasovi,
Edini slavček se v samoto skrije,
Ki poje med sijanjem tihe lune. —
Nazaj v slovenske se ozrem samije,
Po dolgem mraku zarija napoči,
Al preden zlato solnce jih obsije,
Razpete so na liri mile strune,
Budijo narod sladke harmonije,
Ko skrije slavec se o belem dnevi:
Donijo v večnem jeku poezije!

II.

Na nebu svitle zvezde zamigljajo — luna sije.
Oblaki vsi za solncem se podajo — luna sije.
Postane zlata meja na večeru,
In proti njej nebeški voz peljajo — luna sije.
Nagiblje se zvezdišče do zahoda,
In zvezdogledi poslov dosti imajo — luna sije.
Po raznih zemljah sije gorko solnce,
Tu v sladkih sanjah si ljudjé igrajo — luna sije.
Potihne šum, bliščoba v mestu vgasne,
Duhovi čujejo in luč poznajo — luna sije.
Na dan šumijo poezije viri,
Ko v cvetno jutra zgodnjega ograjo — luna sije.

A. Okiški.

Kosovo polje.

(Historiško-romantičen obraz; v češčini spisal P. Chocholoušek.)

(Konec.)

III.

Pred Lazarjevim šotorjem na podolgovatem krogu, ograjenem z otesanimi rantami, stojita si nasproti vojvoda Miloš Obilić in Vuk Branković—vsak na enem koncu. Carska straža stojí okoli borišča, zato da nihče blizo ne more, bodi-si kteremu na pomoč, ali pa na škodo. Za ogrado stojite družini, vsaka za svojim vojvodom; pričujoči so tudi car pa kneza na vzvišenem kraju sredi zagraje: Tverdko bosniški sedí carju na desni, Kastriota skaderski pa na levi in zadej njuni dvorniki pa carjevi.

V Obilićevem taborji in v Brankovićem je vpitje, da se razlega do borišča; v carjevem taborji pak se gnjete ljudstvo in hrupí, kakor morje verší takrat, kedar začenja razgrajati. Pogovarjajo se, kaj je krivo dvoboju, pa stranka — ktera zmaga.

„Kako pošten, kako jasen ima pogled“, šepetal je Tverdko Lazarju na uho, ko je bil pogledal Obilića, „nikoli ne bi bil verjel, z Amuratom da si dopisujeta!“

„Nikar ne verjemite tega“, djal je Lazar nujno, „pa saj kmalo sam spoznaš, da ni tak, le čaki“.

„Pa ta Turčin vendar ne bi bil na-nj najpervo obernil se, kaj?“ odverne Tverdko.

„I, ali ne poznaš bisurmanske zvijačnosti?“ odgovori Lazar.

„To je že res“, pravi Tverdko, „ali vendar, ko bi jaz bil na tem, kakor si ti Lazar, véš da, gotovo bi se prepričal“.

„Saj se bodem!“ odverne Lazar po kratkem premisliku.

Stopil je zdaj pred carja stražni vodnik, kteri je moral skerbeti za red na borišču. Oznanil je, da je vse že pripravljeno za dvoboj.

„Ta dvoboj, ta dvoboj!“ šepeče Lazar, „saj pravim, ta mi razdvojí narod, in prej ko ne, potlej da ga zmaga poganstvo“.

Umolkne.

„Saj so se že od nekdaj vitezi tako mirili“, opomni Tverdko, ki je bil razumel Lazarja, „kdo bi se neki tepel s srečnejšim verstnikom — tekmecem? Hajdi, na borišče, pa naj se pomirita pri čaši!“

Pa Lazar ni nič odvernil, ampak znamenje je dal z žezlom.

Trobentarji zatrobentajo in po vsem taborji — daleč in na široko je bilo na enkrat vse tako tiho, kakor v grobu. Še enkrat je glasnik oklical dvoboj, potlej je pa Obilić svojega konja krenil k vzvišenemu mestu, kjer je sedel Lazar s knezoma vred:

„Car, jasni moj gospodar, nuj!“ spregovorí na glas, „nujta kneza, bojna sodnika! sklenite mir med Brankovićem pa med menoj za tako dolgo časa, da ukrotimo bisurmane!“

Enoglasen vskrik se razlegne okoli in okoli; niso se nadjali takove tirjatve; kneza sta v naglosti kar poskočila vsak s svojega sedeža.

„Ni ne izdajnik moj Miloš, ne ne!“ razvedri se Lazarju lice.

„Sveti Sava!“ spregovorí Kazančić, „pomisli na čast svojega rodú, na čast svojih vojakov, vojvod!“

Ker so bili vsi ginjeni, zató se ni nobeden nič zmenil za ta vgovor, ki je bil kaznjiv po zakonu za očitni dvoboj.

„Da bi svojo čast tako zametal bisurmanu na prid, tega jaz ne verjamem“, djal je Tverdko nezaupljivo. „Zato ima vse druge vzroke, le verjemi mi. Lazar!“ Ali komaj je knez izgovoril, oglasí se zopet Obilić: „Nagovoril sem svojega gospodarja in vaju kneza za mir samo zato, da se narod vzderží v edinosti, ktera nam je tako potrebna, če hočemo zmagati!“

„Aj vojvod!“ oglasí se Branković, ko se je bil izdramil iz svojega čudenja, „kako si mogel v misel vzeti kaj tacega; da bi se zato razdvojil narod, kako bi bilo to mogoče, ker ga vodi sam car, jasni naš gospodar? Moja vojska vém, da ne zapustí posvečenega keršanskega praporja, ko bi se zgodilo — Bog vedi kaj. Lej! to je vendar vidno, vojvod! da se iz druzih vzrokov ogiblje boju — Miloš Obilić, po kterem Amuratovi posli poprašujejo.“

Jezno je vskriknilo Obilićevo spremstvo, in Kazančić je že na ogradi stal z golo sabljo v roci; gotovo bi bil planil na borišče

v opravljivega Brankovića, ko bi ga hladnejši Topličanin potegnil nazaj.

Obilić je prebledel, ker ni vedel, odkod te Vukove besede, ki Branković je dobro skrival, tako da ni Obilić nič vedel za to, a njegova vojska ne, će ima kaj s Turkom. Pa jeza mu je stopila v lice: oblila ga je rudečica. „Hoj, pa v boj!“ zavpije in dirja zopet na svoje mesto: „Brani se Branković!“ vpil je, „brani svoje drago življenje!“

Branković pa se je zaničljivo zasmejal.

Zgrabila sta zdaj vsak za svojo sulico, ker dozdaj sta brezi orožja stala na borišču; pa nista čakala, da bi bil zatrobil trobentar, ampak kar skočila sta vkup. Orožje je zaroždjalo, sulici ste zazvenéli. Železo se je zadelo ob železo. Oba sta nepremakljivo sedela vsak na svojem konji. Konja sta planila z glavami skupaj in vspela se tako, da sta borivca komaj ukrotila ju pa ugnala vsak na svoje mesto.

„Hoj! to je krasen dvoboj!“ oglasi se Tverdko ves razjarjen.

„Kar sem živ, tacega dvoboja še nisem vidil!“ kriči Kastriota.

„Ali si vidil“, oberne se k Lazarju, „kako je prebledel Obilić, ko ga je bil Branković tako potipal za žilo?“

Ali Lazar nič ne odgovori, še komaj da je slišal ga; saj še tega ne vidi, kako se borita borivca, tako mu vdeluje duša, kajti Branković je očitno obdolžil Obilića, Obilić pak je prebledel: Lazar je pozabil, da blage duše se še sence bojé, bojé že same misli na tako hudodelstvo, kakoršno je opravljivi Branković zvernil na Obilića, pozabil je na to nesrečni, blagi car.

Družina obéh vojvodov z vriskom pozdravja svoja vodnika, ne mara več za zakon v dvoboji, tudi carska straža se nič ne zmeni zato, glasno dajé hvalo junakoma: ti, kteri so vidili strašni dvoboj, sporočavali so ga daljnejšim in tako je oznanilo šlo do najposlednjega konca v taborji.

„Mlati!“ zavpil je Obilić tako močno, da je prevpil ves ta vrišč.

„Mlati!“ zakričal je Branković.

Z enim skokom je Kazančić — s teškim mlatom preletel ograđo.

„Alo, vojvod! razkolji mu butico, da mu onemí izdajni jezik.“

„Nuj mu jo, vojvod!“ oglasilo se je vse spremstvo, „varuj svoje časti, pa časti svojim vojakom.“

„Poderi ga v prah!“ kričí na Brankovića njegovo spremstvo, „ne onečasti svojega imena, vojvod!“

Zgrabila sta vsak en mlat, pa zaletela se drug v drugega; saj sta oba slavna bojnika, dobro znata boriti se bodi-si z mlatom, ali z mečem. Malo po malo se približujeta si; pravega trenutka čakata, potlej pa kakor blisk tako hitro se napadeta, ter zopernik

žopernika rani. Sem in tam, na vse strani se obračata konja; naskakujeta se; nobeden ne more dobiti take prilike; oba pazita; drug drugega gledata, kako se kteri gane.

Mertva tihota je okoli, gledavec — nobeden še ne diha ne; tisti pa, kteri ne morejo nič viditi, nič slišati, ti pa tiho stojé, nepremakljivo, kakor da bi lahni vetrič, ki veje po plani, po taborji naznanoval, kako se približujeta si nasprotnika.

Na enkrat sta zdaj oba vojvoda zagnala bojni krik. Veter žvižga, ječi pod teškima mlatoma, tako hudo mahata. Po bliskovo sta planila skupaj. Prah ju zavija kakor oblak: nobenega ni viditi. Le enkrat sta buhnila skupaj, tako da je spreletelo vse okoli.

Obilić se prikaže iz prahú, pa nič ranjen ne; prah pada na tla in pada na Brankovića. Zastonj se trudi Branković, da bi izkolehal izpod svojega konja. Obilić je nameril Brankoviću na glavo, pa zadel je s svojim mlatom ob njegovega, ali vendar še z oslabljenim mlatom glavo razdvojil Brankovičevemu konju.

„Ha hoj! Obilić!“ zavrisne njegovo spremstvo, Brankovićevo pa brezupno vmes zaječí.

Ali čudno! ta vskrik in jek se razlegne brez kacega odmeva.

Že ko sta vojvoda spopadla se, že takrat so najzadnji obračali se k Balkanu. Drugi važnejši prizor je motil njihovo pozornost: tam pa tam na obzorji se je dim k oblakom valil iz zapaljenih vasí, in versta za versto, oddelek za oddelkom polglasno zavpije: „Bisurmanje!“

Ni bilo potreba sporočila, da je Šiman bolgarski onemogel, Amurat pa nenadno naglo udaril čez Balkan.

Pri borišču — ti pa niso nič vedeli za to; preveč so bili zamaknjeni v boj.

Obilić je skočil s konja, pa s povzdignjenim mlatom približal se Brankoviću: „Prisegel sem, da te ubijem“, djal mu je serdito, pa tresel se mu je glas, ko je namahnil in djal: „Bog ti bodi milostiv!“

„Stoj!“ zavpije car na ves glas in vstane s sedeža, „ali hočeš bratomorec postati?“

Nevoljno se oglasí Obilićevo spremstvo.

„Jasni gospodar!“ oglasí se Obilić osupnjen, težki mlat voljno spustí k zemlji, oči povzdigne k carju, ali na obzorji je zagledal znamenja, s kterimi so Turci naznanjali svoj prihod: „Bisurmanje!“ zavpije in pokaže proti jugu.

Vsi so pogledali k jugu in enoglasno zavpili: „Bisurmanje!“

Pa Lazar se je zopet ojačil: „Tu so tedaj!“ djal je hladno, „mi smo se pričkali, oni so ta čas prederli pa čez Balkan, kteri bi bil imel biti njihov grob!“

Kakor blisk, tako je pribočnik k carju pridirjal na penavem konji: „Truma za trumo stopa z Balkana, vsa Amuratova sila

se vali proti nam, jasni car! To ti sporoča podvojvod Kozarić hercegovški.“

„Saj so se nam bili sami oglasili že prej“, djal je car in pokazal na znamenja na obzorji, „dirjaj nazaj k vojvodu, pa povej, da sem jaz djal, naj vso noč naganja bisurmanom, zató da se bodo morali trudni biti jutri zjutraj“.

Pribočnik je oddirjal, car pa se je obernil h knezoma: „Jutri bode določena serbska osoda, vsak bodi pripravljen na boj za vero, za domovino in narod!“

„Slava carju!“ zavrisnejo vsi, kteri so bili slišali te junaške besede, in „slava carju!“ zavrisnil je oddelek za oddelkom, da so se naposled vsi glasovi stopili v en vrisk; le Brankovićeva vojska molčí, — vojvod je vendar izkolehal izpod konja, in zdaj stoji sredi borišča, pa stermí v tla. Divje zariva roke v nedrije k persim, ki se mu dvigajo; od ust do ust se mu cedé kervave sline; kakor blazen, tako si grize ustnice. Osramočen je pred vsem narodom, po vsej domovini se bode to vedelo. Slavohlepnost ga žene na maščevanje; le na to misli, kako bi se maščeval nad vsem narodom, da bi ostalo, kar je mogoče najmanj prič za tako sramoto. Žalostno ga spremstvo pogleduje. Tudi ono je razžaljeno, ker je razžaljen njih vojvod.

„Nobenkrat še vojvod Branković ni bil zmagan!“ jezé se, „ta pot je le z zvijačnostjo zmagan! — Verjemite, bratje! vse je bila le zvijačnost pa goljufija, zato da bi bil onečeščen Brankovićev rod.“ „Bogme, da je tako! poglejte, kako ga lomi!“ — „A saj smo mi še tu, maščevali se bodemo, vojvod, za-te in za-se!“

Za tem se je Lazar še s knezoma pogovoril, potlej pa pokimal in vsi so umolknili: „Bisurmanje so že tu, stara navada pa ne sme priti v nemar“, djal je car, „vitez svoj razpor poravna v dvoboji, po boji pa si nasprotnika podasta roki. Oba sta se skazala verla vojvoda, samo da je sreča danes Obiliću bolje ugajala. Podajta si roci, naj edinost zopet objame narod, jutri še le se pokaže, kteri se bolje odlikuje od svojega tekmeca!“

Z odkritoserčnim pogledom je Obilić stopil pred Brankovića: „Resnico je govoril car“, djal je in podal mu desnico, „ko ste se bili nama ženi sporekli, midva ne bi bila smela vtikati se v njun razpor; pa sva se vendar-le; zdaj je sreča bila na moji strani, drugikrat bode pa na tvoji, ali Bog varuj, da bi se še kedaj tolkla midva. Tam-le — poglej našega sovražnika, spomni se na Boga, spomni na domovino, podaj mi roko, Branković“, djal je; „bodiva zopet brata!“

„Vrag vendar! zmirom se tako ponižuje!“ razhudi se Kazančić in nesterpljivo prestopava z noge na nogo.

Brankovič se je stresel in podá Obiliću roko, pa z obličjem stran obernjenim; komaj se dotakne Obilićevih perstov, že je spet nazaj potegne, kakor da bi se bil doteknil živega oglja.

Žalosten ga je Obilić gledal; zopet mu je rudečica oblila obličje; vnovič mu je nevolja vskipéla, car pa in kneza s spremljavci — ko so vidili, da sta si segla v roki, tleskali so pohvalo, vpili slavo obema vojvodoma; toda Obilić je pobesil glavo in nič več ne pogledal Brankovića, pa šel k svoji družini, ki ga je z veselim krikom pozdravljala.

Berž je Branković šel z borišča, pa ni stopil pred svojo spremstvo kakor Obilić, temuč med gledavce.

Carjev glasnik je stopil na borišče zdaj, pa razglasil carjevo voljo namreč: da bi po davni navadi borivca s svojimi spremljavci vred pri čaši zaterdila prijateljstvo, sklenjeno po boji na borišču.

Ne dolgo in spremenilo se je borišče v gostišče. Car — obernjen k vzhodu, sedí konec mize, in kneza. Na obéh stranéh ob dolgi, široki mizi sedé vitezi, oba vojvoda nasproti si, pa njuni spremljavci — zmešani med carjevo in kneško spremstvo, vsak po svojem stanu.

Od daleč stojé pevci, ki vbirajo gosli pa opévajo slavnega Dušana, velicega carja, pa druge serbske junake. Časi pa časi vstane kteri vitezov, stopi v versto med pevce, vbere tudi gosli ter opéva bodi-si ljubezen, ali pa kterega viteza, ki so mu že zdavno strohnele kosti, ime pa mu še zdaj živí v narodu; kteri drugi pa slaví svojo domovino, sveto Serbijo, kako verle junake rodí za strah sovražnikom, Serbskej pa na večno slavo. Glasno gostje hvalijo pevce, ker so s svojimi pesmami zbudili njihovo pozornost, in imenujejo je zaporedoma vsi, kakor viteze, zmagovavce v boji ali pa na borišču.

Vino in petje razvnema serca in misli gostém. Prijaznijo se, radostni se razgovarjajo, pa pijó na jutrajšno zmago svetega križa; le Branković nepremakljiv sedí in otožen stermí pred-se, ne pije in ne jé; kakor pšica, tako njegovo serce zadeva vsaka pesem o slavi vitezom, ki so se darovali za vero in za narod.

Solnce se je bilo že nagnilo k zapadu.

Car Lazar je pogledal na zapad in na vzhod, pa vskliknil: „Danes radostno obsévaš nam obličja, z vinom se napajaš iz čaš — ti solnce božje! jutri pa se bodeš gledalo v mertvaških obrazih, napajalo pa s kervjo! — Pogledal je goste in djal: „Radostno končamo današnji dan, tem radostnejše, ker sta mi vojvoda zopet sprijaznjena in ohranjena obá zeta. — Oba?!“ šepetne sam za-se in bolestno pogleda Obilića.

Do verha ukaže napolniti čašo, potlej pa jo vzdigne in začne: „Do danes je še zmirom ljubilo me nebo: malokteri predmenojec na carskem stolu je bil tako srečen, da je zbral vitezov, slavnorodnih,

slavnodejnih toliko, kolikor jih jaz vidim danes pred seboj, tako da ne vém, kteremu bi napil izmed njih, da bi bilo prav. Zatorej če napijem gledé na dostojnost pa na slavno rodnost, napijem tebi, Vuk Branković; če napijem gledé na slavno imé in na slavnodejnost, napijem tebi, Miloš Obilić; če napijem gledé na hrabrost v bojih, gledé na srečo, napijem tebi, Ivan Kazančić; če pa napijem gledé na moško krasoto, zedinjeno z viteško slavo, napijem tebi, Milan Toplićanin; ali vendar, tako gotovo, kakor da me jutri izdaš, napijem tebi, Miloš Obilić!“

Čudo obhaja vse zarad tacih besedí; vsi imajo očí obernjene v Obilića. Obilić pa miren vstane s svojega sedeža, stopi k carju, koleno sklene pred njim, prejme od njega čašo in jo vzdigne nad glavo: „Hvalimo, car, jasni gospodar!“ pravi, „da si očitno govoril z menoj, kakor vselej. Pijem tedaj tvoje vino na tvojo slavo, pa na slavo Serbskej in pravoslavni veri. Kakor gotovo se Balkan ne premakne s svojega stala, tako gotovo jutri umerjem za-te!“ Pa nagne čašo in izpije vse do zadnje kaplje.

„Slava Obiliću!“ zaklicalo je njegovo spremstvo in obdalo ga; carjeva družina pa in kneška je kričala: „Živi srečno! Bog bodi s teboj zdaj in večno, vojvod!“

Lazar je obličje zakril v carski škerlat: ni mogel sterpeti Obilićevega pogleda. Miren je Obilić s svojimi spremljavci šel v svoj tabor; gostija je bila končana.

Tako je minul 14. dan mesca junija leta 1389. Noč je bila že davno svoja krila raztegnila po plani, po gorah okoli; v taborji je povsodi vse tiho, vojska počiva poslednjo noč pred bitvijo, le tam od daleč z juga časi priletí bojni krik, zazvené meči; Kozarić, ta neprenehoma naganja bisurmanom, Serbje pa pokojno spé, ker imajo takega stražnika pred seboj. Po polnoči pa je nehal tudi ta krik, samo časi pa časi se oglasí straža, ter moti nočno tihoto.

Pred Obilićevim šotorjem stojita pobratima — vsa orožena, viteza Milan Toplićanin in Ivan Kazančić, pa vsak svojega konja deržita za uzdo. Tam na strani služabnik derží ljubljenega Obilićevega konja, ki je Obilića nesel na borišče, da je zmogel Brankovića. Na drugi strani stojí pa truma jezdicev, v sredi pa nekoliko konj naúzdanih.

Jasno zvezde migljajo na nebu; jasno mesec plava po oboku; noben oblačec ga ne kalí.

„Kaj že misli?“ spregovorí Kazančić — na pol sam za-se, na pol pa pobratimu.

„Djal je, da umerje za carja“, odgovorí Milan, „le pazi, on osvobodi Serbsko, ali pa nihče ne.“

„Ako Obilić umerje, pa tudi jaz umerjem ž njim“, odverne Kazančić, „po smerti tacega viteza, pa da bi med Brankovićevci živel in drugimi tacimi tihotapci, tega pa ne tega!“

„Tiho, vojvod gré!“ opomni Milan.

Razgernilo se je zagrinjalo in prišel je iz šotorja Obilić, ž njim Vukosava, zahaljena v gost zavoj, za Vukosavo pa služabnice, na pot pripravljene vse.

Velel je Obilić jezdicem, naj bliže pripeljejo nauzdane konje.

„Z Bogom, Vukosava, žena miljena!“ djal je neizrečeno nežnoglasno, „hvala ti za vso dozdanjo ljubezen!“

Vukosava se mu verže v naročje: „Tedaj ne spremeniš svojih misli?“ še vzdihne.

„Ne morem jih, ne smem!“ odgovorí Obilić kratko.

„Tedaj se moram za zmirom ločiti od tebe?“

„Kakor Bogu drago!“ odgovorí Obilić, „določna doba hoče določnih činov.“

„Ker nisi hotel verjeti mojemu svarjenju“, očita mu Vukosava, „izdal je tebe, carja mojega očeta in svojo domovino!“

„Jaz vničim dan njegove izdaje — še predno se začne. Ali polnoč je že, ne smem več dolgo odlašati. Z Bogom tedaj, zaderži se po mojem nasvetu, zakaj — tako bode ob svoj zaslužek za izdajo, in ako bi se mu tudi utegnila posrečiti.“

Pa vstopila se je Vukosava, odgernila zavoj, v obličje pogledala Obilića in zamaknila se je njena duša v njegovo dušo, ki je žarela mu iz oči in ovijala se po obličji.

„Moja duša, zedinjena je s teboj na veke“, spregovorí pa kerčevito so se jej tresle ustnice, in nedrije vzdigavalo, kakor se vzdigujejo valovi na razburjenem morji: „Z Bogom, ljubljenec moj!“ vzdihne še enkrat in se zopet zavije v zavoj. „Daj mi toliko moči, da ne obupam“, šepeče, pa vendar serčna stopi h konju; služabnica jej je pomogla, ona pa je šinila na konja in odjezdila po poti v Prizren nazaj; pa nič se ni ozerla več. Vsa truma, vsi jezdici so jezdili za njo.

Nepremakljivo je stal Obilić, tako kakor k zemlji prikovan, navskriž z rokama. Ognjivo je gledal za jezdečimi, ko pa so bili izginili mu izpred oči, oddehnil si je, kakor človek po hudi bolesti.

„No, to sem že nekako srečno prebil“, djal je sam sebi, „zdaj me čaka pa še veliko teža: — smert“, dostavil je jasnega obličja.

Zdaj se oberne k mladima vitezoma, ktera je ves prejšni prizor močno prevzel. Vprašal je ju: „Ali sta pripravljena, vidva — sokola mlada?“

„K vsemu, vojvod!“ odgovorita enoglasno.

„Tedaj na konje“, djal je Obilić, „v bisurmansko ležišče pojdemo.“

„Ha!“ vsklikne Kazančič.

„Ali mi ne verjameš, mladenič?“ vpraša ga Obilić nevoljno.

„Vojvod!“ odgovori ta bolestno.

„Odpusti“, djal je Obilić nežno, „moja duša dozdaj ni še upokojena. „Junaka“! ogovori zopet obá, „če imata še kaj v življenji, pustita iz misli vse, odpustita svojim sovražnikom, da vama odpusti tudi Bog: k smerti pojdemo“.

„Smerti se nisem nikoli ogibal“, djal je Kazančić, „vsem sovražnikom odpuščam, ali bisurmane pa Brankovića bom preklinjal še, ko poslednjikrat dihnem!“

Milan se je globoko zamislil; veliko je imel zapustiti v življenji; pritisnil je roke k sercu, ki mu je močno bilo: „Umiri se serce, domovina kliče! Z Bogom Milica!“ šepetne, vzdigne glavo in jasno zopet gleda vojvoda.

„Branković, Branković!“ imenoval je sam za-se zamišljen, „ko bi — — ali pozno je že. Car to vé in Branković je poveljnik izdajnemu ljudstvu!“ Zopet je pogledal na mladenča, sočutno pogledal enega pa druzega. „Ne, vidva ne smeta umreti z menoj. Obljubita mi, da se bosta varovala, če bode moč —“

„Vojvod!“ hotel je ugovoriti Kazančić.

„Obljubita mi to, če ne, pojdem pa sam, čisto sam“, seže mu v besedo Obilić.

„Obetava tedaj, vrag vendar!“ zazlobi se Kazančić, „čeravno ne vém, kaj namerjaš!“

„Ako Bog dá“, odgovori Obilič važno, „Amurata prebodem sredi med njegovimi stražniki“.

„Vojvod!“ zavpijeta viteza navdušeno, veržeta se mu pred noge in ljubita rob njegove obleke. On pa jima roko položi na glavo, skloni se, poljubi ju na čelo, potlej pa so vstali vsi trije in ležali si v naročji, ter posvečevali se tako na veliko delo.

„Pa da bi še živel?!“ spregovori Kazančić.

„Moraš, Ivan!“ opomni Obilić, „če pa se vendar-le primeri, da se bisurmanje udarijo s serbsko silo, kar se zgodí prej ko ne, ker je tam še Bajazet, ki je veči ko njegov oča, v serbski vojski pa Branković; da se to zgodí, ako nam je odločeno, da Kosovo vidi poslednji dan serbske slave, potlej Kazančić, ohraniš ti svoj život, potlej tebi priporočam carjevo rodovino, da bodeš skerbel za-njo.“

„Bodem že!“ priseže Kazančić.

„Kaj pa meni, ali jaz ne bodem nič, vojvod?“ vpraša Milan.

„Tebe, Milan!“ odgovori Obilić žalostno, „tebe čaka še najhujša, ako bisurman zmore pravoslavni narod!“

Zavsedli so konje in zdirjali proti bisurmanskemu taborju.

Pa sredi obéh taborjev je Obilić ustavil svojega konja. „Kakor vidim“, oberne se k Milanu, „ti imaš ob boku Bajazetovo

bodalo. Prosim, posodi mi ga, nerad bi kristjansko orožje brez-potrebno omadeževal z Amuratovo kervjó."

Molčé mu izroči Milan bodalo in jezdili so potlej dalje.

Ravno je začelo svitati na vzhodu, ko je bilo Amuratu sporočeno, da vojvod Obilić, čegar samo ime je veljalo za tisoče bojnikov, da on išče pribežališča v senci njegove visokosti, da svoje orožje voljno položi pred pašine noge.

„Alah — il — Alah!" razveselí in začudi se Amurat, ter zapové, naj mu dajo vso čast. „Moramo lesico gladiti po dlaki, kedar nam je treba njenega kožuha", djal je z zaničljivim smehom Amurat svojemu sinu Bajazetu, s kterim se je posvetoval zastran bitve, kako bi jo vredila. „Najbesnejši volk se podá, ali bodemo gonili pse kristjane, kakor čedo ovac, kaka bode to slava!" pokerči z ramama: „Kdo bi si bil mislil, da se kaj tacega prigodí?"

„Obilić — da je prebegnil?" maja Bajazet nezaupljivo z glavo, „pa če je, potlej je kristjanska vera prav slina od gobca."

Šel je z očetom pred šotor, pa res — približal se je Obilić, ž njim oba viteza s sultanovimi stražniki. Nekoliko korakov od sultana še — skoči Obilić s konja, in bliža se sam Amuratu.

Pa Bajazet se ne meni za-nj, ker — zagledal je in spoznal viteza; nekak nepokoj ga obhaja in ne more oči odverniti od nju. Molčé je Obilić stopil pred Amurata in pokleknil.

„Dobro došel, junak pravoslavni!" ogovorí ga Amurat nekaj s hinavsko prijaznostjo, nekaj pa tudi resnično, „v tvojem prihodu je zastava berze zmage!"

„Bog daj", djal je Obilić, „da bi bilo res to, kar praviš, jasni sultan! Tu je orožje!" podal mu je bodalo.

Amurat je stegnil roko po njem: „Jemljem ga", djal je, „zato da te drugače opašem in dostojniše!"

Obilić pa poskoči in porine bodalo v persi — Amuratu.

„Alah — kérim!" vsklikne Amurat in zgrudi se na tla.

„Sveti Sava in Serbska!" huškne Obilić, izdere svoj meč, pa odganja sultanove stražnike, ki so planili od vseh strani in silili nad-enj.

„Nazaj, junaka!" zavpil je posut z ranami, „Ivan! Milan! nazaj! spomnita se prisege!"

„Z Bogom, vojvod!" zakriči Kazančić, ki ni mogel pritergati si tega veselja, da ne bi bil nekoliko Turkom odsekal glav, potlej je pa dirjal za Milanom, ki je na ves glas zavpil: „To je bilo tvoje bodalo, Bajazet!" in nazaj obernil svojega konja.

Bajazet se je zganil; na tla je spustil umirajočega očeta, ki ga je dozdaj deržal v naročji, poskočil in zakliknil: „Za njima, sužniki, za njima!"

Ali nobeden ga ni slišal, ker vse je bilo zmešano, on sam — še geniti se ni mogel med razdraženimi sultanovimi stražniki. Na-

gloma viteza zdirjata k serbskemu taborju, kjer trobentarji bojnikom že trobentajo na boj.

Kakor blisk, tako hitro se je zvedelo po vsem taborji: „Amurat je umorjen, Obilić ga je!“ — Zmagoslaven vrisk se je dvigal k oblakom: „Sveti Sava in Serbska!“ — Ali bisurman ognjeno hrepeni po maščevanji; Bajazet teka od trume k trumi, spodbada in zaklinja muselmane, da bi maščevali smert svojega carja. Komaj je 15. dan mesca junija leta 1389 bilo solnce zasvetilo na obzorji, zgrabili ste se obe vojski na Kosovem polji.

IV.

Temna noč krije Kosovo plan; mesec le časi in pa časi posveti skoz goste oblake, pa zopet se skrije vselej, kakor da bi ga bila groza Kosovega polja. Že drugi dan jug vleče od Balkana, ter suši kaluže kervi, pa še jih ni usušil. Dolga plan je to, ali kakor dolga je, tako daleč je po njej vse polno trupel, tako kakor snopja na polji, cele kupe mertvih je tam pa tam. Sem ter tje leskečejo zlomljene sablje; leskečejo oklepi in drugo vojaško orožje. Tu je bisurmanski bunčuk (konjski rep), vtaknjen v zemljo, pa nikogar ni zraven; barjaktar in paša s svojimi stražniki vred — vsi so poginili; tamkaj pa mertvi še zmirom prapor derží v merzli pesti, in kedar koli sapa potegne, vidiš va-nj vtkano znamenje svetega križa. — Velik je ta grob, v kteri je zakopana serbska slava; zakopano serbsko carstvo. Mertvaška tihota vlada na tem grobišču. Sicer se volkovi dobro gosté tu, zdaj pa tudi volkov ni; samo pleneči ponočni tiči časi pa časi zakrohotajo, ter motijo tihoto, pa veter, kedar potegne, da kakor orel s perutmi fofoče, plahta še tam pa tam kteri šotor, kterega ni bil dosegel požar in ne povalila vojska.

Na enkrat lahki vzdihi zavejejo po plani od tod, kjer se veter igra s praporjem sredi med trupli. Neka kervava postava na pol vstane. Z levico se podpira, z desnico pa si mane oči, kakor človek, ki se je še le prebudil iz terdega spanja. Kakor v sanjah, tako se radovedno ozira okoli, to se vé, da ne vé, kje je — kazno, da jej malo po malo dogodki prihajajo v spomin, ker jo je bila globoka rana na glavi zvalila med trupla v omedlevico. Že se jej začenja jasniti pamet, da v duhu vidi neštevilne bisurmanske trume, ki se valé čez Balkan, zato da bi vničile serbsko carstvo, spodkopale Kristusovo vero, križe stergale s cerkvá — posvečenih pravoslovni veri, pa nateknile mohamedansko znamenje — svoj polomesec; vidi v duhu, kako je narod vstal na car Lazarjev poziv, — vstal zato, da bi obvaroval svojo domovino, svojo vero, pa svoja svetišča; vidi, kako ste se na Kosovem zgrabili obé vojski; vidi, kako se koljejo Serbje in Turci, — kako besno.

Turci so se bojevali zato, da bi bili osvétili smert svojega cara Amurata, ki ga je bil serbski junak Miloš Obilić prebodel pred njegovim šotorjem vpričo njegovih stražnikov; Serbje pa so se bojevali za to, kar je človeku najdraže: za vero in za domovino. Tri dni je terpel boj, po treh dneh je bil še le konec slavnih činov junaških. Že so začeli se umikati Turci, ti vragovi Kristusove vere, pa serbski vojvod Vuk Branković je izdal domovino, izdal svojega Boga: k Turkom je potegnil s svojo vojsko. Jezus Kristus! vse je izgubljeno! Padajo, zastonj padajo serbski junaci; ginilo je slovanstvo, pa še gine — zarad svojih izdajniških sinov! Vse to je ranjenemu bojniku prišlo na misel, vsi ti dogodki so njegovo dušo preleteli v enem trenutku. Obupno je zaječal, da se je razlegnilo daleč po plani. Volkovi so zatulili, pleneči tiči zakrohotali, ker je bil preplašil je človeški jek.

Zopet se je vojnik vlegel na zemljo in v nedrije zaril roke, kakor da bi bil hotel zabraniti persim, da ne bi počile mu; pa na enkrat mu neka druga misel šine v glavo. Nevedoma se dvigne, bistro se ozre z na pol odpertimi očmi, zagleda križev prapor, poskoči, zmagovavno vsklikne, zgrudi se pred praporjem, začne goreče poljubovati praporišče, tako kakor ljudstvo poljubuje svete ostanke. Rana na glavi začne mu zopet kervaveti, pa nič se ne zmeni za to; nič ne čuti. Skloni se k mertvemu praporščeku in začne ljubiti ga na obledela usta.

„Vérni brat, srečni vojak!“ ogovorí ga sedaj, „še v smerti nisi zapustil posvečenega serbskega biserja; pravoslavni narod ne bode na veke v muselmanski sužnosti; ampak v tvoji merzli roci —kakor križev prapor visoko plapola, tako gotovo narod vstane iz groba: iz sužnosti, in sveti križ jasno zasvéti nad bisurmanskim polomescem, nad polomescem teh prekletih sinov. Brat, ti nam si ohranil gotovo podlogo za bodočnost! Bog ti daj srečo za to, pa svetniki in svetnice!“ Še enkrat se je sklonil k mertvecu, poljubil ga na čelo pa na usta ter mu hotel prapor izdreti iz merzle pesti, ali terdno je mertvec deržal prapor, tako da mu ni mogel razkleniti perstov. Bojnik se zamisli.

„Ne, nikakor!“ djal je čez malo časa tiho sam sebi, „če je tudi mertev, vendar ne starem te roke, ki nam je ohranila naš biser, „in porine na pol golo bodalo v bodalnico, vstane in začne prapor odpenjati od praporišča. „Ne morem drugače“, djal je, „moram se s svojo nevredno roko dotikati tega posvečenega znamenja! Pa vendar, lepše je, dotika da se ga kristjanova roka, da je skrito v kristjanovih nedrijih, nego da bi ga bisurman oskrunil s svojo roko. Odpne prapor od praporišča, zvije ga, spravi za luskinat napersnik in globoko vzdihne, kakor da bi se bila težka skerb zvalila mu s serca. Še le zdaj je začutil bolečo rano na glavi; začutil, da mu kri kaplje po čeljustih. Minila ga je bila

navdušenost, zatorej čuti telesno slabost; kolena se mu šibé, da se je moral spustiti na zemljo, če ne, pa bi se bil še enkrat zgrudil med trupla v omedlevico. Vzel je svilnato ruto iz torbe, ki mu je visela na levi, plen pervega dne v bitvi, ki so Serbje zmagovito bojevali se zoper Turke. Ovezal si je rano na glavi, pa preslab — moral se je vleči na tla.

Pa ni dolgo tako ležal, temni glasovi, kakor konjsko peketanje leté z vetrom vred po plani. Bojnik je že zaslišal te glasove, še predno jih je veter do njega prinesel na svojih krilih, zato je bil že prej vzdignil glavo in vlekel na ušesa, pa zopet se je pritisnil k zemlji, k urnejši sporočnici, nego pa je viher sam. Pa ti glasovi so na enkrat utihnili.

„Ali mertvi vstajajo iz svojih grobov“, djal je bojnik sam sebi na pol glasno, „ali morebiti se bisurmanje, ti pesji sinovi, vračajo s svojega lova?“

Pa začelo je v zemlji zopet doneti vse križem po plani, pa zmirom bliže tjekaj, kjer je bojnik ležal na zemlji, in vlekel na uho. Lahko je bilo že poznati, da so jezdici na plani, posutej z mertvimi tako, kakor s snopjem, Nepremekljivo bojnik leží na zemlji — kakor mertev, le z roko tiplje za bodalo — za svoje zadnje orožje, ki je bilo še ostalo mu, kajti meč mu je bil iz roke padel zadnji dan v bitvi, takrat, ko se je zadet od turškega jatagana, v omedlevico zgrudil med mertve. Ali ne daleč od njega se blišči turški jatagan—damaško delo. Ta jatagan zagrabi z desnico, v levico pak vzame bodalo, ter tako orožen čaka vsake nakljućbe, ki bi jo dal Bog.

„Prisegam“, djal je sam sebi, „da trikrat svojo roko umijem v paganski kervi, zato da operem ž nje pego, ki lepí na njej, ker sem prijel za bisurmansko orožje“.

Konjsko peketanje ni bilo več daleč; slišal je že tudi orožje, ki je zvenelo, ker se je zadevalo ob robove na sedlih, okovanih z metalnimi luskinami. Na enkrat pa je vtihnilo vse, jezdici so obstali, ali glasen vsklik se je razlegnil po krajini in dolgo je trajalo, predno je veter poslednji glas raznesel po dolgi plani, volkovi in pleneči tiči so se pa oglasili.

Bojnik je na pol vstal, gledal po krajini, odkod ta vsklik. Gledal je tako, kakor da bi bil hotel z očmi predreti černo noč, ali zastonj. Naposled je bilo vse tiho, bojnik je pobesil glavo, kakor človek, ki ga je upanje ogoljufalo.

„Ne vém, čegav glas je to“, spregovori zdaj, „bisurmanski zvuki pa to vendar niso“.

Vnovič se vskrik razlegne po plani, kakor prej. Bojnik pozabi vseh slabosti, vspne se in tudi vsklikne. Jezdici so zavriskali in vderli k bojniku.

„Sveti Sava *) in Serbska!“ vsklikne bojnik, tako kakor je vsklikal v poslednji vojski, pa z jataganom mahal nad glavo. Ali na enkrat je obstal, pogledal turški jatagan, pa zaničljivo zagnal ga od sebe, bodalo pa porinil v bodalnico.

„Saj nisem jaz sam izmed serbskih bojnikov“, vskliknil je vesel, naprej stopivši, „zadosti semena za setev, zadosti maščevavcev je še ostalo za bodočnost. Sveti Sava in Serbska!“ vsklikne zopet, ko so se jezdici na enkrat ustavili pred njim.

„Hoj! Milan Toplićanin!“ vsklikne radostno vodnik, ko se je bil nagnil čez konja, ter spoznal bojnika. Ko so bili spremljevavci zaslišali to ime, zavriskali so.

Vodnik je planil s konja in ležala sta si v naročji z bojníkom.

„Milan! Ivan!“ — „Vérni brat!“ ogovarjala sta se, ko sta si ljubila junaško lice. Ali kmalo se je radost vternila jima v sercih: obéma so solze zarosile oči.

„Tako se tedaj vidiva“, spregovorí vodnik, „tukaj med trupli — med padlimi brati Serbi?! — Ali blagor jim“, rekel je, ko se je bil ogledal, „ker so mertvi; vsaj ne vidijo in ne vedó, kako zaničevana je naša vera, pa domovina da je zmagana. Oj, mnogo jih leži na bojišči, toliko da bi komaj seštel jih v nekoliko dnéh, vsi počivajo na veke, le tebe Milan, tebe je smert spustila iz svojega objetja.“

„Zakaj si se vernil na bojišče?“ vpraša ga Milan, kakor bi mu bil z lepa očital, „ali zato, da bi...?“

„Tega pa ne, tega“, odgovorí berž ta, „saj sem vidil, kako je vsak bojeval se noter do poslednjega dihljeja, ali“ — in pogledal je okoli — „zato sem prišel, da bi“ — zagledal je bisurmanski bunčuk, ne daleč od bunčuka pa prazno praporišče praporščeku v merzli pesti.

„Gorjé nam, gorjé Serbskej za zmirom, na veke!“ zaječí, „posvečeni 'prapor, ta edina naša nada za bodočnost je v musulmanski moči, vse zastonj zdaj!“

Že je hotel poskočiti, da bi se bil bolj prepričal, če je res ali ne, pa Milan je prijel ga za roko, ter zaderžal. Potegne praporjev rob izza napersnika in ga pokaže tovaršu.

„Sveti Sava in Serbska!“ zavrisne Ivan, „ne pogine ne narod; ali kakor dozdaj, tako se bode tudi vprihodnje izpolnjevalo sveto proroštvo; zopet bode križev prapor zmagovito vihral nad polomescem, da se le narod spokorí za grehe svojih očetov!“

Poljubil je prapor na rob in Milanu na rame položil roke. Tedaj tebi se mora narod zahvaliti za svojo bodočnost?“ vpraša on.

„Ne meni“, odverne ta, „ampak tam-le leži tisti hrabri bojnik, kteri še v smerti ni zaupanega biserja dal iz rok.“

---

*) Sava — serbski svetnik.

„Na veke, zato naj ga slavé mertvi junaki“, djal je Ivan, „mi pa se bodemo na zemlji maščevali za-nje, da osvetimo njih in Serbsko!“

„Razdeta tedaj domovina!“ popraša Milan.

„Dokler živí narod, domovino bode še zmirom imel“, odgovorí Ivan, „in Bajazet serbskega imena ne izbriše narodom iz knjig“.

„Bajazet“, vprašal je Milan, „pa Milica?“

„Dragi pobratim!“ Kazančić bi se bil rad ognil odgovoru, „ali še pomniš, kaj si prisegel na vertu v Prizrenu?“

„Še še“, odgovorí Milan, „Serbska v sužnosti, Milica na veke izgubljena za-me!“

„Ali ne veruješ na Boga?“ zaverne ga Kazančić, „ker ne verjameš na večno življenje, pa da se po smerti zopet vidimo?“

Globoko povzdihne Milan, z glavó se nasloni pobratimu na ramo in šepeče: „Pobratim! jaz sem revež. Vse sem na enkrat izgubil: domovino in ljubico, kaj more biti hujše? Povej, na vse sem pripravljen“.

„Ko se je bil tretji dan že nagnil h koncu“, začne Kazančić praviti čez malo časa, „ko je tudi car Lazar sredi svojih vitezov nehal kervaveti, takrat sem se spomnil, kaj sem prisegel ranjcemu vojvodu Obiliću pred njegovo slavno smertjo, da bodem namreč skerbel za carjevo rodovino. Vernil sem se v Prizren s svojo ostalo vojsko, pa niso bisurmanje gnali me, zakaj Turci so bili sami potrebni odpočitka“.

„Branković, Branković!“ zavpije jezno Milan.

„Prekleta on in ves njegov rod!“ priterdi Kazančić. „Da nas ni on izdal, noben bisurman bi ne bil vernil se čez Balkan“.

„Ha!“ povzdigne Milan glavo, ognjiva serd mu je plamikala iz oči, „na zemlji da osvetimo mertve brate! — Dobro, ali pervi pade za žertvo jim Branković, ta izdajnik, gerši nego bisurman sam! Ali ni prav tako, dragi pobratim! da pervi pade Branković?“

„Brankovića že pokorí peklenska muka“, odgovorí Kazančić.

„Tedaj mertev!?“ začudi se Milan, „ali —“ obstal je na enkrat, „ali morda ni viteško umerl?“

„Pravični Bog!“ djal je Kazančić važno, „poginil je za strupom, Bajazet sam mu je bil zavdal!“

„Haha!“ zasmejal se je Milan, „to sporočilo mi je ozdravilo rano na telesu in na duši; izdajnik je poginil, pes ga je umoril, pravičen je Bog!“

„Ali tvoja Milica je cena, da se je Bajazet sam za narod maščeval nad izdajnikom!“ djal je Kazančić berž.

„Branković mertev!“ djal je temno Milan, „narod v sužnosti, na svetu ne vidim več Milice.“

Čudil se je Kazančić in gledal ga; ni mu moglo v glavo to, da pobratim tako hladno posluša — pa tako strašne dogodke, ali to je bila hladnost človekova, kteremu so ugasnile že vse nade, in ki je za terdno znal, da v življenji je za-nj vse le suha, žalostna pustinja: taka hladnost je hladnost obupnosti.

„To je bil Obilićev poslednji ukaz“, nadaljeval je Kazančić, pa čisto nič ni dal spoznati svojega zavzetja nad Milanovo hladnostjo, „ž njim je Vukosava v Prizren šla tisto noč pred bitvijo. Kakor hitro je bilo znano, čegava je zmaga, pa Obilić in Lazar da sta mertva — oba, ko se je to zvedelo še pred mojim prihodom —poslala je Vukosava posle k Bajazetu, pa Bajazet je dovolil vse. Branković je ogoljufan za plačilo za svoje izdajstvo, Štjepan Lazarević je serbski knez, in Milica, ko to pravim, zdaj-le je na poti v Drinopelj, kamor je Bajazet šel po bitki.“

Kerčevito je Milan Kazančiću stisnil roko, pa Kazančić je poznal, da se je neprevidoma zopet doteknil pobratimove rane, in zamolčal se.

„Štjepan Lazarević serbski knez“, spregovori Milan čez malo časa, „tedaj ne car?“.

„Serbsko carstvo je zginilo tu na Kosovem polji“, odgovori Kazančić.

„Jaz sem bil rojen v carstvu“, djal je Topličanin zamišljen, „v carstvu sem živel, pa ne vem za serbskega despota, kteri pa bode despot samo tako dolgo časa, dokler se ljubi bisurmanu.“

„Iz duše mi govoriš, pobratim!“ razveseli se Kazančić.

„Serbska moč je ob tla“, nadaljeval je Milan, „mi stojimo na njenem grobu — ha! velik je ta grob!“ djal je pa pogledal po plani. Kazančić se je stresnil, stresnili so se ž njim vred tudi jezdici, pa približali se. Milan nadaljuje: „V narodu živi Bog, Bog pa je v svojem sinu tretji dan vstal od mertvih; tudi serbski narod bode nekdaj obhajal svoje vstajenje!“

„Bog dá to, on dá to!“ zavpili so vsi kar na enkrat, sklanjali glavo in križali se.

„Narod vendar ne smé ostati v mertvilu“, nadaljuje Milan, „ne sme pozabiti na slavo svojih prededov, če ne, za večno umerje. Kdor je mojih misli, ta naj večno sovraštvo bisurmanstvu priseže za-se in za svoje potomke!“

„Prisegamo!“ zavpili so navdušeni vsi.

Navdušen je Kazančić spustil se Milanu v naročje, pritisnil ga k persim in poljubil na usta: „Ti besede daješ mojim čutom! Hoj, tresite se musulmanje, večno vojsko vam!“

Milan se je sklenil k zemlji, trikrat zagrabil od kervi mehke persti, pa trikrat vergel je na tri strani: „Mirno odpočivajte bratje, ki ste padli za Kristusovo vero, pa za svoj — za pravoslavni narod!“

Kakor bi trenil, tako naglo so na tleh bili vsi jezdici. Sklonili so se k zemlji, zagrabili persti, zagnali na tri strani, pa molili za Milanom.

Milan se je povspel na konja najbližemu jezdicu, izza persi potegnil posvečeni prapor, razvil ga, deržal v roci, pustil ga, da je vihral nad trupli, — nad mertvimi brati plapolal ves čas, ko so jezdili po Kosovi plani; pa jezdili so počasi, dokler niso prišli do gore Šardaga. Tu na podnožji so se ogledali, še enkrat dihali veter, ki je vlekel čez osodopolno Kosovo. Milan je zopet lepo zvil prapor, pa vteknil ga k persim.

„Zdaj pa ne zaplapola prej, nego da Serbska vstane od mertvih“, djal je temnoglasno.

Segli so si zdaj v roke vsi, Kazančić pa je djal z močnim glasom, da je veter daleč okoli nesel ga, da je odmevalo vse po gorah: „Tedaj v boj, bratje! v večni boj z bisurmanstvom, bojniki Kristusovi!“

Pa švignil je konja in zdirjal v gore; čez malo časa, pa so zginili vsi. Poslovenil Podgoriški.

Domorodne iskrice.

III.

Mogočne ideje zdajni čas prešinvajo svet, blisku enako, iz enega dela v druzega, iz ene pokrajine v drugo. Vse se hoče, želi preinačiti, poboljšati ali na boljše oberniti ali kakor se po tuje reče, reformirati, bodi-si s silo ali pa zmerno, mirno in moško. To sicer ni nič novega ali nezaslišanega; kar svet stojí in človek v njem gospodari, godilo se je tako in se bode godilo, dokler bode stal, ker človek nima tukaj postanka, mora naprej, to je njegovo življenje; roke križem deržati, mirovati ali celo nazaj tiščati, to je njegova smert, naj si že bo nagla ali počasna. Imenitni škof Bosuet pravi v nekem svojem pismu, da slavni Rimljani niso tolikanj po ‚barbarih‘ (tujcih) ob vse prišli, ob deržavo in življenje, ampak ker so sami ‚in optima forma‘ rakovo pot nastopivši poklic svoj popolnoma zanemarili in pozabili, se tako omehkužili in sami sebe pogubili. Po tem takem niso bili germanski in drugi napadniki rimskega cesarstva kaki posebni bojniki ali mogočneži, ampak storili so, kar so mogli in ni bilo drugače več mogoče. Treba je tedaj, kakor vsakemu človeku, tudi vsakemu narodu napredovati v vseh rečéh, duhovnih, deržavnih in telesnih. Previdnost božja ni nobenega človeka ne naroda obsodila k vednemu mertvilu ali da bi jej celo nič mar ne bilo, kako in kaj da ta ali uni ravná, kaj dela ali opušča. Ljudjé kakor narodi niso se slučajno rodili, tudi natora sama jim ni pomogla k življenju. Vsako ljudstvo ima svoj poklic, ki ga ali dopolniti ali pa tudi zavreči

more, če se lenobi vda in dušno in telesno nič ne napreduje. Ta pa je po značaji, natori in okoliščinah narodnih omejen. Kakor potem kterikoli narod začne svoj poklic spolnovati, tako se potem tudi vravnava njegovo stanje in značaj, blagostanje, više ali niže mesto v zgodovini. Vsak narod namreč je organično sklenjen ud velicega tela človeškega, boljši in imenitniši, morebiti odločen, drugim učitelj in izgled biti, ali pa je niži in drugim služeč. Vsak narod pa ima pravico se po postavah in v lahko razločnih mejah svobodno izobraževati in napredovati, in nikdo ne sme brez razžaljenja božjega tega in tega naroda v tem zaderževati ali celo pokončati. Če pa že tega nihče ne sme storiti in se tako strašno proti božjim namembam pregreši, kolikor bolj bomo mi Slovenci skušali in prizadevali se v vsakem oziru napredovati, da nam danes ali jutri zavolj vnemarnosti ali počasnosti naše previdnost božja življenja ne ugasne. Tukaj danes môrem samo nekoliko besedic o znanstvenem napredovanji in prihodnjem sedajnosti primernišem prestrojenji ali spremembi zdajnih šol reči. Drugo pot se bode morebiti lože več govorilo. Zdaj hvala Bogu! že skoraj ni več pričkanja med pametnimi ljudmi, da se človek najlože in najhitrejše v svojem maternem jeziku izobražuje. Ta nam je tedaj v vseh rečéh potreben kakor ribi voda, pa nočem s tem druzih jezikov v nič devati ali njih veljavo v sedajnosti zmanjševati. Vsi se dajo po veči ali manji potrebi lahko naučiti, ali ni potreba in dovoljeno, da bi se materni jezik k njihovemu pridu zanemarjal ali celó pozabljal, ker se to vselej nekako že samo po sebi kaznuje. Zatorej moramo že spet tirjati, da nam bodo šole narodne, da se nam uči v narodnem jeziku, posebno kar niže ali normalne in kmetiške šole zadeva. Sedanji čas je pa tudi zató zelo imeniten, ker so natorne znanosti zelo potrebne in koristne. Treba je tedaj, da se realne šole povsod, kjer je mogoče, osnovajo, ali če teh ni mogoče vpeljati, naj bi v manjših mestih tako imenovane realne gimnazije napravili, v kterih bi se realni in gimnazijalni predmeti učili, da bi bil tako učenec v svojem 13.—15. letu zmožen, ali v višo gimnazijo stopiti, ali pa v višo realko, ali v kako drugo šolo, ali pa da bi kmet ali rokodelec postal, in tako za vse nekako pripravljen bil in da ne bi bil tako zastonj šolskih klopi gladil, kakor se je do novejših časov marsikteremu žalibog prigodilo, ker so bile šole le po enem kopitu ustrojene et non vita discebatur! To damo in pustimo v premišljevanje vsem kteri imajo kaj upliva, naj obderžé naj boljše, ker nam ni več čakati prihodnjosti, ker „**sedajnost je mati prihodnjosti!**“ J. B.

IV.

U svih slavjanskih pokrajinah po selih nije čovieka, koji bi mogao toliko pruditi puku, koliko sveštenik; jer su plovanije, koje broje do tri hiljade dušah, u kojih ćeš težkom mukom naći pisme-

noga čovieka. Koji ćeš dakle, da izobražava takov puk, koji da mu raztumači, što je domovina, što li narodnost, što li biti svojim? Koji da ga uči ljubiti svoj jezik, koji da ga potiče pomno zadržavati svoje nošnje, svoje liepe i zanimive navade, koji—do njegova izučena i naobražena pastira duhovnoga? On to može učiniti kod maljušna djeteta, kod odrasla mladića i kod prikučena starca, jer što im sveštenik reče, budi u svetoj cerkvi, budi na javnem trgu, to je njim uviek sv. pismo; jer u obće naš narod ljubi, časti i poštuje dobra redovnika kano pravoga namiestnika božjega. U svakoj nevolji, u svakoj sumnji i u svakom težjem poslu seljak ide svietovat se svojim vodjem, svojim duhovnim ravnateljem. Kad imade dakle sveštenik tolik upliv na srdce svoga puka, zašto ga ne uči (po krstjanskom nauku) takodjer ono, što bi moglo srdce dirnuti i na ljubav jezika i naroda potaknuti. Doista mnogo je takovih, osobito mladih, koji nepropuštjaju ni najmanje prigode, da ne bi svojim mudrim govorjenjem puk nagovarjali i na ljubav ga bratinsku budili; ali je i takovih žalibože, koji, overšiv dužnosti cerkvene, nemare za ništa drugo. Bratjo! ne budimo takovi za Boga! Danas je vrieme, za koje ne smimo ni težaka puštjati u njegovu neznanstvu i mrtvilu, nego takodjer podučavati ga u svietovnih stvarih, t. j. tumačiti, što se u državi radi, kako se za njega misli, da li je bolje ljubiti svoga ili tudjinca i. t. d. da ne ostaju u njegovom srdcu udušena ona čuvstva, koja tvore domorodca pravim domorodcem. J. Geržetić.

Od kod krompir?

Svoje dni je bila v neki deželi, menda tam zadi za karnskimi gorami, prevelika lakota, tako da so vsi ljudjé svoj dom zapustili in proč šli s trebuhom za kruhom. En sam starček je ostal domá, ker so ga stare noge prepočasi nesle. Bilo mu je v tej puščavi lakote umreti, kar zasliši, na necem homcu počivaje, tico peti: „krampirček, krampirček — krampirček, krampirček!“ Pogleda, od kodi ta glas, kar vidi precej veliko krampeljico, ktera je na hribčku stojé pela pa zemljo kopala. Mož se jej približa, pobere okroglo stvar, ki jo je bila tica iz zemlje izgrebla, pošlata, je-li mehka, vgrizne in žveče; ker se mu ni rada drobila, dél jo je kuhat. Ko vidi, da se je ta nova stvar razkuhala, vzame iz lonca pa pokuša in pokuša in ne more prehvaliti dobrega krompirčka. Potem gre in koplje še naprej po tistem hribu ter se prepriča, da je ves hrib poln tacega blaga. Vesel te nove najdbe, razglasi jo na vse kraje svetá, pa povabi nekdanje deželane nazaj domú. In od tistega dne so začeli ubogi ljudjé „krompirček“ kopati pa jesti.

Zap. v Serpenici A. Ž.

Narodne pesme iz Goričan v Medmurji.

(Zapisal dijak Bally, priobčil M. Valjavec.)

I.

Hranio sam si vtico črno lastavico
Vu ti èrni gori na kiti borovi.
Lečke sam si lecao, pisane krletke,
Vu nje sam nametao sake fele žitka.
Vu nje sam si vlovio sake fele vtico,
Samo nisam mogeo èrno lastavico.
Ona j' odletela vu latinsko zemljo,
Tam so jo vlovili mladi Latinčani,
Njoj so mi skopali njejne črne oči,
Njoj so obrezali njejno sivo perje. —
Oči, moje oči! što me vodio bode?
Perje, moje perje! što me nosio bode?

II.

Večerek si pojdem po svilnoga robca,
Kaj ga nosio bodem, kaj jo video bodem.
Sprevadjaj me, mila, do mojega dvora!
Bi te sprevadjala, da b' za dvore znala.
Za moje ti dvore saki znati more:
Moji so ti dvori smiljki nakinčeni,
Moji so ti dvori šipki ograjeni.
Posred dvora raso tri grmi pušpanja,
Vu njih mi pak sede tri beli golobi.
Prvi zapopevne večer: dober večer!
Drugi zapopevne v noči o povnoči,
Trejti zapopevne: bog dej dobro jutro!

III.

Oj kopina, kopina,
Kak si lepo zelena!
'Se si polje pokrila,
Samo si ostavila
Jeno malo stezico,
Kod moj mili šetuje,
Vranca konja zjahuje.

Opombe. 1) ao, eo, io, oo iz al, el, il, ol izgovarja se enozložno skoraj kakor av, ev, iv, ov.

2) o kedar stoji na mestu starosl. ѫ izgovarja se z nekim glasom, ki je v sredi med o in u, vendar tako, da se sliši več o-glasa nego u-glasa.

3) lečka je kletka, ki va njo tiče lové, in lečke lecati je toliko kolikor lečke nastavljati. Obema besedama je koren ЛАК flectere.

Literatura in umetnost.

Slomšekove Drobtinice za leto 1863. Učiteljem in učencem, staršem in otrokom v poduk in kratek čas. XVII. letnik. Izdalo ravnateljstvo lav. semenišča. Str. VI + 320. — Kakor vsako leto razveselile so nas tudi lanske Drobtinice z mnogoverstno podučno tvarino; sosebno lepo je pa poslednje delo nepozabljivega knezoškofa Slomšeka, namreč „pridige o nebeškem veselji“ in pa prekrasno sestavljeni životopis ranjcega vladike, spisan po čast. g. Fr. Kosarju, špiritualu lavantinskega semenišča. Ta životopis je tako podučivno in mikavno pisan, da mu serčno želimo, da se razširi po vsem Slovenskem, ter ga prebira in se v njem razgleduje vsak Slovenec vsacega stanú in vsake starosti. Čelo kinča lanskim Drobtinicam, ki so svojemu vtemeljitelju na čast privzele pridevek „Slomšekove“, krasna v jeklo rezana podoba rajnega, Slovencem neumerljivega višega pastirja knezoškofa Antona Martina Slomšeka. Cena tej prelepi knjigi je po bukvarnicah 1 gld. 40 nkr.

Maša za štiri moške glase, órgle in violon. Sestavil in založil J. Miklošič, učitelj na glavni šoli v Mariboru. — G. J. Miklošičeva slovenska maša, ki si je pridobila po vseh krajih, kjer je bila pevana, že veliko pohvalo, prišla je, v Beču prelepo natisnjena, ravno kar na svitlo. Spominjamo vso čast. slov. duhovščino in vse slovenske organiste na to lepo delo domačega skladatelja, naj si ga omislijo, najprej ko jim je mogoče. Cena jej je, za orgle, violon, tenor I. in II., in bas I. in II. posebej postavljeni, le 1 gld. 50 kr. Dobiva se po tej ceni tudi v celovški čitavnici.

Dušna hrana za katoliške deržine ali keršanski nauk in življenje svetnikov. Po L. Möhlerju poslovenil A. Zamejic. S podobami. V Ljubljani, založil J. Giontini. —Pod tem naslovom je jelo v Ljubljani v posameznih vezkih izhajati delo, da ga za priprosto ljudstvo ne vemo boljšega in prikladnišega: v njem se najde vsak dan v letu prijetno razložen s podučnimi vprašanji in odgovori in z mnogimi mikavnimi povestmi iz sv. pisma, iz življenja svetnikov in vsakdanjih dogodeb, pa pojasnjen z dvema ali tremi lepimi podobami. Vsak zvezek po 5—6 pol — vseh bode 18 — veljá le 30 nkr.; kdor pa vse zvezke naprej plača, tedaj jim je cena samo 5 gld. — Jezik je skoz in skoz čist in lahkoumeven; škoda le, da se g. pisatelj tega za vse Slovence namenjenega dela ni vsaj toliko pomaknil v oblikah za sedanjo pisavo, kakor je to sploh že tudi „Zgodnja Danica“ storila!

Besednik.

Slovenska matica. Preimenitna naprava — matica, kakor jo imajo že vsi drugi slovanski rodovi, dovoljena je po Nj. veličanstvu presvitlem cesarju dne 4. februarja tudi nam Slovencem, da nam speši in bogati kot središče naših slovstvenih prizadev domačo literaturo in umetnost. Slovenci! združimo se iz vseh strani, kakor marljive bučele okoli te narodske ustanove, pritecimo jej na pomoč vsi Slovenci in strezimo jej z vso skerbjó, vsak kolikor premore, da se krepi in razrašča in toliko razcveti, da more kmalo vspešno pričeti svojo blagopolno delavnost.

Vuk Štefan. Karadžić †. Ugasnila je sopet svitla zvezda na nebu slovanskem: umerl je 7. febr. 1864 v visoki starosti Vuk Štefan. Karadžić (rojen 7. novembra 1787), ki je pervi odkril stermeči Evropi krasoto serbske narodne poezije in serbski narod oslavil pred vsem omikanim svetom. Kar je storil preroditelj serbske literature za svoj narod in za vse slovanstvo sploh, to ostane za večne čase z zlatimi čerkami zapisano v zgodovini slovanskega sveta. Naj blažijo njegova dela serce še unukov unukom do poslednjega kolena in ga ogrevajo za mili svoj narod. Zemljica bodi mu lahka!

Matevž Ravnikar †. Minuli mesec je vsekal tudi nam Slovencem globoko rano: izgubili smo moža, ki se je trudil do poslednjega diha za mili naš narod; umerl je 15. dne februarja v 62. letu svojega življenja g. Matevž Ravnikar, fajmošter v Predaslji, znan pod imenom „Poženčan“ kot zgodovinar, pesnik in pisavec raznih drugih spisov, ki pa še niso vsi zagledali belega dne. En rokopis rajnega hrani tudi družba sv. Mohora, namreč: Sv. Ignacija iz Lojole sveti izreki na vsak dan celega leta, iz latinščine poslovenjen. Naj v miru počiva!

* Slovanska čitavnica v Celovcu se čedalje bolj množi in razrašča; šteje že 120 udov. Med njimi jih je okoli 70 iz Celovca, ostali so pa iz raznih drugih strani na Koroškem. Naj veselo napreduje!

Milotinke.

1. Um in čuti človeka vodijo, koder koli hodi. Pa naj bi mu nikdar ne zginilo izpred oči, da so čuti le zvezde, ki mornarju samo pot kažejo, kedar je nebo jasno; um pa je severnica (kompas), ki ga še zvesto vodi, da-si tudi že temni oblaki zvezde zakrivajo.

2. Življenje je enako deroči reki; zgorej plavajo le pene in perhljad, na dnu pa so skriti žlahtni zakladje. Ni torej zadosti, da samo plavati znaš nad vodó, tudi podurniti se ti je treba znati, če hočeš najti prave stalne sreče.

3. Človeška vest je žareče oglje, ki se ne dá pogasiti, ako ga zasiplješ; skrito ti bode na tihem tlelo in, kedar se najmanj nadjaš, naglo ti buhne v plamen in hišo tvoje sreče zapali.

4. Doba mladosti je lepo mladletje, in mladenič duhteča, z rumeno zoro oblita cvetica. J. G—šak.

Zastavica.

Reč je dolga in široka,
Neizmerna in globoka,
Njenega je pol svetá;
Zemlja je brez nje puščava,
Kar rodí, živí narava,
Vse v tej reči moč imá;
Vendar zemlja pred je bila,
Nego se je reč storila.

Pervo čerko tej besedi
V drugo izlij in — pogledi,
Kako lep ti kaže kraj!
Mlado, staro vse se giblje,
Vse se vozi, vse se ziblje, —
Res nebeški bil bi raj,
Ko bi krog njega obilo
Perve se reči dobilo.

Kar na zemlji kdaj je bilo,
V pervo se je premenilo,
Tako ima v sebi moč!
Drugo pa rudeče lice
Marsiktere že Kranjice
V temno je zavilo noč. —
Torej duša ga poštena
Kranjska ne časti nobena.

X.

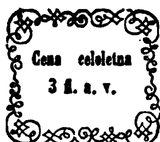
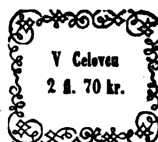
Kdor jo pervi ugane, pošlje se mu, če želi, II. šestka „Cvetja iz dom. in tujih logov“.

Vganjka zastavice v 2. listu je: Breg — gerb. Perva sta jo uganila g. Jaklič in J. —l bogoslovca v Ljubljani in prijela darilo; za njima še več drugih gospodov.

Cvetje. 18. vez. Cvetja se je ravno kar razposlal, 19., ki bode obsegal konec povesti „Alvaredova družina“ in začetek povesti „Agapija“, pa se razpošlje okoli srede tekočega mesca.

Naznanilo zastran živalstva. Da-si ravno se je oglasilo še le bliso 200 naročnikov (iz ljublj. čitavnice po g. Lesarju 23, iz ljublj. semenišča 14, iz goriškega semenišča 25, iz novomeške gimnazije 42, iz mariborske 37, iz ptujske čitavnice 20, iz Varaždina 5, iz Zagreba 8, od č. g. dek. Hicingerja 5, iz Celovca 8 in 15 iz raznih strani) da je plačana komaj polovica vseh stroškov, vendar se je dalo „Živalstvo“ perve dni minulega mesca v natis, da se vsaj stori začetek z šolskimi bukvami. Delo izide mesca aprila; do 1. aprila še prejemata naročila gg. pisatelja Fr. Erjavec in J. Tušek v Zagrebu in „Glasnikovo vredništvo“ v Celovcu.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

Cena celoletna
3 fl. a. v.
GLASNIK.

V Celovcu
2 fl. 70 kr.

Št. 4. V Celovcu 1. aprila 1864. X. zv.

Demon. *)

(Iz ruskega M. Lermontova; poslovenil J. Vesnin.)

Tamara.

O kdo si, ti si mi nevaren!
Te je poslàl pekel al raj?
In kaj ti hočeš?

Demon.

Ti prekrasna!

Tamara.

Povej mi, kdo si? . . . odgovori!

Demon.

Jaz tisti sem, ki poslušála
Si o polnočni ga tišini,
Ki duši tvoji je šeptal,
Čegar si uganila žalost,
Čegar obraz si v sanji zerla,
Čegar oko že upe vniči,
Ko nada komaj razcveti;
Jaz sem, ki ga nihče ne ljubi,
Živéča stvar preklinja vsaka.
Prostori, leta nič mi niso;
Jaz bič sem sužnjev svojih zemskih,
Jaz car spoznanja in svobode,
Sovražnik nebu, zlo prirodi,
In vidiš — me pred seboj v prahu!
Jaz daroval sem ti usmiljen
Ljubezni tiho to molitev,
Te zemlje perve svoje muke
In pa najperve svoje solze.
Usliši vsaj me iz sočutja!
Ti dobremu me in nebesom
Verniti mogla bi z besedo;
Z ljubezni tvoje svetim plaščem
Odet, predstavil bi se tam
Ko angelj nov ves v novem blesku.
Usliši me, oj prosim te,
Tvoj suženj sem, jaz tebe ljubim!
Zagledal komaj tebe sem —
Skrivàj sem precej že sovražil
Brezsmertnost svojo in oblast.
Tako prisiljen sem zavidal
Veselje nepopolno zemsko!
Živeti ne, ko ti, je grozno,
Strašnó, — s teboj živeti sladko.
V brezskerbnem sercu žar nenadni
Živeje spet se je razgrèl,
In gnjev na dnu prestari rani
Začel gibáti je ko zmija.
Kaj je brez tebe mi ta večnost?
Kaj je brezkončnost vlade moje? —
Puščava prazna, glas zveneč,
Hram velikanski brez Bogá!

Tamara.

Zapusti me, o duh lokávi!
Oj molči, vragu ne verjamem!
O Stvarnik moj!...joj, jaz ne morem
Moliti: s pogubljivim strupom
Moj um obupni je objet.
Poslušaj, ti me pogubiš;
Beseda tvoja — strup in ogenj...
Povej, zakaj ti mene ljubiš?

*) Odlomek iz II. dela; štev. X. Celo delo izide v „Cvetji" na beli dan.

Demon.

Zakaj, prelepa moja? Joj!
Ne vém . . . . . .
S pregrešne svoje glave sem
Ponosno vzel ternovi venec,
Vse pretečeno pahnil v prah,
Ne ljubim s tukajšno te strastjo,
Takó ljubiti ti ne moreš:
Z vsem živim ognjem, z vso močjó
Brezsmertne misli, domišljije.
V začetku sveta duši moji
Obraz je tvoj že vtisnjen bil,
Pred menoj vedno se je gibal
V puščavah večnega nadzračja.
V zveličanja mi dnevih, v raji
Je tebe manjkalo edino.
O! ko bi mogla zapopasti,
Kak britko, grenko je terpljenje
Življenje vse, brez konca vekov
Se veseliti in terpeti,
Za zlo pohvale ne čakáti,
In pa za dobro ne — plačila;
Živeti za-se, sebi težek,
In da sem pri tej večni borbi
Brez slavne zmage in brez sprave!
Da vedno tožim, ne želim,
Vse znam, vse čutim, in vse vidim,
In vse sovražim proti volji,
In vse na svetu zaničujem!...
Pa hudobije temne radost
Ni dolgo veselila mene.
In v borbi z vojvodo mogočnim,
Kak dostikrat sem prah zvihrál,
Zavít ves v blisku in viharji,
Podil sem šumno se v oblacih,
Da živelji raztogoténi
Moj serčni zaglušé vihar,
Zbežím da mislim neizbežnim,
Nepozabljivo da pozabim!
Kaj je povest pretežkih zgub,
Derhali ljudske rev in trudov,
Sedanjih, prešlih rodovin
O enem samem le trenutku
Nepripoznanih mojih muk?
Kaj je življenje, trud ljudí.
Eni so prešli, drugi bodo!
Premembe nima moja žalost,
Ne bo jej konca, kakor meni
Ne bo zaspala pod gomilo!
Oná zdaj ljubka se, ko zmija,
Zdaj žgè ino blešči ko plamen,
Ko kamen davi mojo misel —
Zgubljenih upov ino strasti
Nerazrušljivi mavzolej!

Tamara.

Zakaj naj vém za tvojo tugo,
Zakaj se meni ves udaš?
Ti si grešil . . .

Demon.

Mar proti tebi?

Tamara.

Če naju sliši kdo . . .

Demon.

Samá sva.

Tamara.

A Bog?

Demon.

Na naju on ne gleda:
Pečá se z nebom, ne z zemljó!

Tamara.

Al kaj pa kazni? pekla muke?

Demon.

Tako? ti bodeš tam z menoj!

Tamara.

Kdor si, naključni moj prijatel,
Pokoj na veke si odgnal,
Prisiljena s hladilom skrivnim,
Mučenec, sem te poslušala.
Al če lokávo govoriš,
Al če prevaro vendar skrivaš . . .
O! prizanašaj! . . .
Zakolni se mi . . . zlih dobičkov
Odreči se, obljubi zdaj!

Demon.

Prisegam pri stvarjenja pervem,
Prisegam pri poslednjem dnevi,
Prisegam pri prekletvi svoji
In pri pravice večne slavi;
Prisegam pri terpljenji britkem,
Pri krotki domišljiji zmage,
Prisegam se pri snidbi s teboj
In pri ločitvi spet grozeči;
Prisegam pri duhovih zbranih,
Osodnih bratih mi podložnih,
Pri mečih angelov brezstrastnih,
Teh vragov svojih nikdar spečih;
Prisegam pri peklu in nebu,
Pri tebi in svetišču zemskem;
In pri pogledu tvojem zadnjem,
Pri pervi tvoji svitli solzi,
Pri tvojem milih ust dihanji,
In pri valovih svilnih kodrov;
Pri blaženosti in terpljenji,
Prisegam pri ljubezni svoji —
Odrečem se osvete stare,
Odrečem se ponosnih misli;
Odzdaj kovarne lesti strup
Nikogar uma ne bo zmotil;
Pomiriti se z nebom hočem,
Ljubíti in moliti hočem; . . .
S solzami kesa bom odmil
Na čelu, v vsem dostojnem tebi,
Nebeškega sledove ognja;
In svet v nevednosti pokojni
Naj docvetí poslej brez mene!
O! veruj mi: potem pa tebe
Samó častíl in cenil bodem.
Izbral sem tebe za svetišče,
Oblast pred noge ti položil.
Ko dar ljubezen tvojo čakam,
In večnost tebi dam v trenutek;
V ljubezni, v zlobi, o Tamara,
Verjemi, sem enak in velik!
In tebe prosti sin višav
V nadzvezdne kraje bodem vzel,
In bodeš ti kraljica svetu,
Prijateljica moja perva;
Brez milovanja in sočutja
Na zemljo spodaj zerla bodeš,
Kjer ne doboš resnične sreče,
Kjer malim le strastém živé;
Kjer ne umejo brez bojazni
Ne sovražiti, ne ljubíti . . .
Popusti vendar prejšnje želje
In revni svet njega osodi;
Ponosnega spoznanja brezdna
V zameno ti odkrijem precej.
Duhov služečih meni trumo
Pripeljem koj k stopinjam tvojim;
Služabnic hitrih in čarovnih,
Prelepa moja, tebi dam;
In za te sè iztočnih zvezd
Odtergam zlato svetlo krono,
Polnočne rose s cvetov vzamem
In s to rosó ti jo posipljem;
Z rumenega zahoda žarki
Tvoj dom ko s trakom ti ovijem;
Z lepodišečo čisto sapo
Ves bližnji zrak ti napojím,
S prečudno igro vsako uro
Tvoj sluh bom nežno radoval;
Bohoten grad ti bom postavil
Iz turkusa in jantara;
Jaz se spustim na morsko dno,
Jaz poletim tje za oblake,
Jaz dam ti vse, vso zemsko slavo —
Le ljubi me! . . .

Dragojila.

(Zgodovinska novela iz 16. stoletja.)

(Dalje.)

III.

Drugo jutro, predno še zora napoči in rumeni svit z azijskih planin čez Carigrad razlije, zapustita mladenič in devica Mehmedovo palačo: Etem svojo domovino, ki ga je rodila, ki mu hrani vse spomine lepih otročjih let, krasno posestvo, ki ima po očetovi smerti biti njegovo: Dragojila svojo drugo domovino, ktera jej sicer ni dala življenja, pa jej gostoljubno podarila izobraženje in ljubav. Pot ju pelje mimo velike mošeje, nekdaj Zofijine cerkve; in kmalo dospeta po samotnih ulicah proti vzhodni strani v hišo, v kteri biva sivi starček, ki je že čez dve leti Etemu resnice in skrivnosti kristjanske vere razodeval. Vse je bilo za svete obrede že pripravljeno. Duhovnik kersti Etema ter ga imenuje Davroslava, obhaja mladenča in devo, blagoslovi ju in poročí. Kakor prerojena stopita Davroslav in Dragojila od oltarja in zapustivši hišo, v kteri so se jima spolnile najserčniše želje, napotita se proti morski strugi. Duhoven ju spremi do morja. Preserčno se tu poslové; zadnji poljubljej pritisne sivi starček Davroslavu na gladko čelo, zadnjikrat poljubi Dragojila duhovnu roko, ladija splava po mirnem morji, duhoven pa njima prosi blagoslova iz nebes; in ko zgine brod v sinji megleni daljavi, obriše si starček solzo z nabranega lica, ter se verne spet v svoje prebivališče.

Davroslav opravi v Smirni poročilo. Ali ne dobí tu beneške ladije, kakor je želel. Vendar očetovo imé, lastna djanska modrost in zaupljivost, s ktero ga je Selim počastil, mora ga rešiti zadrege. Odrine iz luke na ladiji, ktera ga je v Smirno prinesla, pa ne v Carigrad, ampak proti Kandiji. Pohlevna sapa pihljá, brod plava po gladkem morskem zerkalu proti jugovečeru, nebo je jasno, vožnja prijetna, vse se na brodu raduje in se čudi gerškim otokom, ki rastejo iz morja in se spet va-nj pomakajo. Slednjič pomolí Kandija iz valov svoje pečine. Davroslav pokaže je Dragojili. Tam-le, jej pravi, gotovo najdeva ladije, da prepelje naju v tvojo domovino; od tam-le bodeta Mehmed in Selim sporočilo dobila, da Etem njima več ne živí, temuč Davroslav, ki bode svoje dní njun nasprotnik.

„Svojemu predobremu očetu, Davroslav! ne moreš in ne smeš nasprotovati, reče Dragojila; prosi Boga, da ga razsveti, in k spoznanju resnice pripelje, kakor je tebe!“

„Nasprotnik Turkov in njih djanja pa ostanem“ — odverne Etem, „dokler mi bode krepka roka meč sukala. Po očetovih žilah

se pretaka slovanska kri; da se on ne bojuje v slovanskih četah zoper Turka, da bi marveč rad slovanske narode zaterl in Mohamedovo vero in vlado po Evropi razširil, tega res ni on kriv; nemila osoda mu je to pot odločila v življenji. Morda je previdnost božja tebe pripeljala v njegovo hišo, da rešiš mene in morda tudi očeta, ki dobro vé, da njegovi dedje v slovenski zemlji počivajo. Vidil je in pozna tudi kristjanske običaje in šege, saj je v mladih letih živel po kristjanskih mestih, zató se menda ne derží koranovih sur, kar se tiče domačega življenja; ali svetna slava, ki si jo je v bojih pridobil, in deržavljanska modrost, ki mu je pridobila toliko veljavo, da Selim brez njega biti ne more, veže ga na Turčijo in ž njo na mohamedansko vero."

Davroslav še govorí, ko se obernejo vsi brodarji proti zahodu; nekak nemir se polastí vseh. Vse gleda zdaj Kandijo, ktera jim prepočasi leze iz globocega morja, zdaj solnčni zapad, kjer se megleni nebes nenavadno zažaréva in v trenutku spet otemnéva. Kopa temnih oblakov se valí verh kope, kakor bi iz globocega morja sivo skalovje raslo v neizmerne višave. Blisk za bliskom se kreše in razsvitljuje temne oblake. Sapa, ki je bila dozdaj vožnji tako ugodna, preverže se v vihar; zdaj divje zabučí v vihrajoča jadra, zdaj potihne, da ladija obstane, dokler je nov val spet ne požene. Brodarji hité jadra zvijat in za jarbolo vezat. Ali up rešitve jim upada. Vihar je zmirom močnejši, piš grozovitniši, valovi zmirom veči, in blisk je razsvitljuje, kakor bi se vnemalo peneče morje. Divji piš žvižga skozi zvita jadra, deske kerljužijo, šumeči valovi ploskajo v stene, brod se ziblje zdaj na desno zdaj na levo, da se jarbola v merščeče pene pomaka. Grom neprenehoma razgraja po černih oblakih, nevihta zmirom bliže buči, slednjič se vlije ploha, da bi mislil, da so se oblaki izpod neba utergali. Vse išče zavetja v ladiji. Ali mogočen val jo dvigne in trešči na skalovje; keršje vsem po ušesih zaveršči — jarbola se ulomi in skozi špranje se vlije voda v notranje prostore. Brodarji pridno mašé in vodi pot zapirajo, pa v trenutku val dvigne brod in ga spet na ostre podmorske pečine zadervi, da strašno herstne in se raztrusne. Večidel ga v skalovji obtičí, posamni kosi splavajo verh vode. Sreča je bila mila Davroslavu in Dragojili: čolnič, ki je bil ladiji priklenjen, priziblje se pred nju, da ju reši pogube.

Po tej nesreči jenja nevihta, veter potihne, valovi se nekaj umirijo, nebó se zvedrí, zvezde zaleskečejo in mesec priplava izza bledih valov na sinje nebo. Rešenca se zibljeta v čolniču proti Kandiji; burja vožnjo pospešuje, saj sama si veliko pomagati ne moreta, ker nimata brodarskega orodja. Izpod pečin bližnjega otoka zabliščí jima luč, in kmalo zapazita štiri možake, ki jima v čolnu nasproti veslajo. To so ribiči, mislita, ki nama gredó na pomoč, Bog jim plati. Toda možjé so sirovi, ki pozdrava ne poznajo; čolnič pri-

klenejo čolnu pa veslajo nazaj med pečine, kjer velik brod pomorskih tolovajev v luki tiči.

Fej, razbojniški poglavar, ogleda si nova jetnika. Neizrečeno se razveseli, ko Dragojilo vidi, pa ravno tako se prestraši, ko Davroslava spozná. Znan mu je ves Carigrad, in dobro vé, da je Mehmed snubil Feretovo hčer svojemu sinu. Pa ravno tako je prepričan, da Dragojila ni Feretova hči. Visoko čisla pašo Mehmeda od tistega časa, ko je bil v njegovih četah polkovnik v bojih z libanonskimi Druzi. Marsikako zmago je Fej paši pridobil. Pa ravno zmage so ga zapletle v prepir z zavidljivimi tovarši, kteri ga caru tako očernijo, da ga v smert obsodi; le Mehmedu se ima zahvaliti, da je mogel z nekoliko tovarši zbežati; in od tistega časa je rop po morji njegovo rokodelstvo.

Rad bi sinu povernil, kar mu je oče ugodil. Ali strast, ki se v njegovem sercu vname, ko Dragojilo vidi, preseže hvaležnost; njegova dobrovoljnost proti Davroslavu se spremeni v silo, proti mu, da ga pošlje Selimu v Carigrad, ako ne privoli v njegovo zahtevanje. Pa Davroslava to prehudo žali; raji hoče umreti, kakor te sramote doživeti. Izdere nasprotniku meč iz rok ter mu ga globoko v poželjivo serce zasadi. V kervi se Fej zgrudi in izdihne brezbožno dušo. Davroslava pa tolovaji primejo in zvežejo.

Še tisto noč si izvolijo novega poglavarja, Puaha. Tudi ta spoštuje Mehmeda. Ali tolovajska sirovost, bojazljivost in lakomnost je veča od blagih čutil. Dobička mu ne bode prineslo, ako je izpusti, si misli, lahko pa Etem Selimu moč, imena in pota tolovajev ovadi, in car, ki je že zdaj zasleduje, zasačil bi je potem še lože. Bolj pametno je Etema valovom izročiti, Dragojilo pa za lep denar prodati. Puah je mož, ki dolgo ne premišlja: kar sklene, stori.

Dragojilo spravijo v ladijo. Mož, ki jo v sobico zapira, ogleduje jo pazljivo in milo se mu stori, ko se njeno černo oko sreča ž njegovim. Ne obupaj, reče ihté, zagotavljam te, da se bode reč ugodniše razvila, nego si misliš.

Davroslava pa zvežejo in ga odpeljejo v čolniču, ki ga je ravno kar rešil potopa, na globokejše mesto, da bi ga tam vtopili. Tudi mož, ki so mu Dragojilo zaupali, hiti za njimi, pa ne iz hudobije, ampak z namenom, mladega moža rešiti, če bode mogoče. Veslaje se pritisne do njega in ko drugi med seboj žlobudrajo, poreže mu skrivaj vervi, ter ga podučí, kod naj plava, da se bode lože rešil na otok. Neke streljaje od kraja dospevši, doveršé svoj posel ter veslajo nazaj, Davroslav pa se na Kandijo otmè.

Ko noč preteče, izplava tolovajski brod za rano iz kandijske luke proti jonskim otokom. Rešitelj Davroslavov nasvetuje Puahu, naj proda mlado lepo jetnico bogatemu Rašitu v Rašitstan. In tako se tudi zgodí.

IV.

Na bregu jadranskem, kjer Vojuza iz arnavtskih gričev bistre valove vali v zeleno morje, ležé podertine nekdaj sloveče in lepe Polone. Otožnost oklepa popotniku serce, ki ogledava zapuščine starih časov. Spomini začetnikov evropejske omike so tù pokopani; vendar ne le spomine starodavne gerške in rimske izobraženosti, ampak tudi spomine starih kristjanskih časov hrani ta zdaj zapuščeni in divji kraj. — Ko se je bilo kristjanstvo iz zibelji vesvoljne izobraženosti po svetem Pavlu zaplodilo po gerških in ilirskih deželah, molili so tudi Polonci, zapustivši kervave daritve zemskih in olimpiških bogov, v svojih svetiščih edino živega Boga, dokler se ne zarotita cara Dioklecijan in Galeri, da zatareta novo vero. S kervavim mečem kaznujeta Polono in pozidata na kristjanskih razvalinah bogovom altarje. Pa kristjanje najdejo tu svetim obredom zavetja, kakor v Rimu in po drugih večih mestih. Podzemski hrami so njihova svetišča, dokler jih car Konštantin pregnanstva ne reši. Kristjanstvo se mirno razvija, poganstvo pa zginja. Polona vživa spet srečne čase. Ali neolikani gotiški narod, ki si novih dežel išče in skozi Dacijo in Mesijo do jadranskih bregov pridere, razdene z drugimi mesti vred tudi Polono, ktera se ne dvigne več k prejšnemu blagostanju. Ljudstvo, ki se po nemirnih časih spet tu naseli, obdelava plodno zemljo, ki mu hvaležno plodí obilne darove; ali tudi to ne terpí na veke; pod turškim barbarstvom se Vojuzini bregovi popolnoma zapusté. Le malo starega zidovja tik reke si ribiči osvojé, vse drugo pa zarašča germovje in mah. Kjer je pred tisoč in več leti omikani Gerk umotvoril in bogati Rimljan Fortunine darove v krasnih poslopjih užival, tam berložijo zdaj divje zverí in sokol gnjezdari; kjer so v nemilih časih kristjanje svete obrede obhajali, tam hranjujejo zdaj tolovaji svoje zaklade.

Tolovajski glavar Puah se je v tem kraju rodil in ga dobro pozna. Ne dopada se mu, kakor nekdaj Feju, pleniti po nevarnem morji, marveč si poželí mirnega življenja na suhem. Ali večini ńjegovih nepoštenih rokodelcev to ni po všeči; v toliko je pa preverí, da je pametno, poiskati si odljudnega kraja blizo morja in va-nj hraniti naplenjene zaklade, kar jih imajo na brodu odveč, pa v vedni nevarnosti. Za tako selišče so razvaline stare Polone kaj pripravne in sicer tem bolj, ker najdejo v ńjih prostoren podzemski hram. To je tista častitljiva dvorana, v kteri so kristjanje za časa cara Dioklecijana o ponočnih shodih Bogu darovali. Vhod va-nj je po ozkih stopnjicah, ki so še dobro ohranjene; hram je podolgast in čveterovoglat, strop in stene so tu iz žive skale sekane, tu z opek zidane; mnogoverstne vrezane podobe je zaljšajo; ob

desni in levi strani so pa rake, nektere dobro ohranjene in zaperte, druge razdjane. Konec hrama te stene pa stojí iz belega marmorja gladko sekana grobu podobna altarna miza, na kteri so se obhajali sveti obredje. Tisoč let in čez je od tiste dobe preteklo, ko je človeško oko zadnjič te shrambe ogledovalo; tisoč let in čez je pokrivala vedna tema te svete ostanke, tedajnim kristjanom nemilih, nam pa častitljivih časov. Polona se je razdevala in sezidala, dokler ni sovražna roka njenega ozidja popolnoma razrušila, da ga zdaj divja hosta zarašča — pa tega svetega hrama se ni dotaknila. Ali zdaj, ko krog njega vse mirno počiva, iztaknejo ga tolovajske čete in ga v svoj prid kvaré. Nad vhodom sezidajo kočo varhom v hram spravljenih zakladov. Ta posel izročé trem udom množne družbe, ki so že bolj priletni in manj sposobni za opravila na brodu in za težavni boj po morji; tu pa se bodo varhi bogatih zakladov, stanujoči v priprosti koči, lahko z ribštvom na videz ukvarjali; saj z ribovanjem se živi tudi uborno sosedno selo na bregu Vojuze, kterega prebivavci so sirovi in leni Arnavtje. Ž njimi se Puah lahko sprijazni.

Zgodilo se je to mesca septembra l. 1570, šest mescev po tem, ko so bili tolovaji Milijeviča v pest dobili in dva mesca po Davroslavovi in Dragojilini nesreči. Milijeviča so hoteli tolovaji berberskim mohamedanom v sužnost prodati, kar se je navadno njihovim jetnikom pripetilo. Miło se mu storí, ko premišljava, kako grenke osode sto in sto tisoč kristjanov bode deležen, kteri po severni Afriki nevsmiljenim Mohamedovim vernim nečloveško tlako delajo. Še hujše ga peče misel, do tjekaj prišedšemu bode pot v milo domovino na veke zaperta, nikdar več ne bode vidil ljube žene in drage dece; na tolovajskem brodu pa bi se morda vendar kedaj priložnost rešitve našla. Ponudi se tedaj Feju za kakoršnokoli opravilo na brodu. Fej ga obderží. Milijevič, ki je bil v Carigradu čez pet let strežaj in kuhar, prevzame tudi na brodu ta posel. Vede se tako, da si popolno Fejevo zadovoljnost pridobí; Puah ga pa celo spoštuje in ga slednjič varha Polonskega hrama postavi.

Tudi Davroslavu je osoda ta dva mesca pripravila priprosto življenje. Ko se je bil iz valov na suho otel, zatají v Kandiji svoj plemeniti rod, s terdim delom si služi vsakdanjega kruha in dan na dan pričakuje tujega broda, da bi se na njem v kako kristjansko mesto prepeljal; pa vedno zastonj, zakaj kupčija po gerškem morji iz dveh vzrokov praznuje: kristjanska pomorska mesta so stopila v turški vojski na avstrijsko stran, in da-si ravno caru Maksu, ki se s Selimom vojskuje, materialne pomoči ne dadó, vendar ga moralno podpirajo in vsa njihova prijaznost in dotika s Turčijo razpade, zakaj Selim se nad njim huduje. Pa ko bi kupčijskim ladijam prav ne branila turška neprijaznost v Kandijo; saj se nikdar ne derzne na vzhodno medzemsko morje, kjer Puah go-

spodari, ki je poslednji čas več brodov zaporedoma oropal in končal. Kar se po morji brodov vidi, vsi so ali Puahovi tolovajski, ali pa turški vojni brodje, ki tu Puaha zalezujejo, tù vojake iz sirskih in maloazijskih pokrajin v Carigrad prepeljavajo.

Mnogokrat zre Davroslav stojé na kandijskem bregu po širokem morju in premišljava, kam da so mu siloviti tolovaji milo preserčno ljubljeno Dragojilo odpeljali: imajo li jo na brodu ali so jo v sužnost prodali, in kako se jej godi tù ali tam. To je vedni predmet, kterega njegove misli varé in predelavajo. Domišljija se ne naveliča vsak trenutek novih podob vstvarjati, pa v otožnost ga vselej pokoplje, ker konec njegovega tuhtanja je vselej ta, da si domišljuje Dragojilo v nepopisljivi tugi. Zdaj jo vidi s silo se bojevati, zdaj njega na pomoč klicati, zdaj krivici obnemoglo umirati. Rad bi življenje za-njo žertvoval, pa vse zastonj. Neusmiljena osoda je menda med nju razpela pregrinjalo vedne ločitve, pa ona loči le telesi, duh njegov potuje v neomejenih domišljijah čez morjä in deželè, in jo spremlja po vseh njenih potih. (Konec drugokrat.)

Trojno serce.

Globoko v persih giblje se nekaj čárobno,
Glasí se čudomilo, žalobno in ljubó,
Cvetí veselje tiho, kalí skrivno gorjé,
In mesto to presveto človeško je sercé!

Mladenču persi dviga hlepenja divji žar,
Navdaja mu jih nada, nek tajni sladki čar;
Serce mladenča obsega vso tugo in britkost,
Obsega rajske sanje, ljubezni vso sladkost!

Kakor svitloba lune razjasni temno noč,
Ima sercé deviško prečudno tajno moč;
Globoko v persih sije ljubezni živi plam,
In žarno vnema serce, možu poguma znam!

Ljubezni polno tretje tak vroče in gorkó —
Oklepa vse in veže z nevidno nas močjó,
In v žalosti, veselji zvésto nam vedno je,
Najlepše res na zemlji: — oh materno serce!

J. Severjev.

Sebastjan Klonovič.

(Zgodovinski obraz, v poljskem spisal J. Zakariaševič.)

I.

Let in krone težko breme je poderlo Sigismunda Avgusta v grob. Žalostno zrè narod v temno rako svojega kralja, ker čuti, da se bode kri prelivala nad njegovo mogilo.

Tudi Sulmeričane je opadel strah in žalost. Meščanje so pomaljali glave skozi okna, drug drugega popraševaje; tu pa tam so se shajali, posvetovali in razgovarjali, na zadnje pa so se sklenili v poslednjem sredstvu—v molitvi, kajti ni ga človeka, da bi v svojem življenji še nikoli ne bil okusil te tolažbe, govoré s psalmistom: „Bog, nada in tolažba moja!“

Kaj pa je tako uplašilo siromašne meščane! Vladarstva jim ni bilo mar: oni niso poznali kralja, niso šteli njegovih let, niso vidili groba, ki jim je zazijal pod nogami, in tudi nesreče niso poznali, ktera zadene vso zemljo o taci nezgodi. Ubogim prostakom je bilo rodno mesto ves svet; njih ni zanimala prememba dinastije, ker niso imeli pravice glasovati o kralji; oni so bili zvesti vsacemu, naj je je terla sila ali ne, ker so za greh imeli upirati se jačemu, če je tudi krivično vladal.

Sulmeriški meščanje tedaj niso mislili ne na kralja, ne na vlado, ampak vsa njih žalost je izvirala od tod, ker jim je župan nagloma obolel; kajti župan je najimenitniša oseba v mestu, in kar je kralj plemstvu, to je župan meščanom. Na njem visi blagor in čudorednost, pa tudi prepast celega mesta; on budi nad osebo poslednjega meščana, on je bramba udovam in sirotam, on je sodnik in kaznovavec. Gorjé mestu, kjer krene župan po krivi poti! Uboštvo se vgnjezdi v dom meščanov, zanemarjena posestva gredó pod zlo, in na strehi, kakor na mogili, požene mah in plevel. Nesloga preobrača strehe, domovi in ljudjé se razleté, kakor bi je veter odpihnil.

Toda stari Klonovič je bil župan po božji volji. Petnajst let je že opravljal isto službo in da-si ravno so pred nekoliko leti imeli novo volitev, meščanje so vendar sopet njega izvolili. Zató se imenuje njegovo polje sploh županovo polje; po vsem mestu so poznali županov pas, poznali županove konje, voli, krave in vse, kar je bilo njegovega.

Meščanje so tedaj staremu Klonoviču iz vsega serca želeli zdravje in dolgo življenje; zató so šli k gospodu župniku, naj jutri

mašujejo pred čudodelnim obrazom sv. Bogorodice. Gospod župnik so je pohvalili zarad keršanske kreposti in obljubili, da bodo tudi sami Boga prosili za županovo zdravje.

Iskrena molitev meščanov je bila uslišana. Drugi dan, ko so meščanje šli iz cerkve, prišel jim je naproti mladenič rudečih lic in je povabil starešine k staremu Klonoviču.

„Kako je tvojemu varhu, Sirotek?“ praša eden izmed meščanov.

„Dobro“, odgovorí Sirotek ves vesel. „Danes zjutraj ga je pustila bolezen, kakor bi odrezal?“

„Zakaj si pa ves v pražnji obleki, Martin?“ poprašajo meščanje mladenča.

Martin Sirotek je nosil siv kaftan, prepasan z rudečim pasom. Rudečica mu zalije lice na to vprašanje, potem pa, roko poljubivši najstaršemu med njimi, cehmojstru, odgovorí: „Jaz ne vem; slavni moj varh mi je velel, naj oblečem najlepšo obleko, kar je imam.“

„Dobro, dobro!“ djal je cehmojster s pristojno važnostjo, „že vem, o čem se vertí to.“

Bilo je to jeseni. Krasno je sijalo solnce, in ovenelo listje je trepetalo kakor zlato v solnčnih žarkih. Na solnčnem kraju starega doma je na klopi sedel stari Klonovič in z roko podpiral sivo glavo. Lice mu je bilo bledo in v mnogo gub nabrano. Viditi je bilo, da je bolezen prenehala, vendar zapustila sled, da so se ga prestrašili vsi pošteni meščanje.

Vstopijo se v polkrogu, se odkrijó in ga pozdravijo. Klonovič jim podaja roko in hvali njih keršansko djanje. Čez nekaj časa pa začne: da se mu je v sanjah prikazala Devica Marija, pribežališče sirot, ter mu naročila, naj pred ko pred doverší svoje dobre namene in ne zapustí za seboj sirote brez brambe. Potem pomigne Martinu, naj odide, on pa tako-le govorí zbranim meščanom:

„Slavni meščanje! konec se bliža mojemu življenju; Bogorodica me je nocoj ojačila, da izveršim, kar še moram izveršiti. Poslušajte me!“

Meščanje so sedli po dolzih klopéh, in s povzdignjenimi glavami poslušali govor svojega župana.

„Pred nekoliko leti“, začne stari Klonovič, „našlo se je zapuščeno dete. Ni se moglo izprašati ne za očeta ne za mater; samo to se je znalo, da se zove Martin. Dete je tekalo po mestu, in ker ni vedelo, kako se piše, imenovali smo ga Sirotek. Takrat sem jaz bil župan, in mislil sem: naše mestice je dovolj prostorno, zakaj bi tedaj ubogi siroti ne pritekli na pomoč, ki je k nam došlo, in terka na naša vrata? Jaz sem vzel to dete, in ko je odraslo, dal sem ga v uk h koristnemu rokodelstvu. Sosed Mihael Glava, slavni cehmojster tega rokodelstva, more najbolj povedati, da je bil Martin odličen učenec, in sedaj je brez graje dober pomočnik. Njegova tkanina prodaja se v Kaliž, in sama Šlezija ne tke boljše. Milina

je gledati njegov izdelek. Zakaj bi ga mesto ne vzelo v svojo sredo in enkrat za vselej izbrisalo to sramoto, da je najdenček, da je sirota brez imena? Jaz bi pokojno umerl, videč, da je on v vašem številu, da je meščan. To bi mi utolažilo tężko mojo žal, ker svojega sina Sebastjana nikoli več ne vidim na tem svetu!“

Meščanje so se vznemirili. Mislili so nekteri, da bi to omadeževalo slavne meščane sulmeriške, ko bi najdenček brez imena zadobil mestne pravice. Razžalil bi se ponos meščanom, ki je osnovan na starodavnih navadah in običajih, kedar bi za brata priznali človeka od neznanih roditeljev, o kterem se ne vé, kdo ga je kerstil, kdo mu kumoval. Tacega človeka vedno zametajo na tujem; kajti kdo vé, kako je živel njegov oča?

Vnela se je tedaj med meščani vroča pravda, ima se li Martin Sirotek prijeti v meščanstvo ali ne. Ko so se prepričali, da s tem izpolnijo želje ljubljenemu županu, ki hoče to zahvalnost nesti v grob kot vzglavje za večni počitek, — dalje, da to ugasí njegovo žalost za edincem, ki je šel po svetu, in ne vrača se v rodni dom, da očetu zatisne očí!... nazadnje pa, ko so spoznali, da je Martin Sirotek marljiv in varčen rokodelec, in se je z lepim svojim vedenjem vsacemu prikupil: privolili so meščanje, naj se Sirotek vpiše med njih število, da bode meščan.

Stari župan radosti poskoči, zadovoljen z izrekom najstarših meščanov, potem pa, naslonivši se Sirotku na ramo, ki je konec govora sopet vstopil, šel je v veliko sobo, in za seboj pozval vso skupščino.

V županovi sobi je bilo nekako temno in turobno. Vsemu pohištvu je bilo viditi, da gospodar davno že nima družice življenja, da se osamljen in zapuščen pomika k svojemu grobu. Sredi sobe je stala velika lipova miza, poleg nje dve klopi. Na polici je stalo nekoliko kositarjevih skled in ploščekov, ostanki nekdanjega županovega imetja; sedaj so bili vsi prašni brez rabe. Zelena peč, ktero so postavili šleski pečnjaki, bila je nekdaj pobeljena, in temni zapečnik bil je viditi, kakor fantastična podoba. Pod mestejami je bilo vse zgnjito, in zidovje, od starosti popokano, malo da se ni razsulo.

Stari Klonovič je vzdihnil, razgledal se po sobi, kakor bi česa iskal, potem pa je rekel meščanom:

„Tužen pojdem s tega sveta; nobeden mojih ljudí ne zatisne mi oči.“

Ko si otare solze, sopet nadaljuje: „Tu na tej klopi pokraj pečí, kakor da ga vidim, sedeval je Sebastjan, in v dolzih zimskih večerih poslušal pripovesti starega Bartoša, ki je pred tridesetimi leti brodar bil in večkrat brodil do Gdanska. Mili Bog! mladi deček bi se bil dvignil kakor sokol in radosti plakal, ko mu je Bartoš pripovedaval, kako krasna mesta so v tej zemlji poljski, kako

krasni logovi dvigajo se ob rečnih bregovih? Takrat se je v njem porodila želja, zapustiti dom, in spustiti se v široki svet, in več ne verniti se. Pravijo, da se uči, ali moj Bog, čemú meščanu toliko učenosti!“

Meščanje so ginjeni poslušali zdihovanje starega Klonoviča. Ali pravično je bilo to jadikovanje, ker edini sin je zanemaril očetov dom, in dolgo že mu ni bilo ne sledú ne glasú.

Na zadnje se zbrihta starec v gorki svoji tugi, in spomnivši se, zakaj je bil meščane poklical, zaprosi je, naj se vsedejo in zaslišijo prisego Martina Sirotka.

Župan, ki je že prej upal, da mu meščanje radovoljni izpolnijo prošnjo, dal je vse izgotoviti za sprejetje Sirotkovo. Stara hišina je prinesla razpelo in dve sveči. Iz velike škrinje so vzeli veliko knjigo, mestni pisar je prijel za pero, da Sirotka vpiše med meščane. Iz sosedne sobe je dišala razna pečenina, in okoli peči je stalo nekoliko majolik. Župan je bil sklenil, da Sirotku po davnem običaju dá čast, in to je tudi mnogo siromašnejših meščanov zadovolilo.

Spredaj za mizo je sedel Klonovič, okoli njega priseženi možjé, drugi pa po starosti in po imenitnosti, in najmlajša dva sta stregla. Sirotek je stal na pragu, ker si ni upal iti med nje, ali serce mu je radosti poskakovalo, ko je pomislil, da pervi pot more priča biti mestnim skupščinskim obredom, o kterih si je že tolikrat belil glavo. Danes se konča žalostna njegova osoda, on je imel postati njihov člen, in ž njimi sedévati na dolzih klopéh. Kolika radost za ubogo siroto!“

Klonovič trikrat popraša meščane, imajo li kaj proti Martinu Sirotku, znajo li, kaj bi na sramoto bilo njegovemu imenu? Ko so vsi priznali, da je pošten in delaven človek, oberne se župan k njemu in mu kratko razloži dolžnosti novega stanú.

Opominja ga, da se mora odslej za blagor mesta in meščanov odreči lastni volji, in samo ono delati, kar zbrani bratje za dobro spoznajo. Starejše mora vedno slušati in spoštovati, bodi-si doma, ali na ulici. Svoje rokodelstvo mora opravljati po duši in po vesti; za svoj posel ne sme več jemati, kakor je običaj. Vsako javno breme mora voljno nositi, ker je vsak meščan del velikega poslopja; in če se mu umakne, lahko se vse zruši. Potem ga nagovarja, naj se vselej usmili siromašnejših, in ko bi koga zapustila móč, da bi se ne mogel s svojim hlebom hraniti, naj mu ne odtegne pomožne roke.

To in marsikaj druzega še je govoril stari župan Sirotku, on pa je ginjen in s pobešeno glavo poslušal očine besede svojega varha in rednika.

Kmalo potem prižgó sveče; pisar prebere prisego, Martin Sirotek vzdigne pred razpelom dva persta, in za njim govori prisego. Potem poklekne, poljubi križ, vstane, in stopi k staremu

Klonoviču. Spustivši se pred njim na kolena, poljubi mu roko, tako tudi ostalim meščanom. Ti pa so ga v znamenje bratinstva poljubovali v lice.

Ali njegov varh ni bil srečen in radosten. Pogleda Sirotku v obraz, otare si solzo in pravi:

„Ti, Martin, ti si že preskerbljen; moj Sebastjan pa blodi po svetu. Kakor si bil ti med nami tujec, tako je on sedaj tujec med tujimi, in kdo ga vzame za svojega? Tu je bilo rodno njegovo gnjezdo, tu bi mogel biti pošten in spoštovan meščan, ali on je tiču enako izletel iz gnjezda; vetrovi so ga zanesli nekam, od koder nobeden ne sliši njegovega klikovanja.“

Meščanje so tolažili starega župana, da se mu sin zdrav poverne in mnogo zlata prinese domú. Sirotek pa, poljubovaje milemu varhu roki, obeta mu, da on sam pojde v Krakov, da Sebastjana poišče in ga pripelje očetu.

Ali čez nekoliko dni je izdihnil sulmeriški župan. Zvonovi so dolgo in glasno zvonili; dolgo so meščanje plakali, najhujše Sirotek, in kaj čuda, da mu je htelo serce počiti, ko so mu varha in očeta spustili v temno rako.

Vernivši se s pokopališča na zapuščeno županovanje, vredi svoje gospodarstvo. Čez nekoliko mescev, da ostane mož beseda, obleče sivi kaftan, prepaše in prekriža se, potem pa spustí se na daljni pot, da Sebastjana poišče in dovede ga v rodni, zapuščeni dom. Ko je korakal kraj Sulmeriškega hriba, posloví se še enkrat s pozoriščem sirotinske svoje dobe, in se spustí v božjem imenu naprej, prepevaje pesem od Device Marije:

„O Marija, naša mati!
Kakor veš in znaš, me varno vodi!
Skerbna mila mati mi zmír bodi
Zdaj in na vse večne čase!
O Marija, varuj me!
O Marija, vodi me!
Po pravi poti v sveti raj!“

II.

Bilo je okoli polovice mesca januarja leta 1574. Francoski kraljevič, Henrik Anjou, prišel je v Krakov, da zasede prazni prestol poljski.

„Bila je davnim Poljakom navada“, pripoveduje Andrej Fredro, „pokopavati umerlega kralja vpričo novega, naj ta s lastnimi očmi gleda primer umerlosti, in uči se skerbeti za narodovo ljubezen in boji se njegove sodbe. In dober je bil ta običaj, ker je izbrani kralj pred seboj imel nauk, da je prah in v prah se

poverne, ter da o kralju ne veljá ono: de mortuis nil nisi bene (o mertvih govori se samo dobro). Ostro je sodi povestnica!“

Sigismund Avgust je bil poslednji odrastek jagelonskega kolena. Poslednjemu Jageloncu je Poljska skazala viteško čast.

Ves Krakov je obsul cerkev, kjer je ležalo kraljevo truplo. Cerkev je bila znotraj prepregežena s černim suknom, spredaj se je vzdigoval krasen katafalk, nad rako pa se je zibal bel orel z razpuščenimi krili in gledal na kraljevo truplo.

Pred katafalkom so stali deželni dostojniki in poslanci tujih keršanskih vladarjev, pogreznjeni v nemo žalost. Orgle so turobne ječale in duhoven je pel s temnim glasom.

Naposled so odpeli requiem; dim čistega kadila je zagernil rako, po cerkvi pa plač.

Velikaši so vstali, in orožje svojega kralja dali tujim poslancem v roke. Cesarski poslanec je vzel čelado, francoski — ščit, ogerski — kraljev meč, in vse to so položili na oltar. Potem se je vzdignil krakovski vojvoda in zbranim pregovoril nekaj besedi. Govoril je o poslednji vsahneli veji mogočnega drevesa, pod čegar senco je cvetla poljska zemlja; govoril je dalje, da je Poljska sedaj enaka stepi brez sence, in kogar žeja, da mora izvira blagosti iskati v krilu te zemlje, ter nevtrudno delati, kakor najemnik. Ugasnil je poslednji Jagelonec, zemlja Poljska je sirota. Pustimo, bratje, svoje zasebne namere, zlomimo pobedne meče, bodočnost nam je zakrita!“

Ko je to izgovoril, dal je vojvoda maršalsko palico, da jo prelomijo, kancelar pa pečat, da ga zlomijo. V tem hipu se začuje ropot med cerkvenimi vrati, ljudstvo se zgerne v stran, kraljevi dvornik v polni opravi prileti na konju v cerkev, pred katafalkom pa se z ropotom zgrudi na zemljo. To je bil viteški obred pri pogrebu poslednjega Jagelonca.

In nastala je grobna tišina v cerkvi; štropot zlomljenega orožja in skerhanih kraljevih znamenj je razdonel po svetem mestu, kakor zadnje dihanje iz persi umirajočega. Tiho in prepadeno je stalo plemstvo, s solznimi očmi je gledalo telesne ostanke poslednjega Jagelonca, malo še, pa bode tujemu kralju priseglo zvestobo, pa bode v tuje roke položilo biser svojih pravic... Aj, tuj sosed preži na ubogo zemljo; mogočni car nudi svojega sina, samo da omeji meje Poljskej zemlji.

Vsacega je bolelo to, da se tujec spenja na prestol poljski, ali pobožni Poljaki so se s tem tolažili, da je to božja volja.

Dokler so se veršili žalostni ti obredi, stal je med korovimi stebri ubogi meščan sulmeriški v sivem svojem kaftanu, prepasanem z rudečim pasom, in je gorke solze bil za kralja, kterega še poznal ni, in o kterem je komaj kedaj slišal v svojem življenji, da-si ravno je kraljeval mnogo let. Poleg njega je stal dvajsetleten

mladenič, deržal križem roke, in smelo oziral se po cerkvi. Imel je černe kviško česane lasé, lepo obličje, smel in bister pogled. Černim lasém in gosposki postavi so lepo pristovale zamišljene, temno modre oči, v kterih je bliskala žerjavica smelih domišljij, in tlel plamen pokojne in seröne turobnosti. To je Sebastjan Klonovič.

„Sirotek! umeš li to grobno tihoto?“ praša zdaj Sebastjan meščana. „To je soparna in zadušljiva tišina pred divjo burjo. Narod sluti temne oblake na jasnem nebu domovine, skoraj bode začelo germeti — ali ploha, — treba nam je . . . Sirotek, zemlja poljska je čedalje bolj pusta?“ . . .

Meščan se je ozerl skozi veliko gotično okno, ali opazik je oblakov na nebu, ali ne. Toda dan, da-si ravno je bilo sredi zime, bil je ugoden in čist. Nikjer ni opazil oblakov, povsod jasno in modro nebo.

Ko se spomni, da je Sebastjan govoril o zemlji poljski, rekel mu je: „Da zemlja brez obdelovanja pusta ostaja, to je res; zato sem prišel po-te, ker ti očetovo zemljo skoraj preraste plevel in koprive.“

Ali pesnik ni slišal meščanovih besedí; s skušenim očesom je zerl daleč v bodočnost narodovo in ondi nekaj zazerl, kar mu je oči s solzami zalilo.

„Kokalj in koprive se širijo po krasni zemlji poljski“, govoril je pesnik sam s seboj, „nobenega ni, da zaredí plodno zemljo in iztrebi plevel, ki žito duší.“

„Zemlja rodna, Poljska mila
Z božjega pognala krila . . .“

Meščan ni mogel pesnika razumeti, in ker se ni hotel o posvetnih rečéh zgovarjati, pokleknil je, prekrižal se in začel moliti: „Pokoj večni . . .“

Sebastjan pa je gledal velikaše, in ko je štropot razlomljenih znamenj razlegnil se, djal je meščanu:

„Čuješ li ta ropot? Sterli so znamenja kraljeve vlade! O Bog, slabo železo in les se lahko lomita, ali dokler so ta znamenja bila v roci enega, dokler jih je sukala silna vladarjeva desnica, kdo bi je bil zlomil takrat?“

Dolgo še je stala dvojica pod korovim obokom; eden je goreče molil za mir pokojnikov, drugi pa s ponosno povzdignjenim čelom pazil na obrede, in v duhu zerl daleč v narodovo bodočnost.

Naposled se končá cerkvena slavnost; truplo kraljevo so spustili v grob, maršal Firlej z ostalimi velikaši pa je hitel v Balice, da pozdravi novega kralja.

Sebastjan in Sirotek sta šla iz cerkve, ali od velicega hrupa po mestnih ulicah nista se mogla razgovarjati o gospodarstvu v Sulmericah. Po Krakovu je hodilo mnogo tuje gospode, kraljevi služabniki in vojaki, ki so prišli kralja pozdravljat. Čez vse to je

vladala vendar nekaka bojazen in nemir. Ni se smelo streljati, gostivnice, v znamenje žalovanja za kraljem, bile so zaperte. Po Krakovu so hodile straže, povsodi globoka tišina, povsodi nekaka potvarjenost.

Meščan se je skoraj v vsacega husarja zagledal. Sebastjan pa mu je pojasnjeval reči, o kterih se mu še nikoli senjalo ni. Čuli so se glasovi, ki so zasmehovali novega kralja, drugi pa so sopet povzdigovali njegove sposobnosti in pripovedovali, da kralj Henrik namenja povzdigniti poljsko brodovje.

Tako je minul dan. Omamljen od vsega, kar je čez dan vidil in slišal, zaspal je meščan sulmeriški, Sebastjan pa je sedel za mizo, z roko podperl glavo in premišljeval dolgo, verlo dolgo. Da-si ravno ni bil plemič, vendar je z gorečo ljubeznijo ljubil svojo domovino; naučil se je bil iz rimske zgodovine, da je vsak Rimljan rad umerl za domovino. Krasna, čutljiva duša pesnikova je gledala Poljsko, kakor krasen rajski vert, in radostno je čutil skrivno harmonijo, ki se je ozivala v globočini njegove duše, kteri je plemenito njegovo serce tako milo pristovalo. Čarobni gaji, polni cvetú in dišav, migljali so pred njegovimi očmi, in to je bilo vse domače, domorodno. V pameti so mu oživeli oni logoviti bregovi domačih rek, o kterih mu je pravil stari Bartoš toliko čarokrasnosti. Gledal je ladije in šajke, ki nekam daleč plavajo s poljskim hlebom in raznašajo pridelke zemlje poljske... Poslušal je pesme vračajočih se brodarjev, ki so opevali svoje radosti in strasti na morji, in sedaj se radujejo na pragu rodne koče.

Napočil je dan. Klonovič je bil bled, kervavih očí. Sirotek se je začudil, ko je zagledal ga. Prašal ga je, ali ni kaj bolan?

„Duša je zdrava, za telo ne maram. Razne prikazni so mi rojile nocoj po glavi, ali ti me ne razumeš?“

Meščan je molčal in s spoštovanjem pogledal druga detinske svoje mladosti.

„Mnogi uk moti spanje in pokoj“, mislil je sam pri sebi, „tudi naš duhoven ne morejo po noči spati“.

Premišljevanje to je pretergal hrup na ulici. Kralj Henrik je slavno jezdil v mesto. Dan je ugoden, solnce toplo sije. Od streh curkoma teče, ker sneg kopni. Sebastjan in Sirotek hitita na ulice, da vidita novega kralja.

Po cesti od Lobzova se je vlekla dolga versta plemstva in vojske. Nadvladika gnjezenski je sedel v rudeči kočiji, poleg njega je jahalo deset husarjev; za njim vladika Krasinski, pred kterim je šlo dvajset konjikov, vsi v žametu; dalje Mjelicki, kastelan Krakovski, obdan s konjiki, ki so imeli pozlačene ščite, maršal in vojvoda Firlej, ž njim tri sto konjikov in z vojvodo Lubelskim dve sto konjikov.

Litva s tri tisoč konji, za Litvo vojvoda Pruski, dalje Tučinski Janez in Andrej, Herbartovci, vsi z znamenitimi četami, in Stanislav iz Ternova, kastelan Čehovski, vodil je dve sto husarjev, vsi v rudečem suknu in v zlatu, največa četa pa je bila s Komorovskim tri tisoč pešcev.

Nič več niso tugovali za umerlim kraljem, dvor poljski je sijal v bogatih, sijajnih opravah.

Čuden razloček med to obilnostjo in med uboštvom brezštevilnih seljakov, ki so stali za mestom. Zemlja, pokrita s snegom, bila je enaka belemu grobnemu pokrovu, in dalje po poljanah so kukale strehe seljskih bajt, poskrite po snegu. Žalostne postave v sirovi obleki so se pomaljale iz snežnih teh dupelj, ki so z globocimi prikloni pozdravljale kraljevo milost.

Kakor kača je tuga vjedla pesniku serce, ko je vidil toliko obilnosti zraven tolike bede in. siročije. Naslonil se je na drevo, gledal slavni vhod in poskrite bajte, pa si v duhu mislil: „Vas priznava narod za svoje gospodarje, ali vi mu zató cedite znoj raz čelo."

Vse drugače je to meščan gledal. Ti prizori so ga vsega zmešali; napel je oči in čudil se temu gosposkemu bogastvu. Pokorno se je poklonil vsacemu velikašu, ker tako je učil ga župan sulmeriški, njegov rednik. In ni vidil, ni poznal onemoglega poljskega društva.

Dolgo se je vlekla rajda, ki je pri vsacem koraku postajala. Blizo Florjanskih vrat se ustavi vlak, ker tu je kralj zasedel konja.

„Vidiš li, Martin?" viknil je Klonovič meščanu, „onega visocega moža v temnem plašču? Firlej je, maršal in vojvoda Krakovski."

„I kaj pa uni gerbasti, ki je ž njim govoril?" prašal je Sirotek.

„To je Janez Zamojski, starosta belski, visoko učen mož."

In oba sta omolknila, ker je vojvoda začel s starosto govoriti.

„Vojvoda, ti si kraljevski dočakal kralja", djal je Zamojski.

„Za Boga, še lepše bi ga sprevedel, da hoče Poljsko zapustiti", odgovoril je vojvoda.

„Kaj ni za-nj glasovala cela zemlja?"

„Pri moji veri, starosta! Bog je njega za pokoro poslal Poljakom . . . Lahko bi Piast kraljeval."

„Piast! Piast!" kliknil je starosta, „s tem bi se njegova rodovina ponašala, vsa dostojanstva zavzela, in kje je potem enakost plemiška. Dozdeva se mi, vojvoda, da si pripravljen koj vzeti mu krono . . ."

„O samo da morem!" vzdihnil je Firlej.

Ravno sta prišla mimo Klonoviča. Zamojski, zapazivši pesnika, poda mu roko in nasmeje se. Meščan sulmeriški se je odkril

in pobledel od strahú, ker je tak velikaš stopil k njima, in Sebastjanu podal desnico. Ko je Sebastjan to zapazil, miloval je ubozega meščana, in posmeh lahke ironije šinil je na njegova usta. Med tem je prišel sam kralj mimo, oblečen v černo opravo s podšito risjo kožuhovino.

Meščan sulmeriški se prestraši te osebe, in Sebastjana popade za obleko.

Nastala je noč in da-si ravno so dolgo še goreli umetalni ognji, spravila sta se naša druga spat, da počijeta.

Meščan sulmeriški se dolgo ni zavedel. Po glavi mu je nekaj šumelo, tema zakrila oči, rekel bi, da je gledal odperto nebo, toliko čuda se je danes nagledal. Ko se je naposled sopet zavedel, zaželel si je tihega mesteca, da bi gostoljubno zavilo ga v svoje krilo. Željen, da pred ko pred odrine iz hrupnega Krakova, popraša Sebastjana, kedaj on odrine. Ali Sebastjan mu nič ne odgovori, samo vzdihne in se globoko zamisli.

„Visoki nauki škodijo razumu“, mislil je meščan, in z nepremakljivim očesom gledal krasno, navdušeno obličje prijateljevo.

In res je bil pesnik tačas navdušen. Velika, vzvišena drama se je razvijala pred njegovimi očmi; z bistrim očesom je prezerl značaje igrajočih oseb, in slišal nesoglasje korov, ki so okroževali veliko, narodno dogodbo. Zaskerbi ga jéz, ki je delil stališče poljskega društva, prestraši se zarad bodočnosti. Ko so se razčistile megle raz pesnikovega čela in lice zradovalo se mu, prijel je meščana za roko, in prašal ga:

„Ali si vidil našo gospodo?“

„Vidil sem jo; velika so to in bogata gospôda!“ odgovoril je Sirotek.

„Ali si tudi vidil naše ljudstvo, ki je od daleč stalo?“

„Da, vse sem vidil, da-si ravno mi je vse migljalo pred očmi.“

„In kaj misliš, ljubita se li bratovski naše ljudstvo in gospôda, kakor stanovavci ene in iste zemlje Poljske?“

„Kaj je gospodi mar za to beračijo!“ kliknil je meščan sulmeriški, ponosno spomnivši se, da je nedavno postal meščan.

Klonovič se bridko nasmeje.

„Sirotek, vsi skup, meščanje in priprosto ljudstvo, smo en narod, in v božjem narodu mora žariti vzajemna ljubezen od pervega do poslednjega. Pohlepa za slavo in oholost tergate narod in ste krivi, da narodova vlada ne more biti taka, kakor bi se hotelo. Ali veš, kaj v tacej nezgodi delajo modri kralji?... Nauk in umetnosti sadé po zemlji, nauk veže ljudí. Možje, razsvitljeni z naukom, zlagajo više z nižimi.“

Meščan je napel oči, za glavo prijel se, ali tega ni mogel razumeti.

„Vidiš li te zidine?“ govoril je pesnik. „Poljubi je, ker v njih je biser in drago kamenje kraljice Hedvike. To je zavod za one uboge, ki sebe žertvujejo, da morejo domovini z naukom svetiti.“

„Kaj potem, ko se izučé?“

„Gledi! sredi tega zidanja sem jaz kot dete našel priljubljen stan. S priprosto hrano sem hranil svoje telo, tim marljivejše pa duh s harmonijo velicih pesnikov; tu mi je serce serkalo iz studenca velikanske minulosti!“

Meščan je ves osupnjen vertel glavo.

„Tedaj ne misliš z menoj iti v Sulmerice, kjer ti očinjo zemljo prerašča plevel in zanemarjeni dom se podira?“

„Kaj, jaz bi naj k vam hodil? Jaz, Acern!“ kliknil je pesnik ves navdušen; ali kmalo se je razbral in žalostno pridodal: „Zovejo me Acern, od javora.“

„Mogel bi biti meščan“, nadaljuje Sirotek, „in s časoma župan. Ime Klonovičev je pri nas v velici ceni.“

„Jaz župan sulmeriški! Častiti Sirotek! ti me ne umeš. Jaz sem učitelj filozofije, to je učitelj največe resnice na svetu. Sulmerice so preozke za-me; moja rodna zemlja je cela Poljska.“

Sirotek je jel o tem premišljevati, pa ni mogel razumeti. Dozdevalo se mu je, da mora ob pamet biti človek, ki zaverže nekoliko juter lastite zemlje ter imenuje veliko deržavo svojo zemljo, ktera je kraljeva in gospodnja... Samo bedaki senjajo, da so gospodarji vsemu svetu; to nikakor ni šlo meščanu v glavo, on ni znal, da poleg bedaštva koraka veliko, vzvišeno čutje, največa krepost na zemlji — ljubezen za človeštvo.

Naposled pravi:

„Sebastjan! jaz nisem pismen človek, in ne umem tega, kar mi govoriš; rekel pa bi pri prosti pameti, da nisem jaz sirota, ampak ti?“

Tanka megla je zakrila pesniku oko. Zdravi razum prostega meščana je prederl v njegovo zapuščenost na zemlji — zapuščenost vsacega vzvišenega duha!“

„Ne“, odgovoril je Klonovič, „s teboj se ne povernem“.

„A kaj bode s poljem, ktero je tvoj oče obdeloval?“ popraša žalostno Sirotek.

„Meni ni treba veliko; kar si zaslužim, to mi bode dovolj. Imetek svoj v Sulmericah dajem ubogim in cerkvi na slavo in hvalo božjo?“

„Kje bode pa grob?“

„O, za grob ima Poljska dovolj zemlje...“

„Ali kedar človek ni ud nobene občine, plačati mora celo tri lakti zemlje na tujem...“

In ko si obriše kapljajoče solze, prime za popotno palico.

„Zdrav bodi, Sebastjan!“ kliknil je s solzami v očéh; jaz grem, željen sem Sulmeric. Jaz sem bil sirota in vém, kako britek je hleb sirotinski. Bodi hvala tvojemu očetu, sedaj sem meščan, in Sulmerice so moja očevina. Zato si nazaj želim. In ti . . . ti pojdeš v daljni svet . . . hočeš, da bodeš sirotek!“

Ali Sebastjan, kakor bi ne bil slišal svojega druga, podperl si je glavo, in pred njegovo dušo so se prosterli trije svetovi . . . Angeljska krila so ga vznesla v rajske dvorove, in tu je gledal izvoljene v beli obleki s palmami v rokah, prepevajoče veliko vzvišeno himno, in njegovo serce se je ž njimi združilo.

(Dalje prihodnjič.)

Jesensko noč med slovenskimi polharji.

(Čertice iz življenja našega naroda.)

II.

Wunder über Wunder ist dises, dass
Die Crainerische Bauern sogar den
Teuffel nicht förchten.
Abraham a Santa Clara.

Izza visocih prestarih hrastov je bliščela mesečina skozi zeleno perje, sijala ob skorjavem, z gostim visečim lišajem preraščenem deblu, da so se mi zdela drevesa sivobradim starcem podobna, ki jim je stvarnik okinčal čelo z zelenim vencem. Da bi spregovorili, vi stari hrastje! ki stojite na slovenski zemlji že nektero stoletje, ki ste torej nektero pomlad pomlajeni vidili, kako je ginil rod za rodom, povedali bi mi nepoznana junaštva slovenskega rodú, tuge in reve, ki so ga pestile, razmotali bi mi prikrito slovansko zgodovino

Vsemu svetu nepoznano,
Od nikogar spoštovano!

Ravno sta mi bila omenjena žalostna stiha iz Jenkove pesmi prišla na misel, ko me stari veseli Luka prebudí, vernivši se k ognju, gotovo najčudnejši možiček, kar jih je kedaj po slovenskih gozdih ostrozobe polhe lovilo.

„Ne rešiš se me ne, ślevica!“ govoril je in se trudil, da bi polhu iz življenja pomogel. „Pesja dlaka! kedar pride bela žena, huda smert, tačas se bom pa jaz uvijal, štopical in bercal, da bi se jej ubranil, pa ne verujem, da bi se dalo.“

„I vi bi se pa ubranili smerti!“ reče nekdo, ko se je zbrala zopet vsa druščina.

„Fantè! modra glavica ti čepí verhu pleč, kakor se mi vidi. Hudimer, če se jej je že kdo ubranil, potlej bi se še jaz. Zakaj razun nje mi je oče in gospod Bog že vsega v košek izpustil, vsako sóderžico sem že prenašal na Kranjskem, Hrovaškem in Štajerskem; na Laškem celó sem že kuretino kradel, kakor bi bil lisjak. Pa sem vendar še tiček, da-si so vrabci ta čas, kar sem se rodil, že osemdesetkrat mlade izvalili, tiček, da me marsikdo ne ustrahuje. Bog mi je zmirom pomagal, to mu rad pritegnem, in hvalim ga; zdaj-le me je pa malo na gnoj postavil, kakor svoje dni svetega Joba, ker mi je tako hudo mlado (snaho) naklonil“.

„Zakaj se ne zjezite, da bi vi njo zares na gnoj postavili?“ praša Mertinek z Viška, širokopleč polhar, ki je bil na glasu, da ima neko čudno lastnost, ktera se v pesti zbira in izvira.

„Stare kosti, slabe pesti, ljubi moj!—Undan-le s pomladi sem bil zbolel; buzarona, mislil sem, zdaj gremo! Izpovedal me je že bil naš kaplanček — Bog mu daj obilo bire, dober mož! — in mi je rekel še posebej: le molite kak očenaš, hodili ne boste več! E pravim jaz, Bog je pa tak mož, da še vse lahko predene in predrugači. Le stojte, povem vam, kako sem bil ozdravel in vidili bote, da moja glava ni tak bèt, kakor se vidi. I, jaz sem imel svoje dni bučico, da je ne bode devetdeset let med vami otovrej, ko mene ne bo, dobro me pomnite! O polnoči je bilo, kakor bo zdaj-le. Meni šembrano hudo! Zadelalo se mi je bilo nekaj v goltancu. Vse je spalo in mislil sem: glej ti France Lukatov! kaj si imel včasi prijatlov, sosebno kedar je bilo kaj tistega, ki izpod palca vhaja, zdaj boš pa smertno uro sam umiral. Mlada in hči njena ste spali, nisem ju hotel klicati, da-si mi je bila duša že vsa za v večnost opertana in opasana: mislil sem, le spite, bodem že sam umerl, če lahko ne pa težko. Sicer sem pa za terdno menil, da bom kakor jutri že v nebesih kosil. Živel bi bil pa le še rad, vsaj tako dolgo, da bi še to turšico oličkal, ki sem jo posadil. Začnem premišljevati, kako bi zapodil bridko smert, kedar mi „na vrata poterklja“ kakor se poje v pesmi. V pravljici se pripoveduje, da jo je bil nek kovač v vrečo del; jaz pa, ko bi bil še laglje vstal, kakor sem, nisem imel ni vreče ne. Zdaj mi pride na misel: „Kaj France, stara kost, ko bi ti s soljo ozdravel in še kako zimo preživel in še ktero lesico vjel. Pred dvajset manj ko sto leti si se rodil, nesli so te h kerstu in tam so ti dali soli. Najpervo si imel sol v ustih. Potlej ti je sol sladila in solila vsako jed, celo tačas, kedar ti je mošnjo toča pobila in uima terla, za sol je moralo biti. Ko bi mi pa sol pomagala! Le poprimem palico in se mečem do solnice. Zaspem si je pest v usta in — hudir in vse čisto — drugo jutro, hvala Bogu, sem bil zdrav! Še sem tukaj in

še ne bom umerl, če Bog da, tako prec. Pa veste, zakaj me ne marajo še v nebesa? Pri moji kukovnici, zato ne, ker bi me moja mlada tako rada dala s svetá. Ona bi rajša vidila, da bi mene ne bilo, ko da bi jej bogvedikaj pomolil na brezovi terski; vem, da vsak dan tri očenaše moli in eno vero, da bi jaz umerl. Zato pa nalašč nočem. Pa kaj jaz vem, morda me ne marajo v nebesa zato, ker malo kolnem — zlomek!“

„Ali niste rekli, da ste na Laškem—?“ hotel sem ga prašati.

„Kuretino kradel? To se ve, da sem jo.“

„Kaj ste pa delali tam?“

„Tamkaj? Puško na rami, pa sabljo čez pas, kakor se poje v pesmi.—Le stojte, povem vam od kraja do konca. Dvajset let sem bil star, močne koščice sem imel, lep sem bil—to moram reči, lahko bi se bil ženil, pa se nisem imel na kaj, prepisan je bil brat. Saj veste, tačas so nas še lovili za na vojsko. Z nekim Andrejcem sva se skrivala gori-le v suho hosto. Več let sva jo srečno utegovala in že sem menil: priženim se kam, pa bo. Kar ti začnó Francozje pritiskati, gospodi je bilo vojakov treba in na novo so zabičevali županom, da naj dosti tacega blaga naberó. Ker jim je pa slabo hodilo, jeli so bili tačas tudi pisanje razpošiljati: ta in ta se mora zglasiti, če ne — pa bo kázen na dnarjih! Tudi moj oče dobodo takovo záplato in mi rekó: „Aló, fant, le v germovje, če nočeš privihanega vojaškega klobuka verhu ušes zaferkavati.“ Nabaševa torej s tistim Andrejcem v torbo brašne in hajdiva v hosto, obriši se gospoda pod nosom! Komaj sva tri dni tam tičala, zapade naji sneg. „Kaj bo to! Kakor se ganeva, sled puščava za seboj, za v usta pa malo pripravljenega.“ Čez osem dni sva že morala razgaziti sneg, kajti pošel je bil zadnji založaj.

Ko pridem blizo hiše, slišim krik in jok. Mati so na pragu stali in jokali. „No, kaj je pa mati“, prašam jih, „ali so si oče členke zvinili ali je krava cerknila?“ — „Še hujše ko bi bila krava cerknila, oče je moral petdeset goldinarjev plačati, ker hočejo tebe, zdaj pa je še vojak v hišo pripokal in razbija in razsaja, da je gerdo. Pravijo, da naś še enkrat rubijo.“ — „Ne bo sile mati, ne“, pravim jaz, „pes v gostje! pogledal bom, kakov je vojak v hiši.“ — Najdem kosmatina za mizo sedečega; tisto stópo za na glavo je imel na robe poveznjeno, tisto pralico, bajonet, bil je pa po klopi razložil. Prav pisano me pogleda. Jaz na pervo poprimem tisto pralico, zataknem jo za klop in hrst! dva konca sta ležala pod klopjo. Prec me prime za persi. Ne bo dal — rekel sem — in telebnem ga po dolzem ob klop, in po plotu bi mu bil cepeli in bedra razobesil, ko bi ne bili na tisto oče v hišo stopili in mi ga ubranili. Med tem ko sem se jaz z očetom prickal — Bog jim daj nebesa — pobere vojak stopo in druga kopita in odide.

Še tisto popoldne sem bil pri gosposki, da-si so mi oče in mati grozno branili, ker nisem hotel domače obubožati. Mislil sem, gospoda bo iz kože skočila, ko me zagleda, ker sem jej prizadel toliko opravka in še vojaka sem gostil. Pa nihče se ni zmenil o tem, ampak prec me pošljejo v Ljubljano. Tam za Ljubljanico me je drezal černikav feldvebelj, jeznarit ko rujava podlasica, s puškinim kopitom prek.kolen, sicer sem pa rekel, vzlasti dokler so očetov dnar in materne petice pele: ljubi moji domači, dokler bo vaš sin soldat, ne dajajte za-nj maše brat. Pa komaj sem si bil v glavo vtepel tisto besedo, ki pravi, da se po desnici obračaj, že sem moral na Laško; pojdi boš Francoza drevil. Neki večer se ustavimo pod golim hribom. Unstran je Francoz, jutri bo boj in joj! Nikoli nisem imel veselja tistih imen naštevati, zato še dan danes, na stare zobe, ne vem, kako so djali tistemu kraju. To vem, da mi je bilo hudo, ker nisem imel kaj jesti, razun kruha, tiste suhote. Moji sosedje in pajdaši, štirje Hrovatje, so si bili uzmali verhu hriba vsak eno kokoš in so se dobro gostili. „Kaj France! — pravim sam sebi — ko bi še ti pogledal, morda je bilo kokoš petero, ena je potlej še ostala za tvoj želodec, napek bi ne bilo!“ Tovarši Hrovatje mi povedó, kod naj stičem, da pridem do kurje gredí. Stisnem tisto krepelce pod pazho, puško, ter grem skrivaj hiše iskat. Kmalu sem bil našel v zatišji precej veliko poslopje. Vse odperto. Dolgo iščem, predno res izpodim kokodačko; zdaj sem metal in metal polenje, predno sem jo zadel. Veselo jo zagrabim za bedro in hočem naglo izbežati, ker nekaj čudno mi je bilo pri sercu, menda zato ker sem kradel. Kar zapomplá zadej eden, spredej eden in vse černo je bilo Francoza okoli mene in moje kokoši. Kakor bi zinil, nisem imel ne kure ne puške, pa imel sem zvezane roke.

Potaknejo me tisto noč v nek grad, menda se jim je drugam mudilo. Tam dobom tovaršije veliko. Vsi so čudno blebetavsali, samo eden je bil, lep Štajerec, da se je človek še pomenil ž njim po božje. Lahko bi bili ušli, da smo le kaj pri rokah imeli, da bi bili potolkli tista dva vojaka, ki sta stražila. Jaz spim — tako je bilo po eni čez polnoči —, ko me Štajerec podreza: „Prijatelj, vstani pobegnemo.“—„To pa to, kedar hočeš“, rečem jaz, pogledam okoli sebe in vidim, da že pol vjetnikov ni več pričujočih. Odtergali so bili tamkaj, kamor gospoda peš hojeva, dve deski in poderséli so bili eni precej navzdol, eni pa si niso upali, kar niso vedeli, ali se pride po tej poti do terdih tal, ali v kakovo gnojnico. „Le za menoj brat Štajerec“, pravim in zdersnem po žlebu navzdol, — šentaj, take poti še nisem hodil, ni vozil se, ni dersel potlej nikdar več. Kmalu pridem do tal, mesečino sem vidil skozi neko luknjo. Predno je bila četert ure, tekla sva že s Štajercem po tèmi, naprej vse vprek. Včasi sva se morala ogniti kacemu kerdelu, vendar

drugo jutro sva z veseljem razvidila, da beživa proti domu. Kdo bode vojske iskal, vzlasti v tuji deželi in pa na potu, po kterem se pride v ljubo domá. Po dnevi sva se ogibala ljudi, po noči sva jo pa rezala naravnost po cesti.

Zvečer je bilo že temno, ko prideva do doma, do mojega. Ovbe, koliko veselja so mati imeli! Pajdaš moj, Štajerec, je šel drugo jutro na vse zgodaj svojo pot. Jaz pak sem prepovedal domačim okrog pripovedovati, da sem domá, kajti moral bi se bil oglasiti pri gosposki, in ta bi me bila vteknila zopet v vojaško suknjo, česar pa nisem bil nič posebno želján. Pa je bil že šent, da mi je povsod narobe lezlo. Bil se v hiši zapert in sem zibal malo sestro, drugi domači so delali na polji. Okno je bilo odperto in kaj vem, kaj je prineslo sosedovega pastirja, pride mi kukat na okno in ko mene zagleda, jame mi kričati: „Oho, lej ga Franceta! nihče ni vedel da si domá.“ Jaz se prestrašim. „Da bi te palica potipala, kaj moraš povsod nos vtekniti — pravim mu jezno. — To ti povem pastirče! ako mi zineš z eno besedo komu v vasi, da sem jaz doma, potlej ti bom nogo za vrat del in vse kosti preterl, pohodil te kakor žaba!“ Pastirja je bilo strah in groza potem ves teden; ni mogel ni jesti ni piti, zmirom je mislil, kako ga bom jaz davil. Revše, preveč sem ga bil ostrašil; ko bi ga bil z lepo besedo poprosil, bil bi bolje storil za-se. Jeli so namreč sosedovi dečka popraševati: „Kaj ti je pa Tone, da ne ješ? ali si bolan?“ Pastir nastavi rokav na oči, milo zajoka in pravi: „Nisem ne bolan.“ „Kaj pak ti je?“ Lukatov France je rekel, da mi bo nogo za vrat del. Tako so izvlekli iz njega, da sem jaz doma. Kar pa eden vé, vé drugi; kar vsa vas ve, tudi gosposka izve. Kaj storim jaz? le poslušajte, moja glava ni tak bet, kakor kdo misli. Mati so imeli še star raš iz tistih časov, ko so se možili in mojega očeta vzeli. — Bog jim še v večnosti povračaj, da so to storili! Tisto obleko jaz oblečem, obrijem se na gladko, prečešem lase v lepo prečo prek sredi glave, rutico verhu ogernem in raca na vodi, pred hišo sem se v mlaki ogledal, tako dekle sem bil, da je samo za dlako manjkalo in sam va-se bi se bil zagledal in zatelebal. In kaj bi bilo potlej! Ljudje bi od mene pripoved zložili, kakor od Pavliha in še vse drugače. Pod pazho sem stisnil s preveslom prevezano staro terlico in hajdimo na Štajersko lan tret. Doli ob plotu sem muzal mimo ranjcega kerstnega botra Prikrelca, ki je voli pasel. „Kam greš, deklica?“ praša me boter, ni me poznal. „Tret!“ odgovorim. „Saj ni še lan godán, ali je že?“ pravi boter. „Že!“ pravim jaz in grem dalje. Če me ta ni poznal, drugih me gotovo ne spozna nihče, rekel sem. Drugi dan je bila nedelja in gredoč sem moral k maši. Kaj menite, kako mi je bilo čudno: na moško stran nisem smel, na žensko se mi je greh zdelo,

torej se vstopim v sredo. Presneto sem nekterim dekličem zaslanjal. Fantje pak so ugibali: čegava je ta neki?

Srečno sem prišel na Štajersko; samo ko sem se prepeljaval čez Savo, je neki graničar, sitna žvirca, silil va-me brez nehanja. Nekaj časa sem se smejal, ko mi je vse štramljarije na uho pravil, mislé, da sem deklič, na zadnje pa se mi je že tako priskutil, da bi ga bil najrajši v Savo prekucnil. Potlej sem terl — ali terla — pri nekem grajščaku tri tedne. Vendar navеličam se ženskega dela in vse vkup veržem proč in grem pošteno v hlačah derva sekat. Tri leta sem bil ven in ven v hosti, že lep denar sem imel zaslužen, domú si pa nisem upal. Kar enkrat izvem, da je brat domá umerl in da mene iščejo. Kakor strel veržem sekiro za germ in hajdimo domú, in predno je tisti predpust minul, bil sem že gospodar.

Vse mi je šlo po volji, pšenica mi je plenjala, da so sosedje rekli: Luka je menda seme v žepu k poroki nesel. Nekteri poliček sem ga usušil, nekterega prijatla napojil, nekterega polha vjel — zdaj pa vendar nimam nič, vsem sem iz rok dal in še celo takim, ki me zametajo. Pa sem vendar še tič in enkrat bo vsega konec, samo mene ne, jaz grem v nebesa, ako ne gre nihče. Bog mi je vse zravnal, kakor mi je že svet krivil. Da bi le vesel bil, kedar umerjem, da se mu bom dobro odrezaval, najbolje da bi umerl pri poličku ali pa pri polhih. Hudiča se ne bojim, v pekel tudi ne grem, rajši se ž njim skregam in stepem.“

Tako je mož govoril nekaj iz vesele brezskerbnosti, še več pa iz srečne nevednosti. Jaz pak sem se, poslušaje starega polharja Luka, domislil besedí slavnega meniha Abrahama iz sedemnajstega stoletja, ki je djal, da se kranjski kmet celo hudiča ne boji.

O veznikih ni, niti, an, anti, nego, kakor kot (ko).

Ker želita verla in učena gg. domorodca, ki pretresata rabo pervih petih veznikov v Novicah (gl. l. 50., 52. p. l.; 4., 5., 8., 9. t. l.), da bi se še kdo oglasil zastran te reči; zato sem se lotil tega posla in razglašam to, kar sem zasledil v knjigah—to, kar sem zvedel po drugih Slovanih, in to, kar pametim iz maternega jezika. Naj privésim pa tudi naposled tudi nekoliko o rabi veznikov: k a k o r pa k o t, da ugodim „Učiteljskemu Tovaršu“.

Začnimo z veznikoma n i, n i t i. Da nam bo laže razsoditi, kaj je svojstvo slovanskega jezika, primerjajmo rabi serbski, (na ktero se g. Cigale posebno opira), rabo vseh drugih Slovanov — pa ne le knjižno, nego tudi narodno — s staroslovensko vred.

Mat. VI. 20. (serb. po Vuku 1847): (Sabirajte sebi blago na nebu), gdje ni moljac ni rdja ne kvari, -i gdje lupeži ne podkokavaju „i ne" kradu. [1])

Starosl. (Ostrom. l. 124): — ideže ni črьvь ni tьlja tьlitь, -ideže tatije ne podъkopovajątь ni kradątь. [2])

Slovenski (Kuzm. 1848): — „gde je ni mol, ni erja (sic) ne skvari, -i gde je tatjé ne podkopajo, niti je ne vkradnejo. [3])

Dalmat. 1584: — „ker jih ni moli, ni erja nesnej, -inu ker tatje nemogo k njim kopati inu ukrasti. — Trub. ima tukaj ne — inu ne. [4])

Bolg. (Neofit 1850): — „deto ni molec, nito rožda gi razvalê, -i deto hajduci te ne podkopuvat ni kradat". [5])

Rus. (1823—1850): — „gdě ni molь, ni rža ne istrebljajetъ, -i gdě vorg ne podkopyvajuı „i ne" kradutъ. [6])

Česki (1851): „kdež ani mol ani rez nekradau (-ou), -a kdež zloději nevykopávaji, ani nekradau". [7])

Poljski (1632—1738—1850): „— gdzie ani mól ani rdza psuje, -i gdzie złodzieje nie podkopawają ani kradną. [8])

Gornje-serbski (sorab., Frencel 1835): — „džež ani molje ani zerzav te same neskaža, a džež paduši so za nimi nekopaju, ani te same nekranja. [9])

Dolnje-serbski. (Fabricius 1822): — „žož daniž mole daniž zarz je ňeskaze a žož zlozeje ňepšekopaju, daniž ňehukšadnu". [10])

Mat. VI. 26. Serb.: (Pogledajte na ptice nebeske, kako) ne siju, niti žnju, ni sabiraju u žitnice.

Starosl. (Ostrom. l. 62.): — „ne sêjątь, ni žьnjątь, ni sъbirajątь vъ žitьnicą.

Slovenski (Kuzm.): — „one ne sejajo, ni ne ženjajo, niti spravljajo vu skegnje. — Trub. pa Dalm. imata tukaj trikrat ne (non).

---

[1]) Luk. XII. 33 pa: — „gdje se lupež *ne* prikučuje, *niti* moljac jede (tedaj bi se smelo Mat. VI. 20 tudi reči: gdje lupeži *ne* podkopavaju, *niti* kradu).

[2]) „ „ „ — „ideže tatь *ne* približajetьsę, *ni* tьlja tьlitь.

[3]) „ „ „ kama (kamor) se tát *ne* přiblíži, *niti* ga mol *ne* skvari.

[4]) „ „ „ tudi z Dalmatinom vred: *ne* — *inu ne*.

[5]) „ „ „ tudi *ni* — *ni* brez *ne*.

[6]) „ „ „ (kuda vorъ *ne* podhoditъ, *i* [gdě] molь *ne* sъdajetъ).

[7]) „ „ „ pa: „kdež zloděj dojiti nemůže, aniž mol kazi".

[8]) „ „ „ pervič „nie", drugič tudi „ani" brez „nie".

[9]) [10]) „ „ „ pervič sam *ne*, drugič pa spet kakor zgoraj *ani—ne* (daniž—ňe).

Bolg. — „ni sejet ni žnat, nito sobierat v žitnici te“.
Rus. „oně ni sějutъ, ni žnutъ, ni sobirajutъ vъ žitnicy“.
Česki: „žet ne seji, ani žnau, ani shromaždují do stodol.
Poljski: iž nie sieją, ani żną, ani zbierają do gumien. [11])
Gornje-serbski: (v)one nesyja, (v)one nežnu, ani nekhovaju itd.
Dolnje-serbski: „až ňeseju, daniž ňežnu, daniž... ňezgromaže“ itd.

Primerjaj temu še Luk. XII. 27; Luk. XII. 68; Jan. XIV. 17 in Djanje Apost. XXVIII, 21. Tudi na leteh in drugih mestih se veže (knjižna) raba veznikov ni, niti v vsakem izmed teh sv. pisem po svoje „do malega“ s poprejšnjo. (Mat. VI. 20; 26 pa Luk. XIII. 33). Ostroško sv. pismo se vjema sploh z Ostromirom; tako tudi bolgarsko in poljsko, t. j. v zadnjih štirih knjigah se rabijo vezniki ni, nito, ani v vseh spredaj povedanih (pa tudi v mnogih drugih) primerih... brez nikavnice ne (p. „nie“), naj spadajo ti primeri po Cigaletovo k pervi ali drugi versti. To nam kaže očitno primer Mat. VI. 20, ki mu je perva polovica perve, druga pa druge verste (kakor Mat. VI. 26; Luk. XII. 27, 33.; Luk. XII. 68; Jan. XIV. 17 in Dj. Ap. XXVIII. 21).

Če pa pregledamo besedo drugih narečij slovanskih v naštetih primerih, vidimo, da je ta raba različna, zlasti v primerih „druge verste“, v kteri nahajamo ni (niti), ani (aniž) itd. zdaj brez nikavnice „ne“, zdaj ž njo vred. Še različnejša je pa, če privzamemo n. pr. iz českega in poljskega jezika nekoliko „narodnega“ (neknjižnega) blaga.

Res je, da izpuščajo (pogostoma, ne vselej) Serbi, Hrovatje pa Bolgari, kakor terdi g. Cigale v primerih ni — ni (niti — niti) v oni izreki, v kteri (ali v onih izrekah, v kterih) se nahaja ni ali niti za lat. nec — nec (neque — neque), in to ne le v knjigah, ampak tudi v narodnem govoru.

Naj napišem tukaj le te besede iz Vukove oporoke, ki sem jo dobil po prijateljstvu v roke:... „Zemlju u Loznici... ostavljam... Ani... ali da je ne može ni prodati, ni založiti, niti ikakvim drugim načinom obteretiti“.

Res je pa tudi, kakor terdi g. Svetec, (in to poterjujem tudi iz svoje vedí), da naš slovenski narod — zlasti Kostelec, Osilničan pa Beli Kranjec okoli Metlike — tudi v takih primerih — ne izpušča nikdar nikavnice „ne“, nego jo postavlja pred dopovedni glagol, čeravno se nahaja ni ali niti že v stavku. Ti naši ljudjé govoré tedaj, kar se tiče teh veznikov, kakor ogerski Slovenci (Kuzmič) itd.

---

[11]) Neki Poljak, ki le za silo po nemški lomi, pa mi je prevel (po nemški besedi) mahom gladko: *ani nie* sieją, *ani nie* żną, *ani nie* zbierają itd.

Spomina vredno je to, da se sklada s slovensko rabo tudi gornje-serbska in dolnje-serbska (v daljnih Lužicah gornjih in dolnjih). Vsi vemo, da živé naši lužiški bratje sredi Nemcev, in kako so se že ponemčili. Tako govorjenje se pa ne veže niti z nemškim, niti s tujim sploh. — Nehotoma moramo tedaj vprašati: Kje ali kedaj so se navzeli te navade?

Zastran českega jezika veli g. C. sam, (Nov. t. l. str. 66), da se nahaja v Jungmanovem slovniku, pa v Zikmundovi skladbi primerov za ani (sosebno za podstavljeni aniž =niti) brez „ne" toliko, kolikor za ani ne *). — To isto, kar v českem, piše g. C. na dalje, velja menda zastran „poljskega narečja". Primeri njegovim izgledom tudi tega le: „Zył jeszcze, ale ani się ruszyć, ani mówić nie mógeł (Perz. Cyr.—Linde.) Želé pa zvedeti, kako govori poljski narod, poprašam svojega Poljaka prostaka, zvoni li mu to po poljski: „Ni pachnie, ni śmierdzi"; ali on odmaje. Vprašam ga spet: Kaj pa tako: Ni nie pachnie, ni nie śmierdzi." Pa vnovič odmaje in reče: „Ani nie pachnie, ani nie śmierdzi."

Vprašam na to nalašč še nekega drugega terdega Poljaka ravno tako, pa tudi ta je odmajal na pervo dvoje prašanje, in popravil potem ta izrek sam ob sebi tako kakor njegov rojak. Poprašam še enega (gosposkega) Poljaka, kako se pravi po poljski: „nec olet, nec foetet". (Nalašč sem vprašal po latinski). On: „Ani pachnie, ani śmierdzi". Ko pa mu povem, kako sta mi povedala to misel po poljski njegova rojaka, pomisli in mi poterdi, da govori „narod" res tako, kakor sta mi povedala ona, „ali njega da je zapeljala... latinska beseda. To pa je bil moj namen.

Ravno tako sem izvedoval in izvedel, da tudi češki narod ne pravi n. pr. nikdar: „ani voni, ani smerdí", nego: „ani ne voní, ani ne smrdí".

Tako mi je prevel neki Čeh tudi besede Mat. VI. 26 brez pomislika (na naglem), „ani ne žnou, ani ne shromaždují" itd.

Po tem sodim tudi jaz, da je pismouke češke in poljske zapeljevala in da jih še zapeljuje latinščina pa nemščina. — Kaj pa porečemo o Staroslovencih, Bolgarih, Serbih, Rusih?

(Dalje in konec prihodnjič.)

*) Prim. izgledom brez „ne", ki so v Novicah (str. 66) navedeni, tudi Mat. VI. 20.

Besednik.

Naznanilo zastran razpisanih daril za leto 1864. Vsled razpisanega darila za najboljšo pripovedko prišlo je družbi sv. Mohora pet izvirnih in ena prestavljena povest. V seji 23. m. m. se je odločilo po čezpolovičnici glasov razpisano darilo 100 gld. zgodovinski povesti „Juri Kozjak, slovenski janičar“, 50 goldinarjev se je pa podarilo povesti „Hudo brezno ali gozdnarjev rejenec“, prekrasni po osnovi in po besedi, samo da bode komaj tri tiskane pole obširna; pervo je spisal g. J. Jurčič v Ljubljani, drugo pa g. prof. Fr. Erjavec v Zagrebu. — Natoroznanskega spisa ni prišlo nobenega, potopisno darilo 30 gld. se je pa podelilo sestavku „Ozir po goriškem in teržaškem Primorji in romanje v prestari Oglej“; spisal ga je g. Levičnik v Železnikah. Ostali rokopisi se pošljejo gg. pisavcem nazaj, da je še sem ter tje popravijo ali predelajo in, če so volje, spet o svojem času v presojo pošljejo.

Razpis družbinih daril za leto 1865. V povzdigo domače književnosti in v omiko slovenskega národa razpisuje s tem družba sv. Mohora za leto 1865 sledeča darila:

a) *sto* goldinarjev za najboljšo izvirno povest v obsegu petih tiskanih pol; predmet naj se jej vzame iz domače zgodovine ali se vsaj oslanja na-njo;

b) *petdeset* goldinarjev za najboljšo izvirno pripovedko iz družinskega življenja sploh, v obsegu blizo treh tiskanih pol. Če ne pride nobene take, darila vredne izvirne pripovedke, podelí se darilo najmičniši prestavljeni povesti, ki pa mora vsaj blizo pet pol obširna biti; in

c) *dvadeset* goldinarjev zá najboljši sestavek podučnega (gospodarskega, natoroznanskega ali sploh opisovavnega) zapopadka v obsegu ene pole.

Vsi spisi naj bodo prav lahko umevni in zanimivi, da bodo mladino in odraščene pošteno razveseljevali ter jim um in serce požlahtnovali. Vsi rokopisi naj se pošljejo družbi franko vsaj do 1. decembra tekočega leta brez podpisanega imena in sicer toliko gotoviše do tega časa, ker se v prihodnje ustanovljeni obrok ne bode več podaljševal. Darila se izplačajo na Vodnikov dan (2. febr.) prihodnjega leta.

Odbor družbe sv. Mohora.

V Celovcu 23. marca 1864.

Družba sv. Mohora leta 1864. Število družnikov, letnih in dosmertnih, se če dalje bolj množi; tudi iz Kranjskega se jih več in več oglaša. Letos bode izdala družba še eno knjigo več kakor lani, namreč: 1) Večernice s povestjo „oče in sin“ in s sestavkoma „Cerkev sv. Križa pri Belaku“ in „Ozir po Primorji itd.“; 2) bukvice „Jezus Kristus devicam, svojim nevestam na serce govorí“ od g. prof. A. Lesarja; 3) zgodovinsko povest „Juri Kozjak, slovenski janičar“ od J. Jurčiča, 4) pripovedko „Hudo brezno ali gozdnarjev rejenec“ od g. prof. Fr. Erjavca in 5) Koledarček za leto 1865 z imenikom čast. družnikov. Vse te knjige se razpošljejo, če ne prej, vsaj perve dni mesca julja. Kdor želí za tekoče leto še pristopiti, naj se oglasí vsaj do konca maja, ker se tedaj dá imenik v natis. Letnina iznaša 1 goldinar, dosmertnina pa 15 gld. Želeti bi bilo, da najde prekoristna družba sv. Mohora povsod obilno podpore med kmeštvom in med gospodo, pa tudi med dijaško mladino (ktera sme katoliškim družbam (bratovščinam) brez skerbi kot ud pristopiti, kar je pri drugih društvih se ve dá prepovedano), da bode mogla vsako leto še več koristnih bukev na svitlo dati in še več v povzdigo domače književnosti in v omiko slovenskega naroda storiti.

Slovenska slovnica za domačo in šolsko rabo. Tretji popravljeni natis. V Celovcu 1864. V založbi E. Lieglove knjigarnice. — Pod tem naslovom je prišla pred nekaj dnevi moja „slovenska slovnica“, v tretje natisnjena, na svitlo. Kolikor mi je bilo mogoče, predelal in popravil sem jo v marsičem, sosebno v glasoslovji, sklanjatvi in skladnji, da se prikaže še v rabniši obliki pred slovenskim svetom. Vodila so mi bila ta ista kakor pri drugi izdavi; samo v pisavi polglasnega **e** pred **r**^{om} sem krenil po starem poti, da ne bode v tej zadevi razlike med slovnico in ostalimi šolskimi bukvami. Ali sem jo povsod pravo zadel, tega se ne upam terditi; navdaja me vendar sladko upanje, da jo prijazno sprejme večina Slovencev kakor drugo izdavo. Prizadjala mi je dosti truda in premišljevanja; kdor vé bolje, široko mu polje. S pošteno moško besedo naj me podučí, hvaležen mu bodem; puhlim zabavljivcam ne bodem odgovarjal. Pri tej priložnosti se serčno zahvaljam čast. gg. Cegnarju, Marnu, Svetcu, Valjavcu in Žepiču za marsiktero prijazno opombo; gosp. Marnu in Praprotniku pa še posebej tudi za prijazno podporo pri tiskarskih popravah. Gosp. J. Blaznik v Ljubljani je knjigo prekrasno natisnil, g. založnik jej ceno prav nizko postavil. Šteje 256 straní v osmerki in velja po vseh slovenskih mestih 1 gld. 12 nkr. A. Janežič.

* Učeni g. Ivan Berčić v Zadru, slavno znan po svoji „glagolski čitanki“ in po „Bukvarju starosl. jezika z glagolskimi pismeni“, priredil je za tisk novo preimenitno delo, — sv. pismo v staroslovenskem jeziku, ki ga pod naslovom **„Ulomci svetega**

pisma obojega uvjeta staroslovenskim jezikom iz rukopisah i tiskanih knjigah hrvatskoga razreda" v petih zvezkih v kratkem na svitlo dá. Obsegal bode I. zv.: odlomke Mozesovih, kraljevih in zgodovinskih bukev, kakor tudi Ezdrine, Tobijeve, Juditine in Estrine bukve; II. zv. Davidove pesmi in odlomke Jobovih in modrostinih bukev; III. zv. odlomke velikih in malih prerokov in makabejskih bukev; IV. zv. odlomke štirih evangelij in V. zv. odlomke apostoljskega djanja in pisem sv. Pavla, Jakopa, Petra, Janeza itd. Vsakemu zvezku bode pridjano kazalo poglavij, stihov in starih rokopisov s potrebnimi popravki. Najprej izide II. zvezek. Cena vsaki knjigi je za naročnike vseh petih zvezkov 1 gld. a. v. ali za vse vkup 4 gld., če se popred plačajo. Opominjamo vse prijatelje staroslovenske književnosti na to preimenitno delo, da se po njem bolj in bolj seznanimo s častitljivim jezikom staroslovenskim. Kdor se želí naročiti, naj se oglasí vsaj do 15. t. m. pri g. izdatelju v Zadru ali pri vredništvu slov. Glasnika, ki radovoljno prejema naročila na to delo.

* Berila za 8. gimnazijalni razred povsod težko pričakujemo. Sestavljeno je že nekaj časa; sedaj ga učeni g. prof. Miklosič še enkrat pregleduje. Pričakovati je torej, da nam vsaj do začetka prihodnjega šolskega leta izide. Upamo in želimo samo to, da se lepoznanski književnosti v njem obširniše polje odloči kakor v dosedanjih berilih.

* Na Dunaju se je odperla nova slovanska kavarnica na najlepšem in najživejšem kraju celega mesta: v podaljšanih koroških ulicah pred Elizabetinim mostom. — Tudi slovanska čitavnica se neki v kratkem vstanoví; prošnja za dovoljenje je že vložena.

Zastavica.

Beseda moja je zložena
Iz dveh različnega pomena:

1.

Je perva živež, umetnija
Edina skoraj planšarja;
Poznade pa jo tud kupčija,
Tèr mnogo sem ter tje prodá.

2.

Je druga — živahna cvetlica,
V rudeči barvi se svetlí;
Ko cvet odpade ji, glavica
Ji zernja vkusnega kipí.

1. + 2.

Zložite vkup obe besedi
Po versti — z vezno glasnico;
In reveža po vsakem redi
Zložena pomenila bo.

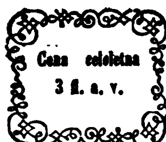
*

Zdaj lahko jo ugane vsak,
Scer je gotovo — siromak. St.

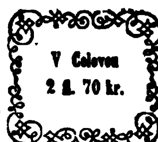
Vganjka zastavice v 3. listu: Perst—Terst. Pervi jo je uganil in prejel darilo g. S. Incko, bogoslovec v Celovcu; dalje gg. K. Klun, bogosl. v Ljubljani, L. Gerjol, bogosl. v Ljublj.; J. Gomilšak, bogosl. v Gradcu; B. Vomberger, župnik,

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 5. V Celovcu 1. maja 1864. X. zv.

Upanje.

Med mladim cvetjem rajskega pro-
stora
Se suče radostna pri stvari stvar;
Pridruži možu krasna se Pandora,
Prinese iz Olimpa čudni dar.

Bogovi so jo vsi obdarovali,
Pripeljal ženo Hermes je na svet;
K darém posodo so zakrito dali:
„Če jo odpreš, končan je zemlji cvet.“—

Al glas pozabi svetega povelja,
Napihne človek v sladki sreči se,
Pandoro zapelja polnost veselja,
Posodi radovedna krov odpre.

In reve kakor blisk na svet zletijo,
Ter mirno zemljo strese hud vihar;
Solze rudeča lica zatemnijo,
Zbudí se mraz, zapeče solnčni žar.

Tako nesreča je na svet priderla,
Po njem razsaja celi dolgi čas;
Prepozno krov Pandora je zaperla,
En dar ostal v posodi je za nas.

Ko žugajo požreti te valovi,
Ko peče plamen serčnih bolečin,
Z oblaki tmino delajo vetrovi
In žarke jasnih skrivajo višin:

Gorí ti vendar zmirom zvezda krasna,
Naj še tako bučí nadlog vihar,
V obzorji ena stran ostane jasna:
Nebeškega je upa svitli žar!

A. Okiški.

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

I. Hlapec in gospodar.

Ako si starega Oralka prašal: „Kedaj so bili Turki na zadnje v deželi“, odgovarjal ti je: „Tačas, ko jih je bil tisti Domen pripeljal — Bog mu grehe odpusti!“ In če si mu bil siten in si dalje

popraševal: „Vi, oče Oralkov, kedaj pa je bilo to“, odgovoril je stari zgubani in skljućeni možiček vselej: „I kaj meniš, to je že davno. Ko sem jaz pastirčeval in še bos hodil — tega je že obilo dve manj ko sedemdeset — tačas se je bil ranjki Habjan, starega oče, drugoč oženil. Domen pa je bil Turke prignal, ko je Habjan ravno v zibeli ležal; le seštej, koliko let je že tega. Pri taki priliki je imel Oralek navado pipico iz ust sneti, sterkati jo ob nohet pri palcu, stisniti jo med kolena in počasi in na dolgo praviti o Domnu — ali kakor se to ime v litanijah bere o „Damjanu.“ Ko bi imel tako pamet, da bi si bil mogel Oralkovo povest do besede zapomniti, rad bi jo bil častitim bravcem po starčevem jeziku povedal; a ker sem si jo le po obsežku v spominu ohranil, hočem jo s svojo besedo priobčiti.

Neka deklica v vasi * (ime nič ne dé) bila je tako srečna, da je v deveto vas zaslovela zavoljo svoje berhkosti. Ali ni je sreče brez nesreče, tako je tudi ona imela svoje križe in težave: manjkalo jej je posvetnega premoženja. Ta napaka je edino kazila, da je niso šteli za najlepšo, in da se snubač le ni hotel ter ni hotel prikazati. Kjer pa je že ena nesreča, vgnjezdi se le prerada še druga, včasi sedemkrat hujša od perve. Tako se je tudi naši ubogi deklici primerilo, da jej je že, ko je mladostna lepota slovo jemala, deviška nedolžnost splavala po vodi in mali posiljenček prišel na svet, kterega so kerstili Domna, ker je ravno na Kozma in Damjana dan beli svet zagledal. Mlada mati, preganjevana in psovana, ni vedela, kam z malim červičkom, ki se ni bil druzega zadolžil, kakor da se je roditi prederznil, in kterega vendar nihče ni hotel pod streho.

V tej revi se je usmili Jurec, nič napečen mož, in vzame dete za rejenca. Imel je potem dečka skoraj kakor svojega. Ko je dorastel, bil mu je hlapec in na pol gospodar. Tudi njegovi materi je dal kočo na koncu vasi, ko se je postarala, da jej ni bilo več delati kakor dekli.

Domen je bil čverst mladenič, za moč vsacemu v okolici kos. Imel je bojè posebno lepe černe oči, sicer pa ničesa druzega, česar iščejo ljudjé, zvlasti dekliči na človeku, da rekó potem: lep je. Vendar svet je poreden, kar je Adam jabelka odkerhnil. Tako so tudi nekteri govorili, da ni nihče tako svitlega pogleda, kakor Domen, ako ga kdo vjezi. Tega pa ni vsak terdil, ker ni bilo lahko viditi ga v jezi. Bil je tiha dobra duša, malo besedí je šlo njemu čez zobe, nikoli nobena nepotrebna. Eni — sosebno stari ljudjé, so ga hvalili, da je moder, eni pak so odkimovali rekši: „Jaz ne zaupam veliko temu človeku; tiha voda jezove podira, pravi star prigovor.“ Zopet drugi so djali: „Taki ljudje so najbolji, ako se obernejo k dobremu; največi hudodejci pak, ako se hudobi nagnó.“

Jurec je imel tudi osemnajst let staro hčer Anko. Oralek je terdil, da ni bilo otovrej dekleta v fari, ni ne popred, ni ga ne bode pozneje, kakor je bila Jurčeva Anka. Jurcu se je v serce dobro zdelo, da bode lahko dobil zeta, kakoršnega nihče v vasi. „Čedna deklica“, mislil je včasi na samem, „in pa če še ni čisto gola in brez petic, taka se že z lepo odpravi od hiše, ali pa kaj čednega k hiši dobi.“ Pretekli predpust je že menil, da dobode zeta, kajti poprašal je bil mladenič, bogat in malo in dosti ne gerd za deklico. Gospodar bi se ga ne bil branil, a hči je imela nekove muhe; precej pri pervi besedi si je snubca odpodila rekši: ne morem. Jurcu tu ni bilo po godi, tembolj ker mu ni vedela vzroka povedati. „Zakaj ga nečeš“, godernjal je, „bogat je, lep je, premlad ni ne on ni ti; jaz torej ne vem in ne vidim, zakaj bi se tak ženin odganjal. Pa delaj, kakor hočeš, to ti povem, če boš termo imela, termo boš dobila v zakon.“ Za tém se je Jurec jezno deržal ene dni. Znotrej pak ga je grizlo: „Kaj, ko bi se jej kaj mlelo v glavici, kar ne gre v mojo vrečo!“

Ljudjé so si šepetali skrivaj vzrok, zakaj Anka ženina ni marala. Vsi so bili skoraj enih misli, da ravná nespametno; gotovega pa ni nihče nič vedel, zakaj ako so tovaršice Anke same povpraševale: je-li res ali ne, kar se govori, bila je vselej huda in je odgovorila: „Jaz ne vem, kaj sem komu storila, da ravno mene ne pusté jeziki pri miru.“

Zunaj je tema ležala verhu gostega snega. Mraz je bilo, da se je vse umikalo v gorke izbe. Živega človeka ni bilo na vasi; le tu pa tam je rojil in lajal kak pes z ogla na ogel, zvest varuh gospodarjevega domovja in svoje lastne pesje lópe za hlevom. Tu in tam so se bile ženske že vsedle za brenčeči kolovrat, stare matere za peč. Konci vasi v Jurčevi hiši so tudi sedeli vsa družina, od gospodarja do pastirja, okrog velicega omizja pri kmečki večerji. Gospodar je bil danes slabo pri volji. Z jezo je kruh rezal, nikogar nič prašal, nič odgovarjal; čelo pak se mu je vedno gerbančilo in obervi so mu lezle vkup. Ko so hlapci in dekla videli, da mu nekaj ni po všeči, molčali so vsi, celo hči ni zinila besede. „Kaj mu je neki?“ ugibala sta hlapca, „v koprivah se menda ni opekel, saj je sneg.“

Po večerji pa reče Jurec družini: „Nocoj ne boste predle, vé dekle! ni ne bomo vkup molili, le pojdite spat; ti pa, Domen, ostani malo tukaj, da ti nekaj povem.“

Vsi se izmuzajo ven, toda neradi, ker je vsakega mikalo, kako bode gospodar govoril Domnu. Kaj mu bode povedal, to se jim je dozdevalo. „A kdo mu je jezik stegnil“, govorile so dekle med seboj, „res nekteri ljudjé morajo klopotati! Meni se Anka smili.“ Hlapci pak so se pomuzovali Domnu, kakor bi mu hoteli reči: „Šent, za božji svet ne bi bil zdaj-le rad v tvoji koži!“

Zdajci je sedel Domen sam Jurcu nasproti za hrastovo mizo. Anka, kteri je bil oče tudi namignil naj počaka, sedla je bila v bolj temen kraj za vrata, in plaho gledala očeta. Očetov obraz in morda lastna vest jej ni nič dobrega prerokovala. Nekoliko časa molčé sloni stari Jurec na oglu in gleda po mizi. Naposled jame z ostro besedo:

„Domen! tvojo mater je vse preganjalo, nihče je ni maral. Morala bi te bila v rési poroditi, kakor divja neumna žival, in vihar bi ti bil boter in sova bi ti bila pela pesem v zibeli na dežji! A jaz sem bil tisti, ki se je usmilil, dá, tebe in njo pod streho sprejel.“

„Že dostikrat ste mi pravili vi in mati moja“, hlapec odgovori.

„Res sem ti jaz nekterokrat pravil, pa vendar si nisi v glavo vtisnil. Kajti ne bi se bilo dogodilo to, kar slišim, da se je, ko ne bi bil pozabil, da si prišel brez očeta in brez pomoči v mojo hišo. Jaz sem ti iz usmiljenja dajal streho, ko si se še hoditi učil; pri moji skledi si zajemal pozneje, od mojega hleba si rezal, ničesa nisem zapiral pred teboj.“

„To vem! zakaj mi pa pravite to?“ odgovorí hlapec Domen nevoljen.

„Če si kedaj šel z mojega doma, vedel si, da te čaka gotova večerja. Če si česa potreboval, vse sem ti kupil, kakor svojemu sinu, ki mi ga je Bog vzel, — da bi ga ne bil! In ko tvoja mati ni mogla več služiti, dal sem jej svojo kočo, da osebenkuje v njej. In od tebe nisem upal druzega, samo da mi bodeš hvaležen.“

„Kdo pa se je prederznil reči, da nisem hvaležen!“

„Sedem cerkvá govorí o tvoji nehvaležnosti — in ti si upaš prašati me, kdo je rekel! Zares motil si me, a ne boš me dalje, vse vezí med nama so pretergane; poišči si druzega, da te bo tako imel in da mu boš tako povračal!“

Čudno je bilo, kako je hlapec Domen sedel s prekrižanima komolcema na mizo upert in serpo gledal starega gospodarja, ki mu je jeza rudila upadeno lice.

„Ktera je tista moja nehvaležnost, ki sedem cerkvá govorí o njej? Jaz ne vem nobene“, reče hlapec.

„To je res! tebi se ne zdí to nič, ako se hoče hči tistega moža zapeljati, ki ti je nameščeval očeta, ki ga naj bi bil blisk zadel, kajti hudoben človek je moral biti, da se ni izdal in da si ga še tvoja mati ni upala imenovati, reva! — Zakaj se jokaš, deklina!“ oberne se oče k hčeri. — „Zdaj še le vem in razumem, zakaj ti ni bilo na volji možiti se po mojem izbiranji; hčerka bi rada izbirala po svojem, rada precej pervega moža, bodi tak ali tak, pošten ali berač; to se vé, stari naj godernja in govorí, kar hoče, naj misli in méri, kakor že bodi! Ali ne bo veljala tako,

kakor se bo zgodilo v tvoji glavi; ne, dokler bo mezinec gibal na moji roci, le dobro me poslušaj!“

„Jaz nisem nikdar zinil nespodobne besede vaši hčeri“, reče hlapec Domen. „Da sem jo pa rajši videl, ko vsacega človeka na tem svetu, to je bilo zató, ker sem menil, da ni tako nemogoče, česar jaz želim in — če se ne motim — tudi ona. Jaz sem vam delal pridno, kakor bi bili moj oče, celó še bolj. Ne vem, kakov sin bi si bil bolj trudil množiti vaše bogastvo ko jaz. Poznate me dobro; je-li potem tako nemogoče, da dovolite in jaz in Anka bova srečna.“

„Kaj ti ne trešči v glavo, hlapče!“ zagermí stari. „Kaj še; jaz bi ti dajal hčer! Že res, ako psu ponudiš grizo kruha, šavsne te za roko. Kam človek zaide!“ Rekši vstane stari mož izza mize in čudé se in godernjaje gre dva pota od mize do vrat.

„Domen! da ti naravnost povem, imel sem te rad, rajši ko vsacega hlapca, dokler si bil pameten, do nocojšnjega večera, ko mi je gospod Sova povedal, kako ljudjé govoré o moji hiši. Imel sem zmirom namen dati ti kolibo v last, kjer tvoja mati osebenkuje, da bi bil imel na stare dni kam zahajati. Da bi te pa za zeta vzel, tega nisem nikdar mislil in nisem mogel misliti, da bi se v tebi kaj tako abotnega ugrelo. Kako bi se oklic glasil z lece, ko bi oznanjevali: Domen, nezakonski sin očeta Nevemokterega, jemlje poštenega moža pošteno hčer. — Ne kratko ni malo ne; to je neumno!“

„Tedaj jaz nisem pošten ko vi in vaša hči?“ praša hlapec tako, da je Jurec za dve stopinji prijazneje jel govoriti.

„Tega nisem rekel, Domen! A tvoj oče ni bil pošten, to sem že rekel. Ko bi imel poštenega, svetu znanega očeta, ne bi rekel; zdaj pa ne vem kdo si, da-si vem, kakov si. Žal mi je, pa to naj ti nikdar več v misel ne pride, da bi vzel mojo Anko.“

Deklica, ki je doslej tiho jokala v kotu, jame na glas ihteti.

„Zato boš pa pobral svoje reči“, govorí dalje gospodar, „in pojdeš, kamor te sreča žene, poišči si druzega gospodarja. To lahko razvidiš, da v moji hiši ne moreš dalje živeti zavoljo Anke ne, če že zavoljo jezikov.“

„Še ta večer grem!“ odgovori hlapec. „Bog me varuj, da bi vam bil za nadlego, rajši nečem živeti pri ljudéh kakor po sili; in verjemite mi, za zdaj-le bi bili vi meni večo dobroto storili, ko bi me bili pustili, da bi se bil rodil v resi sredi gozda in tam umerl.“

Jurcu, ki ni bil napečen mož prav za prav, segle so te besede v serce. „No! Domen“, rekel je, „sreče je veliko po širocem svetu, jaz ti nisem nevoščljiv, Bog vé da ne, dal ti bom že nekaj, da boš živel, in delo boš imel še kedaj pri moji hiši; tega pak ne morem dovoliti, vse drugo —“

„Ne maram — Bog vam poverni, kar ste mi dali, dalje dolga nečem delati. — Gospod Sova mi je torej tudi to srečo naklonil, da me izganjate na zimo in na mraz iz hiše, po noči, ko še psu ljudjé pod klopjo privošijo gorko mestice! Gospod Sova me ni mogel videti pri vas že, kar sem vzrastel iz otročjih hlač, tega sem se prepričal. Dobro vem, kako je pazil na-me, še ko sem bil pastir; tudi vem, da je lansko leto pregovarjal župana, naj mene ulovi in da gosposki za vojaka. In zdaj je menil, da me vam mora zopet on pervi tožiti! Zakaj? vrag vedi, jaz sem ga pustil pri miru. Kaj mi mar? A gleda naj, kod bom zdaj hodil, ker ne pozna me še, zadnjo mi je naredil. O naj odgovarja, kjer hoče, ako bom napravil eno, ki si je ni v svesti."

„Saj mi ni Sova povedal, ali sem njega imenoval?" reče stari gospodar, ki mu je zdaj na misel prišlo, kako nespameten je bil, da je tožnika povedal.

„Imenovali ste ga, morda se vam je zareklo; toda tudi ko bi ga ne bili povedali, jaz bi ga bil uganil, kdo me je tožil. Le pustite, bodeva se že midva pomenila pri priliki!"

Domen pobere po teh besedah svojo kučmo z zamizja in vstane. Deklico prime za roko in jej reče: „Nič ne jokaj, Anka! Tvoj oče so me sicer nehvaležnega imenovali, pa videli bodo, da nisem tak, kakor jim je govoril Sova in kakor ljudjé govoré. Prosto ti je od mene, moži se in srečna bodi; jaz ne bom prašal več za teboj, pa tudi za kako drugo ne, kajti ko bi bil kedaj ljubil ktero, bil bi samo tebe. Slišala si, da so me oče z gerdo izpodili."

Stisne jej roko in odide. Anka pa, ki ni mogla spregovoriti besedice, pokrije si z obema rokama obraz in joka, da se je očetu jela smiliti.

„Jaz le ne vem, kako moreš tako nespametna biti! Le ne misli, da je sam ta na svetu. Ne manjka se jih, ki bodo boljši za-te in za svet", rekel je oče hčeri.

„Saj ni storil ničesa, in izpodili ste ga z gerdo! Ah, za-me ne bote dobili nobenega in ko bi ga tudi, jaz ga ne maram. Oče to je preveč!"

„Jaz bi ti povedal, kako se z menoj govori — pa naj bo za drugo pot. Idi zdaj spat! naj se ti ne senjá o njem, moraš ga z nimar pustiti. Če ti je še kaj nezblojenega razuma v glavi, moraš razvideti, da ne sme dalje pod mojo streho spati, saj si ga še dozdaj v oči bodla in on tebe."

Gospodar sname kožuh s peči, ogerne ga in še enkrat opominjevaje hčer, naj se odpravi spat, odide za hlapcem. Nekaj je moža priganjalo, da bi pogledal, kam je šel hlapec. Zakaj? sam ni vedel. Zadnje besede Domnove, ko je rekel „pomenila se bova s Sovo" niso mu dale mirú. Moral si je priterditi, da se je tudi njemu že od nekdaj hlapec Domen grozno čuden človek zdel; ni ga mogel popolnoma spoznati in razumeti. Zavoljo te prikritosti

ravno ga ni mogel nikdar ljubiti prav ,kakor bi ga bil sicer ljubil, in iz istega razloga ga je nejevolja prijela in nekak strah ga je prešinil, ko je slišal, da Domen hčer njegovo rad vidi. Zaletelo se je bilo možu, ko je povedal, kdo mu je pravil pervi to reč, in videl je, da je bil hlapec besedo pobral tako naglo, kakor jo je on brez premislika izustil. „Ko bi se hotel meščevati nad njim?“ mislil je stari gospodar in pot ga oblije po čelu.

Najpervo stopi v konjski hlev, kjer so spali hlapci. Drugi so še svetili, Domna pak ni bilo med njimi. Rekó gospodarju, da ga niso videli, kar so odšli iz hiše. Opominjevaje hlapce, naj varujejo ognja v slamo zatrositi, zapustí mož hlev, korači čez dvorišče in po gazu proti tako imenovanemu gradu, kjer je bil gospod Sova. Gredoč se domisli, da bi bil lahko šel hlapec k sosedu. Zavije torej po strani; zmerzli skorjasti sneg mu je olajšal pot naravnost z gazú. Kmalo pride pod sosedovo okno. Prešteje vse ljudi, sosede, ki so veseli sedeli okoli peči in okoli mize in pravili si izmišljene povedke in dogodke iz lastnega življenja; vendar med njimi Domna ni bilo.

Zdaj jo vreže čez travnik vse vprek proti gradú. Ko bi bil kdo videl, kako je starček urno prestopaval v temni noči na pol s snegom zasute razbore in kotanje po njivah, menil bi, da ta človek nikdar ni še blizo sedemdeset let star. Na enkrat pa se ustavi. Na travniku je vidil človeka stati pri miru, kakor bi bil iz lesá. Ko se približa, spozna Domna. Deržal je kol v roci, čelo naslanjal na-nj in jokal na glas. Gospodarja je bilo skoro strah. Tega človeka še ni videl jokati, kar je odrastel otročjim letom; čuden in otožen glas na samini in mrazu, v tacem času, vse to mu je čudno délo. Že bi bil rajši šel svojo pot mimo hlapca, a škripajoči sneg ga predrami, da naglo vzdigne glavo. Hlapčeva roka stisné kolec; a spoznavši gospodarja se pobesi. Vsacemu drugemu, ki bi ga bil zalotil takó, morda ne bi bil prizanesel.

„Kaj pa delaš tukaj, Domen?“ praša ga stari z mnogo prijaznišim glasom, kakor je popred govoril ž njim.

„Kaj me zalezavate?“ reče hlapec z zamolklim glasom. „Kaj vam mar jaz in moja pota? Če ste me redili, zató sem vam delal ko černa živina; zdaj ste me izgnali ko psa! Povem vam, ako bote gledali za menoj, pozabim, kdo ste mi bili. Mačka sme gledati vaši hčeri v očesce, jaz ne smem.“

„Domen! imej pamet, jaz te ne zalezavam“, odgovarja stari.

„Ne? čemu ste prišli semkaj!“ Da-si je bilo tema, videl je Jurec, kako se oči svetijo Domnu, in rad bi bil doma ali pa v gradu in ne na samem s tem človekom.

„Jaz sem hotel k gospodu Sovi, pa sem tebe naletel tukaj. Prosim te, pojdi spat; prehladil se boš, ves razgaljen si. Saj te nisem gonil še to noč iz hiše; tudi sem ti rekel, da ti bom še

toliko dal, da boš brezi skerbi živel. Pojdi nazaj v konjski hlev pa se vlezi!"

„Tedaj k Sovi greste?" reče hlapec. „To se vé povedat, da ste me izpodili, kakor je on svetoval. Le pojdite le, pa mu povejte, da sem bil jaz ravno na poti k njemu, zahvalit se mu. Zdaj pa ne grem z vami, pridem drugo pot. — Kola ne potrebujem tedaj!" Rekši verže drog po snegu in odide.

Gospodar gleda za njim. Ko vidi, da se je obernil proti hosti, kjer je v samotni koči stanovala njegova stara mati, ne pa proti njegovi domačiji, gre tudi on dalje svojo pot. Kmalo je mogel razločiti temno poslopje „grajsko" in odsev luči, ki je berlela v gospodovi izbi.

II. Gospod Sova.

Samotno je stalo pri cesti staro zidano poslopje, ktero je vendar, da-si ravno ne gradu podobno, vživalo ono ime.

Gospod Sova je sedel v gradu v svoji izbi v pervem nadstropji. Bil je mož dolg, močne postave. Terhlo lice in vpadene male oči so kazale, da so ga v prejšnjih letih strasti razjedale. Vsa okolica je vedela, da gospod Sova rad spravlja, nerad pak daje iz rok. Že ta lastnost bi vtegnila komu misel zbuditi, da je bil gospod bogat, ko bi tudi ne bil vedel, da je že po očetu mnogo penez podedoval. Celo v burni mladosti, ko mu je kipela kri in ni krotil strasti, ampak ugajal jim,—celo tačas ga je neka prirojena varčljivost vodila, da ni raztroševal imetja. Eni so celó terdili, da ste lakomnost in skoparija vselej premagali, kedar so se razberzdane strasti v njem z oči v oči spopadle. Sicer so kmetje, tlačanje njegovi, sodili, da gospod Sova še ne bi bil prenapečen mož, ko ne bi bil tako neznano skop, in tako malo z ljudmi. Pečal se namreč ni z nikomur razun s sosedom Jurcem. Ta mu je bil skoraj edini izmed kmetov (gospode tako ni bilo blizo), da se je pomenkoval ž njim še o kaki drugi reči, ki ni bila ravno potrebna. Celó z ženo svojo in s sinom je malo govoril; le posamezne besede, kakor siloma izgolčene, je izrekel sem ter tje velevaje ali prepovedovaje. Tolikanj bolj čudno je bilo videti, da je Jurec toliko veljal pri tem možu, da je sedel skoro vsak večer po letu in po zimi v njegovi izbi pogovarjaje se ž njim.

Predniki gospoda Sove, ki, da-si ravno plemenitaš, ni bogvedi za koliko stopinj presegal svojih tlačanov z razumom in izobraženjem, bili so, kakor je pravila govorica med ljudstvom, iz navadne domače kervi, kakoršna teče po žilah kterega si bodi kramarčeka, da-si ravno bi se bil vsak mož silo zameril gospodu Sovi, ko bi bil kako tako pravljico v pričo njega ponovil. Nosil je namreč še stari prepreded našega plemenitega gospoda priprosto krošnjo

na svojem herbtišči od hiše do hiše, ponujal in prodajal šivanke, igle, nožiče in drugo tako drobnje. Ker je tudi on bil tiste lastnosti, ktero smo že na vnuku, našem gospodu, hvalili, pridobil si je bil sčasoma premoženje, ktero se je še mnogo bolj narastlo, ko je njegov sin preselil se v tuje in tam kupčeval zmirom z večo srečo. Na starost si je bil kupil zopet v prejšnji kranjski domovini omenjeno grajščino in pa pridevek plemenitega imena. Ker kmetje v okolici niso mogli dolzega nemškega imena s svojimi mehkejimi slovanskimi jeziki izgovarjati, prekerstili so novega gospoda po svoje in ga med seboj jeli imenovati Sovo, bojé zato, ker je imel navado za vsako tretjo besedo klicati: uj! uj! kakor znana ponočna tica. To ime, kratko in lahko izgovorljivo, prijelo se je rodovine, in kmetje nazadnje niso vedeli, ali ima še kakovo ime. Naposled so bili tako bogati, da so se bali tatov, in v gnoj pred svinjskim hlevom denar v mehovih zakopavali. Toda le slabo so s tem skrili svoje bogastvo, kajti prasice so kmalo izrile težek meh penezov na dan; ljudje so vkup leteli in razgnali še veliko veči hrup o grozovitem bogastvu gospodovem. Tako se je razvedelo, da je gospod Sova silo dnaren.

Sedel je torej Sova pri luči v gorki svoji izbi in brezmišljeno pred-se gledé vlekel in kadil iz velike pipe počasi tobak.

Zdajci zasliši, da nekdo terka na velika vrata. Hlapci in dekle v prostorni hišterni (družinski izbi) so uganjali burke; glasen krik in smeh se je razlegal od tamkaj. Niso mogli torej tako lahko slišati družina, da bi nekdo rad glasil se v grad. Torej prime sam gospodar svečo in gre gledat. Navada ni bila, da bi bil kdo tako pozno zahajal v grad; Jurec je že enkrat bil ta večer tu, torej gospodar ni hotel kar odpreti, ampak vprašal je ne z najprijaznejšim glasom: „Kdo je?“

„Jaz sem, gospod, jaz“, oglasí se Jurec od zunaj. „Odprite mi za nekoliko časa, nekaj bi vam rad povedal, predno grem spat.“

Sova odríne temu znanemu glasu težki pah z vrat.

Jurec stopi v vežo, in gospod zapahne.

„Pojdi gori z menoj“, reče grajščak.

„Ves terd sem od zime; tukaj je tudi malo merzlo, le pojdiva“, pravi stari mož.

Prišedši v zgornjo gospodovo izbo, sede Jurec, kakor domač blizo peči, sname pipico in napravi tobaka, ki je bil tačas že obilo raztrosil se med kmete.

„Merzlo je, da bi skoraj človek sam v sé najrajši zlezel“, spregovori Jurec, ko je po dolgem predevanji in presedanji pri peči dobro mesto zasedel. „Tiči bodo padali z drevja, ako tri noči tako dela; gori sem šel po travniku in ivje se dela po verbovji, kakor bi bil sneženo sipo posul. Huda zima, dobra letina.“

„Čez travnik si šel? Zakaj ne po gazu naravnost?“

„Res to sem vam ravno povedati hotel. — Precej, ko sem prišel domu, odpravil sem fanta od hiše, kakor ste mi svetovali.“

„Vendar že; to si storil prav. Popred bi ga bil že moral.“

„Ne vem“, odmaja Jurec, „žal bi mi kmalo bilo za njim; otovrej delavnega človeka ne bom dobil za plužne. — Pa še nekaj nerodnega sem naredil, ko sem mu ukazal, da naj popusti mojo hišo — nekaj napečnega, česar ne bi bil smel storiti.“

„Kaj si storil? Če si ga izpehal, kaj za to!“

„Ne, suval ga nisem; tudi se ne bi bil dal, zakaj ne doboste ga človeka v našem kraji, da bi si upal Domnu za vrat. Pa vas sem imenoval — ne vem, kako sem se zagovoril — povedal sem mu, da sem pri vas izvedel, da gleda po moji hčeri. To ga je pa tako raztegotilo, da se bojim, da ne bi kaj hudega nameraval.“

„Meni?“ povzame naglo Sova in vstane s stola. Lice se mu čudno spači. „On bi meni kaj prizadel?“

„Nu, jaz menim, da silo ravno ne bode; Domnu se jezica kmalo poleže, jutri pozabi, kar je danes govoril. Vendar nicoj se je tako čudno grozil, da me je mraz spreletel in kar si nisem mogel druzega, an-te naravnost semkaj sem moral iti. Bog varuj, da bi se prestrašili, samo ogibajte se ga malo. Tudi si je v glavo vtepel, da ga vi sovražite in mu povsodi nagajate in stave stavite. To se vé, da sem mu jaz izbijal te misli iz glave, pa on je termast in svojeglav, ne da si dopovedati.

„Tedaj pravi, da sem mu jaz za nagajivost, in me hoče odpraviti? Hù, hu! ko bi ga pa jaz prehitel. Župan je ravno dobil ukaz, naj vaša soseska dá dva vojaka. Zdaj bode lovil in lovil, da vjame tiča, ki ga bom jaz zaznàmoval. Nobeden pa ni goden bolj, ko tvoj dozdanji hlapec.“

„Ne, tega mu pa ne privoščim, da bi moral v vojaščino“, pravi Jurec, „nazaj ga ne bo več, ako gre na vojsko.“

„Ni ga treba“, odgovori Sova.

„Jaz ga bom pogovoril, porednega serca ni! Rajši že dajte loviti pretepilnike in druge negodéte, kakoršnih se nam ne manjka v vasi. V vojno pa Domna ne — Domna. Če sem ga ravno iz hiše izpodil, lovit ga ne grem nikoli, rajši mu povem, naj se skriva.“

„Jaz pa čem ravno tega z glave; le pojdi mimo župana na vas, in reci mu, naj še ta večer k meni pride ali pa jutri zgodaj in potlej se bova že zmenila. Ti pa ne zini besede ni o tem, da zdaj koga lovite, ni ne da imamo ravno tega človeka na mislih. Če eno besedo komu poveš, kar si slišal zdaj-le iz mojih ust, potem je preč z najinim prijateljstvom. Županu reci samo, naj k meni pride.“

Jurec je kmalo potem počasno korakal od grada po razgaženem zmerzlem snegu in kimaje z glavo rekel sam pri sebi: „Lej ga šenta, res ga sovraži Sova že od svojih dni, kar se je zlegel

in zgódil. Nekaj mu je fant že naredil, da še sam ne vé kaj. Čudno je to čudno!“ Rekši stisne stari mož roke v kožuhova žepa ter jame nagleje in gosteje stopati proti vasi.

Gospoda Sova pak so še dolgo čutili tisto noč, kako je terdo stopaje hodil po svoji sobi gori in doli. Stara hišina se ni mogla načuditi, da so čmerikavi gospod tako spočiti, da se jim ljubi še čez polnoč hoditi brez dela in potrebe od stene do stene. Ko bi bil pa kdo šel na mačje mesto, na hlevno streho, ki je bila gospodovemu oknu nasproti, videl bi bil, kako je Sova s strašno zmeršenim obrazom sam sebi govoré letal sem ter tje po izbi. Zakaj ni šel spat, kakor vsi drugi ljudjé, njegovi tlačanje v vasi, njegova družina, njegova sinova in žena? Ali mu mar vest ni dala zlekniti se po mehkih blazinah? Ali kaj bi bil storil, saj se že dvajset let ni pečal z ljudmi in tudi v mlajših letih le po malo!

(Dalje prihodnjič.)

Gorska cvetlica.

Na gori visoki duhtela
Cvetlica presladko je,
V samoti se je rascvetela
Za kitico planšar'ce.

Kaj gledaš popotnik s doline
Tak ljubljeno gorski cvet?
Kaj lice ti bledo prešine?
Mordá si za rožo vnet?

Raduj se nad prosto cvetlico,
Tud za-te lepo duhtí;
Pa pusti jo stati — samico,
Naj mirno naprej cveti!

Čuj! sama premilo te prosi:
„O pusti mi tihi kraj,
Med rože dolenske ne nosi,
Kar skriva planinski gaj!“

„Ne moreš mi dati v dolini,
Kar tukaj je dano mi;
Duh svobode veje v višini,
Ki znan v dolini vam ni!“

Zastonj — on jo vterga nemilo,
Vtolaži si ž njo željé: —
Kar se je na skrivnem razvilo,
To močno mika sercé.

G. S.

Sebastjan Klonovič.

III.

Svečanost v slavo novega kralja je privabila obilo plemstva v Krakov. Po gostilnicah se je vse terlo ljudstva; po ulicah so se gnetle čete tujcev, ki so ogledovale razstavljeno robo, pripeljano izza morja, ker kupci in tergovci so došli iz različnih krajev in ponujali svojo robo za poljsko zlato. Gerci, Lahi, Nemci in Šležijani so razpeli svoje šotore, in na ves glas hvalili svoje blago. Lugdunski baršun, gdanski jantar, vse to so tergovci stavili na prodaj. Tam je star, bradat Gerk na dolgo in široko pripovedoval o turških paših, ki od njega kupujejo, in trikrat draže plačujejo, kakor on sedaj v Poljski zahteva.

Poleg Gerka je sedel lublinski kramar s koravdami. Bil je bledih lic in tih človek, kajti za-nj so govorili dolgi trakovi rudečih koravd, kterih je cel kup ležalo pred njim na mizi. Tudi mladi plemiči so hodili okoli njegove šatre, kukali so skozi okno in se serdili, da druzega niso vidili, kakor le bledo kramarjevo lice. Ali kramar se je verlo kislo deržal, in malokterega z veselim očesom pogledal, vedno je žmigal in mermral — gotovo je malo teržil.

„Koga vidiš notri“, praša eden junakov.

„Vidim lepe, prekrasne koravde“, odgovorí drugi.

„Njena usta so še krasnejša, kakor koravde . . . in oči jej žaré, kakor dva žlahtna kamena . . .“

„Čegave oči?“ praša drugi.

„Kaj, ne veš? kdo pa pri nas ne pozna Kristine, hčere lublinskega koravdnika.

In vsi so začeli zijati v kramarjevo šatro, ali krasnega lica in žarečih oči ni bilo viditi.

Kristina, kramarjeva hči, je lepo in krasno dekle. Njeni lasjé so kostanjeve barve, usta kakor najlepše koravde, in kedar se usta nategnejo na smeh, takrat se pokažete dve verstí kraljevih biserov najčistejšega belila. In kaj še le smehljej? Niti rani žarki rujne zore ne rudečé tako krasno in milo na bledem nebu, niti veterc tako blago ne ziblje valčikov na bistrojasnem jezeru, kakor ljubko sije ta smehljej na njenem obličji. Mislil bi, da te na pervi mah ž njim očara, in serce iz tvojih persih na večno k sebi primami!

Kristine ni v šatri, dva dni že je plemiči niso vidili. Zastonj šetajo pred florijanskimi vrati, in na videz koravde kupujejo, krasnih

njenih oči nobeden ne vidi, niti belih zôb, niti se osladi nad čarobnim njenim posmehom. Dva dni že domá sedi, lomi roke in poprašuje Margito, ali ga ni nikjer vidila. Margita maje z ramami in tiho moli, Kristina pa lomi roke in plače.

Ko stara Margita odmoli svojo molitev, stopi k oknu na veliko skrinjo in spregovori: „Ne žalujte, Kristina! saj ni edini na svetu. Pisar iz ureda, lep je to mladenič, kjer koli me sreča, vselej mi kaj v roke stisne in zašepeče: Priporočim se gospodičini Kristinki.“

„Pisar je lep mladenič res“, odgovori Kristina, „ali jaz nečem tacega, ki s papirjem pod pazho stoji zunaj svetovavnice, dokler se gospodje svetovavci notri posvetujejo.“

„Res je res, rajna vaša mati so vedno rekali: Moja Kristina je kakor kaka gospica, kakor kri in mleko. Kristina bode velika gospa! . . . Bog daj pokoj njeni duši! . . . Bila je dobra žena, rajna vaša mati!“

Kristina obriše objokane oči in se pogleda v zercalo. Ondi opazi černe oči in bele zobe, pa si misli: „Prav so govorili mati, da bodem velika gospa!“ In pogladivši lasé, govorila je stari Margiti: „Saj je druzih še razun pisarja, ki se meni sladkajo. Za večera bi kmalo prišli pod naša okna, in eden vsak pot govorí z menoj. Poznate li Martina Šipka?“

„Kaj bi ga ne poznala? Saj je na mojih rokah odrastel. Gospa Šipkovka — Bog daj njeni duši mir in pokoj — bila je dobra žena. Samo stari Šipek je bil ohol. Jezuitje so od njega kupili hišo za novi samostan in pošteno plačali. Verh tega so obljubili, da bodo na altarju, ki bodo na onem mestu stal, vsako leto brali dve maši. S Šipkovimi bode vedno blagoslov božji.“

„Jaz ne mislim na Šipka, ker mi ni po volji. Svet pravi, da je skopuh, in ena, ki je pri njih služila, pravila mi je, da na vse v hiši pazi, kakor na oko v glavi. Šipek ni za-me, skopuha me Bog varuj.“

„Res je res“, odgovorila je stara služabnica. „Šipkovi so skopi, kakoršnih ni kmalo. Gulili so ubogo ljudstvo, tudi pokojna Šipkovka — Bog se je usmili — bila je skopa, vse jo je klelo.“

V tem so se odperle duri v sobo. Kristina se hitro ozré v zerkalo, pogladi lasé in ljubeznjivo pogleda proti durim. Ali na pragu se je prikazala stara, gnjusna oseba z napertano torbo in s palico v roci.

„Kristinka! Kristinka!“ kliknila je baba.

„Za Boga! . . . Marta!“ zavpila je Kristina.

Stara Marta pogleda po sobi in na smeh skremži svoja usta, rekoč: „Jaz sem tu, jaz, stara Marta, Kristina! Stara baba. Kakor želva sem prilezla iz Ruskega.“

„O Bog!“

„Različna je moč nebes, različna moč pekla“, nadaljevala je stara vračarica. „Kogar Bog varuje, vrag se ga boji, in kdor s peklom derži, Bog mu ne pomore . . .“

„Kaj bledeš, Marta?“

„Kaj bledem? . . . Dokler bode mlaj, pridi za večera enkrat k meni, jaz ti nakuham čarovnega korenja, zmešam ga in zarotim duhove . . .“

„Kaj, ti znaš zaklinjati duhove, Marta? O prosim te . . . gledi mne koravde . . . dam ti jih, če . . . kaj naj storim?“

„Kaj storiš? . . . Nič, smelo in odvažno sedi na zemljo, in jaz ti dam vračavnega korenja, ki te bode varovalo vsega zla . . .“

„A kje je on?“

„Daj koravde . . . podaj roko.“

Kristina je belo svojo roko položila na mizo in oči vperla v vračarico.

„Sreče, mnogo sreče“, govorila je tiho vračarica, „ljubiš in si ljubljena“.

„A kdo bode moj mož?“

„Mož velik in slaven . . . gospôda se mu bo uklanjala, kralj mu bode podajal roko . . .“

„Čuješ li, Margita?“ klikne Kristina, in oči jej zasijó, kakor dva svitla kamena.

„Vaša rajna mati niso nepremišljeno govorili, da postane velika gospa! — To je bila dobra, poštena žena!“

„Kaj še Marta?“

„Vidila sem ga v cerkvi blizo kralja; dal mi je zlat . . . Sto husarjev je bilo okoli njega.“

„Je li bogat?“ prašala je Kristina.

„Šetala bodeš v svili in v žametu, meščanke lublinske pa te bodo gledale in govorile: To je koravdnikova hči.“

Vpitje je pretergalo dalji govor. Ko je baba koravde spravila v torbo, šla je, obetaje, da sopet pride.

Pred hišo je stalo nekoliko oboroženih husarjev in s spoštovanjem slušalo mladenča, ki je pred njimi stal — v orožji od glave do nog. Ko je mladenič zapazil babo, stopil je k njej rekoč: „Baba! ali si govorila ž njo?“

„Molči, molči“, šepetala je Marta, in kazala na vrata, „Krakova niso v enem dnevu sezidali“, in perst položila na usta. Mladenič jej je vergel zlat, in kakor viher odletel na konju.

Niti Kristina, niti Margita, ki ste v sobi sedele, niste tega zapazile. Vračaričine besede so ju tako živo pretresnile, da se dolgo niste zavedeli. Kristina je šetala v svili in v žametu, vse Lublinke so samo njo gledale in popraševale: „Je li to Kristina, koravdnikova hčerka! Margita je pripovedovala, kako dobra in poštena je bila rajna mati, Šipkova pa zla in hudobna.“

„Ali si čula, Margita?“ govorila je zamišljeno dekle, „bogat bode, in celo kralj ga bode čislal!“

„Zakaj pa ne? Starosta Belski ne zove ga drugače kakor: Dragi prijatelj!“

„Ali Sebastjan ni bogat“, vzdihnilo je dekle.

„Ni bogat ne! Pa kaj zató? Kralj mu bode podajal roko, in to se pravi, kralj ga stori gospoda. Čemú bi mu roko podajal? Pa kako je łep, kak vstvarjen za gospostvo! V cerkvi je stal, kakor kak starosta!“

„Pravijo, da je sin ubogega meščana?“

„Kaj pa naš krakovski župan! — Zvonarjev sin je, in sedaj — malo da ne pervi v Krakovu! — Kralj in vełika gospoda ga čislajo, med se so vzeli ga, kakor da je njim enak, in dobro mu bode, kakor je njim. O Sebastjanu pripovedujejo čudne reči!“

Na te besede so se odperle duri, Sebastjan je prišel.

„Tri dni te nisem vidila!“ kliknila je Kristina, in v naročje zletela dragemu.

„Tako! tri dni“, odgovoril je pesnik tužno. „Ti dnovi so bili za-me verlo važni!“

„Kaj je bilo? Starosta Belski . . . ali morda sam kralj . . .“

Klonović je bil otožen in zamišljen. Na vprašanje svoje ljube ni odgovoril. Čez malo časa vstane, in se sprehaja po sobi. Kristina je tužno gledala za njim, in v sercu se serdiła, da jej Sebastjan ne govori o starosti Belskem in o kralju.

„Zakaj si otožen, Sebastjan?“ prašała ga je.

„Zakaj sem žalosten? . . . Morem se li radovati, ko vidim, kaj se godí po zemlji? Ali si čula strel?“

Na ta mah je nastal vriš po ulicah. Klonovič je stopil k oknu in sam s seboj govoril: „Vapovski! kastelan premislovski! Risja kožja vsa kervava! Narod vpije nad ubojico . . . Samuel Sborovski ubojica . . . O Poljska! nebo černo kakor mertvaški pert visi nad teboj! Starejši bratje grešé pred Bogom in domovino, narod pa gleda ubojstva onih, ki ga vodijo.“

„Kaj je tebi mar za le-tó?“ žakričala je Kristina; naj se vkončajo . . . A kaj ti je starosta?“

Sebastjan je še dolgo stal pri oknu in gledał množtvo plemičev in husarjev, poslušal mermranje na ulici; vidiło se mu je, da čuje zvuk težkih okov, da vidi pleme rudečih Judežev, ki prodajajo vero in kri svojih očetov . . .“

Predrami se iz sanj. Tužno serce pesnikovo oživí z bujnejšim življenjem, pred se pogleda in zapazi dve černi očí, dva draga kamena, in dve versti belih biserov.

„Ti si nehvaležnik! jaz sem za teboj plakala“, ječało je dekłe.

„Ti si za menoj plakala? O Bog, Ti si za Poljsko in za Muzo meni najdraža!“

„A zakaj ne pred Poljsko in pred tvojo Muzo?“

In dve beli roki ste se ovile pesniku okoli vratú. Ona ga je vroče pritisnila na svoje persi, in goreč poljubec pritisnila na njegovo čelo. Serce pesnikovo vsplamení z divnim plamenom, in krasno oko zasije s sijajnostjo zvezde danice. Šum je na ulici potihnil, v sobi je vladala tihota. Vse, kar mu je zadnje tri dni ranilo serce, minulo je sedaj kakor megla pred njegovo dušo, okoli njega je bilo tako jasno, tako blaženo!... Izginile so grozne vneme, nič več ni gledal narodove propasti, ki se mu je malo prej kazala; kajti pred njim je stala devica, krasna kakor angel, in z belo roko odpirala zlata nebeška vrata!

Pesnik je mislil, da mu je Bog zarad plemenitih muk poslal angela, da ž njim terpí in vodi ga po ternjevi poti življenja... da ga pripelje do odpertih nebeških vrat, tu preobleče ga v belo obleko, in podá mu palmo izvoljenih.

Tako je pesnik mislil na zemlji, ali na nebu verh njega se je razplakal njegov angelj varuh, spustivši mu na glavo—ternjevo krono.

IV.

Nad Bistrico je stal mecesnov dvorec pod senco starih lip. Turobna tišina se je prostirala okoli in okoli. Na dvorišču se je zibal majhen ribnjak, race so plavale po njem. Pod kolnico je bilo gospodarsko orodje: kola, plugi, brane, in v stanišču se je vidilo nekoliko kônj. Solnce je že nizko sedlo na zapad, perje na drevji je začelo rumeneti, in po nebu so se podili oblaki.

Mlad mož se je vračal s polja; roki je nesel sklenjeni zadej na herbtu; postajal je pri vsacem koraku, pogledoval na bližnje zelene višine, ki so bile z ovcami posute. Solnce je zahajalo za goro, za slovo pozlačevaje volno belim ovcam. Krasen prizor za pesnika. Zamišljen je stal, samo tihi vzdihljeji so kipeli iz njegovih persi, in ko je zopet pogledal na goro, že ni bilo črede z zlatim runom, niti ovčarja z rudečimi opankami, — samo temna, nelična in pusta senca. On je hitel domú.

Bilo je že temno. Po stenah visé slike svetnikov, sredi njih podoba svetega Sebastjana, na drevó privezanega in s strelami prebodenega. Pred presveto Gospój gori lampica. Na posebnej polici je mojstersko izrezan križ in napis: „Gospod! blagoslovi ta dom in vse, ki bodo tu stanovali.“

In dom je bil res blagoslovljen, ker iz oči krasne žene, naslonjene o veliko lipovo mizo, bliščele ste dve solzi in viseli na trepavnicah, kakor dva bisera. To so solze skrivne sreče, in želje za gospodarjem, ki je po poslu šel na polje, in dolgo ne vrača se!

Njega čakate dve labudji roki, da se mu oklenete okoli vratú, da mu pokažete solze hrepenenja in na serce pritisnete ga.

Komaj so se odperle duri, kliknila je krasna žena: „Sebastjan! meni že preseda ta puščoba. Skozi okno ne vidim druzega, nego samo travo, oblake in nebo, povsodi okoli vse tiho, žalostno, da moram plakati!“

„Kristina! jaz sem pa sedaj srečen“, odgovori Sebastjan, in pritisne na svoje persi krasno ženo.

„Srečen?“ ponovila je Kristina.

„Solnce je čarokrasno zapadalo“, nadaljeval je navdušeni pesnik, „na polji je oralo nekoliko kmetov. Jaz sem ž njimi hodil o plugu in razgovarjal se. Pripovedali so mi o krasni zemlji ruski, o visocih gorah, za kterimi solnce počiva, in eden mi je pravil povest o ljubezni Feodorini, kakoršne celo Ovid nima v svojih knjigah. Kristina! jaz sem srečen. Našel sem blaga, veliko blaga za svojo dušo . . . in serce mi pravi, da sem to blago dolžen dati narodu!“

Bleda žena je s černimi očmi pogledala na krasno navdušeno obličje mladega moža, ali njegovih besedí ni razumela.

„Blaga si našel, praviš, kako blago?“ prašala je naglo.

„Blago, s kterim se bode moj narod ponašal pred celo Evropo!“

„Daj ga sem — sem, pred ko pred! Blago je edina sreča, kajti kaj je človek brez blaga in bogastva! Vsak ga prezira, vsi ga zametajo, v puščavo se mora umakniti, kakor mi dva tu, ko se drugi veselé, in hodijo v svili in v žametu! . . . Jaz nisem pozabila, kar mi je stara Marta pravila v Krakovu, da bodem bogata, da bodem v svili in v žametu hodila, da mi bode glasba donela na uho v pozlačenih dvoranah, sosedje pa si bodo šepetali: Klonovičevi so bogati ljudjé . . . Je-li Sebastjan?“

Klonovič je sedel za mizo, z roko podperl glavo in globoko zamislil se. Krasna žena mu je z objetjem pretergala misli. On jo pogleda v černe oči in dé: „Ne plači, jaz sem bogat, kakor pozemeljski kralj. Moje blago ne izgori na ognju, ne vtone v vodi, červ ga ne zgloda — vse moje blago je skrito tu . . .“ — in pokazal je svoje serce.

„A ti si, Kristina, verh vsega najljubše moje blago na zemlji.“

Ko je to izgovoril, poljubil je svojo ženo, in goreče pritisnil na serce. Mlada žena je zarudela, njeno serce še enkrat in poslednjikrat vzplamti s plamenom krasnih mladih čutljejev, ker je va-nje prelivalo se veliko in plemenito pesnikovo serce,

„Ti si moje blago, Kristina!“ govoril je pesnik. „Ali razun tebe ljubim jaz še mnogo ljudi! Vse one, ki stanujejo od Karpat do severnega morja, ljubim jaz kot svoje brate; ž njihovo slavo se tudi jaz ponašam, njihovo bogastvo je tudi moja dika!“

„Stara Marta je rekla, da bodeš bogat!“ kliknila je žena.

„Res je! Kdor tako ljubezen čuti v svojej duši, ta je bogat!“

Kristina je sklonila glavo na njegove persi, od radosti so jej tekle solze, ker jej bode mož bogat, in ker bode nosila svilo in žamet! In pesnik se je zazibal v sanje o bogastvu domovine, vidil je, da so njena obleka zeleni gaji in zlato polje, prepletena z modrimi rekami, vidil je bogata mesta! Čul je divne povesti o tej zemlji, vidil težake orati svoje njive, srečno veseliti se v sredi svojih rodovin. Koliko blaga za pesnika, kteri ljubi svojo domovino!

„Kristina!“ kliknil je čez malo časa, „jaz te zapustim . . . za dolgo zapustim!“

„Ti me zapustiš?“

„Tako nekaj vre in kipi v meni“, nadaljeval je, in roko položil na serce, „tako me nekaj goni in mami, da grem daleč tje . . . kjer je . . . in z roko je pokazal na sever.

„Čemu pa tjekaj?“

„Iskat grem blaga, po kterem duša hrepeni, kterega serce želi . . .“

„Zarad blaga? . . . In kedaj se verneš?“

„Preden pade sneg.“

„Idi tedaj, hiti, jaz te bodem željno pričakovala.“

In dve beli roki ste objele pesnika. Pesnik je pil iz studenca svoje sreče, in s celo dušo gledal mladi cvet svoje blaženosti, ne sluteč, da mladi cvet požene ternje, iz kterega se bode venec spletel za njegovo glavo.

Zjutraj zarano je bil že Sebastjan na potu, Kristina pa je sedela v oknu mecesnovega dvorca, z očmi merila Bistričine valove, in senjala o bogati žametovi obleki.

To so bili najlepši dnovi v pesnikovem življenji. Priprosto napravljen in s palico v roci, hodil je sam po domovini, hranil se s suhim hlebom, pil iz gorskih studencev; hodil je s pesmijo v sercu, s povzdignjenim čelom, kakor bi ogledoval prostrana svoja dobra. Govoril je z gaji, poslušal dereče vode, lahno šepetanje vetra, pišočega od ukrajnskih step. Iz daleka je čul kola rusinska; ker Rusin

„ . . . ne napaja nikdar suhe osi,
Zato čuješ že z daleka
Voz škripati, ko da nekaj prosi!“

S celo dušo se je pesnik vtopil v narodovo življenje, in uganil najskrivnejše njegove želje. Iz narodovih ust so tekle čarobne povesti. On je prederl na dno seljakovega serca, in ondi zaznal njegove boli in radosti. On ga je spremljeval od zibeli do groba; v cerkvi je vidil njegov kerst, pri zibeli je poslušal pevajočo mater:

„Ne plač' dete, še si malo,
Dost se bodeš naplakalo,
Plač če biti pesem tvoja
Vse življenje, kakor moja!"

In dete je odraslo, kakor dete špartansko, in v sercu gojilo ljubezen. Pa kako je pesnik opazil to ljubezen v narodu? Strastno serce Rusinje ne žali daritelja. Vračarica černih obervi se koj pokaže svojemu ljubemu.

Doba ljubezni preteče, serce neha tolči. Na nosilo je privezano seljakovo truplo, žena mu tarnja, ker je zapustil zemljo; tu ima polje, žito, vert, sedmero telet, toliko volov, petnajst krav, čedo ovac, brez števila gosi, čbele . . . vse to je njemu bilo v korist, on pa je vse to zapustil, in šel na uni svet, da večno počiva. Duhovni moli nad rako in prosi nebeškega ključarja, da mu odpre nebeška vrata.

Od seljakovega groba je obernil oči na mesta in zapel:

„Hrame imate, na njih križe,
Da vas vodijo k nebu bliže!"

Vidil je tudi okajene koče židovske, in sluteč bodočo nevoljo zemlje, oblile so ga solze, in z berzimi koraki je hitel proti Bistričinim bregovom, kjer mu je stal mecesnov dvorec, da v naročji svoje Kristine dosenjá krasni sen in vse opeva, kar je v seljski hiši čul in vidil, o čemur so ž njim govorili dobovi in jelše ruske zemlje. In bogat se je vračal na ponosu, kakor kralj, ker je v svojem sercu nosil vse blago, ktero je našel po gajih in po selih. Vračal se je velik s ponosom, ker je velika ideja cvela v njegovi duši.

Sklenil je opevati bogastvo zemlje ruske, sklenil je poslaviti in oceniti življenje ljudsko, njegove povesti in običaje. Hotel je narod preroditi v svečano odejo, poslaviti ga pred plemstvom, ktero je preziralo ga in zavpiti mu: „Tudi on vam je vaš mlajši brat, ljubite ga!" Bila je to velika in veličastna misel, ktero je on pervi zapopadel še v oni dobi, ko so vsi drugi pesniki izvira za svoje pesme iskali v tujini. Zarad te misli bode živel vekomaj. Klonovič je želel, da svet prepriča, da na vlastinski zemlji sredi tihih seljanskih koč cvete cvet pravega pesništva, ondi naj se navdušujejo narodni pesniki . . . To je bilo pred tri sto leti!

Radost je zasijala na njegovem licu, ko je zapazil mecesnov dvorec. Serce mu je silnejše tolklo, imel je dragi ženi razodeti toliko čarokrasnosti.

V sobi ga pozdravi Kristina v žalobni obleki. Sebastjan se prestraši.

„Ne plaši se!" djala je Kristina, „nesreča, kaj hočemo? Moj oče so umerli v Lublinu in zapustili nama dve hiši . . . Ali si prinesel kaj blaga?"

Sebastjan se razžali, iz žepa izvleče zvezek papirja in pokaže ga ženi.

„Kaj?" krikne serdito, „je-li to obetano blago? Stihovi, zmiraj stihovi, pa sopet stihovi! Čemú so mi tvoji stihovi, za-nje ne dobi se ne svile ni koravd..."

„Kristina!"

„Da sem bila pametna, vzela bi bila Šipka. On je mestni svetovavec, žena mu sedi v klečalih pred oltarjem, jaz pa tu čepim v pustem dvoru, in trosim mlada svoja leta!... Delaj, kakor te je volja; če hočeš stihove pisati, jaz grem v Lublin, kjer imam dve hiši." In iz černih oči blisknila sta dva bliska; dve solzi zlobe kanile ste na svilne trepavnice. Pesnik se prestraši tega pogleda, v kterem je nekdaj gledal nebo svoje sreče, in spomni se, da je iz mlade rože, ki je venčala njegovo glavo, pognalo pervo ternje, in globoko zaderlo se v njegovo serce. (Dalje prihodnjič.)

Védna pravda.

Nadjamo se, da bode „slov. Glasnik" rad sprejel nekaj verstic o neki vojski, ki se zdaj bije ne na kervavem bojnem polji tam gori pri nemškem morji, v krajih za nas tujih in skoraj neznanih — o ne! in še enkrat ne! ampak le o tisti, ki se zdaj s silo bije na bolj tihem, učnem polji. Tudi tukaj ste dve stranki, ki si nasproti stojite z več ali manj pomagavci, z bolj ali manj izkušenimi ter izurjenimi vodniki na čelu. Tudi kar se nasledništva tiče, mora se priznati, da niste brez njega, samo da ima ena izmed nju več množice za seboj ko druga, ki tako rekoč iz samih vodnikov brez vojske obstojí. In da se primera popolnoma stori, mora se še to dodati, da se v tej tihi vojski dozdaj večidel le vodniki kot naj močneji, kakor nekdaj, med seboj vojskujejo, mož z možem ali ena stranka z drugo, le semtertje ozirájе se po svojih, kaj si šeptajo, kaj pravijo, prav kakor da bi stali za deržajem, ki ločijo gledavce od bojnikov. To pa je vojska, ki se nam po naših mislih veliko bolj važna zdí za nas, za našo prihodnost, kakor marsiktera druga, ktere cilja in konca celo nič ne poznamo.

Vstal je namreč v najnovejši dobi med našimi učenimi velikani ali udi védne aristokracije prepir ali boj, kako bi se dale šole, posebno tako imenovane „srednje" ali „latinske" in „realne", zanaprej bolje vrediti, in tako kolikor mogoče, zdanjim potrebam, silnim, presilnim potrebam danešnjega izobraženega veka zadostiti in pomoči. Hic Rhodus, hic salta! Da se šole morajo prestrojiti

in po sedajnih potrebah vrediti, začenši od najnižih do najviših, da vstrezajo na vse plati ljudstvenim potrebam, kajti so le za ljudstvo in izobraženje njegovo vstanovljene ali se vstanavljajo — to vsak pametni človek spoznava in priznava. Učenost se je od nekdaj pri vseh narodih slavila, odtod tudi tisti pregovor: „Učenost je moč (sila)"; koliko bolj nam mora dan danešnji pri sercu bíti, da ne izobražuje samo posameznih, ampak da vsi bodi-si kterega koli naroda ali stanú iz njenega vira zajemati morejo. Še ni veliko dni preteklo, kar smo stali (v duhu) na grobu neumerlega, za njegovo ljudstvo, vzlasti za umetnosti in vedo mnogo mnogo zasluženega kralja Maksa II., kako ga obžaljujejo, kako ga slavé, tega ni moč ob kratkem tukaj povedati; ali samo reči moramo, koliko je znamenit in za večne čase nepozabljiv po tem, ko je rekel, in si tudi prizadeval, da hoče mir imeti s svojim ljudstvom, da, ravno tolikanj če ne še v veliko večem pomenu nam je nepozabljiv, ker si je toliko prizadeval za učenost in umetnosti sploh, da bi sam učen bil pa tudi drugi! In ravno tako tudi drugod. Ali pri nas je nekako križevata. Spoznavamo sicer potrebo vsi, ali da bi pravih pripomočkov si izvolili, v tem smo razcepljeni. Dozdaj je prevagalo mnenje in postava, da se mora po naših deželah po tujem kopitu ali sistemu izobraževati in sicer vse enakomerno ali kakor pravimo centralizovavno, in da imajo latinci, helenci ali tako imenovani filologi (jezikoznanci) pervi sedež, pervo besedo. K temu kerdelu jih je spadalo največ, ki so skoraj da večidel iz tujega poklicani učeni možje, dohtarji, profesorji itd., ali pa na tujem izobraženi učenci in nasledovavci. Mora se tudi priznati, da so si mnogo mnogo polja, če ne skoraj vsega, prilastili in tako ravnali, da je bilo vsem drugim tako plesati, kakor so jo oni godli. Kajti imeli so in še imajo zá-se gimnazijski obred, po kterem se mora učiti, in tudi višo gosposko, ki ima v rokah moč! Njih geslo in vodilo je, da ga ob kratkem povzamemo: stare helenske in latinske klasikarje ne tolikanj po njih tvarini, književnem in sploh učivnem obsežku razsojevati, ceniti, ter tako podučenja iskati, ampak le bolj besedne, gramatikalne in stavkove reči ali zadeve na rešeto devati in pretresovati, kar se ve da nima posebne koristi za učenca in ga bolj merzi, nego k učenju naganja. Spet se razume, da ne ravno od vsacega, ali od večine se lahko reče, da jim je spomin tega učenja kakor praska, ki vedno serbí in se nikdar ne izgubi! To pa ni nikakor vesel, ampak le žalosten spomin, dasiravno je tudi tega znanja treba, da se kak jezik popolno razume, ali ne sme se preveč enostransko in napeto ravnati ter vse po enem kopitu meriti! — Da se tega zares težkega jarma iznebi, vstali so na noge najprej natoroznanci, ali njih moč je bila preslaba — zmagani so bili in podverženi. Še le zdaj, v najnovejšem času, pridružil se jim je iz tako imenovane „zlate srede" močen pomočnik z mnogo-

brojno trumo. On jim je prav prijatelj, pa ni tudi „filologom“ zakleti sovražnik. Obé stranki hoče združiti, pa tako, da se zadostí potrebam danešnjih časov. Na pervi mah smo ga pozdravili (slov. rojak g. K. je na čelu), pa ne samo mi, ampak silno velika množica, tako da mu je zmaga skoraj gotova. On tirja porazumljenje; tirja, da se najprej ljudske šole, kakor podloga vsega obnové in po sedajnih narodskih potrebah vredé; potem da se napravijo realne gimnazije, posebno v manjših mestih in tergih, v kterih ni mogoče obeh, realke in gimnazije, napraviti, vsaka posebej pa več ne zadostuje, in bi se v njih učilo natoroznanstvo, zemljoznanstvo, zgodovina, risanje, narodni jeziki, latinsko in še celo gerško, pa le v posebnih urah. Tako podučen bi zamogel potem mladeneč (12—15. l. star) ali v višo realko ali pa v višo gimnazijo stopiti in se za prihodnji poklic izobraževati, ali pa tudi šolo zapustiti in sicer z velikim pridom, kar se žalibože dozdaj ni dostikrat zgoditi moglo, ker je manjkalo praktičnosti. Exempla sunt multa et quidem — tristia et odiosa! V viši realki naj bi bilo učenje osnovano, da bi izveršeni viši realec tudi sposoben bil, učiti se zdravilstva itd.; — v viši gimnaziji pa tako, da bi se učenec bolje seznanjal s klasičnimi jeziki, in z vsem tem sploh, kar ga sposobnega dela, na vseučilišče ali v bogoslovje ali kam drugam v službo stopiti. To je ob kratkem le-tà program in vprašanje, ki zdaj enega in druzega vnema in sili, da ga ali pobija ali pa zagovarja. In odtod tudi od konca popisana vojska. Mislimo pa in se tudi nadjamo, da bo pravda dobro rešena, ker se posebno na Dunaji zelo tega posredivnega, kakor najbolj praktičnega programa poprijemajo in kerdelo „filologov“ par exellence čedalje bolj gine izpred naših oči, kakor namreč občno mnenje pravi. Vendar popolne zmage ne pričakujmo še tako hitro, da-si tudi je ta program za učečo se mladež in za druge, ker bi se najmanj časa in novcev izgubilo, prav praktičen, — ker je namreč v novo izvoljenem učnem svetovavstvu veliko veliko „filologov“, druzih pa v primeri prav malo, vnanji udje pa menda tako nič veljali ne bodo. Vendar pa še ni obupati nad zmago. Serčnost veljá. J. B.

O veznikih ni, niti, an, anti, nego, kakor kot (ko).

(Dalje.) *)

Pošteno smo naštevali potrebne primere, kakor smo jih nahajali ali pa izvedovali, zato da bi sodil z nami vred vsak sam, kako in kaj. Ker je pa bil med onimi iz staroslovenščine, na ktero moramo pri takih sodbah vedno gledati, le eden „perve verste", (z enim samim glagolom [1]), torej jih podajemo še nekoliko te (1.) verste: „Vit. Sanct." str. 3; 80: — „nisątъ [2]) aky vy, ni hrabъri, ni mądri, ni krasъni, ni tako ljubimi mnoją". — Str. 19; 654: „Jako ne nositъ ničsože na krъmą, ni hlêba, ni vody, ni inogo ničsože". — „Chrestom. palaeosloven." Mikl. str. 67; 18 (Mat. X. 9.): Ne sъtęžite (spravljajte) ni mêdi ni srebra ni zlata. (Prim. tudi „Chrestom." str. 52; 4 od zdol.; str. 75; 14; str. 85; 3 od zdol. in še veliko takih).

Če pomislimo zdaj, da rabi Slovencem, posebno ogerskim, dalje „narodu" českemu, poljskemu, po Frenc. pa Fabr. celó gornje- in dolnje-serbskemu v Lužicah tudi v primerih „druge verste" [3]) dvojno nikanje, ki ni moglo biti posneto po kakem tujem jeziku, zato ker ga ni v nobenem; če pomislimo na dalje, da se ubira (knjižna) raba staroslovenska v 2. versti skoro do zobca, včasih pa tudi v 1. versti z gerško pa latinsko: sili se nam misel, da je zapeljávala morebiti tudi pisatelje (prestavljavce) staroslovenske — tujščina, posebno pa gerščina, po kteri so slovenili sv. pismo in največ drugih spisov, — narod staroslovenski pa da je rabil v takih primerih oboje verste vsaj po dve nikavnici (ne — ni), kakor n. pr. sedanji narod slovenski s českim, poljskim, gornje- in dolnje-serbskim vred.

---

*) Popravek. V zadnjem l. str. 127, M. VI. 26 (slov. Kuzm.) beri ... niti *ne* spravljajo...; na str. 128: 27 pa: Res je, da izpuščajo nikavnico ‚ne' itd.

[1]) Vladajoči glag. s svojim nedoločnikom se šteje tudi le za en glagol.

[2]) Beri nisont' (niso=ne so).

[3]) t. j. z več glagoli nego z enim. Včasih je kak glagol prikrit ali izpuščen: Niti je krop, niti — voda (=niti je voda). Prim. Lěnost niti je lěpa, niti — koristna. (Maž. Herv. 4.) Niti ima kuće niti — kučišta. (Srb. posl.)

Ali če spet pomislimo, kako lepo se vjema s staroslovenščino še dan danes jeklena serbščina, (sosebno v národnih pesmih in „poslovicah“), pa tudi bolgarščina v narodnih pesmih; če pomislimo na dalje, da so razlike, (ki jih nahajamo med svetopisemsko rabo staroslovensko, bolgarsko, rusko pa med narodno ali Vukovo rabo serbskega jezika) „bele vrane“: sodili bi, da so ravno te „bele vrane“ tujke, ki jih je zanesel tuji „duh“ iz gerške, latinske ali kake druge tuje dežele.

Pa porečeš: „Dvojno nikanje, ki rabi Slovencem in nekterim drugim Slovanom v izgledih II. verste, ne diši po tujem; saj ne rabi dvojno (tudi trojno) nikanje v takih primerih nobenemu drugemu narodu nego slovanskemu. Res, da služijo tudi Lahu v „drugačih“ primerih vsaj po dve — tedaj tudi po tri nikavnice [4]) v naših primerih ali izgledih II. verste pa nikdar. Samo v primerih I. v. rabi Lahu prav po naše razun nikavnega „nè“ včasih tudi „non“; n. pr. „Temperatemi queste penne, ma badate, che non sieno nè troppo fine, nè troppo grosse“; v onih (II. v.) pa nikoli. Dvojno ali celo trojno nikanje v zanikavnih izrekih II. v. je potem takem naše domače t. j. samostalna lastnost našega jezika, tako tudi českega, poljskega, gornje- in dolnje-serbskega.

Na ta prigovor odgovarjamo: Tudi mi smo te misli, da je dvojno, celo trojno nikanje v takih primerih samostalna lastnost (svojstvo) narodne govorice slovenske, češke, poljske, gornje- pa dolnje-serbske. [5]) Dozdeva se mi pa, da se je izcimila sčasoma ravno iz omenjene rabe slovanske, ker zanikujemo namreč od nekdaj v „drugačih“ primerih vsaj z dvema nikavnicama. Sem spadajo tudi primeri našega „ne — ni (niti)“, ali „ni (niti) — ne“ za pomen latinskega „nequidem“, „et (etiam) non“, „nec ullus . . .“, v kterih se nikavnica „ne“ ne sme izpuščati; n. pr. ne morem tega kamna ni (niti) prizdigniti, ali: ni (niti) prizdigniti ga ne morem. Ni pes golih kosti ne gloda. Ni eden ni (ne) znal. — Posebno je pa k sedajni slovenski rabi pripomagalo ter ljudi zapeljevalo nemara dvojno nikanje primerov I. verste, da so začeli natezati na to kopito tudi primere II. druge verste.

---

[4]) N. pr. ‚Un malanno non vien mai solo.‘ (Nesreča ne pride nikdar sama). ‚Nella collera non conviene eseguir mai nulla.‘ (V jezi ni dobro nikdar ničesa storiti.)

[5]) Vendar ne vem, smemo li Frencel-nu pa Fabriciju popolnoma verjeti. J. P. Jordan uči vsaj v svoji slovnici gornje-serb. jezika (Prag. 1841) str. 180, da veznik ‚ani‘ ali ‚anic‘ (hani, hanic) v pomenu ‚neque — neque‘ ne potrebuje nikavnice ‚ňe‘: Ja ani wěm, ani rozemu, što ty prawiš. (II. v.) — Pogostoma je pa tudi ‚ňe‘ pri njem: ‚won ňeje anic zymny anic coply (topel). I. v.

Vendar dobro pomnim, da sem slišal med Belimi Kranjci že tudi nekoliko izrekov II. verste brez nikavnice „ne“; n. pr.: „Niti je belo, niti (je) černo.“ „Niti ga imam rad, niti ga sovražim.“ „Niti sem ga prosil, niti sem se mu ponujal.“

Pa če tudi pritegnemo, da je serbska ali hervaška raba pravilnejša in starejša od naše domače; bi-li se je smeli lotiti? ali da z drugimi besedami povem: bi li se smeli poprijemati zdaj načina staroslovenskega tudi v primerih II. v., ter svoje dvojno nikanje zamenjávati za edino nikavnico „nì“ ali „nìti“?

Zakaj ne? — Taka skladba je in bode razumljiva vsakemu Slovencu, poverh je pa tudi lepoglasna? [6])

Zastran besednega reda velja za II. versto to pravilo: Veznik **ni, nit'** ali **niti** se stavi (praviloma) naravnost pred glagol svojega stavka (v sestavljenih časih ali enakih sestavah pred pomožni ali pred vladajoči glagol), „enklitike“, prirečja itd. pa po rojstvu našega jezika za glag., ali pa pred glag. t. j. med „ni“ (nit', niti) in med glagol brez nikavnice „ne“; n. pr. po serb. „poslovicah“: Niti morem, niti mi ostaja („Niti mogu, niti mi ostaje“). Niti sem černooka, niti se bojim urokov („Niti sam crnooka, niti se bojim urokâ“). Prim. še te-le serb. „poslovice“: „Niti je ona vila, niti će za vilu poći.“ „Niti smo se zajedno rodili, niti ćemo zajedno umrijeti.“ „Ni sam se u blagu rodio, ni ću se (s njim) u grob zakopati.“

„Zbog lepšega“ (emfatično) stojí v nekterih „poslovicah“ glagol na koncu; n. pr. „Ni gore posijeci, ni bez drva doma dodji“ (nm: Ni posijeci gore, ni dodji bez drva doma). „Ni mu staro kašlje, ni mu mlado plače“ (nm.: Ni mu kašlje staro, ni mu plače mlado).

Včasih se v primerih II. verste, posebno v „poslovicah“ glagol celo izpušča: „Ni moj lov, ni moj zec.“ (nm.: Niti je moj lov, niti je moj zec = zajec). „Ni ti meni kum, ni ja tebi stari svat.“ (nm.: Nit' si ti meni kum itd.)

Serbom ali pravim Hervatom velja pravilo, da se sme v I. versti razun „ni — ni“ ali „niti — niti“ tudi nikavnica „ne“ staviti, v II. versti pa, da se mora „ne“ izpuščati in ž njim vred vse druge nikavnice razun „ni — ni“, „niti — niti“ ali „nit' — nit“.

Zastran izpuščanja nikavnice „ne“ v II. vr. se vjema po tem takem serbski ali hervaški jezik tudi s staroslovenskim. [7]) Kdor

---

[6]) Nekteri Slovenci izreknujejo v ‚nì‘, ‚nìti‘, ‚nìt'‘ vsak ì ali i zamolklo kakor ì v imenovavniku besede nìt; nekteri pa z drugimi južnimi brati vred na polno, in pervi ì v besedici ‚niti‘ ravno tako na kratko kor v imenovavniku imena ‚nit‘.

[7]) Ali brez izjeme res ni menda nikakega pravila. Prim. Mat. 12. 19. (Ostrom. i. dr.) ‚Neprêrečetь ni vъzъpijetь — ni uslišitь niktože ... glasa jego‘. Serb. (Vuk): — niti će ćuti ko ... glasa

se hoče tedaj mahom poprijeti serbske in staroslovenske rabe, naj se je poprime brez straha; — anti ga bo umel vsak Slovenec, če reče ali pa napiše: „Nisem ga vidil, niti ga poznam, ali pa: niti sem ga vidil, niti ga poznam“ namesto: „Nisem ga vidil, niti ga ne poznam“ ali: — „ni poznam ga ne“ (gorenski). Tako je popravil g. Svetec tisk. zmoto („ni poznam ga“) pozneje sam v Novic. l. 5 1864. Naj se popravi tedaj tudi v Janežičevi slovn. 1864. str. 221. e).

Prim. tudi v Valjavčevih narodn. pripovedkah hrov. Slovencev okoli Varaždina str. 98; 7: I onda je doista to pojel i štirnajst danov nit kaj pil ni jel“.

Ker je pa naša domača navada (da rabimo tudi v II. versti „ni“, „niti“ z nikavnico „ne“) res v narodu vkorenjena; zato ne smemo obsojevati nikogar, kdor je ne bi htel mahoma popustiti, nego dajmo našim marljivim in bistroglavim pisateljem oba načina na izbor; naj si priljubijo, kterega si hočejo; ali naj se pa deržé obojega, kakor rabijo n. pr. drugi pisatelji jugoslovanski z narodom vred naš „dokler“ v primerih, ki so si povse enaki, zdaj „dok ne“, zdaj sam „dok“ brez „ne“. [8])

Da bodo pa vedeli naši pisatelji tej rabi bolje glas, naj vzamemo v misel še to, da prehaja včasih I. vr. v II., če se postavlja „ni“ (niti, nit') pred glagol po povedanem pravilu, ter se ta glag. za vsakim „ni“ (niti) ponavlja, ali pa za drugim, tretjim itd. izpušča: „Nit' ima kuće ni kućišta“ (serb. posl.) = nit' ima kuće, nit' ima kućišta II. vr. (iz I. vr. Nema ni kuće ni kućišta = ni hiše ni hišišča). Tako tudi narobe iz II. vr. v I.; n. pr. namesto Lěnost niti je lěpa, niti koristna—pravijo tudi: Lěnost nije ni lěpa, ni koristna.

Praviloma se verstita „ni — ni“ ali „niti — niti“ (nit' — nit') zbog lepoglasja, pa tudi „niti (nit') — ni“ in narobe po lepoglasji narodnem, kakor nam kažejo mnogi primeri, po kterih si treba pravila posneti. (Konec prihodnjič.)

---

njegova. (Kuzm. ima tudi na tem mestu razun veznika ‚ni‘ nikavnico ‚ne‘ in poverh še ‚nišče‘).

[8]) Gl. Vuk. ‚Novi zavjet‘. Jan. 21. 22; Mat. 22. 44; Petr. II. 1, 19. ‚Serp. n. prip.‘ 155; 217; 220. ‚Nar. prip.‘ Valj. 183, 4, 8; 276 zdol itd. Tudi v Kuzm. nov. zak. se nahaja mnogo takih primerov.

Narodske pesmi.

1. Iz rogačke okolice. *)

Lani sem se jez oženo,
Jedno pridno sem dobil;
Letos mi je žena vmerla,
Sam Bog mi jo je vzel.
Drujga mi ni zapustila,
Če no dete majheno:
Kruha še ne more jesti,
Ziska mu nišer ne dá.
Kaj je meni zdaj začeti,
Meni je za scagati,
Le to dete na roke vzeti
In po sveti rajžati.
Šou bom gor na žegnan britof
Bom poklekno na njen grob:
Vstani, vstani žena moja
Najno dete več ne spi!"
„Kou bom jez zdaj gor vstala
De me zemlja dol tiši;
Jez ne bom prej gor ustala,
Dokler ne bo sodni den;
Jedi, jedi moj mož domou,
Najno dete sladko spi:
Marija mu je ziska dala,
Usmilen Jezus na strani stoji.

Zap. M. L. Rogački.

*) Napev tej pesmi je tako mil, da človeka serce bolí, ko jo čuje popevati od mladih Slovenk — škoda da nisem muzikalen!

2. Isterska.

Kad se duša s tilon deli,
Rada bi se razdeliti;
Al se boji djavla, pakla.
I pristopi mat' Marija
I dušici govoraše:
Ja ću tebe očuvati,
Do vrat rajskih kompanjati. *)
Kad' su prišli oni pred raj,
Vrata su se otvorila,
Sam Bog sedi na palači
Ter dušici govoraše:
Aj ti dušo i nemila!
Kad si skupa s telon bila,
K svetoj maši nis' hodila,
Angelu se nis' molila,
Ki te j' čuval od tamnosti,
Dokle steku tvoje kosti
Pune greha ter zadosti.
Hodi, dušo z velim puten,
Z velim puten, malon stazon,
I priti češ pred crikvicu,
Kadi leži tvoje tilo.
Šla je duša z velim puten,
Z velim puten, malon stazon,
Prišla je pred tu crikvicu,
Kadi leži njeje tilo.
Duša viče, duša plače,
Majku božju zazivaše:
Aj Marija božja mati!
Zbavi me ti djavla, pakla,
Stavite me v krilca vaša.
I pristupi mat' Marija,
I zazove Mihovila:
O ti Miko Mihovile,
Hodi pezat **) ovu dušu!
Ta dušica bi pezala

*) Spremljati. **) vagati.

Koliko bi tri kamena,
Tri kamena malinove;
Ona j' vage pridobila,
Svitli raj je zadobila.
Malo po kraj tri sotone,
Gerde merske nespodobe,
Ter Mariji govorahu:
Ča, Marijo! ste storila
Našu dušu predobila?
Marija jim govoraše:

Odstupite tri sotone,
Gerde merske nespodobe!
Ovoj čista moja duša,
Suho, ka se je postila
Tri mlade petke,
Tri mlade sobote;
Pak je naručila
Isusu sinu mojemu:
Isus i Marija budi hvaljen,
Va se vike vikom. Amen.

Zap. J. Volčič.

Gospa Sreča in gospod Denar.

(Andaluška pripovedka Caballerova.)

Sreča in Denar sta se sprijaznila, da nista mogla eden brez druzega živeti: za Denarjem hodila je Sreča, za Srečo Denar. Zato so jeli ljudjé govoriti, da se bota vzela.

Bil je pa gospod Denar strašen debeluh. Imel je okroglo glavo iz peruanskega zlata, trebuh iz mehikanskega srebra, noge iz segovskega bakra in papirnate čevlje iz velike fabrike v Madrid... — Gospa Sreča je bila prismojena, brez ve... ...stave, str... prevarljiva, živa ko podgana in slepa ko ...

Nista še dobro pokusila medú z... ...ljen... razpreta: žena je hotela hlač... nos... D... napihnjen in ošaben, to ni bi...

Ker je tedaj vsak ... bo... nobeden ni hotel biti ma... ku... ...jima ima večo moč. „Glej“, ... olivo onega siromaka, kako ... poglejva, kdo izmed naju, ti ali j... ...lj...

Mož zakima; nap... ...k...

Človek, ki je b... ...ne... ...še žive dni še niso vidili ne njega ne ... gospôda vleče pred njim.

„Bog te sprimi!“ ...

„Tudi Vas!“ od...

„Ali me ne pozn...

„Ne poznam Vas. ...

„Ali še nikoli nisi ...

„V svojem življenji ...

„Kaj, tedaj nič ne premoreš?“

„Taka je: imam šest nagih otrok z gerli kakor stare panoge; kar se pa tiče premoženja, nimam nič druzega, kakor popadi in snej, kedar kaj imaš.“

„In zakaj ne delaš?“

„Delaj! če imaš kaj. Nesrečen sem tako, da mi je vse zvito ko kozji rog; od kar sem se oženil, skoraj je, kakor da je padla slana na mé, in da me tepe nesreča, da je joj. Tukaj nam je ukazal nek gospodar, naj mu izkopljemo vodnjak na razpotji ter obljubil vsacemu dublon, kedar bode gotov, ali prej ne plača ne reparja: taka je pogodba.“

„Dobro je storil gospodar“, modruje njegov izpraševavec, „kajti prigovor pravi: Kdor pred plača, nikoli dela ne dobi. — Pojdi z menoj.“

„Na vso moč smo delali, ali gospod, končati se tukaj vendar ne smem.“

„Da“, odgovori Denar, „res je“.

„Glejte, gospod“, povzame siromak, „kakor kopljemo, le kaplje vode še nismo vidili. Kakor bi se bil zemlji drob posušil: nič ne najdemo.“

„Osrečiti te hočem, prijatel“; pravi Denar in mogočno pomoli siromaku petico.“

Revež je mislil, da se mu sanja in jame leteti, ker veselje dalo mu je perute. Teče na ravnost k peku in kupi si kruha; ali ko segne po denar, najde v mošnji luknjo, skoz ktero mu je ušla petica.

Revež ves obupan začne iskati in iskati, pa kako bi ga bil našel! Prešiča, ki je volku namenjen, sv. Anton ne obvaruje. S petico izgubil je čas in s časom poterpežljivost; jel se je poslednjič togotiti nad nesrečo svojo, da se je vse kadilo.

Med tem je gospó Srečo strašno smeh lomil, tudi Denarjev obraz je postajal rumen ali ni drugega kazalo, kakor mošnjico popraviti in ubogemu dati terdnjak.

Ta postane vesel, da mu je serce radosti poskakovalo. Zdaj ni šel po kruha, ampak tekel je v štacuno, kjer si platna izbere za svojo ženico in otroke. — Ali ko hoče plačati in terdnjak pomoli, jame ga kupec ogledovati. Slednjič pravi, da je ponarejen in da ga bode zatožil, ker ponareja denarje.

Revež to zaslišavši zarudí in obraz njegov je gorel, da bi bil na njem lahko bob pekel. Steče k Denarju in mu pové, kaj se mu je pripetilo ter jokal za svojo glavo.

To slišati hotela je gospa Sreča popokati smehú. Gospod Denar začne si berke vihati pod nosom. „Na“, pravi revežu in mu stisne 2000 dvajsetic v roke, „nesreča te ima v krempljih, ali jaz te hočem iztergati iž njih, če ne — pa sem figa mož.“

Reva je bil od veselja tako omamljen, da ni vidil poprej roparjev, dokler ga niso obropali in na cesti pustili, kakor ga je mati rodila.'

Sreča primo za podbradek svojega moža, kterega je bilo sram ko merkovco. „Zdaj je na meni versta", pravi, „vidila bota, kdo več premore kiklja ali hlače." Stopi k siromaku, ki je na tleh leže lase si ruval in dihne va-nj. Pri tej priči je bila izgubljena petica v njegovi roci. „Bolj nekaj ko nič", misli sam pri sebi, „hajdmo kupit kruha za otroke, ki že tri dni hodijo k solncu kosit in kterim se vidi skozi trebuh kakor skozi pajčevino.

Ko gre mimo štacune, kjer si je poprej blago nakupil, pokliče ga kupec k sebi ter ga prosi, naj mu odpusti, kar mu je storil, ko ga je dolžil, da denarje ponareja. Potem mu razodene, da je prišeł tisti, ki denarje poskuša ter zagotovil, da je križak dobro blago, da ima pravo pezo tako, da je pred preteżek nego prelahek. Slednjič mu ga nazaj dá in po verh še vse blago, ktero si je bil poprej nabral zató, ker je ž njim tako gerdo ravnal.

Reveż je veselja poskakoval; naloži si vse na rame in ko jo krene čez veliki terg, glej, mestna straža prižene one tolovaje, ki so ga bili obropali. Pošteni sodnik, ki je bil sodnik po volji božji, ukaže nazaj dati ugrabljenih 2000 dvajsetic, brez kacih stroškov ali izgube.

S tem denarjem začne reveż z botrom rudo kopati in komaj sta tri sežnje globoko dokopala, najdeta tri žile: zlato, svinčeno in železno. V kratkem so ga jeli imenovati gospod, poznej milostljivi gospod in potem Vaša prevzvišenost.

Od sehmal je ukrotila gospa Sreča svojega moža in ona hlače nosi, tako lahka in nepremišljena, da nikoli tega; svoje dobrote deli brez glave tje v en dan neumnežem in bebcem, zdaj na lice zdaj na robe kakor palica slepčeva in nasmehljala se bode tudi pripovedovavcu, ako dopade ta pripovedka čitatelju.

Janez Parapat.

Milotinke.

5. Vsak človek si stavi sam poslopje svoje sreče; njegova dela so kamenje za to poslopje. Pa naj bi nikoli ne zabil, da se mu bode iz podertin tega poslopja tudi spominek na gomilo zidal. Dobra dela bodo mu kamenje za večni častni spominek — huda dela kamenje za spominek sramote!

6. Kedar se človek postara, skerčijo se mu vsi udje, vse kosti oblesené. Edino serce se po toliki toploti in vročini življenja začne mečiti in razpuščati, kakor zlato po veliki vročini. J. G.

Besednik.

Živalstvo. Prirodopis za niže gimnazije in realke. Spisal A. Pokorny. Poslovenil Fr. Erjavec. V Celovcu 1864. — Pod tem naslovom je ravno kar prišla na svitlo knjiga, ki je za nas Slovence toliko imenitniša, ker doslej še nimamo nobenega prirodopisnega dela enake obsežnosti. Verh tega je pisana v tako jasni in lahkoumevni besedi, da se mora na pervi mah vsakemu bravcu prikupiti. Upati je torej, da si pridobí po vseh stranéh obilo prijateljev, ne samo mladine, kteri je sosebno namenjena, ampak vseh rodoljubnih Slovencev. Po njej se je obogatilo naše slovstvo s prav lepo šolsko knjigo. Šteje 166 strani velike osmerke in velja za čast. gg. naročnike in za vse, ki se za njo pri g. pisatelju v Zagrebu ali pri Glasnikovem vredništvu oglasé, 75 nkr., po bukvarnicah pa 90 nkr. — Drugi oddelek tega prirodopisa „Rastlinstvo“ izide perve dni mesca junija in bode veljal 65 nkr.

Romanje k sv. Kervi v zgornjem Gorotanu. Popisal J. Levičnik. V Ljubljani. — Marljivi slovenski potopisec g. J. Levičnik je podal v pričujoči knjižici Slovencem, ki poromajo k sv. Kervi in na bližnji Zvonik, prav zanesljivega vodnika in zanimivega spremljevavca. Živo nam stavi pred oči krasoto in sem ter tje tudi zgodovino gorotanskega sveta. Zanimivi knjižici zaljša čelo prav lepa podoba te romarske poti, v zatičji z nebotičnim Zvonikom. Prepričani smo, da se bode močno prikupila vsakemu bravcu.

Lahkoverni. Vesela igra v 3 djanjih. V Zagrebu 1864.—Pričujočo slovensko igro je koj v pervih letih po začetku „Novic“ zložil bogato obdarovani učitelj v Vinici, g. Bernard Tomšič, ki se je posebno po svoji povesti „Rut“ Slovencem močno prikupil. Njegov hvaležni sin Ljudevit jo je spravil na svitlo, da se postavi po njej marljivemu očetu majhen spominek za vedne čase. Snov je v obče prav šaljiva, izpeljava k večemu vgodna, beseda razun malih hib dosti olikana. Naj si najde med Slovenci dosti prijateljev in g. izdatelj potrebne podpore. Knjiga šteje 120 strani in velja 50 nkr.

* Dne 11. aprila je bil vogelni kamen položen „**slovenski matici**“. Iz raznih strani so se zbrali povabljeni odborniki. Najpervo so se popravila nektera pravila; na to pa se je volil začasni odbor. Za pervosednika je bil izvoljen rodoljubni g. baron Anton Cojz, kterega slavna rodovina bode za vedne čase slovela v zgodovini slovenskega naroda; za njegovega namestnika g. dr. Leon Vončina; za denarničarja bode g. dr. Jernej Zupanc in poleg

njega bosta imela ključe g. Souvan in dr. E. H. Costa. — Na imenitno tajnikovo mesto je bil izvoljen sloveči slovenski pisatelj g. Fr. Levstik s plačo 30 gld. na mesec. Naj kmalo prične svojo delavnost in mnogo mnogo let krepko napreduje na korist slovenskemu narodu!

* Učeni g. prof. dr. Miklošič bere letos na dunajskem vseučelišču: 1) sintakso slovanskih jezikov, dve uri na teden; 2) slov. paleografijo po dve uri in 3) slov. arheologijo, eno uro na teden. Da bi te lepe prilike ne zamujala dunajska mladina in marljivo hodila poslušat učenega razlagavca!

* „Cvetja iz domačih in tujih logov“ III. šestka se dokončá z 21. vezkom tekočega mesca; kar je zmanjkalo 19. in 21. vezku rokopisa, dodá se pri IV. šestki; kedaj se prične in kaj bode obsegala, o tem poznejše.

Skakalnica.

ma-	rod	zbu-	dol-	Ra-	In	se	mo-
zdaj	je	ti-	zdaj,	dil	go	dost-	moč-
na-	ša	nje-	Na-	prej.	lo	ral	je:
naš	ko	Na-	ges-	lo	je	no	no
na-	ja	prej.	no	je	E-	Po	spa-
krep-	rod	va	se.	In	ges-	in	na-
tir-	lje	li	jih	prav-	no	ti,	vseh
Na-	Sla-	nost	gib-	A-	kra-	ko-	moč-

Dr. Š.

Kdor jo pervi ugane zunaj Celovca, prejme za darilo II. ali III. šestko Cvetja, kakor želí. — Uganjka zastavice v 4. l.: sir—o—mak.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 6. V Celovcu 1. junija 1864. X. zv.

Pomladančice.

(Zložil J. Bilc.)

I.

Zadnja zvezda je vgasnila,
Lunica za goro plava;
Jutra zarja svit zgubila,
Poje zvon: Marija zdrava!

Drage jágnjeta, voliče,
Zbirajo pastirja glasi;
Pervič je v dobravo kliče:
Mladega so leta časi.

Solnce se prikaže zlato,
Zlate svoje žarke lije
V rosno pomlajeno trato,
V logu zbuja harmonije.

Slavček! glas tvoj še bolj zalo
V jasnem jutru mi odmeva,
Ker pomladne himne v hvalo
Svoj'mu stvarniku prepeva.

II.

Rože na polji
Pomladne cvetijo,
Biseri rosni
Se v žarkih bliščijo.

Cvetje dišeče
Ovilo je veje;
Pervikrat v žarkih
Pomladnih se greje.

* * *

Lepa si lepa
Pomladna cvetlica;
Lepše ko ti so
Nedolžnosti lica.

III.

Okoli cvetličice bele
Ferlijo metuljčiki mladi,
Brenčijo v trumah bučele;
Vesele so ljube pomladi.

Pa burja studena pripiha
In merzlo nas brije v lica;
Oh rožica vmira — izdiha —
In vela je njena glavica.

Metulji krog nje ferfolijo,
Ne serkajo 'ž nje več medice;
Bučelice več ne brenčijo
Okrog zapuščene cvetlice.

* * *

Ak sreča se smeje ti, brate,
Vesele praznuješ godove;
Ak polnijo žetve bogate
Ti z vinom in žitom sodove,

Mladi fantje in deklice
Na travnik hitijo,
Pomladanske si cvetlice
Tergati želijo.

Lica bele in rudeče
Mleko so in kri;
In očesica žareče
Jasni zvezdici.

V kodre zlate si pletejo
Zlatih rož zlató;

Truden domů se kmet podaja,
Zemlji izročil seme je;
Kaj bo rodilo — Bog sam vé —
Z neba nam blagoslov prihaja.

Rog je pastirjev že potihnil,
„Ave Marije" zvon molčí,

Žarki so vgasnili vroči,
Noč zagrinja svet spijoči,
Na nebó zvezdice suje;
Vsaka stvar miruje.

V enem sercu pa vgasnila
Vere zvezda je premila.
Nikdar ono ne miruje:
V Boga ne veruje.

Škerjanci v zraku žvergolijo
Večerne pesmi prepevaje;
Po gorah žarki se žarijo,
Slovo jemaje.

Te truma prijatlov obdaja;
Al ko te nesreče morijo,
Glej, eden po enem odhaja
In samega te zapustijo. —

IV.

In v nedolžnosti pojejo
Milo pesmico.

Blagor ti, nedolžna čeda!
Trikrat blagor ti:
Tvoje še oko ne gleda
Tje v prihodnje dni.
—
Pomlad Tvoja ti podoba
Rožice daje.
Pa končá jesenska doba
Veselje najslaje.

V.

Vernim se dušam še glasí,
„Sladko počijte!" kmet je zdihnil. —

V goro harijsko je vtonilo
Milo pomladno solnčice;
Solnce tak' sreče skrije se,
Da nam krasneje bo svetilo.

VI.

Glej nebo, nevernik, jasno,
Zvezdic čedo glej prekrasno!
Bog mogočni jih je vstvaril,
S svitom je obdaril.

Vstvaril je tud serce tvoje,
Vse stvari on hrani svoje:
Veruj! Sladko boš počival
Mir nebeški vžival.

VII.

Gorečo krasno glej višavo!
Gorijo tak naj domovini
Za veró, milo očetnjavo
Slovenski sini! —

VIII.

Hladna noč na zemljo pade,
Hladna sapica pihljá,
Bliskajo se zvezd mirjade,
Bleda lunica veslá.

Temno-modro zagrinjalo
Solnca zadnji žar zlatí,
Rimska cesta pa prezalo
Z belim svitom ga srebrí. —

Duh se dviga iz telesa,
V rajske kroge poletí,
Lepotije zre nebesa,
In zamaknjen govorí:

Zagrinjalo je tak jasno,
Ki zagrinja blagi raj;
O kako mora biti krasno,
Kar zagernjeno je zdaj!

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

3. Stara Meta.

Četert ure od vasi na hribcu je stala lesena koča. Okrog nje je bil majhen vertič nasajen; sicer pa ni bilo nobenega poslopja, ni kozolca, ni hleva pri kolibi. Kak dober streljaj daleč proti severju pa se je začela gošča, vaška hosta.

Prebivala je v tej koči stara žena, osebenica Meta, mati Domnova. Sedé na starem, polomljenem stolu, imela je pred seboj ukajen kolovrat in počasno goné brenčeče vreteno je vlekla predivo s kodelje. Razun stare predice ni bilo ničesa znamenitega v mali koči. Nad červivo mizico je visela berleča lešerba, ki pa je bila berljavi predici čisto brez potrebe. Vendar se jej ni nitka ne enkrat utergala, da-si ravno so jej služili persti za-se in namesto očí. Ob steni je stala slaba postelja in pred njo velika skrinja hrastovega lesa. Sicer pa je bilo vse prazno.

Ker je starka vedno stanovala sama, v vas pa ni več mogla ali hotla, imela je vendar-le žensko slabost, da je rada govorila, in tudi na samem ni mogla molčati. Zató je med svojim delom ven in ven godernjala v predivo. Največ reči človek ne bi bil mogel razumeti, kajti starka je včasi le mermrala, včasi celó samo s suho brado migala. Le kedar je prišlo kaj posebno važnega iz spominov njene stare glave, kaj tacega, kar jej je razvnelo materno serce, tačas je tudi jeziček jel živeje opletati in mleti po brezzobih čeljustih, tačas je nabrana roka hitreje pulila laneno predivo s kodelje in tudi kolesce je oživelo v svojem enomernem teku.

„Bo! bo! — tako se je jezila starka — zadosti! Imel bo zadosti; več ko gospodar bo imel! — Kedar bom jaz peté stegnila, Bog mi grehe odpusti in kri Kriščeva me omij, potlej naj bo dobil pismo, in naj mu bo plačal na-nj oče, kar je meni obljubil. In ti, Meta si ga déla v skrinjo in še le po smerti ga smeš pokazati — uj, še le po smerti, ko že ne boš videla, kako ga tvoj sin vživa.“

Zdajci šepeta starka zopet nekaj časa nerazločljivo v kolovrat. Videti je bilo, kakor bi molila ali Boga prosila odpuščanja grehov, ker obračala je oči na steno, kjer je visel sv. križ.

„Ljubiti bi ga imel in ne pozna ga!“ govorila je dalje, svet ga ne vé, celó v kerstnih bukvah ga ni, le v moji glavi je; odkar je še Plevnik šel pod zemljo, ki mi je pismo prebral, potlej je le v moji glavi!“

„Kogá je le v vaši glavi?“ praša je sin Domen, ki je stopivši v hišo čul zadnje besede.

Mati se zgane. Ni bila navada, da bi sin hodil k njej, najmanj pa še tako pozno po noči. Tudi ga ni videla, kedaj je prišel v hišo; skerbelo jo je, ni-li slišal česa, kar je sama sebi govorila.

„Kaj je vam v glavi?“ reče sin drugoč. „Morda so se vam stari možgani vneli?“

„Kaj si prišel?“ praša nasproti starka sina.

„Proč!“ odgovori sin ter sede za piškavo mizico na klop in postavi veliko culo pred sé. Ko bi starka ne bila berljava od dela, skerbi in terpljenja prejšnih let, videla bi bila, kako je sinu lice zatemnelo, kako je nevolja, nesreča in serd bralo se mu z očesa.

„Za božji čas! vendar se nisi sperl z Jurcem, da bi bil pustil službo pri njem. Ne, tega nisi storil tega! On je bil mož; ko bi njega ne bilo, tebe bi ne bilo morda zdaj, ker umerl bi bil in Bog vé, kaj bi bilo z materjo tvojo.“

„Za plot bi me bili vergli precej po porodu, bolje bi bilo“, odgovori sin z nekakim čudnim glasom ter zakrije obraz v pergišče.

„Za božji čas! kaj ti je? Ne govori tako, to je greh pred Bogom!“ svarila je stara žena sina svojega in počasi izvlekla poprašavaje iž njega, kaj in kako je, da ga je Jurec izpodil iz hiše zavoljo hčere, mlade Anke. Ko je slišala, da gospodar zvlasti zato noče in ne bi hotel dati svoje hčere njenemu sinu, ker je nezakonski in oče njegov svetu neznan, vzdihnila je globoko, rekla pa ni ničesa.

Vedela je vendar, koliko je sinu težko pri sercu, kako ga mora to peči, in v serce se jej je mislil.

„Nič ne maraj, ljubi moj Domen!“ tako je milo začela tolažiti ga, „nič ne maraj, jutri ko se bode solnce vzdignilo, vzamem jaz palico in grem doli v dolino k Jurcu, in vse bodem poravnala ž njim in pogovorila ga, da te zopet vzame. Zastran Anke ti pa

skrivaj povém toliko, da jo boš lahko dobil po moji smerti; dote boš že imel toliko, koliko vsak ženin v naši fari, če ne več, pa tiho bodi in sam vedi! Jaz bom Boga prosila in mamko božjo in svetega Damjana, tvojega patrona, da bi mene kmalo vzel, zavoljo tebe in tvoje sreče; zakaj veliko veliko slabega sem jaz preživela in prebila na svetu, Domen!“ Rekši se jej vderó debele solze po velem, nagerbančenem licu.

Sin je tiho stermel pred-se. „Nič, ne bo mati nič“, reče potem, „nazaj ne grem. Jaz si ne bom prosil, nihče ne bo za-me prosil, tudi vi ne. Ne vzame me, niti ne grem!“

„Ako te jaz prosim, da pojdi, menda mi boš vendar storil to, saj dolgo me ne bodeš imel; ne bodem več dolgo drugemu svetu za nadloge in spodtiko. Nikoli te niso ljudjé tožili — —“

„Zmirom me je tožil eden“, seže jej Domen v besedo, „in taisti me je tožil tudi nocoj, in morda še kaj misli storiti z menoj; po sili hoče, da bi me obesili; pa pri moji živi duši“, vdari strahovito ob mizo, „jaz mu jo bom naložil, da mu ne bo potreba nobenega posla oskerbovati več, ni tožiti ni opravljati. Sova me je zatožil, sovraži me, pa ne vem kaj ga bódem, dozdaj mu nisem storil ničesa, hočem pa razmeriti vse, kedar se snideva!“

Ko je stara mati slišala ime Sova, prestrašila se je. Precej jame sinu to misel izpodbijati. „Kako ti na misel pride, Domen! da bi se grajščak Sova za-te pečal? Če te je zatožil, kaj mu hočeš, Bog te obvaruj hudega, greha ne delaj, Bog ga bo že sam kaznoval.“

„Mati, vi ne veste nič!“ odgovori sin kratko in zamolklo. Vse poskušnje stare žene, utolažiti njegovo vrelo kri, bile so zastonj, on je ni poslušal; le sem ter tje se je odrezal: „To jaz sam vem, jaz bom sodil!“

Žena odstavi kolovrat, jame prositi in tarnati, ker vedela je, da če ta pripomoček ne pride do živca, da je potem vse proč. „Pod zemljo me boš spravil s svojo termo in svojeglavnostjo. Le zakaj si ne bi dal dopovedati in zakaj bi ne poslušal modrejših ljudi? Pomisli, kaj bo potlej, potlej, če narediš kaj nespametnega.“ Tako in drugače mu je skušala do serca priti, a serce je bilo v skorjati lupini, tudi take in enake strele se ga niso prijele.

„Mati, kdo je bil moj oče!“ praša mater po dolgem molku.

„Zakaj to prašaš? Tega ti zdaj še ne povem, ne morem, niti ne smem“, odgovori stara mati in solze se jej ustavijo, ko bi trenil. Prašanje jej je bilo nenadoma zastavljeno.

„In zakaj mi ne morete? Ali nisem zadosti star? Ali mar me imate še vedno za otroka?“

„Ne, nimam te za otroka, a nikar tega ne prašaj svojo mater, njen jezik bo popred oterpnel, kakor povedal ti očetovo ime; izvedel ga boš pa.“

„Morate mi ga povedati, ali svet bo videl, da tudi sin brez očeta še kaj stori, kar se ne zgodi vsak petek. Nocoj so mi očitali, da nimam znanega očeta. Povedite, kdo je moj oče? prašam vas na zadnje, če ne poveste, kesali se boste."

Starka ni mogla odgovoriti, le odmajala je z glavo.

Domen pokrije kučmo, stori dve dolgi stopinji po mali koči, pritisne leseno kljuko na durih in že ga ni bilo.

„Domen! Domen", kliče stara žena sina nazaj, pa zastonj; Domen se je izgubil že v temni noči, kam? ni mogla stara vedeti ni misliti. Zmerzovaje na vežnem pragu je točila solze, ki so jej zmerzovale na sterhnelem licu, klicala zastonj v temo in sneg ime svojega edinega sina, obetaje, da mu hoče vse povedati.

Burovž na zvezdatem nebu je kazal že blizo jutra, ko je starka vzdihovaje: „Ah, jaz revica! revica! na svetu. Bog, ti mene potolaži za pet ran kervavih!" zapahnila vrata in podala se v kočo na posteljo. Noter do jutra so rožljale rožnkrančeve jagode skozi njene perste. Molila je za sina, za upornega in nepokornega sina. Vso noč niso mirovale ustnice.

Ko zjutraj prisije onemoglo pozimsko solnce, leze starka s svojega samošnega selišča v vas k Jurcu. Stari gospodar je bil sicer čez noč omeščan, tolažil je ženo, zagotavljal jej, da hoče njej in sinu pomagati, a ni ga bilo preprositi, da bi vzel Domna nazaj. Ko je stara popraševala, ali so ga videli kaj kje od sinoči, ni jej vedel nihče povedati ničesa o njem.

Ko je mati žalostna šla zopet proti domu, videla je od daleč gospoda Sovo, kako je sprehajal se po cesti ob verbovji. Postala je na gazu, obernila se proti onemu kraju in zaprotila s palico in rekla: „Ti krokar! ti živina živinska!" Vendar pomisli se hitro, plaho se ozre okrog, ako jo je kdo videl, in prepričana, da je sama daleč okrog, šetala je ob palici dalje domú.

4. *Berač Ureh s Kostela.*

Minulo je teden dni. Domna ni bilo nič videti. Eni so govorili, da se je kje obesil, ker mu Jurec ni hotel dati Anke; eni pak so zopet terdili, da je najberž v vodo skočil in v jezu vtonil. „Zakaj", tako so dokazovali, „ko bi si bil tak močen korenjak vrat zaderhnil in svojo dušo po tem takem hudiču naravnost v pest dal, gotovo bi bila taka sapa vstala, da bi se devetdeset let stare bukve prekucovale: saj je bila še uno leto, ko je ranjca Njivčeva Irica otroka v pepel skrila in se potlej sama na hišno kljuko obesila, taka grozovita burja, da je bilo poštenega človeka kmalo strah. Če pa že hudimer za tako, poredno bábišče toliko hrupa in hruma napravi, kaj bi še le v resnici počel, ko bi tacega mladega, dozdaj

zmirom pridnega človeka v pekel dobil. Hem! to ni kar takó ne, obesil se že ni!“

Vendar le stari, modri so znali táko logiko. Znano je pak, da ženske — zvlasti starikave — niso zmirom modre. Tudi zdaj niso bile, ampak pobrale so vse novice za dognane in gotove in je nosile stari materi revici na uho, ki ni vedela, ali živi ali ne. Da-si ni verjela, kar so jej pravile vse mačice iz vasi, vendar jej je bilo neznano hudo pri sercu.

Neka tetka je celo razpovedala od veže do veže, da je z lastnimi očmi videla starega grajščaka gospoda Sovo, kako je prišel iz koče na Hribcu, kamor je bil šel starko, ubogo mater tolažit. Tudi je pravila, da je precej za gospodom pritaval iz koče v okolici dobro znani berač Ureh s Kostela; da je potlej ona omenjenemu beraču nalašč in še posebej darú dala dober kos klobase mestnice (a Bog vedi, da ne iz radovednosti); da jej je Ureh sicer povedal, kje je bil skrit in kako je poslušal, kako je govoril gospod Sova stari osebenici; da pa nikakor ni hotel povedati jej, kako je govoril grajščak in kaj. Ta novica bi bila gotovo storila pomenka za dva zimska večera dovolj, ko ne bi bila omenjena tetka na glasu, da rada nareja iz muhe konja. Tako pa jej tedaj večidel vaščanov ni hotel verjeti. „Še z možmi ne govorí, pa bode šel kilave babe gledat! Da bi jej kaj dal in pomagal, zató je preskop in preterd. To ni nič!“ Tako so uganili kmetje.

Ko so pa eni prašali špehomavha Urha s Kostela samega, ta ni hotel reči ni bev ni mev, samó namežikal je in priterkaval ob dlan in kazal dve redí belih zôb iz gosto obraščenih ust. Vsled tega so eni menili, da je morda vendar-le nekaj resnice v oni pravljici.

Bilo je lepega pozimskega dne. Solnce, da-si kesno in onemoglo, bilo je vendar krasno in jasno vzšlo izza jutrovega nebeškega obzorja, ter je stalo v vsej svoji lepoti ravno v sredi svojega pota. Po kosmatih smerekah, skrivenčanih bukvah in starikavih javorjih, ki so rastli bolj velikemu germičju, kakor gostemu gozdu podobni po stermi rebri pol ure od vasí, šumelo je ivje, ki se je tajévalo od vejic in padalo na tla. Tu in tam se je oprostila kaka potlačena brinjeva veja svojega sitnega jarma, ledene skorje, in pogledala iz snega.

Za vse to pa se nista zmenila dva človeka, ki sta šla po stermi rebri po gazu navzdol.

Pervi, kmečki hlapčè, kacih osemnajst let star, ki je nesel opertav težko vrečo na herbtu, ne posebno zanimiv za nas, ker nam naša pripoved tudi ne pové ničesa več o njem, samo da je ravno hodil z drugim nam važnejim človekom: Urhom s Kostela.

Ureh s Kostela, po svojem značaji, rokodelstvu in obertniji pošten berač, bil bi težko s svojo zunanjo obliko koga mojih

častitih bravcev pridobil za svojo osebo in mavho. Zakaj ne samo, da je nosil gerdo zmeršeno brado, v kteri je tičala tu pa tam kaka vdeta pleva ali osina, ki je pričala, da je Ureh poslednjo noč v svislih v slamo zarit prespal, bila mu je tudi obleka raztergana, da je záplata záplato krila. Mnogo zakerpani in zvlečeni črevlji so bili z békovo terto zvezani, kar pa ni moglo braniti silnemu, plošnjatemu palcu na Urhovi levi nogi, da ne bi bil priril iz svojega skrivališča na zrak božji, na beli dan. Tudi drugod se je videlo, da Ureh skerbi za dobro ventilacijo. Tako je tudi klobukovo oglavje imelo precejšnjo luknjo, iz ktere je gledalo nekoliko dolgih černih las. — Pa vendar se je prikupil vsem ljudém, namreč po goslih ali citrah na dve struni, ki so zdaj visele beraču čez pleča, in pa po veselih pesmih, ki jih je peti znal in povsodi rad pel.

„Zakaj imaš pa prazno mavho, Ureh?“ praša mladi človek tovarša berača. „Zakaj pa žita ne pobiraš va-njo, saj bi ga lahko prodal, ako ga nočeš hraniti!“

„Kdo bo to okopával!“ odgovori berač. „Ali ne živim po božji volji in besedi? Kaj ne veš, da je pisano: Ne glejte ni ne skerbite za tó, kaj bote jedli in pili in kako se bote oblačili, zakaj vse to vam bode priverženo. No, in jaz tudi ne skerbim za jutri, da mi Bog le za sproti dá.“

„Kaj bo pa, kedar umerješ?“

„Bav! tega pa ne vem!“

„Kaj pa kedar ne boš mogel več hoditi od veže do veže, s čim se boš živil!“

„Hi! hi! za plot se vležem v koprive, hobát in smetí, ter umerjem počasi.“

„Kje se boš drevi ustavil?“ praša mladič Urha.

„K Jurcu pojdem, tjekaj pridi, ako boš dal za kaj mokrega, ker žejen sem že ves božji dan in kakove dobre kapljice takó potreben, ko suha kepa na njivi med mašami dežjá.“

„Če boš citral in pel, dam ti že za žganje drevi!“

„Pel in pravil pripovedi, in plesal in vse!“

„Zapoj no kakovo, tukaj-le na počivalniku se jaz oddahnem.“

Rekši nasloni svojo vrečo na štercelj, ki je molil na stezo. „Ktero?“ praša berač Ureh. „Tisto, ki pravi:

Oj mati, stara mati vi,
Kdo pa v hlevu gor leži?
Počez leži, gerdo smerči,
Cepelji doli vam molí?

„No, zakaj ne spoješ do kraja? ta je lepa, zapoj!“ reče fantè, ko je berač na enkrat nehal in gledal proti gostemu germu, ki je rastel deset stopinj od steze. — Kaj si videl? zajca?“

„Videl sem ga, in volja me je počakati tu-le, da pride zopet v germ nazaj. Le pojdi ti svojo pot, mlinski materi naroči, naj

mi kaj prihranijo v skledi. Drevi pridi k Jurcu, pa ne pozabi mošnjička s seboj, če je tudi suhoten", govori berač.

„Kaj boš delal tukaj? Pojdi z menoj do mlina in zapoj mi tisto pesem."

„Zdaj ne! Pojdi svojo pot! Ali si gluh ali ne slišiš? Ako me pograbi jeza, stolčem ti gosli na čeljustih in veržem tebe in tvojo vrečo v dolino."

Na to fantin naglo opertá svojo krošnjo in odide po gazu navzdol, ker bal se je jeziti Urha, o kterem je vedel, da mu ni vsaki kos v rokah."

Ko berač Ureh s Kostela vidi, da je tovarš njegov odšel in skril se v ovinku, zakliče: „Le semkaj pojdi, Domen! Kaj se boš skrival, videl sem te videl. Ureh s Kostela ti bo eno tako povedal, da ti jo vsa vas ne vé otovrej, čeravno ima raztergano mavho čez ramo obešeno in nič v nji."

Zdajci stopi iz germovja res nihče drugi, kakor Domen.

„Le sem!" govori dalje berač. „Reci mi kdo, da nisem dobrih oči. Pol glave sem videl in prec sem vedel, da si ti. Že tri dni te iščem in hodim povsod, koder te ni; na zadnje te pa tukaj vrag derži, kjer bi te nihče ne čakal."

„Kaj mi boš povedal?" praša Domen osorno.

„Veš kaj! le nekoliko lepše me gledaj, da me ne ujeziš in potlej bi bil terd in svojeglav in ni te toliko, da bi iz mene spravil, kar vem. Da pa nekaj vem, povem ti kar na pervo, koga tukaj delaš. Sova je iz svojega žlambora zlezla in je šla svojega svaka Čuka obiskat čez to gorico. Kregulj je pa zadišal, da ni stare sovražnice botre Sove domá, in je je šel čakat, in tukaj-le na mestu je čaka. Hi, hi! kaj ni res tako?"

„Kdo ti je povedal, da čakam grajščaka?"

„Vse pride v modro glavo, Domen, vse! In še kaj druzega izve, kdor ima dve ušesi, kakor Ureh s Kostela, če so ravno le beračevi. Pa kako je to, da te ni najti nikjer? Govoré, da si se obesil, utonil in vsega spaka, ker se ljudém ne pokažeš. Lej kleka! ko bi bil jaz s svojo mavho naprej bernjal po vaséh, bil bi tačas že kakovo klobaso pogoltnil ta predpust in kak polovičar za žgano vince bi mi bil med perste pal, tako sem moral pa za teboj nositi te besede."

„Ktere besede?"

„Le poterpi! — Tam na Štajerskem sem bil do unega tedna. Djal sem pa: Šent, Ureh! že od novine nisi pobiral po Kranjskem, kjer imajo še vendar tebe in tvoje gosli najrajši. In tako sem jo ustrigel čez gore in vode; da-si ravno je ta-le moj palec na nogi, ki iz črevlja gleda, včasi skomljal in tožil, da sem mu hišo slabo pokril na zimo, vendar sem, tri dni in tri noči je tega, srečno prišel v vaš kraj. Ravno sem šel gori mimo koče, kjer tvoja stara živí

in spi, — mislil sem iti doli v vas do Jurca ali župana, da bi bil čez noč, — kar vidim, da mencá proti hišici — kaj misliš kdo?“

„Kdo? Povedi?“

„Sova!“

„Sova je šel k moji materi?“

„Le stoj, nisva še pri koncu. — Jaz pravim: ne, tebe pa nočem srečati, volk kosmatin, morda bi se zmotil, in bi te v sneg zakadil in ne smel potlej devet let več les-kaj. Zakaj midva s Sovo si nisva nič kaj prijatla že iz starih časov ne. To je pa tako prišlo. Enkrat — —“

„Drugopot boš pravil, zdaj povej, ali je šel k moji materi in če veš, kaj jej je rekel!“ seže Domen beraču v besedo.

„To je res, da vem, kaj jej je pravil. A ljubi moj Domen, Zaletel-pečpoderl, jaz sem tak mož, kar hodim po svetu: vse ali pa nič! vse ali pa nič! nepoterpežljivost nikjer ni pridna. — Enkrat so tukaj v gradu oves mlatili, — predlansko leto je bilo ne mara — ko jaz pridem pred pod. Huj! prec me mlatiči naženó, da sem jim zagodel in zapel tisto svojo, saj veš, ki pravi:

Če sem raztergan, kaj zató?
Ob letu imel bom vse novó.“

„Lepo te prosim, govori mi zdaj, drugokrat boš pel!“

„Nepoterpežljivost nikjer ni pridna!“ terdil je berač Ureh. „Dobro se mi je godilo pri fantičih mladičih; kar ti pride stara suha prekla Sova na skedenj in se zadere nad menoj tako gerdo, da me še zdaj zebe po herbtu. Kar precej sem jo moral pobrati in od tedaj si nisva nič kaj v rodu. Kaj meniš ti, da bi te bil jaz iskal že tri dni po sedmih vaséh in po vseh dolinah, ko bi jaz Sove rad ne imel? — Počenem tedaj v lopo, pasja obist ga tedaj prinese do veže, in meni nič tebi nič gre noter. Kaj ima? Le zlezem v vežo, skrijem se med loparje za vrata in poslušam. Kaj sem slišal? Tvoja stara je hudobovala se in jokala na postelji, on pa je renčal ko pes, kedar mu rogovilico pokažeš. Za pervega nisem mogel nič razločiti. Nastavljal sem ušesa ter nastavljal. Kmalo se mi je zdelo, da se o tebi menita. Tvoja stara ga je zmerjala, gospoda, da je bilo gerdo. Kakó je to? pravim si!“

„Daj mi pismo ven — slišal sem Sovo reči tvoji materi —, daj mi pisanje nazaj, jaz ti dam pet sto kron za-nj, dote bo za tvojega sina dovolj. Moje ime pa nesi v grob s seboj, tvoj sin bo živel brez očeta tudi odslej.“

„Nič, ti živinče brez serca! — govorila je tvoja mati hripavo — ti zver nečloveška, zakaj nisi šel mimo mene, zakaj si me zakopal v to revščino. Kaj je bilo meni treba izgubiti poštenega imena! Ti si mi ga požerl. Ti si kriv, da je moj sin nesrečen, da je brez imena in poštenja, da ga iz hiše podé, ker svojega nečloveškega očeta ne pozna, da je morda nesrečno smert storil,

zakaj kar vsi ljudjé verjemó, morala bom verjeti tudi jaz, revica na svetu — in ti ne veš, kako ti je jokala tvoja stara.“

„Ni se obesil ne — odgovorí jej oni gosposki pes — jaz sem izvedel — potlej pa zopet ne vem, kaj je djal, ni mi prišlo do ušes.“

„Ti si me prisilil, da te ne bom imenovala pred smertjo, prisegla sem ti in deržala černo prisego — reče tvoja mati — da-si mi je težko stalo. In zdaj bi rad še zadnjo? Ne boš je imel, ne nikdar tí ne bo drugi dal pisanja v roke ko on, ki te ga je sram. Vsaj po moji smerti naj bo vedel, kakovega očeta ima.“

„Le daj ga v vojake, krokar! potlej pa prelomim prisego in razkažem pismo; najpervo pa tvoji ženi.“

„Potlej greš v pekel — djal je Sova.“

„Kdo gre bolj na dno, ko ti — tako je že vsa hripava kričala tvoja mati.“

„Mene strah popade, skočim iz veže in se potem skrijem v lopo. Kmalo za tem je priklel iz hiše Sova bled ko smert. Ko bi bilo temnejše, poskusil bi ga bil v sneg posaditi; pa sem zopet rekel: najboljše je, da človek v ljudski ogenj rok ne vtiče; ni se mu bati, da bi se opekel. Vendar z Domnom sva se imela prav po pravici, kakor dva prijatla; povedati mu moram te čenče; tako sem si mislil. Zdaj pa sam premisli; povedal sem ti besede, kakoršne so bile. Sodi ti, kakor hočeš, jaz sodim tako in rečem kar naravnost, očeta imaš, pa prekanjeno hudičevega očeta. Ne bi bil naglavnih grehov ni pervi ni sedmi, ako mu jih naštejeř, da te bo poznal. Zdaj pa zdrav, morda se še kaj vidiva, ali pa ne, Bog vé, kedaj se za plot vležem. Ene dni se bom pa še tod klatil, da bom videl, kakov mož si kaj. Ho! ho! saj veš, kaj mislim!“

Rekši se zasuče na svoji zakerpani široki peti in stori tri stopinje, potem pa se zopet oberne: „Slišiš, Domen, nič ne skerbi. Ureh s Kostela nima babjega jezika. Jaz ne bom nikdar nič pravil. Ti pa delaj, kakor hočeš.“

Po teh besedah se zopet oberne po stermi stezi, in pevaje neko staro pesem, skrije se v ovinku. Vendar od daleč se zopet prikaže in vpije nepremaknjeno stoječemu Domnu: „Hoj! slišiš Domen! ne stoj ondukaj! Že pred sem ti hotel povedati, ako čakaš Sove, ne boš ga pričakal, že pred poldnem je bil domá, po drugi poti je šel, ne čez goro!“ Potem se je zopet glasna pesem razlegala po gori.

Lahko si je misliti, kako je bilo Domnu. Upert na svojo debelo gerjačo je serpo gledal v tla. Med vso pripovedjo beračevo ni zinil ne besede. Pretresnilo ga je, kar mu je poročil Ureh. Človek, ki ga je preganjal, ki ga je on sovražil bolj ko vse druge ljudi, tisti bi bil v resnici njegov oče? To ni mogoče. Vendar celo kerdelo spominov se mu pripodí v glavo. Zdaj se mu je razjasnila

marsikaka beseda materna, ki je popred ni razumel; spomnil se je, da je govorila o očetu, ki ni samo tak, kakor drugi ljudjé, ampak še kaj druzega, da mu je obetala dote dovelj in vendar sama ni imela ničesa, samo kar je z roko pripredla itd. Vse to je poterjevalo beračevo pripoved. In vendar ne! Kako bode tisti njegov oče, ki ga je edini gerdo pogledaval, ki ga ni mogel videti, da ne bi bil zvlekel obervi in zgerbančil čela.

Enake misli so blodile ubogemu Domnu po možganih. Misel je misel podila. Skoraj vertelo se mu je v glavi. Z obema rokama je tiščal svoj kij, kakor bi hotel perste v les vtisniti. „Očeta nimam!“ reče na zadnje, kakor bi z uma bil, ko se je beračeva pesem že slabo slišala iz doline. „Očeta nimam — on mi ni oče — jaz ga ne maram; — jaz ga — —“, zadnjih besed ni mogel izgovoriti, kri mu je šinila v glavo, oči so bile izbuhnjene in usta belopena.

Vsede se v sneg in nasloni glavo v dlani in na kolena.

Mladič, ki je šel iz mlina po tej stezi nazaj, videl je korenjaškega Domna, sedečega tik gazú, kako so mu debele solze tekle izpod perstov. Ko je šel tiho mimo, ni se Domen genil z mesta, niti ga ni čul. Rad bi ga bil ogovoril in tolažil, ker sta bila popred prijatla, a ni si upal. Nekoliko časa ga je gledal od daleč, potem pa ga je pustil v snegu sedeti. (Dalje in konec prihodnjič.)

Materne solze.

Zemljo tiha noč pokriva,
Zvezde jasno se bliščé,
V sladkem spanji vse počiva,
Vse skerbí so zabljene.
Vendar tamkaj 'z majhne hiše
Luč skoz okno še berlí;
Mati tam si solze briše,
Še pri detetu bedí.

Dete bledo je boleno,
Oj boleno močno je;
Mamo gleda preljubljeno,
Zadnjokrat jo gleda še.
Ker že bliža smert se bela,
Dete zdihne zadnjokrat;
Smertna žena ga objela,
Šlo je dolgo spanje spat.

Solze materi debele
Se črez lice vdirajo,
Dete mertvo roke vele
K sercu tožnem' stiskajo.
Ni človeka v tihi noči,
Mater da tolažil bi,
Serce tožno da ne poči
V grenki, grenki žalosti.

Zemljo zmir še noč pokriva,
Zvezde jasno se bliščé;
Tam nad njimi Bog pa biva,
Šteje solze materne;
V bisere je vse spremeni,
V svitle, krasne bisere;
Otrok tam pa njen ljubljeni
Njej za krono zbira vse. —

V. K.

Sebastjan Klonovič.

V.

Leta 1584 je bila v Lublinu slavna deželna sodba. Plemstvo se je v celih trumah sprehajalo po ulicah, razgovarjalo se o velicem jutrajšnjem dnevi in ogledovalo prestara zidovja. To je bilo v drugi polovici mesca julija. Solnce je plavalo na čistem nebu, in ogledovalo se v temnih Bistričinih valovih.

Jutrajšna sodba ima biti velike važnosti. Zborovski so sklenili pred kraljem zatožiti hetmana Zamojskega, ki je v Krakovu dal umoriti Samuela Zborovskega. Ta hetmanov čin je zbudil veliko vrišča po vsej zemlji. Rodovina Zborovskih je bila med pervimi rodovinami poljskimi, in rojena brata Samuelova, Janez in Andrej, pervi kastelan gnjezenski, drugi nadvorni deželni maršal, štela sta na svoji strani vsak obilo plemstva in pripravljena sta bila, na vso moč braniti svobodo svoje domovine.

Na prestolu poljskem je v tej dobi sedel Štefan Batori. Bil je to kralj, ki je koj vidil, ko je prevzel vlado, kje je največa njena slabost. Tako imenovana „zlata svoboda“ plemstva in velikašev je bila mnogokrat škodljiva zemlji, ker samovolja in oholost plemenitašev ni marala za splošno blagostanje, ampak le za svoj lastni prid. Batori je dobro vedel, da bode to Poljskej v pogubo; zató je sklenil, da izkorenini to zlo.

Ali to je bil težaven, pa vendar jalov posel. Za vse to, da je več potov pobil sovražnike, zvalo ga je plemstvo tirana narodne svobode; ali železna roka kraljeva je v kleščah deržala neskladno četo nemirnežev, ki so na videz branili svobodo zemlje, podporo pa jemali od neprijateljev. To je Batori dobro spoznal in pogledal je po zemlji, ne bi li kje našel moža, komur bi smel odkriti najskrivnejše svoje namere. In našel je zaupnika. Mož velike učenosti in pravega serca je stal ob prestolu, in iz kraljevih rok je prijel pečat in bulavo. Bil je to Janez Zamojski. — Štiri leta poznejše, 26. aprila 1584. leta je glava padla Samuelu Zborovskemu, derzovitemu nemirnežu, ki je teptal ustav zemeljski. To še bolj razplamtí nemirneže; mnogo prijateljev je obstopilo rako pokojnikovo. Med ostalimi je bil nek neznanec v černem žametovem županu *), ki je robec pomočil v kri rajnega in s silnim glasom zavpil: „Če ga njegovih nobeden ne osvetí, osvetím (maščujem) ga jaz, tako se zaklinjam pri živem Bogu.“ In dolgo je po nesrečni zemlji plapolal okervavljeni robec neznanega viteza.

*) Dolga suknja.

Zjutraj za rana je korakala od kraljevega gradú sjajna četa v cerkev k sv. maši. Kralj je klečal na rudeči, z zlatom obšiti blazini, in maziljeno svojo glavo poniževal pred Gospodom s ternjevo krono, premišljevaje o junaškem Lešku, ki je sezidal to cerkev v slavo sv. Mihelu, premagavši Hedvičane. Ko je pogledal na veliko gotiško kupljo, prašal je samega sebe, ali ni tudi on sam po tolicih zmagah kaj obljubil Bogu. Dozdevalo se mu je, kakor da je čul nek glas poleg sebe: „Ti postaviš Bogu najmilejši hram, če povzdigneš veliko, keršćansko Poljsko!“ Kralj Štefan se je ozerl, za njim je klečal Janez Zamojski. Kralj si je mislil: En steber te cerkve že stoji!

Med tem se je na tergu sešlo sila svetá. Cel kup ljudstva in plemstva je obstopilo svetovavnico, velik dom sredi terga, kjer je v bogati in z gerbi ozaljšani sednici kralj sodil o rečéh Zborovskih. Prosto ljudstvo je z začudenjem ogledovalo veliko in velikansko poslopje in prekrasne kipove, ki so predstavljali vlado in pravico. Oddelek plemstva pa se je sešel v pivnici, ki je bila spodaj, in okušal pivo iz Gdanska in iz Kažimira.

Pa tudi tu se je govorilo o važnih rečéh onega dné. Zastopnici Zborovskih so s pivom in z medom gostovali svoje priveržence. Zbrano plemstvo je mermralo zoper kralja, Krištofu Zborovskemu pa kričalo: „vivat“, kakor prihodnjemu brambovcu poljske svobode.

„Oko za oko!“ klikne plemič v temno rudečem županu.

„Glava kancelarjeva! ker . . .“ oglasí se nekdo v kotu, ali ni vsega izgovoril, ker se je prestrašil, ko so vsi okoli umolknili.

„Bog, kaj bode?“

„Sodnji dan . . .“

„Jaz pa pravim“, oglasí se neznani plemenitaš v černem županu, „da tu ni treba mnogo premišljevati: kdor ima prav, naj prime za meč.“

Na to potegne iz nožnic velik in širok meč, z drugo roko pa razvije beli okervavljeni robec. Vsi so umolknili in pogledali na plemiča, kterega nobeden poznal ni.

„Kedar pojde kralj iz cerkve v svetovavnico . . .“ govorí neznani.

Še veča tihota v pivnici. Plemiči so pogledovali drug druzega; vsem se je serca prijela neka žalobna slutnja. V tem zadoní glas bandurista:

„Naj se plemstvo kolje,
Mi smo dobre volje;
Kjer se rujno vino pije,
Sladka pesem v sercu klije!“

Neznanec je mahnil z okervavljenim robcem, pogleda bandurista, in hoče še nekaj povedati, kar poči glas: „Kralj gré!“

Vse zleti pred kralja, da ga pozdravi; neznanec v černem županu in bandurist pa sta izginila v tem hipu.

V velici palači je kralj Štefan sedel na prestol, ki je bil z rudečim žametom preprežen. Bil je Štefan majhne postave in vpadlega lica; z žarečimi očmi na enkrat pregleda vse zbirališče. Na njem ni viditi kraljevih znamenj. Temni kožuh in nizka kapa s peresom, to mu je vse. Poleg njega je sedel Zamojski, z druge strani primaš Karnkovski. Za njima so se vsedli drugi dostojniki deželski in cerkveni, plemstvo pa se je vstopilo v velicem kolobarju v raznih krojih, s poljskimi, španjskimi, švedskimi in nemškimi pasovi. Mladež je bila po ogersko napravljena, ker je ogerski kroj bil v navadi za Štefanove vlade.

Govorilo se je o raznih rečéh pred kraljem. Pervi se vzdigne maršal Zborovski, in poklonivši se kralju, vzdigne glas zoper kancelarja, ki je umoril Samuela. Govoril je o žalosti cele rodovine, o sramoti, ki je zadela ves rod, ker je pokojnik kot plemič javno bil ubit proti zakonom plemiškim. Pravil je, da bode Samuelova kri pred Bogom vpila za osveto narodu, ki zločina ni kaznoval, ampak celo poplačal ga, ker je povišal ga na visoko čast, kakor kraljevega svaka.

Tu je nastal silen hrup in krik. Priverženci Zborovskih so se vznemirili; zazvenele so sablje, in gotovo bi se bila pred kraljevim veličastvom kri prelivala, da ni v ta mah nov gost vseh oči obernil na-se.

Bil je to postaren plemič z italijanskim pasom na černem županu. Visoko, gladko čelo in turobno, prijazno lice je spričevalo, da je ta mož v svojem življenji mnogo mislil, mnogo čutil. Po plečih so mu viseli ostanki sivih las, ktere je nekdaj gladila roka ljubljene Voršilke, sedaj so pa pobeléli kakor sneg pod težo let in žalosti.

„Kohanovski! Janez od Černolesa!“ kliknilo je v en mah plemstvo, in razdelilo se.

Ljubljeni narodni pesnik je prišel v pravi čas. Angelj sladke harmonije in ljubezni prinesel je mir in slogo med razperte brate. Nehal je razpor, sablje so v nožnice zletele, in nobeden se ne prederzne vpričo pesnika z eno besedo ne pretergati svete tišine, in to je bilo sivemu pesniku največe plačilo.

Kralj Štefan pozdravi pesnika in odkrije se, Zamojski stisne mu roko, in ko se je Kohanovski dostojno kralju poklonil, govori mu kralj: „Čujem, da nekdo tam preží na moje življenje, da meni snuje propast; ali jaz se nobenega ne bojim, samo ti, gospod, ti si meni pogubljiv. Čarobne tvoje pesme so ti prikupile ves narod, tako da sedaj sam ne znam, kdo naju je pervi v narodu.“

„Ljubezen za ljubezen“, spregovori primaš Karnkovski, „ali še kdo tako ljubi svojo domovino, kakor Janez?“

Batori nagerbi čelo in odgovori: „Res da! Bolnik ne ljubi lekarja, kteri mu rane pregleduje.“

Izgovorivši, nasmeje se Zamojskemu, ker je on edini mogel razumeti svojega gospodarja.

Med tem se je vse plemstvo nakupičilo okoli Kohanovskega, da od blizo vidi pesnika, ki svoj narod toliko ljubi, ki je sam o sebi rekel, da se je samo dva pota v življenji znižal od vzvišene te ljubezni; pervič ko se je zaljubil v Dorotejo, drugič ko je jokal nad grobom predrage svoje Voršilke. Vsi so hoteli viditi nenavadnega človeka, ki se je odrekel kastelanstvu, da ne bi kastelan pozgubil, kar je zadobil Janez iz Černolesa.

Nastala je tihota v celem zbirališču. Naposled spregovorí pesnik. Obradovan in navdušen, da so ga kralj in plemstvo tako sprejeli, povzdigne očí k nebu, in dve solzi ste mu kanili na bledo lice.

„Vera in Bog!“ govoril je. „Želel bi si tu lire, da zahvalno pesem zapojem svojemu kralju in svojim bratom; ali razjokane moje persi danes ne dihajo pesem, samo hrepené in kričé za osveto!“

Ko si je obrisal solzé, pravil je kralju in celemu narodu, da so Bisurmani proti vsemu pravu ubili Podvodovskega, brata njegove žene; dokazal je, da je poslančeva oseba „sacrosancta“. In roki vzdignivši, zaklinjal je kralja in narod, naj poljsko kri osveté na carigrajskih vratih, in na munarah zasadé križ, znamenje našega odrešenja.

Glas in roke pesnikove so se začele tresti, obraz mu porudí in oči s kervjó zalijó. Roke položi na čelo in strese se. Mehko serce pesnikovo silnejše čuti grozo barbarstva, kakor jo narisati more — in poči.

„Lekarja!“ kričali so vsi.

„Vode!“ kričalo se je povsodi.

Skozi gnječo plemičev je prederl mladi meščan lublinski, Kohanovskega vzdignil in nesel ga v stransko sobo.

Kralj in velikaši vstanejo, velik nemir nastane v palačí. Na stvar Zborovskih so vsi pozabili.

Zastonj je bil trud najboljših lekarjev. Pesnik, kterega je udaril mertud, umiral je na postelji. Kralj odloži zbor, nemirno hodi po palači in vedno poprašuje, kako je Kohanovskemu.

V stranski sobi je klečal oča Voršilkin, obdan od lekarjev in prijateljev. Ob postelji je klečal meščan lublinski, deržal pesnikovo roko, in oblival jo s solzami.

„Komu zapuščaš svojo liro, brate?“ praša kancelar, stojé pri postelji.

„Vernemu služabniku tvojega doma“, odgovori pesnik s slabim glasom, in pokaže na klečečega meščana.

„Acern!“ djal je kancelar meščanu, „ti dobiš liro, ki je pevala samo narodu.“

„Moja muza je sirota, hetman“, odgovori Klonovič, „jaz nisem zmožen tako divnim pesmam! Nehal sem ljubiti, sedaj sem oterpnel za ves svet.“

„Pa oni to govori, ki je s toliko ljubeznijo opeval svojo domovino?“ klikne kancelar.

„Ljubezen, ljubezen goji in zasaduj povsodi“, govori umirajoči pesnik, „in ko bi deset zern padlo v ternje in na skalo, enajsto pa obrodi bujen plod . . . Ljubi vse ljudi, in reci jim, naj se ljubijo med seboj . . . nad vse pa ljubi svojo domovino . . . V tej ljubezni bodi slep, kakor je mati slepa v ljubezni proti svojemu detetu.“

„Ljubiti?“ zavpil je pesnik, „ono ljubiti, kar ni ljubezni vredno, kar se samo razdira in gnjije, kakor stoječa voda? O, vse to sem jaz ljubil, kar sem okoli sebe gledal, zemljo in ljudi . . . ljubil sem dela, to velikansko preŝlost . . . a sedaj vidim, da se v deželi šopiri samovolja in krivica. Pravica se prodaja za denar, in kralja slepé, da zemlja dobro stoji. Pravo plemiško brani vsacega zločiña, in nobeden ne verjame, da je edina krepost prava plemenitost . . . Pa da jaz to ljubim, kar preziram? Da jaz sladke pesme pojem, ker me nesloga gluši? O pesnik Černoleski! vzemi svojo liro, jaz je nisem vreden, nesi jo v grob, ker nimam komu peti! . . . Jaz imam posebno liro z železnimi, ostrimi strunami; na njo vdarim, če mi kaj perstje okervavé . . .“

Tako je govoril meščan in potem ponosno okoli sebe pogledal. Krasno njegovo obličje se je že mnogo spremenilo. Bistro sokolovo oko mu je globoko vpadlo v čelo, iz njega je perhnil lahek oblaček zamišljenosti in pridružil se blisek ironije in satire. Nič več ni bil on čisti sanjajoči pesnik, ampak zrel človek v sercu in v glavi, ki je z bistrim očesom prederl na dno življenja, raztergal je zastor prevare; vendar njegovo serce ni oledenelo, in vzlet njegovega duha ni onemogel. Pogumno se je spustil po stezi življenja, da-si ravno je znal, da mora razbiti persi.

Vsi so gledali krasno lice, ponosno postavo meščanovo. Spazivši, kako se je kancelar zamislil, nasmejal se je rekoč: „Ne čudite se mojim besedam, gospod! da-si ravno so grozne. Jaz hočem pevati, kar gledam in poslušam, pevati hočem resnico, golo resnico, da-si tudi je resnica mnogim tern v peti. Ljubezen mora navdihniti pesnika, pa tudi gnjev. — Si natura negat, facit indignatio versum.“

„Resnico peti?“ odgovori kancelar, „treba je, da je pesnik smel. Svet ne ljubi resnice, a pesnik ni oni . . .“

„Jaz želim, da se grob ovenča. Nad njegovim pepelom doneti če slava:

„Forsitan ad Manes dulcedo posthuma laudis
Perveniet nostras, et seri sensus honoris.“

V to se začuje med vrati: „Kralj, kralj!"
Štefan je prišel k postelji, kancelar je pokazal Klonoviča, ki bode naslednik Kohanovskove lire. Kralj je molčé meščanu podal roko. Med tem je Kohanovski začel pojemati. Nasmehljej posmertne sladkosti je obsijal pesniku obličje, ker ga je čakala palma izvoljenih. On ni umiral kot poslednji bard svoje domovine! Še enkrat se je nasmejal, roko povzdignil, kakor bi hotel svojemu nasledniku vliti duha ljubezni; ali roka je bila že terda! Še en trenutek — in pesnik Černoleski ni bil več med živimi!

Bil je krasen večer mesca julija. Na sinjem nebu je plavala luna in bledo svetlobo lila po ulicah lublinskih. Ta žar je čaravno oblival hram, sezidan skoraj v kraljevi ulici. Šest stegnjenih stebrov doriške versti je nosilo krasno galerijo, in nad njo sta se veličastno kviško spenjala dva stolpa; zlati križi sijejo v mesečni svetlobi in delajo dolgo senco po kraljevi ulici.
V senci tega hrama stojita dva moža.
„Ti hočeš resnico govoriti, pa imaš li pogum?" spregovorí eden, in se najpervi ozrė.
Drugi se je tudi ozerl in zapazivši dva velikanska stolpa, nehoté zaderheče, kakor bi bil zagledal kako pošast.
„Kaj ti je?" vpraša zopet pervi. „Tu se bode izlegla velika nesreča za celo zemljo!"
„To je samostan jezuiški."
„Da, razsipno sezidani samostan."
„A kralj?"
„Kralj jim gre na roko . . ."
„In njegov kancelar?"
Vprašani pomaje z ramama.
„Ta mož bistre glave . . ."
„Zamost ograja z zidovjem in z nasipom, in veš zakaj?"
„Proti Turčinu."
„Ne, nikakor ne", odgovorí pervi. „Gledi!" in pokazal je samostansko zidovje.
„Kako to?"
„Kancelar", djal je šaljivo vprašani, „kancelar hoče akademijo vstanoviti v Zamostu, da bode zemlja imela čist izvir prosvete."
„Da odpre iztok temu zlu, ki nas sedaj tlači."
„Da, da, samo . . ."
In na to položi perst na usta; drug ga je razumel, ker je okoli sebe pogledal.
Mož v bogati haljini podá roko svojemu drugu in pravi: „Zdrav bodi, Acern!"
Ta pa je s spoštovanjem odzdravil serčni pozdrav in odgovoril: „Zdrav, kinč domovine!"

In največa dva moža onega časa sta se poljubila.

S sklonjeno glavo je Klonovič šel domú. Po vsem mestu je bilo gluho in potvarjeno. Smert Kohanovskega je vse razžalostila. Nikjer ni čuti ne pesem, ne plesa.

Prišel je do vrat svojega doma. Skozi okna so se vsipali svetli žarki na ulice, notri se je čul smeh, šale in glasba. Pesnik pogleda skozi okno in vidi Kristino stati sredi pijane mladeži, ki se je ž njo šalila in glasno smejala.

Pesnik polagano odpre vrata svoje sobe, obriše solze in vzame pero, da elegijo napiše na smert Kohanovskega.

Med tem delom ni nobena solza padla na papir. Iz stranskih sob mu je udarjal razsipni smeh na uho in pred očmi sta mu stala stolpa novega samostana.

V ravno tem času je po grajski ulici proti kraljevemu gradu stopal mož srednje postave v širokem županu — Janez Zamojski.

VI.

Več let je preteklo od one dogodbe. Acernovo ime je zaslovelo po vsej zemlji. Ali na nebo poljsko so se navlekli oblaki, čim dalje, tim groznejši in temnejši. Batorija ni več bilo, na prestolu je sedel Sigismund Vaza, kralj slabega duha in slabega serca; krepost in prava zasluga sta mu bili neznani.

Klonovič je vse to gledal in zarad vsega tega grizel se v duši, potem pa vmaknivši se v svojo sobo, izlival je na papir kri svojega serca, namešano z žolcem, očitovaje narodu zmote, ktere so se va-nj vrinile. Pa karkoli je napisal, varno je skrival pred svetom, ker je v gorečem svojem sercu čutil, da še vsega ni izpel.

Nesrečen v domačem življenji, prevarjen v pervih vročih čutljejih, nerazumljen od one, ktero si je bil izbral za družico življenja, obernil je ubogi pesnik svoje oči od vsega, kar je v njegovi domovini bilo krasnega, in gledal je same slabosti in zmote. Vse bi bil rad s satiro šibal in z želcem škropil, ali to bi bil delal iz ljubezni za domovino, ker je hotel, da mu izmišljena ljubljenka bode brez madeža in zmote. Ali kratkovidni ljudjé ga niso umevali.

Nad vse to so ga spoštovali in imeli za moža neokaljene slave in velicih sposobnosti. Malo časa je preteklo, in Klonovič je zasedel klop v svetovavnici . . . Opravljaje dolžnosti nove službe, ni iz oči puščal vzvišenega svojega cilja, za kterega je živel z vso dušo in z vsem sercem.

Vse to ni utolažilo žeje v pesnikovi duši. Še enkrat se popnè narodni goslar z višim poletom, zaželi lire, da svojim zemljakom odpoje veliko dražestno pesem. Ali na klopi svetovavskej se ne

poje taka pesem, ondi je mogel zapeti samo svojo: „Worek Judaszov“. *)

Kakor nekdaj, ob času zlatih sanj, hotel je tudi sedaj pesnik približati se ljudstvu, vtopiti se v njegovo življenje, in tu navdihniti se s pesmijo.

Klonovič kupi brod. Meščanje so si šepetali: „Sebastjan hoče, da povzdigne tergovino, v Gdansko pojde in od ondod nam pripelje atlasa, tibeta in jantara. Odperl bode prodajavnico, in postane velik gospod. Sebastjanovka nas še pogledala ne bode, kedar se bode šetala v srebru in v zlatu.“

Tako so se meščanje razgovarjali, Klonovič pa je stal na bregu reke Bistrice, s tužnim očesom zerl v modre njene valove in spominjal se one dobe, kedar ga popeljejo ti valovi v daljne kraje. V pameti so mu oživéle povesti starega Bartoša, povesti, ktere je poslušal v rani zori svoje mladosti, ko je okoli njega bilo vse tako krasno, tako prelepo. Stari Bartoš mu je mnogo pripovedoval o obalah reke Visle, o brodarskih nezgodah na vodi in radosti, kedar se srečno vračajo v krilo drage Poljske, vsak z novo čapko in v novem jopiču.

Vse to je hotel pesnik viditi s svojimi očmi, hotel se je med ljudstvom preroditi. Ljubil ga je še takrat, ko so ga prezirali vsi drugi pesniki.

Naposled je brod splaval po valovih, hiše lublinske so se pogubile v megli, in čez nekoliko dni so zakliknile silne persi pesnikove:

„Rodna zemlja, Poljska mila,
Cvet prelepi božjega krila!“

Bregovi, gore in mesta so migljale pred njegovimi očmi. Ko je obšel rusko zemljo in obraz njen narisal, obernil se je na sever, in zapisal vsak vtisek, vsak otočič, vsako besedico, ktera je brodarjem iz ust ušla in jo je čulo njegovo uho.

Meščanje so se veselili skupocene robe, ženi se je senjalo o dragi obleki, pesnik pa je za narod nabiral blaga!

Naposled poči glas po Lublinu: Klonovič se vrača. Kristina stopi k oknu, pričakovaje drage obleke, serce jej silno bije in obraz gori. Senjala je o velicem bogastvu; toda mesto atlasa in kinča je pesnik prinesel zvezek papirja, prinesel je „Brodarja“. **)

Vzdigne se domača burja, Kristina kriči, kakor nora, zakaj ni vzela Šipka, ki s tibetom in damaškom oblači svojo ženo! Kako bi jej damašek lepo stal! Kako bi černe njene oči krasno odsevale v tibetu!

*) Tako se zove ena Klonovičevih satir.
**) Tako se imenuje ena Klonovičeva pesem.

Toda Kristina ni dolgo solz točila. Zjutraj so meščanje prišli na njegov dom in naznanili Sebastjanu, da ga je mesto odbralo za načelnika, ker je on najvrednejši te časti.

Sreča in mir sta poterkala na pesnikova vrata; Kristina bode šetala v svili, v cerkvi perva sedela v klečalu pred velikim oltarjem.

In res je mirno bilo v Klonovičevem domu. Njegova žena je imela drago obleko, dajala zabave in gostije. Na moža se je samo takrat spomnila, kedar je denarjev potrebovala za razsipno življenje. Sreča in obilnost ste na videz vladale v domu lublinskega načelnika. Sosedje so mu zavidali te sreče, ker so mislili, da bode Klonovič sezidal nov dom, kakor so do sedaj delali vsi načelniki; kajti ta služba je bila bogata.

Tako so govorili meščanje siromašni, pesnik pa je zapert v svoji sobi preplakal in prebdel cele noči, in mislil o zmotah svojega društva. Nova služba mu je dajala še večo priliko, globokeje seči v ljudsko serce. Na deželnih sodbah je vidil pokvarjenost tedajnega plemstva, ki je zarad svojih pravic oholo preziralo niže. Veliko serce pesnikovo je tugovalo zarad tolike krivice in razlilo je žolc iz sebe, da ž njim otruje in izžgè rane svojega veka, ker je vedno želel, naj bi „draga Poljska v obilnosti sedela, kakor v božjem krilu.“ Meščan je verlo ljubil Poljsko.

Sopet je minilo nekoliko let pokojnega, kervavega dela. Kar je Klonovič pisal, kar je cele noči delal, nobeden v mestu ni vedel za to. Samo duhoven iz novega samostana, ko je o polnoči z rešnjim Telesom šel k bolniku, zapazil je v domu svetlobo, in ko je šel mimo okna, vidil je meščana sedeti pri knjigah in . . . pisati reči, ktere krije noč.“

Stara ura že pozno kaže. Klonovič sedi v sobi in prebira pred seboj ležeče papirje. Z očetovsko radostjo gleda neme te svedoke bolí in veselja, serce mu silnejše bije, lice rumení. Liste prevrača, sedaj čita, sedaj se smeje, sedaj solze briše, potem vstane in začne po sobi korakati. Tu pa tam je viditi kak prigodenj siv las na plešasti glavi; vznešena postava je pripognjena, okoli ust žalost in potvarjenost, oko ugaslo, persi vpadle.

Dolgo je hodil po sobi. Naposled je obstal pri oknu in zerl na ulico, kakor da koga pričakuje. Ali na ulici je bilo vse tiho, nebo oblačno, temno. Opade ga strah, prekriža se, priporoči se Devici Mariji, branîvki poljske krone.

Med tem so se odperle sobne duri. Klonovič hití, da pozdravi pričakovanega gosta; ko pa prišlega zagleda, začudi se. Bil je neznanec v dolgi černi obleki, bledih in velih lic.

Klonovič mu poda stol in praša, čemu ga tako pozno obiskuje.

Ta mu je začel na dolgo in široko pripovedovati o nekih sirotah, in prosi načelnika, da jim bode milostljiv. Naposled kakor mimo gredé omeni njegovih spisov, ktere marljivo čita; posebno je hvalil malo knjižico necega poljskega plemenitaša, napisano proti redu Jezusovega društva. Klonovič mu ostro pogleda v oči, ali tu opazi popolno iskrenost. Prizná tedaj, do je on tisti plemenitaš in čuda, ravno v tem trenutji pade mu pogled na černa stolpa novega samostana.

Neznani je gledal na mizo, in kazaje na papirje, djal je: „Brez sumnje sopet nova pesem . . .“

„Je . . . to sem pisal samo zarad zabave.“

Neznani se je ironiško nasmejal.

„Lepe so te zabave, ktere človeka lahko pogubé!“

Klonovič je nepremakljivo gledal neznanca; zla slutnja mu je stisnila dušo.

„Kako to?“ prašal je.

„Victoria Deorum in Worek Judaszów.“

Ubogi pesnik je prepadel. Tako je izdal dve satiri, kteri je ravno mislil v Krakov poslati. Kako je neznanec mogel zvedeti za - nji?

„Acern!“ začel je neznani glasno govoriti, „veliki naš pesnik! zakaj poješ reči, ktere krije noč?“

„Govorim resnico.“

„Kaj je resnica? . . . Hočeš, da ljudi popraviš, ki so nad teboj vzvišeni? Ti jim resnico mečeš v oči in misliš, da je to lahko? . . . Ti zasmehuješ plemiške gerbove in zahtevaš, da bodo gerbovi krepost in zasluga . . . Ti nesrečni prah! Ti nevredni červiček! Ti hočeš, da svet popraviš? On te zmečka s svojo težo, in še začivkal ne bodeš. Svet pojde, kakor do sedaj, brez tvoje resnice, ti pa pogineš, jadno pogineš! Govoriš o redu društva Jezusovega . . . o bedni človek! ohola duša! . . . Morda bodeš še z beraško palico terkal na samostanska vrata . . .“

Klonovič je nasproti sedel neznancu, in s sevajočim očesom gledal njegovo obličje.

„Še je mogoče“, nadaljeval je neznani, in pograbivši papirje z eno roko, pokazal je z drugo ogenj v peči.

„Došel si k meni v levji koži, človek!“ kriknil je Klonovič, in odrinil neznanca, „Appage, Satanas!“

Neznani se je prestrašil; roke položivši na persi, vzdihne in odide.

Dolgo je Klonovič stal pri oknu, serce mu je nemirno utripalo, neznančeve besede so mu pokazale ternje, ktero je moral do groba

gaziti. Černi človek je počasi korakal po grajski ulici — kakor temna senca.

Sedaj je došel gost, kterega je Klonovič pričakoval. Bil je to njegov prijatelj, Sebastjan Kajek, ki je idoč v Krakov, nesel njegove rokopise tiskarju Sternackemu.

Klonovič je zmota, zveže, blagoslovi in vtakne prijatelju v torbico. Z nekako žalostno slutnjo mu je velel, naj mu po njegovi smerti napiše stih za nadgrobnico. Ko je Kajek odšel, vergel se je Klonovič na kolena, in dolgo dolgo molil. Točil je vroče solze, in ko je vstal, bilo mu je obličje navdihnjeno, in vidilo se je, kakor da je kak žar ovil se okoli glave — pesnika mučenika.

(Konec prihodnjič.)

Glas valov.

Ko zvečer skrivnostna tmina tiho vse livade krije,
In ko lune svit sreberni na jezero bistro sije —
Gledam žalostno in tožno znad stermine grozne dol,
In valovom tožim tukaj svoj'ga serca divjo bol! —

Glas duhovskih harp vzdiguje iz valov se gor grozivno,
Vsmiljenja besede sladke k meni se glasé vabivno:
„Nisi srečen mar, o revček! žalostno ki tam stojiš,
„Ki tak tožno in brezupno v vale sreberne stermiš?

„Gor na zemlji temni v sercu divje plamení žarenje!
„Spusti se v globino našo, da ugasne ti hlepenje!
„Na posteljo mehko hladno pojdi, hitro vbogaj nas —
„Brez skerbí in sladko spaval tukaj boš na večni čas!

„Gor na zemlji revni žgejo čert, zavidnost in ljubezen,
„Beži dol v naročje naše, svojo boš končal bolezen!“
Tako govoré valovi in me čudno vabijo —
Kaj storilo boš, nesrečno serce moje žalostno?! —

J. Severjev.

O veznikih ni, niti, an, anti, nego, kakor kot (ko).

(Konec.)

Zastran členka „an“ (èn, n' = ъn, nъ), ki ga priporoča tudi verli naš Svetec v Novic. 1863 str. 401, velim, da bi bile te besedice menda vsi pisatelji slovenski jako veseli, ako bi se dala s sedanjim „pravopisom“ le „pravo“ pisati. Goli *n'* (s ternom) nas bode v oči; „an“ ali „no“ (po serbski in ruski, kakor svetuje ondi na str. 417 g. Cigale) pa nam menda tudi ne kaže pisati, zató ker si je oboja pisava z izrekovanjem malo preveč navskriž, da-si imamo „an“ še v vezn. „ampak“, „no“ pa v vezn. „ino“ (in, i = nъ), v kterih se glasi *a*, *o* lepo na polno. Pisavi „nè“, „no“ je pri nas jako na poti tudi nikavnica „ne“ pa naš „domači“ členek „no“.

Da nam rabi cirilica, vem da bi se polastil nekdanjega „нъ“ nemudoma vsak pisatelj slovenski. Členka „nego“ (starosl. негъ, неже, нере; Miklošič. „Lexic.“ 1863. III.), ki rabi za ta pomen (нъ, δε, vero) še dan današnji tudi Slovencem ob hervaški meji, ki ga izgovarjajo tako kakor njihovi sosedje in bratje onstran Kolpe, namreč: „neg'“ (prim. Nar. prip. Valj.) — naj bi se pa ne branil poslej noben pisatelj slovenski, ter ga rabil vsaj „navmes“,— da se ugodí včasi lepoglasju. Ta veznik rabi tudi Slovencem ogerskim; Kuzmič ga piše „nego“.

Pravilo Cigaletovo (str. 417), kako se rabi „anti“, poterjujem tudi jaz, ki sem slišal tako govoriti od „mlàd-nog“; pristavil bi samo še toliko, da služi Belim Kranjcem i. dr. za „menda vendar“, „pa menda vendar“, „saj menda“ (gorenski „vsaj“, — pa ne za navadni „vsaj“, wenigstens); n. pr. A. Sosed ne pojde še jutri v Terst. B. Anti pojde. A. Moj brat pojde ž njim. B. Anti ne! (anti ne pojde! anti ni prebogat). A. Letos ne bo dobra letina. B. Anti bo. A. Vse sem povedal. B. Anti nisi. A. Ne vem, kje mi je knjiga. B. Anti se ti ni zgubila! Kako na kratko in lepoglasno namesto: pa se ti menda vendar ni zgubila!

Pisati nam kaže tudi poslej „anti“, ne pa „antè“ ali „an tè“. Po moji misli je zložena ta besedica iz „an“ (нъ) pa „ti“. Prim. „kak-ti“, „kajti“, dalje herv. „ka[n]o-ti“, „ili-ti“.

Tudi ta lepoglasna domača beseda (anti) je tedaj vredna, da se ji odpró „pisana“ vrata, ter se obogatí ž njo knjižni jezik.

Zdaj pa še nekoliko verstic „Učiteljskemu Tovaršu“. V 2. listu t. l. str. 23 je čutil namreč „Uč. T.“, da ni naša sedanja raba veznikov: kakor, kot, ko nič kaj slovanska, ter zaželel, da bi kdo pravo povedal „zastran primerjavnih“ besedic.

Uč. Tovaršu se dozdeva ondi (pod 3), da je „kot“ „vez subjektivna“, ki se rabi le pri „imenih“, n. pr. „bolje vém kot ti“; „če dobro storiš, si mi tako ljub, kot tvoj brat“, — „kakor“ pa da se rabi, kedar se primerja „povedek“ ali „celi stavek“ drugim, n. pr. „bolje bere kakor piše; več si upa, kakor premore“ itd. Ali te misli mu ne moremo poterditi.

Kdor sodi slovenščino, neoziraje se na mater svojo, ta se lovi po temi brez luči; staroslovenščina je zvezda, ki nam sveti v taki temi. Ozirajmo se zató na-njo tudi pri tem premišljevanji. Ne bo pa škodilo, če privzamemo kakor poprej še nekoliko drugih lučic (narečij slovanskih) in sosednih jezikov, ki so tvarjali in še tvarjajo na slovenščino.

Ker se pa vjema tudi v tej stvari serbščina s staroslovenščino bolj od naše slovenščine, zato jemljimo spet serbščino za podlago.

Primeri za inakost (neenakost):

Hebr. 11. 25. Serb.: „I volje stradati . . ., nego li imati zemaljsku sladost grijeha“. [1]) — Starosl. (Vost.) ima tukaj negъ; Ostrog. neželi; slov. (Jap.) „ku“ [2]), Kuzm. liki; nem. als; bolg. in rus. neželi; č. nežli; p. niželi; gserb. dyžli; dserb. ńežli; geršk. ἤ; lat. quam; lašk. che.

Jan. 21. 15. Serb. „Ljubiš li me većma nego ovi?“ Starosl. (rodivnik brez predloga: „pače sihъ“); slov. (Jap.) kakor; Kuzm. liki; nem. als; bolg. (rodivn. s predlogom: „ot[od]tia = тѭ); r. neželi; č. než; p. niželi: gserb. dyžli; dserb. ńežli; geršk. (rodivn. brez predloga: πλεῖον τούτον); lat. (ablat. brez predl.): „plus his“; lašk. che. (Glej tudi Jan. 5. 36; Mat. 12. 41; Mat. 26. 53; Luk. 9. 13 itd. [3])

Primeri za enakost:

Mat. 6. 5. Serb. „Ne budi kao licemjerci“. Starosl. „jako“; slov. (Jap.): ne bodite kakor hinavci; Kuzm. liki; nem. wie; bolg. kato; r. kakъ; č. jako; p. jako; gserb. jako; dserb. ako; geršk. ὥσπερ; lat. sicut; lašk. comme.

---

[1]) Po novem sv. pismu slov.: „. . . temuč je raji izvolil terpeti . . ., ko časno veselje greha imeti“.

[2]) Tudi Hebr. 11. 26 ima Jap. ‚ku‘ (ko).

[3]) Slov. sv. pismo l. 1856 ima na zadnjih dveh mestih ‚ko‘, na vseh drugih poprej in pozneje navedenih — razun Hebr. 11. 25 — pa Japeljnovo: ‚kakor‘.

Mat. 6. 10. Serb. „Da bude volja tvoja i na zemlji kao na nebu.“ Starosl. jaka [4]); slov. (Jap.) kakor; Kuzm. liki; nem. wie; bolg. kakvoto; r. какъ; č. jako; p. jako; gserb. kajž; dserb. ako; gerš. ὡς; lat. sicut; lašk. come. (Glej tudi Mat. 6. 7; 6. 12; 9. 36 itd.

Će primerjamo zdaj rabo primerjavnih stavkov v primerih za enakost, vidimo, da služi staroslovenščini in vsem drugim jezikom slovanskim (pa do malega tudi tujim) drugačen veznik nego za inakost; — za enakost namreč: starosl. jako, slov. kakor, serb. kao (kako, kao što) itd., za inakost pa starosl. негъ ali neže[li], serb, nego itd. ali pa rodivnik (v staroslovenščini [5]) brez predloga, v serbšč. in bolg. pa s predlogom od ali ot), ki se stavi le ondaj, kedar rabi Latinec, izpuščaje „quam“ (nego) — svoj „ablat“, Gerk svoj rodivnik brez predloga, Lah pa svoj rodivnik s predlogom „di“ itd. — Tak rodivnik s predlogom od rabi tudi Belim Kranjcem. — Samo v slovenskih primerih za inakost (neenakost) vidimo zmešnjavo: zdaj kakor, zdaj ko = „kot“ [6]). Naše zmešnjave pa je kriva posebno nemščina. Res da loči sedanja knjižna nemščina v takih izrekih „als“ od „wie“, toda „po domače“ zamenjuje Nemec, posebno naš sosed, pogostoma „als“ za „wie“ ali za „als wie“: „Er ist grösser wie mein Bruder“ („als wie mein B.) namesto: als mein B. Ravno tako pogostoma pravijo in pišejo še dan današnji „als auch“ namesto „wie auch“.

Te zmešnjave se je navzela nekdaj naša gospôda (posvetna in duhovna) ter jo zatrosila v pisarnici pa v cerkvi, kakor marsikaj drugega, tudi med narod, ki gospodari zdaj ondot, koder je izgubil veznik „nego“ (neg’), v obojih takih izrekih brez kakega razločka z vezniki: kakor, kot (ko) ali kakti, ogerski Slovenec pa z „liki“ [7]), da-si je le-tá ohranil „nego“ za druge pomene do današnjega dné; — samo da je nekterim „ko“, nekterim pa „kakti“

---

[4]) Kakoršna (volja), voluntas talis, qualis; ‚jaka‘ tedaj tukaj pridevno nm. ‚jako‘. kakor beremo tudi Mat. 6, 12, kjer ima Vuk ‚kao što‘: kao i mi što opraštamo (kakor tudi mi odpuščamo), ‚als auch wir‘ itd.

[5]) Tudi v ruščini; prim. Jan. 5, 36: больше ‚Joanova‘.

[6]) ‚Ko‘ je skrajšan iz ‚kakor‘ (prim. serb. kako — kao) ali pa iz ‚kòt‘, ta pa iz ‚kakti‘, ki rabi še nekterim Slovencem štajerskim; *k* je izpadel, kakor v serb. ‚kao‘, *a* se je spremenil v *o* (prim. kakor = ‚koker‘), *i* na koncu se je pà obrusil, kakor v besedàh povsod(i), nìt (nìti = nì), ant’ (anti).

[7]) Iz starosl. ‚ликъ‘ v sestavah tolik, kolik, enkolik, izlik (na izlih, zum Schein), tudi v besedi lice. Mikl. Lexic. 1863.

ugodnejši nego „kot“; nekteri so si pa priljubili le „kot“ ali pa „kakti“, in ne marajo za veznik „kakor“ celo nič.

Gosp. St—č mi je pravil, da se mu „zdi“, da rabijo ljudje v njegovem rojstnem kraji (ne daleč od Tersta, pa sem pozabil, kako se mu veli) za laški „come“ kakor, za laški „che“ pa kot; ali ni vedel za terdno.

Težko in pretežko je popravljati in popraviti živim jezikom zastarele pregrehe, posebno pa spakedrane veznike; vendar mislimo, da bi se dal staroslovenski „negъ“ (nego, neg') — ki živí še dan današnji med Belimi Kranjci, med herv. Slovenci in med našim najbližim rodom jugoslovanskim v primerjavnih izrekih (v pomenu „ampak“, temuč“, „ali“ itd. pa pri vseh leteh in pri ogerskih Slovencih) — polahko vvesti v knjižno slovenščino.

Gospôda so nam mnogo pokazili; naj pomagajo zdaj tudi popravljati, sosebno pa na onih mestih, na kterih se je mila slovenščina nekdaj najbolj kazila, — verli mladi pisatelji slovenski, s peresom po knjigah in časnikih, kakor so že počeli. Slava jim! —Vemo, da nova pisarija ni in ne bo vsem po godu; ali treba je pomisliti, da nima Gorenec v knjižnih rečéh veče pravice od Dolenca ali Notranjca, kranjski Slovenec ne veče od štajerskega, koroškega itd. Zdaj je druga doba nego je bila nekdaj; Slovenci se poganjajo za „ravnopravnost“; zató bodi pravičen najprej Slovenec — Slovencu! J. Navratil.

Milotinke.

7. Iz žile matere zemlje privrè bistra vodica, ter žuborí in se zliva v hladni studenec, čisto ogledalo neba. — Ni li studenec tudi človeško serce, in bistra voda v njem — ljubezen? — Od dne do dne v studenec več vode doteka, dà, če je nikamor ne napeljavaš, predere si sama strugo. Pazi dobro, kako in kam jo naviraš, ker tukaj še je v tvoji oblasti; pa že blizo je hitri potočič, ki se širi in narašča v nevaren hudournik, iz kterega silna reka nastane. Hudournik pa pobira jezove in mostove, reka vasí in mesta! In kaka je nevarnost strastne brezuzdne ljubezni?

8. Celo stvarstvo jo slaví, vsako serce jo diše — sveto čisto ljubezen. Brez nje bi bil svet grozen velikanski grob, in človeški rod tma gnjusnih červov v njem. Ali iz naročja večne milosti in slave se je na zemljo spustila, in naše serce je tempelj, v kterem enaka svetnici pred oltarjem — tiho in mirno gori; človeško serce je vijolica, in ljubezen na njenem licu bliščeča rosna kapljica!

9. Vse naše sanje o preteklosti, vsi naši spomini zdé se mi enaki duhu cvetlic, ki še dolgo v sobi ostane, ko so se bile cvetlice že osule, — zdé se mi enaki odmevu mile glasbe, ki ti še dolgo po ušesih doni, če ravno je glasbe že davno konec. J. G—k.

Nekaj glagolov ponavljavnih na evati,

navadnih po Istri in tudi še po Notranjskem.

(Zapisal iz ljudskega govora J. V.)

Vukevati, vučem
strigevati, } strižem
striževati,
beževati, bežim
čuvevati, čuvam
jadljevati se, jadim se
kerpevati, kerpam
izpuknjevati, izpuknem
peljevati, peljem
glejevati, gledam
stojevati, stojim
smejevati se, smejem se
noševati, nosim
jedevati, jem
spevati, spim
ženjevati, žanjem
imevati, imam
kuhevati, kuham
zazvedrevati se, vedri se
šijevati, šijem
šepljevati, šepam
razperčevati, razpertim
meševati, mesim
noševati, nosim
perevati, perem
zbujevati, zbudim
predevati, predem
posujevati, posudim
darevati, darujem
sajevati, sadim
sajevati, sedim
kličevati, kličem

veževati, vežem
klenjevati, klenem
zapenjevati, zapnem
razverževati, razveržem
razvrezevati, razvrezim (abfädeln)
govorevati, govorim
raščevati, rastem
služevati, služim
jahevati, jašem
umiljevati se, milim se
jakeveti se, jačim se (ki je jači)
tekevati, tečem
lupevati, lupam i lupim
igrevati, igram
teševati, tešem
kopevati, kopam
orevati, orjem
pijevati, pijem
metevati, metem
mečevati, mečem
najdevati, najdem
puhevati, pušem
virednjevati, redim (redko)
pletevati, pletem
liževati, ližem
leževati, ležim
klečevati, klečim
mičevati, mičem
klačevati, klatim
gorevati, gorim
piševati, pišem
rugevati se, rugam se itd.

Glagoli nedoveršeni, izpeljani od imen na **uh** in **us**, imajoči pomen gerdivno povečajoč, ki so večidel napravljeni od glagolskih korenov, n. pr.: pačiti, pačuh, pačuhati, pačuhevati; mleti, meljuh, meljuhati; valjati, valjuh, valjuhati; varati, varuh, varuhati; požerati, požeruh, požeruhati; — grabiti, grabus, grabusati, grabuševati; gnjiti, gnjus, gnjusati, zagnjuševati.

Pazka. Imena na **uh** in **us** se po Istriji še povečujejo na **ina**; n. pr.: kavran, kavruh, kavrušina; konj, konjuh, konjušina; jarac, jaruh, jarušina; tepuh (Verleumder), tepušina; terbuh, terbušina; grabus, grabušina; obrus, obrušina.

Glagoli opetovavni pesniški na **ačati**, **ečati**, **ičati**, ki se v prostem govoru redko, v narodnih pesmah pa mnogo po Istriji čujejo: n. pr. nisan prišal kolo ostavljačat, neg' san prišal divojku zbiračat; taki su: govorečati, kunečati, (kunem, kolnem), videčati, hodečati, pravečati, kitaru zvonečati, hvalečati, sprobleječati (blejati) gustičati (gusto), metličati (metla). Takovi glagoli so napravljeni od glagolskih imen na **ač**, **ec**, ženski **ica**: ostavljač — ostavljačati, govorec — govorečati, hvalec — hvalečati, metlica — metličati.

~~~~~~~~

Staroslovensko berilo.

Stvarjenje sveta.

(Iz F. Miklosičevega starosl. berila.)

И видѣ богъ, ꙗко добро. И рече богъ· да проꙁѧбнеть ꙁемлꙗ травѫ сѣньнѫ сѣѭштѫ сѣмѧ по родоу и по подобию и дрѣво плодовито творѧште плодъ, ѥмоуже сѣмѧ ѥго въ нѥмь по родоу на ꙁемли. и бысть тако. и проꙁѧбе ꙁемлꙗ травѫ сѣньнѫ сѣѭштѫ сѣмѧ по родоу и по подобию и дрѣво плодовито творѧште плодъ, ѥмоуже сѣмѧ ѥго въ нѥмь по родоу на ꙁемли. и видѣ богъ, ꙗко добро. и бысть вечеръ, и бысть ꙁа оутра, дьнь третии. и рече богъ· да бѫдета свѣтилѣ на тврьди небесьнѣй просвѣштати ꙁемлѭ и раꙁлѫчати междоу дьнемь и ноштиѭ. и да бѫдета въ ꙁнамениꙗ и въ врѣмена и въ дьни и въ лѣта. и да бѫдета въ просвѣштениѥ на тврьди небесьскѣй ꙗко свѣтити по ꙁемли. и бысть тако. и сътвори богъ обѣ свѣтилѣ велицѣй, великоѥ свѣтило въ начатъкъ дьни и свѣтило мьньшеѥ въ начатъкъ нощти, и ꙁвѣꙁды. и постави
~~~~~~~~

ѩ богъ на тврьди небесьнѣй, ꙗко свѣтити по ѕемли и владати дьнемь и ноштиѭ и раѕлѫчати междоу свѣтомь и междоу тьмоѭ. и видѣ богъ, ꙗко добро.

Narodske pesmi.

I.

Tiček leti, tiček leti,
Tičica za njim leti;
Vzemi mene, vzemi mene,
Ti predrobni tiček moj!

Kaj čem s tobom, kaj čem s tobom,
Ti predrobna tičica?
V moju hižu, v moju hižu,
V to predrobno ternjiče?

Moja hrana, moja hrana
Ti predrobni černeki,
Mojo vino, mojo vino,
Ta prekavna vodica!

II.

Dober večer majka,
Stara, stara majka,
Jeli bi mi dali
Siromaku stana?
Ne morem dati stana,
Puna hiža svatbe
Dober večer šina,
Stari starišina!
Jeli bi mi dali
Siromaku stana?
Morem dati stana,
Siromaku stana:
Jankico v hižicu,
Konjiča v štalicu
Jankici pečenke,
Konjiču detelke,
Jankici žganjice,
Konjiču vodice.
Jankici postelko
Konjiču detelke.

Zap. v Mirkovicah M. L. Rogački.

Besednik.

Slovenske pesmi. Složila in posvetila čast. gospodu Dav. Terstenjaku brata doktorja Benjamin in Gustav Ipavca. V Celji založil J. Tarmon, knjigoteržec. II. zvezek. —Na polji slovenske glasbene umetnosti sta si zraven rajnega Riharja in D. Jenkota nedvomno brata doktorja Ipavca po svojih izverstnih skladbah pervo častno mesto zavzela. To nam spričuje tudi njuno najnovejše delo, „slovenskih pesem“ drugi zvezek, ki obsega osem skoz in skoz v slovanskem duhu zloženih pesem. Štiri med njimi: Pobratimija, Slovenka, Sirota in Napitnica so prekrasni samospevi, štiri pa: Molitev, Obljuba, Na ples in Zagorska četverospevi enake vrednosti. Naj se vdomači to krasno delo slovenske umetnosti kmalo v sercih vseh povoljubih Slovencev! Cena mu je 80 nkr.

Pesmice Franceta Kosmača. V Zagrebu natisnil K. Albrecht 1864. — Pod tem naslovom je prišel na svitlo snopiček slovenskih pesmic, ki je je zložil prenaglo zamerli in nadepolni osmošolec Fr. Kosmač z Goriškega. Zbral in na svitlo jih je dal, da postavi svojemu rojaku in prijatelju v sercu slov. mladine spominek, g. M. Ternovec, pravnik zagrebške akademije. Prebravši je moramo očitno spoznati, da je bil mladi pesnik s pevsko žilo obdarjen, kakor nektere pesmice lepo spričujejo; zamolčati pa tudi ne smemo, da manjka nekterim še potrebne vgodnosti v zapopadku in v obliki. Veljajo 20 nkr.

* Slovenski pisatelj g. A. Kos, pravnik kr. zagrebške akademije, je poslovenil nektere glediščne igre iz hrovaščine in je misli v posameznih snopičih na svitlo dajati. Vsak snopič bode obsegal 2—4 pole, cena vsaki poli bode 5—6 krajcarjev. Pervi snopič pride berž v natis, kedar se oglasí potrebno število naročnikov. Ker je gledišče glavni pripomoček za razvitek pravega narodnega življenja, torej ni dvomiti, da priteče g. izdajatelju dosti podpornikov iz vseh slovenskih krajev! Želimo, da g. Kos čversto nadaljuje, kar je g. Drobnič tako lepo pričel in nam posloveni prav lepih jedernatih igrokazov, tudi iz ostalih slovanskih narečij.

* Z 21. vezkom, ki se je ravno kar razposlal, doveršena je III. šestka „Cvetja iz domačih in tujih logov", po kteri je obogatéla naša književnost zopet s štirimi novimi deli. Četerta in menda poslednja šestka se prične mesca vinotoka. Kakor vsa lepoznanska literatura našla je tudi III. šestka največ podpore med rodoljubno mlajšo duhovščino in med dijaško mladino. Štelo je Cvetje III. šestke 560 naročnikov, in sicer: v ljubljanskem semenišču 50, v mariborskem 35, v goriškem z goriškimi dijaki vred 70 in v celovškem 12; ljubljanska gimnazija jih je prejemala 91, mariborska 48, novomeška 43, varaždinska 16, celjska 12, celovška 13, (goriško glej zgorej); sl. ljublj. čitavnica 16, g. prof. Erjavec v Zagrebu 10 in g. modroslovec Umék na Dunaji 10; naravnost po pošti se ga je razpošiljalo 89 iztisov; 45 so ga pa prejemale razne bukvarnice v Celju, Celovcu, Gorici, Ljubljani in v Mariboru. Preserčna hvala vsem podpornikom slovenskega slovstva!

Vabilo na naročbo.

S prihodnjim mescem se prične II. polletje; prijazno torej vabimo na naročbo vse dozdanje podpornike, kterim je s pričujočim listom polletno naročilo poteklo, pa tudi druge prijatelje domače lepoznanske književnosti; novim naročnikom moremo postreči še z vsemi listovi pervega polletja po znižani ceni (za 1 gld.). Kakor doslej verstilo se bode v njem tudi v prihodnje lepoznansko in **podučno berilo.**

Polletna naročnina s poštnino vred znaša 1 gld. 50 nkr., v Celovcu 1 gld. 35 nkr., za učence gimnazijalnih in realnih šol, kakor doslej, pa za vsacih 10 iztisov 12 gld. Ob šolskih praznikih morejo vsi učenci viših in srednjih šol (tudi dijaki, ki ga med letom vsi skup v enem zavitku dobivajo) brez daljšega plačila posamezne liste na svoj dom prejemati, samo tega prosimo, da nam pošljejo vsaj pred koncem mesca julija svoj popolni nadpis s poslednjo pošto vred (dvakrat pisan, da se more koj na zavitek prilepiti). Naročila z denarjem naj se nam pošljejo najprej ko je mogoče ali pa vsaj naznanila naročbe, da še pred začetkom julija zvemo, kdo ostane Glasniku še v prihodnje podpornik, da pošiljatev ne zaostane. Naj najde naš edini lepoznanski list pri vseh prijateljih lepoznanske književnosti zadostne podpore!

V Celovcu 1. junija 1864. Vredništvo.

Uganjka zastavice v 5. listu.

Narod naš je dolgo moral spati,
Ali krepko zdaj zbudil se je:
Po vseh krajih Slava naša mati,
Radostno in močno giblje se.
Enakopravnost tirja narod zdaj,
Jn močno geslo njeno je naprej.
In geslo je naprej.

Pervi jo je uganil (uganjka je nam prišla perva v roke) in naj prejme II. ali III. šestko „Cvetja“ g. G. Krek, pravnik v Gradcu; za njim po redu čast. gospodje: M. Poč v Ljubljani; Vidrih J. v Celovcu; Vesel J. v Ljubljani; Fr. Škrabec St. na Tersatu; J. Stanič na Reki; J. Pretner v Gorici; Fr. Sitar v Ljubljani; J. Peternel v Gorici; J. Vraz v Pilštanju; J. Tanšek v Ljubljani; Fr. Brelih v Mariboru; P. L. Ziherl v Nazaretu; Fr. Petrovčič v Ljubljani.

Listnica.

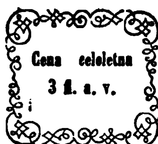
G. A. Z. v B. Prejeli. — G. M. S. v G. Hvala; prosimo večkrat kaj enacega; v kratkem se porabi. Krajše narodske pripovedke in pesme, popolnoma po ljudski govorici zapisane, so velike važno ti za jezikoslovje; radi je bomo razglaševali, če jih nam kdo pošlje; g. K. Geroldu, knjigarju na Dunaji. Glasnik je za vse leto naročen; 1 gld. 60 kr. smo pa zapisali za leto 1865; — sl. slovanski kavarnici na Dunaju: S zadnjo pošiljatvo je Gl. naročen za vse leto 1864. — G. V. M. v Kr. Hvala; porabi se kmalo; pismo berž poslali. — G. Drag. K. v B. Pride berž za D. na versto; hvala. — G. J. M. v L. Dve pesmici se kmalo porabite; namesto zgolj erotičnih prosimo drugih. — G. G. K. Hvala.

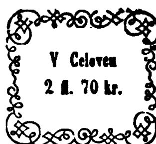
Na znanje. „**Rastlinstvo**“ se razpošlje tekočega mesca naročnikom posameznih iztisov z „**živalstvom**“ vred in bode veljalo 65 nkr.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 7. V Celovcu 1. julija 1864. X. zv.

Junakov grob.

Visoko na linici mamka sloní,
Njen sinek po dolu kobilo lovi:

„Oj pusti mi luca zelenkasto brav,
Glej turških kônj videti mnogo je glav.

Zdaj sedlo na herbet jaz tebi bom del,
Bom meček opasal in na-te bom sel;

Pomakal moj meček bo v turško se kri,
Kobile sovražne podila boš ti.“

Kobila mladiču naprot rezgetá,
In z usnjatim sedlom junak jo sedlá.

Pa kliče si vojne tovariše vse:
„Vstanite, vstanite, na vojno gresté!“

In mamica v linici milo ječí,
Si sineka gleda, tako govorí:

„Poslušaj me starico, sinko ti moj,
Ne hodi, ne hodi na Turka na boj!

Čez vrata mi hrastov porinémo pah
In Turka za zidom ne bode nas strah.

Pod turškimi meči je umiral tvoj brat,
Sedaj pa še ti bi zapustil me rad?

Med Turki izdihnil tud' otec je tvoj,
Ne hodi, ne hodi moj sinko na boj!“

„„Poslušaj, poslušaj, o mamica ti,
Kaj sin ti tvoj zadnji pred bojem velí.

Kjer bratec in otec boril se za dom,
Tam boja se branil jaz tudi ne bom.

Kjer otec izdihnil, kjer umiral je brat,
Tam jaz bom postéljo postiljal si rad.““

Kerdela sovraga že v dol gomezé,
Ko zbere mladenec si hlapce mladé.

Minila še niso trenotja mu tri,
Že s curkom prelival sovražno je kri.

Z levico za berzdo kobilo derží,
Z desnico okervavljeno orožje vihtí.

Verší se na sredi, kjer velik je hrup,
In Turki pod mečem leté mu na kup.

In ko se junak na okoli ozré,
Pobile že hlapce so sablje krivé.

Je dolgo boril se na travniku sam,
Si rakev iz trupel napravil le-tam.

Kjer jarek na ravni stojí še ta dan,
Junak tam slovenski leží pokopán.

Ni rezani kamni, ni lovorjev šop,
Ne kaže ne pravi, kje njega je grob.

Le pravljica prosta — le ta ne molčí,
Le pravljica prosta — junaka slaví.

J. Jurčič.

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

V. Pismo.

Cerkveni orglar in učitelj, gospod Kerševán, imel je ravno važen opravek domá v svoji hiši. Sedel je namreč na trinogem stolu za mizo, pred njim je stala grozovito velika skleda in v roci je deržal leseno žlico, ki je ven in ven imela svoj pot od sklede do ust. Njemu nasproti je sedela njegova žena, ž njim zaročena, slepa na eno oko, na drugo pa škiljasta. S posebnim veseljem je gledala, kako pridno mož zavživa, kar mu je pripravila njena skerb.

Bil se je namreč gospod Kerševán ravno kar vernil iz stranske hribske vasi, kamor je bil šel ogledat nekega merliča. Ker zdravnika daleč v okolici ni bilo, imel je on ta opravek; vendar zastran njega in njegove vednosti bi bili lahko vsakega v spanji pokopali. Kajti, da-si je bil za gospodom duhovnikom, ki je bil že star ko zemlja, najbolj učeni mož v okrožji, vendar ni znal druzega ko brati in pisati, in za veliko silo je tudi kako nemško stolkel. Pa čemú bi mu tudi bilo znanje, ko bi ga bil ravno imel? Učence, ktere je učil brati na molitevske bukvice, te je vsako zimo lahko na perste seštel, po leti pa so mu še ti izleteli, kedar je trava pognala in je bilo treba pastirjev. Vino piti je znal brez čerk in knjig, da so mu kmetje le dajali biro, kar je je imel izgovorjene po stari farmanski postavi in pravici; in česa bi si bil Kerševán še želel, kedar je bil le pri vinu.

„Ne mara pa, da si mi zopet petico zapil že po poti“, jame enooka ženica tožiti. „Gledaš že, kakor miš iz moke, nos imaš rudeč! Jaz ne vem, kaj boš imel na starost. Le glej, milo boš iskal, kje bi ti kdo ovsa pomolil, gerdavš lakotna! Misli, da bi se ne prebilo brez njega v kerčmi, in ne more mimo, da ga le kaj okroglega tišči.“

„Klepeči mi klepeči!“ zadere se mož in po strani pogledavši milo svojo ženico preneha nekoliko časa v skledo posegati. „Druzega te ni ko gobec.“

„Tako je tako, vse sem jaz. Ti pa poženeš vse pő gerlu; da bi kako reč prihranil, tega ti še mar ni.“

„Komu bom hranil, imaš-li otroke?“

Pri tem očitanji vzdihne stara ženska, spomnivši se, da jej je Bog edinega sina vzel, ki ga je imela.

„Jaz bom že živel do smerti, in ti tudi. Zaslužil sem jo sam, kaj hočeš potlej. Pusti me in sitnosti ne prodajaj!“

„Saj vem, da tvoja mora biti zadnja“, toži žena.

„Tiho mi že bodi, da ti črepinj ne zalučim v bučo!“ zagermi ljubeznjivi mož in pogleda svitlo in hudo izpod čela. Ob enem porine po mizi ostanke svojega kosila.

„Izza verta sem eden gre!“ reče čez nekoliko časa gospodinja.

„K nam?“ praša jo mož, na enkrat ves potolažen.

„Bokal vina ima pod pazho in ne mara, da je tisti Domen, ki je bil pri Jurcu. Lej, sem gre!“

„Le berž mi z mize spravi črepinje, pobriši in izkidaj se venkaj“, priganja gospod Kerševán polovino svojega srečnega zakona. „Da le vina nese, to je dobro ubral, ravno suho mi je po gerlu, prilegel se bo, da nikoli tega.“

„Požerúh!“ godernjala je žena in naglo pospravila. „Da veš, nimaš mi kratko ni malo ne vsega vina izpiti. Polovico ga deni na omaro.“ Rekši se umakne matica v stransko stanico, ki je bila tudi šola, kedar je imel gospod Kerševán koga učiti.

„Nu, saj sem vedel, kam pes taco moli“, mermral je učenik, „sama kokoš bi rada pila, zató brani petelinu h koritu.“

Zdaj se odpró vrata in Domen pride v hišo.

„Dober dan, gospod!“

„Bog daj dober dan tebi in tvoji roki, ki nekaj rudečega prinaša. Le na mizo postavi!“

Domen stori tako, in se sam vsede tiho na rob klopi pri mizi.

„Saj vem, da je le-to za primako, za drugo menda ne nosiš tega blagá po svetu“, rekel je Kerševán, ob enem pa zgrabil bokal z vinom z obema rokama.

„Le pijte, zató sem ga vam prinesel“, odgovori Domen, „potem pa se bova eno pomenila.“

„To pa še zmiraj.“ Rekši potegne Kerševán na dva duška iz steklenice toliko, da je tretjina vina izginilo. „Dobra kapljica!“ reče obrisavši si usta. „Kako pa kaj tebi?“

„Napek!“ odgovori Domen in izvleče šop starih povezanih in zamazanih papirjev. „Tukaj mi bote prebrali in povedali, ktero pismo je tisto, ki ga jaz iščem.“

„Kakovega pa iščeš?“

„Obljubite mi pred po moško, da ne boste za zdaj nikjer in nikomu povedali. Nobeni živi duši!“

„No, lej-ga, kaj se meniš! Saj nisem baba! Kakor češ; če ti ni ljubo, jaz ti ne bom zinil nikdar besede. Porečem, da te še pri meni ni bilo.“

„Poiščite mi pismo, kjer je moj oče in moja dota zapisana.“

Zdajci jame gospod Kerševán pregledovati stare listine. Ker sam ni bil branja vajen, ker ni razumel dobro tujega jezika, pre-

mišljeval je vsaki list pol ure, predno je vedel, da ta ni tisti, čeravno dostikrat ni mogel povedati, kaj je. Vendar se je deržal veličastno in učeno na svojem polomljenem stolu, preobračal pisma zdaj po konci zdaj po čez, zdaj bral od zdolej zdaj od zgorej, zdaj je zopet hudoval se na pisarja, ki je morda že zdavnej v černi zemlji ležal, da je grozovito gerdo in nerazločno pisal. Domen, ki mu je sedel brez besede nasproti in križem roke deržé čakal, ktero bo pravo, imel je gospoda Krševana za modrega in učenega moža.

„Tukaj-le je eno, ki je grajšak podpisan na njem“, reče Keršovan čez dolgo, ko je preklel vse pisarje, ki si niso znali peresa vrezati, da bi bilo spodobno pisati.

„Tisto je, tisto!“ Rekši skoči Domen kvišku, oči se mu zasvetijo in nehoté se stegne po mizi, da bi sam videl na papir, ne pomislivši, da je za-nj vse eno, ako je list prazen ali pa kdo vé s čim počerkan. „Kakó se bere?“

„Le poterpi, prijatel, poterpi! Meniš, da se vsaka reč tako bere, kakor bi orehe tolkel in terl.“

In zopet je gledal učenik debelo četert ure na list.

„Hudič je to pisal, hudič bode to bral!“ zarenčí naposled. „Vrag ti vedi, kaj je to? Tukaj zgoraj se bere tako, da ako ne bo nekdo vzel deklice Mete Koščice, da jej pa za gotovo obeta 3000 tolarjev za doto njenemu otroku. Vendar pa dalje pravi, da to pisanje samo po njeni smerti veljá; ako popred pride med svet, ne veljá nič, nikoli. To-le me pa moti: zapisan in podpisan je zadej Plevnik, menda tisti, ki smo ga predlansko zimo pokopali in pa gospod grajščak. Ne vem, kteri je priča in kteri podpisovavec.“

„To že jaz vem, dajte sem!“ reče Domen in mu vzame list iz rok.

„Menda vendar nisi ti tisti! Pač, kako se pišeš? — Za Koščico! — to je že res. Bog me varuj, ti bodeš imel 3000 tolarjev, za strah božji! Stoj, še nekaj se mi klati po glavi, kaj, ko bi bil grajščak tvoj oče; in ne mara, to je njegovo pismo.“ Tako je djal učenik in debelo gledal.

„Le tiho mi bodite, svetujem vam, gospod! Kedar bodo vsi ljudjé govorili, govorite še vi, kedar mene že ne bo tukaj, popred pa ne.“

„Torej Sova je tvoj oče; — hum, kdo bi bil to mislil.“

„Jaz nimam očeta!“ djal je Domen. „Tudi ga ne maram tacega, ko je grajščak Sova, če mi Bog boljšega ni dal.“ Pri teh besedah se mu čelo zopet zatemnı́.

„Tudi denarjev ne boš maral?“ praša Kerševan.

„Pismo moram imeti, — imela bova pomenek dolg dolg! Pa saj veste, kaj sem rekel, molčite za zdaj ko riba, ako ne, potlej vas ne poznam, in nič dobrega za vas!“

Odide. Kerševan je pa gledal skozi okno in videl, da Domen ne gre po poti, ampak čez vert vse vprek.

„Čudno pismo je to“, godernjal je gospod učitelj. „Kar sem še na svetu, nisem imel tacega v rokah. Pa zlodej me naj vzame, če sem enacega človeka videl in slišal kakor je ta trap, da se tacega očeta brani in da denarjev ne mara, če sem ga prav zastopil; res, zlodej me naj vzame! I, ko bi ga tebi dali, ljubi moj France Kerševan, kaj ne, ti bi svetu pokazal, kako zna pameten človek denar obračati, da mu dosti zaleže in pa nič!“

Motila ga je v tem govoru žena, ki je prišla iz stranske izbe, precej ko je čutila, da je mož sam. Jela je izpraševati, kaj je Domen hotel. Gospod Kerševan pa je bil toliko moški, da jej je za perva odvernil: „Kaj ti tega mar?“ Vendar motil se je, če je menil, da bode s tém mir besedí. Ženska zvedavost je tolikanj bolj pritiskala, kolikor bolj je vina v bokalu zmanjkovalo. Kakor vselej zmagala je tudi to pot in kmalo je bábišče vedelo, kaj in kako. Česar jej mož ni mogel razkriti, to si je v svoji domišljiji sama dodala in dostavila.

„Ne, jaz pa nočem ni ne terpim, da bi ti taka pisma nosili brát, s kterimi se boš zameril drugim poštenim ljudém. Jaz bom že naredila!“ Tako se je jezila slepa ženica.

Ko je šel pred mrakom tistega dne grajski kravji pastir, stari Peter, majhna sesušena podoba, mimo učiteljevega doma, pokliče ga škiljava žena pred vežni prag in mu skrivnostno tako-le govorí: „Veš ti Peter, jaz ne morem slišati, če kdo ljudí obira in opravlja.“

Zgubani Peter je naredil kislo lice po tem predgovoru.

„Pred-le pa je bil prišel tisti Domen k našemu, ter mu je prinesel nekovo pismo brat, kdo je njegov oče in kakovo doto bo imel in drugo; pa vašemu gospodu se je grozil tako, da me je bilo strah. Jaz ne maram, da bi se midva z mojim komu zamerila, najmanj pa gospodu vašemu, zató mu le povej to. Veš, drugemu ni treba nikomur, samo gospodu: o pismu, kar sem ti rekla.“

Peter prikima.

„Dobro zapomni, o pismu sem ti naročila. Gospod bodo že vedeli, kakovo in ktero. Pa tega tudi nikar ne zabi, da boš povedal, da sem ti jaz naročila in razkrila, ker se ne maram zameriti.“

Peter se namuzne, pomakne slamnik čez oči in gre svojo pot, godernjaje nekaj „o babjih poštah“.

Od farne vasí, kjer je stanoval učitelj Kerševan, pa do Sovinega gradú je bilo debelo uro hodá. Ko je torej stari Peter priklopal in pritolkel domú, storila se je bila že terda noč. Popolnoma je bil že skoraj medpotoma pozabil naročila. Sreča mu, da je stal Sova, roke v žepu, pred gradom in v nebo gledal; pa ne da bi bil molil, ampak gledal je, bode li drugi dan jasno ali bode sneg. Ker ga je torej pastir Peter videl pred seboj, domislil

se je, kakó mu je baba zabičevala. Sname tedaj klobuk z glave ter pristopi k njemu pripovedovaje, kaj je govorila berljava učiteljeva žena. Od kraja se je videlo, da ga Sova še ne posluša; ko pa Peter nekaj čveká o pismu, doti in očetu Domnovem, zgane se dolgi gospod od verha do tal, oberne se naglo k pastirju, in še en pot mu je moral povedati vse.

„Ne pravi nikomur!“ reče Sova. „Nikomur, pravim!“

„Ne bom!“ odgovorí pastir in hoče iti.

„Stoj! tu imaš (stisne mu petico v roko); stopi k županu, pa mu natihoma povej, naj pride k meni še nocoj.“

Obernivši petico v roci, ni imel stari Peter več tako terde stopinje ko pred, ampak urno je mencal po gazu proti vasi. Ne dolgo potem pride ž njim oče župan, kteremu se je na obrazu poznalo, kako ga veselí, da so ga gospod grajščak na novo poklicali, in pa da je neznano radoizvéden, kaj mu bodo povedali novega.

VI. Materna pripoved.

Poglejmo zopet gori v kočo, kjer je bila stara Domnova mati. Ona in sin sta v živem razgovoru. Na solznem obrazu starkinem se zna, da jej sin ni delal posebnega veselja.

„To res ni lepo“, govorila je stara mati, „ni ne prav, da me okradeš, da mi vzameš po sili, česar bi jaz ne smela dati. Oh, kaj bom počela, jaz reva, Bog mi grehe odpusti! Molči, ne boš dolgo živel in ne bode se ti dobro godilo na svetu, kar se obeta pridnim ljudém v četerti božji zapovedi, zakaj ti me ne spoštuješ, ne delaš, kakor ti jaz velim in želím, ampak po svoji glavi in termi se ravnaš. Zakaj si mi vzel pisanje iz skrinje, in si ga nesel po svetu — Bog ti meni pomagaj — in jaz sem prisegla, da ga ne bo nihče pred mojo smertjo v roke dobil in da — o Bog in svet Damjan tvoj patron! — sam ti si kriv, da imam jaz greh; ti me boš pahnil v pogubljenje! Molči, Domen, ne bo se ti dobro godilo, ni dolgo ne boš živel, ker me tako poštuješ!“ Tako je starka govorila in solze točila.

„Saj ne maram, dolgo živeti; nimam kaj delati!“ pravi sin.

„Kaj?“ prašala je starka, „ne maraš? To je zató, ker si se zdaj ene dni ves premenil, nočeš moliti. O Bog mi pomagaj, kaj bo s teboj? Pred sem te bila vesela, zdaj pa mi grob koplješ.“

Molčita obá; mati joče, sin pa pred sé zre, kakor bi bil lesen.

„Mati, zakaj mi niste dali boljšega očeta?“ spregovori poslednjič. „Ali je res Sova oče moj, kakor se bere in kakor sem slišal.“

„Res!“ odgovori starka in zdihne.

„Zakaj mi niste hoteli popred povedati?“

Starka v drugič vzdihne, potem pa jame pripovedovati:

„Stoj, hočem ti vse razložiti, Bog mi bo greh odpustil, zdaj ko nekoliko veš, je bolje da ti vse povem. Imela bi jaz možiti se s Tihovim Matijem — zdaj je že umerl, ti ga nisi poznal — o da bi se bila, nekterih solz ne bi bila pretočila, nekterih noči ne prečula. Pa kaj, Bog me je hotel udariti, morda zavoljo tega, ker nisem bila pohlevna in ponižna. Tačas je bil ta Sova mlad, komaj dorastel. V pervo me je ogovoril, ko sem prala, bil je dobrih besedi in jaz sem mu verjela. Skrivaj je hodil za menoj, jaz sem se veselila, da me bo zares vzel, kedar njegov oče umerje; zató sem popustila Tihovega Matija. Sova pa je že precej izza pervega menil le za nos voditi me. O da bi bila jaz vedela! Ko sem mu naznanila, da boš ti prišel na svet, tačas mi je še le povedal, da me zares ne more vzeti. Nič ni pomagalo, da sem jokala noč in dan, da sem mu očitala, kaj mi je popred obetal. Na zadnje ga še celo blizo ni bilo. O kaj sem jaz terpela! Ljudjé so si šepetali na uho, kazali za menoj, koder sem hodila. To mi je bilo za umreti. Nihče pa ni vedel, da bode otrok Sovin, jaz tudi nisem hotela povedati.

„Služila sem tačas za deklo. Bilo je menda v nedeljo popoldne. Jaz sem voli pąsla v senožeti sama. Sedela sem na kamnu in jokala. Premišljevala sem, kaj bo z menoj. Za otroka, to je za-te, nisem bila v skerbi, rekla sem: „Kar njemu ga ponesem, on je oče njegov, bode že skerbel za-nj, če jaz ne bom mogla.“ Hude mi je pa bilo, grozovito hudo, zavoljo ljudi. Kaj bodo rekli mati, kedar izvedó? Kako bodo govorili ljudjé? Komaj sem bila grešila, kazen je bila že v meni, v mojem sercu. Najhujše mi je delo pa to, da me je mladi gospod tako prekanil, in potem pustil. Ko so mi tako solze letele z lica med persti v krilo, prijel me je nekdo za ramo, Sova je bil.

„Kaj meniš, tačas je bil drugačen ko zdaj, in tudi jaz sem bila mlada in eni so mi rekli, da nisem gerda.

„Ko sem ga zagledala pred seboj, začela sem se bolj na glas jokati in očitati mu, da je on tega kriv. Smilila bi se bila vsacemu človeku, njemu se pa menda nisem. Vsede se zraven mene in mi tako-le govori:

„Ljuba moja! vzeti te ne morem. Oče mi je ženo zbral bogato; ako tebe vzamem, pridem ob poštenje in ob vse. Pa tudi tega ne sme oče vedeti, da imam jaz sina s teboj.

„To bo pa vedel, sama mu ga prinesem!“ rekla sem mu jaz.

„Bodemo videli. Jaz bom skerbel, da ne bo takó. Le poslušaj me. Mahneletov Martinek (to je bil gerd človek, zdaj je že umerl) — saj ga poznaš — in pa še dva druga ž njim bodo prisegli, da otrok ni moj, ampak Martinekov, in jaz bom tudi tajil, kdo bo tebi verjel?

„Meni je bilo čudno po glavi, togotno sem ga zmerjala in psovala.

„Počakaj“, rekel je on, „ako pa molčiš in mene ne imenuješ, dal bom tvojemu otroku lepo doto zapisati. Kedar bo dorastel, bodem jo izplačal, samo molči. Dam ti zagotovilo.

„Le premisli si, ali hočeš otroka navezati in po svetu iti kruha prosit, — in tako se ti bo tudi zgodilo, ako si upaš reči, da je otrok moj — ali pa hočeš, da bode imel otrok nekdaj premoženje in da bode tudi tebi dobro potlej. Izberi, ktero hočeš, to ti pa povem, da gotovo bo za-te najslabejše, če ne storiš tako, kakor ti pravim. Vse bo verjelo, da je Martinek — saj poznaš smolarja — oče tvojega otroka, za njega in za priče me ne skerbi.“

Cel teden sem potlej mislila, kaj mi je storiti. Razvidela sem, da ne opravim veliko proti grajšakovemu sinu. In mislila sem tudi, če ga ravno tožim, vzel me ne bode, po postavi bi dobila komaj toliko, da bi se sama preživila, otrok bi ne imel skoraj nič. Mene tako ne bodo ljudjé nikamor več marali, torej moram skerbeti, da se bo otroku boljše godilo, kakor se je meni, kedar doraste. Lej Domeu! tako sem te ljubila, preden si beli dan zagledal! Torej sem sklenila, da bom privolila na to, da ne imenujem človeka, ki mi je toliko nesrečo nakopal na glavo.

„Pri pervi priliki sem mu povedala. Ni mi hotel popred pisma pisati, predno sem mu prisegla, da ne bom povedala nikomur pred smertjo za-nj. Še le po moji smerti naj bi ga imel otrok v roke dobiti. Potlej še le je pustil, da je ranjki Plevnik prišel za pričo, on je gledal, da je pisanje dobro. Ta mož je bil edini, ki je vedel, kdo je moje revščine kriv, on mi je tudi marsikaj preložil, Bog mu daj nebesa, on mi je dostikrat pomagal, ko ni nihče vedel za-me. On bi bil tudi pismo spravil, ko bi se bilo primerilo, da bi bila jaz popred umerla, preden je bil Sova gospodar.

„Ali vam ni on nikoli nič dal?“ praša Domen, ki ves čas ni pogledal materi v obraz, ampak nepremaknjeno sedel na svojem mestu pri miznem oglu.

„Kdo? Sova?“ povzame stara. „Ne rečem nič, a ne dosti več. Tačas, ko je bilo meni najhujše, ko si ti prišel na svet, ko nisem imela kam stopiti čez prag, ko me nihče ni hotel pod streho, k ranjci materi, ki sami niso nič imeli, pa si nisem upala, tačas ga ni bilo. Šel je bil nekam iz dežele. Dostikrat sem menila, prelomiti prisego, ki sem jo prisegla in stopiti s teboj v naročji pred ranjcega starega gospoda, očeta le-tega Sove, in povedati mu, kako in kaj. Pismo imaš v roci, reklo mi je nekaj, dokažeš lahko. Pa vselej me je varoval angel varuh; pomislila sem, da boš ti imel nekdaj dovolj, da je greh prisego prelomiti, čeravno je bila bolj po sili storjena, da sem imela svojega zapeljivca vendar nekdaj rada in da ga ne smem osramotiti pred svetom, in terpela sem. —

Pozneje mi je dal včasi skrivaj kak denar, vendar nikoli velikó, skop je že od nekdaj, že tačas je bil. Tudi menim, da je za pervega on rekel Jurcu, da je tebe vzel in mene semkaj vtaknil na stare dni; vendar Jurec ne vé ničesa. Da bi mu bil pa kaj dal zató, tega ne vem. To vem, da je želel že nekterokrat, da bi jaz umerla, in da bi se pisanje izgubilo, sosebno ker se boji svoje zdanje žene, ktera pride, kakor veš, le po letu doli, po zimi pa je neki v mestu. Rad bi videl, da bi tudi tebe ne bilo, pa to nič ne dé, ti moraš spoštovati ga, moliti za-nj, tvoj oče je. Še bolj potreba ti je pa molčati in ogibati se ga."

„Nikoli ne pojde v nebesa, ako bo čakal na mojo — sinovo molitev, peklenšek mu bodi boter!" zarenči sin zamolklo.

„Ne kolni! to je zoper božje in cerkvene postave; grozovit greh!" svari mati.

„Pravite, spoštuj!" godernjal je dalje Domen, „menda zató, ker me ga je sram bilo, še predno sem se rodil, ali zató, ker vam je tako prijazno postregel, ali morda zató, ker bi me bil že za mladega najrajši v žlici vode vtopil; morda naj ga mar spoštujem, ker je prepovedal Jurcu, da bi mi Anko dal (preverjen sem, da je tako), da mu je svetoval izpoditi me iz hiše, da me misli zdaj med vojake dati — —"

„Kdo ti je to povedal?" seže mu mati v besedo.

„Jaz vem; — kdo mi je povedal, naj grem pisma iskat v vašo skrinjo, za kterega ste sami vedeli? Kdo mi je očeta imenoval, malopridnega človeka, kteremu bom črepinjo stolkel? Jaz vem, da je pismo od vas kupoval in da vam je žugal, mene v vojaščino dati, če mu ga ne izročite. Pa Domen, vaš sin, ne bo nosil puške, ne bojte se. Popred ne bo Sova več trave tlačil, ko jaz po straži hodil. — Tako je mati, vse to vem in še ktero."

„Za strah božji!" rekla je starka, ki je strahoma mislila, da je morda njen Domen hudemu duhovu zapisan, kajti nemogoče se jej je zdelo, kako bi bil te in take reči izvedel po drugem potu. Vendar kmalu jo popusté te misli in jela je zopet tožiti in tarnati nad sinom, naj ima pamet, naj se ljudi, vzlasti očeta, grajščaka Sove ogiblje, dokler se mu je bati vojaščine, sicer pa naj ničesa ne počenja, kar mu je na jeziku. Še posebej ga je prosila, da bi jej dal pismo nazaj, da se ne izgubi, a Domen je odgovarjal: „Meni ga je treba!" in vse prošnje materine so bile bob v steno.

„Kod se pa pride v to luknjo, jaz nisem jazbec!" renčal je nekdo zunaj koče na okno. Domen je precej spoznal glas in utišil staro mater, ki gluha, kakor je bila, ni slišala nikogar pred durmi in je tožila in prosila v svojo mer.

„Odpri, Domen!" kričal je Ureh s Kostela, zakaj on je bil in nihče drugi.

Domen gre ven, odpre škripava vrata in berač Ureh stopi v hišico.

„Dober večer vam Bog daj, mati, in dobro večerjo!“ reče berač vstopivši se na široko sredi hiše in sloné ob palici.

„Kdo je pa, Domen?“ praša starka sina.

„Le oči odprite mati, pa poglejte Zaplatka Urha s Kostela“, odgovori berač glasnó.

„I le pojdi doli v vas“, reče stara mati na to, „mi te ne moremo imeti, saj vidiš, da nimaš kje ležati pri nas. Zakaj ne greš v vas doli k Jurčevim, županovim?“

„Čakajte mati, ne odrekujte mi strehe; saj vas nisem prosil. Bog me varuj, da bi nadložnim ljudém še jaz nadlego delal. Saj vem, kje je Jurčeva listnica. Tam v lopo zlezem rajši, kjer imava s sultanom vsak en kot v listji. S psi sem znan, z ljudmi prijatelj, mraz se me že ne prime, — potlej me ne skerbi prenočišča dobiti, tudi ko bi mi Jurčeva ne bila postelje napravila za nocoj v gorki hiši za vrati, kakor jo je. Vidite mati, tako je, jaz vas ne prosim nič. A Domnu bom eno rekel.“

Rekši se oberne od starice proti Domnu in mu zašepeče: „Anka ti pošto daje, da pridi doli precej, nekaj bi ti povedala grozovito silnega. Pojdi greva!“

„Kam greš, Domen?“ praša mati skerbljivo. „Bodi domá, po noči ni dobro okrog hoditi, saj veš česa se ti je bati.“

„Jaz se nimam in se ne bojim nikoga! Vojak ne bom, mati, to sem vam povedal, tudi ne, ko bi bil moj oče devetkrat grajščak in bi se napenjal po dnevi in po noči.“

„Da bi te končaj! to je beseda, Domen, to!“ reče berač. „Le utolažite se mati stara, pojte spat: spanec bolji ko žganec, mati.“ Izgovorivši zadnje besede zapiral je že berač vrata za seboj in za Domnom.

Gosto so zunaj bliščale zvezde na nebu. V vasi doli v dolinici je bilo vse tiho. Le daleč tam se je slišalo lajanje, kteremu je tudi v vasi kak pes začasno odgovarjal. A mraz, ki je bil tem hujši, kolikor jasnejše je bilo nebo, primoral je tudi žival pomikati se v zakotja. Luči so se svetile tu in tam iz oken, ako niso bila prikrita očém s sadnim drevjem ter naznanjevale, da vaščanje še niso pospali, ampak zbrali se okrog dobro založenih peči k veselim pozimskim opravilom.

„Kaj pa je rekla Anka?“ praša Domen berača, ko sta stopala po gazu od koče navdol.

„Kaj ti bo rekla!“ odgovori berač. „Rada te ima; tega pa špehomavhi Urhu s Kostela ne bo povedala, ne bo! Ali nekaj druzega je bilo. Jaz sem bil za mraka prišel tjekaj — drugam ne zahajam rad. Mislil sem kakovo na struno napletati, da bi bili dekliči laglje kolovrata verteli. Pride mi pa že ponoči župan in

nekaj Jurcu gospodarju na tihoma pošepta zunaj v veži. Precej po tistem je prišla Ančika bleda v hišo po terske, kaj-li vraga, in ko je šla venkaj iz hiše, zdelo se mi je, da mi je pomuznila: „bale ven Ureh bale“. Le pograbim mavho na ramo, batino v roke, rečem dekličem predicam, ki sem jim ravno tisto pripoved pravil, kako je bila grofinja na šteklji obvisela, da me je nekaj jelo noter po životu grizti, in hajdimo skočim v vežo. Na pragu je Ančika stala — buzarona, bistra deklica! — in je rekla: „Pojdi Ureh, pojdi“, pravi, „pojdi gori na Hribec in povej Domnu, naj pride precej, še nocoj, jaz mu bom nekaj povedala“. To pa to, pravim jaz, tebi pa grem na Klek, kjer stanuje hudir in čarobnica pleše na metli, in če ti rečeš, še nocoj sem gori. Tako sem jej rekel. — Pa vrag te polomi, Domen, počasi mi hodi, kdo te bo dohajal.“

Tako je berbljal berač vse v enem dušku. Kolena so se mu šibile in zvonile od mraza, ko je na pol tekel za hitro stopajočim Domnom.

„Umna deklica!“ klatil je dalje berač. „Ako ti Bog sreče dá, pa jo boš dobil. Ko sem šel mimo kozolca, videl sem nekove cunje razobesene po prekljah, in precej sem se domislil, aha! to je Ankina prevara, ako jo kdo zunaj dobode s teboj govorečo, rekla bo, da je šla le oprane obleke iskat, ktere je pozabila. Pa le pomenita se pošteno, jaz grem v hišo in bom take česnjal in pravil, da duša ne bo vedela, kedaj pojde Anka iz hiše, vse bo mene poslušalo.“

„Kaj mi bode neki povedala?“ reče Domen.

„Kaj? Jaz bi ti uganil in ne rekel dva pota; župan ni zastonj prišel od gospoda Sove in oglasil se pri Jurcu. Saj veš, kaj ima župan opravka in Jurec, ki je med možmi lovci. Tvoj oče bi rad videl, da bi ti oblekel vojaško suknjo in da bi kaj skoraj poginil na tujem. Pa veljá, da ti to pové.“

Prideta do vasi. Veselo vretje in vpitje je bilo slišati iz Jurčeve hiše. Domen se ustopi v senco pri kozolcu ob skladanici naloženih dervá ter čaka. Berač pak poterka na duri, pride mu nekdo odpirat, in kmalo potem so bile slišati iz hiše sem njegove brenčeče strune in na pol hripav glas, ki je neko pesem drobil zraven.

Kmalu se zopet natihoma vrata odpró, plaha deklica pride venkaj, stopi tiho na tnalo, posluša, ni-li nikjer nikogar in na lahko zakašlja. Ravno tisti glas jej odgovorí od derv sem. Stopi tje doli:

„Ah, Domen!“ reče ko mladenča zagleda, „varuj se in skrivaj se, lovili te bodo, župan je danes mojemu očetu pravil. Naš oče niso privolili, a grajščak tako hoče in pravi, da te morajo imeti.“

„Nič se ne boj!“ reče jej Domen ter jo hoče prijeti za roko. A v ta hip se je slišalo veliko stopinj gori ob oglu. Na pervi šum plane dekle v vežo, in Domen je sam premišljal, sklonjen ob skladanici in naslonjen na polena. Ko so se stopinje približale, spoznal je Domen, da so možjé lovci. „Tebe gredó iskat!“ djal si je in nehoté stisnil bukovo poleno v pest.

(Dalje prihodnjič.)

Nedolžnemu očesu.

Res lepa na nebu danica je mila,
Ko jasno rodí jo večerno nebó;
V nesrečna nam serca uliva hladila,
Zató se upira v njo rado okó.

Da lepi so jutranje rose kristali,
Ko žarek za žarkom se vanjo uprè;
Da krasni so biseri demantni mali,
Tajiti si upal ne bode nihčè.

Svitlejši pa kakor danica je jasna,
In krasniši kakor kristali ste vi;
Svitlejši ko vsaka svitloba je časna,
Je, deva nedolžna, kras tvojih oči.

Zamaknjen rad gledam v nedolžne ti lica,
Zamaknjen še raji ti gledam v okó; —
Ko v njem zaleskeče pa rosna solzica,
Je združeno z zemlje bliščobo nebó.

Ne brani, da so mi odperta nebesa,
Da vživam na zemlji veselja sladkost,
Dovoli da žarki mi tvoj'ga očesa,
Otajajo led vselej serčnih britkost.

Gr. Krek.

Sebastjan Klonovič.

(Konec.)

VII.

Silna burja je divjala v Polskej. Zamojski že tri dni leží v grobu, in nobenega ni, da smelo povzdigne svoj glas.

Akademija krakovska se je zapletla v učene prepire. Davni čisti vir njenih naukov je usahnil; na mesto svitlobe se je valila temna zadušljiva megla po deželi.

Bil je krasen, zimski dan. Iz akademije je vrela mladež, in vriščé hitela za florijanska vrata, da tudi ona vidi nenavadni prizor. Sešla se je silna derhal, da-si ravno razun nekoliko vodjev nobeden ni vedel, kaj se bode tu godilo.

Naposled se ustavi vsa derhal na malem zelenem griču. Tu je gorel ogenj. Najstarši vodja stopi v sredo, in neko knjigo potegnivši izpod plašča, vzdigne jo in pravi:

„Quid praemii verbis tam dignis?“

„Carnifex et ignis!“ odgovorilo je nekoliko okoli stoječih.

In knjiga je zletela v ogenj.

Nastal je velik hrup in krik. Eni so kričali to, drugi uno, derhal se je pa veselila, da ima česa gledati. Knjiga in njen pisatelj sta zapadla prekletstvu, derhal je vdarjala v smeh in ples, kakor je to navada o tacih prilikah. Nobeden ni prašal, je li to pravično ali ne. Dosti, da se je reklo, in na tisoče jih je ponovilo ravno isto.

Malo dalje od tega vrišča je stal meščan, in vedoželjno zerl na nenavadno to pozorišče. Imel je poln rudeč obraz, modro obleko in rudeč pas. Poleg njega je stal mlad mož tudi v mestni obleki.

„Kaj imajo tu, Šimen?“ prašal je starši.

„Ne vem, gospod župan“, odgovorí mlajši, „ali jaz se nekako bojim. Skoraj da je to knjiga kacega čarovnika.“

In oba sta se prekrižala, potem pa, ker ju je radovednost oserčila, stopila sta med derhal, da kaj pozvesta. Nekdo jima je povedal, da je to knjiga poljskega pesnika Acerna, v kteri biča gospodo in . . . Meščan, zaslišavši te besede, prebledí, in zahvalivši se neznanemu, prime Šimna za roko in pravi:

„Hitiva v Sulmerice. Jaz moram plačati za sveto mašo.“

Bil je Martin Sirotek.

Mladi meščan ni mogel zapopasti, kaj je župana tako hitro premenilo. Bil je zdrav in vesel in vedel vedno kaj šaljivega

povedati, danes pa nič ne govori, samo da so se mu ladije potopile.“

Tako sta popotovala nekoliko dni. Šimen je natihoma molil za sulmeriškega župana, ker je mislil, da ga je „Bog prenesi“ obsedel.

Naposled zapazita lipe sulmeriške. Pod lipami je počival popotnik, glavo je podpiral z desnico, in zerl na križ sulmeriške cerkve. Župan pogleda popotnika, in sodé po slabi obleki, da je berač, poišče nekaj drobiža ter mu ga podá rekoč: „Moli za dušo Sebastjanovo.“

Popotniku se obesi glava, obriše si solzo, ozrè se v rudeče županovo lice, in praša: „Ali vam je Sebastjan bil v rodu?“

„Ne, ali jaz sem odrastel s Sebastjanom, kteri je izgubil svojo dušo.“

Še ves vtopljen v to, kar je v Krakovem vidil, Sirotek ni opazil, kako se je popotnik spremenil na njegove besede, kako so po njegovem obrazu lile vroče solze.

„Od kod ste prišli?“ praša Sirotek čez malo časa.

„Dalеč — iz Lublina.“

„Morda kaj veste o Klonoviču?“

„Poznal sem ga, bil je načelnik . . . sedaj je padel.“

„Ah moj Bog!“ klikne Sirotek, „idite z menoj, imam velik dom, tam dobite kaj za prigrizek. Lahko mi kaj poveste o njem.“

Popotnik se zahvali meščanu za gostoljubnost ter obeta, da poznejše pride, ko malo počije od dolgega popotovanja.

„Prašajte le za župana“, djal je Sirotek odhajaje.

Popotnik se je zopet vsedel pod lipo, in zakril oči. Vpadle njegove persi so začele globoko vzdihati, oči mu je zalil potok solzá. — To je Sebastjan Klonovič.

Pa kdo bi ga spoznal v rodnem mestu? Krasni mladeneč ponosne rasti se je spremenil v zgurjenega starca, premožni meščan v berača. Nekdaj so černi lasjé kinčali njegovo glavo, sedaj jo krije pleša, in po raztergani obleki visi nekoliko sivih las, kakor cvetje, ktero je slana poparila. Tudi drug njegove mladosti ga ni spoznal, — tudi serce ni moglo uganiti, da je on — davni prijatelj.

Sedel je v zeleni travi, in onemoglo glavo položil v vonjavo cvetje. Drugekrati bi bilo to cvetje v njem izbudilo rajsko čutje, in zazibalo ga v zlate sanje, sedaj pa se mu dozdeva, kakor zakajeno kadilo kraj mertvega trupla, in blesk cerkvenih streh gori mu kakor lampa za pogrebom . . . samo nobenega ni, da mu zapoje „requiem!“. Tu na domači zemlji ni mogel obstati, ko bi hotel v njej počivati, ne bi bil smel prezirati je, ampak jo pošteno obdelovati. Le-sem, kjer je bil zagledal pervi žarek svetlobe, le-sem je sedaj privlekel poterte svoje kosti, in treba je bilo sedaj, milosti prositi pri onih, ki so mu nekdaj zavidali.

Ne, tu ne more ostati, ker tu bi ležal kraj prahú svojih očetov, in njemu je bilo umreti, kakor zapuščeni siroti. Vse bridkosti so ga že obiskale. Tu bi ga sijajno sprovedli zarad njegovega očeta, ali on je kot berač moral vleči se v grob.

Taki čutljeji so mu tergali serce. Nazadnje je vstal, obrisal solze in šel v mesto.

Kraj terga se beli podolgast dom. Dva dimnika, škodljasta streha in veliko predhišje, — vse to kaže veliko imetje. Pred hišo se solnči velik kodrast pes. Za hišo se vidi sadno drevje, in še naprej prostira se polje. Kdor je hodil mimo hiše, navadno se je odkril, ker je pri oknu ali na dvoru sedéval, spoštovani in ljubljeni Martin Sirotek. Cele dni je sedel na klopi, ker je gospodarstvo izročil sinovom. Bil je vedno vesel, rudečih lic in bistre duše; vedno se je smehljal mimo hodečim, ž njimi se je razgovarjal sedaj o tem, sedaj o unem, pogosto se šalil, v potrebah svetoval in nikoli ni pozabil, da je stari Klonovič tudi njemu tako svetoval.

Danes je prišel z daljnega pota, iz Krakova, kamor je bil šel, da se pokloni truplu sv. Stanislava mučenika, in na njegovem grobu zahvali Gospoda Boga za obilno srečo. Spolnivši to obljubo, imel je serce tako čisto, vest tako pokojno, — ali v duši ga je vendar le pekla neka tuga, ktere se nikakor ni mogel iznebiti. Ni mu šlo iz glave, kar je v Krakovu vidil in čul; tudi milošnja, ktero je podal beraču, ni mogla razvedriti ga. Sedel je na klop, deset tolstih krav je prišlo iz njegovega hleva in skakalo okoli njega; veliki pes se spustí za njimi, pa se spet verne, leže k njegovim nogam in priliznjeno začne lizati mu roko. Ali gospod Martin ni videl svojih krav, ni nasmejal se psu, nič ne — še mimo hodečih ni pozdravljal.

Župan je mislil in mislil o Sebastjanu, ki na tujem kje roki steguje za milošnjo! Kdo kaj podelí človeku, kteremu se knjige zažigajo, in ki je pred ko ne peklenšeku zapisal svojo dušo!

Gospod Martin zaderheče; na to zapazi onega popotnika, ki je o Sebastjanu vedel toliko povedati. Podá mu roko in prosi ga, naj zraven njega sede na klop. Spomnil se je starega Klonoviča, ki je vedno rekal, da se sirot ne smemo sramovati.

Popotnik mu je pripovedoval o Sebastjanu, kako je kraljem v roke segal, kako je poznejše bil načelnik, kako je brodaril po Visli, in kako je padel v nesrečo. Žena ga je zanemarila, prijatelji so se ga sramovali, v celem Lublinu ni ostalo kotiča za-nj.

Ta povest je pretresla župana. Začel je tugovati, ker je Sebastjan prezerl očetovo dedino, ker je še kot mladenič oholo nosil glavo, sponašaje se, da ima več možganov, kakor vse mesto. Ni ga bilo domú, da bi bil očetu zatisnil oči, in ko je on, župan, šel v Krakov, pravil mu je Sebastjan take reči, ktere se samo norim verté po glavi. Vso zemljo je imenoval svojo . . . in v vsej

tej zemlji sedaj nima kotiča, da počije, kar ima celo najzadnji vsakdanji delavec. Na zadnje meščan še doda, da je Sebastjan gotovo bil malopriden človek, ker ga toliko zlo preganja po svetu.

„Ljudjé velé, da je bil pošten“, oglasí se popotnik.

„Pošten? Zakaj so mu knjigo zapalili?“

Bridek smeh je šinil pesniku prek bledih lic; iz oči ste mu pritekle dve solzi. Obernil se je, da jih meščan ni zapazil.

„Od onega časa, ko sem bil to vidil“, nadaljeval je gospod Martin, „nemirno mi bije serce, rekel bi, da se boji.“

In zopet je na dolgo in na široko pripovedoval, kako je to velika zmota v take reči vtikati se, kakor Sebastjan; gotovo je hudemu zapisal svojo dušo, in kam ga je pripeljala oholost, ker je mislil, da je modrejši nego vsi drugi. In obžaloval je druga svoje mladosti, ki sedaj nima ne poštenja, ne vere, in zraven iskreno terdi, da bi se obotavljal pomoči mu ali spoznati ga.

Klonovič ni mogel dalje poslušati. Vstal je in hotel iti; župan ga je ustavil, ker je za-nj dal umesiti hleb za popotnico.

„Vzemite ta kruh“, govoril je župan, „on je s polja Sebastjanovega. On mi je bil velel, naj se dá sirotam, ali jaz sem se spremislil, ko bi se kedaj vernil in potreboval ga. Zató sem pridružil nekoliko juter k svojemu polju; kar vsako leto dobim, devam na stran. Sedaj, ko je revež, dal bi mu te novce, ali kje ga najdem, kje ga najdem?“

„Bog vam poverni!“ djal je popotnik, vzel kruh, poljubil ga, in dve gorki solzi ste se mu pocedili po licu.

„Zakaj niste izveršili, kar vam je naložil?“ djal je čez malo časa županu, „ta vaša varčnost more s časom biti Judeževa mošnja, in peči vas utegne, kakor njega oni srebernjaki.“

„Bog obvaruj!“ kliknil je meščan in prebledel. Začel je misliti, ni li ubogemu Sebastjanu krivo storil, ker je 14 let vžival njegovo zemljo. „Mošnja Judeževa“, to ga je zazeblo v sercu, tako strašno, tako okrutno! Dozdevalo se mu je, kakor da je to besedo nekje že slišal.

Ubogi popotnik se je odpravljal, poprej pa še prosi župana, naj mu pokaže Sebastjanovo dedino; ker se toliko govorí o tem človeku, vredno je, da se pogleda njegov rojstni kraj in zapuščena dedina. Tudi župan je zaželel viditi to puščobo, in oba sta šla k staremu jesenu, ki se je vidil izmed mestnih hiš.

Nekoliko juter nekdaj obdelanega polja je ležalo zapuščenega. Na gričeku je vidil grobljo, obraščeno s ternjem.

„Tu je stal Klonovičev dom“, spregovorí župan, in pokaže grobljo, „tam-le so še ostanki nekdanje peči, kjer sva pred 50 leti s Sebastjanom sedévala in poslušala starega Bartoša, ki je bil brodar, in toliko čuda nama pripovedoval o Visli.“

Ko je tó izgovoril, skočil je nazaj, ker je v podertinah zapazil gada, kako se je solnčil.

„Beživa od tod!“ klikne popotnik, „tù ni za naju“.

Župana mraz spreleti po vsem životu.

Med tem se je solnce nagnilo na zapad. Zlati žarki so čudno obsevali tužno groblje.

„Tu ni za naju!“ mislil je pesnik, „meščanje bi me kakor Joba vergli na gnojnišče, niti bi mi kdo dal požirka vode... O solnce, ti zvezda moje mladosti, poslavljam se s teboj! Z isto svitlobo si žarelo nad menoj tudi ondaj, ko sem sanjaje po tej dolini lovil pisane metulje, kedar sem na tej loki dihal hladni jutranji zrak. O solnce, sedaj je mračno v moji duši, čutim, da se bliža grobna noč!... Kaj mi razjasni temni grob?“

Sirotek se je zavzel, ker se je ubogi popotnik divno preobrazil. Postava se mu je zravnala, ves se je pomladil, in v njegovem licu... v licu je nekaj bilo... nekaj znanega. Ali preden se je Sirotek zavedel, čutil je, kako je hladna roka stiskala njegovo roko, in ko se je ozerl, popotnika že ni bilo zraven njega, že je izginil v jesenovem zahladji, kakor bleda senca.

Ko se je začelo mračiti, vernil se je Sirotek domù. Nekoliko meščanov je došlo, da pozdravijo župana, ali on se je zahvalil. Na zadnje se vleže in zaspí. Čudne sanje so mu rojile po glavi, nenavadne osebe so mu migljale pred očmí. Dozdevalo se mu je, da gleda Sebastjana, kako se valja po berlogu, in ko mu je hotel shranjeni denar izročiti, čutil je, kako da si je opekel perste. Pred njim se nastavi Judež s kuštravo brado, a v roci derží mošnjo iz risje kože. Sirotek se prekriža, izmoli vero, ali prikazen ni hotela izginiti. Obličje ubogega popotnika je na-nj gledalo izza kota, in čedalje podobnejše postajalo Sebastjanovemu. Mislil je, da je nekdo v osebi beraški prišel k njemu iz unega sveta, da ga opomni tujega blaga.

Sirotek si obriše znoj raz čelo, in prižgè svečo.

Zjutraj koj gre Sirotek k spovedi, in ko si je pomiril vest, napregel je voziček, in za dolgo se odpeljal od doma.

Pesnikov duh ga je vabil za seboj.

VIII.

Zimska megla se je vlegla po ulicah lublinskih. Bilo je temno in burno; pred posvetovavnico je zaklicala straža, da je polnoči.

Na grebljevski ulici je viditi kup ljudí; prav težko nekaj nesó. Ko so prišli na terg, hiteli so naravnost proti jezuiškemu samostanu. Stolpa samostanska sta bila danes nekako strašna; križi in strehe so se zavile v gosto meglo, — nobene zvezde ni mergolelo na nebu.

„Odpri!“ kričali so na samostanskih vratih, kjer se je šlo v tako imenovano bolnišnico.

Vratar je pred ko ne pričakoval gostov, ker je koj na to zarožljal s ključi, in odperl, — kup ljudi je molčé stopil v samostan. Zopet so vrata zaškripala, zaperla se, in postalo je vse tiho in gluho.

Zjutraj je po celem Lublinu počil glas, da v jezuiški bolnišnici umira Sebastjan Klonovič. Milostljivi ljudjé so ga našli na ulici, ter izprosili mu v bolnišnici topel kotič, kjer naj umerje. Našli so ga v strašni bedi, prezeblega, umazanega, shujšanega od gladû in boli.

Sedaj so se spomnili Klonoviča. Nekteri so prileteli na vrata samostanska, da kaj pozvedó. Bila je to pusta, neusmiljena derhal, kterej je vse eno, naj gre za sprevodom, ali hiti za svatovi, ali zločinca spremlja na morišče, da ima le kaj gledati, kaj poslušati. Pametnejši so ostali doma, samo da jim kdo ne poreče, da oni poznajo človeka, ki ję oskrunil čast in vero.

Ali tudi v samostanu se je vzdignil nenavaden vriš. Redovnici se se sukali sem ter tje, z zdravili in breviri, da bi bolnemu utolažili razvneto kri, in nad umirajočim molili psalme. Nekoliko pobožnih duš je šlo v cerkev; niso prašale, kaj se je zgodilo, pokleknile so in ponižno molile.

Na pragu je klečal meščan. Siv kaftan z rudečim pasom je jasno kazal, da je tujec v Lublinu, in da je iz Šleskega prišel. Vroče je molil, in med vrati klečal, kakor oni colnar v tempeljnu.

Dolgo je molil, in znoj s čela brisal. Na zadnje je vstal in šel proti samostanskim vratom.

Na vrata je prihrumela silna derhal, in pripovedovala neslišane reči.

„Jaz sem ga vidila s svojimi očmi“, govorila je baba iz bolnišnice. Vidila sem, ko so ga nesli. Sedela sem v cerkvi... Češčena Marija, milosti polna...“

„To pa že ne more biti!“ oglasi se kovač, „saj ima ženo.“

„Ženo?“ odgovorila je baba. „Kako ženo? Od Kristine se je že pred tremi leti ločil...“

„Gotovo je bil pijanec“, menil je kovač.

„Ne obrekujte ga!“ odverne baba. „...Imela sem tožbo z judom zarad svoje hiše. — O moj Bog! ko bi bil še on sodnik, ne bi bila prišla na beraško palico! Juda, ki ga je hotel podkupiti, dal je pošteno našeškati... Sveta Marija, mati božja...“

„Vsa njegova nejevolja izvira od tod“, oglasi se neki starček, „ker je bil prepošten, to je. Dobro pomnim, kako je karal pisarje, ki so denar, zapuščino Janeza Cehlakova, med se razdelili, sirote pa so tirali v bolnišnico.“

„Da, da, pošten, prav pošten je bil ta človek“, priterdilo jih je nekoliko. „Bog mu daj lahko smert!“

„Kaj pa njegova žena?“

„Ali je ne poznate, Sebastjanovke, hčere tistega koravdarja? Ima dve hiši, oblači se v svilo, in o njem še slišati noče!“

„Groza, kaj se vse godí po svetu“, zavpije kovač. „Nekdaj je tako dobro živel, sedaj pa umira na goli slami... kakor berač. Jaz bi mu koj prinesel svoj kožuh!“

„Pojdi rajši na svoje delo“, oglasí se meščan v temnem županu. „Ali ne veš, da je on brezbožen človek? Če te kdo sliši, mislil bode, da si ž njim v dogovoru.“

Kovač je prebledel od strahú, ozerl se, potem pa skočil v hišo. Vedoželjna derhal se je razšla, sama baba je ostala pri vratih in molila „Očenaš“, starček pa jej je stisnil nekoliko drobiža v roko, da prosi Boga za lahko smert Acernovo.

Blizo tu je stal meščan v sivem kaftanu. To je župan sulmeriški. Na bledem obličji je izginil nekdanji pokoj. Ustnice ima kerčevito zatisnjene; pretežka Sebastjanova osoda je razderla njegovo serce. Noč in dan je nemirno hodil po Lublinu, ali druga svoje mladosti ni našel, nobeden mu ni vedel povedati o njem. Tako naglo so ga pozabili. Ravno sedaj, ko je ležal v bolnišnici, spomnili so se nekteri Acerna, drugi pa poštenega in častitega načelnika.

Sirotek je stal in poslušal, kaj meščanje med seboj govoré, in da-si ravno mu je serce tuge pokalo, vendar sklene, da se pokaže možu, kterega je očividno dosegla kazen božja.

Nekoliko plemenitašev je šlo mimo.

„Acern v bolnišnici!“ vskliknil je eden, začuvši razgovor.

„Na slami“, šepnil je Sirotek, obrisal solze in ozerl se, če ga kdo ne posluša.

„Druge je učil, kako velja živeti in umreti!“ govorili so plemenitaši.

„Prostak se je spenjal nad plemiče, načelnik lublinski je hotel vso Poljsko ravnati.“

„Pisal je, da je samo tisti plemič, ki dobro živi, in tisti dobro živí, kdor dobro umira! In sedaj bi bil sam na ulici umerl, ko bi ga miloserčni bratje Jezusovega reda ne...“

„In kako jih je napadal!“

Plemenitaši so šli, zasmehovaje pesnika, kteri je v plemstvu iskal kreposti in zasluge, pa karal oholost in krivico.

Prišlo je nekoliko meščanov.

„Pravijo, da so ga na ulici našli“, spregovorí eden.

„Čudno čudo! Bil je sodnik, in si nič ni pridobil! Krajkovski si je pozidal dve hiši!“

„Tu je bil prazen“, djal je nekdo drugi, in s perstom pokazal na čelo. „Na mesto da bi bil odperl žep, odpiral je serce vsacemu, in mesto da je zatisnil usta, kedar je kaj opazil, jezil se je in govoril kakor nobeden ne.“

„In zató sedaj umira na slami!“

„Pel je in pisal... kaka mu je korist od tega?“

„Da umira kakor berač!“

To in drugo temu enako so govorili meščanje, in hiteli na svoj posel; kedar je kaj dela, takrat je čas draži, kakor zlato, škoda za vsako minuto, ki preteče brez dobička, škoda za solze, ker za-nje noben nič ne dá!

Siromašni Acern! Sedaj si tujec vsem. Nič več nisi sodnik, nisi načelnik, in kaj si narodu! Zapuščen medliš, kakor nejevoljen berač, in oni, v ktere se je zaderlo tvoje pero, smejé gledajo smertno tvojo posteljo, in med seboj govoré: „Je-li ta človek dobro živel, da v bolnišnici umira — na slami?“

Sirotek se ni mogel vzderžati. Bridko zajoče zarad druga svoje mladosti, odpre vrata, in stopi v samostan.

V vlažni celici, na otepu terde slame je ležal bled starček. Ne leta, ampak terpljenje in bolí so mu obelile lasé, izsušile kri v njegovem telesu.

Pri bolniku je sedel bolnišničar in molil.

„Sebastjan!“ kliknil je Sirotek in padel na kamnitna tla.

„Si li ti, Martin?“ oglasí se bolnik. „O da ti Bog poverne! Rano si došel. Oprostiš me bridkosti, ktera me peče kakor ogenj.“

To izgovorivši izvleče iz mavhe kos kruha.

„Vzemi, Martin! jaz ga nisem vreden. To je hleb z očinskega polja;... pa sem preziral ga... Hotel sem živeti od miloščinje!“

Solze so ga polile, in za čas umolkne.

„Kakor da ga vidim“, govoril je sam seboj, „oni mali očetov dvorec! V jesenovem zahladji bi bil s teboj sedéval, gledal zapadajoče solnce. Mislil sem, da daleč tam, od koder se nam solnce prikazuje, da so tam ljudjé, ktere Bog ljubi, in da moram k njim, in ljubiti je, kakor Bog veleva. In jaz sem je ljubil, in iz te ljubezni serkal čarobnost! V očetovi hiši mi je bilo pretesno, v jesenovi senci prehladno; jaz sem zapustil očetov dom in pododovano polje, da poiščem širje očevine. Ali ko sem v tej očevini nagledal se mnogo zla, tedaj sem zavpil: „Oj, oj tvoji popačeni deci! In njena deca so me s kamenjem lučala!...“

Beseda mu je zastajala v gerlu, suh kašelj se ga je lotil.

„Sebastjan!“ djal je Sirotek v solzah, „mi smo mislili, da si premožen, v časti in dostojnosti...“

„In jaz sem prišel k vam kakor berač; ti me nisi spoznal! Podelil si mi milošnjo, ta kos kruha, ali on me je pekel, kakor razbeljeno železo;... jaz sem ga preziral. Živel sem in delal za

domovino, in ko me je začel glad moriti, v celi prostrani Poljski ni bilo za-me koščeka kruha, ne ene blagodarne roke, da bi bila Acernu dala piti!“

„In jaz nisem vedel, da si tako ubog; jedel sem kruh s tvojega polja. Sebastjan! odpusti mi ta veliki greh;... prosi Boga, da mi tudi On odpusti!“

Sirotek je pokleknil k postelji, z rokama zakril obličje, in glasno začel plakati.

„Vredna duša!“ djal je pesnik z angeljskim nasmehljejem, „tebe vest peče, da si na tem svetu premalo dobrega storil, a kaj bi še le rekel, da si vidil in zapopadel one krivice, ona zločinstva, ktera sem jaz vidil?... oh, znorel bi!“

„Naj nam Bog odpusti!“

„Bog nam odpušča, Martin! ali ljudjé ne odpuščajo, ako jih razserdiš. Poglej mene. Bil sem premožen, dobro mi je bilo, ko sem pa ljudém začel očitati njih zmote in napčnosti, vzeli so mi vse imetje, pokalili mi čast in slavo, in ne odpusté mi, dokler se ne zvernem v grob!... Ljudi nikar ne žali, kajti njih serd te bode preganjal, dokler te božja pravica med njimi ne skrije v grob. In še plesali bodo radosti nad tvojim grobom; ali ti ljubeznjivo na-nje poglej z nebes, ker ne oni, ampak ti si premagal.“

Sladek smehljej je šinil pesniku na lice; oči je povzdignil proti nebu.

Na to je zaklenkal zvonček. V celico je stopil spovednik. Sirotek in stari bolniščničar sta vstala, da se oddaljita, ali spovednik ju je prideržal, da sta bila priči.

Tiho je bilo po vsem samostanu, tiho v celici. Nekoliko vedoželjnežev se je približalo vratom. Notri se je čula samo duhovnova molitev. V kratkem začne se razgovor med spovednikom in umirajočim, razgovor, kolikor gorečiši, toliko živejši. Čul se je jok in vzdihanje, dolgo... dolgo... naposled je vse umolknilo. Spovednik je na glas govoril besede odveze; zasliši se umirajoči... jok Sirotkov in molitev starega strežaja.

Čez nekoliko ur so zazvonili samostanski zvonovi; siromašni ljudjé so molili za Sebastjanovo dušo, drugi pa so se smejali in govorili: „V bolnišnici je umerl!“

Po mestnih ulicah je blodil meščan v sivem kaftanu. V roci je nosil kos suhega kruha in vsakemu kričal: „Ne serdi ljudi, ker Bog odpušča, ali ljudjé ne!“

Siromašni Sirotek! Ti si samo umirajočega Acerna vidil, in že si ob pamet, on pa je terpel vse svoje življenje!

Na sprevodu se je prebralo poslednje naročilo umirajočega, slavili so miloserdje božje, ker se je grešnik poboljšal in vse overgel, kar je bil napisal proti redu Jezusovega društva. V imenu ranjcega je prosil duhoven vse zbrane, naj mu odpusté.

IX.

Sirotek se je vernil v Sulmerice, ali pamet se mu ni več vernila. Njegovo dobro serce ni moglo razumeti, kako more človek toliko na svetu terpeti.

Meščanje sulmeriški so se dolgo posvetovali o nesreči svojega župana, naposled so prišli na to, da je zaostalo zemljo Klonovičevo udaril serd božji. Vsi so se že od daleč ogibali tega polja, ker je bilo preraščeno s ternjem.

Leta 1663 je gospoda Razdraževska poklonila to zemljo cerkvi, kar je kralj Kazimir poterdil leto dni poznejše.

Sirotek pa je umerl v uboštvu. Če se je spomnil pesnika, vselej ga je zgrabil zli duh. Do smerti je vsacemu govoril: „Ne draži ljudi, ker Bog odpušča, ali ljudje ne odpuščajo.“

In ta človek je resnico govoril.

Tri sto let je bilo treba, da je svet odpustil Acernu! Sedaj mu pletó vence in iščejo njegovega groba. Ali nad tem grobom so spreperela tri stoletja, in skrila ga očém gledajočih! Ni ga Acernovega groba! V njegovem rojstnem mestu vzdiga se pesniku spominek.

Tako pozno so mu odpustili, in on jih je toliko ljubil!

Posl. Fr. Jaroslav.

France Bilc,

verli duhoven in domorodec.

Na izhodnej strani bistriške doline se ponosno dviguje zelen grič, na griču pa kipí izmed zelenih vej zvonik dekanijske cerkve v višine. Okoli cerkve je pokopališče. Žalostno mi bije v persih serce, ko po grobéh svojih ljubih stopam v božjo hišo. Ko pridem do nekega bornega železnega križa, ki je komaj vidljiv na cerkveno zidovje naslonjen, vselej se ustavim, vtopljen v globoke misli. Tukaj tedaj počiva serce, ki je že pred toliko leti bilo za drago slovensko domovino; tu je strohnela roka, ki je nevtrudljivo delala za prid in korist premile domovine! „Tukaj je našel večni mir France Bilc“— saj je to na križu zapisano — France Bilc, pobožen in zvest duhoven, iskren domorodec, verl pisatelj.

Ne veže me s tem možem le vez kerví, temuč klije mi tudi v persih hvaležnost, spoštovanje in ljubezen do njega. — Upam torej, da mi prijazni bravec ne vzameš za zlo, ako napišem o njem nekaj verstic; vem namreč, da si še malo slišal o Francetu Bilcu,

ker med zasluženimi možaki, o kterih se malo govori in piše, gotovo tudi on.

Slovenski jezik je bil neolikan in namešan z nemškimi besedami; slovensko slovstvo ni imelo drugega, ko neko protestantiško sv. pismo, ki je iz Tibinga priromalo, kako slabo slovnico in nekoliko drugih bukev pobožnega obsežka. Skoraj bi bil človek mislil, da je slovenščina obsojena, da se nikdar ne sme iz praha vzdigniti, — pa glej v Šiški se je rodil mož, čegar spomin Slovenci blagoslavljajo, mož iz šole patra Marka, ki je pa svojega učenika v vseh rečéh neizmerno prekosil. Ta mož je slovenščino oživil, očistil in jo na noge spravil. O ravno tem času je tudi gorenska stran dala možaka, zgodovinarja in skladatelja gledišnih iger. Podpiral je pa možaka z umom in z denarjem tujec, Toškanec, pravi biser (baron „Zois von Edelstein“) naše domovine. Njegova hiša je bila zbirališče učenjakov iz domačih in tujih krajev, njegova zbirka mestna znamenitost. Francozi in Angleži so hotli Coiza poznati in viditi njegovo zbirko.

Zaslužil je ta mož napis, ki mu kinča grobni spominek: „Tu počiva Žiga Cois, najzvestejši sin cerkve, najboljši deržavljan, podpora umetnosti in vednosti.“ Ti in še nekoliko drugih môž n. pr. učeni Kopitar, prijazni Kumerdej, ljubeznivi Japel in pobožni Ravnikar so začeli svoje dušne in telesne moči na altar domovja pokladati. Takrat, ko je namreč na Slovenskem toliko domorodcev bilo, kolikor je zdaj čitavnic, tedaj je živel v Harijah na Notranjskem mlad učen duhoven, ves vnet za blagor cerkve in svojih rojakov in za povzdigo slovenskega slovstva. Ime mu je bilo France Bilc. Rojen je bil okoli leta 1784 v Bistrici na Notranjskem; dokončal je latinske in bogoslovske šole izverstno in potem je pastiroval v Tomaju, v Postojni, v Ternovem in poslednjič v Harijah, kjer je v letu 1824 v najlepši dobi svoje starosti v Gospodu zaspal. Z očetom slovenskega slovstva se je seznanil v šolah: bil je Vodnik njegov učenik in pōtem najzvestejši prijatelj. Nestor slovenskih domoljubov, 85 letni Matija Ličan, posebno rad o Bilcu govori; on mi večkrat pripoveduje, da je Vodnik k ranjkemu Bilcu v Bistrico in v Harije prihajal, kjer sta se pogovarjala o domačih rečéh, popotovala in nabirala gradivo za slovnik.

Takrat, ko so Slovenci še za svoje malo porajtali in se še domačega jezika učili niso, že tedaj je Bilc dobro poznal serbsko in rusko narečje. — Nikoli ni bela Ljubljana tako imenitnih gostov imela, ko leta 1821. Kralji in cesarji, vojvodi in knezi, ministri in poslanci so stanovali v kraljici slovenskih mest. Pravijo, da se je najbolj ruskemu caru Ljubljana, kranjska dežela in nje prebivavci dopadala in več ljubljanskim velikášem je nek željo razodel, da bi rad vidil čudno cerkniško jezero. France Bilc to slišavši zloži v ruskem jeziku krasno pismo, v kterem v imenu Notranjcev slavnega

cara vabi, naj pride gledat čudno jezero, ktero ribiča, lovca in kmeta v enem letu redi. Car je obljubil, pa besede ni spolnil, ker stvari so se spremenile; prej ko je mislil, moral je odriniti iz bele Ljubljane. To mi pripoveduje stari Ličan in besede verlega starca so gola resnica. -- Največa zasluga Bilčeva je pa bila, da je Vodniku pomagal besede nabirati; pošiljal mu jih je s potrebnimi opombami v malih zvezkih v Ljubljano. Ko so po smerti pervaka slovenskih slovničarjev, Metelko-ta namreč, njegovo zapuščino preiskovali, našel je neki bogoslovec šopek starih spisov, kterim je bilo napisano „scripta Bilciana“. Bilo je to Bilčevo besedišče in še mnogo drugih spisov je bilo pridjanih; ne vém, kje so sedaj.

Drugi spisi so imeli še bolj žalostno osodo. Po Bilčevi smerti je vse njegovo imetje podedovala neolikana ženska, ki ni znala ne brati, ne pisati. Pokazala je torej listine nekemu vradniku, ki jej je rekel, da so listi brez vsake cene. Požrešni plamen je pokončal v malo trenutkih vse, kar je več let možakova roka spisovala; nam pa je vničil zaklad, kterega nam nihče poverniti ne more. Le ena pesem se je ohranila, žalostinka o smerti neumerlega Vodnika. — Kaže nam ta pesem, kako bogastvo besed je Bilc imel; priča nam, kako čisto in gladko je pisati znal — skoraj bi rekel, da je pisano med letom 1850 in 1860; — dokazuje nam ona tudi, da je bil Bilc v resnici pesnik in da je gotovo še mnogo drugih lepih pesem zložil, ki pa do nas prišle niso; zadnjič previdimo tudi iz te žalostinke, kako gorko je pesnik Vodnika ljubil. Natisnjena je ta pesem v Vodnikovem spominku.

France Bilc je bil tudi izversten govornik. Živo je znal prepričati, voljo poslušavcev k dobremu nagniti in njih serca giniti. Porok tega nam so neke pisane pridige, ki so se ohranile in stari možjé, ki so Bilca večkrat z lece govoriti slišali. Posebno se nek star možak dobro spominja pridige, ki jo je na veliki petek iz Bilčevih ust slišal, rekel mi je mož: „Štirdeset let je že od takrat minulo, pa pridiga je v mojem spominu tako živo vtisnjena, kakor bi jo bil včeraj slišal, — tako globoko so mi besede v serce segle. — Vse se je po cerkvi jokalo, ko so ranjki gospod France s tako gorećo besedo terpljenje in smert gospoda Jezusa Kristusa razlagali. Tacega pridigarja ni še bilo pri nas in ga tudi ne bode.

Ne zameri mi, dragi bravec! da še nekoliko besedic pregovorim o osebnih lastnostih svojega rojaka. Bilc je bil visoke postave in bledega lica, neka zamišljenost se mu je brala na obrazu. Bil je melanholičen, govoril je malo, mislil veliko; ves vnet je bil za blagor domovine in za srečo svojih bratov, pa ne le za časno, temuč tudi za večno. Nevtrudljiv v svojem poklicu, je jako rad bolnike obiskoval, in tudi bukve in pero, njegova najljubša prijatelja, nista ga od tega priljubljenega dela zaderžati mogla. Njegov duhovni tovarš je več let bil prečastiti, visoko spoštovani gospod,

Aleš, sedanji teržaški stolni dekan, čegar blago ime je še vedno v spominu tukajšnih prebivavcev; on mu je večkrat rekel: „France! suči ti pero v prid rojakom, jaz bom pa za-te to ali uno opravil; pa France večkrat tovarša ni hotel ubogati.

Neko merzlo pomladansko noč poterka nekdo na farne duri, in gospoda berž k nekemu bolniku kliče. Berž je hitel k bolnemu, pa sam se je prehladil in zeló bolehati začel. Ko vidi, da je njegov stan zelo nevaren, pošlje po zdravnika; zdravnik prihiti, pa žali Bog, on ni bolezni spoznal. Puščal mu je veliko kervi. Ko drugi dan zdravnik iz Reke pride in bolnika vidi, prec pové žalostnim sorodnikom, da kervi nazaj vliti ne more in da bo moral umreti.

Bridke so bile zdravnikove besede, ali resnične, ker 5. maja leta 1824 je Bilčeva blaga duša zapustila pozemeljsko in se preselila v boljšo, v nebeško domovino. Pokopali ga niso v Harijah, kjer je bil ekspozit, temuč kakor je želel v Ternovem. Pogreb je bil slovesen, vreden verlega moža; velika množica ljudi ga je spremila na pokopališče, in vsak si je mislil: „Škoda, da ga je Gospod tako zgodaj vzel.“ Res zguba je bila velika: zgubila je cerkev učenega in pobožnega duhovna, domovina verlega domorodca in pisatelja, njegove ovčice ljubega pastirja, starši pa podporo v starosti. Večna luč naj mu sveti, nas pa naj navdihuje in navdušuje njegov duh! (Iz družb. Koledarčka 1865.) J. Bilc.

Bi.

Beseda „bi“ *) je sicer mala besedica, pa je mogočna; kajti brez nje bi skor govoriti ne mogli. Če ravno stara, ni še zastarela. Kraljuje po slovanskih okrajinah v raznih oblikah; mi imamo samo korenino, ki pa ne zvene; torej poglejmo, kakošen vpliv ima „bi“ v naši govorici.

1. a) Kedar izreče človek lastno prepričanje ali terdilo o čem tako, da veljá kot subjektivno mnenje, ne pa kot objektivna resnica, rabi slovenščina „bi“ + part. praet. — Če pravim: *O tej reči bi jaz tako-le mislil; tega ne bi poterdil; ti bi se lahko lotil tega posla*: tako mislim povedati, da gotovo mislim, da ne poterdim gotovo, da se gotovo lahko lotiš, toda to izrečem z nekako vzderž-

*) Ko ne bi se bal ugovorov, rekel bi, da se motimo, ki pravimo, da bi je zastareli starosl. БѢХ (bih); marveč „bi“ je deblo besede biti (cf. Miklos. Form. §§. 254—259) in mi ga rabimo pri glagolih za razne razmere.

nostjo, tako da je moja objektivna misel podana unemu kot subjektivno mnenje; jaz sem sicer prepričan, unemu pa tega ne silim, ali kar imam jaz za gotovo, povem unemu tako, da mu kažem to le kot subjektivno, torej nekako zaderžano terditev. Kar pravim jaz, ni še gotovo v resnici, pač pa je v mojih mislih resnično. Ko bi bila moja subjektivna misel objektivna resnica, rabil bi indikativ ter rekel: mislim, ne poterdim, lahko se lotiš; tako pa svojo terditev izrazim mehkeje, ter podam subjektivno resnico kot objektivno mogočost s tem, da rabim „bi". — Semkaj spadajo taki-le izgledje. *Zraven tebe bi morali vsi rokodelci lakote umreti. Djal bi, da gorí. To bi se dal zdaj krasen lov napraviti. Najlože bi se mogle zediniti razne misli s tem, da itd. Najboljša postava bila bi ta, da itd. Lože bi zajca v germu dobil, kakor njega doma.*

b) Ravno isti pomen ima „bi" v prašanjih, ki niso prava prašanja, ampak zanikavna terditev v podobi prašanja, n. pr.: *Kaj! tebi bi ne zaupal? Kdo bi to verjel? Kako bi mogel tebi odreči.* V takih stavkih človek ne pričakuje odgovora, ampak svoje prepričanje prepusti unemu kot subjektivno misel, in zató jo izražuje v prašavni obliki, češ, kar je meni resnica, nima še objektivne veljave. Sam za-se bi rekel: *Tebi gotovo zaupam. Tega nobeden ne verjame. Tebi ne morem odreči.* Ker pa prašam, odjenjam od svoje prepričanosti, ter jo podam kot subjektivno misel. — Primeri: *Kdo bi takih družeb ne spoštoval, kdo ne bi jih čislal? (vsaki je mora). Kdo bi zameril našim kmetom, da itd.? (nobeden ne zameri). Ali ne bi bilo pametniše, da se drugega dela lotiš? Ah kdo bi bil v sanjah mislil, kdo verjel, da itd. (nobeden). Kaj! jaz molčé bi čakal, da prigodbe itd. (ne bom).*

c) Malo drugačni od unih so stavki, po kterih izrekuje človek osebno mnenje, da utegne djanje nastopiti, pa gotovo še v mislih ni; mnenje ostane mnenje, reč je mogoča, pa še ne istinita; n. pr.: *Utegnil bi kdo reči, da krivico zagovarjam. Morda bi radi zvedeli, kaj je sklenjeno. Znal bi me kdo zaverniti. Pri sosedu bi znal dobiti.* Taki stavki so različni od unih v tem, da ondi je bila subjektivna resničnost in objektivna mogočost, tu pa je le subjektivna in objektivna mogočost, brez nikakoršne resničnosti. S takimi stavki izrekuje človek le toliko, da je reč mogoča po okolišinah, in da to misli on; ali se pa bode zgodilo ali ne, tega ne terdi na nobeno plat.

Vse te tri verste stavkov imajo to medsebno lastnost, da izražujejo subjektivno mnenje in pa objektivno mogočost, objektivne resničnosti pa ne; tedaj ne more se reči, da je ali da ni, — za take pomenke rabi slovenščina bi + part. praet.

Latinščina rabi v takih stavkih conjunctivus potentialis.

Gerščina rabi tu optativ potentialis + ἄν.

2. Kedar človek pretehtuje reč ali djanje, ki je mogoče na več plati, pa ne vé kaj in kako, stavi premišljevaje prašanje samemu sebi ali drugemu ter izrazi svojo neodločnost v prašavni obliki z bi + part. praet. Na primer: *Kaj bi storil? česa bi se poprijel? Kako bi torej bilo narediti, da se temu ustreže? Kdo bi to preskerbel? Ni ga doma, kje bi neki bil? Kam bi se obernil?* — Taki stavki so velikrat odvisni od drugega stavka, ki kaže, na ktero plat meri pretehtovanje; pa naklon v odvisnem stavku se ne spremeni, ampak ostane, kakor bi bil stavek samostojen. Post.: *Naj se posvetvajo učitelji, kako bi se dala izobraženost mladine bolj pospešiti. Ne vem, zakaj bi ravno nam treba bilo posebnih pravil za podporo. Vedno se bodo prizadevali tujci, kako bi nam skrivali ključ do vira. Premišljeval je večkrat, kako bi zaterl čut.*

Latinščina in gerščina imata tu conjunctivus deliberativus.

3. Kedar človek naznanja željo ali vošilo, bodi si lastno ali v zmislu druzega, da se vresniči reč, ki je sama ob sebi mogoča in po okolišinah utegne nastopiti, ali da bi nastalo to, česar ni: ondi rabi slovenščina bi + part. praet. (da bi, naj bi, ko bi). — Poglejmo zglede: *Oh, da bi si to zlasti matere zapomnile! Da bi vam to prav jasno povedati mogel! Vert.* Taki stavki so na videz glavni stavki, ali v resnici so le zapopadek glagola želim, ki je kot glavni stavek človeku v mislih. Ker je djanje mogoče in po okoljšinah utegne nastopiti, zato ga izrazujemo s subjektivnim bi; primeri še: *Da bi že le skoraj prišel (močno želim, da). Da bi pač pošteni kerčmarji ne terpeli nezmernega pijančevanja v svoji gostivnici! Oj Slovenci, da bi moje besede ne bile glasovi vpijočega v puščavi!* — Blizo taka je z naj bi; naj je prav za prav velevnik za I. in III. osebo (naj grem, gremo, gredó = pustite, da grem itd.) ker pa se ukazovati more le naravnost v II. osebi, za I. in III. pa djanje zavisi od drugod, dobi naj pomen želevnika. N. pr. *Naj vam večna milost zmago dade.* Ako pa se še pridene „bi", ima stavek čisto subjektiven pomen, ter je nekako zaderžani imperativ, torej sama želja; naj bi je sroden v pomenu glagolu želim; n. pr. *Kaj naj bi mu naročil? Kaj želiš, da mu naročim.*

Tako deli „bi" govoru nekako posrednjo obliko, ter izražuje želje druzega ali pa lastno vošilo, in zahtevanje poda nekako bolj zaderžano, kot željo brez povelja; to je, naj naravnost ukazuje, pristavljeni „bi" pa kaže, da kdo želi, ali jaz ali kdo drugi; n. pr. *Naj bi zedinili se veljavni možjé. Naj bi hodili poslušat učeni svojega višega pastirja.* Ko bi rekel: naj hodijo — naj se zedinijo, bil bi ukaz naravnost izražen, ker pa takim ukazovati nočem ali ne morem, pristavim „bi" ter izrazim le željo. *Kdo naj bi to preskerbel?* Vi pravite: naj preskerbi, jaz povzamem vaše zahtevanje,

in prašam: Kdo naj bi? ter govorim v vaših mislih. *Prigovarjajo mu, naj bi svoj sklep berzo spolnil. Vsa Avstrija se je glasila, naj bi se dalo deželam samostojno zakonje.*

Drugače je pri „ko bi“; taki stavki so v bistvu pervi člen pogojnih stavkov II. oblike (glej Glasnik 1862. str. 18.). Kot samostojni stavki izražujejo željo, da bi bilo, kar ni, ali da bi bilo mogoče, kar ni mogoče. Mogočost je samo v mislih govorečega, ali bolje, želja po mogočosti; n. pr. *Oh! ko bi pač naši ljudjé koristnost branja bolj spoznali! Ko bi spoznali, podpirali bi šole — pa ne spoznajo.*

Latinščina rabi tu conjunctivus optativus (geršč. optativ), in sicer v živahnejšem govoru pridene utinam. Kar se tiče časov, raba je ta, da ima za mogoče reči (da bi, naj bi) v sedanjem času praesens, v preteklem perfectum; za nemogoče reči (ko bi) v sedanjem času imperfectum, v preteklem pa plusquamperf. N. pr. *Utinam amicus vivat — o da bi še živel;* zna biti, da je živ, ne vem. *Utinam am. viveret — ko bi bil prijatel živel;* pa vem, da je mertev. *Utinam fausta nuntiaverim — o da bi vam vgodno novico bil naznanil;* želim, da bi vam bil ustregel, pa še ne vem, če ste zadovoljni. *Utinam fausta retulisses — ko bi nam bil veselo novico prinesel;* ker pa je nisi, je vse preč. — Primeri: Cic. N. D. I. 32. Utinam tam facile vera invenire possim, quam ei vere auguraverim — Da bi mu bil resnico prerokoval. Id. Utinam virorum fortium atque innocentium copiam tantam haberetis — nunc vero etc. — Ko bi bi vi toliko hrabrih in nesebičnih mož imeli — tako pa itd. Id. Att. 16. 7. (Konec prihodnjič.)

O mogilah.

(Spisal Davorin Terstenjak.)

V srednjem in dolnjem Štajerju, posebno v lipniški, cmureški, radgonski, ptujski in slovenjegraški okolici; dalje v hoški fari blizo Maribora, v dolnji Pulskavi, v laški (Tüffer) okolici, in v gornjesavinski dolini blizo Gomilskega najdeš obilo grobnih mogil, ktere vse pojdejo pod firmo: „Römergräber in Celtengräber“. O teh mogilah so večidel pisali Nemci, in nobeden ni bil tako velodušen, da bi bil le enega edinega prilastil Slovencem. Vendar so tudi stari Slovenci mertve sežigali in nad pepelom kakor že Nestor piše: mogilo nasipali. V Pomorskem in Braniborskem, kjer so nekdaj bila stanovališča Slovanov, še dan danes vidiš take mogile in letopisci je že pred 200 leti imenujejo: tumuli paganorum, tumuli

slavicales, tumuli veterum Slavorum, „duppna moggula“ = hohler Hügel.

Ravno takošnih mogil je bilo obilo v severni Rusiji, pravijo jim tudi: sopki, homolki=okrogli, zelniki gotovo po božanstvu mertvih, ki se je pri Čehih velelo Zelu. Kakor na Štajerskem, tako tudi na Ruskem ležé te mogile večidel kraj rek, jezer, ribnikov ali potokov. Slovanske mogile na Ruskem se od skitskih v tem razločujejo, da niso sezidane, temoč na poveršje zemlje nasipane. Nasip je ali iz zemlje ali iz peska. Na dnu mogil slovanskih se najdęjo: pepel, podkve, berzde, ker s slavnim mertvim je bil tudi sežgan osedlan njegov konj ljubimec, — celó rimski denarji; saj so tudi stari Slovani imeli vero, da merliču mora se obolus izročiti, da brodnino plača latovu — brodniku čez reko podzemeljsko — reko mertvih. Rimske, gerške, celo feniške denarje so našli v ruskih in braniborskih mogilah, in vendar za tega del nobeden ne bode terdil, da so to rimske mogile. Ravno tako na Štajerskem ni vsaka mogila rimska, akoravno se v njej najde urna ali rimski denar.

Mladi naši pisatelji bi prav na hvaležno delo zadeli, ako bi preiskali način staroslovanskih župišč (cerkvenoslov. župište, sepulcrum) in žarovišč, „lignorum constructio, rogus, in quo mortui comburuntur (Wacerad); in s tem člankom bi rad zbudil naše slovenske dijake v Gradcu, na Dunaju in v Zagrebu, naj se lotijo te verste slovenskega starinoslovja. Jaz jim hočem tu dotično literaturo priobčiti:

1. Opyt povestvovanija o drevnostih ruskih, spisal G. Uspenski Charkov 1818.
2. Lewezow, Andeutungen über die Alterthümer zwischen der Elbe und Weichsel, Stettin 1825.
3. Köppen, Alterthum und Kunst in Russland. Wien 1827.
4. Die heidnischen Alterthümer Schlesiens, von Büsching, Leipzig 1830.
5. Vierter Jahresbericht der Gesellschaft für pommer. Geschichte und Alterthumskunde. Stettin 1830. Dreizehnter 1840.
6. Lipoman, zastanovienie się nad mogiłami. Wilno 1832.
7. Dalje Köppenovi ruski spisi, kakor tudi Chodakovskovi, Kuharskovi in Strojevi.
8. Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde von Lisch.
9. Baltische Studien, herausgeg. von der Gesellschaft für pomm. Geschichte und Alterthumskunde.
10. Dobrovsky. Ueber die Begräbnissörter der alten Slawen, und Abhandl. der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1786.
11. Strykovskova in Hartknochova kronika. (Hartknoch, das alte Preussen).

12. Thunmanovi različni spisi.
13. Narbutt Dzieje narod. litivskego.
14. Mittheilungen des historischen Vereines für Steiermark.

Do drugih in novejših spisov te verste ljudjé, kteri stanujejo v poglavitnih mestih in sedežih znanosti, lože pridejo, kakor jaz na kmetih, kjer ni nobene veče knjižnice.

Po Koroškem in Kranjskem, kolikor mi je znano, še nobeden pisatelj ni popisal krajev, kjer se takošne mogile najdejo. Domorodni dijaci bi je lahko o šolskih počitnicah poiskali in pregledali.

Kdor izmed slovenskih spisateljev pervi do 1. avgusta 1864 najboljši članek o staroslovanskih mogilah v kterem koli slovenskem časniku razglasil, temu obljubim darila 20 goldinarjev v srebru, in povabim ga, da bodeva na moje stroške šla razkopat eno takošnih mogil.

Mogile so posebno nasipali na žaroviščih kraljev, vojvodov, knezov, županov in lehov itd., prosto in svobodno ljudstvo ni dobilo mogil. Blizo slovenjega Gradca še sedaj stojí grad Lehov in zraven grada je več takošnih mogil — gotovo so bili tam imenitni Lehi (nobiles, proceres, magnates) sežgani.

Bog daj, da ta moj poziv ne bi ostal glas vpijočega v puščavi.

Narodske drobtince.

1. Tužna mladost.

Tužna moja mladost!
Vsaki dan na manje,
Kako letna trava,
Ka se serpom žanje;
Ka se serpom žanje
Va letnem Ivanje;
I kosom pokosi
I kosom pokosi
I cepi se omlati.

Zap. J. Volčič.

2. Zapuščena.

Vse bom pobrala, kar imam,
Pa pójdem tje v puščavo stran.
Kaj boš pa tamo delala?
Pokoro ostro bom delala,
Gledala bom na vse straní,
Kod moj preljubi Jezus gre.
Prav lahko bom spoznala ga,
Ker s zlatim pasom opasan je.
Vse je veselo, kar živi,
Moje serce pa vendar ni.
Moje serce veselo bo,
Ko v černo zemljo djano bo.

Znp. J. P.

3. Zač drivo samo h kuči ne hodi.

Drivo je samo h kući prišlo, kemu je bilo potreba; a jedenkrat je neka stara baba šla na njega zajahat, da kada gre vlih h kući, neka nosi i nju, mesto da ima sama hodit; pak oni put je zaostalo i drugo ne hodi već drivo samo h kući.

4. Istrani drug drugemu o novem letu.

Kako se Istrani drug drugemu naraduju na novo leto: Sveto novo leto, Bog nam ga daj dočekat i drugo leto va manjem prigrešenju, va većem ubilenju, va većoj milosti božjoj.

J. Volčić.

Besednik.

Rastlinstvo. Prirodopis za niže gimnazije in realke. Spisal A. Pokorny. Poslovènil Ivan Tušek. V Celovcu 1864. — Pod tem naslovom je prišel na svitlo drugi del slovenskega prirodopisa, ki nam našteva in popisuje 297 rastlinskih plemen. Beseda je skoz in skoz prav jasna in določna, da jo more učen in neučen bravec lahko umeti. Za nas Slovence je pa to delo toliko imenitniše, ker je po njem z najboljšim vspehom temelj postavljen rastlinskemu imenoslovju slovenskemu. Želeti je samo, da si pridobí po vseh stranéh če dalje več prijateljev in bravcev, da se s časom poplačajo veliki stroški take izdave, pri kteri se je zopet jasno pokazala potreba „slovenske matice". Naj nam torej kmalo oživí in nas tudi z ostalimi šolskimi bukvami oskerbí. Knjiga veljá po bukvarnicah 80 nkr. in se dobiva po vseh slovenskih mestih.

Županova Micka. Kratkočasna igra s petjem v 2 aktih. Po Linhartovi v Ljubljani prvikrat leta 1790 igrani predelal dr. Jan. Bleiweis. Natisnil J. Blaznik v Ljubljani 1864. — Pod tem naslovom je ravno kar prišlo na svitlo — kakor pišejo „Novice" — v zgodovini slovenske književnosti preimenitno delce, ki ga bode gotovo vsak Slovenec z največim veseljem in spoštovanjem sprejel. Preserčna hvala torej gospodom, ki so spravili to v zgodovinskem oziru toliko imenitno igro na svitlo. Naj nam priroma kmalo tudi v Celovec; željno je čakamo. — Za njo pridejo na svitlo še druge manjše igre, ko so se igrale dosihmal v Ljubljani, namreč: „Domači prepir", „Dobro jutro", „Vdova in vdovec", „Tat v mlinu" itd. „Županova Micka" lično natisnjena veljá 20 nkr.

Družba sv. Mohora. Družba sv. Mohora se med Slovenci čedalje lepše razcveta; od leta do leta si pridobiva novih prijateljev tudi v tistih verstah našega ljudstva, kamor mimo kacih molitvenih bukvic skoraj nobena druga knjiga ne zahaja. Glavna podpora so jej čast. duhovščina, ki se povsod skazuje kot pervi steber našega národnega življenja, in pa priprosto kmečko ljudstvo, ki se bolj in bolj zbuja in oživlja za národno reč. Po vsej pravici more torej družba sv. Mohora reči, da je prekoristna narodska naprava, ki obeta Slovencem od leta do leta lepšega sadú. Lani je štela 1662 do-

smertnih ali letnih družnikov, letos je poskočilo njih števila že na 2174 (in sicer iz goriške nadškofije 442, iz kerške škofije 491, iz lavantinske 694, iz ljubljanske 460, iz teržaške 60, iz sekavske in raznih drugih krajev 27) — gotovo prekrasen napredek. Vse peterne družbine bukve, ki je družniki letos prejmó, razpošljejo se še v pervi polovici tekočega mesca; tiskajo se ravno kar poslednje pole družbinega Koledarčka z imenikom vseh družnikov in z računom za tekoče leto vred.

* Српске песме сложене у мушки збор с пратњом гласовира Даворином Іенком. — Pod tem naslovom izdá naš izverstni skladavec v Pančevu g. D. Jenko novo zbirko svojih úmetnih skladeb; obsegala bode osem serbskih pesem (1. Veran svojoj domovini, 2. More mi je ljubav tvoja, 3. Primi Bože molitvu, 4. Plovi plovi moja ladjo, 5. Oj krčmaru čaše amo, 6. Bogovi silni, 7. Siva maglo 8. Sabljo moja dimiščinjo). Naročilna cena znaša 2 gold. a. v. in naj se pošlje berž berž g. izdatelju v Pančevo. Gosp. Jenkovo imé sloví že toliko med Slovenci in drugimi Slovani, da se to delo že samo po sebi priporoča vsakemu pevoljubnemu Slovanu.

* Poliglotni slovar, ki ga izdaja pod naslovom „Technisches Polyglott-Onomasticum“ naš rojak duhoven Jožef Vuk v Gorici v sedmih jezikih (nemškem, laškem, francoskem, angleškem, slovenskem, latinskem in gerškem) in v friulskem narečji, dospel je že do 4. zvezka (A—Garnhändler). Vsak mesec izide 1 zvezek s 3 polami in velja 50 nkr. Delo je prav lepo sestavljeno in prekoristno za vsakega jezikoljuba, ker mu namestuje sedem drugih slovarjev. Naj si torej pridobí po vseh stranéh obilo naročnikov.

Narodne zagonetke iz Varaždinske okolice.

Kaj je to? leži kak klada a doji kak krava? Lagev.

Kaj je to? črlen bača vu hrastovi' hlačaj v leskovem germu sedi. Lagev z vinom.

Jeli je dobro 'meti vino v kleti? Ni, mora ga v lagvi imeti.

Štere düše nemajo življenja? V lampicah.

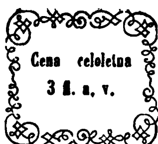
Kaj je to? kad gore hitim kriči, a kad dole opadne pak kriči. Lanec.

Listnica.

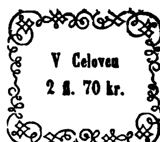
Listi Glasnikovi 1.—6. t. l. se morejo dobiti za 1 gl.—G. J. K. v L. Hvala; v kratkem. — G. J. Š. v L. Narodnih pripovedek prosimo prav jedernatih pa ne predolgih. — G. J. P. v L. Nektere pesmice so deloma že tiskane, nektere pa niso prav narodske. — G. J. V. Hvala. — G. Dr. Š. na V. Prihodnjič. — „Živalstvo“ in „rastlinstvo“ veljá oboje vkup 1 gold. 40 kr., kdor ga vzame pri vredništvu slov. Glasniku ali pri gg. pisateljih v Zagrebu.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 8. V Celovcu 1. avgusta 1864. X. zv.

Alenka orehovska.

V orehovskem gradu v prostorni dvorani
K veseli gostiji so vitezi zbrani,
Za mizo sedijo premile Slovenke,
Al' lepše mladenke ni b'lo od Alenke!

V dvorani se svetli raduje množina,
V kozarcih se srebernih penijo vina,
Zdaj godba piščal ino gosel se prične,
In v kolo spustijo se deklice mične.

Pa glej! iz temote skoz duri široke
Pokaže se vitez postave visoke,
Jekleno orožje se žarno leskeče —
Obrača oči po dvorani žareče.

In pazno ozira na zbrane se svate,
Vesele in resne in stare in mlade,
In k plesu naprosi si naj ljubeznjivše,
Alenke najmlajše in najzapeljivše. —

Pogleda jo bistro, kar v lice zarudi,
Besede ljubovne šepeče jej tudi,
Pogleda ga milo — sladkó se smehljaje,
Ljubezen oh vroča sercé jej navdaje!

Vse giblje, se ziblje, šeptá ino hruje,
V dvorani razsvitljeni vse se raduje,
Veselje in radost vsem serca razgreva,
Ker god svoj obhaja najkrasnejša deva.

Vmolknila je godba in luč ugasuje,
Oko zatemnuje, sercé se vmiruje,
Odidejo gostje, veselje se zgubi —
Domú pa poverne se vitez preljubi! —

Spominja se njega od mraka do dneva,
Za njega zdaj moli, zdaj sladko prepeva,
In gleda iz line in v izbici plaka —
Zastonj oh! zastonj pa preljubega čaka! —

Glej bledo je lice, okó zatemnelo —
Zbežalo iz serca življenje veselo —
Al bila si — bolna ti — najzapeljivša,
Najmlajša, najkrasniša, najljubeznivša?

Že pletejo venec jej deklice v lase,
Zvonovi zvonijo prežalostne glase —
Mladenči spremljali vsi k grobu so milo —
Le — enega, enega zraven ni bilo! —

J. Severjev.

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

VII. Možjé lovci.

Znano je, da pred šestdesetimi in več leti ni bilo tistega reda pri soseskah, kakor dan današnji. Ako je bilo vladi treba vojakov, zapovedala je po okrajnih gosposkah županom, naj dadó toliko in toliko mladih mož v vojake. Župan pak je imel v svoji soseski zopet svoje podložne, pokorne možé, ktere je na noge spravil, kedar je hotel po noči ali po dnevi, da so šli lovit tega ali unega mladega fanta, ki so ga mislili potlej izročiti gosposki. Kdor je prišel v leta, moral je tudi gledati, kako se bode umikal županovim rokam. Da so se mladenči vojske tačas še bolj bali, kakor dan danes, to je bilo naravno; kajti ako so enkrat dobili koga, moral je služiti cesarja, dokler je mogel ali dokler ni smerti storil. Malokteri je prišel v domovino nazaj. Zató so se pa skrivali mladenči po deset in več let, in stari možjé med našim narodom še dan danes veliko vedó povedati, kako se je ta in ta umikal, kako je lovce prekanil itd.

Da županov posel in njegovih pajdašev lovcev tudi ni bil lehek, to se vé; zakaj v svesti si je moral biti, da mu bode kaka roka, z obupom braneča svojo prostost, ubila čelo, nož v rebra porinila, ali pa se bode maščeval vjetnik, nazaj iz vojakov prišedši. Župan je bil zbral tudi nocoj vse možé iz vasí, ki so imeli dolžnost hoditi ž njim na človečjo lov. Vsi so se bili sešli v njegovi hiši, zaviti v kožuhe in debele palice za brambo in orožje v roci, samo Jurca ni bilo. On ni mogel preganjati svojega prejšnjega rejenca, in ko bi se bil imel gospodu v gradu in vsej gosposki zameriti. Ko so bili vsi zbrani, razloži jim župan, kam in koga gredó iskat, vzame velik nož, vervice in okove in tiho gredó možjé proti koči na hribec. Malo je manjkalo, da niso Domna z beračem srečali, zakaj kmalo ko je Domen odšel iz hišice, terkali so lovci na mala vrata in okna.

„Kdo je?“ prašala je stara Meta, ko je čez dolgo vendar-le zaslišala, da nekdo zunaj na vrata bije in vpije.

„Odpri, stara prepelica moja! če ne — poderemo in razkrijemo ti streho in ti od zgoraj pademo v luknjo“, vpije oče župan na oknicu. Tudi ko bi starka ne bila slišala besedí, morala je vedeti, kaj in kdo je, kajti v vrata se je tisti hip eden zaletel, da se je vsa koča potresnila. Odrine tedaj pah z vrat in nekoliko lovcev

stopi s prižgano lučjo in pripravljenimi palicami v hišico, drugi so pa obstopili malo poslopje, da bi jim tiček ne ušel. A precej so razvideli, da ga ni v gnezdu; verh tega jih je stara mati še dobro ozmerjala in oštela, da hočejo ravno njej vzeti na stare dni edinega sina. Oče župan je klel, da mu je Domen ušel za nocoj, in se ni veliko zmenil za to, kaj ženica klopoče.

„V vasi ga najdemo“, reče eden, „pojdimo tje doli“.

Lovci jo vderó proti vasi. Stara mati pa jame zopet prebirati in preštevati jagode na molku, prosé Boga, da bi rešil sina iz vsakoršne nevarnosti.

Tako jih je Domen vidil, ko so prišli mimo njega. Vse kerdelo se ustavi komaj pol streljaja od njega, tako da bi ga bili lahko zapazili, ko ne bi bil v zasenčji in ob dervih sklonjen. Vse je lahko razločil, kaj so govorili.

„Pojdi ti Blaže, pogledi, če je pri Jurcu; pazi, da te kdo ne zagleda! Ako ga tukaj hudir ne derží, ne bomo ga imeli nocojšnjo noč in Sova bo hudo ukal nad menoj, zakaj nekaj mu preseda“, rekel je župan.

Eden odide k oknu.

„Jaz pravim, da tega moramo“, reče Tenkor, dolg mož, „vendar je tacega osebenjaka manj škoda ko kakovega fanta iz kmečke hiše“.

„Tako ti povem, France“, odgovori župan, „ko bi nam ušel, nikdar se ne pobogamo z grajskim gospodom, in saj veš, kako je, če bolj zlodju ugajaš in če si boljši ž njim, tem boljši je on s teboj.“

„Mene vprašajte!“ dostavi širokopleč sosed, mali Škene, „jaz vem jaz, kakov je Sova. Ves pasji je, in brez duše. Moj ranjki oče so znali to povedati — Bog jim daj mir in pokoj v grobu; saj ta hudoba Sova ga jim ni dal, samo zató, ker so mu enkrat nekaj besedi ugovarjali pri tlaki. Kaj meniš, da jim je pozabil kedaj? Nikdar ne, an desetino za neko preteto tekce so mu morali dvakrat plačati, dvakrat, zakaj enkrat ga je utajil, da-si so mu poštena dva križevca na mizo vergli.“

„Kaj nam hoče, ako ga ne dobomo!“ reče drugi. „Glave si ne bom lučal po kamenji za njim, naj mi zapoveduje Peter ali Pavel.“

„Ti lehko govoriš“, reče župan, „a krop bo mene najbolj poparil. Ti bi ga bil nocoj videl, kakov je bil, ko mi je naročal, in pa že undan, ko je govoril od tega“.

„Glejte Kleka, kaj bi se menil!“ beseduje dolgi mož Tenkor. „K o g á moramo oddati, naj gospod priporoča in kaže tega ali tega. Jaz pa pravim, še zmirom je najbolje, ako primemo tega, kakor kterega domačinskega sinova. Kaj je pa? Jurec ga je izpodil, sam nima nič, mati pa drugo nič. S čim se bo živil? Kral bo kral, le zapomnite me možjé lovci. Nikoli nič prida človeka, kdor ljudi

pozna — -- je! —". Govornik se zgrudi na tla, kri ga oblije. Besedo mu je zaperlo težko poleno, ki je priletelo od skladavnice s tnala semkaj in zadelo Tenkorja na sence.

Domen je namreč tiho tam slonel, ni dihati si upal. Slišal je ves razgovor. Ko so kmetje tako ostro in neusmiljeno sodili njega in njegovo prihodnjost, ko je čul, da se mu clo tatinstvo podtika, tedaj mu je zavrela kri po vseh žilah, roka se je vzdignila in debelo poleno je zažvižgalo po zraku. Domen je dobro meril.

Predno so možjé vedili kaj in od kod, priletelo je drugo, tretje poleno med nje, skoro nobeno zastonj. Od derv sem pa se je slišala strašna kletev, posamezen človek je slonel na skladavnici, pobiral polena in metal. „Lovite, deržite, vežite, hudiči!" kričal je Domen.

Kakor ovce se naglo razkropí kerdelo lovcev po vertu, za hišo in povsodi. Nobeden ni hotel ni svoje glave polenju nastavljati, ni grajščaku Sovi po všeči podvizati se, da bi ga prijeli. Marsikteri je bil bolj ali manj ranjen, Tenkor je celo ležal v snegu in kri mu je lila.

Nihče se Domnu ni mogel bližati, dokler je stal pri dervih. Da pa ima ravno rokó in da tudi daleč zadene, to je župan videl ravno kar, in ž njim vsa druhal lovskih môž, ki se niso upali na samega mladenča. „Čakajmo", šepeče župan, „zmirom ne bode pri dervarnici; kedar se pa odmakne, potlej, možjé!"

Mesec je zahajal. Domen je čakal, da bi se storila tèma, potem bi še le zapustil svojo terdnjavo; zakaj uiti ni bilo lahko. Proti severju je bil visok plot; predno bi bil prelazil čez-nj, lahko bi bili lovci iz kakega kota skočili na-nj; proti južni strani je stala hiša, nasproti kozolec, in nihče ni mogel povedati, da ga ne čakajo tam; za herbtom pa so mu bila vložena derva visoko čez glavo.

Skrije se mesec za goro. Sicer ni bilo tako svitlo, kakor popred, vendar tudi ne taka tèma, da se ne bi bil človek razločil.

Zmirom Domen ni mogel čakati in stati v mrazu. Tenkor je vzdihoval in vstajal iz snega; nihče mu ni prišel pomagat. Stopi torej Domen sam k njemu in ga sestavi po koncu. A mož tudi hoditi ni mogel, bil je kakor človek, kterega je vino čisto zmoglo in poterlo. „Mar boš drugo pot lepše govoril o ljudéh, ki ti niso nič mar", godernjal je mladeneč, ter ga peljal do vogla Jurčeve hiše.

„Hoj! tu je razbita glava, pojdite po-njo!" zavpije skozi okno v hišo. Jurčevi niso bili še ničesa slišali, kar se je godilo okrog hiše. Zdaj je vrelo vse ven, gledat kdo je in kaj.

Domen stisne neko krepelce v roko, ki je ležalo pod oknom, pusti svojega kervavega pajdaša, ter jo zavije za oglom. Ni hotel čakati, da bi ga bil poprejšnji njegov gospodar dobil blizo svoje

hiše in to celó ob tej uri, čeravno bi bil rad še enkrat videl drago obličje, ter se mu vsaj zahvalil za skerbni opomin.

A komaj se je upognil za vogel, pade mu terda palica prek glave, zverti se mu, noge se pošibé, in zverne se na tla, tiho kakor bi bil hlod s tnala.

„Hej! sosedje“, kričal je župan, kajti on je bil junak, ki je za oglom potolkel mladenča, „imamo ga, naš je!“

Zdaj se prikaže nekaj lovcev iz vseh voglov.

„Preveč si lopnil, Tone!“ reče star mož, „kaj bo, če si ga ubil.“

„Naj ga; meni je ves komolec zdrobil, kaj bo pa to?“ odgovori župan.

„To je hudičev sin“, menil je drugi sosed, „dvanajst nas je in razpodil je nas.“

„Zakaj ste bežali, pogledite, Tenkor bo morda umerl!“

„I Tone, ti si jo bil tudi potegnil, tačas ko mi“, dostavi tretji.

Kakor v sanjah se je Domnu zdelo, da veliko ljudi okoli njega hrumí in šumí, kakor bučele pred rojem. Zdelo se mu je, da je slišal Urhov glas, kako je krohotaje se pikal lovce, da so pogumni možjé, in kako je njemu vodo plal na čelo; da je čul še drugi glasek milo zajokati se; potem pa se mu je zdelo, da ga nekam nesó. A popolnoma se ni nobene reči zavedel.

VIII. Materna smert.

Stara Meta, Domnova mati, čepela je na vežnem pragu in se grela na solncu, kolikor je stari ženski pri popoldanskem zimskem solncu greti se mogoče.

Po poti pride zdaj druga stara ženica, Meti podobna kakor groš grošu, samo malo dalja. „Bog ti daj tolažbo in dobro popoldne Meta“, jame prišedša baba.

„Kaj si ti prišla, Urša?“ praša berljava starka. „Kaj hodiš? Ali si kaj videla mojega Domna?“

„Križ božji! kaj ne veš, kje je?“

„Ne vem ne. Sinoči je bil prišel berač Ureh po-nj in šla sta nekam, Bog vedi kam in še zdaj ga ni domú. Pa so bili lovci priderli sinoči, in za križe in težave me skerbí, kaj je da ga ni domú. Negodè! še kaj si bo nakopal na glavo!“

„Tako še ne veš, da so ga vjeli, da ga imajo pri županovih?“

„Kaj so ga?“ povzame preplašena starka.

„Vjeli!“ odgovori Urša, „glavo ima počeno, pa bo moral menda vendar v vojake.“

„Ah jej! — glavo počeno!“ tožila je mati. „Ne pojde ne, ne pojde!“

„Pa kaj je še storil! Tenkorju je glavo ubil, županu komolec zdrobil, Klemenu v rebra poleno zagnal in ne vem koga še?"

„O jej! o Ježiš!" tožila in molila je mati.

Precej je lezla v hišo po palico in potem je švedrala naglo, kolikor jej je bilo moči, v vas in naravnost k županu. Domna je našla v stranski izbici pri županovih na samem sedečega, tiho kakor bi čakal koga. Roke je imel uklenjene z vervico, glavo z ruto obezano. Ko je zagledal staro mater, vstal je, oči so se mu zasvetile, vez na roki se je nategnila; a precej se vsede in pobesi glavo.

„Kaj ste prišli mati?" nagovori starico. „Če ste prišli jokat, nikar ne jokajte zavoljo mojega očeta, zakaj zadosti bo star, kedar bom jaz na lastnih petah stal."

Mati ga otiplje, je-li hudo ranjen. On pa se otrese tega znamenja skerbne ljubezni in reče: „Nič ni!"

„Jaz grem k njemu, on ti mora pomagati. Ne boš vojak, njegov sin si, jaz grem k njemu, Domen!" govorí mati.

„Ne hodite! Pojdite domú, jaz tudi pridem kmalo, zakaj vaš sin ne bo vojak, ko bi imel devet zidov predreti, mati."

„Beži, Domen, beži! Daj mi rajši pismo, ki si mi ga vzel; jaz grem v grad in pomagal ti bode, moral ti bode, daj mi pismo!"

Mladenič se domisli zdaj, da je imel res pisanje pri sebi. Zvezane roke so mu branile poseči v žep. Mignil je materi in velel jej pogledati. A pisma ni bilo nikakoršnega, ni znotraj ni zunaj žepa. „On mi ga je vzel!" reče Domen in grozno zakolne. Stara mati, ki se je dozdaj še nekoliko premagovala, morda zató, ker je upala še kaj izprositi, bila je kakor z uma, ko je videla, da je edina njena priča izgubljena, priča, ki jo je toliko let hranila. Župan, ki je prišel blizo, povedal je, da je hotel gospod Sova imeti nekovo pisanje, ktero so našli pri Domnu in da ga je vzel še po noči, ko se ni Domen zavedal.

„Jaz grem k njemu!" rekla je starka in je štrencala po treh proti gradu, tipaje s palico pot pred seboj.

Solnce je bilo že nizko, ko je prispela v grad.

„Gledi Tomaž!" reče eden grajskih hlapcev, „stara Meta je prišla gori, kaj bi le-ta rada?"

„Vrag vedi!" odgovorí drugi, „desetine nima plačati, tlačanka tudi ni".

„Še mlade si ne upajo hoditi gori, nikar pa že stare pokveke. Ako je stari dobi, ven jo izpehá ko primojduha! Glej ga, ravno tam-le gre, derží se, ko stare klešče, zopet ni davi stopil s pravo nogo čez prag."

Gospod Sova je res prišel s svojim ostrim obrazom in osornim pogledom po dvoru. Pred vrati se snideta s staro ženo Meto.

„Kaj bi rada tukaj?" napade starko grajščak.

Zdajci se oberne ženica proti njemu, kajti popred ga ni bila zagledala.

„Sina mi dajte nazaj, zdaj imate pismo, doto ste mu vzeli, lastnemu otroku, ne jemljite mu še življenja, to vas prosim na kolenih, za pet kervavih ran božjih!“ govorila je stara ženica, povzdignila svoje suhe koščene roke, kakor bi molila Boga.

„Kaj to meni mar, jaz ga nimam v žepu tvojega sina, pojdi drugam!“ reče Sova ter stori stopinjo na kamnito stopnico, ki je deržala do praga.

„Bog ga bo tirjal od tebe!“ vpije razkačena žena, „ako ga daš sam ubiti in zaklati na tuji zemlji,“

„Poberi se mi, baba, kaj hočeš!“ zagermí gospod Sova in strašno pogleda starko.

Prikaže se na to vpitje tu in tu izza vogla kaka radovedna glava gledat, nad kom se gospod jezi in togotuje.

Poznala je stara žena pred njo stoječega; razvidela je tudi, da je zastonj dalje prositi. Strašno jo popade serd, zasveté se jej na pol berljave oči, terhlo lice zarudí, vzdigne palico in z glasom hripavim žuga: „Pred božjim stolom se boš odgovarjal, živinče! v peklu bodeš gorel, zavoljo svojega sinova in zavoljo sebe. Preklet je oče tebi podoben!“ Odmeval je njen glas po razprostranih dvoriščih.

„Nori!“ vpil je Sova hlapcem. „Izpehajte jo ven!“

Vsak se je bal dotekniti pervi uboge starke; menili so, da je res znorela. Gospod pa se jezno oberne k dvema in pravi: „Tomaz! Blaž! kaj sem rekel? ven! ven!“ Rada ali nerada morala sta hlapca ženo prijeti in peljati jo z dvora ven na sneg.

Na samem je jela starka jokati in jokati. Že tako je videla le na pol in samo po dnevi, solze so jej zdaj še tisti vid vzele, kolikor ga jej je pustila še natora. Bila je sama na polji, vsak četert ure je storila pet stopinj in ostala je in plakala zopet četert ure. Solnce je bilo zašlo, pómrak je nastal, mraz je toliko bolj zopet pritisnil, kolikor je bil po dnevi odjenjal.

Nič več ni mogla storiti ni koraka naprej. Tudi stati ni mogla. Kamen, s suhim mahom poraščen, je molel tik gazú iz snega, na-nj se hoče starka usesti, dotipavši ga s palico, ali stare kosti se jej nočejo vdati, pade v sneg. Vstati ne more, sama je na polji, nikogar ni, da bi jej pomagal na noge, glasú nima, da bi koga priklicala na pomagaje.

Nebo se pooblači, tèma nastane. Ostra burja pripiše in žvižga po polji in travniku. Sem ter tje pade tudi kako zerno snega, zmirom bolj in bolj pogosto, na zadnje v debelih plahticah, ter pobeli drevje in vse, kar je bilo golega od poprejšnega snega.

Gospodar Jurec je bil doma odvečerjal in odmolil, odkazal svojim podložnim, kaj imajo storiti še pred spancem, potem pa,

vidé, da je zunaj grozno tema, prižgal veliko baklo iz mlade brezice, z betom in sekiro narejeno in v dimu posušeno, ter napravil se na pot v grad k staremu prijatlu, gospodu Sovi, malo povasovat za povečerek.

Tako vidimo sivolasega moža, kako zamišljen korači po stezi ob ravnem travniku, zdaj pa zdaj baklo vterne z golo, žuljasto roko, ne mené se ni za stare verbe in rakite, rastoče ob malem potočiču, ki je tekel pod ledeno skorjo v svoji stružici, ni za čarobni odsev njegove luči iz germičja.

Kar zagleda pred seboj nekaj černega tik gazú ležati. Sneg je bil reč že malo pobelil, vendar je videl, da je to človek in sicer ženskega spola.

Mislil je, da je morda kaka beračica zaspala. Torej jo bercne z nogo in zavpije: „Hoj! stara, tukaj je merzla postelja, vstani! Kaj ležiš na zobéh? Djal bodem, da si sneg in točo delala v oblacih kot čaravnica in doli padla, če ne vstaneš!“

A baba se ne gane, suvaj jo Jurec ali ne suvaj. „Kaj, ko bi bila mertva?“ djal je mož in jo je preobernil. Genila se ni, lice je bilo bledo, usta in oči odperte in — o! — to je bila stara njegova osebenica Meta, Domnova mati. Nemudoma se mož verne domú. Še tisto noč se je razvedelo po vasi, da so prinesli staro Meto k Jurcu — mertvo.

Domna so bili še tistega dne proti mraku odpeljali in izdali beričem, da bi bil vojak iž njega. Brez upora, tiho se je dal odpeljati. Pa kako bi se bil upiral, povezali so ga bili kakor bika.

„Glejte no!“ rekale so stare ženice. „Meta je šla odgovor dajat, njen sin Domen pa v vojake, obá na tisti dan; vendar je to hudo za fanta, še matere ne bo videl na parah. To je hudo to! Gospôdi ni nikoli hudo, zato pa serca nima in dá pobirati vojake, in ubogih ljudi sinove preganjati po svetu.“

Ker je bila Metina koča na samoti, in ker ima slovensko ljudstvo že od nekdaj vero, da merlič ne sme sam in na samem ležati na mertvaškem odru, ampak da morajo sosedje in sosede vasovati pri njem vzlasti po noči, zató Jurec ni pustil, da bi bili djali staro Meto v koči na skolke, ampak rekel je, naj se v vasi, v njegovi hiši napravi zadnja čast umerli ženi.

Mertvaški ogleda, gospod Kerševan, pride drugo jutro pogledat merliča in pravi: „Žena je umerla malo od slabosti, malo pa je zmerznila v mrazu. Najberž jej je slabo prišlo, vsedla se je, in zadremala za vselej.“ (Dalje in konec prihodnjič.)

Dete.

(Zložil V. K.)

Dete je v travi zaspalo,
Kjer si cvetlice je bralo,
Šopek še v roci derží;
Lepe so lepe cvetlice,
Vendar še detetu lice
Lepše nedolžno cveti.

Serce mu bije veselo,
Saj ga še nič ni bolelo,
Žalosti še ne pozna;
Usta se sladko smejijo,
Lepo rudeče gorijo,
V travi kot jagodica.

Rahli ga vetrič obdaja,
Z lasci mu zlatimi maja,
Sanje mu v uho šeptá;
Sanja, da z angelom hodi,
Ki ga k nebesom gor vodi,
Z zvezdami tamkaj igrá.

Tica pa je priletela,
Pesem detetu zapela,
Pesem na jeli takó:
„Spančkaj mi, detece milo!
Oj da se ne bi zbudilo
Boljše bi tebi to b'lo!

Lice ti bo obledelo,
Cvetje na njem ovenelo,
Sanje odbežale vse;
Skerb ti bo serce morila,
Žalost ti ga raztopila —
Tako življenje le je."

Dete še slajše se smeje,
Kar pa mu tičica peje *)
Tega še, tega ne vé.
To še bo takrat le znalo,
Dobo otročjo ko zalo
Kliče zastonj mu sercé.

Bazilij Boguslavič.

(Ruska narodna pripovedka.)

Boguslavič je živel devetdeset let. Ko je Boguslavič devetdesetega leta doživel, umerl je. Zapustil je dete po imenu Bazilija Boguslaviča. Ko je bil Bazilij petnajst let star, šel je tje na cesto, na Rogatici. Tu začne igrati. S kim se pa igrá? Ne igrá se z drugimi dečci svoje starosti, ampak igrá se z velikimi ljudmí, ki imajo že berke in muštace. Enega zgrabi za roko — proč je roka! drugemu skoči za vrat, — lehko noč, vrat!

Ljudjé so gledali, kako se je Bazilij neotesano igral, pa so se spuntali. Novograjski starašine se zberó in se posvetujejo ter

*) „Peje" namesto „poje"; posebnost štajarskega podnarečja.

se ravnajo, da pošljejo Bazilijevi materi poročilo. Ko pridejo k njej, zaženó žalostno vpitje: O ti prespoštovana gospa Amelfa Timotejevna! prepovej svojemu ljubljencu Baziliju Boguslaviču hoditi tje na cesto na Rogatici igrat se, kakor ga je volja; kajti veliki Novigrad je skoraj brez ljudi od njegove igre. Ta tožba prespoštovano gospo Amelfo Timotejevno zeló razžalosti in ona obljubi, da izpolni preponižno prošnjo. Na to odpusti mestne starešine z vso častjó in pokliče sinčka Bazilija Boguslaviča ter mu reče: „O ti preljubo moje dete, ne hodi mi več tje na cesto na Rogatici in ne igraj se več z novograjskimi junaci. Vem dobro, da si serčen in močen kakor verli vojščak, ali pri vsem tem si še zmiraj le dete in tvoje igre so še vedno zeló okorne in nerodne. Enega pograbiš za roko, roko mu izdereš iz pleč — drugega pograbiš za glavo, glava ti ostane v roci. Novograjski starašine in prebivavci so zató jezni in se ti grozé; spuntajo se proti nama, pa bo po meni in po tebi, kajti nimava ga varstva in siroti sva obá. Res, da si jak, ali kako se boš branil proti tisočim ljudém? in če jih tudi tisoč pobiješ, kaj je tisoč proti tolikim? Bodi torej pameten, pa ne hodi več tje na cesto, drago dete!“

Ko je Bazilij Boguslavič zaslišal te besede, prikloni se materi, prespoštovani gospej Amelfi Timotejevni, in prikloni se celo do tal ter odgovori: „O ti blaga gospa in preljuba mati! vedi, da je meni malo mar za starešine in da se malo bojím novograjskih junakov; ali spoštujem tvoje materske besede pa ne pojdem več tje na cesto. Ali s čim se bom zdaj kratkočasoval? Nad kom si uril svoje pesti? Nisi me rodila za to, da sedim za pečjo, ni mi sreča dala junaško moč za to, da lenarim. Pride čas pa pokažem starašinam, da se ukloni pod moje žezlo stara slovenska dežela in ruska kneževina... Ali zdaj se uklanjam tvoji volji. Dovoli pa vendar ktero kratkočasovanje in blagoslovi me, da si izberem drugove meni po volji, ki se hočejo drage volje z menoj poskusiti. Zapovedi, da mi prinesó zelene žganice in penastega olú. Kogar je volja, bodi mi gost in pije naj z menoj. Tako mislim, da si dobim drugov, ki bodo mene vredni.“

Mati ga na to blagoslovi in na dvorišči, ki je bilo z belim marmorjem obzidano, napravi Bazilij Boguslavič tik vrat dve veliki kadi iz hrastovine. Eno napolni z zeleno žganico, drugo pa s penastim olom. Na žganici in olu pa je plavala zlata kupica, okovana z žlahtnimi kameni, in vsaka kupica je vagala veliko več, kakor dvanajst sto funtov. Na to pa pošlje oznanovavce po Novogradu, da so tole oznanili: Kdor hoče čas veselo trošiti, ali kdor se hoče skazati, da je možak in plemenit, pride naj brez odlašanja k Baziliju Boguslaviču na dvor, ali vsak naj popraša svoje lastne moči in zanaša se le na svojo derzovito glavo.

Oznanovavci so do večera po mestu oznanovali, kričali so na vse gerlo, ali nikdo se ni oglasil. Bazilij Boguslavič je sam gledal skozi visoko okno; kadí se nikdo ni dotaknil, še blizu se nikdo ni upal. Tisti čas pa je živel neki Tomaž Tolsti, Remenikov sin. Ta gre na dvorišče in gre po njem in ni se bil oglasil, pred kadéma pa se ustavi. Vzame kupico ne poprosivši za dovoljenje, napolni jo z eno roko in izpije na dušek. Bazilij Boguslavič vidi to, zapustí svojo sobo in gre na dvorišče v sami srajci bosonog. Za seboj pa vleče hrastovo deblo na obéh koncih odžagano in s stopljenim svincem napolnjeno, pa vdari ž njim Tomaža črez desno uho. Tomažu se glava še ne gane ne, černi lasjé se mu ne zmetejo. Mladi junak se začudi in serce mu od veselja poskakuje. Objame Tomaža in povabi ga k sebi v sobo, v zlatu lesketajočo. Ko stopi Tomaž k njemu v sobo, poljubi ga na usta in zaklela sta se s terdno junaško prisego, da si bosta brata in se ne bala v nevarnost podati svoje glave eden za druzega, da bosta pila iz ene kupice, jedla iz ene sklede in oblačila se v obleko ene robe in enega kroja. Zdaj ga posadi na močno hrastovo mizo, ki je bila pogernjena z lepim pertom. Na njej je stalo več skled ukusnih jedí. Jedla sta in pila, potem počivala in se po mladenčje razveseljevala na polno serce.

Ali težka misel je ležala Baziliju Boguslaviču na serci: pogleda skozi visoko okno, da bi se kdo, ne oglasivši se, ne približal kadéma. Ta čas koraca po ulicah novograjski gospod Patanuška. Ni velik, postave je nizke, ali moško stopa. Na ravnost jo maha tje k kadéma, verže zlati kupici na tla in z eno roko vzdigne kad z verhom napolnjeno z zeleno žganico in izpije, verže hrastovo kad ob tla, da ni bilo več sledú od nje.

Kedar Bazilij Boguslavič to spazi, zavriska od veselja na ves glas in zavpije: „O brate Tomaž Tolsti Remenikovič, lej tukaj-le ide še en bratec, združiva se z verlim junakom. Na to pograbi vsak železen bat, ki je vagal črez dve tisoč funtov, pa skočita skozi vrata na dvorišče nad Patanuško pa ga mahata na vso moč po glavi. Železna bata se razbijeta ali Patanuški se še glava ne gane. Bazilij Boguslavič in Tomaž pa primeta Patanuško za roko in ga vedeta po širokem dvorišči v svojo zlato sobo. Tukaj se objamejo vsi trije in se zakolnejo s težko prisego, da si bodo bratje med seboj in eno serce v treh telesih.

Glas preletí celo mesto, da si je Bazilij Boguslavič izbral za drugove najjače junake vse stare slovenske dežele, da se ne da od njih ločiti, da jé ž njimi iz ene sklede, in pije iz ene kupice in nosi obleko ene robe in enega kroja. Ta glas starešine zeló preplaši. Zberó se na skrivnem, v skrivni sobi pa se posvetujejo, kaj jim je početi. Ko starešine v zboru sedé in si tarejo glave, stopi k njim stari mojster Čudin, čegar besede so sicer čudeže delale. Po času korači na sredo sobe, prikloni se na vse štiri strani sveta, pogladi

sivo brado, trikrat s palico udari ob tla, potem pa izgovori te-le modre besede: „O vi, ki ste slovenskega rodú in starešine novograjski, lejte, naša dežela je brez gospodarja, kajti Boguslavič nam je zapustil samo enega zelo mladega sinčka. Mi vladamo zdaj sami z deželo. Stavili smo svojo nado v dete zadnjega našega kneza, upamo v njega in oslanjamo se na-nj, da nas bode branil in nam dal dobre postave, čakamo samo ene stvari, da mu izročimo vlado, namreč da pride do uma in pameti. Ali dete je malopridno. Pokončuje slovensko deželo in ob ljudi pripravlja rusovsko zemljo. Bazilij Boguslavič ima še le petnajsto let, pa se ne ponaša kakor dete in igrače so mu neznanske. Dozdaj so njegove igre pomnažale število vdov in sirot, zdaj pa si je za drugove izbral najjače junake vse rusovske dežele. Kaj s tem namerja? Hoče nas vse vpreči v svoj jarem in z nami zapovedovati po svoji volji. Po tem pa smo mi ob slavo in veljavo. Celi svet nas bo zasmehoval, da smo se podali mi, modri starašine, v oblast golobradcu. O kolika sramota! Zdaj, premogočni starašine, je čas, da smo zložni in napnemo vse dušne sile. Ali se pač spodobi za nas, da nas dete tako sramoti? Izrujmo zlo s koreninami, dokler se ni popolnoma razraslo. Napravimo veliko pojedino, povabimo Bazilija Boguslaviča pa ga poskusimo. Dajmo mu kupo nedomačega vina; ako ne bo pil, vedeli bomo, da ima hudobne misli — ako pa bo pil, opijani se in pijan izpové, kaj v sercu misli, in če Bazilij Boguslavič ni prave slovenske korenine, odsečemo mu glavo s širocih pleč. Noben pošten človek nam ne bode zameril. Saj ni on sam potomec ruskih knezov; potem pa prav premislimo, kterega kneza da si po volji izberemo, in če le drugače ne bode, pa bomo živeli tako kakor dozdaj po bratovsko in po svoji modrosti“.

Ko so starašine slišali ta modri govor, vstanejo in se mojstru Čudinu do popka priklonijo govoreč: „Tako naj se zgodi, kakor je izmislila tvoja modrost“.

In drugi dan za zore, ko se je nebo nakinčilo, da solnce, kedar vstane, vredno sprejme, postavijo v tisti skrivni sobi mize iz hrastovega lesú, pogernejo je s perti iz lepo tkane pertenine in postavijo na nje vsake verste jedi, pečenja in sodce, polne zelene žganice in sladke medice; šli so k tujim tergovcem po tuja vina in kupili so najmočneje. — Na to se zberó vsi starašine in gredó v slovesni procesiji k stari palači slovenskih knezov. Približajo se s spoštovanjem kneginji, prespoštovani gospej Amelfi Timotejevni, povabijo jo, naj pride k njim v prostrani Novograd na pojedino. Prespoštovana gospá jim tako-le odgovorí: „Meni se ne spodobi iti na pojedino; našetala in nagostovala sem se dosti, dokler je bil živ moj slavni mož in vaš knez, gospod Boguslavič. Ali poiščite mojega ljubega deteta, Bazilija Boguslaviča, morebiti da on pojde na vašo pojedino.

Zgodilo se je, česar so pričakovali. Jaki možjé iz Novograda gredó k svojemu malemu knežičku in povabijo ga z udvorljivimi besedami na pojedino v velikem Novogradu. Bazilij Boguslavič pa gre k materi knjeginji ter jo praša, ali mu da blagoslov, da ide na pojedino. Knjeginja blagoslovi preljubega sina pa reče: „Pij, moj sin, ali pameti ne zapij. Novograjski možje so prekanjeni, pa te opredejo s prilizljivimi govoricami. A ti, kedar se bodo z nečimurnimi besedami bahali, ne bahaj se pričo njih. Ti si še mlad, pazi pa tudi, da ne boš starešinam dajal gerdih besedí.“

(Konec prihodnjič.)

Turški Pavliha.

Zbirkam podučnih pripovedek in šaljivih kratkočasnic se je povsod taka godila, da jim je narodova domišljija vrinila posebnega možá, ki je vseh zgodeb sam doživel, in vso modrost tako rekoč ponevedoma in kakor igraje iztuhtal. Bilo je v početku vsega početka človeškemu duhu vse osebno; osebe so mu bile ne le živali, ampak tudi zelišča, reke, goré, solnce, grom, blisk, in Bog vé, kaj še. Pa tudi vsako modro djanje, dà, vsaka umna misel, ki se je pripovedovala o njej, morala je biti zvezana s posebno osebo. Bilo bi jih pa preveč, ko bi za vsako tako djanje, za vsako tako misel, oglašala se druga oseba in jo hotla imeti kot lastnino. Modrost bi bi bila razkosana, in nobena teh oseb ne zanimiva. Čeravno jih je torej iz početka veča množica, prikupi se vendarle kmalo narodu ena najbolje; druge začnó hirati in poginejo počasi, ona pa podeduje po vsej pravici celo modro premoženje vseh bratov in bratrancev in stričkov, in večkrat tudi rejencev, to je tistih, ki niso domači, ampak so priromali od drugod, pa se počasi vdomačili, ker so bili novi domovini po všeči. Znano je tudi, da kratkočasnice, ki ne slové zavoljo obilnosti, temuč zavoljo pomanjkanja umetnosti, pripisujejo se večidel le enemu kraju. Na Kranjskem jih nosi vse skupaj ubogi Ribničan, na Štajarskem pa imajo po nekdanjih pripovedkah Vicka Dragana Verbovčani ta monopol. Taka je z zabavljicami. Prebrisane šale pa so večidel lastnina enega človeka, ali zató, ker se godi tako, kakor sem ravno kar rekel, ali pa zató, ker se vsacih deset let rodí le en modrijan, kakor pravi pregovor.

K nam so pripeljali, mislim da je tega več kot petnajst let, nemškega Pavliha. Gospod Giontini v Ljubljani mu je naročil slovensko obleko, in rajni Malavašič, če se ne motim, mu jo je skrojil. Nemški Pavliha pa je že od mladih nog bolehen in slaboten, in podaja mu se še nemška obleka kaj malo, v slovenski pa je

celó štorast. Čutil je to menda Malavašič sam, zató je pisal v predgovoru, da vé, da bi bilo bravcem ljubše, brati kaj od slovenskega Pavliha, od kterega se posebno po Gorenskem toliko pripoveduje, pa da bi bilo tudi njemu ljubše povedati kaj od domačega. Pa pomagaj si, kdor si more; kakor sicer, pravi, godí se nam Slovencem tudi taka, da od tujih več vemo in povedati znamo, kakor od domačih. Dal nam je torej nemškega Pavliha v slovenski obleki. Upal je gotovo, da se bo našel kdo, ki bo našemu domačemu, slovenskemu Pavlihu obleko skupaj zbral. Ali ima jo še dan današnji vso raztreseno, in kdor mu najde čevlje, imel bo še dovolj opraviti, predno najde nogovic; potem pa je še zelo verjetno, da nogovice nosi nad čevlji, ker tak mož je Pavliha. — Godi se torej tudi meni taka, da čakam, kdaj bo kdo to vse skupaj znosil, kar je našega rojaka, za danes pa se oziram na turškega Pavliha. Izbral sem pa tega zató prav rad, ker je brihtnejši kot marsikteri, in pa tudi zató, ker so nam Turki sosedje in pa stari znanci. Morebiti se za vračilo najde na Turškem kdo, ki nam bo vedel povedati kaj o slovenskem Pavlihu.

Imé je turškemu Pavlihu Khoja Nasr-il-din Effendi. Da pa začnemo prav po Pavlihovo, govorimo najpred o njegovem grobu. Kakor kažejo v Möllnu na Lauenburškem grob nemškega Pavliha, ravno tako ga ima v Skadru Khoja Nasr-il-din Effendi. Grob sam pa je že pavlihovstvo, ker ograje nima, vrata za ograjo pa imá. Beržčas so vrata na grobu stala pred, ko se je jelo pripovedati o Khoju, in le ker so bila vrata brez ograje čudno-smešna, postala je pripovedka, ali pa se je vsaj zvezala z imenom nesrečnega Khoja, čegar naslednikom je morebiti le denarja zmanjkalo, da postavijo ograjo potem, ko so bila vrata z nasipom že gotova. Ne vem, ali se pripovedka derži tudi v tem groba, da stavi Khoja v čas sultana Bajazeta. O življenji njegovem pa govori bolj določno, kot je navadno pri takih možéh. Študiral je, pokaže se potem kot zanikaren učenjak — kdaj si je pridobil priimek Effendi, ni znano — oženi se, gospodari v majhni hišici z vertom v Skadru, preoberne se nanagloma ter postane pobožen, in slednjič je po priporočilih razlagavec korana pri majhini mošeji. V mošeji pa ni za dlako boljši kot je bil poprej; to je celo cesarskemu dvoru znano, tam pa ga še čislajo in smejé se njegovim burkam.

Šegav je turški Pavliha, to se ne dá tajiti, in igrati zna dobro ali z logiko, ali pa z raznimi podobami. Šala njegova pa je, čeravno ne kosmata, vendar le včasih preprosta. Naj tega Pavlihu nihče ne zameri. Saj je z druge strani to s tém popravil, da se ni skoraj nikdar takó zmotil, da bi bil začel modrost naravnost oznanovati. In zavoljo tega ga moramo hvaliti. — Oblika mu je zmiraj zelo kratka, ne besede ni več, ko je ravno potrebno. V reči je moč, ne v obliki. Zato tudi ni treba prevajati od besede do

besede. Vseh povest je sedemdeset, tu-le bom zapisal le nektere izmed njih; soditi bo mogoče, kakošen je celi Khoja, ker povesti niso izbrane.

Kmalo potem ko se je Khoja oženil — to se vé, da je dobil Ksantipo — sreča četo softijev, dijakov; bili so njegovi nekdanji pajdaši. Prime ga želja, da se skaže gospodarja v svoji hiši; povabi je torej na pilaf, ter je vleče vse s seboj, da bi je pogostil. Ali spodleti mu. „Kaj pa misliš“, reče žena, „ti, ki nimaš ne pare zaslužka, ti češ gostiti te brate prepeljuhe? S čim? Pilafa ni?“ — Žalosten pobesi Khoja glavo, odnese iz kuhinje prazno skledo, pa jo postavi pred dijake ter pravi: „Tu-le je tista skleda, ki bi vam bil dal pilafa v njej, ko bi ga hotla dati moja žena.“

Žena pa je resnico govorila, ker Khoja ni res čisto nič služil; nekaj časa je menda vse, karkoli je ženi za gospodarstvo dajal, le nepošteno skupaj spravljal. Posebno sosed vertnar je vedel kaj povedati o tem. Bil je med vertoma zid, ravno tako visok kakor Khojeva lestev. Enega dne je stala lestev pri zidu ne na Khojevi, ampak na sosedovi strani, zraven pa je stal tudi Khoja. Vertnar pa je bil prežal na-nj, pa pristopi in pravi: „Kaj pa imaš ti opraviti na mojem vertu, sosed Khoja?“ „O“, odgovori Khoja z nedolžnim obrazom, „hotel sem ti le lestev ponuditi na prodaj.“ — „Prav, prav“, reče vertnar, „ali zakaj pa nisi prišel skoz vrata?“ Ali spravi ti Khoja v zadrego! „Lej sosed“, zaverne mu, „ni li bilo najboljše, da sem ti koj pokazal, kako pripravna in koristna da je?“ — „Pa, res“, reče vertnar in kupi lestev.

Ali na vertnarjevi strani je moralo biti kaj lepo, ker vidimo ga, čeravno ni imel več lestve, vendar že drugi dan zopet na sosedovem vertu. Danes pa je bil že pri jablani, in deržal je z eno roko polno vejo, z drugo pa je polnil vrečo. Vertnar ga je bil pustil navlašč tako dolgo, da je bilo že pol vreče jabelk. Kar ga poterka na ramo, ter pravi: „Sosed Khoja, sosed Khoja, zakaj pa si danes prišel na moj vert, in kakó si jo pa izdelal brez lestve?“ Zadnjih besed bi ne bil smel reči, ker Khoja se sam koj, koj prepriča, da je nedolžen. „Čudno je, res čudno“, odgovori Khoja, „ali poslušaj le, kako hrušči vihar! kdo si more kaj, če ga veter vzdigne, in na sosedov vert verže?“ „Ej Khoja, kaj pa ima tvoja roka opraviti tu-le na jablani?“ praša dalje vertnar. „Saj sem se moral prijeti“, reče Khoja, „če ne, bila bi me burja spihala v Bospor.“ Neverni vertnar pa le maja z glavó. „Da, da“, pravi, „ali povej mi le, kakó pa so prišla jabelka v tvojo vrečo?“ Vertnar pogleda Khoja, Khoja pogleda vertnarja. „Čudno res“, reče Khoja, „to sem ravno tudi jaz premišljeval, ko si ti prišel.“

Ne pripoveduje se sicer, kaj je vertnar na to storil, verjetno pa je, da je bil pravi sin tistega časa, ki je te šale porodil, in da ni mogel premagati smeha. Beržčas mu je torej odpustil; za gotovo

pa tega ne vemo, in podajamo to le kot ponižno mnenje tistim, ki imajo navado prašati: kaj pa je bilo potlej?

Té-le tatvinske povesti so pred ko ne domače turške, prave arapske. Smešna situacija je poglavitna reč; če zraven kakšina debela pade, to ne škoduje. S tem vvodom pojdimo zopet na sosedov vert. Khoja je že v tretje tam, in danes že gori na drevesu, ker od spodej ga je že obral. Vertnar stoji pod drevesom, in mu žuga s kolom. „Hoj, sosed Khoja, ali te imam zdaj na drevesu. Čakaj le, zdaj jo boš staknil!“ Khoja pa mirno jabelko jé, in vesel kliče z verha doli: „Kaj? saj nisem Khoja.“ „Kdo pa si?“ „Kdo? slavček sem.“ „Zakaj pa ne poješ, če si slavček?“ Kar je Khoja zdaj storil, naj ostane kakoršno je, namreč turško. Bil je sicer glas, ali slavčekov glas res ni bil. „Takó pa vsaj ne poje slavček“, pravi vertnar. „Pač, pač — en keršćanski slavček od ondodle“, odgovorí Khoja prederzno, in verni moslem je bil dober v tistem trenutku.

Glas o Khoji in njegovih burkih se je razlegal kmalo celó do Bajazetovega dvora. Spravili so ga torej tudi skupaj z dvorjani, ki so se štulili kot najbolj šegavi; ali Khoja je je gerdo izplačal. O tem je več pripovedek. Kakó se je pa preobernil in postal pobožen, to je pa posebno vredno, da tu-lè zapišem. Spal je ponoči, kar zasliši šumenje na vertu. Vstane in gre gledat. Na vertu vidi belo podobo, ki se z vzdignjenimi rokami sem ter tje premiče. „Allah je Allah, in Mahomed je njegov prerok!“ zakliče Khoja, lasjé pa se mu vzdigujejo kviško. Vendar sname s stene lok, in naravná pušico. Toliko imá še pogumnosti, da dobro pomeri. Ko je pa strelil, ne upa si več pogledati tje, in ves plah zleze nazaj v posteljo. Ko drugi dan pritava na vert, razjasni se cela skrivnost. Prestrelil je svojo lastno srajco, ki je visela na vervi in se menda sušila. „Allah je velik!“ zakliče Khoja, „ko bi bil imel jaz srajco na sebi, bil bi zdajle merlič! Njemu, ki je to tako srečno naklonil, njemu naj bo zanaprej posvečeno moje življenje.“ In taka je bila.

Kmalo potem ko se je bil spreobernil, postal je razlagavec korana pri majhini mošeji, in tu je ostal do konca življenja. Burkal pa je še zmiraj ko popred. Šala je večidel duhovna, kakor jo je derviš dervišu pripovedoval. Šegavost je drugačina, skoraj ali pa prav sofistična; na smešnost situacije se ne gleda toliko. Tu sem stavimo en izgled. Bil je pervi petek (turški praznik), ko je imel opravilo v mošeji. Cela soseska je bila radovedna, kakšin pridigar bo Khoja. Prebral je iz korana besede za tisti dan, in moral bi je zdaj razlagati. „Pobožni moslemi!“ začne govoriti, „kar vam bom o teh-le besedah zdaj govoril, to vam je že pač znano, kaj ne da?“ — Nikakor ne“, odgovarja soseska in se čudi, „odkod bi nam bilo to znano? To nam ni znano?“ — „Lejte, lejte“, govori

dalje, „tedaj se vam godi ravno taka, kakor meni; meni tudi ni znano“ pa zapre koran in zleze z lece. Lahko si mislimo, kako težko so pričakovali druzega petka, ker vselej si vendar ne bo mogel ravno s tém pomagati. Ko pa prebere besede iz korana, res zopet kakor pervikrat začne govoriti: „Pobožni moslemi! kar Vam bom o teh-le besedah zdaj govoril, to vam je že pač znano, kaj ne da?“ — Čeravno je bila verna soseska na tako svetem kraju, vendar se je tresla od smeha. Sto rok se je vzdignilo, in mu migalo, in sto glasov je vpilo: „Dà, dà, to nam je znano, to.“ — „O kako prav je to“, nadaljuje Khoja“, zdaj mi ni treba, Vam praviti tega“, pa zapre zopet koran in zleze z lece. Tretji petek je bila mošeja premajhena, toliko ljudi je priderlo tje. Tudi pri dvoru so bili začuli o tem, in pripeljali so s seboj najbolj šegavega šaljivca, da bi spravil Khoja v zadrego. Če bo poprašal zopet takó, bilo je zapovedano, morajo vsi tiho biti, kot miš, in le oni šegavec od dvora bo govoril. Prebral je Khoja besede iz korana; bo li premenil navado, ali ne? Ne! ker res zopet začne tako govoriti: „Pobožni moslemi, kar vam bom o teh-le besedah zdaj govoril, to Vam je že pač znano, kaj ne da?“ Šegavec je bil z odgovorom popolnoma pripravljen. „Častitljivi Khoja!“ reče mu ter se prijazno prikloni, „nekterim je pač res znano; so pa danes nekteri tukaj, ki jim ni znano.“ „Prav, prav“, reče Khoja, „bodo pa tisti, ki jim je znano, povedali unim, ki jim ni znano“, pa zapre koran in zleze z lece. Tak pridigar je bil Khoja.

Toliko naj bo zadosti o turškem Pavlihu. Da bi tistim, ki imajo sposobnost v knjigo sestaviti nam raztreseno blago slovenskega Pavliha, napravil nekoliko veselja in jih spodbodel morebiti z mičnimi deli turškega šegavca, zato sem posnel to-le po nemškem spisu, ker turški se nisem znal pomenkovati s Khojem. To je treba povedati, da ne poreče kdo, da sem se od Khoja naučil hoditi skrivaj na sosedov vert. M.

Pozdrav.

Zapojmo Slovenci,
Okinčani z venci
Zvestobe in slave,
Vsem bratom pozdrav!

Slovenke rodile,
Slovenke gojile,
Med petjem slovenskim
So zibale nas.

Slovenija mila
Nas je izredila,
Zató smo Slovenci
Od glave do nog.

Slovenske cvetlice
Nam venčajo lice
In glasi slovenski
Pozdravljajo nas.

Slovenske zdravice
Pojó nam sestrice
Pri kapljici zlati
Slovenskih goric.

Zatorej Slovenci
Se kinčajmo z venci
Ljubezni, da združi
Nas v Eno serce!

Jožef Virk.

Nektere čertice iz slovenskega slovstva.

(Namenjene za dr. J. Bleiweisov album.)

Slovensko slovstvo se čedalje bolj veselo razprostira, od dné do dné, od leta do leta, akoravno ima brez števila nasprotnikov, ki ga ovirajo od vseh straní, kolikor največ morejo.

Da ima pa naš slovenski jezik že od nekdaj zopernikov dovelj, tega mi ni treba po dolgem in širokem razlagati, to menda vsak dobro vé, če se le koliko toliko ž njim pečá. Ozrimo se nekoliko v pretekle čase, dokler je še po šolah, če je le deček kranjski pregovoril, šiba pela; gotovo bi ne bil nihče verjel, da se bo naš materni jezik kedaj, kakor drugi jeziki, jel spoštovati in izobraževati. Koliko over in zaderžkov je imel še le pred 20 leti, koliko prošinj se je pošiljalo sem ter tje, preden so „Novice“ beli dan zagledale, in gotovo vse prošnje bi bile po vodi splavale, ako bi ne bil slavno znani in za vse dobro vneti nadvojvoda Joan prošnje kmetijske družbe podpiral in pripomogel, da je ta važni na vse strani koristni časopis, ki že 22. leto izhaja, na dan prišel. — Hvala tedaj in slava možém, ki so se za prid dežele, za omiko in izobraženje našega milega jezika tako čversto do današnjega dné poganjali in se še vedno poganjajo!

Ker pa o slovenskem slovstvu govorim, moram pred vsem omeniti, da se ne bom spuščal v slovstvo, ne v perve ne v srednje čase, zapisal bom le nektere čertice iz svoje dobe, to je, od dobe leta 1830 do današnjega dné.

V letu 1830 sproži v družbi več za slovenščino vnetih Slovencev tačasni skriptor, sedanji varuh ljubljanske bukvarnice, gospod Mihael Kastelic željo, izdajati „Kranjsko Čbelico“ v posamnih zvezkih. To misel razodene tačasnemu bukvarnićarju gosp. Mat. Čopu, dr. Prešernu in še več drugim za slovensko reč vnetim in iskrenim možém, ki jo enoglasno in s posebnim veseljem poterdijo, in ob enem obljubijo početje njegovo po moči podpirati. — Se vé, da za to početje je bila njegova edina skerb si pisateljev in podpornikov poiskati, da bi omenjeno početje poprej na dan spravil.

Enega jesenskega dné ob velicih šolskih praznikih me gosp. K. nagovorí, da ga spremim v Mengeš, ker misli ondašnjega duhovnika gosp. J. Holcapfelna obiskati: on ima, kakor slišim, lepo zbirko slovenskih pesmic, bodem vidil, ali jih kaj prikoledujem za izdajo omenjene Čbelice!

Rad se mu pridružim, in koj drugi dan jo odrineva v Mengeš. K njemu prišedša mu brez obotave razodeneva, po kakošnem poslu sva prišla. Najin predlog razveseli že od mladih dni za slovenščino vnetega moža in pravi: Draga gospoda! jez nisem noben izversten pesnik, s pesništvom se nikdar nisem posebno ukvarjal, le včasih sem ktero pa le za kratek čas zakrožil. Menda jih imam še nekoliko zapisanih; s tem se zasuče proti predalniku, in vzame iz njega precej obilen šopek raznih pesmic in jih jame nama eno za drugo brati, kakor: „Na posipu starega grada", Spomlad" in še več druzih, ter pravi, če vam bo ktera za namenjeno Čbelico všeč, rad vam dam, kar imam, pa ne danes, ampak čez nekoliko časa vam nektere pošljem, moram jih tu pa tam nekoliko popraviti in kar bo moč popiliti. Poldne zazvoni, in gospod H. gré h kosilu; jez in gosp. K. se verneva pa iz Mengša proti Ljubljani nazaj.

In tako je Kastelic raznih pesmic, balad, romanc, gasel, sonetov in napisov od naslednjih pisateljev, namreč od J. Ciglerja, Jan. Čopa, Juri Grabnerja, Ig. Holcapfelna, U. Jarnika, J. Kosmača, J. E. Kovačiča, Levičnika, F. Prešerna, dr. Tušeka, A. Žakeljna, J. Žemlja in pa dr. J. Zupana od časa do časa toliko nakoledoval, da mu je Čbelica v 3 letih 4 roje dala, 5. pa še le v letu 1850.

Da-si ravno so bili vsi roji Čbelice pri pravih, in rekel bi iskrenih Slavjanih, s posebnim veseljem pozdravljeni in sprejeti, kar mi ni treba tukaj posebej v misel jemati, vendar le se je bila zastran novih gosp. Metelkovih čerk med abecedarji vnela precej huda vojska, ktero je bil dr. Prešernov sonet „Čerkarska pravda", ki je v III. zvezku na 28. strani natisnjen, najbolj podkuril. Prijatli Metelkovih čerk in pisarije so si na vso moč prizadevali in žile napenjali, da bi bohoričico izpodrinili in metelčico z novimi čerkami v šolo in pisarnico vpeljali, kar jim je bilo le za toliko časa obveljalo, dokler ni od slavnega F. Čelakovskega zbujeni vojskovod Matija Čop na bojišče stopil, in s svojimi bombami po novi Metelkovi azbuki tako neusmiljeno udrihati jel, da jo je za vselej potolkel, da si ne bo nikdar več na dan priti upala, in ravno s to vojsko je Čop razcepljenje v pisanji med Slovenci vničil in popolnama zaterl. Da si je pa ravno po tem ravnanji marsikterega nasprotnika privabil, tega ne bom tukaj pravil. Kaj so prijatli Metelkovih čerk počenjali, vedó najbolj tisti, ki so se že tačas s slovenščino pečali. Gnali so jo brez vsega premislika tako daleč, da jim je vsled dekreta od 6. novembra 1833 dvorne komisije za šolstvo tukajšnje deželno poglavarstvo po ukazu od 30. nov. 1833 bukve z novimi čerkami natiskovati in izdajati prepovedalo.

Od tega časa se je pričel slovenski duh, čeravno po malem, vendar le počasi gibati. Da je imel naš slovenski jezik že od

nekdaj nasprotnikov in obrekovavcev od vseh krajev dovelj, tega ne bom tukaj posebej pravil, in marsikterega zopernika dražil. In če se pri vsem tem nekoliko v pretekle čase ozremo, kdo bi bil verjel, da se bo jel kedaj drugim enako spoštovati, mikati in izobraževati! Koliko over in zaderžkov je imel še pred 20 leti, preden so tako spoštovane in od vsacega pravega rodoljuba brane Novice beli dan zagledale, to je vsacemu le kolikaj izobraženemu Slovencu samo znano. Hvala tedaj in slava jim, ki so jih na dan spravili!

Kdo so pa ti možjé, ki so si toliko zaslug in toliko slave za slovstvo in narodnost slovenskega ljudstva pridobili, utegne me ta ali uni poprašati?

Prijatel! zastran tega vprašanja bi ti brez vsega premislika zaklical. Si ti le sam tujec na Kranjskem, in ne veš, kaj se je tu zgodilo v preteklih 20 letih?

Môž, ki so si za naše slovensko slovstvo, če ravno je še v zibeli proti drugim bolj izobraženim deželam, obilo zaslug v preteklih 30 letih pridobili, znal bi ti jih lahko celo rajdo našteti, pesnikov in prozaistov, kar pa ni moja naloga, mislim, da bo dovelj, če ti obče znanega dra. Bleiweis-a imenujem. On je in ostane ponos celi kranjski deželi, kar so vsi za blagor slovenščine vneti Slovenci že davnaj spoznali.

Komu ni znano, da izhaja letos že 22. tečaj naših krog in krog čislanih Novic, ki so bile 5. dan malega serpana 1843. leta strahoma beli dan zagledale. Za njih izdajo, preden so dovoljenje iz birokracije Sedlnickove dobile, prosilo se je veliko. Gospod Blaznik jih je mislil že l. 1841 na dan spraviti, pa ni šlo kakor je mislil, poslednjič po dolgem koledovanji je pa vendar došlo dovoljenje, kakor sem že gori omenil po prizadetji nadvojvoda Joana s tem pristavkom, da naj jim bo Blaznik le založnik, kmetijska družba naj jih pa izdaja in jim preskerbi v našem jeziku izurjenega, odgovornega vrednika, in ta posel je prevzel začasno dr. Orel.

Ko je pa kmetijsko društvo tajništvo lastnih opravil profesorju zdravništva tukajšne bolnišnice dr. J. Bleiweisu izročilo in ker v njegove opravila spadajo vesvoljna dela kmetijskega društva, torej mora tajnik tudi vredništvo „Novic" in drugih reči, ktere daje društvo od časa do časa natisniti, hoté ali nehoté prevzeti. In tako se je dr. J. Bleiweis, čeravno v nekem strahu, vendar le pogumno njemu odločenega dela poprijel.

5. dan malega serpana leta 1843 tedaj, kakor sem že poprej omenil, bil je eden najznamenitiših dni za naše slovstvo, ž njim se prične nova doba za slovenščino. Razposlal se je tega dne pervi list kmetijskih in rokodelskih Novic na vse štiri strani sveta.

Pri drugih narodih, kteri imajo že bogato in razprostrano slovstvo, ni to nič kaj posebnega, ako kak časopis iz novega beli dan zagleda ali pa izhajati preneha; vse nekako drugače je to pri Slovencih; ker ravno po Novicah je prav za prav naše slovstvo oživelo. Tega se lahko vsak sam prepriča, če le pomisli, kakošna je z našo slovenščino bila, preden so Novice izhajati jele. — Po Novicah so se Slovenci tako rekoč iz terdega spanja prebudili, ljubezen do svojega maternega jezika in naroda se je v sercih domorodnih vnela, česar so nam razne čitavnice živi dokazi. Mnogo mnogo dragih prijatlov, pisateljev in iskrenih bravcev se je okoli Novic zverstilo, in je v blagor domovini s posebnim veseljem podpirajo. Pisateljev ne bom tukaj z imenom imenoval, menim, da so iz Novic večidel tudi po imenu znani.

Ker pa dr. Bleiweis ni mogel vsemu kaj, pervič ker ni bil v slovenski pisavi še popolnama izobražen, drugič pa, ker je drugih opravil toliko imel, da jih dostikrat ni presegati mogel, zató mu je bil g. France Malavašič za pomočnika, tako imenovanega tranzlatorja najet, in tako sta začela skupaj Novice izdajati. Opraviti sta imela o tisti dobi ž njimi oba dovelj, in tem več pa nekaj zató, ker je bilo tisti čas še premalo slovenskih pisavcev, nekaj pa tudi zato, ker so bili tačasni Slovenci na Kranjskem v tri stranke razcepljeni. Eni so se prištevali k metelčici, drugi k gajčici, tretji starokopitneži so pa ostali pri bohoričici. Vstreči eni, kakor drugi in tretji, bilo je na vse plati strašno težko. Toda Metelkove stranke se ni bilo več bati, bilo ji je, kakor sem že gori povedal, po dvornem dekretu in ukazu poglavarstvenem odzvonilo. Druge in tretje stranke se pa vredniku tudi ni bilo bati, ker je radovoljen vsak rokopis tako dal natisniti, kakor ga je prejel. Ker se je pa po gosp. Fr. Čelakovski-ovem nasvetu sčasoma toliko pisateljev dr. Gajevega pravopisa poprijelo in bohoričico popustilo, je bil vrednik Novic v stanu že leta 1846 cele Novice v ravno tej pisavi in obliki brez vsega prepira na svitlo dajati.

Se vé, da so zagovarjavci starega pravopisa bohoričice še dolgo pogreševali in sem ter tjè novi pravopis obrekovali, da ne znajo nove pisarije brati. Kaj bi bile sirote le takrat počele, ko bi bil gosp. vrednik koj pri začetku Gajev pravopis vpeljal, ne mara, da bi se bila taka vojska zastran njega vnela, kakor zastran metelčice, ker se je še celo pervak slovenski Jernej Kopitar, knižni varuh na Dunaji, zavoljo vpeljave Novic repenčiti jel, to je delal menda pa le, ker je bil od prijatlov Metelkove pisarije naprošen. Toda izverstna previdnost in nepremenljivo vodilo vrednikovo je bilo pri tem: počasi se daleč pride. (Konec prihodnjič.)

Bi.

(Konec.)

4. V tacih stavkih, ki naznanjajo domišljeni namen ali namero druzega stavka, rabi slovenščina bi + part. praet. in v zanikavnih ne bi. Post.: *Sučemo jezik, kolikor je moč, da bi se približali Hervatom. Da bi kdo napek ne zastopil, pristavljam* itd. *Podpihuje druge, da ne bi se izpolnila cesarjeva beseda. Poprej sem prosil besede zató, da bi zavernil nektere ugovore.* Odvisni stavek kaže namen glavnega djanja, ker pa namen kot tak biva samo v mislih ter še ni doseženo glavno djanje, ne more se izraževati naravnost z določnikom, ampak kot subjektivna misel podaje se z nedoločnikom bi. Kot domišljena reč ima tak glagol z ozirom na glavno djanje vselej pomen prihodnjosti, zatorej ima tudi za pretekli čas isto obliko. *Mali narod je napel vse žile, da bi vsaj svoje življenje ohranil.* Takrat, ko človek izreče namero, še ne vé, ali je bode dosegel ali ne, mogoče je, gotovo pa ne; torej ostane namen kot subjektivna misel in želja.

S temi pa ni zameniti stavkov, kjer si je človek učina (Wirkung) svest, n. pr.: *Gnojim, da bode bolj rastlo;* naravno je, da po boljem gnojenji bolj raste, torej tu ni sama namera, ampak vspeh že vidim v duhu kot gotov. *Učim se nemščine, da bi korakal do kulture* in pa: *učim se nemščine, da bom lože živel* je različno; v pervem mi je le v mislih, pa ne vem še, ali pridem do kulture; v drugem sem si koristi svest. Torej se rabi določni naklon, kjer je govorjenje o gotovem učinu.

5. Kedar izražuje odvisni stavek zapopadek glagola ali glagolnika v glavnem stavku kot osebno misel, naj si že bo osebe govoreče ali druzega, rabi slovenščina bi + part. praet. — Na primer: *Pravijo, da bi se bil černuški most poderl.* Tu naznanjam le zapopadek govorice, ter podam samo misli unih, in govorim v njih imenu, pa ne da bi sodil na eno ali drugo plat. *Mož ni neumno govoril, da bi potem takem moral kmet vse stare navade opustiti;* tu izražujem misli moža s svojimi besedami ter govorim v smislu njegovem. *Nikdar nam ni bilo na misel, da bi duhovščina morala biti politična podpihovavka;* tu so povedane v zapopadku lastne misli, kakor bi pravili mnenje druzega. — Semkaj spadajo vsi tisti stavki, ki naznanjajo misli, želje, govorjenje, občutljeje po zapopadku, tako da se rabijo misli dotične osebe, ne pa besede; primeri: *Bog nas varuj obrekovanja, da ne bi bilo v zboru poštenih môž. Gre govorica, da bi se utegnil spet boj vneti. Svetoval je, da bi trebalo kapelico popraviti. Menda nihče ne misli, da bi slovenščino popolnoma odslovili. Bojim se, da ne bi se nad nami maščeval. On terdi, da bi kaj tacega nikdar ne mogel storiti.*

Ravno taka raba je, kjer je celi odvisni stavek **subjekt** ali **objekt** k glavnemu, ali pa, ako je naznanjen zapopadek besede **to**; kajti v takih stavkih je reč domišljena, ne pa faktična, zatorej se ne more izražati naravnost z določnikom; poglejmo izglede: *Da bi mi taki možje bili učeniki, to me je že večkrat jezilo. Da bi se mi taki šterkovci ustavljali! Amerikancem se nespodobno zdi, da bi narod narodu zapovedoval. Ni mogoče, da bi jabelka ne dozorele. Mi smo zoper to, da bi kdo nad nami gospodaril. Tega ne terpim, da bi me kdo učil. Vse misli merijo na to, da bi se ohranil status quo. Ne ve se spomniti, da bi ga bil kdo vidil na njivi.*

Latinščina ima tu po razmerah včasi **conj.**, včasi acc. c. inf.

6. Kedar nazanjamo v odvisnem stavku, da nasledek ali učin (Folge, Wirkung) ni nastopil ali da ne more nastopiti zató, ker je v glavnem stavku povedano, da ni lastnosti, sposobnosti ali vzroka, rabi slovenščina bi + **part. praet.** Glavni stavek je zanikaven ali zanikavnega pomena; oba stavka vkup vzeta dasta en pomenek in ker je glavni negiran, je tudi nasledek samo v domišljiji bivajoč, in z unim vred negiran, n. pr.: *Niso tako bogati, da bi učitelja plačevali. Nimam dostojne moči, da bi napad zavernili. Nikakor P. ni bil mož, da bi se bil kesal, kar je sklenil. Tudi nemščina ni še dosti ugibčna, da bi mogla vseh jedí z domačo besedo povedati. Ni še najden novi Hipokrat, ki bi ozdravil to bolezen. Dokler se svet ne preoberne tako, da bi se naše gorice več ne imenovale slovenske, mora tu veljati slovenska beseda. Ne morem si kaj, da ne bi povedal. Ne morem se zderžati, da ne bi se smejal. Težko je spraviti Slovenca, da bi šel drugam prebivat.*

Latinščina ima: ut + conj., quin + conj., ut non + conj.

7. Kedar naznanjamo, da je nastopilo mesto pravega djanja drugo, ki ne bi smelo, tedaj rabi slovenščina **ne da bi**, ter kaže, da biva pravo djanje samo v mislih. Postavim: *Ne da bi ljudstvo pretuhtali in ga pametno učili, ovirajo mu napredek. Spravil si mater v grob, ne da bi je bil slušal. Ne da bi delal, rajše pohajkova.*

Ne da bi tudi služi, kedar naznanjamo, da je nastopilo glavno djanje tako, da ni nastopilo drugo, ki je po okoljšinah mogoče ali potrebno, ter kaže, da je odvisni stavek samo v mislih bivajoč; n. pr.: *Naše detelje se poproda na sto centov, pa ne da bi jo morali siliti, kupci kar segajo po njej. Vsak se razgovarja s sosedom, ne da bi razgrajal. Kar šel je, pa ne da bi bil kaj povedal. Ne da bi se branil, kar podal se je.* — Taki stavki so enaki nemškim z **ohne dass, ohne zu**; toda napečno je rabiti **brez da bi**, kajti **brez** je predlog in zahteva rodivnik. (primeri Navratil Zeitw. p. 133.)

9. Kedar je v pogojnih stavkih pervi člen ali dovzema taka, da biva samo v mislih ter je sicer na sebi mogoča, pa ni povedano,

se li bode uistinila ali ne; ali pa, kedar izražuje pogoj (hypotesis) reč, ktere nasprotje velja, da torej pogojeno (conditionatum) **ne** velja, ker pogoj ni veljaven, ter resnica spet biva samo v mislih: rabi slovenščina b i † p a r t. p r a e t., in sicer to se godi v II. in IV. obliki pog. stavkov. — Cela ta reč je razložena v „Glasniku" 1862, str. 17 *) Tu samo dva izgleda: *Ko b i bil vedel, da pridete, pustil b i bil vse, kakor je bilo. Čemu živela b i jaz, ako b i ti umerl! (IV.)*

Pri pogojnih stavkih more biti pervi člen (hypothesis, protasis) tudi tak stavek, ki ima sam za se pomen, ter se rabijo tiste vezi in tista razpostava besedi, kakor bi bilo, ako bi stavek bil samostojen, taki so:

a) Ž e l e v e n, postavim: *Da bi pač mnogo tacih Nemcev bilo, kako lepa vzajemnost bi bila med Nemci in Slovani.* Želim da bi bili itd. *Da bi v gromu boja biti mogla (želim), našla bi spet pogum. Naj bi bil jaz to vedel, ne bil bi mu dopustil.* Želim, da bi bil vedel, in ko bi bil vedel, ne bi bil pustil.

b) D o p u š č a v e n (concessiv): *Naj bi bile te ženske posvetnice, gotovo ne bi bilo hvalisanja ne konca ne kraja.* Dajmo veljati, vzemimo da so itd. — Ko bi bile itd.

c) N a n a š a v e n (relativ): *Slep bi moral biti,* ***kdor*** *ne bi poznal koristi.* Tako ne bi poznal itd. *Obetali so veliko denarja tistemu,* ***ki*** *bi šel v jamo,* ako bi kdo šel.

Sem spada „bi" tudi v tacih stavkih, kjer je pogojni stavek okrajšan in malo spremenjen po obliki; včasi namreč vzamemo pervi člen (protasis) kot domišljeno primero z besedo „k a k o r", drugi člen (apodosis) pa snamemo iz pogojne oblike in ga denemo kot samostojen stavek; naj kažejo izgledi: *Jaha odtod, kakor bi ga gnala burje moč* — to je, jaha, kakor bi jahal, ako bi gnala. *Kaj gledate, kakor bi Ivan k smerti obsojen bil* — gledate, kakor bi gledali, ako itd. *Globoka brazda na njivi toliko zda, kakor da bi bila na pol pognojena* — kakor bi zdala, ko bi bila pognojena. *Stojé, kakor bi bili okamnjeni* — kakor bi stali, ako bi bili okamnjeni. — Taki pogojni stavki so vzeti za primero ter odvisni; ker pa k primeri služi samo polovica stavka, vzamemo ga le polovico, oblika

---

*) Naj prekličem pomoto, ki sem je naredil ondi (str. 19), kjer sem djal, da **k o** je komparativen prislov. Marveč **k o** je temporalni prislov, in naznanja, da takrat bode B kedar bode A, ker pa ni A tudi ni B, in česar ni v resnici, misli si Slovenec, da je že bilo (preteklo), odtod b i + p a r t. p r a e t. Naš **k o** je enak hervaškemu **k a d**, **k a d a**, ki se rabi tako, kakor naš **k o** v pogojnih stavkih II. in IV. oblike; primeri: Ali bi bila gerdna sramota, **k a d** im tko od nas n ebi vjerovao. (IV.) **K a d a** bi dakle javno mnenje saznalo, u čem stoji borba naša, ono bi jamačno priznalo pravednost našo. (II.)

ostane polovici, kakoršno bi imela celota; zatorej ima „bi“ v takih stavkih tak pomen kakor v hypotetičnih. — Parvi primo ortu sic jacent, tanquam omnino sine animo sint. — Mali ležé od začetka tako, kakor bi bili celo brez življenja. Cic. Fin. V. 15.

Kak pomen torej daje govoru beseda bi? Ako premislimo nepristrano in povzamemo bistveni pomenek iz vseh razredov stavkovih (Satzkategorie), vidimo, da naznanja povsod nekako subjektivnost, to je, djanje v mislih, djanje mišljeno ali rečeno, ne pa faktično storjeno, djanje, ki je mogoče ali nemogoče v zvezi z okoljšinami ter izrečeno kot domišljena mogočost, ne pa kot spoznana resnica; tako djanje domišljeno zna biti ali terditev ali želja, ali pretehtovanje, ali namera, ali pogoj, ali primera, ali kot misel druzega človeka: z eno besedo naš bi † part. praet. izražuje to, kar „konjunktiv“ v druzih jezikih (nemški, latinski). Raba besede bi je v slovenskem zelo obširna v glavnih in odvisnih stavkih, tako da jo po pravici smemo vzeti za samostojen naklon. Reč imamo, moramo imeti tudi ime; dalje je velike važnosti pri učenji vsacega jezika torej tudi slovenskega to, da se stavki ločijo po razredih (Kategorien) temporal- kausal- final- itd., zlasti ako ga hočemo porabiti za poduk pri drugih jezikih. — Torej kako bomo imenovali ta naklon? Terditi, da nimamo konjunktiva, ne vem če je prav. Res slovenščina nima za-nj na glagolu izražene oblike, ali rabi pa to, kar je drugim konjunktiv. Slovničarji mu pravijo pogojnik (kondicional), toda to ime se mi zdi preozko, kajti ime mora biti posneto po pomenku in obširno kolikor moč. Pogojnik se pristije samo hypotetičnim stavkom, in takrat še le bi bil pravi, ko bi se nahajala beseda bi samo v glavnem stavku (conditionatum). Tedaj, če že moramo imeti tujko, naj bo raji obširniši konjunktiv. Ali pa, morda se da posneti po pomenu: osebni (subjektiv), umiselni, možni, možnik (Möglichkeit), in potem bi se po stavkovih razredih razcepil v: možnik terdiven (conj. potentialis), — *lahko bi pisal;* možnik prevdarjaven (conj. deliberativus) — *ali bi pisal?* možnik želeven (conj. optativus) — *oh da naj bi pisal;* možnik nameniven (conj. finalis) — *da bi pisal;* možnik pogojni (conj. hypotheticus — *ako bi pisal. kakor bi pisal.* — At ego censeo, retinendum esse vocabulum „konjunktiv“?

O koreniki: karp.

(Jezikoslovna čertica.)

Učeni jezikoslovec Walter [1]) je v svojem izverstnem sestavku: „Vokaleinschiebung im Griechischen" temeljito dokazal, da arjanska (indoevropska) korenika karp pervotno pomenja: verteti, sukati, drehen, winden, in iz te korenike izpeljuje gerške besede: κόλοπς, corium durius in cervicibus seu dorsis boum, po omehčanji tenuis v media: κόλαβος, verticillus cytharae, lyrae, brez dvombe tudi: κορυφή, Wirbel, Gipfel, κυρβεις, pyramidenartige Pfeiler, κόρυμβος, Kuppe, Spitze po glasovni prestavi: κρώβυλος, Haarschopf. [2])

Primeri analogično lat. vertex, das Oberste eines Dinges, der Gipfel eines Berges, der Wipfel eines Baumes, der Wirbel auf dem Kopf, der Windwirbel, Wasserwirbel itd. iz korenike: vart, verteti, vertere, drehen.

Iz te korenike bi jaz še izpeljal lat.: carp-entum, kola, Wagen, „als das sich drehende", carpentarius, Wagner, carpinus, Spindelbaum, drevo za vreteno, carpus, Handgelenk, Faustbeuge, carbasus, Leinwand, carbasa, Schiffsegel, carpio, riba karp itd.

V slovanščini bi jaz sledeče besede iz korenike karp izpeljal in sicer: kerplje, die Futterschwinge, serbsk. kerpelj, die Schaflaus, als die sich hineindrehende; kerpeta, Tischteppich, kerplje, Schneeschuhe; Karpati, ime gor, po metathezi: Krapina, ime rečice [3]) in mesta; slov. krapec, krapi = gibanica, odkod nemšk. Krapfen, po prehodu glasnika *r* v *l* in razkalanji korenike: serb. kalup, Modell, der Leisten, eine Rolle Tabak, litev. kalpokas, kalpak, pileus; dalje: Kolpa [4]), ime reke v Panoniji, Kolpinka, ime rečice na Ruskem; cerkvenslov. kolp, draco (Isai 43. 20), torej der sich drehende, windende, po prestavi: kłopko, Knäuel, serbsk. klopac, Wasserwirbel, po omehčanji tenuis v media: karbulja, fiscello e vimine plexa, litevsk. karbija,

---

[1]) Kuhn Zeitschrift für vergl. Sprachforsch. XII, 401.

[2]) Walter prav ima rekši: „Die Wurzeln, die den Sinn sich drehen haben, übergehen in den Begriff: sich krümmen, sich gipfeln, in eine Spitze zu- oder auslaufen".

[3]) Primeri Herodotovo Karpis, ime reke v zemlji Karpjanov.

[4]) Primeri sansk. kalpa, der Zeitstrom, torej das sich ewig drehende, windende.

cerkvinoslov. krabij, dalje slov. kurbus, serbsk. kerbanj, buča, tikva; česk. krab, ein Topf, po prehodu glasnika *r* v *l* in prestavi slov. klobuk=kalpak, serbsk. klobuk, Wasserblasse in Getraidemass, slov. po prehodu glasnika *b* v *f*, klafeta, slab klobuk, klofuta, eine Schlampe.

Vidimo iz tega, da je rodila korenika karp, kalp, karb, kalb metathetično krap, klap, krab, klab različne poznamovanja, in terdil bi, ker v cerkvenoslovenščini pomenja kerpa, textura, da se slov. korenika: kerp, kerpam, litev. kirpti, kerpu= lat. carpo popolnoma vjema s sansk. karp, in da v njej tudi tiči pervotni pomen: verteti, drehen. Dav. Terstenjak. *)

Slovenske legende.

1. Od vode Rajne.

(Iz Lokovca; zapisal M. Ternovec.)

Tam mi teče uoda Rajna,
Pr uodi Rajni je stezica,
Po stezici teče Marije.
Ona se mi nujno drži,
Nujno derži, grenko poti.
Gor derži nje sveto kril'ce,
V krilu nese dietice mlado,
Dietice mlado Ježuša. —
Ta uoda Rajna tako rjeba!
Dietice mlado ju zavpraša:
Ki vam je, oj mati moje,
Da se tako nujno deržite,
Nujno držite, grenko potite?
Ki bi se nujno ne deržala,
Nujno deržala, grenko potila,
Ki ta uoda Rajna tako rjeba,
Da mojo glavu razbije.
Ki vam pravim, mati moje,
Razvite mojo, ročico,
Požegnite Rajnu uodicu.
Razvila mu je ročico,
Požegnala Rajnu uodicu.
Ta uoda Rajna tiha postala,
Ku je to uolje v glaži.

2. Sv. Til.

(Zapisal na Kranjskem J. P.)

Pravijo, da je bil sv. Til v mladosti velik copernik. Bil je s hudičem v zvezi, zató pa mu je ta moč dal, da se je lahko sprevergel, v kakoršino stvar se je le hotel. Nekega dne, ko gresta s hudobo po cesti, srečata duhovnega, ki je šel obhajat.

*) V poslednjem g. Terstenjakovem sestavku „o gomilah" naj se popravi vstanovljeni obrok in bere 1865 namesto 1864.

Sv. Til stopi h kraju ter se berž v hrastov štor spremeni, hudič pa se začne valjati po blatu. Ko duhoven odide, pride hudič ves povaljan k Tilu. Ta se začne smejati, rekoč: „Ali nisi aboten, da se po blatu valjaš? Mar bi se bil v hrastov štor spremenil, kakor jaz.“ Ti lahko govoriš, reče hudič, ker ne veš, kdo je ta; pred njim se morajo vse peklenske pošasti do tal prikloniti.

Tila pa je jelo skerbeti, kaj bo za dušo, ker je že v tolike pregrehe zabredel. Vpraša hudiča, ali se še more spokoriti in svojo dušo pogubljenja oteti, ta pa mu odgovori: „Spokoriš se še lahko, pa bodeš moral veliko terpeti. Pojdi v puščavo, tam se vlezi pod leskov germ in tam leži sedem let brez jedi. Čez sedem let pa bode prišla košuta, ki te bo podojila in takrat bodeš rešen. Til uboga hudiča in gre v puščavo; tje prišedši se vleže pod leskov germ in čaka rešitve. Čez sedem let res pride košuta, ki ga podoji, in Til je bil rešen.

3. Sv. Marjeta.

(Zapisal na Kranjskem J. P.)

Sv. Marjeta je imela hudo mačeho, ki jo je zelò sovražila. — Bil je v deželi ondi velik zmaj, kteremu so morali vsako leto dati enega dekleta. Prišla je tudi versta na mačehino hčer. Zelò jo jame skerbeti, misli in misli, poslednjič pa jo ugane. Berž gré k pasterki Marjeti in jej ukaže v gozd, da bi jo zmaj snedel. Sv. Marjeta se prepaše z zlatim pasom, ki jej je segel devetkrat okoli ledij, in gre v gozd.

Ko je šla po ravnem polji in se milo jokala, sreča jo njen brat sv. Juri, ki je po zelenem polji jezdil. Vpraša je, zakaj je žalostna in se milo joče. „Oj ljubi brat!“ reče sv. Marjeta, „kaj bi se ne jokala, ker me je mačeha poslala v gozd, da me bode zmaj snedel.“ — „Nikar se ne boj“, reče sv. Juri, „saj imaš zlat pas, ki ti seže devetkrat okoli ledij; ko do jame prideš, odpaši pas in čakaj zmaja. Ko ven prilomasti in te požreti hoče, verzi mu pas na vrat, stori sv. križ in zmaj bode krotak, da še nikoli tak.“ Sv. Marjeta gre dalje v gozd in se vstopi pred jamo. Zmaj plane ven ter jo hoče požreti, ta pa mu verže pas na vrat in zmaj je bil krotak, da še nikoli tak.

Besednik.

Družba sv. Mohora. Okoli srede minulega mesca je razposlala družba sv. Mohora svojim družnikom letošnje bukve nravno-podučnega ali pripovednega obsežka in je doveršila s tém svojo delavnost za pričujoče leto. Z veseljem moramo spoznati, da je storila v tem letu velik korak v svojem napredovanji, naj se ozremo na število družnikov ali na zapopadek na svitlo danih bukev; oboje je enako veselo in najlepši sad za naš narod obetavno. Od leta do leta se bolj razrašča ta prekoristna naprava med našim ljudstvom, od leta do leta mu razpošilja več in lepših bukvic v poduk in pošteno razveseljevanje. Konec lanskega leta se je štelo 140 dosmertnih in 1522 letnih družnikov, letos je poskočilo njih število na 174 dosmertnih in 2005 letnih udov; doslej je izdavala družba vsako leto po 3—4 bukvice, letos jih je izdala petero, o kterih moremo z mirno vestjó reči, da jih bodo Slovenci gotovo veseli. Vsi dohodki za leto 1864 — kakor je razvidno iz razglašenih računov — znašali so 2438 gld. 89 kr., stroški pa 2170 gld. 33 kr.; ostalo je torej še 268 gld. 56 kr., za kteri znesek se je nakupilo raznih bukev za darila čast. dekan. predstojnikom, bogoslovcem in nadepolni dijaški mladini. Bukvice, ki so jih letos udje prejeli, so te-le:

1. Jezus Kristus devicam svojim nevestam itd. Obsegajo 31 najtehtnejših resnic v premišljevanje na vsak dan v mescu. Spisal jih je znani slov. pisatelj g. A. Lesar, duhoven ljublj. škofije. Posebno pripravne za darila ženski mladini. Po bukvarnicah veljajo 36 nkr.

2. Hudo brezno ali gozdnarjev rejenec, spisal Fr. Erjavec (X. zv. Večernic); prav mična pripovedka iz domačega življenja, ki nam kaže, da najde vsako dobro ali hudo djanje že na tem svetu svoje povračilo. Po bukvarnicah se proda po 20 nkr.

3. Juri Kozjak, slovenski janičar. Povest iz 15. stoletja domače zgodovine, ki nam podaja prav zanimiv obraz iz tistih žalostnih časov, ko so divji Turci razgrajali po naši domačiji in žugali vse slovenstvo pogonobiti. Spisal je to povest nadepolni mladi pisatelj J. Jurčič v Ljubljani. Prodaja se po 36 nkr. po vseh bukvarnicah.

4. Slovenske Večernice. IX. zvezek, ki obsega pripovedko „Oče in sin“, popisovanje romarske poti „Sv. Križ pri Belaku“ in pa potopisne čertice „Ozir po goriškem in teržaškem Primorji in potovanje v prestari Oglej“. Te knjige se je skoraj premalo natisnilo; zató je ni mogoče dobiti po bukvarnicah.

5. Koledarček družbe sv. Mohora za 1865, ki obsega razun pratike, imenika vseh čast. družnikov, računov in drugih družbinih naznanil, 15 prav zanimivih pripovednih ali podučnih krajših sestavkov od raznih slov. pisateljev. Cena mu je po bukvarnicah 40 nkr.

Temu kratkemu posnetku družbine delavnosti leta 1864 dostavljamo samo željo, da se s pripomočjo slovenskih rodoljubov čedalje bolj razširja in razcveta na blagor slovenskega ljudstva, na čast domovini!

Županova Micika. Kratkočasna igra s petjem v dveh aktih. Po Linhartovi v Ljubljani pervikrat leta 1790 igrani predelal dr. J. Bleiweis. — Národno gledišče je najboljše spešilo národne zavednosti; to je resnica, poterjena po skušnjah vseh časov in národov. Koder se jim je zakoreninilo národno gledišče, povsod se je jelo národno življenje zbujati tudi med preprostim národom, ker imajo predstave v domači besedi prečudno moč do serca vsacega človeka. Tudi pri nas Slovencih se je poskušalo že dvakrat z vpeljavo národnega igrališča, pervokrat l. 1790, kakor kaže pričujoča igra, drugokrat l. 1848, obakrat so vendar sopet umolknili domači glasovi z gledišnega odra. Z večim upom do boljšega vspeha nas navdaja prizadeva slovenskih čitavnic in drugih rodoljubnih môž po raznih slovenskih stranéh, ki so že nektero domačo spravili na gledišni oder. Bog daj, da se mu vsaj zdaj postavi terdna podlaga za vedne čase! — Da pa dobimo s časom pripravnih iger, v ta namén je osnoval naš slavni dr. J. Bleiweis nabiro: „slovenske gledišćine igre“, ki obsega v 1. vezku gori omenjeno „Miciko“.

„Županova Micika“, ki jo je zložil proti koncu minulega stoletja rajni pisatelj Linhart, je perva izvirna domača igra, torej za nas toliko veče veljave. Snov jej je vzeta iz vsakdanjega življenja; osebe so nektere domače, nektere tuje, ki hočejo domačih prekaniti, pa se same na limance vjamejo; ne manjka torej igri prav smešnih situacij in tudi potrebne soli. Kar je bilo od njenega početka sem zastarélo, to je g. izdatelj prav izverstno presukal, kakor bi bila ta prešerna, pa vendar poštena Kranjica še le včeraj zagledala beli dan. Živó jo priporočamo vsakemu prijatelju kratkočasnega berila, in sicer toliko živejše, da nas g. dohtar kmalo z ostalimi obljubljenimi igrami razveselí, kar se pa vtegne le tedaj zgoditi, ako si najde pričujoča igra tudi potrebnih kupcev. Domoljubje samo na jeziku je jalovo; pravo domoljubje se pokaže tudi v djanji, ki po moči podpira vse, kar služi narodu v prid in čast. — „Županova Micika“, prav vkusno v Blaznikovi tiskarnici natisnjena, šteje 44 strani v 16erki in veljá v Celovcu 24 nkr.

Vědodství Korutany a Krajina v geograficko-statistickém i historickém přehledu. Sepsal J. Erben. V Praze Kober, cena 68 kr. — Pod tem naslovom je ravno kar prišla na svitlo knjiga, na ktero želimo oberniti pozornost vseh Slovencev, ki so zmožni česko-slovenskega narečja, Delo, ki ga tu v misel jemljemo, je sestavljeno po najnovejših preiskavah na znanstveni podlagi in razpada prav za prav na dva dela in vsak del na VIII. razdelkov. V I. delu (str. 1—67) je govorjenje o Goratanu z ozirom na zemljo, vodopis, podnebje, prirodopis, stanovavce, narodno gospodarstvo, zgodovino in literaturo (vire); v II. delu (str. 67—146) na enak način o Kranjskem. Obilno gradivo, skoz in skoz prav v pregledno celoto sestavljeno, podaja nam veren obraz teh dežel v zemljopisnem, statističnem in zgodovinskem oziru; po vsej pravici moremo pričujoče delo imenovati najboljšo dosedanjo monografijo nekdaj toliko slovečega Goratana in sosednega Kranja. Razlaga je vsa jasna in natančna, samo tu pa tam v imenopisji je potrebna še kaka poprava; napačno vendar je to, kar je posnel učeni g. pisatelj po Czörnigu, ki je na popirji ves Rož (rožno dolino) in še druge kraje do Doberle vasi ponemčil. Prebivavci v Rožu so še dan danes to, kar so nekdaj bili, terdi Slovenci; samo tu pa tam se najde kak grajščak, kupec ali kerčmar neslovenskega rodú, morebiti vseh vkup kacih 8—10 rodovin. Po tem takem nista samo dva okraja popolnoma slovenska, ampak pet jih je namreč: rožeški, borovski, doberloveški, kapelski in pliberski; to naj se pri drugi izdavi blagovoljno popravi. Sploh pa to izverstno delo živó priporočamo vsem, ki se želé bliže seznaniti z zemljo in zgodovino koroške in kranjske dežele.

O nemškem časniku v Ljubljani. — V Ljubljani se vstanavlja nov časopis, kteremu ima biti prevažna naloga, da bi slovenskega branja še nenavajenim Slovencem v nemškem jeziku pojasnjeval domače zadeve in z moško besedo zavračal napade ljubljanskih pisačev na domačo reč v nemških časnikih ter odkrival njih lažnjivost in nesramnost. Kolike koristi je v slovenskem duhu vredovan nemški časopis za našo reč, tega smo najbolje prepričani koroški Slovenci; pa vendar je v tej zadevi naša misel in ponižna prošnja ta, da se nam osnuje v Ljubljani namesto nemškega slovenski političen list, ki ga bodo gotovo vsi Slovenci z največim veseljem prejeli, ker ga je nam v resnici potreba, kakor ribi vode; za svoj organ v nemškem jeziku naj si pa izberó tudi kranjski Slovenci dnevnik, ki ga nam izverstni časnikar Delpiny na Dunaju obeta, da se mu po novem lokalnem listu ne bode pot zapirala med Slovence. „Združena moč“ veljá tudi v tej zadevi; naj se torej opustí reč, ki žuga celo slovenstvo v dve stranki razcepiti. To je naša misel zastran nemškega lista; pristavljamo jej samo **prošnjo: dajte nam v Ljubljani namesto nemškega slovenski list,**

za svoj organ v nemškem jeziku pa si izberite tudi Vi novi Delpinijev list, ki začne neki mesca vinotoka vsak dan na Dunaji na svitlo hoditi.

Nove bukve. V Mariboru je prišel na svitlo, kakor pišejo Novice, slovenski almanah za leto 1864 pod naslovom „Lada". Vredil in izdal ga je rajni nadepolni J. Zadravski. Cena mu je 80 nkr. — Na Dunaju je zagledal beli dan 4. natis Fröhlichove „Grammatik der ilirischen Sprache", v mnogih rečéh predelan in pomnožen po g. prof. Macunu v Zagrebu. Kdor se želi s hrovaškim narečjem prav seznaniti, naj si nakupi to novo izdavo. Cena je knjigi 1 gld. 60 nkr. — Nevtrudljivi g. J. Berčić v Zadru poziva na naročbo na „slovnico staroslovenskoga jezika" v hrovaškem jeziku na podlagi glagoliških virov. Naročnina znaša, če se popred plača, 1 gld. 50 kr., sicer pa 2 gld. Denarji in naročila se pošiljajo v Zader g. izdatelju. — Prijateljem slovenskega jezikoznanstva priporočamo berilo iz gornjelužiške književnosti, ki je prišlo na svitlo pod naslovom: „Čitanka. Mały wubjerk z narodneho a nowišeho pismowstva hornjo-łužiskih Serbow". Čitanki je dodan tudi slovar, ki obsega vse manj znane besede. Dobiva se tudi v Celovcu in velja 1 gld. 20 kr.

Narodne zagonetke.

Komu se mora saki človek odkriti?

Onemu, koj lasi striže.

Kako more voda vu rešetu ostati?

Ako se led vu rešetu metne.

Kaj je prvo leto ona, drugo leto pa sta dva onéja.

To je leska, potem dva obroča.

Kaj je to? jeden hrast ima 12 vej, na vsaki veji 4 gnezde, a vu vsaki gnezdi 7 mladih vtičev, a vsakomu vtiču je drugač imé.

To je leto; ono ima 12 mesecov, vsaki mesec 4 tjedne, a vsaki tjeden 7 danov, a vsakomu danu je drugač ime.

Nima serca nima perca, pa le po sveti koterca; kaj je to, kaj se ti zdi?

To je list; on nima serca ni perca, pa ga veter podpihne, pa daleč koterca.

Kaj je to? črni mali okovani dobro doma čuva.

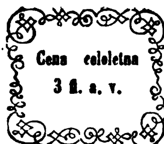
Lokot (ključavnica).

Je že več kak jezero let na sveti, pa še je ne enega meseca staro; kaj je to, kaj se ti zdi?

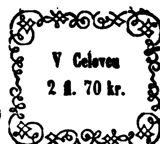
Luna.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 9. V Celovcu 1. septembra 1864. X. zv.

Sirena.

Valovi čarovno šumljajo,
In Drava mirna je;
Na nebu ljubo migljajo
Presvitle zvezdice.

Potihnil davno je dneva
Nemirni hrum in don,
Od bregov več ne odmeva
Večerni, glasni zvon.

Le ribič mladi in zali
Se vozi gor in dol,
Si poje v barčici mali,
Jo vajen suče okol.

Zdaj strah veslarja prešine,
On vstavi svojo rokó,
Posluša glas iz globine,
— Presladko pesmico. —

Tak krasno se še glasilo
Na zemlji nikdar ni;
Tak ljubeznivo in milo
Le Vile klic doní.

Tak le Sirena zove
Mladenča na dno vodé,
Omami čuti njegove,
Daruje mu svoje sercé.

In urno naprej podijo
Valovi prazni čoln,
Mladenču se poslovijo,
Ki je ljubezni poln.

On zdaj v globini biva,
V kristalni hišici,
Tam sladko veselje vživa,
Se z ljubo veseli. —

G. S.

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

(Konec.)

IX. Pri merliču.

Skoraj po vsem Slovenskem je med prostim narodom navada, da mertvemu kratek čas delajo sosedje in sosede. Celó ako pribernjá tuj berač v vas in umerje v kaki hiši, imajo si vaščanje za dolžnost, da mu naredé toliko časti in povasujejo pri njegovem

truplu. Razume se že samo ob sebi, da pobožni slovenski kmet se meni in skerbí najpervo za dušo merličevo, in da še le pòtem, ko je najstarši vaški očanec počasno odmolil roženkranec in litanije, kjer vsa vas odgovarja „zá-nj Bogá prosi“, — da še le potem nastopijo druge navade, izmed kterih na pervi pogled niso vse primerne žalostni priliki. Dostikrat se pozabi, da je v isti izbi merlič. Pogovor se plete na vse kite; kar kdo vé, izvleče in pové. Vendar gledajo deklice, ki se zberó, v zadnjem kotu za vrati ali pri velikanski peči, da pojó le žalostne pesmi; stari oče pak, ki imajo radi na gorkem kraji svoj sedež, povedajo najrajši žalostne spomine iz svojega dolgega življenja.

Tudi pri Jurcu se je bila sešla vaška mladina in starina. Možjé so sedeli okoli mize, na kteri je stalo leseno razpelo božje in voščena blagoslovljena sveča; žene so imele na drugem koncu svoje važne pomenke, ter so zdaj pa zdaj pogledovale, kako se obnašajo hčere, neveste za bodoči predpust; mladenči, že od svojih dni poredni in nepoboljšljivi, nasmehavali in pomežikavali so dekličem nasproti, in so imeli in obračali oči povsod, samo tje ne, kamor bi bilo prav. Imeli so poslednji tudi znanega berača Urha pri sebi, ki je brez nehanja zobe kazal iz poraščene brade in ubral včasi v dve žimnati struni svojih citer. V zadnjem, temnem kotu pak je ležala stara Domnova mati Meta na visocem mertvaškem odru, suhe, koščene, z molekom opletene roke na persih, ustnice sklenjene, terhlo lice bledo, telo brez duše.

Molitve so bile že minile.

„Veste kaj, stričev!“ reče sosed Golobek Jurcu, nažigaje terščico, da bi zapalil tobak, „recite vi po dolzem ali počez, jaz pravim tako in terdim, — sem že tako pameten: ta naš gospod Sova je malo vreden. Če ni res, naj bi me zlomek vzel jutri zjutraj.“

„Ej tiho bi bil, tiho, šleva! kaj pa ti veš!“ odgovori gospodar Jurec in prisede na ogel k sosedom.

„Jaz? jaz pa še zmirom nekaj vem, jaz“, pravi Golobek malo hud, „le dobro me pomnite, stričev! če me ravno za neumnega štejete, pa sem jaz vendar te dni tako izmislil in izvil to reč od Domna in te-le Mete — Bog jej daj nebeško solnce — da več vem, ko vi vsi.“

Po teh besedah, ki jih je počasno in glasno govoril in jim primerno priterkaval z glavo in pipo, gledal je moško po druščini. Vsi so bili radovedni.

„Kako in kaj se je ukresalo v tvoji glavi?“ reče mu Jurec, nasmehovaje se.

„I kogá? Sami bi jo bili pogodili, saj pravite — —“

„Da bi te vrag jezik, če misliš povedi, ali pa nič!“ zavpije dolg nesterpljiv mož, eden mlajših izmed vaščanov.

„Jaz pravim tako“, govoril je Golobek ne prenaglo, „ako hočete, verjemite mi, če pa ne, smo pa tudi prijatli — kaj ni res tako stričev?“

„Res. Ali kaj praviš, to móra vedi.“

„Pravim, in grajski hlapec, ki je včeraj videl staro Meto — Bog jej svojih vrat ne zapiraj — ta mi je tudi poterdil, da ste se Meta osobenica in pa Sova dobro poznala.“

„Ni hudič, da bi se ne bila poznala“, reče prej omenjeni mladi sosed in vse se smeje.

„Ne, plentaj vas!“ govori Golobek, „jaz pravim, da sta se tako poznala kakor jaz in moja starka; Bog jej grehe odpusti, zdaj je že odgovor dajala, nič hudega jej ne rečem.“

„Ta je bosa“, reče drugi. „Potlej bi bil Sova lastnega sinova dal v vojake loviti. Kdo kaj tacega pomni!“

Dolgo so se prièkali: eni terdili, da to ni mogoče, eni so se pa poganjali, vzlasti grajski hlapec, ki je Meto večer popred v gradu videl in slišal govoriti, da je morda le res. Beseda dá besedo. Nabralo se je nazadnje precej dokazov, tako da so tudi največi neradoverniki jeli omahovati in verjeti, da je Domen grajščakov nezakonski sin.

Berač Ureh s Kostela, sicer zmirom jako beséden, ni govoril pri tem posvetovanji nič. Samo enkrat, ko je Jurec djal: „Tega ne verjamem“, zasmejal se je glasno, skoraj odurno. Precej potem je vstal, šel k dekličem, ki so imele Ančiko v sredi in jej pošepetal na uho: „Anka! ali verjameš? Le verjemi le, res je, jaz vem. Sova mu je oče, a domú ga ne bo več reveža.“ Potlej se je zopet podal v svoj kot k mavhi in citram. Anka pa se izmuzne iz hiše. Kam? Ali jokat? Ne vé se.

Bilo je že pozno v noč. Možjé so bili že odskočili od pervega pogovora, da-si ravno je bil važen; matere so si bile že marsikaj povedale s prekrižanima rokama pod pazho; dekleta že velikó našepetale in nekaj lepih pesmic izpele. Marsikdo, ki je imel drug dan zgodaj vstati, jel se je meniti, da bi bilo dobro domú pogledati.

Odpró se vrata in v hišo stopi Špilkin Jožek, dolg suhoten mož. Na rami prinese culo navezano, nataknjeno na vatel; iz cule so gledale tri pedi dolge škarje, železno krojaško gladilo in pol hleba zmesnega kruha, ki ga je bil ravno za urezanico od dela dobil. Vse to je že samo pričalo, kterega rokodelstva je Jožek; same raztergane hlače dopetače in luknjasta kamižola, da ne štejemo brezpodplatnih čevljev, bile bi morda neznanca motile, da bi ga bil raji nekovim drugim vedno potujočim ljudem, kakor pa krojačem prišteval. To pa je bilo samo zato tako, ker Špilkin Jožek ni mogel žganja videti.

„Dober večer vam Bog daj!“ reče prihajavec.

„Od kod pa ti prideš, Jožek?“ praša ga eden kmetov.

„Gori-le v Grivec sem bil šel troje hlače vrezat in **steknit**; nocoj sem došil in ker sem slišal, da imate nekaj mertvega, stopil sem k vam noter.“ Rekši vzame oljko-vejico, pokropi z blagoslovljeno vodo merliča, naredí strašno velik križ in zopet na glavo natakne sneden in stlačen slamnik.

„Hoj! kaj si tudi ti tukaj Ureh? dolgo te ni bilo videti“, ogovori Urha napervo.

„Tudi. Jaz sem povsod, ko blato na cesti“, reče berač.

„Ej, midva sva tiča“, govori Jožek, „kakor dva stara lonca, oba počena; nobeden ne derži ni zelja ni kisle repe; za druzega nisva, kakor da bi zvezal in zbil oba in naji vergel čez plot. — Pa kaj sem hotel že povedati? Veste kaj novega, možjè?“

„Kaj?“ prašajo eni.

„Domen je ušel beričem.“

Te besedice so napravile veliko hruma po izbi. Vsi so se zavzeli, vendar niso vseh enake misli sprehajale. Tisti, ki so verjeli, da bi morda res bil Sovov sin, in da ga je lastni oče v vojake spravljal, privoščili so mu iz serca, da je ušel. Oni pak, ki so bili sami med lovci, bali so se malo, da ne bi zdaj Domen vsacemu posebej povernil hudo s hudim. Na poseben način je praznoval berač Ureh to veselo novico. Slišavši Jožkovo poročilo, skočil je po koncu, pograbil citre in jel nemiljeno napletati in neko nič ali bog ve kaj povedajočo pesem peti:

Hejo-hoj! hoj!
Volk ima loj!
Zvita lesica
Ima meščico!

Kaj je hotel povedati s tem, tega ni nihče umel. Ko se je beračevo veselje nekoliko poleglo, jamejo krojača popraševati, kako je to bilo.

„Jaz sam ne zapopadem, ne gre mi v butico, kako jim jo je upeljal“, pripovedoval je Špilkin Jožek. „Tako-le proti mraku je bilo, ravno šivanko sem vdeval, ko mi je Boltè, tisti cunjar, prišel naravnost od tam. Ta je vse videl. Imeli so ga štirje dobro uklenjenega, za palce zvezanega na herbtu, gnati v Ljubljano. Gori pri Tonetu so pa pred vrati pili, osliči, Domna pa imeli pred seboj. Slonela je ravno nabrušena kosa za slamo rezati na zidu. Domen, fant od samega vraga — kaj jaz vem kako je delal — prišel je do kose in resk! odreže si palec.“

„Je že res, ker je bil za palce zvezan“, razlaga eden.

„Kaj je bilo potlej?“ praša drugi in se bliže primakne.

„Kaj?“ povzame krojač, „le poslušajte me! Še s kervavo pestjo potolče pervega beriča, dobi neko krepel v roke in vse tri derví po travniku, kakor pese v sušcu mescu. Cunjar Boltè je djal: primojduha da nisem še tacega človeka videl, in slišal ne od tacega, da-si sem že dolgo na svetu. Kaj menite, to ni kaj tacega, kar vsaka baba pové, če si človek palec z lastne roke meni nič tebi nič, ko bi gori pogledal, odreže in potlej še enega beriča na tla pobije, tri pa podi ko hudič copernice s Kleka.“

„To ti je sam zlomek“, odkima eden.

„Jaz sem vedel, da mu ga ni para za moč in zvijačo“, reče Jurec.

„Kje je neki zdaj-le?“ spregovori ženica izza peči.

„Gotovo še ne vé, da mu je mati umerla, da zdaj sosedje vasujemo pri mertvi“, dostavi druga mati.

„Ubožec, meni se smili. Kako mu bo hudo!“ reče tretja z obrazom in glasom na jok.

Vse te izreke milovanja ali začudenja je prestrigel klic mladega dečka, ki je kazaje na okno pocukal svojega očeta za rokav in djal: „Lejte oče, eden skozi okno gleda v hišo.“ Vsi se obernejo tjekaj. Res je nekdo slonel na oknu in prizadel si razgledati družbo v izbi. Kdo je, to se ni dalo v temi razločiti, zaslanjal je pa mesečino takó, da ga je lehko vsak zagledal.

„Noter pridi kropit, ako si pošten, kaj bi zijal v ljudska usta od strani!“ reče gospodar Jurec glasno in štirje mladenči skočijo ven pogledat, kdo je človek, ki si ne upa ali noče naravnost v hišo. V trenutji pa pridejo nazaj in ž njimi še nekdo.

„Domen!“ zavpijejo vsi, eni veseli eni ostermeli.

„Ne zamerite Jurčev oče“, reče prišlec, „klicali ste me sami v hišo. Pa povedite mi, ali ni mojih mater pri vas, gori na Hribcu sem jih iskal, pa jih ni.“

„O za Boga in sveto pomagavko, božjo devico!“ izdihne stara ženska, „lejte-si nič še ne vé.“

„Tukaj je mati, tukaj!“ pravi Jurec resnobno prikimaje.

V tem hipu pa je bil Domen zapazil mertvaški oder in o groza in strah! svojo staro, malospoštovano in vendar goreče ljubljeno mater gori, z bledim mertvim licem. Vendar ni se zgernil na tla, tudi vpiti in tožiti ni začel; serpo, nepremaknjeno je gledal na mertvo truplo nekaj časa, potem pa vergel kolec, ki se je va-nj opiral po hiši, stopil k param, poljubil mater v velo lice in zjokal se, da so ž njim jokale vse matere v hiši. V svoji bolečini ni čutil, da si je obvezo na roki odtergal in da mu je kri tekla iz rane, kjer je imel palec odrezan, in cedila se po licu maternem in po mertvaških pertih.

Jamejo ga tolažiti. Jurec mu pripoveduje, kako je staro ženo na potu do grada mertvo našel.

„Torej tudi to je on storil!“ zakriči Domen na enkrat, rudečica ga oblije, solze se mu ustavijo; popade kol s tal in vihrá iz hiše ven na plano, na prosto. Morda je hotel iskati v merzli zimski noči hladila svojemu ognju, ki je žarel v njem in ga hotel razgnati?

„To je čuden človek, ta Domen“, reče star mož.

„To je res. Mater ima mertvo pa pobegne iz hiše; še znorel bode revež, znorel, še tega bomo dočakali“, dostavi drugi.

„Boste vidili, kaj še napravi“, rekel je berač Ureh s Kostela in zarežal se, obesil mavho čez pleča in, zastonj se oziraje po hčeri domači Anki, odšel v listje spat.

Stari možjé so na zvezdah poznali, da bode že kmalu dan, ko se je družba razšla. Vse sosede pa je Jurec, predno so domú šli, povabil, da bi jutri zjutraj stari Meti za pogrebom šli in da bi hteli hoditi v njegovo hišo ves teden za njeno dušo sedmino molit.

X. Poskušeno maščevanje.

Pokopali so bili staro ženo. Pogrebci so se ravno razhajali. Bilo jih je veliko, staro in mlado iz vasi; samo Domna ni videl nihče na pokopališču. Staricam to ni bilo po volji. Djale so: „Lejte-si no vendar nobene solzice ni poteklo za ranjco; ovbe Bog jo reši iz vic!“

Dan je bil lep. Gospod je šetal počasi ob verbah in rakitah pri potoku. Zamišljeno je gledal pod noge, v roki pa vertel černo, uglajeno palico z belim butičkom. Kaj je premišljal in berbral v brado, to ni znano še do danešnjega dneva.

Pride do srede prostornega travnika. Zdajci se mu je zdelo, da ga nekdo sreča, slišal je, da se sneg tere pred njim, povzdigne glavo in pogleda. Kaj je pač videl bogati gospod Sova pred seboj, da se je tako prestrašil, da so se mu kolena pošibila in zobjé zaškle-petali? Strahovi ne hodijo po dnevi, hudir se prikaže bojé po noči. Kdo je bil? Svojega sina, hlapca Domna, je imel Sova pred seboj.

Dobro nam je znano, da je imel častitega gospoda za kaj strah obhajati, ko se je sešel s sinom, kterega je sovražil, zametal, vničeval. Ko bi on sam tudi ne bil še tega vedel, oznanjeval mu je vse to strahoviti pogled Domnovega očesa, svitel kakor ogel v žerjavici.

„Stoj, da se midva pomeniva!“ reče Domen stopivši nenatornemu očetu na pot. Videti je bilo, da govori premišljeno in polagoma, a tresoči glas je znamoval dokaj, kako mu kri vre in kako mu je um in pamet že skoro prekipela.

„Kaj hočeš? Pusti me in pojdi svojo pot“, reče grajščak ter strahoma pogleda po travniku, je-li kje kdo na potu proti njemu.

Nikjer ni bilo nikogar videti. Sova je merzel pot potil po čelu in po herbtu.

„Poznaš me, menim?“ praša dalje mladi človek in žile na obrazu mu še huje nabreknejo. „Ni hudič, da bi me bil pozabil, saj si bil pred nekaj večeri pri meni, v mojih žepih si imel nekaj spravljenega, ne?“

„Prosim te, ljubi moj, pridi drugo pot k meni, zdaj ne utegnem“, pravi Sova ter se hoče z lepo izmuzati sitnemu sinu.

„Veš kogá so danes pokopali?“ praša Domen.

„Pri Bogu je milost pri kuharju juha, v glavi se mu blede, sam Bog me varuj“, moral je gospod sam pri sebi misliti. „Vem“, rekel je na glas, „tvojo mater so nesli, revica je umerla. Žal mi je zares, da si jo izgubil, jaz ti bom že kaj preskerbel, le oglasi se mi kaj.“

„Ahá“, zakrohoče se Domen osorno, da je bilo Sove na novo bolj groza, „preskerbel mi bode moj oče, da me potaknejo v vojake in potolčejo Bog vé kje, kakor kozla v mesnici. Zares dober oče si mi.“

Zopet je bil Sova pogledal po gazu ob potoku. In glej videl je, da nekdo pride, bil je že blizu zad za ovinkom. To je bil vzrok, da je grajščak naglo spremenil govor in glas. Stisne in potrese malo palčico, jezno pogleda Domna od pete do glave ter se zadere: „Pogledi, pogledi smerkovca kilovega, ki se prederzne ustavljati mene na potu in mi še nekaj čenčá in čveká, kakor da bi moj sin bil. Poberi se mi!“

Učinek teh besedí je bil, da ga je razkačeni mladeneč, naglo ko bi blisknilo, zgrabil za vrat. Omenili smo menda že, da je bil Sova, da-si ravno že prileten, vendar terdne postave. Zaupal je tudi morda nekoliko na lastno moč in se ohrabril vidé še druzega človeka blizo. Vendar ubraniti se ni mogel, ležal je, ko bi mignil v snegu po dolgem, na persih mu je tiščalo težko, železno koleno rebra v tla in krepka pest mu je zderhovala goltanec, da je le s slabim in ohripelim glasom ječal: „pomagaj!“

„Tvoja ura se je stekla, nihče je ne bo navil, nihče ti ne bo pomagal. Izprašaj si vest, morda se rešiš hudiča in pekla, živel ne bodeš več!“ djal je Domen. Bil je menda čisto z uma.

Z zadnjo močjó obupnega človeka se je izvijal Sova besnemu človeku. Med tem pride človek po gazu bliže, kterega je grajščak videl in na čegar pomoč se je zanašal. Bil je berač Ureh s Kostela. V svoje navadne raztergane cunje zavit, mavho in gosli čez pleča obešene, mencal je prav počasi. Celo ko je videl, da se dva bojevata, ni nikakor pospešil korakov več kakor toliko, da je vidil, ‚kdo se valja‘. Videvši pa, da Sova pod Domnom vpije in kliče na pomagaje, nasloni se berač na palico, pokaže poznano versto belih velicih zob izza razmeršene brade in se glasno zasmeje.

„Le dobro ga zaznamovaj, Domen! jaz te ne vidim, Domen, jaz te ne vidim!“ kričal je Ureh, zasukal se na zakerpani peti in šel mimo pevaje že omenjene verste Bog vé kaj povedajoče pesmi:

Hoja hoj-hoj!
Volk ima loj.
Šraka je spaka,
Žolna lih taka.

Sova pa Sova
Od zad je sirova,
Kuhal jo bom, bom!

„Slišiš, Domen!“ kričal je že od daleč berač, ko je odpel, „le hitro jenjaj kresati ušes očetovih, gotovo so že omeščana; vstani in ulekni jo čez vodo, zakaj zlodej po meni in po tebi, če ne letita dva tam gori le-sem. Žuri se, žuri, mene pa ne imenuj, da sem te videl, primojduha jaz ne hodim okrog beričev.“

Rekši berač počenča z mavho bolj na ramo in miga naglo naprej godernjaje sam pred seboj: „Ta se bo danes na mater spomnil, ta Sova. Nič napek, ako mu Domen na brado stopi in čeljusti in usta razčerhne in razpotegne kakor Samson tistemu levu ali — kdo vraga.“

Medtem je Sova težko stokal pod sinom. Zadnja ura mu je bila pred očmi z vso strahovitostjo, ktero mora občutiti človek njegovemu enacega življenja. Domen je klečal tiho na njem, deržal ga je, kakor v kleščah. Na roki, kjer mu je bil palec odrezan, odperla se je bila rana in kri je tekla po telesu očetovem, kakor večer pred po maternem.

Ni videl nič, ni slišal nič, niti prošenj nečloveškega očeta niti beračevega opomina. Čas je bil potekel, zgodilo bi se bilo djanje grozovito in neslišano. Že je bila Domnova roka tesneje zderhnila gospodov vrat, gergraje se je le-tá izvijal in usta strašno odpiral, da bi sape dobil: ko pritečeta od berača naznanjena človeka, grajski stari pastir Peter in močen mož iz vasí blizu. Domen ju ni bil zapazil, dokler ga nista zgrabila za rame in znak potegnila. Tudi obá bi ga pač ne bila uderžala, da ga ni suhi Peter s palico mahnil po rokah tako, da so mu omahnile. Sešlo se jih je kmalo še več.

Povežejo Domna. Odnesó Sovo domú.

Dva dni pozneje so si pravili, da Domna ni več v deželi, da so ga dali v vojake za vselej.

Sova pa je po tistem času živel še bolj sam za-se. Le malokdaj ga je kdo o kakem poletenskem večeru videl šetati se ob vodi, s potuhnjeno glavo, razoranim temnim čelom in z boječim hudim pogledom, ki je podil vsacega druzega človeka od sebe. Celó gospodar Jurec ni več tako pogosto zahajal v grad vasovat, bodi-si da ni bil človeku nič kaj iz serca prijatel, ki lastnega sina,

če tudi nezakonskega (zakaj zaznanilo se je bilo vse še povečano med ljudi) v vojake dá, ali pa, ker mu je merzelo gospodovo nemirno in temno oko.

XI. Tuji razbojniki.

Pet let je bilo preteklo.

Marsikaj se je bilo predrugačilo tačas. V vsi vasi so bili že skoro pozabili Domna, ali vsaj menili se niso več o njem, ker jim je bil spred oči. Če se je pa pri kakem besedovanji pod hruško ravno kdo zmenil od njega, zedinili so se vsi v tem, da ga pač ne bode nikdar več videl nihče. „Gospoda bo že skerbela, da bo konec vzel tako ali tako, če že ni“, djal je kak moder mož.

Jurčeva Anka ni imela tako romantične ljubezni, da bi bila mogla iz serca peti staro našo narodno, ki pravi: „čakála sem ga sedem let — sedem let ga pa še bom“; ampak pozabila ga je tudi ona in po očetovi želji vzela bogatega mladenča, ki se jej je že pred ponujal, kterega je bila pa odgnala. Morda jej Domnov značaj, kterega je v zadnjih dneh še le bolj spoznala, ni bil nič kaj po všeči, morda ga je tolikanj laglje pozabila, ker je slišala med ljudmi, da je sin onega odurnega in priskutnega človeka, ki so mu rekali Sova: toliko je gotovo, da je bila srečna v novem zakonu. Stari oče Jurec je doživel veselja na sive lase, da je videl vnuka na svojem naročji in zeta dobrega gospodarja, kar mu je jako olajšalo bolezen, ki jo čuti vsaki slovenski oče, ako mora zeta vzeti, in tako rekoč svojo lastnijo na pol tujemu gospodarju prepustiti, ne pa lastnemu sinu. Sicer pa se je bil Jurec teh petih let močnó postaral, lâs je imel čedalje več belih na glavi.

Sova je ostal tisti ko pred. Nekteri so terdili, da se je obraz te leta še bolj sferknil in sesušil in da se je zatilnik jel starosti upogovati, vendar to se ni veliko poznalo. Ne moremo pa čisto nič povedati, če je bil tudi on tako naravnost pozabil Domna.

Bilo je jeseni. Na grajskem travniku je stala otava pokošena v kopicah; kosci so bili pa že davno razšli se, kajti že je stala zvezda večernica visoko na nebu. Počasi je potihnil hrum po vaséh okrog in okrog, le še tam pa tam sta pela dva ponočna sleparja kako okroglo pesmico, pa zaspana sta se izgubila tudi onadva vsak za enim oglom.

Samo v gradu sta čula še dva človeka. Luč je svetila iz grajščakovega okna.

V isti sobi, kakor že pred nekdaj, najdemo tudi nocoj dva naša stara znanca Sovo in Jurca. Že dolgo ni stari gospodar vasoval v gradu. Nocoj pa je bil Sova nenavadno pri volji in besedi, menda ga je bila obila košnja razvedrila.

„Poklaje boste pa veliko imeli letos, poklaje“, govori Jurec grajščaku.“ Po travniku sem hodil in videl, da so vam dosti nakosili in natepli.“

Sova je zarenčal nekaj in primuzal.

„Samo čisto vam niso pokosili“, nadaljuje Jurec. „Nektere redi še vse kosmate ležé. Pozná se, da so le tako potepli nekteri, da so kose z rok vergli. Hencajte, veselje bi imel človek tacemu berco pritisniti, da bi se kositi učil. Malo manj ko pol voziča bi je bilo lehko več mervice.“

„Tlačanov je nekaj delalo“, spregovori Sova in puha dalje tobak.

„Tlačanje so tlačanje. Domač posel je še zmirom najboljši, če je priden. Dober hlapec je boljši ko zlata vaga. To sem jaz skusil, kaj menite, dela sem imel dosti, otrôk pa malo, samo Anko. Zató sem moral hlapce imeti. Pa to moram reči za delo ga nisem imel otovrej, kakor je bil tisti Domen“, govoril je mož počasi, kakor so mu misli tekle iz stare glave.

„Hem!“ zarenčí Sova pri tem imenu.

„Ni nič slišati o njem? Kje je neki? Če je res od vojske pobegnil, doli na turški meji, kaj-li? Ljudjé so govorili, da je tako pisanje prišlo.“

„Ne vem“, pravi Sova in se oberne v temno stran; ni mu bila ljuba ta reč. Toda Jurec tega ni zapazil.

„Kaj pravite, kaj je? Čaki-no! Eno reč sem imel že dostikrat na jeziku, da bi vas bil rad prašal; a nekaj se nisem domislil, nekaj sem bil toliko štramast, da se nisem upal prašati. Kaj je res, kar ljudjé klepečejo in stara bábiščeta trobuzlajo, da je bil Domen vam v rodu?“ Zadnje prašanje je govoril bolj natihoma, skrivnostno.

„Kaj klepečejo?“ povzame naglo Sova.

„I nu, zastopite me, jaz sem še zmirom djal, da ne bo nič resnice, rekel sem, težko če bo kaj. Pa ljudjé hoté zmirom več vedeti. Tisti berač Ureh, ki na gosli brenka — zdaj ga že dolgo ni več v te kraje — je bil raznesel, da je Domen vaš — vaš sin bil.“

V tem hipu se zasliši iz dvora sem lajanje velicega priklenjenega psa. Grozovito je razgrajal in zaletoval se, kakor Sova še nikdar ni slišal.

„Kaj je neki?“ djal je grajščak, vstal s stola, snel staro puško s klina na steni in šel k oknu. A zunaj se je bilo pooblačilo, videlo se ni za pet pedí. Bogastvo in denar je bilo storilo skopega gospoda neznano boječega se za svoje imetje.

„Družina pa že vsa spi. Kaj ti bo to!“ renči Sova, petelina pri puški napne in odmakne se od odpertega okna. Zdajci slišita oba, kako pes zacvili in lajanje pojenja. „Kaj je to?“ reče

Sova in obledí ko zid. Postavi se zopet na okno in zagermí z debelim svojim glasom „kdo je?“, ter nameri puško naravnost v temo proti dvorišču. Namesto odgovora prižvižga krogla iz teme in leti ravno mimo njegovega ušesa v izbo.

„Za božjo voljo!“ zdihne Jurec v strahu.

Sova se ogne od okna, kjer ga je odsev luči, v debelem železnem svečniku stoječe na mizi, vidljivega delala nevidnim sovražnikom.

„Počakaj, jaz zakličem hlapce“, pravi Sova in hoče iti ven. A ropot zunaj mu naznanja, da so velika vrata veržena iz zapahov. Strašen krik se je čul v tem trenotji; baklje so se jele svetiti po vsem gradu. Po stopnicah hrumi več korakov. Sova zaklene duri od znotraj, sam pa se vsede nekako mirno in pogumno za mizo, postavi železni svečnik na ogel pred-se, puško pa napeto po mizi, namerjeno proti vratom. Tako je pričakoval, sicer upaden in bled, vendar neustrašen, kaj bode.

Jurec je stal bliže peči, sivi lasjé so mu stali po koncu, bil je veliko bolj v strahu, ko Sova. Ni mogel razumeti, kaj to vse pomenja.

Vendar oba nista vtegnila premišljati. Prikaže se čez luknjico pri vratih svit baklje od zunaj, sliši se ravs več ljudi, bunkanje na vrata, zaletovanje. Ključavnica ni dolgo deržala. Vrata se odpahnejo.

Jurec je bil na pol za vrati in ni precej zagledal, kaj je; kar pa je Sova videl, bilo bi ga lehko na napečno misel zapeljalo, da vse to ni resnica, ampak da se mu le sanja.

Kacih šest mož, čudovito napravljenih in oboroženih, rinilo se je skozi duri v stanico. Vsi so bili obraščeni po obrazih, nosili so dolge puške, samokrese za širocim rudečim pasom in dolge nože. Pervi, velik zastaven mož svitlih oči in dolge brade, je nosil veliko leseno bakljo. Njegova roka je bila brez palca.

„To so Turki“, rekel je Jurec strahoma sam pri sebi, spomnivši se, kako so stari očetje popisovali podobe teh sovražnikov stare naše dežele.

„Ha!“ kričal je grozoviti vodnik divje trope, ki je bakljo nosil, „ha! zdaj te imam!“ in z vzdignjenim nožem je hotel planiti nad-nj, a poči puška, kroglja mu predere persi. Ko bi trenil popade Sova še težki železni svečnik s svečo vred in ga z vso močjo telebne razbojniku v čelo. Baklja mu pade na tla. Zverne se sam verhu nje. Za trenotek nastane tema in krik po izbi. Pa precej prideró še drugi in prinesó svečavo.

A Sova je bil porabil temo. Skočil je bil skozi odperto okno na dvor in Jurca samega pustil. Videvši svojega vodnika v kervi potolčejo razbojniki starega moža na mah in brez usmiljenja.

Vse obširno poslopje — tako imenovani grad — je bilo razsvitljeno. Čudovito je odsevalo v černo noč daleč okrog. Po polji pa med gradom in vasjó je z velicimi koraki tekel spehan mož, grajščak Sova, proti vasi. Vaščanje so bili že vsi na nogah. Luči in vpitje jih je bilo zdramilo po koncu, vendar so strahoma gledali le od daleč in ugibali, kaj to pomeni. Neki dedec je celo začel praviti staro pravljico, da so nekdanji gospodarji grajske ponočne svatovščine imeli, na kterih so s peklenskim ognjem grad tako razsvetiti znali, da je za devet žerdi visoko svit stal kakor od solnca. „Ta gospod je tako tudi ves ongáv, ta stenica; Bog in sveta pomagavka nas varuj, ne djal bi dvapota, da se ne pečá s pošastjo hudičevo in morda tudi svatuje nocoj“, sklene dedec pripoved in marsikdo se je našel, da mu je verjel.

Še le ko Sova med-nje pride spehan in ustrašen in pripoveduje, da so razbojniki in zapoveduje, da bi šli pomagat, jamejo se vaščanje gibati, kričati. Razleté se na vse platí in se shajajo zopet vsak s kacim orožjem, lesenim ali železnim. Da bi svojo armado tem strašnejšo storili in vrage laglje odpodili, nataknejo slamnate otepe in škopnike na droge ter je zažgó. Tako se počasno pomikajo proti gradu, ki je bil že na več mestih v plamenu.

Bilo je v vsem nekaj grozovitega. Kmetje so imeli poguma, da še sami niso vedeli, odkod so si ga vzeli. Žene in otroci pa so vpili pred vežami in stali in zijali.

„Za pet ran Kriščevih, botra kaj je pa?“ prašala je mlada ženska z otrokom na rokah staro sosedo.

„I lej jo lej! kaj ne veš, turški razbojniki so, vse po gradu so že poklali, Bog se jih usmili in mamka božja!“

„Ježiš! kaj bo, če doli pridejo.“

„Černi so ko ogel in cele jablane s korenino pulijo“, reče tretja baba. „Naš Tonek je gospoda slišal tudi, ko je pravil. Sam Bog daj, da bi še kedaj vernili se naši.“

„Jemineja!“ javka mlada mati, „kako sem jaz svojemu branila, zdaj-le z doma hoditi. A menite, da mara kaj? Nič, nič ne.“ In solze se uderó mladi ženi.

Ko Sova s kerdelom svojih za boj pripravljenih kmetov pride blizo grada, vidi da ni že nikogar, le tu in tam je s strani pritepel se kak hlapec iz svojega skrivališča.

Ravno so stali možjé in posvetovali se, ali bi gasili, ali bi se vernili v vas, ali bi šli za razbojniki, ko glasno zadoní iz teme pok veliko pušek in kroglje so padale nizko, visoko in na vse platí. Vendar zadeti so bili samo trije možjé, drugi so jo pocedili, pozabivši hrabrega poprejšnjega duhá, naravnost domú, zakaj ni jih bilo volja bojevati se s tacimi vragi, ki jih še videti ni bilo.

Kmalu je potihnilo vse okrog, le ogenj je pokal požiraje tramove in strehe in nakopičeno bogatijo Sovovo.

Težko je bilo kmete v drugoč pripraviti, da so šli iznašat iz grada, kar se je dalo še oteti. Jurca so našli na pol živega.

Ko so drugi gasili in nosili, sedel je Sova na mali vreči, na ostanku svojega bogastva, glavo podpiral v dlan in komolce tiščal v kolena. Vsa druga njegova družina je bila malokdaj pri njem, tudi nocoj ni bilo ni žene ni otrôk. Na-nje Sova tudi mislil ni. A denar, denar, kterega si je tako skerbno spravljal skup, skoparil, še sam sebi ne privošil — večidel tega denarja so mu vzeli tuji, divji, Bog vé kakovi ljudjé. Ne, nikakor, niso mu ga tuji ljudjé vzeli, on sam si ga je bil, skoro bi rekel. Kajti, dobro je vedel, kdo je bil vodnik razbojniški, oni človek z bakljo in černo brado in svitlim očesom, oni, ki ga je on ustrelil in s svečnikom ubil, oni je bil Domen, njegov sin, njegova kri. Tedaj ga je bilo konec tega sitnega sina. Sova se bode oddehnil. O ne, Bog je vest vstvaril vsem ljudém, tudi on ni bil brez nje.

Sova je vedel, da ga je ubil do smerti, vendar trupla v gradu ni bilo nobenega razun Jurčevega, dveh hlapcev in pa starega pastirja, čegar zvestoba je bila vzrok smerti.

XII. Česa je najzadnje Špilkin Jožek doživel.

Krojač Špilkin Jožek je bil ravno omenjene noči dodelal nekaj hlač in plačilo za to svoje šivanje je bil nesel spravit nekemu kerčmarju tik ceste; ta pa mu je za odškodovanje polnil precej dolgo časa steklenico z rudečim vinom, kteri je potem nahajal pot po stermem Jožkovem goltancu. Bravec mi bo rad verjel, da je potem moj dolgonogi krojač precej vse križem švedral, ko je kerčmo popustil in se proti domu napotil. Vendar Špilkin Jožek ni bil nikdar tako pijan (da naravnost po domače povemo), da bi se bil pota in pa teme ustrašil, temveč hodil je še raje po noči ko po dnevi.

Tako najdemo v sredi noči svojega umetnika s šivanko samega na potu. Dolgočasoval se Jožek ni nikoli, če je bil prav sam, to se ve, le ako je bil vinski ali kakor je sam djal ‚dobre volje‘. Delal si je namreč sam tovaršijo, izpraševal in odgovarjal. In kedar mu je domišljije čisto zmanjkalo, jel je hreščati in peti z gerdim hripavim glasom, da so se mu vse ponočne tice oglašale v okolici. Tudi zdaj je pel staro pesem krojaško:

Po cesti krévsa stari mož,
Opertav nese pleten koš.

Ga srečal je en žnedar mlad,
Prec nekaj prašal bi ga rad.

„Al v košu nesete iglé?
Al dali meni bi ené?“

„„Da bi ti stolkel vrag glavó!
Ne viš, da tvojo imám ženó?““

Morda je znal pesem še naprej krožiti, 'a zašel je bil med petjem s steze in ko bi mignil se je spodteknil ob kopico otave na travniku in zvernil bi se bil, da se ni obstregel ob svoj vatel. „Ne vem, če sem res pijan, ali kaj mi je? Kod šavram, ti pajk na vodi!“ govoril je Špilkin ter tipal in šlatal, kod bi prišel zopet na stezo. Pa kolikor bolj je iskal pravega pota, toliko dalje je zahajal od njega, ter s kopice v kopico zaletaval se, tako da na zadnje že skoro ni vedel, kje je.

V sredi grajskega travnika je stala debela ternjeva lesnika. Posadili so jo bili še v starodavnem veku dedje, s hvalnim namenom, da bi se vnuki senó mešaje in sušé o vročih poletnih dnevih hladili pod njo. In res je poležana in pohojena trava pričala, da je dedje niso zastonj posadili.

Še le ko Špilkin Jožek lesniko dotiplje pred svojim nosom, razbere si v svoji razmišljeni pameti, da štramá in hodi po Sovinem travniku.

„Čakaj, vrag vražji“, govori nevoljen sam s seboj, „pa tudi ne grem domú, primojduha da ne grem, tukaj-le pod lesniko bom spal.“ Za vzglavje si prinese precej veliko pest merve in se razpoloži po dolgem, komolce dene pod glavo in že se mu je jelo dremati, ko se domisli, da pokore od lanske spovedi za ta dan še ni odmolil. Komaj pa odmoli drugo češčenomarijo po očenašu, ko zagleda, da od grada svit stojí in da se dim vali proti nebu. „Sova je ogenj zatrosil“, reče in premišlja, ali bi šel gasiti pomagat, ali bi od daleč pomagal. Pijanost ga je bila že precej minila, ker tak človek, ki je zmirom v vinu, ko žaba v luži, strezová se vselej kmalu. „Na pervo moram vedeti, kaj je, potlej pojdem še le“, pravi Jožek, vzdigne se popolnoma in začne plezati po lesniki gori, zakaj grad je bil skrit za drevjem, dobro se od tal ni dalo videti.

Sicer ga je ternje opraskalo na več krajih, vendar Jožek je bil take natore, da ni miroval popred, predno je svoje suhe kosti na najviši rogovili vejate lesnike posadil. Komaj pa se je dobro vsedel in jel razgledavati pogor, ko zasliši pomplanje, kakor da bi veliko ljudi teklo po travniku. Zdi se mu, da ne daleč vidi cel trop ljudi stati; tiho so pa bili vsi, ko tatje. Pridejo bliže, ukrešejo ogenj in — o jej — tacih ljudi Špilkin Jožek še nikdar in nikoli ni videl, tacih kosmatinov, s čudovitim opravkom in strašno puško. Bilo jih je kakih dvajset, enega pa so nosili, bil je kervav po obrazu in se ni zavedel. Videl je krojač, da ga devajo na ravno tisto ležišče, kterega je bil on za-se postlal. Govorili so neznan jezik, in ker se imeli svečavo, ki jih je le na pol obsevala, zdeli so se morda Jožku tem bolj neznanski in strahoviti. Čepel je v svoji rogovili tiho, še dihati si ni upal, „zakaj ustrelé me ti pesoglavci, kakor srako z vej, ako me satan izvoha“, djal je.

Rešen je bil iz svojega straha, ko so se razbojniki zedinili in pogovorili, v kteri kraj morajo bežati, in ko so jo res naglo pobrali proti južni strani.

Ogenj se je bil med tem v gradu popolnoma razgorel. Visoko je švigal plamen, čarobno in grozno seval v temno noč. Špilkin Jožek je kobacal od veje do veje dol z lesnike. Večkrat pa je postal in poslušal, ali so res odšli oni ljudje, ali oni hudiči, ali kar so bili; to je uganil le, da so morali oni zažgati grad. Že je bil na zadnji veji, ko zasliši tiho ječanje od zdolej gori. Ni videl, od kod je prišlo in v pervem strahu jo kakor veverica na skok za dva suha šterclja više ob deblu pomakne. Potem dolgo zopet na ušesa vleče, a le ravs od grada in iz vasi je bil slišati, vse drugo je bilo tiho. Že je jel misliti, da se je motil, ko v drugič nekdo zastoka globoko. Zdaj je Jožek dobro slišal, da je nekdo pod njim, pod lesniko.

„O Jezus, pomagaj!“ ječal je zopet nekdo.

„Ahá, ta ima Boga na zobéh, iz naše rodovine je, le doli stopi Jožek“, govori krojač in kmalu so molele njegove dolge suhe noge izmed vej ob deblu doli. Zdolej je ležal človek. Pustili so ga bili razbojniki. Moral je biti hudo ranjen, Špilkinemu Jožku ni odgovarjal, kakor ga je tudi klical in vpraševal; kar genil se ni.

„Kaj ko bi ogenj ukresal“, pravi krojač in se spravi na delo. Po dolgem trudu je gorela suha berst, ki jo je nalomil ob lesniki, in obsevala tujega moža.

Ležal je znak, na eni strani mu je ležala puška tolika kakor on, na drugi je stala steklenica, kakor se je Jožek pozneje udal, napolnjena z žganjem. Po licu je bil kervav, na bradi se je tudi kri deržala, že sesedena, tako da so se bile berke čisto vse sprijele. „Nekdo ga je mahnil prek čela“, djal je Jožek. Na persih je morala druga rana biti, kajti obleka je bila okervavljena zelo. Ranjenik je hotel menda kervi braniti izhod, ker je z roko tiščal na mestu, kjer je bilo središče kervavega madeža. Zdaj še le Špilkin Jožek zagleda, da na tej roki manjka palca.

„To je Jurčev Domen!“ klikne na enkrat in poklekne. „Hejo! Domen, kaj ne slišiš, hi! — Le-tá ne bo več zdrav. He Domen, pogledi me no, v obraz me pogledi! Kaj ne poznaš več starega prijatla, he buzarona!“

Vendar drugega odgovora krojač ne dobi, kakor da Domen težko zasopne. Gotovo ga ni niti poznal niti vedel.

„Zdaj se mi še le oči odpirajo“, začne Jožek zopet svoj samogovor. „Tak je bilo vendar-le res, kar so pravili — je že leto in dan tega — da je pobegnil bil od vojakov na turški meji neki in da ga ni. Šment! pa je pajdaše pripeljal nocoj to noč, da bi očeta obiskali; ahá, zato so imeli oni tolike mavhe. Sova je imel

denar. Kaj bi djal? — to je pa napek za-te, ti revež ti, da si pobral hudo sam, dobro si pa pajdašem pustil.“

Po tej elegiji ga jame zopet klicati, cukati, popravlja mu vzglavje, in brisati mu kervavi obraz. Ranjenec je jel govoriti, toda vse je bilo zmedeno in raztergano. Zdaj je preklinjal in grozil se, imenoval očeta svojega, zdaj zopet molil in Boga usmiljenja prosil.

„Ne kolni mi, ne“, vpil je krojač, „drugače mi uideš gorak iz rok v pekel, česar te Bog varuj.“

Prišel je trenotek, da se je Domnu nekaj razjasnilo, smert je morala biti blizu.

„Kje sem?“ praša s težo krojača.

„V domačih krajih si, Domen, na travniku grajskem pod lesniko.“

Oba molčita. Čepé gleda Jožek nekaj časa v obledelo lice. Potiplje roko. Merzla je bila.

„Slišiš, Domen!“ kriči zopet krojač, „nič ne mara, da boš umerl. Kaj ko bi molil — molil, pravim!“

Domen je jel res gibati z ustnicami in — umirati.

Ko se je danilo v jutru, razpovedal je Špilkin Jožek po vasi, da je Domen umerl v njegovih rokah, na očetovi zemlji. Da ga je lastni oče ubil, to je vedel samo gospod Sova.

A tudi Sova ni dolgo nosil te skrivnosti po svetu. Po Jurčevi smerti, ki one noči ni prebolel, ostal je brez prijatla. Vest ga je grizla in zgrizla, kajti nekega jutra so ga našli mertvega. Še v smerti strašen je deržal, ko so ga dobili v postelji, glavo na tleh, noge pa je imel zavite in zapletene v rjuhe in odeje. Djali so, da ga je božje vdarilo.

„Kaj menite, da so bili res Turki tisti razbojniki?“, prašam jaz starega Oralka, ko je pripoved končal.

„Kaj pa, da so bili. Če ne verjameš, pa pojdi gori v grad. Tam še zdaj tisto puško hranijo, ki jo je bil Domen prinesel, in videl boš, da je turška. In v Vedlačevem hlevu je še zdaj deska, iz gradú prinesena, v kteri od tačas turška kroglja tiči.“

Jože Jurčič.

Poslednji Orebita.

(Češki spisal J. E. Vocel, poslovenil Podgoriški.)

I.

Bil je jasen, prijeten jesenski dan 1448. leta. Ne daleč od Smedereva se je preko Donave prepeljala janičarska druščina, poskakala na ogersko obalo in naglo odjezdila po močvirji na séver. Ko je bil utihnil štropot turških hatov *) v dalečini; ko so se jezdici v modrej megli videli taki, kakor kake črne, naobražene podobe, priziblje se h kraju druga ladija, in 12 oroženih Srbov stopi na suho. Malo se pogovoré brž ti Srbje, potlej pa se razdelé na dve četi: ena je udarila jo po močvirji, ena pa ob Donavi na zapad.

Obličje poludanskega solnca se je ogledavalo v modrej Donavi, ki je z veličastno mogočnostjo valove valila po neizmernej širjavi. Ob reci po levem kraju — višem in višem, rastla je trava, čem dalje od obale, tem rodovitejše; za to travo pa vitka rozgovina, in napósled visoko trstje, ki se je raztezalo mnogo milj na daljavo in na širjavo, tjèkaj v ogerske pustine, raztezalo tako, kakor kaka hostna goščava.

„V tem-le kraju ga najdemo!“ reče vodnik četi, s ktero je dirjal po zelenej obali ob Donavi, „le-sèm ga je zjutraj prepeljal ribič; saj pred večerom ga ne bode iz tega trstja.“

„Gospod Javornić“, oglasi se nekdo med četo, „jaz pa mislim, da je bežal k reci Tamizi; tam je močvir, grmovje in otočič, — vse dobro zavetje za-nj.“

„Tem veče gorjé za-nj“, odgovori Javornić, „reke preglobokę in široke ne more prepluti, čolna pa tudi ni nikjer nobenega tam v tistih močvirnih pustinah; nič se ne bojte, ne uteče nam!“

„Nikakor, presneto da ne“, dodáde nekdo drug, „če je pa zbežal doli kam v badinsko dolino, tam ga pa kmalo zasači sablja razdraženih Janičarjev.“

„Naj le divjajo tje za njim ti prismojeni divjaci! Saj — dobodo ga ne, ker z junaško besnostjo hoté planiti na ogerske meče. Le dobro pazimo torej, zató da preiščemo vso puščavo. Alo, le razsedite! Ti, Brusnić, poveži konje in pelji tjè, kjer gré Tamiza v Donavo. Ondi se zvečer vsi snidemo zopet; zdaj pa se razidite

*) Hat — žrebec.

po goščavi; le oprezno in varno koračite skozi trstje. Če mu kteri pride na sled, ali da ga najde, naj pa precej znamenje dá s piščalko. Alo, le urno na posel!“

Dragovoljno so slušali svojega vodja vsi. Kmalo se je razšla vojniška druščina in šumeče trstje je znamenovalo, kam in kod so se razgubili Javornić in njegovi tovarši.

Solnce je užé zahajalo, ali nobena piščalka še ni pokalila mrtvaške tihote na razsežnej puščavi. Javornić je blodil po sredi rodovitega trstja in besno sékal po njem, ker ni bilo nikjer nič. Ali ko trstikov snop preseče s svojim železom, na enkrat skozi presekano vrzel njegovo oko zagleda jasno, travnato okolico. Prodiral je ondi iz gostega trstja potoček, zavijal se sredi zelenega prostora in vračal v temno, trstikovo zavetje tako, da je delal otoček kakih 20 korakov na okoli. Na otočku pa je ležal nekdo orožen, na pol skrit v gostem višu. Javornić je od nenadne sreče viknil — kar na glas.

Oroženec se zbudi iz lehkega spanja in vzdigne bledo lice, lice — oživljano od žarečega, junaškega očesa. Serbski vojščak ostro zažvižga, junak pa skoči po koncu in širok meč izdere iz nožnice. To genotje mu plašč zmekne z rame in na njegovih junaških prsih zalesketá zlat križ na dragocenej verizi. Črni lasjé so se mu vili po ramah, temne brke pa vzviševale bledost njegovega plemenitega obličja. Zavzet na prvi pogled se Javornić pomekne nazaj od junaške postave, ali naglo se ojači, čez potok šine na otoček kakor strela, z golo roko zgrabi tujčev meč in vikne: „Ujet si!“

„Nazaj, sužnik!“ zagrmi junak in s svojo krepko roko potegne meč sovražniku iz roke, tako da ga je z ostrim jeklom globoko vrézal v dlan. Javornića razburi bolečina, potegne z levico nož izza pasa ter nameri v prsi junaku, ki pa je proti njemu mahnil s širokim mečem, presekal ž njim Srbu klobuk in glavo razklal mu do čela, kar je enkrat mahnil. Vojnik ljuto zarijove in vznak pade v potok; krvava glava se mu koplje v vodi in usta mu zajezi mrtvaški hropec.

Junak bolesten izdere nož, zaboden globoko v desno ramo. Skloni se h kervavemu potoku in s kacigo zajme vode, da bi si izpral rano. Ali pri tej priči mu šum med trstjem naznani, da se sovražniki bližajo zopet. Brž vstane torej in zgine dalje v goščavo; ali med potom je iz boleče rane kri kapala mu na orumenélo trstje: puščal je sled za seboj. Toda komej se zavleče nekoliko korakov daleč v goščavo, užé divji vik začuje za seboj, vik, po kterem je precej lehko sodil, da so grozni sovražniki steknili okrvavljeno mésto. Zdaj prognanec prevlada bolest in slabost svojega telesa in začne brže umikati se. Neprenehoma se mu je kri cedila iz rane, kapala na trstje, ali ranjenec se ni nič zmenil za to. Naposled

pa, užé kakih petdeset stopinj daleč, vrne se po tistej gazi, in da bi ustavil kri, z roko čvrsto zatisne rano, potlej pa varno na stran pripogne nekoliko trstík in tiho se vleže v to zavetje.

Na-to se oglasé divji glasovi užé prav blizu, šumeče trstje pa mu naznani prihod razburjenih Srbov. Nesrečni junak se ne gane; samo en korak, le najmanjši gibljej, ali najrahlejši šum, pa bi ga bil izdal. Rudeči plašči razdivjanih vojščakov so se užé kazali skozi trstje. Prvi, divje vesel, ker je našel sled, krene na gaz, orošeno s kervjo; drugi pa z golimi noži v groznih rokah stopajo za prvim. Ko posleduji izpred oči zgine ranjencu, nameni se dalje doli v pustino. Bližnja nevarnost mu okrepča onemogle ude: krepko je k zemlji pripogibal rodovito, bohotno rastoče trstje in precej dolgo časa boril se z valovi neizmernega viša. Ali naposled mu ugasne poslednja moč: nesrečnik se zgrudi na tla. Zima mu prevzeme ude in nesvést omrači duha. Strašna tihota je bilá povsod okoli.

Nekoliko ur je ležal zdaj tukaj ranjeni junak, ležal, da sam za-se ni vedel, kajti ko ga je pičila bol in se zbudil iz dozdajnega mraka, takrat je bila noč užé kdaj razpela svoja krila. Zbudi se v tem mračnem pustinskem grobu revež — pogleda kvišku in vidi, kako se visoke rogoze (Riedgras), njihni vršički stičejo, ter branijo nebeškim zvezdam, svitlej utehi v pregloboko rako. Le časi veter pritisne med trstikove vrhove; takrat vselej šepet vstane po grozne temnej goščavi, in črni oblak se le tam pa tam pretrga, da mesec pogleda v rako; ali zopet se zgosti vselej, ter vnovič je nebo vse temno, čisto črno.

Zdaj pa zdaj zatulijo volkovje, časi zalajajo lísice. To kalí to strašno nočno tihoto. Časi pa tudi zašušti kje blizu kaka zver, ki je zapustila ležišče in teče skozi temni trstikov labirint.

„O vérni moji!“ vzdihne ranjenec, „skor gotovo boste iskali moje mrtvo telo, moj grob — oh, jaz umerjem pa tukaj, zapuščen od vsega sveta!“ Zdaj mu strašna bolečina v rani pretresne vse telo, naglo se z mrzlo roko prime za okrvavljeno ramo in ob enem dotekne križa na teskobnih prsih. Čut najblagostnejše utehe zdajci vsplamení nesrečniku v srcu. „Ne, še ne!“ vikne radosten, „nisem še ne zapuščen; Ti, Gospod nebeški, Ti me čuvaš, — Ti lehko otmeš, če je užé tudi poslednja nada ugasnila človeku!“

Potem je zlati križ vroče pritisnil na mrzle ustne, vstal sè zemlje in nekoliko korakov daleč šel v tej strašnej temi ali, na enkrat se mu odpre širok prostor, srebro-jasno svetel. Sveta vera mu ojači oslabljenega duha in svetloba nebeškega kroga navdahne z upom srce. S trstikove pustine prišedši koléha ranjenec po ravnici in gleda, kje je kaka gostoljubna koča.

Divni mesec svoje žarke lije po neizmérnej ravnini na vzhodu in na séverji; na zapadu pa se kakor jasno ogledalo sveti lice Tamizi, ki se čudno vije v Donavo.

Na to stran jo zdaj zavije prognanec, nadjaje se, da si tam v kakej ribškej koči okrepča telo, oslabljeno od same bolesti in lakote. Ali čez majhno časa zasliši štropot za seboj. Ozre se in zagleda jezdeca, ki je neznansko jezdil za njim. Nehoté segne viteževa desnica po meč: ali oslabljena roka ga ni več mogla potegniti iz nožnice.

„Tudi ti me tedaj zapuščaš — ali se me sramuješ zarad moje slabosti, tovarš poslednji?“ reče z gorkim posmehom junak. Ali jezdic ga je bil užé došel in jezdil okoli njega tako naglo, kakor divji vihar, trikrat okoli tako, bliže in bliže. Ranjeni vitez pa je navskriž z rokami stal v sredi in mirno gledal sleherno jezdičevo genotje.

II.

Da-si je vse to pozorišče popolnoma razsvetljeval mesec, vitez vendar ni mogel nikakor spoznati tega novega sovražnika, zató ne, ker kučma malo da ni na pol zakrivala mu oblíčja, drug je bil pa vès zahaljen v črn kožuh.

Ali naglo zgene z roko jezdic, začne z desnico sukati nadžak *) — s svetlim kladivom na koncu, ki je bil na enem kraji podolgovat, rtast in zavihan. To trenotje kožuh zmekne z rame in odgrne brhkega ogerskega mladenča.

„Povedi, kdo si?“ zavpije mladeneč, težki nadžak pa je ljuto vihtil krog glave.

„Ivan Hunjad, vladar ogerske kraljevine“, temno odgovorí vitez in spustí plašč s prsi.

Kákor bi strela bila zadela mladega Madžarja, tako se je stresnil in v slavnega junaka vprl oči, pa nič se ni genil. Konj pa očaran od jezdičeve omamljenosti, ko se je prestrašil mladeneč, kakor okamnjen v tla zarije kopita. Polagoma mladeneč ob sebi spusti roko, ki mu je bil omamil jo junakov odgovor. Še le čez dolgo časa ga mine mračno zavzetje. Sneme brž kučmo z glave, skoči konju s hrbta in vrže se junaku pred noge.

„Ne zameri“, spregovorí, „odpusti, gospodar in gospod moj! — Sovražnici se klatijo tod okoli — mislil sem, da si tudi ti —“

„Dragi moj sin“, vzeme vojvod besedo mladenču, „nevarnost naših dni priča tvojo ljutost; le vstani, odpuščam ti!“

Mladeneč poljubi rob Hunjadovega plašča in vstane: „Izvoli, gospod, zavsedi mojega vranca“, reče, „ni tak, kakoršni so viteški

*) nadžak — nekak bèt, ki je tudi za sekiro nekteri.

konji, ali vendar, saj je utrjen, — in čil kakor lastovica, kedar najhitrejše leti.“

„Hvaležno se poslužim tvoje žrtve“, odgovori Hunjad, — in približa se rezgetajočemu vrancu.

Z bolestnim trepetom je mladeneč gledal slavnega viteza, kako je slab in ranjen, ko je pomogel mu na konja. Tih je koračil pred vrancem, za kterega se mu je zdélo, da pozná, kako imenitnega jezdica ima na sebi, kajti na láhko in oprezno je gazil po rosnej travi. Vetrič se je igral z žoltimi lasmi mladenču, ki je zdaj pa zdaj na vzvišenega moža obrnil svoje oko, pravo ogledalo posebne ponižnosti in srčne usmiljenosti.

Tako je Hunjad užé delj nego eno celo uro jézdil po dolgej ravnoti, da je užé v temnih meglah lesketala daljna trstikova goščava. Hladen zapadni veter je jezdicu, vtopljenemu v otožen san šepetal, da je voda blizu. Vzdigne torej motno oko, pogleda skozi gosto drevje in zagleda srebro-jasno ogledalo bližnje reke.

„Kam me pelješ, mladeneč?“ popraša vladar.

„Tje, kjer uboštvo biva; k svojemu očetu v kočo starega Tornaka.“

„Ali je še daleč to?“

„Tam, gospodar, kjer se široka Tamiza gubi v temno grmovje, kjer razvrščene stojé stare vrbe, na ktere je naslonjena koča mojega očeta.“

Čez malo časa potem sta prišla do temne hraščine po levej obali ob Tamizi. Tu je zdaj kaka povodna tica, zbujena iz snu, švignila skozi rakitovje, zdaj belojasni pelikan od temne obale tje po svitlej reci plul tako, kakor snegosijajna ladjica, na enkrat pa razprostrl svoja velika krila, vzdignil se v popolnej svetlobi jasnega meseca in letel na drugo stran. Široke, črne sence vekovitih vrb so segale po vršini jasnih valov; strašno velika, užé izperéla drevesa so visela tje čez nad reko, in vitke vejčice deržala v vodo.— Tihota je vladala po temnem lesu, samo časi sta tujca korakajoča iz spanja zbudila kakega gavrana, da je sferfral po vejah in klofotal, dokler zopet tihota ni objavila, da je vnovič zaspal tič.

Na enkrat se izdaleč oglasé citre.

„Kaki glasovi so to!“ vikne glasno Hunjad.

„To so citre mojega slepega očeta“, odgovori mladeneč s sinovsko ginjenim sercem.

Zdaj milo-tožna melodija prihodnikoma prikrili na ušesa, melodija taka, kakor bi opévala in slavila slavnodejnost na veke minolih rodov; žalostno na dolgo so se oglašali globoki glasovi, kakor bi izvirali iz žalne rake davne minolosti, kakor zvuki — duhovom na krilih s pozdravom; zdaj pa zdaj se je visoki glas tako tresel, tako pel, kakor da oglaša žalno jeremijado in bridke solze, za tem so se pa tožni glasovi vrstili z divjimi akordi, ali sè zmerom urnej-

šimi in glasnejšimi tako, kakor da bi bili radi nadkrilili glas moreče toge, glas, ki krili iz temne daljine: da so se naposled vsi glasovi, dozdaj divji in besni, bučeče stopili tako, kakor štropot groznega obupa.

V tem prihodnika prideta do temnega, okoli in okoli z vrbami obrasenega kraja.

„Ali sva užé na mestu?“ povpraša jezdic.

„Gospod“, spregovorí mladeneč ranjencu in pomore mu s konja, „samo trenotek čakite zdaj tukaj-le, precej se vernem.“ Komej povė, izgubí se v temno hraščino.

Kmalo na-to se razjasni odpor med drevjem in mladeneč z gorečo plamenico v roci migne vitezu, naj gré za njim.

Nekoliko korakov — in Hunjad stopi v ribško kočo.

Sredi stanice je tlélo vrbovo poleno, zglavjek; okoli polena so bili trstikovi snopovi, kakor kaka sedala; pri zadnjem zidu v koči na koži, pogernjenej čez kup trstja je sedel pa starček, ki je na stran položil citre in precej vstal, ko je bil tujec stopil v kočo. Temne mezdre starčevih očí so se upirale v plamenico; usta so mu krile sive brke, ki so se ob brazdi po licu spüščale k dolgej, kakor sneg belej bradi.

„Janoš! ali si gosta pripeljal v stanišče nevolje?“ vpraša s temnim glasom slepi starček; „povédi, kdo naju je prišel obiskat?“

„Nek vrl junak, dragi oče; ime mu je —“

Hunjadov migljej ustavi besedo mladenču.

„Daj, zakaj si tako naglo umolknil, sin moj?“ povpraša starček radoveden.

„Ne zameri, oče, moram na pomoč najinemu gostu, ranjen je.“

Zdaj Janoš plamenico zatekne za tram v izbi, stopi k ranjenemu vitezu, sedečemu blizu ognjišča na snopéh, vzeme plašč z njegovih pleč, izmije rano, ovíje jo z nekim zeliščem, potlej pa zopet varno na láhko obveže in šine vèn.

„Ranjen, ranjen!“ šepeče sam za-se slepec, in zopet sede na kožo.

Dolga tihota nastane v izbi; časi se oglašajo žalni akordje, ki je starček vabi iz strun na svojih citrah.

„Ali ste Oger vi, Gospod?“ popraša napósled starček.

„Oger!“ odgovorí temno gost.

Zdaj Janoš stopi v kočo in dene kos črnega kruha in prerezano dinjo kraj molčečega gosta. „Ná-te, to je vse“, reče mu, „kar vam more utrpéti najino siromaštvo.“

Srčno se mu zahvali junakovo oko; v slast je Hunjad jedel skromni obrok, ker je užé dva dneva medlel brez vsakoršne hrane.

Po dolgem molčanji starček zopet spregovorí: „Tedaj greste iz turške vojske; bojevali ste pod praporjem slavnega Hunjada, kaj ne?“

Globok vzdih je bil vojvodov odgovor.

„Zakaj ste vzdihnili? — Ko bi ne znal, da je naš zmagoslavni junak v boj peljal domovine, bal bi se, da vaš vzdih poméni ogersko razvalino, pogin.“

„Ogri so na Kosovem polji zmagani.“

„Zmagani!“ vikne starček prestrašen — „in Hunjad?“

„Blodi zapuščen — preganjan!“

„Zapuščen!“ vskrikne slepec strastno razsrjen in vstane s svojega ležišča. „Hunjad, ki je tolikrat natepel poganske čete, on, zmagoslavni brambovec domovini, vzvišeni ščit kristjanstvu, solnce ogerske slave — on zapuščen?“

Ali ognjene starčeve besede prestriže tuj glas, ki se je zamolklo slišal daleč sem od reke. (Konec prihodnjič.)

Nektere čertice iz slovenskega slovstva.

(Namenjene za dr. J. Bleiweisov album.)

(Konec.)

Leto 1848 je nastopilo, ž njim se je marsiktera reč drugače preobernila, in pretreslo je skor vso Evropo, in dve najvažniši misli svoboda in narodnost ste bili kot električen tok prešinile vse ljudstva. Cesar Ferdinand I. so nam bili ustavo dali; narodi avstrijanski so se jeli prosteje gibati, slovenščini je nova zarja posijala. In zdaj še le so se nekteri predramili in zavedeli, da so sinovi slovenske matere, in pokazali s tem, da so slovensko društvo osnovali, kterega naloga je bila pripomoči, da se slovenski jezik oživi, omika, povzdigne in stopi v versto drugih izobraženih jezikov, da doseže čast in pravico, da se sčasoma vpelje v šolo in pisarnico. Mož, ki si je za to početje največe zasluge pridobil, bil je sopet dr. J. Bleiweis.

Od tega časa se je začelo slovstvo slovensko od dné do dné bolj razprostirati in na vse strani razvijati. K temu razvijanju so res veliko pripomogle slovenske igre, kakor: Županova Micka, Tat v mlinu in Dobro jutro, ki so bile v ljubljanskem gledišču s posebno pohvalo igrane; posebno ste dopadli dve poslednji, ki sta ju bila dr. J. Kleman in J. Kosmač iz českega pretolmačila. Iz tega početja se je že tačas očitno pokazalo, da se je duh slovenski oživil in vnel.

Pa zopet mi bo kdo v besedo segel in rekel: Kdo pa je takrat, ko je le edino nemški duh med ljudstvom vladal, k temu pripomogel, da so se jele čez 58 let zopet slovenske igre v ljubljanskem gledišču igrati, in zakaj ni dandanašnji, ker se je že veliko gospode obojega spola po mestih in tergih slovenskega jezika s takim veseljem poprijelo, da raje slovenski kakor nemško govoré eden z drugim, nikdar slišati v gledišču od kake slovenske igre; ker so se že pred 15 in celo pred 74 leti s takim dopadenjem in veseljem igrati slišale, tem bolj bi zdaj dopadle, ker smo se že precej domačega jezika in mnogoverstnih izrazov privadili. Menim, da bi enake veselice, če bi se od časa do časa napravile, marsikterega ščetinarja in nasprotnika našega spametovale, da bi v eno mer ne vpil: Kranjec sem od glave do pet, Slovenec pa nikakor ne!

Dragi prijatel! kar se tega vprašanja tiče, zná ti vsak iskreni rodoljub slovenske kervi brez vsega modrovanja lahko odgovoriti, da so k temu najbolj prijatli slovenščine pripomogli, med kterimi je na najviši stopnji gosp. dr. Bleiweis.

Pred vsem drugim je bilo treba skerbeti, da se slovenščina v šole in potem sčasoma v pisarnice vpelje; zato nam je bilo pred vsem drugim treba pripravnih beril slovenskih za spodnjo gimnazijo. Vredovanje tega važnega dela je bilo gosp. dr. Bleiweis-u prepuščeno, kterega se je za slovenščino vneti mož s posebnim vspehom poprijel. Preden so se pa vendar le šolske vrata slovenščini odperle, mógle so se Novice in drugi slovenski časopisi krepko poganjati.

Le pomisli dragi moj! Nemec ima nemški, Lah laški, Francoz pa francoski, in vsak drug narod svoj jezik v pisarnicah, in ker pa Slovenec nemškega jezika ne razume, torej prav, da se v pisarnicah v tistem jeziku piše, kterega slovenski kmet razume. Da bi se moglo pa v pisarnicah slovenski pisati, in da bi Slovenci svoj materni jezik, kakor se spodobi, tudi znali, bilo je treba, da se je v šole vpeljal, in ravno k temu je po Novicah tudi dr. Bleiweis skor največ pripomogel; tukaj pa ne bom vsega natanko in na drobno pravil, kar je on po Novicah na beli dan spravil, to je vsakemu rodoljubu gotovo znano, če le ni zaspan, da se je pa za slovstvo in narodnost slovensko potegoval ves čas vredništva in v prid domovine žertvoval, to se dalje tudi iz tega vidi, ker je pripomogel, da se je po Novicah toliko koristnih bukev med narod slovenski izdalo, ktere so naročniki Novic brez vsega plačila prejemali, kakor „Vinoreja“, ki jo je M. Vertovec, šent-vidški fajmošter nad Ipavo za Slovence v letu 1844 spisal, od ktere sam tako-le piše: Dragi sosedje, ipavski vinoredniki! Nate, bukvice „Vinoreja“ z imenom, vzemite jo v spomin, prebirajte jo pridno, veliko dobrega boste v nji našli, dalje pravi prečastiti fajmošter:

Ni davnej, kar sem 61. leto nastopil, kratek je čas, ki mi ga je živeti še *), in preden se k očakom na pot podam, hočem vse svoje skrivnosti, — majhine reči so namreč, na kterih je pa vendar veliko ležeče — svojim vinogradnikom razodeti, in želim, da bi bile, kolikor je moč, povsod razglašene. Z Bogom!

„Kmetijska kemija", to je, natorne postave in kemijske resnice obernjene na človeško življenje, za kmetijstvo in njegove pridelke. Spisal Mat. Vertovec leta 1847. Te bukve so, kar se kmetijstva tiče, zlatega denarja vredne, in bi se ne smele v nobeni hiši, saj viših kmetovavcev, pogreševati.— „Občna povestnica" ali tako imenovana zgodovina, ki obsega stari, srednji in novi čas. Spisala sta jo prečastita gospoda M. Vertovec in Miha Verne, teržaški prošt, ki je v 8ki na 62 polah natisnjena, in od leta 1852 do letos kakor doklada Novic izhajala. — Nauk murbe in svilode rediti in svilo pridelovati. V Ljubljani 1851. — „Umno kmetovanje in gospodarstvo", ki ga je zložil Janez Zalokar v IV delih s pristavkom. V Ljubljani 1855. — „Devica Orleanska". Spisal M. Šiller, prestavil Koseski. V Ljubljani 1848.

Te in še več drugih verlih bukev je pripravil neutrudni dr. Bleiweis večidel po Novicah na beli dan. Slava in hvala naj mu se prepeva krog in krog! — Bog nam ohrani pridnega vrednika Novic še mnogo let, in daj še več tacih marljivih mož, ki so svojemu narodu v korist, in ki se za narod tako čversto poganjajo kakor on.

J. Kosmač.

Svrha treh naranač.

(Narodna povest; v ljudskem narečji zapisana poleg Pazina v Istri.)

Povedaju, da je jena stara šla va kapici od jaja po ulje; pak pita botegara, da njoj da u kapicu od jaja ulja. Botegar reče, da nima mere za merit. Pak da mu je rekla ona stara, nedaj ti Bog vidit svrhu od treh naranač. Pa on se je na to prestrašil, je žalostan, da ča bi to moglo bit. Pak je prišla jena druga stara, pak pita: daj mi u kapicu od jaja ulja. On govori, vlih je bila ena kako ti, i me je pitala va kapicu od jaja ulja, je san rekel, da niman mere, i nisan joj tel dat; a tebi ću ga napunit, ma povej mi, ča bi to moglo bit; ač mi je rekla, nedaj ti bog vidit svrhu od treh naranač. Pak mu je rekla ta stara: To ti je rekla ona stara; ne daj ti se bog uženit, dokle ne vidiš menu od treh naranač; pak govori, ti ćeš jih vidit. Hodi va onu velu goru, ćeš najt enu velu polaču, hodi na oni veli portun, kade su železne vrata vse rjave,

zemi špeha i žaife, i metlu i metlicu i kruha i češalj. Vrata pomaži špehon, škale pomaži žaifon, kruh hiti mačkan i brekon zad vrat; onim ženskan, ke su u kući jin daj metlu i metlicu i češalj. Onde ćeš najt tri narance, pa jih zemi. Pak tako je storil, zel je vse sobom, i šal je tamo, i našal je, kako mu je stara rekla, i storil je kako mu je govorila, i šal je va jednu kamaru, onde je bila jena stara i jeni stari nutre, je zagledal na ormare tri naranče, jeh je zel, je šal tja. Ta stara mu govori: zemi jih, zemi, pak biži, nijednu ne glej, dok ti nebude do velike potribe. Pa vrišči ta stara: vile raztrzajte ga! One reku: ne, zač nam je dal metlu i češalj i metlicu. Ona vapije: breki primite ga! Ne, zač nan je kruha dal. Mačke zgrebite ga. Ne, zač nam je dal kruha. Škale, hitite ga! Ne, zač nas je žaifon pomazal. Vrata, držte ga! Ne, zač nas je špehon pomazal. I tako je pobegnil. Pak on je šel dugo dugo puta, je se zmislil na naranče, pak si je jednu odprl, pak je našal nutre jenu lipu divojčicu; pak ga je pitala, daj mi pit. On je rekal, da nima nič mokrega nikder. Pak je rekla, ću umrit, i vale je umrla. I opet je šal dugo, dugo pota, pak govori san sobon, ja ću i tu drugu naranču odpret, pak ju je odprl. Pak je našal opet jednu divojčicu, pak mu govori, imaš ča pit. On govori, niman nič. Pak govori, ja ću ti umrit, i vale je umrla. Pak govori san sobon, tu istu ne odpren, dokler do vode ne priden. Kade pak je šal dugo dugo, je prišal pole jedan kal, pak ju je odprl i tu naranču, pak je našal nutre divojku još lipšu, nego su one druge bile. Pak govori, imaš ča pit. On govori, imam, ću ti dat, pak ju je napil; a ona je bila gola i naga. A bilo je jedno drivo nad kal. Pak ju je stavil na to drivu, i je rekel: budi tu, gren ja va grad, ću ti kupit robu, pak potle ćemo pojt naprvo, ja ću se zate uženit. I on je šal tja. Pak je prišla neke stare hći po vodo, pa ko je nalevala vodu i gledala va vodu i zapazi divojačk obraz va vodi, pak si govori: ja tako lipa ću mojoj materi vodu nosit, i hitila je golidu va vodu, pak je šla doma, pak govori materi: vi, majo! mislite, da ću ja tako lipa vodu nosit. Pak gre druga sestra, da ča se ti toliko štimaš, da si tolika lipa, gren ja. Pak i ona je šteše tako videla, da je lipa, i si govori: ima pravo moja sestra, da ćemo mi tako lipe vodu nosit; i ona je hitila golidu va vodu, i je šla tja. Pa govori doma: majo! ima pravo moja sestra. Mlaja sestra jim se je počela rugat, da se one hvalu, da so toliko lipe, da sada gre ona. Pak je šla ta naj mlaja sestra. Pak i ona tako vidi, ter si govori: imaju pravo moje sestre; neka hodi sama mat po vodu; da ćemo joj mi tako lipe vodu nosit. Pak je pustila golidu na vodi, i je šla doma, pak govori materi si: majo! imaju pravo sestre, da smo sve taka lipe, pak ćemo vam vodu nosit? Pak je šla stara mat sama po vodu. Pak je i ona videla lipi divojački obraz va vodi, pak si je

mislila, ja nisan tako lipa, ja tako stara. Pak se je vse okolo sebe obraćala, ter je zagledala onu lipu divojčicu na drivu, pak si govori: moje neme hćere su mislile, da su one tu tako lipe, pak to je ta divojčica tu. Pak je pita, da ča onde dela gola. Ona jej je vse povedala, da čeka jednoga mladića, da ji je po robu šal; da će joj ona robu donesti, da neka gre ž njon doma, da ima od svojih hćer jako lipe robe, da će je obuć, pak da će ju nazad onde popeljat. Pak je šla. Ko pride ž njon doma, jej je stavila va vsako ramen jedan cvečić i na vrh glave jednega. Pak se je prevrgla ta lipa divojčica na jenu ticu, i je zletela tja. Pak ta stara je zela svoju stareju hćer, ju je sukla, pak ju je stavila na ono drivo, da neka onde čeka, dokle ta mladić pride. Ta mladić pride i prinese lipu robu i govori: tužni ja! ma si sada grja, nego si prvo bila. Pa govori: ki nebi tu očrnel i ogrdel tu nad vodon i na suncu toliko vrimena sidit. Pak oni put je .štešo obukal, i je peljal na svoju domu. Onde su se oženili, su napravili velik pir. Su pekli pečenju, pak je prišla neka tica va kuhinju, pak govori temu gobcu, ki je pekal pečenju: Gobac, lipi gobac, bog daj, da biš ti gobac zaspal, da bi ti pečenja zgorela, da je ne bi stare strige hči jila. Pak govori ta gobac: uš tja, uš tja, če mi totu prorokuješ. I tica je zletela tja, ter je zopeta prišla, pa govori: lipi gobac, lipi gobac, bog daj, da biš zaspal, da bi ti pečenja zgorela, da nebi je stare strige hči jila. Ta kuhar je šal k gospodaru, i mu povidal, da ta je bila već dvakrat neka tica, i da mu prorokuje, da bi mi pečenja zgorela, da nebi stare strige hći jila, da je misli ubit. Gospodar mu govori: da kada bude prišla, neka ne hiti vanju iz pukše, nego neka ga zove, da će on malo vidit, kakova je ta tica. Ko kuhar gre va kuhinju, pride ona tica tretji put, i mu opeta tako govori: gospodaru! sada je ona tica opet prišla. Gospodar je tekal vale vun, pa govori hlapcu, da neka ju uhiti; pak se ni dala hlapcu uhititi. Pa je šal gospodar, da će ju uhititi, pak mu je šla vale sama na ruku; pak ju nosi veselo na stol i ju pokaže gospodi. Ta njegova nevesta govori: hiti to tja, meni se vidi, da to smerdi. On govori, da neće nikakor, da tica njega jako piaža. I vsa gospoda je bila jako vesela; nego samo ta nevesta ni. On ju vse na stolu gladi, pak jej je našal na jednom krilcu jedan cvek, i je ga znel, i govori: brižno blago, kako je bilo mučno, ki zna, ki je to storil. Ta nevesta govori, da neka to tja pusti, da njoj to strašno smrdi. On ju pa vse još gladi i najde va drugin krilcu drugi cvek, pak joj je i njega znel. Pak opet govori: brižno blago. Ona mu govori: hiti to tja, to mi smrdi za umreti. A on još je gladi na stole, pak je opet našal na glavi tretji cvek, pak govori: brižno blago! još je tu jedan cvek, pak jej je je znel i ta cvek. Pak oni put se je ta tica prevrgla na onu divjačicu, kaj je i prvo bila. On se je enkrat vas razveselil, pak je rekal: To si

ti ona, ka si mi čekala onde pole kala. Ona je rekla: san, pak me je te tvoje neveste stara mati zela, i mi je stavila va vsako ramen jedan cvek i va glavu jednega, i ja san se na ticu prevrgla. Pak oni put su tu istu sukli, tu nevestu, a ovu istu su obukli, pak onu istu su peljali na plac, ter su ju na place zgoreli. A ta oženja se je za tu istu uženil, pokle su storili veći pir neg je bil prvo, da je bilo veselje; a meni nisu dali ni jesti ni piti.

Zap. J. Volčić.

Nektere pripovedke o slovenskem Pavlihu.

(Zapisal na Dolenskem F. Č. Peščenikar.)

I.

Kako je Pavliha kukca prodal.

Pavliha je bil edini sin svoje matere. Neizrečeno ga je rada imela, da-si jej je dal veliko opraviti. Stanovala sta skupaj sama v majhni, a lastni hišici. Kedar je šla mati iz dóma, takrat je pustila Pavliha vselej samega brez varha domá; zanašala se je na sinovo ubogljivost. Pavlihu namreč se mora po vsej pravici priznati, da je kaj rad ubogal; kar mu je bilo zapovedano, na tanko je vse tako storil, le za las ne drugače. Kedar je pa po svoji glavi ravnati moral, takrat je skuhal pravo Pavlihovo.

Nekega dné je bil Pavliha sam domá. Mati mu je gredé od hiše zeló priporočevala, da nikakor ne sme po hiši stikati, kakor je navajen. Zlasti pa mu je hudo zapovedala, da se mora peči ogibati; kajti kukec, strašna, huda žival sedi v peči v nekem loncu pod pepelom. Mati mu je bila zažugala, da mu bode kukec pri tej priči oči izkopal, ako le v peč pogleda. Pavliha je zvesto obljubil, da bode ubogal ter še iz hiše ne pojde, temveč bode vedno lepo za pečjó sedel.

Kaj pa je bil ta kukec? Poln pisker terdih tolarjev lepo s pepelom zakritih. Mati jih je pred Pavlihom skrivala; vedela je že zakaj. Poznala je namreč Pavlihovo navado, da rad stika po hiši, kedar je sam domá. Bala se je tedaj za tolarje, ker Bog vé kaj bi bil Pavliha ž njimi počel, da bi jih bil dobil. V peči so se jej denarji najbolj varni zdeli, torej jih je spravila tukaj, sinu pa je rekla, da kukec notri sedi, ki mu bode oči izkopal, ako v peč pogleda. S tem je mislila, da bode najlože skrila tolarje Pavlihu.

Komaj odide mati od doma, primaha jo neki Ribničan z veliko krošnjo loncev v vas. Po ulicah kričé je ponujal svojo súho robo. Ali nihče se ni oglasiti hotel, da bi kaj kupil. Le otroci so

prežali v njega, da bi ga bili kmalo z očmi pobodli. Tudi Pavlihu se je zdelo, da se nekaj nenavadnega na ulicah godi; zeló ga je mikalo, da bi šel pogledat, a spominjal se je, kaj je materi obljubil. Ostal je torej doma, če prav se mu je zdelo, da sliši kukca v peči gerčati. Straha se je tresel, ko šiba na vodi in tuhtal je, kako bi kukca od hiše spravil.

Ribničan videvši, da na ulicah ničesar ne proda, jame po hišah svoje blago ponujati. Začel je pri tisti hiši, v kteri je Pavliha za pečjó trepetal. Stopivši v vežo je zakričal: „Bode li kaj kupčije?“ — „Oče, nič, nič“, oglasi se Pavliha izza peči, „ni mater doma! Enega kukca pa vam prodam, če je vas volja; prav cenó ga dam.“

„I zakaj pa ne? Pokaži mi ga, bodem vsaj videl, kakšen je vendar ta kukec“, pravi Ribničan odpiraje vrata. „No, fantek, kje pa imaš kukca?“

Jaz ga vam ne pokažem; sami si ga poiščite, če ga hočete videti. V peči poglédite, v nekem loncu čepi. Jaz se še pred peč bojim, ker kukec je huda žival“, pripoveduje Pavliha Ribničanu.

Ta odloži krošnjo in gre v peč gledat. Nazaj prišedši reče: „Videl sem ga že; res je huda žival, kmalo bi mi bila pošast nos odgriznila. Vendar ga pa kupim, da ga bodem imel domá mesto psa priklenjenega. Veš kaj, fantíček, da ne bodeva nič glihala, vso to krošnjo loncev ti dam; saj bode za-te še bolje, ker te bodem kukca rešil, kajti zdaj zdaj bode peč prekopala pošast, ker te samega tu čuti, potlej pa gorjé tebi tukaj. No, imaš dosti toliko za-nj?“

„Oh oće, kako ste dobri! Le hitro kukca iz peči spravite ter bežite ž njim. Mati bodo vendar tako veseli, ker sem kukca tako bogato spečal. Brez skerbi bodejo sedaj žgance kuhali“, reče Pavliha.

Ribničan reši ga kmalo kukca in jo pobere urno naprej. Vesel je bil, da je svojo robo tako hitro, in kar še bolj, tako drago prodal. Pavliha si je pa sedaj oddahnil; več se mu ni bilo kukca bati. Samega veselja ni vedel, kaj bi počel. Mislil si je že, kako bode mati vesela, zvedevši, kako drago je Pavliha kukca prodal, ter tako rešil hišo hude živali. Da bi mati precej, stopivši že čez prag videla lonce, sklenil je Pavliha neko prav Pavlihovo. Prevertal je vsako posodo na dnu ter je nabral vse sklede in piskre na verv, potem jo je pa napeljal čez vežo od ene stene do druge. Sam pa je sedel na ognjišče, da bi mati pri ti priči videla, da se ji ni treba več kukca bati; saj se ga še Pavliha ne boji, zato sedí pred pečjó. Precej časa je sedel tako, a matere ni mogel učakati. Srečna kupčija ga je tako na sercu pekla, da bi jo bil gotovo po telegrafu materi naznanil. Ker pa tega takrat ni bilo mogoče, pustil je lonce in hišo, ter je letel, kar je največ mogel, da bi matere

našel. Dobivši je, ni mogel tako hitro svoje sreče povedati, kakor bi bil rad.

Jecljaje je materi pripovedoval, da bodo zanaprej brez skerbi v peč segali, ker kukca ni več, da ga je kaj bogato prodal in dobil za-nj več loncev, kakor jih cela vas premore. Da mati te novice ni bila nič kaj vesela, to se pač lahko vé. „Lepo si mi naredil“, rekla mu je, „za kup čepin si doto dal. Dve sto srebernih tolarjev si dal Ribničanu unesti. Zdaj ga pa išči, če veš kod; Bog vé, kdo je bil, in kje je že! Od ranjkih mater, Bog jim daj večni mir in pokoj, sem te tolarje dobila, ko so še fantje cele fare po meni gledali. Hranila sem jih do sedaj za té, da bi kaj dote imel, ali ti si jih —“, več ni mogla dalje govoriti; solze ji zalijó oči, da je komaj videla pred-se.

Šla sta naravnost domú. Bližaje se dómu, so materi solze že nekoliko usahnevale, a vnovič se jej s curkom polijó po obrazu, ko zagleda, kako je Pavliha vso posodo spridil. Mislila je pred, da bode za lonce vsaj nekaj sopet nazaj dobila, prodavši je sosedam. Sedaj ni vedela besedí, da bi sina dostojno oštela. Tri dni je nek za tolarje, brez prenehanja jokala. Pavliha pa ni rekel ne bev, ne mev; nedolžno, kakor da bi ne bil ničesar naredil, je gledal mater ter je morda, milovaje jo v sercu, štel njene solze, kterih je bilo veliko več, ko tolarjev. Da ne bode nič dote imel, moral je Pavliha potem večkrat slišati od matere.

Nesrečna ženitba.

(Isterska.)

Druge su se poženile, kada san i ja,
Druge matere zikve taču, a ja nimam ča.
Prognan budi moj mužina, ki mi ne valja.
Zagrnila bele krilca, gre od njega tja
Ter doteče k miloj majki doma nazada.
Draga majko, mila majko! evo san ti ja.
Mila hćerko, draga hćerko! joh ča ću ti ja!
Letne danke delevali, brez govorjenja,
Zimske noći noćevali, brez obrnenja,
Mila hćerko, draga hćerko, hod' od mene tja,
Kad' si v lete delevala, hod' i zimovat. Zap. J. Volčić.

Besednik.

Slovanska beseda. Pesmi za veselice, zložil J. Fleischmann, založil J. Giontini v Ljubljani. — Znani g. skladavec v Ljubljani je zakrožil radopevnim Slovencem že marsiktero prav prijetno pesmico, n. pr. mične slovenske zdravice, šolarske pesmi itd., izmed kterih so se nektere ljudstvu berž prikupile, da je še vedno rado prepeva; gotovo bodo z veseljem segli tudi po pričujoči nabiri, ki obsega v treh zvezkih 22 novih pesem, eno- čveteroglasno ali za zbor postavljenih. Nektere pesme so zložene v pravem národnem duhu in spadajo med najboljše izdelke tega skladavca, ki se bodo, kakor gre upati, v kratkem vdomačile med Slovenci; manj ali le malovredne so pa med njimi nektere po besedi, ki je na več mestih tako neolikana in napečna, da je nam žal za lepi napev, ki jo spremlja. Marsikaj bi se bilo lahko dalo pred natisom popraviti, ako g. skladavcu izmed obilice slovenskih pesem, kar se tiče besed, nobena ni bila po všeči; vendar druga je: pesme skladati in spet druga: pesme zlagati; oboje v prelepem soglasji se nahaja le pri národnih pevcih in pri nekterih posebno obdarjenih pesnikih. — Vnanja oprava je prav ročna in dosti lična, cena vsacega zvezka 40 nkr. tudi ni visoka.

Darek pridni mladosti podelil A. Praprotnik, založil R. Milic v Ljubljani. Tretji zvezek. — Marljivi slovenski pisatelj g. A. Praprotnik, učitelj in vrednik „uč. Tovarša" v Ljubljani, razveselil je slovensko šolsko mladino s 3. zvezkom svojega „Darka", ki se je po pervih dveh bukvićah povsod močno prikupil. Kakor perva dva obsega tudi pričujoči zvezek lepo versto pripovednih in naravno-podučnih stvari za otroško mladost. Tega lepega delca, ki šteje 136 strani v 16ki, ne priporoča samo zelo mikavni obseg in lična vnanja podoba, ampak tudi prav primerne podobice, ki so posameznim sestavkom dodane; priporočamo ga torej živó vsem šolskim predstojnikom in prijateljem mile mladine za šolska darila. Vsak zvezek, lično za darila vezan, velja 40 kr., vsi trije skup pa 1 gld.

* Letnika ljubljanske gimnazije in ljubljanske realke sta nas razveselila tudi letos z dvema prav lepima sestavkoma v slovenskem jeziku. Pervi nam je med drugimi rečmi prinesel spis: „Vzajemnost slovenskega z druzimi sorodnimi jeziki", ki ga je večidel nemški spisal g. prof. Petruzzi, slovenski predelal in nekoliko pomnožil ranjki prof. Metelko, iz Metelkove zapuščine na znanje dal pa g. prof. J. Marn; našteva se v njem mnogo besedi, ki so se iz tujščine vrinile v naš jezik, ali so si jih drugi

narodi izposodili od Slovencev; v letniku realkinem pa se nahaja prelepi popis „Ribniške doline“ od marljivega g. prof. A. Lesarja. Ta natančni in kaj mikavni popis se najde s pridjanim zemljovidom tudi v posebni knjižici tiskan po 50 nkr. pri g. pisatelju in pri vseh ljubl. bukvarjih.

* „Torbica“, ki jo je spisovala slovenska in hrovaška mladina, bode jenjala izhajati; namesto nje namerja g. Ljud. Tomšič, slušatelj učiteljišča v Zagrebu osnovati nov slovensk časnik pod naslovom „Jugovič“, ki bode v posameznih večih ali manjših vezkih v Zagrebu izhajal; cena posameznih vezkov ne bode segala čez 50 nkr. — Rokopisi in naročila naj se pošljejo v Zagreb pod izdateljevim imenom.

Skakalnica.

ni,	za-	ri	set	sta-	biš,	kot	sto.
vo-	dvaj-	O-	do-	menj,	od	greš;	do-
In	kli-	di	mej	det'	ni	go-	veš,
kor	Go-	daš,	kor	so-	kot	ma	Ne
de-	ni:	I-	menj,	več,	vi-	Pa	to-
maš;	ka-	ka-	Po-	več,	ka-	vdaj	pri
ši-	ne	to,	kor	ji	vi-	vo	ja-
Več	i-	dru-	nu,	je	haj	svo-	se

Drag. Šauperl.

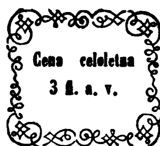
Poprava. Na koncu sestavka „Bi“ je po pomoti izostalo g. pisateljevo ime: „P. Ladislav“. Naj se s tem blagovoljno popravi.

Listnica.

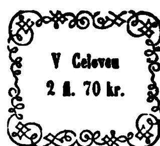
G. A. Ž. Pride prihodnjič na versto; hvala. — G. F. Č. Prosimo večkrat kaj. — G. A. J. Učenci gimn. in realnih šol, če se jih več vkup oglasí in denar naravnost v Leoncvo tiskarnico pošljejo, môrejo „Živalstvo“ po 60, „Rastlinstvo“ pa po 50 nkr. dobiti.

Vredaje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 10. V Celovcu 1. oktobra 1864. X. zv.

Aforizmi.

(Zložila Lujza Pesjak-ova.)

aj je ljubezen?
Na morje pojd', na hrib, u log,
In tam uprašaj: kaj je Bog; —
In kaj življenje je, naj dopové
Življenja polno, lastno ti srcé.

Ko velik vrt je naša zemlja,
Cvetice se povsod razspó;
Vrtnarja večnega čutimo —
Zazrlo ga ne bo okó.

Kedar prebiral boš pesmico milo,
Le misli, da vidiš tud' božji oltar;
Se pevec odkriva s prečistim čutilom,
Kar človek neverni ne vgane nikdar.

Razbórne v'jolce lepi cvet
Še cvetje lepše za se vleče;
Takó je radost naših dni
Začetek le prihodnje sreče.

Ko večni Bog ustvaril
Človeku je srcé,
Ustvarjena sta bila —
Tud sreča in gorjé.

S sólzami trta si cvetje rosí,
Al grozdiče zrelo veselje budí;
Pesmi najlepše trpljenje složí,
In svet to popeva, kar solza rodí.

Za zemljo ljubezen nosila je križ,
Pa zemlja je križala jo;
Zatorej ljubezen na zemlji še zdaj
Trpeča in križana je.

Žalostna vernitev.

(Pripovedka iz turških bojev.)

Bilo je leta 1475. proti koncu kimovca. Jesen je bila nenavadno lepa in rodovitna.

Po krasnih gričih ponkviške fare na Štajerskem se razlega veselo petje, ker ravno je čas tergatvi, in vsi se veselé sladkega grozdja, kojega jim je tersje tako obilo rodilo.

Pa vse svetno veselje je minljivo; tudi Ponkvičanje se niso dolgo radovali svoje sreče. Kakor strela iz jasnega neba dojde strašna novica, da so Turci zopet v slovensko deželo priderli, in da se, prekoračivši Kranjsko, skoz Koroško bližajo štajerski deželi. Že štirikrat so prihruli ti okrutni sovražniki kerščanstva v naše slovenske dežele, ter so tu divjali kakor besna žival. Cerkve so ropali, morili duhovne, može in žene v strašno sužnost odpeljavali. Kamor so prišli, povsod so oskrunjevali žene in device, slabe starčke in otročiče pa so neusmiljeno pobijali. Ni strehe ne kraja, kjer bi bili varni ostali pred grozovitim sovražnikom.

Upali so Slovenci, da bode saj enkrat konec tem grozovitim napadom turškim, pa vkanili so se. 25. kimovca leta 1475 so Turci zopet priderli z 9000 pešci in 18000 konjiki nenadoma skozi nezavarjeno sotesko Kokerško v Koroško.

Najprej prilomastijo do Kaple, potem prebredó Dravo in se obernejo proti Celovcu in dalje deloma proti Tergu, deloma proti Gospejsveti do Št. Vidą, deloma proti Velkovcu in Labodu.

Razkropljene čete se zopet združijo ter odidejo s svojimi jetniki mimo Celovca. Zdaj planejo posadniki iz mesta, pa na polji med mestom in Glano je primejo Turci, ter je odbijejo nazaj v mesto. Blizo 100 kristjanov je v tej bitvi smert storilo.

Potem se obernejo Turci proti Vetrinju in peljejo jetnike čez Dravo. Pri Pliberku se vtaborivši morijo in požigajo po celi junski dolini.

Ta strašna novica se je razlegnila po vsej slovenski deželi, in došla tudi do Ponkve. Vse je osupnila, vendar nobenega bolj, kakor Kovačevega Franceta in Lipovšekovo Reziko. Dolgo sta se že ljubila, in zdaj le čakata veselega predpusta, da bi si pred oltarjem v večno zvezo roke podala. Pa gotovo ni bilo lepšega para od tega. France, čverst slovenski korenjak, je bil nar jakši fant v celi fari, in Rezika, nježna slovenska deklica, prekosila je s svojo lepoto deklice cele okolice.

Kmalo dojde poziv od gosposke, da morajo iti vsi fantje nesrečne domovine branit. Tudi France mora iti, da-si tudi je po smerti svojega očeta, edini varh stari materi.

Pod košato lipo pred cerkvijo se zbirajo fantje, zbirajo se pa tudi vsi drugi vaščani, da bi se tu poslovili. Plakajoče matere objemajo ljubljene sinove, žalostni očetje podajajo sinom roke, in sem ter tje se vidijo fantje, ki tužne svoje deklice tolažijo, obetaje jim, da se kmalo spet vernejo.

Zdaj stopi častitljivi starček, župnik ponkviški, med nje, da tolaži žalostne sorodnike, ter ohrabri fante. Ginjenega glasa je ogovarja:

„Kaj žalujete, drage matere in očetje! saj je reč, za ktero se bodo vaši sinovi bojevali, sveta in če jih tudi smertna osoda zadene, saj bodo za svojo vero in za dom umerli. — Vi pa fantje bodite pogumni. Pokažite okrutnemu neverniku, da v slovenskih persih junaška serca bijejo. Vedno naj bodo vaše geslo „za Boga in za domovino“.

Ko bi trenil, padejo vsi na kolena. Častitljivi mašnik povzdigne oči proti nebu, in solzica se mu zasveti v očéh, ko blagoslovi odhajajoče fante.

Še enkrat se objamejo, vsi zakličejo pogumno „za Boga in domovino“, ter odidejo proti savinski dolini, da bi se združili tam z drugimi keršanskimi četami.

Med tem so Turci gredé mimo Pliberka stopili na štajersko zemljo, in premagali pri Slov. Gradcu oskerbnika Havcingarja, ki se jim je hrabro in pogumno, pa vendar brez vspeha nasproti postavil.

Tukaj so taborili in prenočili, potem pa se v dva oddelka razcepili.

Ena truma Turkov se verne čez Vitanje in Konjice, kjer so v farovžu obedovali, v daljno domovino; druga veča truma pa se napoti čez Velenje, Šalek, Šoštanj, ter dojde s 8000 jetniki do Celja.

Tu se vname 2. vinotoka boj. Kakor besni planejo slovenski junaki nad Turke. Pa preveliko je bilo Turkov; in če so jih tudi kristjanje dovolj pobili, vendar jih je bilo dosti, ki so berž padle nadomestili.

France se je bojeval kakor oroslan; le naprej in naprej je silil, pobijaje pesjanske sovražnike. Pa na enkrat ga zadene turška sablja, in globoko ranjen zgrudi se na tla.

Zastonj so se trudili kristjanje, zmiraj bolj so pešali, in Turci so jih nekaj pobili, nekaj vjeli. Le malo malo se jih je utegnilo strašni osodi. Tudi Franceta, če tudi hudo ranjenega, so Turci, ker je bil mlad in čverst, seboj vlekli, in z velikim plenom se vernejo ropaje in požigaje na Št. Jur, kjer so prenočili, na Šmarje, Podčetertek, Bizelsko in Hrovaško v daljno Turčijo.

Ponkvičanje so se s svojo živino in blagom poskrili v gore; pa Turci niso došli za njimi, ker jim je bil kraj preveč iz poti; zvedevši, da so Turci že vso okolico zapustili, vernejo se zopet na svoj dom. Željno pričakujejo svojih fantov.

Kako zdihuje Rezika po Francetu! Neznane bolečine jej presunjajo serce, kedar pomisli, da so ga Turci znabiti pobili, ali ga celo v strašno sužnost odpeljali.

Dva dneva preideta, in ko tretjokrat po tej kervavi bitki solnce izza gor prisveti, bližata se vasi dva mladenča, ki sta edina ostala od verle čete, ktera je bila pred tednom vas zapustila. Bila sta Pečnikov Tone in Idolšekov Jaka. Strah vse prešine, ko nju samih zagledajo; vsi jima hité nasproti, prašaje jih, kje so drugi njih pajdaši.

Žalostno odgovorita fanta: „Ne bo jih več, ker pobili so jih Turci, ali pa v robstvo odpeljali“.

Strašen jok se vname zdaj. Matere vijó z rokami, marsikteremu očetu se vlije britka solza po resnem obrazu, sestre objokujejo brate, znanci žalujejo po znancih.

Ko zasliši Rezika strašno novico, zgrudi se kot mertva na tla. Ko se zopet zavé, hiti fanta prosit, naj ji povesta, kar vesta o osodi Francetovi.

Jaka, ki je bil v bitki blizo Franceta, ta jej pové, da ga je vidil sicer hudo ranjenega pasti, da pa ne vé, je li umerl ali ne.

Ko pa pozneje zvedó, da ga ni bilo med mertvimi na bojišči, niso več dvomili, da so ga Turci sužnja seboj odpeljali.

Britko žaluje Rezika. Nikdar ni več vesela, le zmiraj misli na nesrečno osodo Francetovo.

Zima se približuje, listje se osiplje z drevja, pa tudi rudečica gine z njenih lic. Zopet se verne vesela pomlad, zopet začnó cvetlice cveteti, pa rožic na njeno lice ni več nazaj. Zmiraj bolj medlí, in ko jesenski mraz zadnjo poljsko cvetlico zamori, tudi ona, najžlahtnejša rožica, s svojimi sestricami zapusti svet.

Franceta pripeljejo po strašni poti z mnogimi drugimi tovarši v Bosno. Želel si je, da bi saj umerl, pa njegova mladost je zacelila smertno rano, in kmalo je zopet ozdravel.

Ker je bil lepe in čverste postave, izbere si ga neki mogočni paša za roba, ter ga odpelje na svoj veliki grad. Dosti je našel tu France nesrečnih pajdašev, ktere so kakor njega neusmiljeni Turci iz njih domačije seboj privlekli.

Strašno so tu ravnali s keršanskimi robi. Huje od živine so morali delati, in nečloveški čuvaji so čuvali nad njimi. Gorjé mu, kdor je obnemagal; zdramil ga je čuvarjev bič ali pa smerdljiva temna ječa. Hrana jim je bila le pičla in slaba; čez noč pa so je vklepali v težke železne verige.

Pa bolj ko telesne bolečine, mučila je nesrečnega Franceta žalost in hrepenenje po očetnjavi, po stari mamici in ljubljeni deklici.

V strašnih stiskah mu je preteklo leto, in ni mu bilo drugega odrešenja upati ko smerti.

Pa osoda mu je bila drugače namenila.

Ko nekega dne paše ni bilo domá, vname se v njegovem gradu ogenj. Vsi planejo iz grada ter omamljeni stermé v strašni požar, saj gasiti ni bilo moč. Že gorí streha in skoz okna šviga divji plamen, kar se zasliši iz zgornjega nadstropja ženski glas pomoči prositi, in pri oknu se prikaže krasna mlada žena z otročičem v naročji. Bila je mlada soproga paševa, Zaida, ktero je paša čez vse ljubil. Pa nobeden izmed Turčinov si ne upa svojej gospej pomagati. Klaverni so stali, boječi se strašnega ognja.

Kar nenadoma skoči France iz trume gledavcev, ter plane, če mu tudi strašna vročina nasproti puhtí, pogumno v zgornje nadstropje. Vzdigne obupno ženo, ter jo nese z otročičem vred čez plamteče stopnice. Ravno o pravem času je prišla pomoč; komaj je France čez prag stopil, vdere se celo poslopje.

Z začudenjem ga gledajo Turci, vendar mu tudi zavidajo, ker vedó, kako hvaležen mu bode paša.

Drugi dan prijezdi paša proti domu. Že od daleč zagleda namesto svitlega svojega grada černe podertine. Pa kaj mu je mar za grad, saj ima še gradov in blaga dovelj, le edina misel ga strašno plaši, da se je znabiti preljubljeni soprugi ali malemu detetu kaj pripetilo.

Dirja proti domu, in ko zagleda svoje služabnike, zakliče: „Kje je Zaida, kje je moja soproga“.

Veselja mu serce zatriplje, ko mu povedó, da mu je soproga zdrava. K njej hiti v šotor, kterega so za-njo razpeli, strastno jo objame ter poljubuje milo dete.

Zdaj mu povó Zaida, kako ji je smert protila, in da bi bila gotovo zgubljena, ko bi je ne bil neki keršanski rob rešil.

Paša pozove Franceta k sebi, preserčno se mu zahvaljuje, ter mu prigovarja, naj prestopi k izlamu, obetaje mu bogastva in visoke časti. Pa vse to ne more premamiti slovenskega junaka, ker le za dom mu serce gori, in le tje ga vleče, kjer ga ljubeča mati tako željno pričakuje, in kjer se mila deklica po njem plaka. Poprosi torej paša, naj mu dovoli, če se mu hoče milostivega skazati, da se poverne med svoje rojake, v predrago svojo slovensko domovino.

Ljubeznjivo mu podá roko ter reče: Najdraži biser mojega življenja, ljubljeno soprugo in milo dete si mi ohranil, ne morem ti prošnje odreči. Bodi prost in verni se v svojo domovino. Da bodo pa tvoji rojaki znali, da pozna tudi Turčin hvaležnost, vzemi ta zaklad, ter raduj se ga v domovini.“

To izrekši mu podá veliko mošnjo polno rumenih cekinov.

Kdo bi mogel opisati veselje Francetovo, ko stopi iz šotora. Vsa druga se mu zdi narava, vse je lepše in prijazniše; saj ni več reven suženj, ampak zopet vživa zlate prostosti.

Ne obotavlja se dolgo, ker ne miruje mu po domu hrepeneče serce, in kmalo odrine od kraja, kjer je preživil toliko britkih ur.

Kar le more hiti, da bi kmalo dosegel svoj dom. Zmir le misli, kako se bodo vsi veselili, in kako bode on s svojim bogastvom vse osrečil.

Veselja mu serce poskakuje, ko pervič stopi na slovensko zemljo med brate Slovence.

Deset dni je že hodil, ko zagleda z malega griča domačo vas. Ravno so zadnji žarki zahajajočega solnca obsevali stolp farne cerkve in verhunce gričev, da so se svetili v čarobni luči. Vsa narava počiva, vse je bilo mirno. Hitrejše mu začne serce utripati, ginjen pade na kolena ter hvali Boga, da ga je rešil strašnega robstva.

Pa čuj! kar na enkrat se razlegne po okolici milotužnó petje zvonov, naznanjevaje, da se je zopet nekdo preselil v večni mir. Neznan strah prešine Francetu serce. Morebiti stari materi, ali ljubljeni deklici zvonovi tužno pesem pojó.

Kviško skoči, ter dirja proti vasi, kjer ravno stari grobar koplje jamo, zadnje prebivališče človeško.

Naglo stopi k njemu ter ga popraša: „Oče! komu zvoné zvonovi in komu pripravljate zadnje počivališče?“

Resno ga pogleda starček, pa ni ga spoznal; močno je bilo Francetu strašno suženjstvo cveteča lica spremenilo, in žalostno reče: „O tujec! da bi bil poznal deklico, ki bode v tej temni jami počivala, gotovo bi te britke solze polile. Ni bilo lepše in pridnejše v celi okolici od nje. Pa nesrečna ljubezen je zalo cvetlico prerano umorila.“

Ne praša France dalje, saj reklo mu je serce, kdo je ta deklica. Teče v vas, da bi vidil saj še mertvo truplo deklice, ki jo je tako iskreno ljubil.

Zdaj še le je spoznal grobar, kdo je neznani tujec, in globoko zdihne: „Revni France! žalostna ti je vernitev.“

Čudé se so gledali vaščani neznanega tujca, ki je dirjal skoz vas, pa France se ne zmeni za to.

Zdaj je pred Lipovšekovo hišo; iz oken se vidi berleča luč. Stopi va-njo, in tu leži na mertvaškem odru truplo nesrečne deklice. Niso mogle ne seršne bolečine, ne smert zatreti čarobne njene lepote. Sladko se je smehljalo lice; krasni venci so obdajali mertvo truplo, bilo je, kakor bi sladko sanjaje spala Vila v cvetočem vertu.

Ne joče se France, ker prevelika je njegova žalost, le smertno-bledi njegov obraz naznanja žalost, ki ga hoče zadušiti. Poljubuje merzli obraz dekličin, in ne' gane se od mertvaškega odra.

Zdaj stopi stara mati, ki je med tem prihitela, k njemu ter mu reče: „France! si li stare mamice čisto pozabil?“

Ko ljubljeno mater spozna, jo strastno objame, in zdaj še le na maternih persih so začele solze curkoma teči.

Domú ga pelje mati, in hoče ga tolažiti; pa zastonj je ves njen trud. Celo noč ne zatisne očesa, če tudi je bil jako truden.

Ko ura sedem odbije, začnó zopet zvonovi tužno popevati, in pred Lipovšekovo hišo se zbira več in več ljudí. Po hiši se razlega jok in stok. Mati Lipovšica žalosti prepada in plaka, oče Lipovšek jo hoče tolažiti, da-si je bilo tudi njemu tolažbe treba.

Zdaj se približajo duhovni, in ko odmolijo sv. molitve, vzdignejo nosci drago breme ter se napotijo proti cerkvi na pokopališče.

Ko žalostno odpojó „requiescat in pace“, zapusté vsi pričujoči ginjeni in klaverni pokopališče, le France še moli na grobu ljubljene deklice.

~~~~~

Zopet je noč. Polna luna razsvitljava z bledo svojo lučjo okolico, in v njenem svitu se vidi človek na novem grobu klečeči. To je France, ki slovó jemlje.

Dan se sveti, solnce izza gor prisveti, pa Franceta ni več. Povsod ga iščejo, pa zastonj. Nihče ne vé, kam je zginil.

Stara mati umre same žalosti, da je ljubljenega sina v drugo izgubila.

Dnevi minejo, mesci preidejo in leta pretekó, pa Franceta ni bilo več nazaj.

~~~~~

Preteklo je 50 let. Tamkaj v strašno pusti Št. Janževi dolini, vzdiguje se, z gosto hosto obdan, **zajški** samostan. Tukaj bivajo, oddaljeni od posvetnega hrupa, redovniki Kartuzijanci. Vse je tiho, le časi se sliši strašni njih pozdrav „memento mori“.

Na vertu samostanskem si koplje siv starček z oslabelo roko grob, zadnje svoje počivališče. Ko doverši svoje delo, vsede se tik groba na terdi kamen, da si počije in mirno zaspí.

Senjá se mu, da je še mlad, senjá se mu od ljubljene mamice, od drage deklice. Sladko se smehlja, in njegova usta šepečejo molitev za Reziko in mater.

Zdaj zadoní iz stolpa mili glas zvonova, ki vabi redovnike na molitve. Vsi pridejo, le enega manjka, starega meniha. Ko odmolijo, gredó ga iskat, in najdejo ga merliča tik groba.

Drag. Koceli.

Spomin in obstanek.

Tu v persih veselje ljubavi,
In v mislih poljubov sladkost,
Pohajam po daljni planjavi,
Ko zora se dviga čez gozd!
Veselo cvetlice šumljajo,
Razlega se pevanje tic,
In ž njimi popevam in vriskam:
Oh ljubim te, roža deklic!

Oblaki se zbirajo černi,
In grom za gorami verší,
Večernice svit se sreberni
Skoz megle pregoste blišči: —
Zvenelo je cvetje, in merzel
Mi veje v obličje vihar,
Zdaj tajno in tiho popevam:
Oh ljubil te bodem vsigdar! —

J. Severjev.

Poslednji Orebita.

(Češki spisal J. E. Vocel, poslovenil Podgoriški.)

(Konec.)

III.

Janoš vstane, vzeme svojo palico in z zvedavim očesom pogleda Hunjada, ki je pazno vlekel na uho, kaj ta glas, ki se je bliže in bliže slišal.

„Idi, sin moj!“ spregovorí vitez naposled, „odpri gostosprejemna vrata blodečemu vojniku — to ni nikakoršen izdajnik!“

Tornaković stopi iz koče, da inverší vladarjevo povelje. Čez malo časa se mladenič oglasi: „Kdo si?“

Odgovor je bil tuj.

„Madžar ni to!“ vikne slepi Tornak. „To je tujec, morebiti še zločinec, da misli na goljufijo in izdajo.“

„Ne boj se“, odverne mirno Hunjad, „ta glas mi je znan — to ni izdajnik!“ Ko to izgovorí, umekne se v temen kot v koči.

„Jaz sem na miru, samo če tebi gospodar ne pretí kaka nezgoda; moj gost je smrt, mnogo let je užé čakam.“ Ko to izgovorí starček, zacvili s strunami na svojih citrah tako, kakor bi bil s tožnimi glasovi smrti prosil, naj ga vzame iz temne životne doline.

To trenotje mrzel veter puhne v izbo in švigajoča plamenica začne plameneti ob tléh. Zatvornica na ozkem oknu se odpehne in skozi okno pokaže se — obraz nekoga tistih Srbov. Ali naglo se zatvornica zopet spusti ob oknu in plamenica je mirno zopet plamenela kviško.

Hunjad, zamaknjen v žalostne misli, ni zapazil te preteče prikazni, slepi starček se je motil pa s svojimi citrami, na kterih je zbujal milotožne glasove.

Precej na-to se odpró vrata in z mladim Tornakovićem vred stopi v kočo nek vojščak. To je bil velik mož, širocih pleč, in ranjeno glavo je imel obvezano z okervavljeno ruto. Ob licu, zelo obrunkastem, spuščale so se mu goste brke; ob bedru mu je visel dolg meč, prek prsi pak je imel bel, prav širok pas. Opiral se je na veliko palico, iz ktere je gledalo mnogo železnih žrebljev.

Zdelo se je, kakor da bi bil tujec pozabil na svojo rano, stopivši v sobo. Ko je bil vzdignil glavo, razvedrí se mu temno obličje in s tujim glasom spregovorí: „Hvalo Bogu! Tu najdem počinek, ljubko in mirno zvoné ti glasovi — tu gotovo ni izdaje,

ne krvave sodbe!“ Pak sede na snopje blizo ognjišča in vpre oči v Tornaka, ki je blodil po labirintu napevov in čáravne akorde zbujal na strunah po svojih citrah.

„Takih glasov nisem čul užé dolgo predolgo časa ne“, vzdihne tujec globoko, „ali tam na severju, v dragej mojej domovini — tamkej — — hm, iznebi se plahega snu, starče, ti da nemaš več domovine!“ Zdaj mu mirnejše postane obličje in hlepno povžije obrok, ki je bil mladenič podal mu ga.

„Kdo si, tujec?“ vpraša naposled, po dolgem molčanji, slepi Tornak, in odloži citre, „govor kaže, da nisi Madžar“.

„Saj nisem“, odverne tujec, „ali ako me hočeš spoznati, pogledi sem-le!“ Na to odpne široki pas na prsih, razmota in pokaže na rudeče znamnje — na čašo, ki je lesketala na belem platnu.

„Moje oči užé dolgo časa niso več dušni poslanci“, odgovori stari Tornak, „povedi, kaj mi kažeš?“

„Kažem ti znamenje, da sem eden tistih, ki so prišli iz velike težkobe; ki so oprali svoje oblačilo in obelili v krvi.“

„Ne umejem tvojih besedi; povedi, ktera domovina te je porodila?“

„Ktera domovina?! Imamo jo! — O, to je lepa, blagoslovljena česka zemlja, opasana z gorami, nedostopna sovražnikom, bogata slavnih bratovskih činov; v groznih bojih so bile vničene sovražne trume, vničil je je meč domačih sinov, mojih bratov, z božjim duhom razsvetljenih.“

Zdaj se na lahko vzdigne in jasnega, plamenečega očesa kakor sveto navdušen začne: „Slavo bratom Taborcem in Orebcem, ki so poginili na domovininih ledinah, kajti čez tri dni in pol se vselí va-nje životni duh; po konci so bili vsi in velik strah zadavali vsem, kteri so jih videli, in bratje so začuli mogočen glas z neba, glas: Pridite sem, izvoljeni! — in šli so na oblacih v nebeško kraljevino. Ali mene s tisoč brati vred je kozaška četa odpeljala v sovražno deželo; tu smo čuvali žene, otroke, polje in črede tujcem; s krvjo smo kropili neznana, tuja bojišča — in darilo za to nam je smrt, sprémnica k bratom čašavcem, ki so užé pred nebeškimi vrati. Vse društvo — orebski bratje slavé radostni snitek na večnem Sijonu — samo mene — mene edinega so pustili tu.“

„Kako?“ zakričí Hunjad in stopi iz temnega kota; „ali so vsi tvoji tovarši poginili v krvavem boju?“

Česki odpustnik je tožno pogledal vojvoda in odgovoril: Vodja! ti nisi poznal mojih tovaršev! Moji tovarši so se bojevali kakor se bojujejo čašavci — ti niso pobegnili nobenkrat iz nobene bitke!“

„Ali me poznaš?“ vpraša Hunjad zavzet.

„Kaj te ne bi poznal! Blagoslovi te, vojvod, stari Orebita, ker si čašavcem pustil Gospodovo večerjo vživati po navadi očetom,

pustil prapor naše vere razviti v turškem boji. Hvalo ti dajem v imeni zaspalih bratov!“

„Povedi mi osodo“, reče Hunjad Orebiti, „osodo tistih verlih junakov, ki so krvave pogube oteli mojo ostalo vojsko.“

Hrabri vojščak dene roke križem, in zamisli se za nekoliko trenotkov. Janoševo oko se željno zamakne v njegovo obličje in stari Tornak vstane s svojega ležišča in z drkotajočimi koraki stopi k ognjišču.

„Vojvod!“ tako povzdigne svoj glas zopet Orebita in govori dalje: „dva dneva in eno noč se je tvoja vojska hrabro klestila in gonila z neštevilno pogansko množico; izpričilo za to daje vojskovod, ki se je hrabro bojeval užé v dvajsetih bojih. Ali vneme se izdaja proti tebi; vlaške čete zapusté tvoj prapor in zedinijo se z Muratovimi četami. Ko se drugi dan solnce nagne k zahodu, zaide tudi zvezda Hunjadovega zmagovanja. Na beg prisiljen zapustil si ukaze Čehom. Z junaško silo so odbijali turške trume, odbijali je po tvojem povelji in izgledu. — Ko vstane noč, začnemo vozove vredevati, Čehom po navadi. Potem se čašavci zberó okoli svoje zastave, vihrajoče sredi trdnjave, in zaženó posvetno pesem, ki je nekdaj Orebce in Taborce vnemala za slavno zmago; in pokne pesem, s ktero se za boj srči verni Husovec. Od turškega taborja se je odzivala naša pesem. — Ko je vzhajalo solnce, valila se je poganska vojska k našim gradbam; trikrat so nas naskočile razdražene čete — trikrat našinci splašili poganske trume. Rumeno solnce se je pripeljalo na poldan — od dveh tisoč bratov je užé samo polovica v orožji lesketala jih na vožnih gradbah, drugi so užé smrti počivali v naročji. — Zdaj se vzdignejo Muratove čete, topovi opašejo našo trdnjavo; te ogromne cevi so smrt pošiljale med naš zastop. Sklenemo napad na oblak krvoločnih sovražnikov, in junaško udarimo na krdelo divjih poganov. Strašno jih je pogagalo Orebcem pod buzdovani. Solnce zaide; sovražno ljudstvo se razleže okoli naših vozov. Ostali bratje — lačni, žejni, ranjeni, za trdno sklenejo še to noč iti skozi vrata večnega Sijona, kjer se bratje čašavci, dragi prednamci, radujejo v nebeškej slavi. Tako se je tudi zgodila: drug drugega smo pritisnili k srcu, vsi pa poljubili prapor, odpeli verige na vozéh, ki ni mogel raztrgati jih sovražnik, in šli smo skozi vrata vožne gradbe, pojoči hosijanske pesmi. Turci pak nas zagledajo in z radostnim krikom obsujejo naš majhni zastop. Zdaj vstane strašen boj, boj junaških žrtvovavcev svojega života z množnim, od same maščevalnosti koprnečim nevernikom. V tem me turška sablja rani na glavo — in padem med bratovska trupla. — Ko me mine smrtni san, zavita je bila zemlja v tiho noč, samo grozni mrtvaški vzdihi, zamolkli mertvaški jek je vel s holmcev, ki so se vzdigavali pred menoj. Vzdignem se — mesec je svojo žalobno svetlobo skozi oblake razlival po

bojišči — pogledam po ranjcih bratih okoli, zapeče me, grozno zapeče, oh — zgrabim meč in hočem zabosti ga v prsi, zató da me edinega ne bi manjkalo med brati, ki so užé odpotovali k sijonskim vratom. Ali takrat zagleda moje oko vozovno gradbo, ki se je nerazrušena v svojej mogočnosti vzdigovala še zmirom na svojem mestu, in nad temnimi grobovi zagledam prapor orebskega zbora, nad grobovi da zapuščen plapolá nad trupli zvestih Čehov. Oglasi se duh v meni: „Orebita — poslednji! varuj sramote in nečesti versko znamenje!“ In pokoren temu glasu stopam prek mrtvecev, gazim po potocih same krvi tje k gradbi, na strašnem grobišči kakor kak velik spominek. Z nemirno rokó odpnem prapor, zvijem in omotam okoli persi. Na to se na kolenih žalosten poslovim od ljubih pokojnih bratov: Blaženi mrtvi, ki v Gospodu umrjó, kterim velí duh, naj počinejo od svojih del, ker dela gredó za njimi! — Oh, počivajte tù, bratje mili, nepokopani na tujej ledini — vaša slava zgine na veke — vas ne veliča nobena pesem, noben domorodni glas — in zanamci pozabijo na vaše junaštvo!“

Staremu Orebitu ugasne nemirni glas; sklenjene hrabri vojščak roke povzdigne k nebu in debela solza se mu vdere po obrunki (Narbe) na obrazu. Tihota je vladala v izbi, al na enkrat strašni udarci zagrmé po vratih, taki, da se na mah razleté.

Med vrati se prikaže velika postava: to je bil eden izmed tovaršev ubitega Javornića. Strah je bilo Srba, ker je videl, da je druščina veča, nego se je nadjal je. Iz za tega sovražnika je kukala druga podoba, z nožem v stegnjenej roci.

„Béži!“ vikne prvi in obrne se na beg.

Uni pak ljutejši nego njegov tovarš, ves peklen vrže nož v izbo; smrtno jeklo zasikne in zabode se v prsi slepemu starčku.

Strašen vrišč vstane po tem činu, in umornik in njegov tovarš izgineta to trenotje.

„Oče — v nebesih!“ vzdihne starček v smrtnih težavah in pade na prsi českemu vojščaku.

Stari Orebita je v naročji držal smrtnega ranjenca; mladenič se z gorko togo v obličji zgrudi očetu pred noge, Hunjad pak je žalostno tožil in glavo podpiral umirajočemu starčku.

Slepi starček se še enkrat vspne bolestno, in hoče otrpnele roke povzdigniti k poslednjej molitvi, ali z grčavim glasom komaj izreče: „Sin moj — o sin moj!“ — Mučno se mu še nekolikokrat odpró usta, ali več niso dale nikakoršnega glasú.

„Blizo je beseda tebi“, spregovorí stari Orebita, „ali oni, ki vsakomu gleda v srce, umeje težavo tvojega duha, govorečo po tvojem neizrečenem vzdihovanji.“

Zdaj starčkova desnica pade na lase klečečemu mladenču, kakor bi bila hotéla blagoslov dati predragej glavi; stari Tornak še enkrat vzdihne in — umrje.

Orebita položi starčeka, ki se je notranje oko odprlo mu večnej svetlosti, položi ga na ležišče poleg citer, edine njegove utehe v tminah solzne doline. Mladenič se vrže na krvavo truplo in britko joče. Hunjad pak ogleda starčekovo rano in sprevidi, da ni nič upanja na oživljenje, ker je bil nož globoko zapiknil se v srce; tožen se obrne od mrtvega starčka in ozré za češkim vojščakom, na misli je imel sam svojo pretečo nevarnost; ali zastonj! Orebita je bil užé zapustil bajto.

IV.

Mesec se je bil užé vskril; vzhod se je rudel. Ta čas je stari Orebita prežavno korakal med temnim vrbovjem, ki je svoje veje raztezalo okoli bajte. Ali ko stopi iz temne goščave, na enkrat mu švigne v oči plamnena svetloba, in zagleda šest vojščakov, razmeščenih okoli plamenečega ognja na obali ob reci. Stari vojščak se zopet varno zavleče v grm.

V tem blizo zakrili oster žvižg; orožnici na obali planejo po konci in radostni zaženó vrišč na znamenje. Precej na to tisti vojnik, ki se je bil prvi prikazal v Tornakovo bajto, skoči iz goščave in z veselim, močnim tleskom dáde na znanje svojim tovaršem, da je steknil pregnančevo zavetje. Tovarši potegnejo sablje iz nožnic in vzdignejo se tjè.

V tem Orebita, čegar vso pozornost je zanimal ta prizor, začuti močno, trdo roko, da je zagrabila ga, in rano na strani, zadano z nožem. Mogočna postava skušenega vojščaka ga otmé vragu iz kreml jev. V plamnenej svetlobi spozna, da je sovražnik — tisti, ki je Tornaku bil zagnal nož v prsi. Naglo je gorostasna Orebitina sulica zločincu v prsih, da napadniku zarad hudega udarca curek krvi bruhne iz ust in da se zelo ranjen kar zgrudi protivnik hropeč.

„Na, pij, kukavica“, zavpije Orebita s strašnim glasom, „pij vino božje jeze, nalito v čašo večne muke!“ Zdaj pogleda rano in zapazi, da je sovražnikov nož pač prebodel skozi goste praporjeve nabore okoli prsi, ali samo malo ranil mu telo.

V Tornakovej bajti je ta čas vstal strašen boj.

Kup vojščakov, tisti pa načelnik, ki je bil našel Hunjadovo zakotje, besno udarijo na vojvoda in osamelega mladenča. Grozno so jim zvenketale sablje ob široki meč, s kterim je Hunjad premagavši bolečino svoje rane, naslonjen na zid, v bajti odbijal udarce sovražnih sabelj. Mladi Tornaković, ves ognjiv od same maščevavnosti, ta je pa s pastirskim orožjem hrabro mahal okoli sebe tako, da so iz sovražnega železja pogosto iskre švigale v mračno jutro.

„Pustita svoja srpa med zločince—kajti zreli so njih grozdje za jezero velike jeze božje!“ Tako huškne med zvenket Orebita,

ki je z razmahnjeno sulico planil iz grmovja in s smertnim udarcem enega izmed napadnikov podrl na tla.

S strahom je preganjavska četa strméla v gorostasnega vojnika, ki je s strašno močjo poleg vladarja roko bil vzdignil za drugi udarec — in grozno husovsko orodje pade in preseka pest najdrznejšemu izmed sovražne druhali. Kakor rijoveči bivoli, kakor besno razdraženi zmaji, tako planejo na Hunjada vojščaki in na njegova tovarša.

„Umekni se, vladar, umekni!“ vikne Orebita; „pusti me samega, naj se borim s sovražno druhaljo, dokler mi sovražniki ne steró roke, dokler iz razdrobljene zemske posode moj duh ne zleti pred vrata nebeškega Sijona.“

„Boriva se oba, hrabri tovarš!“ odreče Hunjad, „tako še prej zmoreva to neugodno druhal!“

„Uničimo amalekiško druhal! — Hoj, junaški mladenič! hrabro švigaš, hrabro klatiš s svojim betom!“ vikal je Orebita, ko je videl, da je Janoš globoko ranil napadniku betico.

Ali sovražna sablja se mladenču zagrize v roko, in precej na to mu drug mahljej tako globoko rano zaseče v čelo, da omamljen zvéhra na tla.

„Z Bogom mlada kri!“ vikne Orebita v tem, ko vojvod široki meč porine sovražniku v bok.

Zdaj iz vrbovja stopi neka krvava postava z jasno gorečim zglavjekom v roci. To je bil tisti v grmu s husovsko sulico ranjeni lisjak, ki je zopet zavést obsijala ga in iz ognja svojim tovaršem vzel poleno, zató da se pregrozno osveti ž njim. Ta kruti zarobljenec zatekne pekleno plamenico bajti v streho.

Čez malo časa, ko sta se Hunjad in Orebec bojevala samó s tremi sovražniki še, tačas se skozi vrata v izbo prikadí dušljiv dim. Črn oblak gostega dima pooblačí borivce, in to trenotje sovražni meč predere prsi staremu Orebitu.

Prej nego se Hunjad nekoliko ubrani zmirom gostejšemu dimu, imel je roke užé zvezane, in vladar ogerske kraljevine je bil sužnik Gjurgijev, izdajniškega srbskega despota. *)

„Vaš sužnik sem zdaj!“ vikne vojvod, ko so vojščaki vriskaje peljali ga v goščavo. „Da, peljite me k svojemu gospodu — varujte samo ranjenega mladenča, pustite slavnega junaka, ne storite jim nič; toliko darilo vam za nju, kolikoršno so mi rojaci!“

*) Ivan Hunjad Korvin, v narodnih hrovaških pesmih imenovan: „Sibinjanin Janko“, bil je samo dva meseca sužnik Gjurgja Brankovića, srbskega despota, ker je segedinski zbor tako sklenil.

Hlepno razvnet za tako darilo eden izmed teh vojščakov plane v dušljivi dim in čez nekoliko trenotkov prinese ven krvavega Janoša, ki je globoke vzdihnil in zopet spregledal.

Takrat plamen švigne na vseh stranéh iz koče. Suho trstje, razpleteno po stenah, je gorelo na vseh stranéh, kakor neštevilne luči. Mlazovi s strašnim praskom so švigali nad streho, naposled pa so se kakor kaka krvava proga vzdignili v zrak in plameneli tako, kakor ognjena piramida. Zdaj se je videla Orebitina postava; ležal je junak na pragu v gorečej izbi in sveti prapor v nepremagljivej roci držal nad glavo, tako da je v zraku vihrala zastava, na kterej se je krvavo znamenje — č a š a rudela v plamnenej svetlobi.

„Tam leží; pustite me k njemu!“ vikne Hunjad, in hotel je planiti med goreče lesovje, da bi otel vernega vojščaka, ali protivnici ga zvezanega potegnejo nazaj.

Tretji vojnik jo zdaj zopet skozi oblake gostega dima mahne tje, kjer je počival orebski junak — užé se je bil doteknil plapolajočega praporja — v tem stari čašavec stegne roko, vzdigne svojo gorostasno, bledo postavo in z buzdovanom napretí sovražniku. Vojnik pa se prestrašen umekne nazaj, in Orebita se izpodtakne ter na kolena pade.

V tem plamneni jezik dosegne prapor in oblizne, in skozi prask ognjenih prog se zasliši čašavčev glas: „Gledi, ne pride ne čašavski prapor s sovražnikom v sužnost; raji naj izgori v zmagoslavnem boji poslednjega orebskega brata, izgorí kakor čista žrtva! — Zdravi da ste mi, bratje s Taborja in Oreba, — da ste mi zdravi!“

Zdaj grozno zahreščí in zaropoče goreč tram in pade nesrečnežu na glavo, — to trenotje se posloví od svojega praporja p o s l e d n j i O r e b i t a in žgoči pameni zakopljejo mogočno telo junaškega duha.

~~~~~~~

Bolgarska zemlja in bolgarski narod.

Marsikteri bravec bi želel kaj zvedeti ne samo o svojih zemljakih, ampak tudi o svojih sorodnih bratih: Rusih, Poljakih, Čehih, Horvatih ali Serbih; hočem mu torej poleg serbskih virov podati nekaj čertic o bolgarski zemlji in bolgarskem narodu, stanujočem v turškem cesarstvu, ki nam je med vsemi drugimi slovanskimi najmanj znan; o Bolgarih, ki so bili, kakor terdijo učeni jezikoslovci in zgodovinarji, ravno tistega plemena kakor mi,
~~~~~~~

ki so bili Slovenci in se tudi Slovenci imenovali kakor mi, dokler jim niso divji azijski Bolgarji, nad-nje prihruvši, pravega imena zaterli in jim svoje nadeli.

Ko se potnik, prišedši iz zapadnih strani, Vidinu približuje, ostermi motreči že od daleč to mesto, pervo turško terdnjavo v bolgarski zemlji na Donavi. Neštevilni tenki in visoki stolpi z bliskajočo pololuno na verhu, beli mestni zidovi in sploh vsa vnanja podoba, kakor jo imajo skoraj vsa mesta v iztoku, omamijo mu oko; zdi se mu, da mu okó prijetno počiva na širokem mestu kakor na umetno naslikani sliki, ter on že senjá o veličastvu in krasoti orjaškega in ponosnega orienta, česar pa nikakor ne najde.

Vidin obstojí iz pristav in terdnjave, ki je bila nekdaj prav znamenita, v poznejših časih zapuščena, zdaj pa s pomočjó Francozov in Angležev zopet popravljena in na novo uterjena. Vidin, Ruščuk, Silistrija, Šumla in Varna so terdnjave, ki branijo sovražniku pot v Carigrad od suhe plati, kakor mu ga branijo druge na Bošporji in Dardanelah od morske. Ta terdnjava je bila še leta 1852 v tako žalostnem stanji, da se je človek lahko srečnega štel, ako je prekoračil brez pogube vse tri moste, ki peljejo v njo od raznih strani. Rujavi kanoni brez koles so mirno ležali na zidéh, ter se le pri priliki bajramskih in drugih praznikov glasili. V terdnjavi, kjer večidel Turki stanujejo, je vse polno podertih koč, dve ali tri so tako imenovane kasarne, pašino stanovališče in nekoliko džamij, to je turških cerkvá. Pašino stanovališče napominjamo samo zarad tega, ker se „seraj" to se dvori ali palača imenuje. Ko človek v to „palačo" stopi, prevzame ga strah, da se mu kaj nad glavo ne podrè; hodniki so napravljeni iz starih, tenkih, izpitih desk in tujcu je treba skerbno paziti, da pride srečno po njih. Nekoliko kitajskih iz popirja napravljenih svetilk so vsa lepota in kinč teh galerij. Pašina izba je čisto prosta in borna, vsa bela, in se le malo loči od dvorane kake turške kavane; edini kinč v nji je „koran" in nekoliko več ali manj povezanih loncev, naslonjenih na odzgor pribiti polici.

Najlepše poslopje v Vidinu je hiša bolgarskega škofa in palača avstrijanskega konzula. To mesto šteje kakih 25 tisoč prebivavcev, kterih ste dve petini mohamedancev in skoraj toliko kristjanov; drugi so pa judje, ki imajo tukaj svojo sinagogo in šolo. V predmestjih prebivajo večidel Bolgarji, Vlahi in Serbi. Krojaško, kerznarsko in deloma čevljarsko rokodelo opravljajo siromašni Bolgarji, premožniši ljudjé se pa pečajo s kupčijo. Po vsem iztoku sloveči vidinski tvorniki ali fabrikanti lul, čibukov, orožja, potem prodajavci tobaka in južnega sadja, sedlarji, peki, kakor tudi civilni in vojaški

služabniki, so sami Turki. — Vidin, kakor tudi druga mesta v osmanskem cesarstvu, ne morejo se ravno ponašati s čistostjo ulic in tergov. Vsakoverstni grabežljivi tiči plavajo vedno nad njim; tem namreč in psom, nimajočim svojega gospodarja, gre skerb za čiščenje ulic od vsakojakega smradú, ki ga nemarni prebivavci iz svojih hiš brez vsake skerbi na prosto iznašajo.

Posebno znamenito je v tej zemlji „sveto mesto Bolgarjev" Ternovo, stolni grad poslednjih bolgarskih vladarjev. To mesto leží pod goró na reki Juntri; bilo je v starih časih veliko in slavno, sedaj pa šteje komaj deset tisoč prebivavcev; obdajajo ga lepi nogradi, slivniki in lipniki. Od kraljevskih dvorov, kakor tudi od cerkve nekdanjih patrijarhov, ni še sledú ne.

Balkanske planine so romantične, deloma gole, deloma pa z gozdnim drevjem zarasene, v kterem si sokoliči in drugi grabežljivi tiči svoja gnezda pletó. Medvedje nahajajo se še po špiljah; jelenov, jazbecev, kun, sern in lesic je vse polno.

Čim dalje od Donave, tim bolj bregovita je zemlja, tim prostejše so navade in življenje prebivavcev. Vse vasí ležé daleč od klancev, (ker pravih cest ni) večidel na travnikih ob kakem mimo tekočem potoku. V vsakem selu je kakih pet dvorov, z gosto ogrado ograjenih, v vsakem dvoru po dvanajst do petnajst kočic, ki so deloma okrogle v podobi velikih košev, deloma pa štirivoglaste z okroglo slamnato streho. Nahajajo se tudi hiše, v kterih bolgarske druščine zložno s kokošmi in živino živé, akoravno jim ta hiša tudi za klet, kuhinjo in žitnico služi. Pri takih kočah so tudi vrata tako nizka, da se mora človek, ki hoče v hišo, pripogniti. Vendar pri vsem tem je v takih kočicah dosti čisto in snažno, ali to je naloga in zasluga neutrudljive babe (bolgarske gospodinje), ki je dela tako privajena, da ne dá preslice nikdar iz rokû.*)

Kakor deli Balkan bolgarsko zemljo na dve strani, na severno, ležečo proti Donavi in černemu morju, in južno, greškim zemljam najbližo, razprostirajočo se do belega morja (bolg. „blejo-more-to"); ravno tako se razlikuje ljudstvo teh dveh v sebi različnih strani zemlje s svojimi značaji in v svojem razvitku. Severni Bolgarji so resniši od južnih, in tudi njih jezik je terji. Jezik južnih je podobniši serbskemu narečju, in je tudi blagoglasniši. Poleg tega so pa južni Bolgarji v svojem duševnem razvitku mnogo poprijeli od svojih svobodniših in živo napredujočih sosedov, Grekov in Serbov.

Da se bolgarsko ljudstvo z vsakim letom čedalje bolj množi in krepča, med tem ko turško bolj in bolj peša in hira, temu je mnogo vzrokov. In akoravno so otroci za Bolgarina, čim več jih je, tim veče breme, — ker mora za vsako dete Turkom davek

*) Ta gen. duala sem slišal ob Soči; pišem ga, da se mu dade stara pravica. Pis.

plačevati — nahaja se vendar le malo bolgarskih druščin brez mnogoštevilnih otrok; ali s to ròdovitnostjo zna vezati Bolgar tudi neko čistost v življenji in svojih navadah, ki ga varuje opak in bolezni, kterim so posebno Turki in več ali menj vsi iztočni narodi podverženi. Nečistost je vzrok večkratni zgodnji smerti in vedno veči pogubi iztočnih narodov v Evropi. Kedar kaka grozna kuga razsaja, znajo se jej samo kristjanje ogibati in vpreti; umazani, nečisti in po svojih naukih o osodi zaslepljeni mohamedanci pomró na gomile, ker „njih allah tako hoče da bode“. — Prerajtano je, da sleherna grozniša kuga na Turškem blizo milijon duš ob življenje pripravi, ter ravno zarad tega ni v času kuge v nobeni zemlji toliko grobov, kakor v Turčiji. Leta 1838 je pokosila smert samo na Bolgarskem 86 tisoč ljudi, in to večidel same Turčine.

Mnogi opravljajo Bolgarina zastran bojazljivosti, ki jo pokazuje pred Turkom. Ali to je samo v toliko, v kolikor se je Bolgar molčé nepremagljivi sili podvergel; in akoravno je on od tistih petih pod turškim jarmom stokajočih keršanskih narodov najbolj zasužnjen in stiskan, vendar ga tudi nesreča celó ponižala ni. Tisto junaštvo in hrabrost, s ktero se je bolgarski narod v srednjem veku na toliko moč in slavo povzdignil, ustopila je zdaj mesto premišljevanju, pridu in poterpežljivosti, ali bode se v njem gotovo zopet prebudila, ko bode zopet svobodniše dihati smel, — kakor se je tudi prebudila pri hrabrih, ponosnih Serbih, njegovih najbližih istokervnih sosedih.

Bolgar je najpridniši človek na svetu, pravi brat našega Slovenca; ali ni le najpridniši, ampak tudi najbolj izurjeni vertnar in kmet v celi turški deržavi. Kjer drugi stanovniki: Serbi, Greki ali drugi, zastran nerodovitnosti zemlje, ali pa ker se bolj s kupčijo in drugo obertnijo pečajo, cela mesta prazna zapuščajo, tam se rad Bolgar naseli, ter povsod orje in koplje, koder koli mu je svobodno; on je večidel le kmet, najteže orje, najrevniše živi in najbolj od vseh občuti nečloveško brezzakonstvo svojih turških gospodarjev, ki mu še to malo, kar si pridobí z nevtrudljivim pridom, pograbijo in poberó.

Severni Bolgarji so pri vsej svoji marljivosti in pridnosti grozni reveži, pravi siromaki in berači. Da bi si mogli kaj okroglega prislužiti, prevažajo v Vidin ali druga mesta na svojih slabih, popolnoma lesenih, nič okovanih vozéh pridelke svoje nerodovitne zemlje, svojega truda in znoja: žito, derva in živino na prodaj, česar jim pa več kratov doma v druščini pri največih potrebah zmanjkuje.

Kakor je Bolgar poterpežljiv in delaven, tako je tudi varčen. Hišni stroški bolgarske druščine iznašajo na dan po dva — tri piastre (vsaki piaster velja kakih pet ali šest soldov) in potujoči

Bolgar se lehko živí po dva in celó tri tedne le z hlebom in žganjem, kar seboj vzame. Posebno borno je življenje bolgarskega hribovca; njegovo kosilo (obed) obstojí v „mamaligi“ (kruhu iz turščice), ktero zavžije z zeleno na žerjavici pečeno papriko. Kruh, ki ga vsaki dan potrebuje, speče gospodinja iz ovsene moke v vročem pepelu ali žerjavici. Voda mu je pitje in navadno zdravilo, žganje in vino si pa prihrani za praznike. Na Balkanu živi še prav po starih navadah. Sploh je pa balkanski Bolgar sam sebi zadosti, — on ne išče od nikogar pomoči kakor od duhovnika, kterega čez vse časti in spoštuje; in kar Bolgarja poleg njegove pridnosti in varčnosti najbolj povišuje, to je njegovo globoko spoštovanje in najiskreniša vdanost k cerkvi. On je ravno tako ljubosumen kakor Turek, ter ostro bdi nad poštenjem svoje druščine. Kedar bi kdo kako deklico ob poštenje pripravil in jo zapeljal ter bi je ne hotel v zakon, zapadel bi kervnemu maščevanju; oskrunjena deklica bi pa morala očetovo hišo in občino zapustiti. Dobro pravi Hammer-Purgstall: da natančno spolnovanje četerte in šeste božje zapovedi patrijarhalne narode na iztoku v njih moči in čverstosti vzderžuje.

Bolgarke so blage, občutljive in delavne, visoke in tenke postave, in tudi njih obleka je mnogo lepša ko pri Bolgarjih. Deklice ne pokrivajo glave, kakor je sploh turška navada; njih najlepši in stanovitni kinč je cvetje v laséh; ob nedeljah se ozaljšajo po nežnem vratu in čelu z nizi dukatov, kar je marsikteremu snubaču zelo po všeči, ker po številu teh zlatih nizov more po priliki zvedeti za doto svoje prihodnje soproge. Kakor nevesta nosi dekle na glavi belo kapo, na nedrijih pa rudečo rožo. Starše ženske, ki gledajo svoje izgubljene dragocenosti z različnimi napravami in lepotijami nadomestiti, kinčajo se kaj rade z narokvicami in z nizi, ki so pa iz steklenega bisera; nosijo pozlačen kotlovinast pas, na glavi pa kaj nevšečno kapo, v podobi čelade, na ktero še polno piastrov in drugih starih, na polji najdenih denarjev obešajo.

Mlade Bolgarke, ki ne ljubijo umetnega lepotičja, spusté svoje goste in prelepe lasé, da se jim prosto in milo po tenkem telesu do zemlje vijó; njih lasjé so namreč tako gosti in dolgi, da ž njimi lehko celo teló od glave do pet zavijó. Več kratov je viditi deklice, posebno kedar kaj nosijo, ali kedar nimajo časa si splesti svojih černih ali kostanjevih las, kako se jim, hodečim po travnikih, goste kite po nežnem ramenu in herbtu vijó. Človeku, ki očarano gleda te vilinske podobe, tako krepke in čverste in nežne in mile, zdi se, da so krasne podbalkanske device ženske iz tistih pervobitnih časov, ko je človeštvo, nepokvarjeno še z naobraženjem in njenimi posledicami, sijalo in cvetelo v naravski lepoti. Kedar bi tujec obstal, želeči kako lepotico deklico ogovoriti, ne bi mu ona ali nič odgovorila, ali pa bi, kakor preplašena serna, urno

zbežala. — V nekterih okrožjih severne Bolgarije, imajo gospé vedno pokrito glavo, in človek bi je za Turkinje imel, da ne bi proti mohamedanskim šegam usta nepokrita deržale. Fes, hlače in žolte čolnjate čevlje, po turški napravljene, smejo le mestne Bolgarke nositi. Sploh se obleka Bolgarjeva močno razlikuje od obleke Osmana ali Turka, ako ravno oba v eni isti deželi živita. Iz južnega podnebja prišedši Turek nosi večidel platneno obleko; Bolgar, sin severja, je vedno v volnino oblečen. Njegov kratki korat, mnogokrat brez rokavov, vervice, s kterimi si nogi omota (le Bolgarji v mestih nosijo čevlje iz kože), hlače, persnik, širok pas in drugo vse je iz volne, kapa pa večidel iz kože. Bolgar, ki fes ali po naše svitek nosi, kaže neko prednost, ki pripada Bolgarjem samo v Šumli, Ruščuku, Varni, Drinopolji in v Carigradu. Ko je leta 1846 sultan Abdul-Medžid potovaje slovesno v Šumlo prišel, zapojó mu Bolgarji, kakor se pripoveduje, tako milo pesem, da je mlad cesar, ganjen s tem petjem, hitro „ferman“ izdal, podelivši ž njim Bolgarjem v Šumli pravico, fes ali svitek nositi. Kakor sploh vsi Slovani, prepevajo tudi Bolgarji kaj radi. Ob zori že, ko za svojim delom gredó, in z večer, ko se s serpi za pasom od dela vračajo, pojó ženske, moški pa, s poljskim orodjem za njimi jahaje, ponavljajo najzadnje kite sleherne pesmi.

Temu potopisnemu odlomku hočemo pridati še eno resnično zanimljivo prigodbo. Brali smo jo v nekih znamenitih bukvicah, ki jih je grof Fiquelmont pred nekoliko leti na svetlo dal. „Bil sem“, tako pripoveduje ta slavni mož, „na poti iz Soluna v Vidin, vračaje se iz Grecije v Avstrijo. Spremljevala sta me dva stražarja janičarja. Enkrat, zvečer že, pridemo v neko veliko bolgarsko selo, ležeče med Sofijo in Vidinom. Tam me je čakel eden mojih janičarjev, ki je bil naprej odšel poiskat mi gotovega prenočišča, ter me je, komaj prijezdivšega, v kočo odpeljal.

Turki so se takrat (in tudi zdaj ni drugače) potovaje v keršanske hiše obračali, ter v njih gospodarili, kakor jim je koli bilo milo in drago; zato so pa tudi stanovniki svoje imetje prej, ko je bilo mogoče, poskrili. Komaj v hišo dospevša, začneta moja dva janičarja, ki nista našla ničesa, s čimur bi se mogli trudni potniki okrepčati, gospodarje siliti, da jim to od drugod priskerbé, česar sami, kakor so terdili, niso v hiši imeli. Drugi hišni ljudje, mali in veliki, zbežé ter se poskrijejo. Na zadnje ostanem sam v prostorni ali čisti izbi; vsedem se, da bi se malo odpočil, odpašem sabljo, ter jo s samokresoma položim na mizo. Bil sem po francoski oblečen. Samo neka babička je vedno prihajala in odhajala, ter je vedno kaj posla okoli mene imela; gotovo jo je moja obleka toliko zanimala. Vidivša me tako mirno in poterpežljivo sedečega, prederzne se na zadnje, približa se mi od zadi, dotekne se mojih pleč, in ko se k nji obernem, prekriža se in me gleda, kakor bi

me htela česa vprašati. Ker nisem bolgarski razumel in jej odgovoriti mogel — prekrižam se še jaz. — Ona me na to koj za roko poprime, jo poljubi in zbeží, prej ko je bilo mogoče, iz izbe. Malo časa potem okrožijo me otroci, odrasle deklice in mladenči, in tudi gospodarji se vernejo v kočo. Ko jim ženica z veseljem pové, da sem kristjan, bilo je na enkrat vsega obilno; cela hiša je oživela od radosti in veselja, ker prekrižavši se, postal sem njih brat.“ M. Ternovec.

Okun ali ostrež.

Okun ali ostrež (Barsch) je Slovencem prav mila in draga riba. Narodne povesti pravijo, da morajo nerodovitne žene okuna okusiti, če hočejo otrok spočeti. Okun je prav rodovitna riba, zato je postala simbol rodovitnosti. Pravijo, če se v ribnikih in potocih dosti okunov prikaže, da je to znamnje rodovitnega leta. Po tem takem je nam jasno, zakaj severni slovanski solnčni bog Kroto = česk. Kirt na okunu stoji. Okun ravno to pomenja, kar ostrež iz korenike, ak, ok—uk = sansk. aç, odkod: acumen, acus, acutus, slov. ac, acelj, Bergspitz (Janežič sub voce ima dialektično: ajc), Acel ime ostre gore na Štajerskem, Acnik na Koroškem, Acelnik, Acula imena prebivavcev kraj acev, slovaški z aphairističnim h—: Hucul, Bergspitzenbewohner; primeri imena koroških gor: gregorlji ok, brunahen ok, Gregorsspitz, Weisspitz, dalje imena pohorskih kmetov: Vocalnik, z aphairističnim *v*, Vocak, špičast breg na Kranjskem, Vok, staročesko in slovensko rodbinsko ime, tudi: Hucalnik, Huce na Pohorji in Koroškem, Vocio, ime norenskega kralja pri Caesaru. Prav naravno je dobil otrok vladarjev ime Voce, Voco der Bergspitz, ker je imel se vzdigovati črez druge njemu podložne, ker je na čelu drugih stal; primeri še imena: Vocela in Vucela na Štirskem v Konjicah in na Koroškem.

Okuna na slovenskorimskih spomenicih po gostem najdemo v družbi drugih solnčnih simbolov. Na celjskih slovensko-rimskih kamnih pa ime: Ucunius, Ukuni filius. Kako ljuba je bila ta riba Slovencem, to pričujejo obilna imena slovenskih rodbin osterž.

D. Terstenjak.

*) Glej Schwenk, Mythol. d. Slaw. str. 183.

Slovenske narodne pripovedke.

(Na Dolenskem zapisal J. Jurčič.)

I.

Kako so trije bratje hudiča služili.

Nekdaj so bili trije bratje, ki so vsi vkup gospodarili. Oče jim je bil na smertni postelji zabičil, da ne smejo zemlje razdeliti ali vsak za-se delati. „Vsi trije delajte za enega in eden naj dela za tri“, rekel je, „dobiček in izguba, vse morate imeti v tisti meri.“ Sinovje pak so po očetovi smerti vsi trije slabo gospodarili. Namesto dela so raje iskali sence, namesto vode so popivali vino. Ni jim pa dolgo tako dobro šlo. Kmalo so vse zapili in na zadnje so jim celo hišo prodali, ker niso imeli, s čim dolgov plačevati in so jih pognali po svetu.

Tako so bratje po svetu pili in postavali in bili židane volje. Pa vsaka reč le nekaj časa terpí, tudi ljudjé se trijeh veselih bratov naveličajo in jih nečejo več s pijačo zakladati. „Pojte služit, saj ste mladi!“ takó jim je veleval vsaki. Ni bilo drugače, morali so službe iskat. Pridejo zvečer v gozd. Srečajo zelenega moža z rudečo kapico na glavi. „Kam pa vi greste?“ nagovorí je mož in se vstopi pred nje. „Službe iščemo“, rekó bratje. „Ali ne bi hoteli vi mene služiti?“ „Zakaj ne, če plačate, kakor drugi ljudjé in nam življenja daste, ker živiti se nimamo s čim“, djali so bratje. Zeleni mož z rudečo kapico je rekel: „To pa to; plačam vas dobro, boljše od kacega druzega. Moja služba bo kratka in lehka.“ „I mi smo že pri volji, le povedite, kaj bi radi“, rekó bratje. „Nič druzega ne boste delali, samo nič ne smete govoriti, le vsaki te besedice: eden naj reče, kedar ga kdo nagovorí: ‚mi vsi trije‘; drugi: ‚za denarje‘; tretji: ‚to je vse prav“. Bratje so djali, bomo že. Zeleni mož, ki je bil sam hudič z mesom in telesom, dá jim denarja; ne vem za terdno, koliko jim je bil dal; samo to se mi zdí, da so bratje veliko dobili, ker je hudič radodaren, kakor pravijo.

Šli so v pervo kerčmo, da bi spet pili. Kerčmar je bil hud mož. „Boste kaj večerjali?“ praša jih. „Mi vsi trije“, pravi pervi. „No bom pa za tri rekel napraviti.“ „Za denarje“, je rekel drugi. „I se vé da za denarje, zastonj se pri meni nič ne dobiva“, odgo-

vori kerčmar. „To je vse prav“, djal je tretji. „Jaz tudi vem, da je vse tako prav, saj se brez denarjev nikjer nič ne dobí“. Tako so bratje zmirom le te besede govorili, kakor jim je bil zeleni mož ukazal, in zmirom so nekaj lahko izhajali.

V ravno tisti kerčmi je tačas prenočeval tudi grozno bogat gospod. Ko vsi spat odidejo, vzame kerčmar, ko je bil gospodovega denarja lakomen, balto in gospodu glavo odseka.

Izvedelo se je, da je gospod v tej kerčmi ubit. Kerčmar je djal: „Jaz ničesar ne vem; imel sem pa tri gerdoglede postopače čez noč pod streho, morda so ga ti ubili; in ne mara, da so ga!“ Gosposka pokliče brate pred-sé in praša: „Ali ste vi ubili tega bogatina“. „Mi vsi trije“, djal je pervi; „za denarje“, drugi; „to je vse prav“, rekel je tretji. „No“, pravijo sodniki, „ker ste sami povedali, da ste ga vsi trije za denarje ubili, ne more drugače biti, ampak jutri vas obesijo.“

Drugi dan je peljejo ven iz mesta, kjer bi bili imeli obešeni biti. Kerčmarju so veleli, da mora zraven stati, ko bodo pervega obešali, zató ker je bil ubijavec v njegovi hiši. Kerčmarja pa je vest pekla in hranil se je bliže stopiti. „Morda si tudi ti kaj kriv, ki se bojiš“, rekó sodniki.“—„O jaz pa že ne, sto hudičev me naj vzame, če sem jaz gospoda ubil.“ „Mi ne pravimo, da si ga ubil, ali zraven si morda bil, ker se bojiš.“ „Ne, ne, devet in devetdeset hudičev me naj vzame, ako sem bil zraven,“ „Eden bo zadosti“, djal je zeleni mož — hudič z mesom in telesom — ki je prijahal na belem konjiču, in je kerčmarja na konja vzel. „Zvesto ste mi služili in pomagali, da sem tega ubijavca pred v pekel dobil; zdaj le govorite“, rekel je hudič bratom in se je pogreznil v zemljo, s konjičem in kerčmarjem. Bratje so govorili in povedali, da niso gospoda zaklali, ampak da so le govorili, kakor jim je bil gospodar, zeleni mož, naročil. Sodniki, ki so videli, da je kerčmarja sam hudič vzel, verjeli so bratom in so jim dali polovico tistega denarja. Bratje so šli dalje po svetu, pili in postavali in vesele volje bili. Meni, ki sem gledal, bili bi morda drugo polovico tistih denarjev dali, ali ustrašil sem se bil zelenega hudiča na belem konjiču tako, da sem noter do sem-le odletel in še zdaj se mi sline cedé po tistih denarjih.

II.

Kaj ni nikoli bilo in nikoli ne bode.

Trije bratje so se vozili po morji. Vstane pa burja in raznese se jim ladija. Bratje splavajo na goró, ki je šterlela iz morja. Najdejo tamkaj studenec, rib nalové ob kraji in tičev dobodo v goščavi. Pa kaj jim vse to pomaga: ognja niso imeli. Spleza eden bratov verh gorice in zagleda unkraj ogenj Bratje so bili vsi v veselji in precej se zmenijo tako, da naj gre starejši po ogenj tjekaj. Pervi brat se res napravi na pot čez gorico v drugo dolino, kjer je ogenj bliščel. Najde tam kosmatega, grozno velicega junaka, ki je v roci deržal gerčavo bátino, betičasto na konci, in stražo stal pred ognjem. „Kaj bi rad, hlapček“, vpraša pervega brata. „Ognja“, pravi on, „trije bratje smo, radi bi kurili, a ognja nemamo.“

„Dam ti ga“, pravi junak, „samo to mi moraš povedati: Kaj ni nikoli bilo, ni zdaj in nikoli ne bode.“ Brat nekaj čenčá, uganjeva, pa menda že ni pravega vedel in pravil, ker je kosmatin zavzdignil batino, gerčavo palico, in mu jih prav dobro na herbet nametal, ognja pa nič dal. Brat je jokal in prišel nazaj. „Pojdi ti!“ pravi druzemu bratu. Ta gre, pa zgodi se ravno taka: s palico je dobil po herbtu, ognja nič. Mlaji je bil kakor kak štramlé, in rekla sta mu brata: „I kaj boš ti hodil, šleva šlevasta, če midva nisva mogla ničesa dobiti, kako bi še le taka štranja dobila, ko si ti.“

Ker je pa le čedalje veča sila prihajala, začneta mu še sama prigovarjati: „Poskusi, morda imaš srečo; glave nemaš, to veva.“ Mlajši brat gre tjekaj k junaku, ki je kuril. „Kaj bi rad, hlapček!“ ogovorí ga uni. „Ko bi mi malo ognja dali.“ „Menim! že dva trapa sta bila tukaj, obema ga nisem dal, ako boš ti bolje odgovarjal, pa ga dobiš. Povedi mi kaj tacega, kar še nikoli ni bilo, ni in nikdar ne bode.“ Mlaji brat pomišlja, pomišlja, in si izmisli. „To ti precej povem“, pravi junaku, ki je ogenj imel, „le poslušaj me“.

Nekdaj se je bil nekdo boba najel. En bob se pa ni bil v njem razkuhal, ampak je bil na pol sirov, cel ostal. Želodec ga zato ni maral, temuč iz sebe dal. In iz tistega boba je vzrastlo veliko veliko drevo, ki je segalo noter v nebesa. Ob eni strani je imelo namesto vej goste šterclje, kakor pol lestve. „Kaj bi bilo“, rekel je tisti človek, ki se je bil boba najel, „kaj bi bilo, ko bi jaz sosede in babo in otroke in ta svet zapustil in po tem drevesu v nebesa zlezel, ki je vzrastlo iz mojega boba. Nebesa so le nebesa, svet je pa le svet.“ In ne bodi nemaren, tisti človek zleze ob drevesu v nebesa. Vrata so bila le prislonjena, samo malo odrine in v nebesih je bil. Bogá in svetnikov ni videl. Sv. Peter je imel leseno stopo in bèt, sedel je na trinogatem stolcu in prosó tolkel;

mekine so pa ven letele iz stope pa na pertiček, ki je bil razgernjen po tleh. „Kaj boš naredil sv. Peter? Pšeno?" prašam ga. „Kako bi rad jel", pravi Peter, „pa tolčem tu-le za vrati in sproti čakam, kedaj pride kaka duša les gori, pa že dolgo ni nikogar. Človek malo posedi, Peter pa v stopi pšeno dela. Pa jelo se je možu v nebesih dolg čas zdeti in želel je na svet nazaj. „Jaz grem domu k babi in sosedom", pravi Petru. „Stoj! prijatel", odgovori Peter, „ti si prišel po drevesu gori, kaj ne? Drevesa pa ni več, zakaj ravnokar je presica drevo izpodrila, bobek snela, iz kterega je vzrastlo, in vse se je posušilo in na kup palo. Kako češ zdaj doli?" „To bo napek", pravi ta človek, „ali nemaš nič vervi, ali kaj enacega tacega, da bi se po njej na zemljo spustil." „Nič nemam", pravi Peter. „Daj mi, daj mi pehar mekin, ko pšeno delaš, pa si bom sam splel iž njih verv." Peter mu dá mekin, uni pa splete verv, ter jo priveže za štekelj pri nebeških vratih in se spusti po tej vervi proti zemlji. Pa verv je bila prekratka. Kaj stori človek? Pleza zopet navzgor, odreže vervi odezgorej ter je doveže odezdolej. Tako dela zmirom in prileze že blizo zemlje. Samo še za dober skok mu je manjkalo. „Ni vredno, da bi še to dovezoval, mar skočim", pravi in skoči na zemljo. Pa je bilo že previsoko, ker vderl se je bil za sedem komolcev globoko v zemljo in venkaj ni mogel priti. „Čakaj, čakaj, tako je djal, saj imam doma rovnico, grem pa po njo, pa se odkopljem." Gre domu, vzame rovnico in se izkoplje iz zemlje. „Da ta rovnica nikdar nikogar več ne bode odkopavala, zato jo v ogenj veržem", mislil si je tisti človek in zares je vergel rovnico v žerjavico. Kaj se zgodi? Železna rovnica je zgorela, leseni ročnik je pa ostal v pepelu cel. Tisti mož pa gre domu in medpotoma sreča botre, ki so otroka h kerstu nesli. „Koga nesete", praša jih, „čegav je ta otrok?" „I, to je tvoj oče, otúdi-le se je rodil, zdaj ga pa nesemo h kerstu", rekó mu botri.

Tako je pravil mlajši brat, ki so ga za štramleta imeli, junaku, ki je ogenj pod palico imel. „Dobro si povedal, ognja ti bom dal", reče mu junak, nagrabi otrinkov in ogorkov in žerjavice v ponev ter mu jo dá.

Bratje so kuhali, pili in pojedali, meni pa ničesa dali.

Nektere pripovedke o slovenskem Pavlihu.

(Zapisal na Dolenskem F. Č. Pešćenikar.)

II.

Kako je Pavlihovo stanovanje pogorelo.

Kmalo je imel Pavliha priložnost, da je materi pokazal, kako zelo čisla njene zapovedi ter da le za las ne odjenja od tega, kar mu je bilo rečeno, da naj stori. — Bil je Pavliha zopet nekega dne sam domá. Mati je bila v cerkvi; doma pa je bila izročila vse gospodarstvo svojemu sinu. Zató si pa Pavliha ni dal malo opraviti o svojem visokem poslu. Vse je staknil in vse je preložil, če se je le premakniti dalo; morda si je mislil, da je še kje kakšen kukec skrit.

Tudi v dervarnico ga je pes vlekel. Ta je bila temna in polna suhih derv. Pavliha bi bil rad zvedel, kakšne skrivnosti še hrani dervarnica med polenjem. Jame tedaj premetavati derva, kajti mislil si je, zavoljo samih derv bi ta lopa gotovo ne bila tako temna ko zimska noč; gotovo ima njegova kaj prav posebnega tukaj skritega. Pa kdo more kaj v temi najti? Da ne vsak, vedel je tudi Pavliha dobro. Gre torej na ognjišče po žarečega oglja in si zakuri sred dervarnice. Lepo si jo razsvetli, saj derv je dosti imel. Hitreje in pridniše jame sedaj preiskavati, ali kmalo se vnamejo derva; skoraj vsa dervarnica je v ognji. Okorni Pavliha si ni vedel pomagati: ljudi si ni upal klicati, matere pa doma ni bilo. Kaj drugega je hotel storiti, po-njo je stekel? Zaklenivši torej hišne duri pobere jo v cerkev. Tje prišedši poklekne pod korom in lepo moli precej časa; potem se približa materi, ki je na ženski strani ravno vštric njega v klopi sedela. Počasi se stegne proti nji ter jej tiho na uho povê, da doma v hiši gorí. Stara se je tako prestrašila, da je omedlela. Nekaj bližnjih ljudí jo je jelo brihtati, nekaj jih je pa Pavliho popraševalo, kaj li tako strašnega je materi povedal. „Mati bi bili hudi, ako bi jaz kaj drugim povedal“, odgovorí jim Pavliha, ter nikomur besedice o ognji ne čerhne. Pa saj tudi treba ni bilo, saj je vse na ulicah vpilo, da gorí. Tudi žena, ki se je zopet zavedla, jokaje jim žalostno novico poterdi. Skoraj že ni bilo ničesar v cerkvi, kajti že vsi so bili hiteli k ognju; Pavliha s svojo materjo je bil skoraj zadnji.

„Sin, sin!“ je rekla mati Pavlihu, „ob vse si me sedaj pripravil! Tuja vrata bodo naji zanaprej po petah tolkle.“ „Nič se ne bojte, mati!“ odgovori jej Pavliha, „ne bodo ne nas teple tuje, ampak naše!“ Pri teh besedah skoči in sname hišne duri, kterih še ni bil ogenj dosegel; zadene jih na herbet tako, da je spodej pete ob vrata brusil. Lahko je je prenašal, ker je bil silno močan, saj je nek sedem let sesal.

Pavliha stopi z vratmi pred mater ter pravi: „Glejte, mati! vsaj vrata sem rešil, da bodeva svoje imela.“ Nobene mu ne reče mati na to, sede temveč na tla ter jokaje gleda, kako si ljudjé prizadevajo, da bi ogenj ugasili, ali pa vsaj sosednje poslopje obvarovali požara. Trapasti Pavliha je pa prenašal svoja vrata okoli, in se najsrečnejšega misli, ker je vrata rešil ognja.

Pavliha tudi zadnjih maternih besed ni prav razumel: mati namreč je hotla reči, da bodo tuji ljudje vrata za njima zapirali, kedar bodeta po hišah prosila in beračevala, kajti druzega jim ni potem kazalo, ko jima je hiša pogorela. — Ogenj so ljudjé kmalo ugasili. Pavliha si je moral sedaj pri ljudéh strehe prositi, ker premoženja nista imela, da bi si bila hišo sopet popravila. Nekaj časa so ju še ljudje v domači vasi terpeli, potem so pa Pavliha spokali iz vasi, ker je domačim preveč nagajal. Brez sina pa mati ni mogla biti, šla je torej za njim. Odslej sta se klatila povsod po svetu; Pavliha je pa vrata zmirom še skerbno okoli nosil, edino kar mu je ostalo.

Isterska narodna.

Serce moje! kud' putuješ?
Komu mene ti ostavljaš?
Gorki su mi puti tvoji,
Jer je tužno serce moje;
Aš ja vidin, da me varaš,
Kad' se z drugin pogovaraš.
Nevaran te, dušo moja!
Nevaran te, serce moje!
Ko se z drugin pogovaran;
Al te dušo neostavljan,
Zač si, dušo! lipa stvora,
Gospodskoga razgovora;
Umiljene tvoje riči
Z njim se moje serce liči;
Umiljena usta tvoja,
Z njim se kripi duša moja;
Al ovako al onako,
Ti si vazda moje sladko.

Zap. J. Volčič.

Besednik.

Valenštajnov ostrog. Spisal Miroslav Šiler, poslovenil in založil France Cegnar. Tisk Egerjev v Ljubljani 1864. — Pred seboj imamo željno pričakovani novi plod sloveče Cegnarjeve muze, namreč prevod klasične Šilerjeve igre „Wallenstein's Lager“, ki je pod naslovom „Valenštajnov ostrog“ pred nekaj dnevi zagledal beli dan. Že po svoji prestavi „Marije Stuartove“ in „Viljema Tela“ se je skazal g. Cegnar Slovencem preizversten tolkovavec Šilerjevih del; še bolj pa se je poslavil s pričujočim prevodom, ki nam s krepko, izbrano besedo in v blagoglasnih stikih s toliko vernostjo in spretnostjo tolmači visoke misli nemškega klasika, da ga moremo po vsej pravici izborno delo imenovati in bi skoraj rekli, da na nekterih mestih celó pervopis presega. V poterjilo naše izreke naj stojí tu nekaj verstic iz poslednjega nastopa:

Prvi oklopnik.

— — — — — — — —
Nam ni bílka ni setev ne zelenì;
Brez doma vojak se okoli podí,
Ubéžen potúje po širocem svéti,
Ne smé pri svojej se peči gréti;
Mimo bliskotnih mu iti je mést,
Mimo zelenih trat prijazne vasíce;
O žétvi, trgatvi mora le s cést
Iz daleč ozírati se v veselice.
Povédite, káko blagó i veljávo imá,
Če sam čestíti voják se ne zná?
Nekaj pač mora njegovega biti;
Sicer požígati človek začnè i moriti.

Prvi samostrélnik.

Živénije naše res nej medéno!

Prvi oklopnik.

Vendar ne dám ga za drugo nobéno.
Vídite, mnogo svetá sem oblázil,
Marsikaj slišal i zapazil.
Užé sem se za Benečána boril;

Tudi v španske dežele službi
I pri Napolitarci sem bil:
A sreče nejsem nikjer imel v družbi.
Videl trgovce i viteze sem plemenite,
Rokodélce in jezuvite;
Pa suknje železne svoje ne hotel bi sléči,
Med vsemi najbolje mi je po všéči.

Prvi samostrélnik.

Ne! tega bi jaz ne mogel trditi.

Prvi oklopnik.

Kdor misli na zemlji si kaj pridobiti,
Délati mora, trdó se potiti;
Kdor vpraša, kje do česti so vrata,
Naj húli se pod breména zlata;
Kdor želján je zakonske sréče,
Otročiče bi rad i vnuke ljubéče,
Naj mirno délo prime v rokó:
Jaz — jaz bi ne mogel takó.
Svobôden čem dihati in umréti,
Nikomur ni prej ni po smrti nič vzeti,
Na gomázen ozirati se pod sebój
Neskrbno raz konja, ki dirja z menój.

Prvi lovec.

Takó je! Enako jaz mislim s tebój.

Prvi samostrélnik.

To je da utegne prijétneje biti,
Drugim po glavah konja poditi.

Prvi oklopnik.

Prijatelj, mi v srédi težávnih smo lét,
Od téhtnice dan denes meč je vzét;
Tôrej naj bi se náme nihčè ne obrégnol,
Da rajši po britki meč sem ségnol.
Tudi voják se človéški more vladáti;
A drv pa ne dam na sebi kláti.

Prvi samostrélnik.

Kdo pa je kriv, ne mi vojniki,
Da na smetéh so delavci, naši redniki?
Preglávica, vojna i huda zadréga
Šestnajst debélih lét je dežêlam nadléga.

Prvi oklopnik.

Brate, kakó bi mogoče bilo,
Da Boga ob enem vse bi hvalilo?
Ta bi rad solnca, ktero druzega žge,
Ta suše, uni deževija če;
Kjer ti nahajaš le stisko, nadlógo i zlo,
Ondúkaj živenije sije meni vedró.
Ako meščanu i kmetu se dela krivica,
Žal mi je, to je gotova resnica;
No kaj čem? Saj se pomôči ne dá!
Ta réč je, kakor tedaj, ko boj vzropotá:
Konj zarzgáče, v dir se spusti;
Kdor koli mi sredi poti leži,
Bodi brat mi, bodi lastni moj sin;
Dušo naj trga njegovih mi glas bolečin:
Čezenj moram vihárno zletéti,
Ne smem ga na láhko strani déti.

Prvi lovec.

E, kdo bi se trudil, za druge skrbéti!

Prvi oklopnik.

I ker se takó je ta réč zasukála,
Da sréča se nam je nasmijála,
Moramo se je obema rokáma prijéti;
Dolgo ne bodemo več razgrajáli po svéti.
Mir nam prinese morda tiha noč;
Pa bode pri kraji vsa naša moč:
Voják razsedlá, a kmétič napréže spet,
I v hipci povrne stári se réd.
Zdaj pa smo skupaj še, roj grozèč;
Še je v našej roci meč:
Toda, ako se damo razkropiti,
Potem ni kropa nam ne dadé osoliti.

Te verstice bodo zadostile, da prepričajo častite bravce prečudne lepote omenjenega prevoda in ga prikupijo vsem omikanim bravcem. — Svojemu prevodu je privzel g. Cegnar nekaj oblik, ki doslej še niso rabile slovenski pisavi. O nekterih je res želeti, da nam s časom vsaj v viši pisavi oživé; le-sem spada sosebno: raba nesestavljenega imperfekta in aorista, orodnik (instrumental) brez predloga, druživnik na oj i. t. d.; druge kakor: ljudije (nam. ljudjé), umetnostijo (nam. umetnostjo), početije (nam. početje) itd., nej (nam. ni ali nije); glag. dvo-

jina žensk. spola na *i* itd. pa so take, da se bodo po naših mislih le težko prijele sedanjih Slovencev; popolnoma nerazumljiva nam je pa oblika: sedanjest, prihodnjest, izkranjest (nam. sedanjost, prihodnjost, izkranjost) itd.; tej premembi ne vemo nikacega vzroka. V očbe pa je naša misel v tej zadevi ta: izobražujmo in bogatimo naš jezik na podlagi stare slovenščine z vednim ozirom na srodna narečja, prenaglo in brez potrebe mu pa ne preminjamo oblik, da se po njih ljudstvu ne odkupi; vselej in povsod bodi naša prizadeva ta, da ostane naš jezik, kakor je bil doslej, tudi vprihodnje pravi ljudski jezik. —Notranjemu zapopadku je primerna tudi prelična oprava. Naj ne manjka prekrasni „Valenštajnov ostrog“ v roci nobenega omikanega Slovenca, g. Cegnar naj nas pa v kratkem razveseli tudi z ostalima deloma Valenštajnove trilogije!

Lada. Almanah za leto 1864. Vredil in izdal J. V. Zadravski. V Mariboru natisnil E. Janžič. — Pod tem naslovom je prišel v prav lični obliki na svitlo slovenski zabavnik, ki ga je spisala marljiva mladež mariborske gimnazije. Z veseljem smo zapazili v njem velik napredek naše nadepolne mladine; navdaja nas torej upanje, da se bode njena pisava tudi v prihodnje bolj in bolj likala in se s časom popolnoma iznebila nedostatkov, ki se kažejo tu pa tam tudi v pričujočem delu. Razun nekaj pesmic obsega izvirne pripovedke: Plevrat, angelj mirú in Savingrad in prestavo „Ljubezen in domovina“, dalje životopis ruske pisateljice Elizabete Kulmanove s podobo (da bi je ne bilo!) in odlomek iz Shakespearove igre „Romeo in Julija“, najslabše delo cele zbirke. Prav vkusno natisnjena knjiga šteje 128 strani in velja 80 nkr.

Zemljovid slovenske dežele in pokrajin. Pod tem nadpisom je ravno kar zagledal beli dan, poboljšan in pomnožen, II. natis znanega P. Kozlerjevega zemljovida slovenskih dežel. Na vzhodno-južni strani je proti hrovaški zemlji razširjen in dopolnjen tje do Varaždina, Zagreba, Karlovca, Ogulina in Senja, na vzhodno-severni strani pa gori do Gradca; jezikova meja je z dvojno barvo zaznamnjevana in tudi pisanje je še bolj čisto in razločno mimo perve izdave. Ker se je že v pervem natisu zemljovid močno prikupil vsem Slovencem, zató gre pričakovati, da bodo še rajši segli po pričujoči mnogo ličniši izdavi. Dobiva se pri Lerherju v Ljubljani in Tarmonu v Celju in veljá z dvema prilogama („narodopis“ in „imenik krajev“) 1 gld. 20 kr., brez prilog pa samo 1 gld.

* Novi časopis, ki bode v Ljubljani v nemškem jeziku zastopal in branil domačo slovensko reč, začne v kratkem, dvakrat v tednu, v Blaznikovi tiskarnici na celi poli in lični obliki izhajati. Ime mu bode „Triglav“, vredoval ga bode pa g. L. Leskovec.

Celoletna naročnina s poštnino vred bode iznašala 6 gld. 40 kr., sicer pa 5 gld. Da bi bil na korist vsem Slovencem!

* Nevtrudljivi pogumni borivec za slovansko vzajemnost, g. Matija Majar, ki je nas pred kratkim časom razveselil s prav jedernatim životopisom slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda (v latinici in cirilici), razpošlje v kratkem II. in III. oddelek (konec) svoje vseslovanske „mluvnice“. Dobro došla!

* Znani serbski potopisec g. Emil Čakra v novem Sadu vabi na naročbo na svoje delo, ki bode pod naslovom: „Iz Jugoslavije, putnički zapisci od god. 1858“ v več zvezkih prihajalo na svitlo. G. pisatelj je potoval skoraj po vseh jugoslavenskih stranéh in nam popisuje v serbsko-slovenskem jeziku narod in svet jugoslavenski. Vsak vezek bode veljal 60 novčičev; naročnino pa prejema g. pisatelj sam in pa vredništvo „Napredka“ v novem Sadu.

* Hrovaški pisatelj, g. Ivan Filipović, začne v kratkem nov hrovaški časopis na svitlo dajati. Ime mu bode „Bosiljak“ in bo prinašal raznoverstne zabavne in podučne spise za hrovaško mladež. Cena mu bode 2 gld.; pervi broj izide 10. listopada.

* Izverstnega Miklosičevega „staroslovenskega slovnika“ je prišel V. zvezek na svitlo in obsega besede od радованию do сътрѣбнти. stran 796—966. Z VI. zvezkom bode menda sklenjeno to za vsacega slovanskega jezikoslovca preimenitno delo.

* Te dni izide v zalogi E. Lieglove knjigarnice v Celovcu 6. natis Janežičeve praktične slovnice za pervence „Slovenisches Sprach- und Uebungsbuch“ v prav lepi obliki iz znane Blaznikove tiskarnice v Ljubljani.

Uganjka skakalnice v 9. listu.

Imej več, kakor védet' daš,
Posodi menj, kakor imaš,
Govori menj kot veš,
Pa jahaj več ko greš,

Ne vdaj se vinu, ne deklini,
Ostani doma pri svoji družini,
In zadobiš, gotovo je to,
Več kakor dvajset od sto.

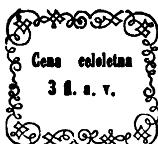
Kralj Lear I. dj. 4. priz.

Listnica.

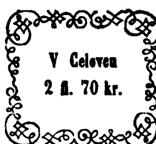
G. S. G. v V. V kratkem se porabi; hvala. — G. J. G. v S. Zavoljo pomanjkanja glagoliških pismen ni moglo priti v natis. — G. M. V. v V. Prosim vsaj do 20. t. m. — G. J. M. v L. Kakor hitro bode vse pripravljeno, kar imá v 4. šestki priti na svitlo, razglasí se povabilo na naročbo „Cvetja iz dom. in tujih logov“. — G. R. N. Če Vam kak list ne dojde, prosimo, dajte nam to v nezapečatenem lističu na znanje; le nezapečatene reklamacije so poštnine proste. — G. A. Z. v L. Prihodnjič; hvala.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 11. V Celovcu 1. novembra 1864. X. zv.

Iskrice domorodne.

I.

Kedar zorja čez planine
Se prijazno prismehljá,
Rajskokrasno nje obličje
Z radostjo me zmir navdá.

Čez doline se razgrinja,
Venča glave naših gor,
Sladkomilo me spominja:
Tudi Slavi sije zor.

Z zlatim pasom dom ovija,
Poljubuje ga sladkó,
Zlate nade v persi vlija:
Čas mileji prišel bo. —

Zorja! mlado tvoje lice
Naj se ne stemní nikdar,
Vedno sijaj čez gorice,
Nam oznanjaj dneva žar!

II.

Zlate zvezdice smehljajo
Milo se na tiha tla,
Usta moja k njim pihljajo
Čute vročega serca:

Slednjo noč med vami plava,
Svitli plami moj, pogled,
Sjajnost vašo občudava
Rad bi hotel vas imet'.

Dol stopite, sviti jasni,
Kar najlepše vas bliščí,
V venček vas ovijem krasni,
Da se rajsko razsvitlí.

Venček čem na glavo djati
Moji dragi ljubici,
Hočem Slavi ga podati,
Njej najlepši deklici.

III.

Eno devo le bom ljubil,
Eni vedno zvèst ostal,
Druge nikdar ne bom snubil,
Drugi nikdar serca dal.

Je najzaljša cele zemlje,
Tako mila, ljuba vsa,
Da jo zlati zor objemlje
In nebó se jej smehljá.

Čistost bela jo odeva,
In zvestoba jej je pas,
Blago serčice ogreva
Jej ljubezni rajski kras.

Biti serce njej ne jenja,
Večen hranim jej spomin:
Ljub'ca moja je Sloven'ja,
Ino jaz slovenski sin.

Ni še vstala rujna zarja,
Mene miče na goro,
Serčice upljivo vdarja,
Krog ozira se oko.

Ah, al dom še tema krije,
Megla narod moj morí:
Solza mi oči zalije,
Serce v tugo se vtopí.

Krasna cvetka nježno klije
Še iz groba žalih tmin,
Žar milotni iz nje sije,
Lajša tugo teh krajin.

Njim, ki Slavo so ljubili,
Slava tjekaj jo vsadí
Da na zeleni gomili
Vedno milo jim cvetí.

Zvezda milo je migljala
In vodila narod moj,
Lepše ona je sijala,
Ko vseh drugih svitli broj.

Ah, al zdaj za goro vtone,
Skrije se za tužni gaj;
Prašam svitle milijone:
Ali verne se kedaj?

Moj'ga serca kervco sejte
Po planinah zelenih,
Sejte jo po naših grička
In dolinah miljenih.

Pomlad mila bo rodila
Z moje kervce rožice,
Bo prijazno mi gojila
Svoje nježne hčerice.

IV.

Beži tema, megla zgini,
Da zazrem premili dom,
Da po dragi domovini
Sine slavske vidil bom.

Njim z višine bom sporočil:
Bratje, teme se gubé!
Kmalo se bo dan napočil,
Kmalo vstalo solnčice!

V.

Z rahlim spevom sladko pravi,
Kak je domu zmir udan,
Kak je zmir udan bil Slavi
On, ki tam je zakopan.

Sprejmi, Slava, vsa čutila
Sile vse na Tvoj oltar,
Za-me nočem rožic, mila,
Tebe naj cvetó vsikdar!

VI.

Pa molčijo zvezde jasne,
Za odgovor ne vedó,
Bledo iz visine krasne
Zre njih žalostno okó.

Pridi, zvezda mila, pridi,
Sladko se na nas ozri,
Če Sloven'ja tebe vidi,
Se nevesta veselí.

VII.

Dečki in devojke zale
Bodo rož'ce zbirali,
Bodo v krilo je spravljali
In na serce devali.

Njim bo serčice ogrela
Serca moj'ga vroča kri,
Za domovje je bo vnela
In za narod miljeni.

R. V.

Dragotin.

(Spisala Luíza Pesjak-ova.)

Te ljubim, ko solnce žarivno bliščí,
Te ljubim, ko luna na nebu svetí;
Te ljubim, ko rože premilo cvetó,
Te ljubim, ko cvetja ne vidi okó;
Te ljubim, ko sreča mi greje srcé,
Te ljubim, ko britke prelivam solzé;
Te ljubim, te pojem, povsod te častim,
Dežela mi materna! — za-te gorim. —

Kako lep je spomladanjski svet ob zoru, kedar jutranja zarja vse obseva z rožnato svojo svitlobo, kedar se krilati glasnik ranega dneva, veseli škrjanček vzdiga pod visoke oblake in gozdne ptičice budí z žvergolečim svojim petjem, kedar vse, do najmanjšega atoma, začne gibati se in oznanjati radost svojega bitja. Vijolice dihljajo sladko vonjavo, rože žaré in s tisoč in tisoč cveticami si veze mlada zemlja nevestino svojo obleko; v vsaki cvetici miglja žlahni kamen, v kterem se lomijo solnčni žarki, in lepó se podajo rosne te solzice slikam veselja, goršaje jih, kakor se lepša sladka sreča in slaví s solzami britke otožnosti. Pisani metulji frfolé od cveta do cveta, poljubovaje sreberne bisere iz lepo dišečih čašic, marljive bučele unašajo Florinim otrokom najslajši poživek in zamolkli hrošči brenčijo okoli njih v enoglasnem svojem šumenji. Povsod kraljuje veselje in marljivost in vendar je vse pokojno in mirno, kakor da bi Gospod stvarstva sam zdaj in zdaj nevidno prišel in kakor da bi lahke meglice kadila pred njim trosile, cvetice mu venčale pota, ptičice mu himne pele in da bi klasje in gozdi njemu upogibali se.

Bilo je tako čudopolno jutro majnika leta 18—, ko je mlad deček s torbico na herbtu zapustil svoj dom in se podal v ptujino. Bil je ta deček živa podoba cvetečega letnega časa, al vendar je zdihovaje in hrepené stegoval roke proti revni hišici, rekoč: „Kedaj, kedaj bom zopet zagledal svojo domovino, kedaj bom zopet objemal predrago svojo mamico?!“ — Sirota je bil, pred enim mescem so mu bili pokopali skrbnega očeta, v kterega je obračal oči kakor v božjo previdnost; mati in otrok sta ostala popolnoma zapuščena. Ko pomoč z nebes jima je došlo pismo strica iz Tirolskega — premožnega skrinjarja —, v kterem jima je izrekel svojo voljo, da hoče k sebi vzeti mladega bratrančeka in ga naučiti svojega rokodelstva. Mati je občutila hvalo in veselje, ako ravno ji je misel, ločiti se od svojega ljubljenca, skoraj raztrgala srce. Al prava

ljubezen — in zlasti materna — ne pozna sebičnosti, ona sama sebe ne porajta, in rada izročuje svoje življenje na srečo drazemu otroku.

Mogoče mi ni na tanko popisati ginljivega slovesa, in kdo bi znal razložiti čutila, ki se polastijo človeka, kedar mora to, kar je bilo ena duša, eno srcé—zapustiti se, in kjer le vera in zaup v Bogá srce obupanja varujeta. Nema in jokaje sta se mati in sin oklenila, in ko je materna roka zadnjikrat blagoslové počivala nad lepimi belkastimi lasci ljubega sinčeka, ko se je zadnjikrat materno okó vglobilo z neizmerno ljubeznijo v njegovo okó, takrat se jima je zdelo, da morata umreti velike žalosti. Slednjič se je sin vendar le ohrabril in solznih očî se je po sili materi nasmehljal, kakor da bi ji hotel olajšati slovo. Mati pade na kolena in goreče molitve pošilja do matere Božje, do matere, ktera se je tudi mógla ločiti od svojega Sina, in nebeška devica se je usmilila uboge matere; kajti kmali se ji je srce umirilo in zginili skoraj so njeni križi in njene težave v primeri s križi in težavami svete porodnice; rajska misel jo je tolažila, da nje sin gre svoji sreči v naročje med tem, ko je nebeškega Sina pričakovalo le največe trpljenje in prebritka smrt.

O neprecenljivi vek svete vere, ti nam lajšaš žalost in nesreče tega življenja, in gorjé njemu, ki te je zgubil, pa te najti več ne more! —

Oče našega Dragotina je bil kovač v Železnikih in mati, od nekdaj slabotnega zdravja, preskrbovala je revno hiševanje in zraven si s prejo služila marsiktero petico, ker žene rudarskih vlastnikov so pridno Jerico rade z delom zalagale. In srečna je bila pri kolovratu, kedar ji je sinček sedel na podnožnici, kedar je glavico naslanjal na njeni koleni, pogledovaje jo z uprtimi očmi in zvesto poslušaje marnje in pravljice, kterih mu je pripovedovala brez števila. Tudi veselje otročje je bilo neomejeno in že celo, kedar ga je mati zvečer v plavž peljala, kako se je stiskal k mamici in kako je bila očarana vzbudljiva njegova domišljija po podobah, ktere je ondi gledal! Zdelo se mu je, da marnje postajajo resnica, kedar so oče z dolgo ranto odpirali plavžu ustije, in kedar se je raztopljeno železo cedilo iz nje kot ognjen vir, kedar so črni možjé s kljukami žlindro posnemali iznad železa, ktero se je naglo trdilo, kedar so molčeči ti ciklopi nosili čisti grodelj na veliko naklo, kjer ga je pravilni vdar tehtnega kladva urno razbijal na kratke kosé. K vsemu temu misli si še temoto velicega poslopja, pršenje in sukanje žarečih isker, vršanje votlega mehú, šumenje peneče se vode in hrumoviti tek urnih koles, to je bilo zadosti, da se je Dragotinu grôze in veselja treslo mlado srce. Ko se je bil vseh teh čudežev nagledal, poskrbela mu je mati vselej tudi telesnega

krepčala ter spekla mu slastnih podzemljic v žarjavici, in vesel in srečen je bil, da mu ni bilo enacega! —

Čas je pretekel; Dragotin je dopolnil 12. leto. Vsi so pridnega dečeka spoštovali, kajti bil je lepega vedenja, v učilnici eden izmed prvih in dobro podučen v keršanskem nauku. Dosegel je ravno starost, da bi začel kovaškega učiti se, ko nesreča zadene pravično družino, nagla smrt ji je vzela najboljšega zakonskega tovarša in najskrbljivšega očeta. Nastopili so zdaj temni, težki dnevi; solnce več sijalo ni, nebeški svod se je pregrnil z žalovavnim ovojem, zvezdice so obledele, rože usahnile, ptiči le pogrebno petje šumljali, tožili so zraki in cela zemlja bila je globoka raka. Al vendar je cvetelo življenje ko popred, in le v srcih zapuščenih bila je strašna nepredrljiva noč. En žarek le je razsvetljeval temoto njune žalosti, bila je vzajemna ljubezen; zmiraj tesnejše ji je vezala, drugi je drugemu prigovarjal milo, sveto tolažbo in vsak je pozabil lastnega trpljenja vzdigovaje in pokojé potrto srcé. Ko se je prva goreča bolečina umaknila tihi otožnosti, prišel je stric in kmali je napočil Dragotinu dan žalostnega slovesa in odhoda.

Spremimo zdaj mladega dečka na hoji v novo domovino. Zapustivši materno bajtico, šel je s stricem na pokopališče, poslovit se še od predrazega očeta v temnem grobu. Da ji je tudi mati le-sem spremljala, tega mi pač ni treba omenjati.

Ganljivi pogled prostega pokopališča na kmetih! Tukaj nič ni viditi marmora in zlatine, nič ošabno zidanih znamenj, ki še po smrti bogastvo ločijo od revščine; tukaj je vse enako. Večni Bog sam odeva griček za gričem z zeleno trato, majhen lesén križček zaznamuje mrliču imé; staro vrbovje razprostira svoje veje nad krajem dolzega počitka in spomladanske sapice skoz nje vršé pesem prihodnjega vstajenja; roka čiste ljubezni sadí na gomile revne cvetice, lepo rasteče, ker jih solze obilno rosijo. O mir vam siromaki, ki ste s svojim potom mesta bogatili, ki ste se s čisto vestjo k dolzemu spanju le-sem vlegli, saj vsak vaših dni bil je dan delavnosti in dobrote za bližnjega; počivajte mirno, dokler ne vstanete v novo življenje, okinčani z večnimi venci. Mir in blagor prahu ubozega reveža! — Take misli so vshajale v duši vrlega strica med tem, ko sta mati in sin klečé vroče molitve in hvaležni blagoslov za rajnega očeta opravljala. Po molitvi si Dragotin na očetovi gomili utrga bagrenih klinčkov, mičnih potočnic in snegobelih šmarnic ter si jih poveže v nježni šopek. Imel je v njem prelepe barve mile svoje domovine in podobe najžlahtnejših čutil: ljubezni, stanovitnosti in čistosti; pač trilistja lepšega ni! Srečna dežela, ktero take barve oklepajo, in toliko bolj srečna si Kranja ti, ker vrli tvoji sini njih prelepi pomen tudi v srcu zvesto nosijo. —

Iz pokopališča stopivši pelje jih pot skoz vas in milo se je Dragotinu delalo, ogledovaje otožne bajtice, ali kmali so dospeli do

poslednje, kjer se je bilo treba ločiti sinu od predrage svoje matere, svakinji od svojega svaka. Po milem tem slovesu se vsedeta na voz, brzi konjiči krenejo okoli vogla in kmali se je skril revni, obgorjeni kraj njunim pogledom; le jutranji zvonovi so jima z bronastim glasom brenčali doneče slovo. Pot jih je peljala skoz Česnico, Studeno in Selce do Loke, zmiraj Sori na bregu, in malo po malo se je razširjala dolina, razširjalo obnebje, al zmiraj bolj tesno je bilo pri srcu mlademu popotniku. Molčé je sedel zraven strica, poljubovaje sem ter tje gomiline cvetice in ves zamišljen v materno besedo — ktera mu je bila od nekdaj zapoved — da je za njuno srečo potrebno ločiti se. Stric je vedel ceniti žalost milosrčnega dečka in z mehkimi besedami je včasi skušal bolečine utolažiti mu.

Od Loke sta se peljala po gorenskih krajih na Goratansko, in od tod po pustriški dolini do mestica N . . . . , kamor sta bila namenjena. Le težko se je navadil Dragotin novega kraja in njegove okolice, neznanih ljudi, novih šeg in navad, pred vsem pa ga je bolelo, da ni slišal več sladkih glasov maternega jezika; stric je bil edini, ki ga je umél, al malokdaj ga je govoril, ker ležeče mu je bilo, da se deček kmali nemškega naučí. Pripravno se je lotil Dragotin v delavnici, in delo mu je šlo urno od rok, kajti misel s svojo marljivostjo dragi materi na pomoč biti, mu je dajala srčnost in krepost.

Ob nedeljah bilo je edino njegovo veselje sprehajati se in večidel ga je vleklo na gore. Kako dobro mu je dela velikanska samota, prosto so pihljali čisti zraki, in prosto je dihal tudi on pod milim Bogom, počivaje v visoki travi in sanjaje od mile domovine, od ljubih tovaršev, od lepe, zlate mamice, in ko otožna senca svitlih sanj, se mu je prikazovala gomila in v njej dragi oče in vsa radost otročjih let. — Kedar se je zbudil iz svojih spominov, prikazalo se je njegovim očém zdaj to, zdaj to, kar ga je zmotilo in razveselilo. Kajti lepo je na gorah kakor nikjer drugej. Zdaj jim solnce prekrasno obseva sive vrhove, bliže se zdijo nebesa, revna zemlja z vsemi človeškimi težavami jim ponižno v znožji leži; zdaj orel z močnimi perotmi fofota krog njenih vrhuncev, kralj ptičev si voli kraljevsko prebivališče. Tukaj divje in prosto bobní siloviti hudournik v brezno, ne zmenivši se za zaderžke, ki se mu stavijo; skoz temino černe borovine in temnega smrečja hití v dolino, al ondi je žlebov in jezov dovelj, ki ga ukrotijo in zajamejo tako, da ni več spoznati sinú divje svobode v mirni vodici, ki se udaja človeški volji in človeški koristi. Tam se goveda in ovce pasejo na cveteči trati in žvenkljanje malih zvončekov moti vsestransko tihoto. In kako zamakljiv je pogled na daljne planine in lednike, ktere je Božja roka kot velike oltarje postavila za tempelj naravi. Zeleni plašč, ki obdaja snežnikom noge, je obrobljen na vrhu z večnim snegom in na milijarde dijamantov ga kinča v

solnčni svitlobi. Neizrekljivo lepa je ta podoba zvečer, ko jame senca legati nad dolino, ko zadnji žarki zlatijo granitne gače, ki škarlatno, rožasto in vijolično žaré in ko jih naposled luna preobliva s srebernimi potoki.

Vse to se je vtiskalo globoko v občutljivo srce in težko je bilo Dragotinu vrniti se k vsakdanjemu življenju in delu.

Leto za letom mine — Dragotin zraste zal mladeneč; — al ljubezen do matere in goreča želja do slovenske domovine ste ga jele staviti v dobo mladenstva. Velikrat je v misel vzel, da bi mater rad obiskal, al stric ni hotel nič slišati od ločitve, bratranec se mu je priljubil in pogrešati ga ni več mogel. Molčé in potrpežljivo je Dragotin prenašal svojo bolečino in vsaki mesec je poslal materi svoj zaslužek in pismice, v kterem je vsaka beseda dihala duhá njegove močne in žive ljubezni. Velik praznik je bil za mater, kedar je prejela ta znamenja otročje ljubezni; stari šolski učenik ji je pismice vselej na glas bral, in tolikokrat prebral, da se ji je vsaka črka vtisnila ne le v srcé, ampak tudi v spomin, živela je mati ob sinovih obljubah, ki so bile sladke sanje njenih noči in edina radost dolzega dneva; v nje so se vtapljale v neizmerni ljubezni vse njene misli, vsi čuti, sin ji je bil edino veselje, edini ponos, — ves svet; vdala se je bila v ločitev s predčutom, da ga bo gotovo še vidila pred smrtjo, kajti ljubezen jo je vezala s pretrdnimi vezmi na zemljo, da bi se ji bilo mogoče zdelo zapustiti ta svet, predno še enkrat objame najzvestejšega sina.

In zopet je preteklo leto; — osmo je bilo —, kar je Dragotin bival v ptuji deželi. Tožilo se mu je vedno po materi in po domovini in čedalje bolj se je povekševalo to čutilo; zastonj si je prizadeval zatreti ga, polastila se ga je dušna bolezen, — za ktero ga ni zdravila druzega kot domač zrak, domače solnce in domača ljubezen. Kako je bil zapuščen v ptujini, če je ravno živel v lepem kraju, kjer so mu vsi dobro hoteli in kjer mu ni ničesa manjkalo, če prav ga je ljubil stric kot lastnega sina, če je ravno nebó nad njim se obokovalo lepo in modro kot domá, če tudi so cvetice tukaj prekrasno cvetele, al vendar vse je bilo prazno, golo in mrtvo, in le v domovino ga je vleklo z nepremagljivo silo. Domovino je objasnjevala sveta glorija zlatih mladih dni, domovina mu je bila dala prvo in največo srečo, v domovini ga je blagoslavljal dragi oče, v domovini ga je smehljaje poljubovala ljuba mati, jokaje in igraje se z majhnim dečkom, v domovini so mu še zdaj sijale mile zvezde njenih oči, v domovini ga je še zdaj klical ljubi njen glas, v domovini se govorí sladki materni jezik, skladni, melodični jezik, kteri se mu je lepši zdel od angelskega soglasja. Po domovini je hrepenel kot slepi po svetlobi, kot bolnik po zdravji, kot roža po solncu, kot srce po ljubezni, kot verna duša po nebesih.

Stric se je prepričal, da bi bilo neusmiljeno dalje pridrževati Dragotina in s solznimi očmi mu je roko podal k slovesu, rekoč: „Pojdi Dragotin tje, kamor te vlečejo tvoje želje, tje, kjer te čaka sladki materni objem, pozdravi mi ljube prijatle, moli na očetovi gomili, al kedar ti bo mogoče vse to zapustiti na novo, povrni se nazaj, z odprtima rokama te bodem sprejel, in po moji smrti ti bom izporočil vse, kar premorem; prisrčna moja voščila te bodo vedno spremljala.“

Jesen je kraljevala po hribih in dolinah, gozdi so se bili porudečili in porumenili, in bagrino listje je pokrivalo utrujeno zemljo; le vrba je še zelenela in bliščala se v spomladanji obleki. Solnce je jasnilo večerne gore in v vzhodu je že zasijal svetli srp sreberne lune, nebo je bilo jasno in prezorno kot nikdar poleti, pliska je zapela razhodnjo pesem cvetečemu letnemu času in podleski so rasli po rumenkastih travnikih. Samoten popotnik počasi koraka po jesenski pokrajini; ko stopi na sveto zemljo drage mu domovine, pouri stopinje ter se bliža željno pričakovanemu kraju — domači vasi. Z vsake vejice mu je zopet zakimala radost preteklih dni, iz vsacega kamna so mu zacveteli sladki spomini in vsaka sapica ga je tisočkrat pozdravljala. Vriskalo mu je srce, ko je zagledal znane drevesa, zvonik in revne hišice v Železnikih; bilo je kakor, da bi vse te nežive stvari življenje imele ter ga sprejemale z živim veseljem. Blizo prvih hiš sreča stare prijatle, poda jim roke, al nobeden ne pozna malega Dragotina v mladenču in čudili so se neznancu; hitro je šel naprej, muditi se ni hotel, ker vsak trenutek je kasnil materni objem. Zdaj je šel mimo plavža; bučeči bron je zadonel staro nepozabljivo vižo, in otročje marnje in njeni ciklopi stopijo mu v spomin, al brez zadržka je hitel čez mostiček in stal je pred durmi preljube hišice. Srce mu širi persi, sape mu zmanjka in jok mu komej pripusti zdihniti besede: „Mati, al ne čutiš, da ti je blizo tvoj sin?“ — Tiho je vse bilo, po veži je šel in odprl izbo. Zdelo se mu je, da v cerkev stopi in vpognil je skoraj kolena, zagledavši mali, mirni kraj, v kterem je prebivala njegova ljubezen. Vse je še bilo kot popred, prosto tesarsko orodje, velika zelena peč s klopjo, podoba svetega križa v voglu, lonci z rožmarinom, z rutico in z muškatovim cvetjem na malem okencu, in pri oknu je sedela mati, lepa in bleda kot popred, in ko nekdaj ste nježni roki tanko nit sukali, kolovrat pa je brenčal z navadnim glasom. V izbo stopivši Dragotin s trepečim glasom reče: „Hvaljen bodi večni Bog!“ — in materno srce na glasu spozna spreljubo svoje dete, zavpije „moj sin“ in prevelikega veselja nepremakljiva ostane. Sin pa se ji približa, poklekne na staro podnožnico — in srce bije na srce, bolečine potihnejo, nebesa se odpró — — —

Ljubezen, cvetica Božja, žar nebeški, rajska luč! Blagor srcu, kteremu siješ, blagor duši, kteri ti sladiš življenje; ti ljubezen sveta, navdajaš srce z najlepšimi čutili, v tebi smo Bogu podobni in le po tebi vredni, da nas je vstvarila večna ljubezen!

Mesec pozneje stric prejme sledeče pismice: „Sprejmite hvalo najponižnišega srca, al moč mi ni vrniti se k Vam. Pustite me tukaj, kjer sem tako srečen, ker v ptujini sem spoznal, da le v domovini prebivate sreča in pravo veselje; tukaj, kjer mi je solnce prvikrat zasijalo, naj mi tudi zahaja, tukaj kjer je tekla moja zibelka, naj me tudi gomila krije.“

„Ljubil Vas bom, in hvaležen Vam bodem vedno kot največemu svojemu dobrotniku, ker le po Vaši dobroti mi je mogoče, živiti preljubo mater. — Vi ste zdravi — hvala Bogu — v trdni moški dobi, al ako bi Vas zadela nesreča al bolezen, pokličite me in našli boste v meni najzvestejšega strežnika in najhvaležnišega sina; kar tiče obljubljeno dedino, prosim Vas, storite srečnega ž njo koga druzega, ker za vse bogastvo sveta ne morem zapustiti za vselej matere in domovine. Bog Vam bode povrnil vse, kar ste ubogi siroti storili, saj molitve milega angelja, kterega imenujem svojo mater, vzdigajo se vsak dan za Vašo srečo do vzajemnega našega očeta.“

„Hranite me v srcu in v spominu.“

Krimski mož.

Dokaj sem prehodil močvirja na dolgo in široko, preskočil marsikteri graben, preberskal in prebrodil luže in lužice in pomnožil natoroznansko svojo zbirko z lepim številom živalic in rastlin, ktere le samo močvirje živí. Nizko že je plavalo solnce, opominjevaje me, da ne pozabim bližnje nočí. Truden dolge hoje, menim, da bi bilo bolje v pervi vasi ostati, kakor pa se danes v staro Jasonovo zapuščino vračati. Pogled na mojo obleko me še posebno v tem poterdi. Močvirje je podobno goljufivemu svetu; tega sem se prepričal danes popolnoma. Goljufala me je marsiktera lepozelena tratica, da jej zaupam svojo nogo; ali kakor bi bil težak, kot rajni Štempihar, vderó se mi pod nogo tla in koj sem bil za ped v zemlji. Lahko je tedaj misliti, kakošna je bila moja obleka. Za polžeke pa drugi mali povodnji merčes ni mi trebalo posebne škatljice, teh sem na obuvalu in na hlačah dokaj seboj nosil.

Maham jo torej proti Ljubljanici, da dospem do vasi „pod Pečjo“. Iz grabnov in luž se je jela vzdigovati gosta megla, tice so se poskrivale po nizkem germovji in iz porasenih mlak me je pozdravljal enakomerni kuk malih pubčev. Tudi žabe so že pričele mikavne svoje pevske vaje. Blizo mene je donel po dolgočasni planjavi posebno čversti kor. Bliže stopivši zagledam veliko čez in čez preraščeno lužo. Po sredi je plaval velik bel plučnik, ob robu pa je lazil in skakal med vodnim terpotcem in drugo šaro razni vodni merčes. Pa čuj — zdaj se oglasi veliki stari pevovodja sred vode na velikem plučnikovem cvetu sedeč in zdajci se oglasi strašna derhal žab in žabic, zelenih in rujavih. Z gromečim rega, rega, rega jamejo himne prepevati očetu Neptunu.

Debela megla je ležala nad Ljubljanico, ko dospem do brega. Komaj je prederlo toliko luninih žarkov gosto meglo, da zagledam debelo čez vodo prepeto verv. Zažvižgam po brodniku. Kmalo slišim kolesce po napeti vervi derdrati in zagledam postarnega možaka ogorelega obraza v malem čolniču. Nekako čudé se me ogleduje od nog do glave; posebno so mu menda čedne škornjice in lepe hlačice dopadle, kajti ugledavši jih, mahne z rokama skupaj in reče: „Bog me varuj in sveti Miklavž, kaki pa ste? Mar so vas copernice vodile?“

„Copernice menda ne, pač pa žabe, kukci in drugi merčes“, odgovorim mu, „kterega sem po močvirji iskal“.

„Ali jih mar v Ljubljani gospôdi prodajate“, odverne mož. „Moj rajni ujec, Bog mu daj dobro, stari Matevževec, znabiti ste ga poznali, znosil je zelišča in enacega spaka dokaj v Ljubljano. A si je tudi pripomogel, nikdar ni bil brez okroglega. Pa tudi gade zagovarjati je znal — ali jih tudi vi znate?“

Nasmejem se mu in ga opomnim, da bi rad kmalo unkraj bil.

„Doklej mislite še danes romati, prijatelj?“ praša me mož, ko me prepelje.

„Samo do perve kerčme, kje jo imate?“

„Kerčem pa kerčmarjev je pri nas na zbiranje. Kedar se gospôda pripelje, ostane le bolj pri Jurkovcu; ako pa ljubite dobro kapljico in se nad lešerbo in lesenimi stenami spodtikovali ne boste, pa pri Lukcu ostanite. Radi vas bodo sprejeli.“

„Kje pa je Lukčeva kerčma?“

„Kaj ne poznate Lukca?“ začudivši se mož praša. „Moj Bog, saj je skoraj vsaki dan v Ljubljani!“

Ko možu povem, da nisem v Ljubljani tako zveden, da bi vsacega človeka poznal, kakor on v svoji soseski, pokaže mi staro, košato lipo. „Tam-le je.“

Bližam se bajtici. Stene so bile popolnoma založene s poleni, samo majhna oknica so se vidila, iz kterih se je svitloba vsipala

in belila listje pred hišo stoječe lipe. Pred hišo stopivši zaslišim moške glase veselo prepevati znano narodno:

Le pijmo ga vsi,
Ne kregajmo se!
Saj dnarce imamo
Pa plačamo vse! — —

Ko duri odprem, puhne mi gost dim nasproti. Od stene viseča lešerba mi pokaže tri možake, krog mogočne mize sedeče, in sred njih bokal rudeče kapljice. Tako zamišljeni so bili v petje in zamaknjeni v bokal, da me v hišo stopivšega še zapazili niso. Ravno prav, si mislim, tu boš marsiktero slišal, in stisnem se v kot, kamor mi oče kerčmar kmalo nekaj pijače prinese.

Ravno si ogledam pevce, ki so iz svojih turnčkastih pipic goste megle puhali po izbi, ko se duri odpró in se čudno napravljen človek prikaže. Moral jih je že kakih šestdeset imeti, vendar je bil še čverste postave. Nos rudeč, kakor bi ga bil mož pri pirhih kuhal, kazal je, da njegov gospodar kaj močno ljubi vinsko kapljico. Čepel mu je na glavi rujav klobuk nekake gosposke postave in dolgih doli zavihanih krajev; kinčila ga je tudi gosposka suknja, pa tako zaguljena, tako zamazana, da bi bilo repnato seme gotovo na nji kalilo. Iz škornjice je ob stranéh radovedno kukala slama. Glej, mislim si ugledavši takovo obuvalo, ta ima čevlje bolj umetno za močvirje napravljene ko ti. Ti si v škornjice vodo zajemal, temu se pa sproti odteka. Najpazneje pa sem gledal veliko steklenico, ktero je možak pod pazduho deržal, kajti zdelo se mi je, da se nekaj po nji zvija in premetava.

Ko se ta človek na pragu prikaže, zakrohotajo naši možaki kar na en glas. „Joj, joj, Medvedov Joža? odkod pa ti?“ oglasi se eden. „Kaj je po svetu novega“, govori drugi. „Kaj pravijo gadje?“ bara tretji.

„Le počasi, le počasi“, oglasí se, „saj niste babure; vse hočem povedati. Najprej me pa mika rudeča vaša kapljica, bolj sem je potreben ko riba vode; pa sem danes tudi že nekaj sveta obhodil. Najprej sem v Ljubljano lezel; stari Matevž me je poslal, da mu prinesem klobas, ker je že pet dni brez tobaka. — Dalje ne prestojim, govoril mi je starec, rajši stradam, ko da bi brez tobačka bil. Ko nazaj grem in vidim, kako solnce pripeka, mislim si: Joža, steklenico imaš pri sebi, kaj ko bi med pečevje malo poberskal. Danes je dan za to. Matevž bo že čakal na klobase, saj že pet dni čaka. In res preiščem vse kotiče od nas noter do borovniških vertov, pa to vam povem, če bo vsaki dan taka, kmalo veržem beraško mavho čez ramo in hajdi od hiše do hiše. Tri sto medvedov, da bi ne bilo bolje, ko za tem poštalencem se plaziti! Tu sami poglejte“, pomolí jim steklenico, „ako je vredno za dva berlava červička v vročini vse verhe obletati?“

Zdaj sem še le jaz zapazil, da se v steklenici dva velika pasasta gada preobračata.

„Presneto da ne bo napek, če gade v pečevji pustiš“, govori mu eden sedečih“; nevarna je reč in poprej ali poznej jo boš skupil pri teh-le červičkih.“

„Kaj? Jaz? Jaz bom skupil, zavzame se Joža? Groga, presneto me malo poznaš. Ali je V—ski dohtar mar zastonj moj prijatelj! Da ima pa ta černe bukve, to menda ves svet vé in čuti. Če mi ga kupite bokal, vtaknem koj te-le živalce v žep, ko da bi slepca bila.“

„Pusti, pusti“, pomiri ga drugi, „saj vemo, da znaš več ko hruške peči. Grogu pa odpusti, ker te še premalo pozna. Rajši nam povej, kaj je v Ljubljani novega? Znabiti nam hoče gospôda spet novih frankov naložiti?“

„Tega ne, pa nekaj druzega je, od česar se vam še menda ne senjá ne.“

„Buzarona!“ In vsi ga debelo pogledajo, na mizo položivši svoje pipice.

„Karebalda hoče spet vojsko začeti. Že po Laškem nabira roparjev.“

„Ni mogoče!“

„Taka je no! Sam sem slišal, ko je neki gospod v ‚cajtengah‘ to novico bral. Cajtengam boste menda verjeli? Pa kaj čemo, saj se nič več dobrega ne sliši na svetu. A kaj bi bil kmalo pozabil! V Z—skem so včeraj vse krave kervavo mleko dobile. Povem vam, da tega je gotovo kriva kovačica, stara copernica.“

„Pri tej reči bi pa ti lahko pomagal.“

„Saj pa tudi bom. Na gerbasto kovačico imam že od nekdaj piko; če bo še dalje uganjala, bodeva kmalo skupaj. Kak drugi jej pa ni kos; saj je pri zadnji nevihti mežnar streljal v oblake, je tudi na čudnih meglah poznal, da copernice jašejo po zraku — pa koga je nek zadel? Star razcapan škerpet mu je pred nosom padel z neba; tri sto medvedov, da je kovačičin.“

Možaki krog mize se debelo zasmejó.

„Pusti, pusti stari škerpet“, reče mu eden, „tukaj-le ga rajši potegni, da si dušo privežeš, ker nam tako pridno beseduješ.“

„Ti imaš modre besede, to rečem“, odgovori Medvedov Joža. Prime kozarec, se nasmehlja, preljubeznivo pogleda rudeče vince in začne:

Jest in poliček se rada imava,
Če se sovraži in tepe ves svet!
V žil'ce mi teče,
Nič me ne peče,
Mladim in starčkom daje pomoč.

„Dobro kapljico imaš, Luka, to ti rečem; ali šentjanževca prave korenine, veš, tega ima pa vendar le Andrejče na Planinici. To ti je roba!“

„Dobro, da si Andrejčeta omenil“, reče Jaka, „večkrat sem te že prašati hotel, od kod tako bogastvo? Saj nima boljšega zemljišča ko jaz in vendar je njegovo žito vedno najbolj zernjevito, njegove senožeti najlepše. Njegovih njiv toča menda nikoli ne pobije, slana nikdar ne posmodí. In Njegova živina! Njegovim dvanajst repom nima para v soseski.“

„Odkod toliko bogastvo? kaj še tega ne veš? Saj mu je krimski mož dober prijatelj. On mu pove: zdaj sej, zdaj ženji! itd. Krimski mož je že od nekdaj tej rodbini dobrotnik.“

„Kaj ti poveš!“

„Ali nič ne veste o gospej Hudournici in njenem gradu, in kako ga je krimski mož v jezero pogreznil?“

„To pač, a kaj ima pri tem Andrejčetova rodbina?“

„Saj je eden Andrejčetovih očakov hudobcu kotel k gradu peljal. To je čudno, da tako imenitnih reči ne veste; saj ste sosedje nekdajnemu gradu.“

„Jaz sem že marsikaj o tem slišal, pa še nikdar nič kaj natančnega“, odgovorí eden. „Joža, povej nam ti, povej, kako je prav za prav ta reč.“

„Prav rad, samo ta-le kozarček vam moram še poprej posušiti.“

Vince mu steče po gerlu in resnobnega obraza začne Medvedov Joža: „Ko so še Pesjeglavci v deželo hodili, ni bilo tam-le gori še globocega jezera. Mogočen grad je stal sredi zelene dolinice. Lepi verti, polni prekrasnih rožic, in v verstah nasajena drevesa so obdajali lepo poslopje. Blizo grada so bile velike fužine, kjer so zlato rudo kopali in lili. Vse to je bilo posestvo kaj mogočne gospé, ktero so sploh le Hudournico imenovali. Bila je pa to gospa kaj neusmiljena, prevzetna pa ošabna; strah je bila vsem sosedom, vsi so se je ogibali ko živega ognja.

Neko popoldne pelje Martinača, enega Andrejčetovih očakov, ravno pot mimo grada. Od daleč že sliši vpitje gospe Hudournice. Približavši se gradu, vidi na kamniti klopi pri vratih moža kaj čudne postave in obleke sedeti. Bil je majhen pa čokljat. Dolga pa nekako zelenkasta brada mu je visela daleč čez persi; goste obervi in dolge ko metle so mu šterlele nad očmí, ktere so se v živem ognju lesketale. Klobuk, iz bičja spleten, potlačen mu je bil globoko na čelo. Vsa obleka je bila zelenkaste barve. V rokah je deržal gerčavo, z mahom poraseno gorjačo. Kaj plašno je gledal Andrejčekov očak neznanega moža; skoraj je mislil, da je živega

škrata vidil in v dolgem ovinku je šel počasi mimo njega. Pred tem porasenim možem je stala gospa Hudournica, v roci sreberni plošček z lepim belim kruhom deržeč in neznano zaničljivo moža gledaje, je vpila: „Glej, da se mi pobereš izpred oči, capin! Za take postopače ne pečem jaz kruha.“

„Lepo prosim, gospá! Le toliko, da si lakot potolažim.“.

„Nič“, zagrozí se Hudournica, „rajša vidim, da ga tam-le žabe pojedó, kakor da bi ga potepuhi žerli!“ To spregovorivši zatelebi kruh v bližnjo mlako.

„Dajte mi vsaj kapljico vina, da se okrepčam“, milo na dalje prosi čudni mož.

„Ali nisi slišal, da se imaš pobrati“, zavpije gospa in jezno z nogo ob tla vdari. „Koj se mi poberi, če ne, pa ti moji hlapci pomagajo. Če si žejen, tam-le je mlaka, nažlempaj se je!“

Zdaj vstane neznani mož ter žugaje desnico vzdigne. Kakor baklje se mu zasvetijo oči, ko spregovorí: „Gorjé ti, terdoserčnica! Pomnila boš krimskega moža, kmalo ti prinesem za tvojo gostoljubnost mlake in žab dovelj!“

Vedno glasneje je govoril starec, zadnje besede so se razlegale po vsej dolini; še celó Hudournica je obmolčala. Martinač pa, ko zvé, kdo da je čudni dolgobradec, prekriža se kar in kaj urno jo ubere svojo pot. Splašen hití urneje in urneje, kar zašumí v bližnjem germu in o joj! — pred njim stojí krimski mož. Kakor bi bila strela pred njega udarila, obledí in nazaj poskoči.

„Ne straši se“, nagovorí ga starec, „krimski mož kmetom dober mož!“

Prijazni glas starčev nekoliko potolaži Martinača.

„Le naročiti sem ti hotel, da prideš s svojim vozom kresni večer ob mraku pred ‚jamo‘, pred grad mi bodeš kotel peljal. Le ne pozabi, žal ti ne bo!“ S temi besedami se v hosto oberne.

Martinač se je htel izgovarjati, pa zelenec je zginil. „Ali saj se z hudobcem ni norčevati“, si misli, „najbolje da pridem“.

Dan mine za dnevom in Martinač je pozabil, kar mu je naročal krimski mož; še le ko so fantje jeli germade za kres pripravljati, spomnil se je starčevih besed.

Kres za kresom se zasveti na bližnjih in daljnih gorah, ko jo Martinač klavern s svojim vozom proti ‚jami‘ maha. Glasno mu bije serce, ko se bliža znanemu berlogu. Že ga čaka starec.

„Dobro! da si bil mož beseda. Tu je kotel, naloži!“

Martinač od strani ogleduje veliki kotel in vidi, kako se iz umazane posode dviguje gosta megla. Ne upa si blizo.

„Le primi le“, opominja ga krimski mož, „saj je meglica za grajščakinjo“.

„Martinač serčno zdaj zgrabi, vzdiguje, se napenja — ne gre. Kotel se ne premakne ne, ko bi bil pribit.

„Porasenec se nasmeje, prime za kotel in kakor tica sferčí težka posoda na voz.

„Zdaj goni!"

Voznik požene — voz se ne premakne. Zdaj potisne bradasti mož in urno se obračajo kolesa. S strahom zapazi Martinač, da se na nebu kopičijo megle in da vedno hujši veter maje mogočno bukovje. Krimski mož jenja porivati in koj se ustavita vola. Martinač prime desnega vola za rog in požene, in glej — rog mu v roci ostane.

„Vtekni rog v žep", oglasí se krimski mož; v kinč bode tvoji hiši."

Martinač ne zapopade besedí, vendar naglo stori, kar se mu veleva. Kmalo prime vola za drugi rog, da bi pognal, ali tudi ta odletí kakor steklo.

„Spravi rog, oglasí se zopet bradač, še v čast ti kedaj bode." Voznik uboga; med tem prideta na razpotje, od koder se vidi grad.

„Le sprezi! Voz jutri dobiš."

Martinaču tega ni bilo treba dvakrat praviti; ko bi trenil, je spregel in hajdi urno domú.

Med tem se je bilo nebo popolnoma zatemnilo in ko domu pride, tergal je že žareč blisk oblake.

„Za pet kervavih ran, mož! kaj ti je", kliče žena, ko vidi Martinača preplašenega in bledega.

„Bog se naju usmili, stara! Vzemi paternošter z vrat. Moliva!"

Mikalo je žene zvedeti, kaj da je, vendar vzame molek in urno jame prebirati jagode, kakor bi jej bila smert za petami. Zunaj je razsajal strašen vihar. Blisk za bliskom razsvitljuje temno noč in kaže stare lipe in bukve, ktere se šibijo kakor tersje. Grom je odmeval po pečinah in po dolu, da trepetajoča žena lastne besede ni slišala.

„Za sveto božjo voljo", spregovorí odmolivša, „menda bo sodnji —", strašno germenje jej prestriže besedo; zemlja se strese, da lesene stene zaškripljejo.

„Za pet Kriščevih ran, mož, kaj je to?" spregovorí zopet žena bleda ko stena, kazaje proti oknu. Zunaj je bilo svitlo, kakor bi koča v ognji stala. V dolini se strašen plamen proti nebu vzdiguje.

„To je grad", spregovorí mož, „treščilo je va-nj."

„Požar v taci noči. Oj ubogi ljudjé! še Hudournici ne privoščim take nesreče", miluje žena.

Vedno više, vedno širje je segal ogenj. Pred durmi zaslišijo se človeški glasi. Kako se začudita mož in žena, ko se duri odpró in gospa Hudournica z dvema služabnikoma noter stopi.

„Reveža, veselita se!“ ponosno spregovorí grajščakinja, „nocoj pri vama ostanem.“ Obernivša se proti oknu: „Kaj nek, če mi pogorí ta kočica. Rudnika menda ne bo zlodej vzel, pa podzemeljskih hramov pod gradom menda tudi ne, dokler imam pa te, sezidam si lahko deset ta — —“, kar utihne in z odpertimi očmi, kakor okamnela skoz oknice stermí.

Martinač stopi k oknicu. Tudi on ostermí — pred oknom je zagledal krimskega moža. Dolgi kodrasti lasjé mu kviško šterlé in kakor ognjena kolesa se mu sučete pod košatimi obervi očesi. Desnico proti Hudournici stegne in s strašnim glasom zareži: „Tudi tebi krimski mož dolžen ne ostane“.

Grajščakinja se zgrudi na tla, služabnika priskočita — bila je mertva. Pod oknom se čuje divji smeh in krohot.

Drugo jutro ni bilo ne lepega gradú, ne bogatih fužin. Vsa dolina je bila razrita, globóko temno jezero jo je pokrivalo. Lepe v verstah nasajena drevesa so izruvana v jezeru ležala, le korenine so proti nebu molele, in na njih je prepevala velika derhal žab svojo pesem.

Martinač drugi dan pripoveduje svoji ženi, kako je hudobcu kotel vozil, kar se spomni rôg. Seže po enem in glej! — kakor toča vsuje se mu cekinov iž njega; ravno tako iz druzega. Krimski mož je imel prav, roga ali prav za prav cekini so bili in so še Andrejčkovi rodbini v kinč in čast.“

Tako je govoril Medvedov Joža.

Ko drugi dan jaz obiščem omenjeno dolino, najdem okroglo, globoko jezero, bogato lepih rib in krog in krog z gostim bičjem obraseno. Tudi ledeno jamo sem vidil, nekdanji dom krimskega moža, o kteri je pa že lanski Glasnik več povedal. A. Zup.

Bazilij Boguslavič.

(Ruska narodna pripovedka.)

(Konec.)

To izgovorivši se vzdigne izza hrastove mize, nakloni se starešinam *) in gre domú v palačo k materi.

Starešine osupnejo, zberó se v skupščino, posvetujejo se in smejó prevzetnemu bahanju, potem pa sklenejo, vso vojsko novograjsko postaviti na noge in poslati na cesto na Rogatici, da Bazilija Boguslaviča končajo in mu kostí razmečejo na vse štiri vetre v sercu mislé: kako se bode upal tako mlad dečec z nami bojevati.

In na novograjskem tergu zazvoní veliki zvon, vsa staroslovenska zemlja se spré, ljudjé se zbirajo v gostih trumah in gredó nad enega samega mladega knežiča.

Ta hip pride glas o tem k prespoštovani gospej Amelfi Timotejevni. Zvé, da se je ljubljeno dete Bazilij Boguslavič z nedopuščenimi in nespodobnimi besedami bahal in da gré vsa orožena moč novograjska nad njega. Prespoštovani gospej se milo stori, žalostna gre k sinu v visoko sobo ter ga pokara, da je tako nepremišljeno govoril in starešine razdražil pa reče: „Kako se boš sam upiral vsej novograjski moči? ti me boš še na moje stare dni pogubil!“ To reče pa ga prime z roko in zaklene v belo zidano klet s težkimi železnimi zapahi. Pred klet naspe kup peska, sina pa v njej pusti, da prespí in se strezni. Potem pa gre v zakladnico, vzame zlato skledo in va-njo dene drago kamenje. Na to gre v Novograd k starešinam. Prikloni se jim in zlato skledo postavi na hrastovo mizo, pa jim govorí k sercu, naj odpusté preljubemu sinu Baziliju Boguslaviču, kar je v pijanosti govoril, in da se sam ne more upirati vsej novograjski vojski, ker je še mlad, na zadnje naj pa imajo že zavolj spomina kneza Boguslaviča ž njegovim sinom poterpljenje.

Starešine pa se napnó in napihnejo in z ošabnimi besedami odgovoré svoji kneginji: „Poberi se od tod, ti staro babše! če precej sama ne greš, odženemo te s sramom in sramoto. Nam ni

*) V rusovskem je posadnik, in kjer v tej pripovedki stoji starešina, naj se blagovoljno bere „posadnik“.

treba zlata, srebra in dragih kamenov. Baharija tvojega sina ga bode več stala, nego vse to, in mi hočemo za njo njegovo glavo."

Take besede razžalostijo blago gospó, da počne milo jokati. Potem gre domú v belo palačo, dá zapreti vrata na dvorišču in sede vsa žalostna.

Drugi dan na vse zgodaj, predno so vstali z mokrega ležišča labodje in tiči ilmenskega jezera, vali se vsa novograjska vojska na cesto na Rogatici. Starešine in hrabri borivci novograjski obdajo veliko dvorišče, kjer je bil Bazilij Boguslavič zapert. Razbijajo velika dvoriščna vrata, razbijejo je in vlijó se na dvorišče. Na dvorišču pa zadenejo na deklico černkastih las in tanke rasti. Deklica je prišla iz kuhinje, da gre na potok po vode. Na rami je imela železen obod, ne prelahek, tudi ne pretežek, vagal pa je vendar le dvanajst tisoč fantov. Ko vidi ta nespodobno počenjanje, zavpije hrabrim borivcem in starešinam: O vi malopridna druhal, vi neotesani ferkolini! ali ste ponoreli ali kaj li, da ste se tako vderli na prostorno dvorišče brez dovoljenja? Naš gospod Bazilij Boguslavič zdaj spi, vi pa tukaj vpijete in razsajate. Le počakajte, jaz vam pokažem, kod je pot iz dvorišča. Jaz vam . . . ali predno je izgovorila, planejo nad deklico pa jo bijejo z močnimi hrastovimi bati. Ta neotesanost deklico razjezi, verže posodo na tla pa prime obod in podi sovražnike iz dvorišča na cesto na Rogatici. Maha na vse strani in kmalu si napravi široko cesto skozi množico hrabrih vojevavcev. Deklica jih je čez tisoč na tla pobila in tri trume je v kozji rog vgnala. Kar jej začnó roke pešati in železni obod se je zlomil, ali hitro se verne nazaj na široko dvorišče pa v prostorno sobo in zakriči na vse gerlo: o vidva, ki sta močna kakor Simson, vidva spita mirno, in cela vojska napada na njega, ki vaju ima za vredna, da sta mu brata. Že so razbili široka dvoriščna vrata in vró tje h kleti, kjer spi Bazilij Boguslavič.

Odgovorita jej Tomaž Tolsti Remenikovič in Patanuška: to ni vojska velikega Novograda, ki napada najnega brata, to so komarji, ki rojijo sem iz mlake karastanske; naj ga le z brenčanjem zbudé. Kakošna bi bila pač za naji slava in kakošno junaško delo, da Bazilija Boguslaviča obraniva tega merčesa? On ne treba druga, samo roko naj vzdigne, pa se bodo vsi razkropili. To rečeta pa se oberneta na drugo stran; ležeta na levo uho in glave vdereta globoko v mehke blazine.

Med tem se Bazilij Boguslavič zbudí od šundra in vpitja razposajene druhali, skoči na nepočakane noge, potrese se in od potresa se vali kamenje iz belega zida, železni zapahi se zdrobé, pesek sperší na vse strani. Kakor ugledajo Bazilija Boguslaviča, planejo na tisoče na-nj. On nima ni orožja ni oprave in da bi šel

po svoja hrastova s svincem zalita debla, zdi se mu predolgo, ker so bila pri njem gori v sobi. Pograbi hrastovo os pa podí oborožane na cesto na Rogatici in na tisoče jih pobije. Zastonj se ubadajo starešine, da bi vojsko z novega zbrali. Premagana je, ali on jo podí tje na rávno polje pred seboj v dérečo reko. Ne daje jim toliko časa, da se zberó. Mlada kri mu kipí, pa hoče vse potolči. Starešine to opazivši preplašijo se grozno in serce jim upade. Hité v Novograd, napolnijo sklede s zlatom, srebrom in dragimi kameni, pa gredó s tem v staroslovensko palačo k prespoštovani gospej Amelfi Timotejevni! Ali ko stopijo na dvorišče, najdejo palačo zaperto. Stopijo na cesto pred prostorne sobe pod okna, sklonijo ošabne glave in vpijejo na glas: O ti naša mati, prespoštovana gospa Amelfa Timetejevna! mi smo hudo razžalili tebe, našo kneginjo, kakor tudi našega kneževiča, tvojega preljubega sina Bazilija Boguslaviča. Že je potolkel vso novograjsko vojsko. Izprosi ga saj toliko, da pusti toliko naših ljudi živih, da druge zarodé.

Ko kneginja to sliši, odžene starešine s sramom in sramoto. Še ne pokaže se jim ne, ampak dá jim reči: kakoršno juho ste si skuhali, tako jejte; jaz sem samo stara baba, pa se ne mešam v vojaške stvari. Ko starešine zaslišijo ta odgovor, niso pričakovali več nobene milosti, zdelo se jim je, da se jim konec bliža. Na to se vernejo v Novograd. V Novogradu pa je živel star prestar mož, ta je bil pod prejšnimi knezi večkrat v boji, potolkel je marsiktero vojsko, razvalil marsiktero uterjeno mesto; ali kedar ga je starost skljućila, šel je v hišo, in je bil v njej neprenehoma več ko trideset let. Starešine se ga spomnijo, gredó brez odlašanja k njemu pa ga prosijo, naj reši domovino in Baziliju Boguslaviču jezo ustavi. Starec jih dolgo ne posluša, in ker vidi, da so hudo žalostni, stori se mu milo pa vstane s hrastove klopi in gre na terg, kjer se je ljudstvo zbiralo, sname veliki zvon s turna, in ta zvon je vagal trideset tisoč funtov, pa si ga dene na glavo kakor kapo. Tako gre ven na plano polje k dereči reki, kjer je Bazilij Boguslavič pobijal ostanke cele vojske. Kakor pride na poljano, zavpije na ves glas: o Boguslavič, za te ni tako kratkočasovanje, jenjaj biti razposajen pričo starca.

Junaka razjezé te besede. Skoči k starcu pa udari z močno roko po težkem zvonu, da se na drobne kosce razletí in starec pade na tla in prosi milosti: O ti močni in mogočni junak, nisem se nadal tolikega junaštva od tako mladih let. Minulo je sto in dvajset let, kar na svetu živim, pa ga dozdaj še nisem našel, ki bi se bil upal z menoj se poskusiti, ali od danes ne bom več slovel za nepremagljivega junaka. Ne mori me, pusti mi življenje,

kajti služil sem pošteno slovenski deželi, dovoli mi samo, da smem pred smertjo pokoro delati.

Bazilij Boguslavič ni mislil ne z dušo ne s sercem starca umoriti, samo kazniti ga je hotel za njegovo vedčnost. Zdaj ga vzdigne od tal, objame ga in s spoštovanjem domú odpusti. Ker starešine niso videli več nobene rešitve, ampak so pričakovali samo smerti, pobegnejo v Novograd v svoje hiše, kjer so svet imeli, pa so spisali pismo in v pismu izvolili Bazilija Boguslaviča za gospodarja nad Novogradom, nad slovensko zemljo in čez vse Rusovsko, pa naj pobira davke po volji in vlada po všeči. Ko spišejo to pismo, spravijo se na pot k Boguslavičevi palači in roté in zaklinjajo njegova brata Tomaža Remenikovega in Patanuško, naj poprosita kneza, da bi jenjal prelivati slovensko kri in se usmilil svojih podložnih, da pustí toliko ljudi živih, da druge zarodé. Kedar slišita to prošnjo Tomaž Remenikovič in Patanuška, odložita hrastovi debli, kajti deržala sta ji v rœci, ko bi Boguslavič v boji opešal. Zdaj pa hitita s starešinami na bojišče, pismo deržita nad glavo in vpijeta na vse gerlo: Češčen bodi, o gospodar! jenjaj slovensko zemljo ob ljudi pripravljati; starešine ti polagajo pred noge veliki Novograd z vzemi zemljami, da vladaš ž njimi, kakor ti je volja.

To izrekši poklekneta ona dva in starešine pred njega. Zdaj se Baziliju Boguslaviču jeza ohladí, odpustí vsem, ki niso v boji poginili, in seže vsem v roke. Bazilij Boguslavič je vladal v Novogradu modro in lagodno. Nikdo si ni upal spuntati se zoper njega in sosedje tudi, ki so najbolj udaljeni bili, pošiljali so k njemu poslance z bogatimi darovi zagotavljaje mu, da bodo ž njim v miru živeli. Tudi vsi Čudje so mu davke na tanko plačevali. On ni imel vojakov, vsa njegova vojska je štela dva junaka Tomaža in Patanuško. Iz vseh krajev zemlje je klical borivce in junake, da bi se ž njim poskusili, ali nikogar ni bilo, ki bi se bil ž njim poskusil. Vladal je mnogo let veselo in mirno. Otroka in naslednika ni imel nobenega, in njegovo hrastovo deblo, s svincem zalito, ostalo je velikemu Novogradu za večni spomin.

Časoslovje latinskega jezika.

(Spisal P. Ladislav.)

Časi v odvisnem stavku.

Čas glagolov v odvisnem stavku se ravná po glagolu glavnega stavka; zatorej je treba vselej gledati na glagolovo dobo (Zeitstufe) tega stavka.

I. V glavnem stavku praesens.

1. Če se godí djanje odvisnega stavka ravno takrat, ko se godí djanje glavnega, če mu je tedaj ravnočasen, nastopi tudi v odvisnem stavku praesens, post: *Hi vos, quoniam libere loqui non licet, tacite rogant, ut se dignos existimetis etc.* — *ker ne smejo prosto govoriti, prosijo vas na tihem.* (*Cic. de imp. Pomp. 5.*) *Causa quae sit, videtis; nunc quid agendum sit considerate.* — *vidite, kakošen je predmet, sedaj pomislite, kaj je storiti.* (*Cic. de imp. Pomp. 2.*) *Qui vero in libera civitate ita se instruunt, ut metuantur, iis nihil potest esse dementius* — *kteri se v prosti deržavi tako obnašajo, da se jih ljudje bojé, ti so najbolj neumni.* (*Cic. Off. II. 7.*) *Nulla est enim natio, quam pertimescamus, nullus rex, qui bellum populo Romano facere possit* — *ni ga naroda, ki bi se ga mi bali, ni ga kralja, ki bi napravil vojsko Rimljanom.* (*Cic. Cat. II.*) *Nemo est orator, qui se Demostheni similem esse nolit.* — *ni ga govornika, ki ne bi hotel biti enak Demostenu.* (*Cic. de Orat. 2.*) *Alterum genus est eorum, qui, quamquam premuntnr aere alieno, dominationem tamen exspectant* — *druga je versta tistih, ki se gospodarstva nadjajo, čeravno je tlačijo dolgovi.* (*Cic. Cat. II. 9.*)

2. Če se je zgodilo djanje odvisnega stavka pred djanjem glavnega, da mu je tedaj predčasen (vorzeitig), stopi glag. v perfekt, in sicer brez razločka, je li djanje terpelo več časa, ali se zgodilo samo enkrat, post.: *Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris?* — *Kaj meniš, kdo izmed nas ne vé, kaj si počel sinoči in prednjo noč, kje si bil, ktere si sklical, kakošen naklep si storil?* (*Cic. Cat. I. 1.*) *Illud quaero, is homo, qui nunquam inter homines fuerit, per quos homines tantum facinus conficere potuerit.* — *To prašam, po kterih ljudéh je mogel doprinesti tako zločinstvo tak človek, ki nikdar ni bil med ljudmi.* (*Cic. Rosc. am. 28.*) *Non video, cur non potuerit patri similis esse filius.* — *Ne vém,*

zakaj ne bil mogel biti podoben sin očetu, (Cic. Fi. V. 5.) Quid enim mali aut sceleris fingi aut cogitari potest, quod non ille (Cat.) conceperit? — Ktera hudobija ali hudodelstvo se more izmisliti ali misliti, ki bi se je ne bil Kat. navzel? (Cic. Cat. II. 4.) Ego, quid acceperim, scio — vem, kaj sem prejel. (Cic. R. Am. 2. 1.)

3. Če se bo djanje odvisnega stavka še le godilo, ter spada v prihodnjost, tako da v oziru na glavni stavek kaj prihodnjega zapopada, gledati je na to, ima li biti indikativ ali konjunktiv, in potem se ločiti dvojni stavki:

a) Ako je indikativ, mora stopiti glagol odvisnega stavka v futurum; in kedaj je li fut. simplex ali periphrasticum, to je določiti po notranjem pomenu stavka, kakor smo razložili pri časih v glavnem stavku. Izgledje: *Non longe ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur — nismo daleč od tistega časa, kjer se bo reč določila. (Cic. Att. III. 17.) Unum est, quod tibi ego praecipere non desinam — eno je, česar tebe opominjati ne bom jenjal. (Cic. ad Quint. fr. I. 13.) Quocum victuri non sunt, ejus existimationi consulere non curant — s komur ne mislijo (sebičniki) živeti, za tega čislanje skerbeti jim ni mar. (Cic. ad Quint. fr. I. 5.)*

b) Ako pa ima nastopiti konjunktiv, za kterega latinščina nima posebne oblike izražene, rabi se konjunktiv praes. takrat, kedar stavek gotovo kaj prihodnjega izrazuje, tako da se reč ne more vzeti za sedanji čas, in da stavek sam po sebi govori od prihodnjih reči. Ako pa je stavek tak, da bi konjunkt. praes. utegnil veljati za praesens, da bi znalo dvoumje nastati, ker bi se ne vedelo, je li praes. ali fut., takrat mora nastopiti fut. periphr. konjunkt. (-urus sim.). Poglejmo na izgledih: *Mirifice sum solicitus, quid nam de provinciis decernatur — neizrečeno sem v skerbéh, kaj se bo sklenilo o provincijah. (Cic ad Div. II. 1.)* Obravnave se še niso pričele, reč je gotovo prihodnja, torej je praes. dovelj. *Est sapientiae atque humanitatis tuae, curare et perficere, ut hoc minus sapienter a me provisum diligentia tua corrigatur — naloga tvoji modrosti in priljudnosti je poskerbeti in napraviti, da bo tvoja marljivost popravila, kar sem jaz premalo modro oskerbel. (Cic. ad Quint. fr. I. 2.)* — Cela ta reč sega v prihodnjost, torej praes. konj. ni dvomljiv. *Est circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia non te unum, sed omnes ministros imperii tui sociis et civibus et reipublicae praestare videaris. (Cic. Quint- fr. I. 3.)* Cicero daje tu svojemu bratu pravila, kako naj se obnaša; cela ta reč je prihodnja, torej praes. ne dela nikakoršnega dvoumja. — Drugače je v stavkih: *Non intelligo, cur Balbus quemquam intercessurum putet, cum intercessio stultitiam intercessoris ostensura sit — ne razumem, zakaj misli B., da ga bo kdo zagovarjal, ker bi zagovarjanje neumnost zagovornikovo pokazalo. (Cic. de leg.*

Agr. 2. 12.) Tu bi bil praes. dvomljiv, ker ne vsako zagovarjanje kaže neumnost, ampak to bi jo pokazalo. Tako je v teh stavkih: *Quod futurum sit latrocinio tribunorum, non video.* (Cit. Att. II. 2.) *Bibuli qui sit exitus futurus, nescio — ne vem kako bo steklo z Bibulom. (Cic. Att. II. 21.) Haec, quo sint eruptura, timeo. (Cic. Att. II. 20.)* V takih stavkih mora biti fut. periph. ker praes. bi veljal za sedanji čas in ne vedelo bi se, da je reč prihodnja.

Nota 1. Na praesens prav za prav ne sme plusquam perf. slediti, pa vendar se narajma semtertje pri klasikarjih; tak plusq. se da tako razložiti, da je nekaj izpuščenega, in ta plusq. je odvisen od izpuščenih besedi, post.: *Nihil enim scribis, negue ego ad te his duobus mensibus scripseram. (Cic. ad Div. VII. 9.)* to je: recte fecisti, neque ego scripseram. *Quare si tibi est commodum edella, quae coeperas (qua paulo post deposuisti) et Bruto et mihi. (Cic. Brut. 5.)*

Nota 2. Ker plusquamprf. ne more neposrednje zaviseti od praes., mora v takem hipotetičnem stavku, kjer bi imel biti plusquamprf., nastopiti fut. periphr. s perfektom (-urus fuerim), post.: *Neque ambigmur, quin Brutus pessimo publico id facturus fuerit si libertatis imaturae cupidine priorum regum alicui regnum extorsisset. (Liv. II. 1.)* Ko bi stavek bil neodvisen, rekel bi: fecisset, si extorsisset. *Dubito, num Graeci victuri fuerint, nisi Themistokles adfuisset. (Liv. 26, 13.* To je: non vicissent, nisi T. adfuisset.

II. V glavnem stavku praeteritum (imperf., perf. hist.; plusquamperf.)

1. Kedar je v glavnem stavku praeteritum, in če se je godilo djanje odvisnega stavka ravno takrat, ko djanje v glavnem stavku, stopi glagol odvisn. stavka v imperf. in to je tudi ondi, kjer ima odvisn. stavek splošno, za vselej veljavno misel; postavim: *Nam tum, cuo ex urbe Catilinam eiciebam — cum illum exterminari volebam, (conjuratos), infirmos sine illo ac debiles fore putabam. — takrat, ko sem gonil Katilino iz mesta, ko sem ga hotel čez mejo spraviti, mislil sem, da bodo zarotniki brez njega nezmožni in slabi. (Cic. Cat. III. 2.) Quae necessitas eum tanta premebat, ut id temporis proficisceretur Roma, nullam partem noctis requiesceret.— Ktera taka sila ga je gnala, da je takrat šel iz Rima, da ponoči ni nič počival? (Cic. Rosc. Am. 34.) Aegre a consulibus impetratum est, ut litterae Caesaris in senatu recitarentur. (Cic. de leg. III. 11.) Rem in eum locum deduxit, ut diceret sibi certum esse etc.—tako daleč je pripravil, da je rekel idr. (Cic. Att. II. 24.) Helvetiis domi nil erat, quo famem tolerarent. — Helveti niso doma nič imeli, da bi si lakoto utolažili. (Caes. b. g. I. 28.) Tum subito Lentulus scelere demens, quanta conscientiae vis esset, ostendit — in kmalo je Lentul*

pokazal, kakošno moč ima vest. (Cic. Cat. III. 5.) — **Zadnji le-ta stavek nam kaže, da devlje latinščina tudi občno in zmiraj veljavno misel v imperf., kedar je obernjena na en sam slučaj in ravnočasen z glavnim stavkom, tako da sta glavni in odvisni stavek enotna celota.**

2. Će se je zgodilo djanje v odvisnem stavku, predno je nastopilo djanje glavnega stavka, stopi glagol odvisnikov v plusquamperf., tudi takrat, kedar je reč domišljena. Izgledje: *Epaminondas quam vicisset Lacedaemonios apud Mantineam atque ipse gravi vulnere exanimari se videret, quaesivit, salvusne esset clypeus. — Ko je bil Epaminonda zmagal Lakedajmonce pri M. in ko je vidil, da umira britke rane, prašal je, ali je škit cel. (Cic. Fin. II. 30.) Leonidas se in Thermopilis, trecentosque eos, quos eduxerat Sparta, quum esset proposita aut fuga turpis, aut gloriosa mors, opposuit hostibus, — ko je bila dana na volitev ali sramotna pobega, ali slavna smert, ustavil se je Leonida s tistimi tristoterimi, ki jih je bil pripeljal iz Sparte. (ibid.) Quacunque parte premi ac laborare senserat suos, impigre ferebat opem — kjerkoli je vidil svoje vojake v stiski, berž je pomagal. (Liv. XXII. 6.) An cum Ameriam non hujus rei causa venisset, casu accidit, ut id, quod Romae audierat, primus nuntiaret. (Cic. R. Am. 34.)*

3. Če izražuje odvisni stavek djanje, ki je v oziru glavnega stavka prihodnje, gledati je na to, ima li nastopiti v odvisn. stavku indikativ ali konjunktiv. Kedar je indikativ, nastopi fut. periphr. z eram (-urus eram); kedar pa ima biti konjunktiv, takrat je impf. conj., ako je reč očividno prihodnja, tako da ni dvoumja, tedaj je impfr. dovolj; ako pa bi se utegnil impfr. dovzeti kot pravi imperf., da bi torej reč bila dvoumljiva, mora nastopiti fut. periphr. z essem (-urus essem). Naj dokažejo izgledje: *Pomoerium est circa murum locus, quem in condendis urbibus quondam Etrusci, qua murum ducturi erant, certis circa terminis in augurato consecrabant — koder so mislili ozidje potegniti. In urbis incremento semper, quantum moenia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur, — kolikor se je imelo ozidje razprostreti. (Liv. I. 44.)* V teh in enakih stavkih kaže particip. fut- eram, da je reč takrat bila prihodnja.—Drugače je, kedar je glagol v konj. na pril.: *Caesar singulis legionibus singulos legatos et quaestorem praefecit, ut eos testes suae quisque virtutis haberet.— Caes. je dal vsaki legiji legata in kvestora, da bi bili priča hrabrosti vsakemu. (Caes. b. g. I. 52.) Qui ab iis conducebantur, ut aliquem occiderent — ki so je najemali, da bi ljudi morili. (Cic. R. Am. 33.) Explicavi sententiam meam, et eo quidem consilio, tuum judicium ut cognoscerem — razložil sem svojo misel, in sicer iz tega namena, da bi spoznal tvojo. (Cic. Fin. I. 20.)* Ker je djanje odvisn. stavka iz ozira na glav. stavek očividno prihodnje, dovelj je imperf. conj. Dvoumljiv pa bi bil **imperf. v teh-le stavkih:** *Cum ab eo quaereretur, qui tandem*

accusaturus esset eum, quem pro dignitate ne laudere quisquam posset satis commode etc. — ko so ga prašali, zakaj neki misli tožiti človeka, ki ga nobeden po vrednosti dosti hvaliti ne more. (Cic. R. Am. 18.) Ko bi bilo „accusaret“, mislilo bi se, da ga je takrat tožil, in imperf. bil bi ravnočasen. *Expectabant omnes, quo Verres progressurus esset. — Vse je pazilo, kam Veres pojde. (Cic. Verr. 5. 62.)* Veres še ni potoval, je le namenjen bil. *Cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset facturus. — Odpisal sem mu, kako ugodno mi bo storil. (Cic. Fam. 7. 8.)* Imperf. „facerit“ bi pomenil, da mu je že ugodil, da Cicero ugodnost že občuti. *Quod mihi ego extremum proposueram, quum essem de belli genere dicturus. — Kar sem si namenil na zadnje povedati, ko sem imel govoriti o lastnosti vojske. (Cic. imp. P. 7.)*

Nota. Će je v glavnem stavku praesens hist., sme se obračati glagol odvisnega po dvoje, namreč po logičnem pomenu, ali pa po gramatični obliki, to je, ako se vzame praes. hist. za praeteritum, kar je res, stopi ravnočasno djanje odvisn. stavka v imperf., predpreteklo pa v plusquamperf.; ako se pa vzame po obliki kot praes., stopi ravnočasno djanje v praes., predpreteklo pa v perf. Poglejmo na izgledih: *Fit senatus consultum, ut Vettius in vincula conjiceretur — senat sklene, da morajo Vettija zapreti. (Cic. Att. II. 24.)* V tem stavku je po logičnem pomenu glavnega stavka glagol v odvisn. stavku v imperf. *Ut quisque acerbissime dixit, ita quam maxime ab inimicis Caesaris collaudatur — kolikor huje je kdo govoril, toliko bolj ga hvalijo Cesarjevi sovražniki. (Caes. b. c. I. 2.)* Tu pa je po obliki perf. zraven psaes. hist. cf. *Post Orgetricis mortem Helvetii id, quod constituerat, facere conantur. (Caes. b. g. I. 5.)* (Konec prihodnjič.)

Nekaj o šolah.

Dokazovati, da so dan danes šole jako potrebne, to bi bilo nekako ravno toliko, kakor vodo v Dravo ali Savo nositi. To je zgolj dognana in spoznana resnica in le kak kmetiški in tudi po gosposki oblečeni „pessimista“ ima semtertje zoper to očividno potrebo kaj pojezikati, ker mu zdaj ali ljudjé več ne dopadejo in se mu tisti v preteklosti boljši zdé, ali ker mu morebiti lukamatija zelo nagaja. Toda tu je večkrat zastonj ugovarjati in prigovarjati, samo reči se zamore: če ne gremo s časom naprej, bode pa čas zoper našo voljo čez nas in med nami naprej hitel! Ali drugo bolj važno vprašanje je pa, kakšne šole mora ta in druga dežela dobiti ali imeti, da zadosté sedajnim potrebam, da so prebivavcem v resnici

v prid, in da mladina ne gladi zastonj šolskih klopi in ne terga zastonj hlač po njih. To je vprašanje, ki zasluži, da si najumniši, najblaži možjé kterega koli naroda ali deržave ž njim glave belijo in preiskujejo, kako bi se dale šole najboljše in najkoristniše napraviti. To je še zastavica, ki po naših mislih kratko in malo še ni uganjena, in ker je po raznih okolišinah jako zvita, tudi ne more tako tje v en dan rešena biti. Priznati se sicer mora, da je mimo nekdajnosti tudi v tej zadevi zdaj veliko bolje, ali popolnoma prav še vendar ni. Lože se vé da bi se pa vendar svojemu cilju in koncu bližali, če bi vse osebne in druge sebične namere pustivši edino le na korist gledali, ki jo prav osnovane in vstanovljene šole vsem brez razločka donašajo. Ali tu ravno stojimo žalibože! pred zaprekami, ki nam branijo, pravo pot nastopiti in se zaželenemu koncu bližati. Krive so pa tu presoje bodi-si na strani vlade ali pa posledki, izpeljani po napečnih razumkih in narobe razumljenih potrebah tega ali druzega naroda, ne pa da bi se edino le gledalo na tisti znameniti pregovor: „Učenost je moč“, ki je, v djanje ali v življenje prestavljen, že pri tolicih narodih svojo veljavo poterdil in obderžal. Nam, ki je le mar za jedro, vse po volji dohaja, karkoli zapazimo ali ugledamo, kar se v tej struki boljšega prigodi. Tako nam je prav priložno in iz serca govoril naš g. Einšpiler v letniku zgornje realke v Celovcu, kjer v razlaganji: „kakošnih šol je na Koroškem treba“ temeljito dokazuje, kaj pomenjajo šole dandanašnje, kako in kakošne morajo vstanovljene biti, da so deželi in prebivavcem sploh v prid. Naš namen ni in tukaj tudi ne more biti, ves ta spisek od besede do besede tolmačiti, opominjamo pa bravce, da naj ga ne zamudé brati in tudi večkrat brati — temuč hočemo le po verhu nekoliko iž njega posneti, to namreč, kar slavni spisatelj za Koroško tirja. Pred vsem so mu dobro osnovane narodne ali ljudske šole perva podloga vsega učenja, to je conditio sine qua non. — Izreja je njih perva pogodba. Da se pa more ta po volji in zdatno goditi, mora vse gojenje in učenje narodno t. j. tako biti, ki je primerno in priležno potrebam učeče se mladosti. To naj premišljujejo starokopitneži kterekoli baže, da zapusté sčasom svoje zastarele in nevarne teorije in paragrafovanje, ki se na papirju morebiti zares „pisano“ in prijetno zdi, v djanji pa je brez vse veljave. Da so cerkev, deržava in srenja, vsaka po svoje poklicane, nad šolami čuti, to je razvidno; zato naj imajo derž. svetovavstvo z učnim svetovavstvom, deželni zbori z dežel. šolskim svetovavstvom, srenjsko svetovavstvo z okrajnim šolskim svetovavstvom v nadzorništvu, vsako kolikor mu gre, pa nič več, svoje mesto. Za dalje izobraževanje naj bi bile meščanske šole (Bürgerschulen), da bi se v njih tudi učilo kmetijstvo, rokodelstvo, kupčijstvo, in naj bi eno ali dve leti dalje terpele. Za temi tirja neobhodno potrebne tako imenovane realne gimnazije, od

kterih smo že govorili, in kterih osnova je jako primerjen načertána, da se prihrani denar in čas, in slednjič še zgornjo realko in zgornjo gimnazijo s tem pogojem, da bi se to, kar se je poprej zamudilo, v enaki primeri v obéh dostavilo in doveršilo. In če se po tem šole vstanové, potlej pravi g. spisatelj, dobi Goratan šole, kakovih potrebuje. Pojdite in storite tako! J. B.

Nektere pripovedke o slovenskem Pavlihu.

(Zapisal na Dolenskem F. Č. Peščenikar.)

III.

Kako je Pavliha obogatel.

Skoraj leto sta tavala križem svetá. Nekega dne se nameri, da zaideta v neki gozd. Dolgo iščeta prave poti, pa je ne moreta najti. Do poznega večera sta hodila po gozdu, pa še na plan nista prišla. Kaj jima je bilo sedaj storiti? V hosti sta morala si ležišča poiskati. Ali Pavliha je dobro vedel, da so v gozdih volkovi in druge divje zveri doma, in da človek ni varen, zlasti po noči ne; iztuhta tedaj neko modro, ter svetuje materi, naj bi si izvolila posteljo na drevesu, kajti na visokem hrastu se mu je varniše zdelo, ko na tleh. Mati je bila s tem zadovoljna. Nese jo torej najpervo na drevo. Plezati je dobro znal, močen je pa tudi bil; to se mu mora priznati, če prav ni bil posebno previden. Vgnezdivši mater na drevesu, stopi še po vrata dol, kajti še teh ni volkovom privoščil. Kmalo so bila tudi vrata rešene vseh nevarnosti; ali še nekaj je na tleh ležalo. Kaj nek? Bilo je veliko sterto malensko kolo, ktero je bil Pavliha nedavno pri nekem suhem malnu izderl. Mislil si je, čez sedem let je vse prav, tedaj bodem morda tudi kolesa kedaj potreboval, in odslej je tudi kolo okoli prenašal. — Še kolo spravi na drevo in potem ostane tudi sam med vejami.

Komaj sta bila zasmerčala, kar se priklatijo roparji pod hrast ter začnó tolarje preštevati, ki so je bili ravno ukradli. Dolgo preštevajo in si delé plen, na zadnje bi se bili pa zavoljo enega tolarja kmalo stepli. Prepirali so se že tako hudo, da so Pavliha na drevesu zbudili. Pavliha jih nekaj časa posluša, pa kmalo jo ugane. Spusti namreč najpervo kolo dol med nje. Enega roparja je pri tej priči ubil; drugi so pa osupnjeni in vsi ostrašeni gledali na drevo, ali niso si mogli razjasniti, kako bi bilo prišlo kolo na tako visok hrast. Mislili so že, to je očitna kazen božja. Kmalo

padejo še vrata dol. Pustivši denarje na mestu, zbežé sedaj preplašeni roparji. Pavliha zleze z drevesa, pograbi tolarje skupaj in jih nese na hrast. Zbudivši mater jej pové, kaj se je zgodilo med tem, ko je spala. „Mati!“ rekel je, „sedaj sva pa na konji; dveh tisoč še naš župan nima. To sva bogata! Sedaj vidite, kako mi je kolo prav bilo, pa ste mi ga branili za seboj nositi? Jutri se peljeva domu, pa si bodeva tako hišo sezidala, kakoršne še sedaj v vasi ni.“

Prec ko se je zora zasvetila, spravita se na tla. Kmalo najdeta bližnjo vas, kupita voz in konja pri nekem kmetu ter peljeta se domu. Tudi vrata in kolo je Pavliha s seboj vzel za večni spomin, kako je obogatel. V domači vasi so ju ljudje kaj debelo gledali, Pavliha jim je pa časih kak tolar pokazal, češ, nisem več berač ne! Prec drugi dan skliče vse zidarje in tesarje iz treh far skupaj, in ti so pod njegovim vodstvom kmalo za tisto vas najlepšo hišo postavili. Vsa do čistega je bila nova, samo vrata je imela stara; tako je Pavliha hotel. Malensko kolo je pa dal nad vratmi vzidati, vendar tako, da se je videlo. Pavlihova mati je bila zopet enkrat vesela, tudi Pavliha je bil prav srečen, samo nekaj mu je manjkalo: družice ni imel. Kako se je ženil, bodemo videli v prihodnji pripovedki.

Narodne pesme.

1. *Hrovaška.*

(Zapisal v Škofjem gradcu J. Tkalčić.)

Ženil se je Novak junak
Spod Novoga spod Beloga,
On mi bere Podnočicu,
Podnočicu devojčicu!
To počuje stara majka:
„Ne ženi se Novak junak,
Spod Novoga spod Beloga,
Podnočice devojčice
Ke su lepše te su lene —
Mlado čedo pod pojasom.“
To počula devojčica;
Rastuži se devojčica.
To je počul Novak junak,
Zapital je tanko milo:
„Kaj je tebi, devojčice!
Je li nemaš svatom dara?“
„Ja ga imam svatom dara,
Ja ga imam belo ruho,
Mlado čedo pod pojasom.“ —
„Ne tuži se, devojčice,
Podpri boke bele ruhe
Pak porodi mlado čedo.
Povij mi ga v koprivicu,
Pošlji mi ga po Dunaju,
Po Dunaji k stari majki
K stari majki na kolena.“
„Boga tebi mlado čedo!
Ja te ne znam ni ne poznam,
Čija s' roda i plemena.“
Ja sam roda tvoj'ga sina
I plemena tvoje snehe. —

2. Isterska.

(Zapisal J. Volčič.)

Čera jesam z dragin govorila,
Danas ga nis ćula ni vidéla.
„Da bih mu ja leh konja videla,
Kako da bin dragoga mojega!“
Zela j' vidro, šla je po vodicu;
Tot' na vodi drag njoj sediaše.
„Božja pomoć, o dragi junače!“
„„Bog te primi, o mlada divojko!““
„Čim san ti se, drag' moj, zamerila?
Aj da nisan prej na vodu prišla,
I na vodi konja napojila?“
„„Nisi mi se ti s tim zamerila;
Lego majka mi te neda zeti,
Mila majka, rojena sestrica.
Leg te prosim, ljuba moja draga!
Neženi se izvan roda moga,
Izvan roda, grada devetoga.
On zlat perstan, ki mi j' poli tebe,
Derži si ga za spominje moje,
Još te prosin, ljuba moja draga!
Kada budeš pod vincon divojka,
Nehodi mi mimo dvora moga,
Nežali mi tužna serca moga;
Zač će puknit tužno serce moje.“
Još neprojde nediljica dana,
Da je ona nevestica mlada,
Izvan roda devetoga grada,
I mu hodi mimo dvora njega.
Mila majka na ponеštri *) staše,
Sinu svomu tiho besidiaše:
„Viste Ive pod vincom divojku.“
„„Mučte majko, muklom zamuknula!
Vi ste meni svemu temu kriva,
Da ni ona ljuba moja bila.
Tužna budi svaka taka majka,
Ka omrazi milo tere drago;
Neka ljubi, če je komu drago!““
To izusti i dušico pusti.

Narodna drobtina.

O torki.

Kakor o mori, vé prosto ljudstvo tudi veliko povedati o torki. Naj povem tu-le to, kar sem čul o nji v domačem kraji. Pravijo, če pusti kvaterni četertek zvečer predica vervico na kolovratu, pride po noči torka prést; zatorej pa tudi ne pozabi nobena predica ta večer sneti vervice s kolovrata.

Neka gospodinja pusti pozabljivši kvaterni četertek vervico na kolovratu ter se odpravi v postelj. Ko ura ednajst odbije, pa jame ropotati kolesce pri kolovratu, da se je kar soba tresla. Gospodinja, ki še ni zaspala, bila bi kmalo strahú skopernela in jame na vse gerlo kričati. Mož, ki je v drugi izbi ležal, sliši ženino vpitje in mislé, Bog vé kaj se je zgodilo, priteče berž v sobo. Tu pa je bilo vse tiho, le žena je težko sopla pod odejo. „Bes te plentaj“, reče mož, „kaj pa ti je, da vso noč rogoviliš, ali te luna

*) Okno.

terka?“— Sedaj prileze žena vsa plašna izpod odeje ter jame možu pripovedovati: „Oj ko bi ti vedel, kako me je bilo strah! — Torka je bila tu. — Tako je šel kolóvrat, da sem mislila, vse se mora zdrobiti.“ Mož ukreše luč ter jame kolovrat ogledovati, ali ta je bil popolnoma cel in tudi na vretenu se ni nič poznalo, da bi bil kdo predel. „Hencana baba“, reče mož smejé se, saj ni nič napredla, taka predica ni vredna piškovega oreha. Zmiraj si bila prismojena, si pa še sedaj, toliko da me le zbudiš; najberže je bila kaka mačka, pa si mislila, da je torka; le ne vem, da si tako neumna.“ Mož pogasi luč in gre spat, žena pa je tudi nekoliko lagleje dihala, kar jo je mož potolažil.

Drugo jutro se je po vsej hiši zvedelo, da je po noči torka predla. Hlapca pa, ki sta bila bolj pogumna ko drugi, skleneta prihodnji kvaterni četertek torke v hiši počakati, da bi jo vsaj vidila, kakošna je.

Ko pride kvaterni večer, rečeta hlapca gospodinji, naj pusti vervico na kolovratu, sama pa zlezeta koj po večerji za peč in pričakujeta torke. Na čelešnik pripravita žveplenke in tersko, da bi koj luč upihala, kakor hitro bi jela torka presti. Dolgo sta čakala in jelo se jima je že dremati, kar se hišne duri do tečaja odpró in v sobo velika ženska podoba prikoraka. Vsede se tebi nič meni nič za kolovrat in jame presti. Hlapcema se začnó hlače tresti, če prav sta se po dnevu hrustila, da se cele kompanije tork ne bojita. Dolgo si nista upala luči narediti, poslednjič se vendar eden ojači in prižge tersko, zdajci pa skoči torka za peč ter razterga oba. J. P.

Besednik.

Čitalnica. Pod tem naslovom začne v Gradcu izhajati novo delo v prostih podučnih zvezkih za slovenski narod. Povabilo na-nj se glasi: „Potrebe praktičnega življenja terjajo, da jim tudi vednosti pritečejo na pomoč. Le kdor okolnosti svojega življenja pozna, je kos, jih tudi obračati v svoj prid. Koliko je pa različnih okolnosti, v kojih bi prosti človek potreboval voditelja po pravem potu! Ta je župan in išče pravniškega sveta in poduka; unega tiščijo dolgovi; rad bi si iz kakove posojilnice izposodil denarja po srednjih obrestih; temu so otroci bolni, pa zdravnik je daleč, tudi drag; uni bi si bil lahko hišo požara rešil, pa ni imel gasilnice; ta bi rad spregledal sedanje slabe čase, pa treba mu je merila, da jih meri,

treba mu je zgodovine naših prednikov. — Sklenil sem toraj pod imenom „Čitalnica“ izdavati proste zvezke, ki bodo prinašali spisov o različnih vednostih, namreč: 1. iz pravništva; tu se bodo našim županom postave po domače razlagale; 2. v narodarskih spisih bomo se učili ceniti narodno in državno življenje; 3. iz povestnice bomo brali zgodovino naših prednikov, iskrenih Avstrijanov, dobrih Slovencev; 4. bomo si v prid obračali nauke nravopisne in zdravilske. Pridajal bom kritičnih, podučnih in zabavnih črtic. Opuščala bo toraj „Čitalnica“ vse, kar se tiče lepoznanskih pridelkov, kakor tudi učene preiskave filologičke.

Zvezki so posebno namenjeni našim čitalnicam slovenskim, kakor že ime kaže; naj pa i onod dosega čitalnični namen, koder še čitalnic ni. Zato se posebno oziram na podporo naših národnih čitalnic, na njih obilo naročilo. Pristopite i Vi, čvrsti slovenski pisatelji, v kolo sodelavcev „Čitalnice“, v kterem že štejem slavne imena dr. Razlag-a, dr. Pavlič-a, dr. Prelog-a, B. Raić-a, dr. Krek-a itd.; pomozite i Vi narodu, kojemu ste dolžni svojo narodnost; znebljujte se radi takih dolžnosti, ki Vas pred svetom in narodom častijo.

„Čitalnica“ bo izhajala v Gradcu blizo vsaka 2 mesca v osmerki na okoli 7 pôlah, zvezek po 70 kr.; 6 zvezkov da celo knjigo obsegajočo 40 pôl. Kdor nabere 10 naročnikov, dobí en zvezek za navržek; kdor se naročí na več zvezkov ob enem, naj pristavi, ali želí več iztiskov tistega zvezka ali več zvezkov zaporedoma; denar se pošilja naprej; napisom naj se zadnja pošta dobro pristavi; denar in spisi naj se mi pošljejo do 1. novembra t. l. pod sledečim napisom:

Ivan Gršak,
doktorand pravništva, sedaj v Herbersdorfu,
pošta Wildon na Štajarskem.

Želimo temu početju najboljši speh; velika potreba ga je nam. Naj najde potrebne podpore v materijalnem in duševnem oziru po vseh stranéh naše domovine, da se lepo razcveti in nam mnogo let bogatí naše zapuščeno slovstveno polje. Skrajni čas je že, da Slovenci spoznajo veliko važnost naučne in lepoznanske literature, brez ktere nam ni upati napredka v narodskih rečéh; naj bi našla kmalo zdatniše podpore, da se bode čedalje lepše razvijala. Ob enem pa je velika potreba, da se zbudé tudi tisti naši pisatelji, ki sedaj s križem rokami boljše prihodnjosti pričakujejo, iz svoje idilične nedelavnosti ali sanjave delavnosti za prihodnjost, da nam pri njih edini skerbi za prihodnjost sedanjost ne strada; kako bi nam mogla na ta način obroditi sedajnost sadú, iz kterega priklije srečna prihodnjost! Upamo, da si pridobí „Čitalnica“ kmalo dopisnikov in naročnikov v obilnem števílu.

Logogrif.

8723458: V slovensko se podaj deželo,
In najdeš mesto me veselo.
132687: Ogrevam te in stvari vse,
Ki ljubi Bog jih stvaril je.
45678: V prelepi kinč jaz čela vežem,
Najbolj nedolžnim se priležem.
23458: Veselo za zvermi hitim,
In včasih dober 234 storim.
432: V domačo rabo kmetu služim,
Mu teže vozim, polje plužim;
1563: Za živež pa mi mene dá,
In voljen sem popolnoma.
3456: Imam zavite močne roge;
3152: In jaz ušesa pa prav dolge.
1523: Pogled moj te razveseli,
In v meni mirni kmet živi.
23678: Glej, ogenj mene ne požere,
Pa otrok vsak me lehko stere.
45123: U roki me brodnik ima,
Z menoj čez vodo čoln pelja.
254: Zver divja sem in kervoločna,
Velika, strašna in mogočna.
256: Če si ti jaz, ne boš srečán,
Boš reven, vbog, zaničevan.
23678: Reč skljućena, na pol okrogla;
874: Od vogla votla sem do vogla.
132: V bregovji, morji najdeš me;
3451: In jaz na polji rasem le.
32: Pijača sem prav zdrava, mila,
Že večkrat si me pil al pila.
12345678: Sem naroda prav krepkega,
Vsak pošten človek me čislá.

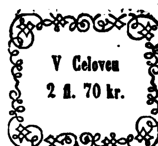
Dragotin Šauperl.

Listnica.

G. J. Š. v L. So vse že znane. — G. J. P. Hvala. — G. J. J. v L. Pismeno. — G. J. B. na D. Prihodnjič.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.

Slovenski

GLASNIK.

Št. 12. V Celovcu 1. decembra 1864. X. zv.

Iskrice domorodne.

VIII.

Na iztočno stran razpinja
Solnce sjajno mavrico,
Sedem barev v njej se strinja
V krasen prizor prelepó.

Kak obok izhodni venča,
Ga obseva, lepotí!
Mene pa v sercu spominja
Na moj narod ljubljeni:

Večno solnce, Ti si vstvaril
Slavo, krasno mavrico,
Sedem hčeric jej podaril
Na iztok postavil jo.

Vse je krasno, vse je lepo,
Eno, eno le grenkó:
'Z ene mavrice rojeni,
V eno se ne strinjamo.

IX.

Dlana krepka nam je dana,
Dano viteško sercé,
To le znači ti Slavjana,
Da je jak in blag vselé.

Zvestim verne on zvestobo,
Izdajavcem serd in smert,
Čerti vraga, njega zlobo,
Ljubi serca čut odpert. —

Jugoslavija prihaja,
Avstrija, pred tvoj oltar,
Roko in serce podaja
Tebi, slavni care, v dar.

Ozri milostno se na-njo,
Čuj dveh hčeric glas proséč,
In Slovenska bo Ti biser
In Hrovaška krepek meč!

X.

Tiha polnoč zemljo krije,
Tužnomirno krog je vse,
Bledi mesec temno sije,
Vse stvarí pokojno spé.

Pa naj vse odeva spanje,
Serce moje še bedí,
V njega ne dihljajo sanje,
Duh otožni moj ne spí.

Tu klečim nad nočnim gričkom,
Lipa nad menoj šumljá,
Zrem v nebo nad nje veršičkom,
Molim vročega serca:

Le to prošnjo vsliši, Večni,
O ne molim je za sé,
Molim jo za dom nesrečni:
Zjasni zvezde mu temné!

XI.

Bratje, v kolo se vstopimo,
Dajmo k svezi si roké,
Majki Slavi prisezimo,
Zvesto zmir ljubiti se.

Ena mati nas rodila,
Ena mati nas redi,
Slovenija, mamka mila,
Vse v ljubezni nas goji.

Naj je Soča nas zibala
Ali Save bistri tok,
Vendar na Slovenskem stala
Nam je zibka mladih nog.

Torej v kolo se vstopimo,
Dajmo složno si roké,
Majki splošni obljubimo,
Bratje vselej zvati se!

XII.

Slavček je po gaji peval,
Mile pesmice drobil,
Glas samotno je odmeval
Pevcev drugih ni budil.

Zor se čez nebó razlije,
Slavček slajše zavijè,
Serčno mile harmonije
Tičke druge vse zbudé.

Združeni doné zdaj zbori,
Pesmi složno se pojó,
Se pojó o zlati zori,
Še po zori in pred njo.

Čujte, čujte sladko petje
Ves domači gaj živi,
Bliža, bliža se proletje,
Znanite ga slavčeki!

XIII.

Bratje, oh nikar kopati
Med tujinci groba mi,
Tam ne morem mirovati,
Tam pokoja za-me ni.

Zemlji, ki me je rodila
Dajte moj umerli prah;
Ona bodi mi gomila,
Ona me odevaj rah.

Tik ob Soči stoji griček,
Tam očetje moji spé;
Da bi tudi moje kosti,
Bratje, tam počivale!

R. V.

Dragojila.

(Zgodovinska novela iz 16. stoletja.)

(Konec.)

IV.

Da-si ravno mu vpada up, da bi kedaj Dragojile še našel, ozirati se vendar ne neha po širokem morji, koder jo je tolovajski brod odpeljal. Proti severju je jadrala tolovajska ladija tistega za-nj najnesrečnišega dne, od severja letajo tropi selivnih tic, ali one mu ne prinesó od nje poročila. Pa ko nekega dne v tužne domišljije vtopljen na bregu stojí, razjasni se mu na enkrat obličje, kakor bi se mu na vedrem nebu prikazala zvezda, ki bi ga imela tje peljati, kamor si tako želi: „—Blizo Vojuzinega iztoka, v Poloninih razvalinah me bodeš morda na jesen našel! šepetal mi je starček, ko mi je rezal verví. Tje pojdem in poprašal ga bodem, kaj vé o njej!“ Izgovorivši se več ne premišlja, verne se v uborno kočo, v kteri prebiva, pobere malenkosti, ki si jih je z dvomesečnim, terdim delom prislužil, pa se prepelje v Morejo, iz Moreje pa jo peš maha na Vojuzine bregove, kjer Milijevič tolovajske zaklade pod razvalinami varuje.

Bilo je pod večer lepega jesenskega dne. Rumeno solnce se je ravno v morje potapljalo; rudeči večerni žari ugašajo, na jasnem nebu pa zamergolje zvezd brez števila. Čaravno lep je večer. Milijevičeva tovarša se odpravita v arnautsko selo, da bi šla za kratek čas z ribiči na morje; ali tujec, ki se ravno čez reko pelje, zbudí nju pozornost. Milijevič sedí pred kočo in zre zdaj proti vzhodu, od koder bleda luna čez temne gozde svitlobo razliva, zdaj proti zapadu, kjer se sinje morje v neizmerni daljavi ziblje, zdaj po majhnem ribškem selu v podnožji Poloninih razvalin, iz kterega ribiči proti morju veslajo. Po reki pa vidi tudi on čolniček s tujcem proti selu plavati. „Kdo je neki?“ praša se pa vstane in gre bliže, pa se razveselí spoznavši rešitelja. Kmalo se razgovorita, kdo sta in kakšen je njun namen, in ker sta mislila, da so ribiči že odšli, posvetujeta se, kako bi Dragojilo iz Rašitstana rešila in na Slovensko zbežala. Milijevičeva prijaznost s tujcem se zdi njegovima tovaršema sumljiva, zato se potikata. Tujec se jima dozdeva Etemu ves podoben, pa kako bi mogel on biti in kaj z Milijevičem imeti, tega si ne moreta razjasniti. Sumita kako izdajstvo Puahu nasprotne stranke, kteri se sama prištevata, in kteri se Puahova prevelika skrivnostna prijaznost z Milijevičem tako malo dopada, kakor njune miroljubne misli.

Davroslavu pa serce sladko igrá; saj je tako blizo Dragojile in menda tako blizo je trenutek, da jo bode osvobodil. Zabi vsega terpljenja, ki ga je prestajal, duh se mu spet zvedrí, zamišljenost zgine, pobitost se umakne neomejeni radosti. Minulosti ni več za-nj, le prihodnost si rajsko domišljuje. Kakoršen je deček, ki se pervikrat čez rob domače doline po tujem svetu ozrè, tak je tudi on; pot mu je ljubeznjiva, če prav težavna; veličasten mu je pogled z gričev na bele snežnike, čaroben v meglene doline; ves svet se mu zdi nov.

S takimi čutljeji stopi Davroslav z Milijevičem v kočo, ki je v dve sobici pregrajena. Sred perve stoji ognjišče, ob dveh stenah je divan, vse štiri pa so ovešene s kuhinjsko posodo in ribškim orodjem. V drugi sobici so ob treh stenah postelje za tri možake, četerti je pa prislonjen divan. Puške, samokresi in noži visé po stenah nad posteljami in divanom. Pod divanom je pa skriven vhod v podzemski hram. Miljevič ga odmakne, in ko oba navzdol stopita, zašklompnejo duri za njima. Po kakih dvajsetih stopnicah dospeta na dno in le še malo korakov, pa sta na okroglem prostoru, od kterega se trije ozki predori raztezajo. Desni in levi deržita v rake ob hramovih stenah, srednji pa v dvorano. Najpred obiščeta rake in ogledavata tu v podertih grobih gole kosti, tu umetno delo, napise, kipe; povsod pa jima kličejo nasproti ti spominki starodavnih kristjanskih časov: memento mori! in minulost v takem nasprotji s sedajnostjo polni jima serce z otožnimi občutki. V domišljije vtopljena se ravno napotita skozi poderto rako v dvorano; Milijevič že v njej stojí, Davroslav je še nekaj korakov za skalo, ko njuna zalezovavca v dvorano stopita. Hinjavsko se Milijeviču zasmejeta, ko ga vidita samega.

„Milijevič!“ nagovorí ga eden, „nocoj je tej hiši sreča došla; natoči najboljše cipreške kapljice pa lule nabaši z dišečim tobakom, da ga vredno praznujemo!“

„Doslej sta si sama postrezavala; sta li nicoj posebno trudna?“

„Izvolila sva si nicoj tako, ker hočeva gospoda biti.“

„Naj bode nicoj, pa . . .“

„Milijevič bode še štiman“, reče drugi, preden Milijevič izgovori, kar misli.

„Lahko da“, dostavi pervi, „danes nam je sokola ugnal v naše gnezdo“. Milijevič spoznavši, kam meri tako govorjenje, skuša krotiti nemir, ki se ga polastuje, pa prosi Boga, da bi Davroslavu pravo misel vdihnil. Pa tolovaja mu ne dasta mirú, da bi premišljeval, kupico izpraznita za kupico in napivata ironično Milijeviču, svobodi, junaštvu, bojazljivcem in tihotapcem, vsem, ki ljubijo mir v tihi samoti in vsem, ki se možato po bogatem morji bojujejo. Milijevič dobro čuti, da so vse te napitnice njemu in Puahu zabavljice. Pa serce mu ne upade, marveč ga sili določno in pogumno se ž njima sprijeti. Danes velja smert ali svobodo.

Cipriška kapljica tolovaja kmalo tako razgreje, da Milijeviču ne nagajata samo, ampak ga naravnost izdajavca imenujeta, ki je tujega človeka v njih skrivališče vpeljal in mu gotovo vse razkazal, pa tirjata, da ga pred nju pripelje. Beseda dá besedo, naposled na-nj planeta, da bi ga zvezala; pa Milijevič ima tudi orožje pri rokah in se jima junaško brani. Pri tej priči skoči tudi Etem iz rake. Tolovaja potegneta samokrese izza pasov in eden Milijeviča smertno rani; drugemu ga pa Davroslav iz roke izbije, preden petelina napne; pa ne samo orožje iz rok, tudi dušo iz trupla mu junaški mahlej izvije. Drugi tolovaj skoči od Milijeviča nad Davroslova, ali tudi njega vkroti viteška roka. Davroslav je nevarnost prebil, ali Milijevič komaj več živí. Trenutek ločitve se bliža. Davroslavu le še naročí, naj pozdravi hčerko v Rašitstanu, in ako se ž njo iz Turčije otmè, naj tudi sina in ženo v dragi domovini pozdravi. Potem pa izdihne svojo dušo Davroslavu v naročji. Davroslav ga še tisti večer pokoplje na Vojuzinih bregovih, pa otožen zapusti Polonine razvaline.

V.

Pri mestu Klisuri na velikem ovinku Vojuze se izteka v derečo reko bistri potok Bojana. Pol ure nad iztokom se ozki žleb, po kterem Bojana bobni, nekoliko razširi. Romantično lepa je dolina, čarobna narava, in umetnost, ki je iz arnavtskih žlebov izginila, kar jih turška oblast zatira, ta se je vendar v Bojanino dolino prikradla. Na severnem koncu doline, kjer Bojana čez stermo skalovje šumí, stoji Rašitstan, pristava mohamedana Rašita. Poslopje je krasno, stavbe je turških mošej in visoke minorete mu delé nekako veličastnost; mohamedanec bi pri prerokovi bradi prisegel, da je derviševa last. Rašit ni derviš, pa v suroslovji maniških dervišev se je izuril in derviška bojazen pred ljudmí mu serce oklepa. Zato bi rad samotaril, pa le v rajski tihoti, ktero narava in umetnost kinči. Studi se mu hrumovito velikomestno življenje, tiha družinica mu je čez vse. Ni tedaj čuda, da vernivši se s svojimi Turki iz posavskih dolin, kjer je Sultanu Slovane krotil, zapusti nemirni Carigrad, pa odjadra na melanholični Vojuzin iztok. Pa domišljija njegova najde tu premalo hrane. Vojuzini bistri valovi ga vabijo med hribe; Klisurini sivi zidovi mu dopadejo, ker ga spominjajo azijske Manise, v kterej so mu v otročjih letih pobožni derviši svete sure razlagali. V divji pa romantični dolini sred gozdov, le malo nad Klisuro, kjer peneči slap vedno šumí, sezida si Rašitstan in ustvari raj po lastnem zmislu, pa živi v domišljijah enolične samote.

Da-si ravno mu pa hrup veselih družeb ne dopada, niti čast in slava turških velikašev v Carigradu, želí vendar v Rašitstanu

vživati vseh radosti družinskega življenja. Zató ni odrekel Puahu velike cene, ktero je za Dragojilo tirjal; zakaj njegov harem ni hranil take lepote. Pa zmotil se je misleč, da je mohamedanko kupil, kteri bode perva skerb, njemu dopadati. In ko zvé, da je Dragojila Slovenka, popari ga spomin prejšnih let, ki jih je na slovanski zemlji preživel, vendar mu ne vzame nade, da jo bode omehčal; zakaj šteje se med tista izredna bitja, ktera je Alah ustvaril, da bi jim sreča vedno prijazno sijala. Dobro pozna vso ničemurnost lepega spola in ni še slišal, da bi se žensko serce zapeljivim lepotijam ustaviti moglo; obdari tedaj Dragojilo z vsemi rečmi, kterekoli mamijo oči in občutke. Prijazno in ljubeznivo jo v svoje dvorane vpelje in ženam priporočí, naj jo tolažijo, kratkočasijo, v turških šegah urijo in na prerokovo vero vnemajo. One ga ubogajo, pa vse je zastonj, Dragojila jim ostane tujka.

Tudi Rašit si sam vse prizadene; razklada jej koranove sure in popisuje sladnosti prihodnjega življenja, kterih bodejo le prerokovi ljubljenci deležni. Njegove besede so bile gorke, kedarkoli je govoril o preroku in njegovem koranu, ker rad dela čast dervišem, ki so ga tako marljivo učili; pa tem gorkeji so bili njegovi pogovori z Dragojilo, ktere nazočnost mu živo v spominu izbuja uke, karkoli jih je v Manisi slišal. Pa tudi njegovo prizadevanje nič ne zda. Sladke in zapeljive obljube imajo toliko vspeha, kakor gorki govori o verskih zakonih. Zlate gradove jej zida; ponuja jej častno življenje v najimenitniših družbah carskega mesta — pa vse to nič ne zda. „Čudno bitje je ta ženska!“ misli si Rašit. „Nima je svet terdnjave, da bi je moja moč ne bila razrušila, pri njej pa nič ne opravim; mogočni car jih ni ustvaril in tako vterdil spon, da bi jih moje besede ne bile prederle, ako se mi je potrebno zdelo, njene stanovitnosti pa še zmajal nisem. Kamorkoli sem krenil po svetu, povsod se mi je vse uklanjalo, njej pa se se čez mesec dní vklanjam, pa zastonj. Alah me je menda obsodil, da mi serce za-njo kervaví, leka pa mi ni ustvaril. Je li taka osoda vredna zmagovavca v tolikih bitvah! Ko bi me bili Druzi v kervavih bojih na Libanu končali, vžival bi zdaj v prerokovem naročji večno plačilo. V koliko krutih bitvah ob Savi bi me bila lahko dosegla morivna roka in moje rane bi se svetile v rajski lepoti, kakor demant med biseri, kakor krasna danica med zvezdami; ali zdrav sem se vernil izmed Druzov in Slovencev, da se tu na tihi pristavi z devo bojujem, v kakoršnem boju se ne služijo biserni venci, s kterimi prerok svoje bojevavce časti. Pa v kervavi boj ne pojdem več; kar mi je osoda na stare dni privoščila, tu bodem živel v mirnem Rašitstanu, ki naj bode unukom in svetu moj edini spomin. Pa česa bi si mogel voščiti, če ne Dragojiline ljubavi? Če jej nisem v enem mescu merzlega serca ogrel, gotovo ga bodem v dveh, v treh; pred ne neham!“

Tacih misli je Rašit, a Dragojila vse drugačnih. Kaj se je z Davroslavom zgodilo, ne vé, tudi ne upa, da bi ga kdaj več videla; ali vera njena in pa zvestoba, ktero mu je do smerti obljubila, ta je močnejša nego vse Rašitove obljube. Značajno hodi po stezi poštenosti, ktero je nastopila, kar se jej je um zvedril in Davroslava pozna in ne boji se ne Rašita ne smerti. Za tako krepost pa se jej vredno plačilo pripravlja.

Davroslav si kupi v Klisuri bogato arnautsko obleko pa berznega konjiča, pa se napoti v Rašitstan. Ne skerbi ga, kako bi pred Rašita stopil, kajti izgovorov se ne manjka. Ali bode le videl Dragojilo? In ako jo bode videl, je li ne bode radost tako prevzela, da bode skrivnost izdala; in ako prav ne, je li bode moč odpeljati? Te misli mu belijo glavo. Pa !upaje, da mu bode Bog tudi iz te zadrege pomogel, spodbode konja pa zdirja ob peneči Bojani. — V Rašitstan dospevši izvé, da je Rašit bolan in nekaj dni menda še ne bode mogel iz postelje. Ta novica pa mu je bolj po všeči, ko ne vem kaj. Z obilnim zlatom, ki ga je iz Poloninih hramov seboj prinesel, prikupi si strežaja, ki se v Rašitovih sobanah ravno tako nesrečnega čuti, kakor Dragojila; strežaj pa mu pomore do Dragojile. Vsi trije se o rešitvi posvetovajo in sklenejo že pervo noč bežati. Dragojila in strežaj pripravita na pristavi potrebnih reči, Davroslav pa se vesel v Klisuro verne. Ko temna noč dolino odene, prijaha ob odločeni uri do Rašitovega verta, pripeljavši seboj še dva arnautska konjiča. Dragojila ga s strežajem že čaka. Serčno jo Davroslav po toliko nesrečah objame pa jej pomore na konja. Strežaj je tudi v trenutku na svojem vrancu in za vse poti do Dalmacije vedoč jo berskne naprej, onadva pa za njim proti dragi domovini.

VI.

Selimu in Mehmedu se čudno zdi, ko iz Smirne poročilo dobita, da je Etem vse tako redno in vspešno opravil, sicer pa ni o njem ne duha ne sluha. Ker je nevihta večkrat po morji razsajala, ko je Etem na morje odrinil, bila bi turška velikaša lahko verjela, da se je ladija razkeršila, saj o njej se tudi nič druzega ni v Carigrad zvedelo, nego da je iz smirniške luke izplula. Obžalovati bi jima tedaj bilo, da so valovi mlado nadopolno življenje požerli. Ali čudno se jima dozdeva, da je Dragojila tako na tihem ž njim zginila; in zdaj jima je tudi jasno, zakaj se ni hotel Etem z bej Feretovo hčerjo zaročiti. Selim si reč misli naravno, kakor je, in jej večega pomena ne podtika; Mehmedu pa se je sinovo obnašanje kaj čudno zdelo. Obžaluje tedaj, da je na stare dni menda za zmiraj edinega sina zgubil. Ta skerb tare starega Mehmeda, ko njegova navdušena vojska Carigrad zapušča

odhajaje v boj z narodom, na kterega turški cari zastonj vso pozornost obračajo in toliko junaške kervi žertvujejo, da bi kdaj polomescu hlapčeval.

Ob Donavi in Savi se turške trume sprimejo s Serbi in Hrovati. Njegove namere so pa tudi po slovenskih krajih znane; zato se tudi Slovenci na boj pripravljajo; in Pivka mora biti spet kervavo bojišče.

Milijevičeva gospá in njen sin Mirko sta si bila v šestih mirnih letih življenje na Slavinskem tabru spet vredila. Mati je dom oskerbovala, sin se je v Ljubljani šolal. Pa glas poči po Pivki, da Turki lomastijo na Kranjsko. Pivčanje se pripravljajo za kervavi boj. Junaki zidajo tabre in se urijo v orožji, moške glave pa se posvetujejo, kako se bodejo branili. Med boritelje se šteje tudi Milijevič.

Ko se na Pivki take priprave delajo, dospé v Slavino Davroslav z Dragojilo. Koliko veselje za mater, ki o svoji hčerki že toliko let ničesar ni slišala, da jo more srečno spet na materne persi pritisniti. Veselje le kali žalostno sporočilo o Milijevičevi smerti. Ali tudi to ne terpí dolgo.

Preden se Pivčani nadjajo, požgó Turki Tersat in Reko ter prideró na Pivko. Vas za vasjó oropajo ali požgó, dokler ne pridejo do Slavine, ki je bila jako vtaborjena, sosebno griči krog nje, na kterih se še zdaj mnoge razvaline vidijo.

Bilo je na roženkransko nedeljo. Zvonovi vabijo iz visocega zvonika farne cerkve k službi božji; proti desetim se cerkev napolni in župnik zapojó sveto mašo. Vseh misli in prošnje se zedinijo ž njegovimi, vsi molijo Boga, naj milostno odverne nevarnost, ki Pivki protí. Duhovnik poje očenaš in ljudstvo mu odpoje: Temuč reši nas zlega! kar zvonovi zadoné in po vasi se razlegne poročilo, da je sovražnik že pred vasjó. Vse križem po vasi in po cerkvi; brambovci pred sovražnikovo silo bežeči pritisnejo tudi v vas in svetujejo ljudstvu, da zbežé na tabre ali pa v gozdove. Ali prepozno je zdaj na rešitev misliti, ko je sovražnik že v vasi in ni mu mogoče cerkve in hiš braniti, ker trume njegove so preštevilne. Ravno duhoven sveto hostijo povžije in svete posode pospravlja, ko obda sovražnik cerkev od vseh strani. Poveljnik pošlje stotnika in nekaj vojakov v cerkev, kteri skozi zbežno ljudstvo prideró do mašnika ter mu zapovedó ljudstvo opomniti, naj se mirno paševim poveljem uda, gospodstvo turško prizna in časti velikega preroka.

Ker se župnik brani vdati stotnikovemu povelju, hoté ga Turki zvezati in pred pašo peljati; pa ljudstvo plane nad vojake, izterga nekterim orožje iz rok in po njih bi bilo, ko bi paša s celo armado krog cerkve ne stal. Skozi trojna vrata deró Turki v cerkev in sekajo po ljudstvu; stotnik pa prebode duhovnu z mečem serce, da se na stopinjah altarja v blagoslovljeni obleki zgrudi in

izdihne svojo dušo. Enaka doletí Milijevičevo vdovo, ki je s hčerjo blizo altarja bila; Dragojilo pa peljejo z drugo mladino vred pred pašo. Paša in jetnica njegova se zavzameta, ko se zagledata; Mehmed jo prec spozna ter natanko izprašuje, kako je iz Carigrada sem prišla in kaj je z Etemom. Dragojila mu serčno odgovarja in po pravici pové, da se je Etem pokristjanil in kristjanskim četam vversten se bojuje za svobodo slovenskega naroda.

Mehmeda take nepričakovane novice hudo zdražijo. Dragojilo ukaže zapreti, sina pa živega vjeti.

Med tem se Pivčani zberó, pritisnejo k njim tudi postonjski brambovci in mala četica rednih cesarskih vojakov. Bitva se prične na ravnem polji med Slavino in Kočami, bojujejo se hrabro, na obéh stranéh jih pade silno število, izmed naših tudi mladi Milijevič. Pa turške trume so veliko veče od naših; zató se brambovci sovražniku do Postojne umaknejo. Pri Postojni jim pride pomagat cesarska vojska.

V boju spozna Mehmed sina, ki z junaško roko maha po Turkih in tovaršem pašo kaže, zakaj tudi on bi se rad očeta živega polastil. Mehmed se bojuje sam s seboj: serd se ga pervi trenutek polasti, pa očetova ljubezen je prevelika, ukaže tedaj vojakom, naj ga varujejo ter ga živega vjemó.

Na južni strani terga hoče paša svojo srečo in moč poskusiti; čete razstavi na ravnem polji, kakor nepremakljive skale, zakaj smert zažuga vsacemu, kdor bi bežati hotel. Pogumno je naši z ostrim orožjem primejo; tu zmagavajo naši, tam Turci, vendar sovražnikova moč bolj in bolj pojemlje, in paša sam je v največi nevarnosti. Ko Davroslav to zapazi, zdere skozi bojevavce proti njemu, da bi mu življenje otel; ali v trenutku, ko paši Pivčan smertno rano zasadi, zadene tudi Davroslava Turkova sablja: oče in sin se zgrudita skoraj na tem istem mestu.

Turki pašo zgubivši zapusté bojišče in pobegnejo golih rok čez kneško sedlo in Čiče, kar jih na Pivki ni smert doletela. In posihmal ni Pivka več take turške sirovosti in grozovitosti terpela. Dragojila najde materno truplo v Slavinski cerkvi, bratovo na koškem bojišču, Davroslavovo in paševo pa pod Postojno. Perve tri pokoplje v en grob pri Slavinski cerkvi, pašo pa, ki je bil mohamedan, zvunaj. Bratova posestva, ki so njej v last prišla, poproda vaščanom, in ko zadnjo vročo solzo na grob serčno ljubljenih potoči, zapusti Pivko, ki jej je več britkosti nego veselja rodila, ter se poda v belo Ljubljano v samostan.

Razvaline, ki na Slavinskem Tabru, Gradišču in na Babi od tiste dobe v sinji zrak siva rebra molé, poterjujejo povesti, ki so ljudstvu po stoletjih še vedno v spominu. D. B.

Teta Holofernes in njen zet.

(Pravljica andaluška Cavallerova.)

Bila je v nekem kraju vdova, gerda ko noč, suha ko trava, gerbasta ko suha hruška. Zató pa je bila tako hudobna, da bi je ne bil sterpel sam Job ne. Zatorej so jej dali priimek: teta Holofernes, in da je le glavo pokazala, zbežali so otroci pred njo. — Bila je pa naša teta Holofernes snažna kakor voda in pridna ko mravlja. Zato ni imela malo sitnosti s svojo hčerko Panfilo, ki je bila nasproti tako lena in taka prijatlica pokoja, da bi je ne bil zganil sam potres. — Za tega del je pa jela naša teta prepirati se s hčerjo, kedar je Bog lučice prižigal, in ko jih je ugasoval, trajalo je še godernjanje. — „Slaba si“, vpije, „kakor holanški tobak in da te iz sobe spravim, treba je par volov. — Dela se bojiš, ko hudoba križa in okno ti je ljubše, nesramna deklina, ko merkovci. — Zaljubljena si kakor stric Kupido; — ali šema naj bom, če te ne zmanem, da si urna ko vreteno in lahka kakor veter.“—Panfila posluša nekoliko časa, potem se vzdigne, zazijá, se stegne, oberne materi herbet in gre na hišni prag. Teta Holofernes se kar nič ne zmeni, ter jame urno pometati in sama seboj govoriti:

„V mojih letih so delale dekleta kakor černa živina.“
Metla poje: čis, čis, čis.
„Živele so same za-sé kakor nune.“
Metla pa: čis, čis.
„Sedaj so nore“ — čis, čis.
„Lene“ — čis, čis.
„Mislijo le na ženine“ — čis, čis.
„In ti so rokonavsi“ — in metla priterjuje s svojim čis, čis.

Med tem primete v vežo, kar zagleda hčer, ko je ravno kimala nekemu fantu in kaj dobro je pomerila metlo Panfili na pleča, in čudež se je zgodil; Panfila je zbežala. Potem pobere teta Holofernes metlo in oberne se proti durim, ali komaj se prikaže njena glava, stekli so po navadi fantalini, ko bi jih bil veter odnesel.

„Zlodjeva prismoda zaljubljena!“ vpije mati, „vse kosti ti bom polomila.“

„„Zakaj? menda, ker se hočem omožiti?““

„Kaj si rekla? omožiti se, šema! Dokler jaz živim, nikdar.“

„„Ali se menda niste tudi vi omožili in moja babica in predbabica?““

„Dovolj se kesam, kajti to je vzrok, da imam tebe, jezik! in zapomni si, da če sem se jaz omožila in moja mati in moja babica, nečem, da se ti omožiš, tudi ne moja vnuka in prevnuka; ali si slišala?"

V tacih sladkih pogovorih je teklo materi in hčeri življenje brez druzega vspeha, kakor da je mati postajala čedalje bolj godernjava, hči pa od dne do dne bolj zaljubljena.

Necega dne je imela teta Holofernes žehto in ko lug zavre, pokliče hčerko, da jej pomaga kotel vzdigniti od ogna in zliti lug v čeber. Hči jo je slišala le na eno uho, zakaj z drugim je zaslišala znani glas, ki je pel na ulicah:

Kak rad bi bil tvoj mož!
Al mati te ne dá,
Saj starka zlodjeva
Povsod svoj nos ima.

Ker je Panfila rajša pure obirala, ko kotle prenašala, pusti, da mati kriči in kliče in gre k oknu.

V tem vidi teta Holofernes, da hčerke le ne bo, in da je zadnji čas, zagrabi sama kotel in zverne ga čez perilo, ker je pa bila ženičica majhna in slaba, izlije ga in si opeče nogo. Na strašni krik tete Holofernes pridere hči.

„Zlodjeva, malopridna vražna stvar?" vpije teta Holofernes, razkačena kakor zmaj, Barabasova ljubica, ki ti samo ženitev v čepini blodi. Da bi te vrag snubil!"

Nekaj časa pozneje pride snubač, ki je bil, kakor malo tacih: mlad, bel, belolas in lepega obnašanja je bil, in dobro napeto mošnjo je imel; teta Holofernes ni imela kar nič zoper njega in ne pičice ni zinila zoper ženitev. In Panfila, toliko da ni znorela samega veselja; začnó tedaj pripravljati vse priprave za svatbo, se vé, da ni manjkalo pri tem delu tetinega godernjanja. — Vse je šlo gladko, prav in brez over, kakor po železni cesti; kar na mah poči glas med vaščani, ki ni potèrdil tujca, vkljub temu, da se je kazal priljudnega, zgovornega in radodarnega, da se je lizal in sladkal vsacemu ter stiskal z belimi, z zlatom okovanimi rokami černe žulave roke slehernega pastirja in delavca. Ali to jih ni nič zmešalo: njih pamet je bila tako neotesana, pa vendar tako krepka in terdna, kakor njih roke.

„Tri sto medvedov!" pravi oče Blaž, „ali me mar ne kliče ta gerduh gospod Blaž, kakor da bom zato kaj več in bolj? Kaj se ti zdi?"

„In meni pa", odgovori stric Matija, „meni je prinesel gosko, da jo vkup specčeva. Ali mi ni mar rekel, da sem mestjan in vendar nisem še stopil in tudi nečem stopiti iz vasi?"

Kar se tiče naše tete Holofernes, čem bolj ga je premišljevala, tem bolj ga je gledala po strani. Zdelo se jej je, da se med nedolžnimi, belkastimi lasmi in čepino vzdigujejo grički prečudne podobe, in s strahom spomni se kletve, ktero je izustila nad hčerko tisti dan žalostnega spomina, ko je poskusila, kako peče vreli lug.

Slednjič napoči dan pirovanjski. Teta Holofernes si je napravila tort in opazek, perve sladke, druge grenke; napravila je veliko zmes za kosilo in velik škodljiv naklep za večerjo; pripravila je barigljico žlahtne kapljice in načert, ki ni bil kaj žlahten. — Zvečer teta Holofernes pokliče hčerko k sebi in jej pravi: „Kedar bosta vkup, dobro zapahni vse duri in okna, zamaši vse špranje, samo luknjo v ključavnici pusti mi odperto. — Vzemi potlej vejico blagoslovljene oljke in dotekni se ž njo moža, kedar ti ukažem; to je navada pri vsaki možitvi in pomenja, da v hiši žena gospoduje.

Panfila pervikrat uboga mater in stori vse, kar je ukazala prekanjena starka.

Komaj ugleda ženin vejico blagoslovljene oljke v roci svoje žene, jame bežati. — Ali ko zapazi, da so duri in okna zaperte, špranje zamašene in da ni druzega izhoda kakor ključavničina luknja, smukne skozi njo kakor skozi kake dvoriščna vrata, kajti, kakor je sumila teta Holofernes, ta prelepi, belolasi in zgovorni gospodič ni bil nič manj nič več kakor vrag sam, ki se je polastil pravice, ki mu jo je dala kletev tete Holofernes in tudi hotel pokusiti sladkosti zakonske ter si ženo vzeti in sebi nakloniti, česar se marsikteri zakonski iznebiti želi.

Ali akoravno ta gospod, kakor pravijo, veliko vé, naletel je taščo, ki je še več vedela (in teta Holofernes ni edina te baže). — Komaj torej naš gospodek prileti v ključavniško luknjo in se že zasmeje, da jo je kakor po navadi dobro zadel, tiči v steklenici, ki mu jo je zvita starka pritisnila na luknjo v ključavnici in komaj je bil notri, zamaši starka posodo prav terdo. Zet začne zdaj milo, ponižno prositi, kretati in lizati se na vse načine, da ga izpusti. Pred oči jej postavlja, da s tako samolastnostjo žali človeške pravice, s takim trinoštvom konštitucijo. Pa tete Holofernes ni mogel hudič vlesičiti, ne njegovi govori zmešati in njegove čenče prestrašiti. Ali to še ni bilo vse: teta naša zadene steklenico in kar je bilo v njej, napoti se v hrib, leze in leze krepko in prisopiha na njegov visoki, pusti in samotni verh, kjer postavi steklenico, pa odide s pestjo žugaje mu k slovesu.

Tu je ostal ljubeznjivi gospod deset let. — To so bila leta, ljubi čitatelji! svet je bil kakor maslo. Sleherni je skerbel le za svoje reči, v tuje se ni vtikal. Nihče ni želel niti zelnika, niti žene, ne druzega tujega blaga; krasti je bila beseda brez pomena; smodnika so potrebovali le v fužinah; razun kratkočasnih norcev

ni bilo druzih na svetu; ječe so bile prazne; kratkoma v teh desetih letih zlatega veka se ni pripetilo nič žalostnega razun — — jezični dóhtarji so pomirali lakote in molčanja. Pa joj! Ta presrečna doba je končala; vse na svetu ima konec, samo govori nekterih zgovornih očetov naše domovine nimajo konca. Konec zavidljive desetice se je tako-le zgodil: Nek vojak, po imenu Brion, dobil je za nekaj dni odpust, da je šel domú. Doma je pa bil tam, kjer se je vse to godilo, kar smo omenili. Mož koraka po poti, ki je peljala okrog tistega visocega hriba, verh kterega je tičal zet tete Holofernes ter preklinjal vse tašče sedanje, pretekle in prihodnje in obetal, da bode vničil ta kačji zarod, kedar dobi zopet svojo moč; k temu najbolj kaže, da odpravi zakon: tako mu je minul čas med sestavljanjem in ponavljanjem zabavljic zoper iznajdbo luga.

Ko pride naš junak do podnožja, neče kreniti na stran, kakor je pot peljala, ampak naravnost jo vreže gori, zagotavljaje mezgarje, ki so šli ž njim, če se mu ne ogne gora, gre čez njen verh, če prav je tako visok, da si glavo ulomi na oboku nebeškem.

Naš korenjak dospé na verh in se začudi, ko zagleda steklenico, ki je čepela na hribu, kakor bradavice na nosu. — Vzdigne jo, ogleduje od vseh strani, zapazivši pa hudiča, ki se je vsled mnogoletnega zapora in posta in iz žalosti na solncu tako skerčil in posušil, ko suha češplja, zavpije stermeč: „Kakošna pošast, kaj je ta spaka, ta prikazen?“

„Pošten in zaslužen hudič sem“, odgovori ponižno in priljudno naš jetnik, „malopridna tašča, izdajavka (da mi pride v moje kremplje) ima me tukaj zapertega že deset let; odreši me, mogočni vojak in storil ti bodem, kar le hočeš.“

„Slovo od vojaščine zahtevam“, odgovori Brión brez pomisleka.

„Dobil ga boš; pa odmaši, odmaši hitro, zakaj strašno in nenavadno je, da v časih prekucij tiči v tem kotu pervi puntar svetá.“

Brión izleče nekoliko zamašek iz steklenice in tak smrad puhne iž nje, da mu je šinil pod nos. Junak kihne in urno zopet porine zamašek nazaj ter tako grozno vdari po njem, da se zamašek še niže pogrezne in jetnika stisne, da jezno zaveče.

„Kaj delaš, ubogi pozemeljski červ? hujši in malopridniši si ko tašča“, vpije.

„Zato“, odverne Briónes, „ker hočem še en pogoj v najino pogodbo; mislim, da smem terjati za to, kar ti storim.“

„Kteri je ta pogoj, sitni človek?“ praša vrag.

„Za tvoje osvobojenje tirjam štiri terdnjake na dan, dokler živim. — Pomisli, kje ti je ljubše, zunaj ali znotraj.“

„Satan, Lucifer, Belcebub naj te vzame“, kriči hudič, „ti malopridnež, ti skopuh! Saj nimam cvenka“.

„Oj!“ odgovori naš korenjak, „pojdi, pojdi, to ni odgovor **za** tacega gospoda, kakor si ti! boter, to je odgovor za hlapca. **To ti** bo toliko sitnost naklonilo, kakor lanski sneg.“

„Ker mi že nejverjameš“, odgovori zet tete Holofernes „**izpusti** me in pomagal ti bodem, kakor veliko druzim, da jih dobiš: **to** morem storiti za-te. Odreši me, zarotim te pri celem peklu, **od**-reši me.“

„Le počasi“, govori vojščak, „saj naju nihče ne podí, **tudi** nihče se ne rotí, ker nisi na svetu. Vedi, da te bom za rep **deržal**, dokler ne storiš, kar si obljubil, sicer ne bo nič.“

„Ali mi mar ne verjameš, nesramnež?“ vpije hudič.

„Ne verjamem ti ne“, pravi Brión.

„Kar zahtevaš, to je zoper mojo čast“, odreže se jetnik z vso ošabnostjo, ki jo more pokazati suha češplja.

„Tedaj grem“, pravi Brión.

„Le“, odgovorí vrag, „da ni rekel: z Bogom.“

Ko pa vidi, da Brión res odrine, začne divje skakati po steklenici in strašno klicati vojaka.

„Nazaj, nazaj, ljubi prijatelj“, vpije, za-se pa reče: da bi te medvedi raztergali, nesrečna hudoba! „pridi, pridi, blažena stvar, odreši me in derži me za rep ali za nos, slavni vojščak“, na tihem pa godernja: to te bom splačal, zlodjev berič: in če te ne morem narediti teti Holofernes za zeta, naj sem šema, če ne napravim, da se bosta vkup pekla na eni germadi.“

Ko naš korenjak tako prositi sliši, oberne se in odmaši steklenico. Zet tete Holofernes skoči iz posode ko pišče iz jajčje lupine, naj pervo je pokazal glavo, potem polagoma cel život in na zadnje rep, kterega se je Brión koj polastil, ker ga je repati gospodič že hotel med noge stisniti. Ko se je bil nas ženin, ker je bil precej terd, nekoliko izzijal in enekrat dobro noge in roke iztegnil, odrineta proti dvoru kraljevemu; vrag je naprej skakljal ko žaba, za njimi pa je korakal naš junak, hudičev rep v rokah.

Ko prideta na dvor, pravi vrag svojemu rešniku: „Sedaj se zaženem v kraljičino, ktero kralj, njen oče, grozno ljubi, in jej bodem prizadeval take bolečine, da jih nobeden zdravnik ne more ozdraviti; potem pa stopi pred kralja in reci, da jo ozdraviš, če ti obljubi po štiri terdnjake na dan, in pobotana bova; na hip jej bode odleglo in plačan si.

Vse se je zgodilo, kakor je osnoval in previdil zlod, samo na nekaj ni mislil. Ko namreč hoče oditi, prime ga Brión za rep in pravi: „Če dobro pomislim, gospod, štiri terdnjaki so vendar le malenkost in nevredni vas, mene in dobrega dela, ki sem ga vam storil. Glejte, da se skažete bolj velikodušnega. To vam bo čast delalo po svetu, kjer — brez zamere — ne vživate posebnega čislanja.“

„Da te ne morem odnesti!“ pravi sam za-se peklenšček, ali tako slab sem in skerčen, da komaj sam sebe nosim. Treba je tedaj poterpljenja, ljudjé imenujejo ga čednost! Oj! že vem, zakaj jih toliko prihaja v mojo oblast; zato ker je še niso skusili poprej. Naj bo tedaj, naj bo, peklenska reč, z vislic tako prideš v kotel, kjer se bo pri žehti vse našlo. Hajdi v Napoli, kajti treba je, da nekaj odjenjam zavoljo osvobodenega repa svojega, kterega se ne morem iznebiti, ker mi ni mogoče. Pojdiva in poskusiva še enkrat kakor poprej, da se nasiti tvoja lakomnost.“

Vse je šlo po volji. Kraljičina napolitanska se je metala v groznih bolečinah po postelji. Kralj je bil strašno žalosten.

Brión se mu ponudi prederzno, kajti v svesti si je bil, da mu hudič pomaga. Kralj ga vzeme, pa s tem pogojem, če se kraljičina v treh dneh ne ozdravi, kakor tako ošabno zaterjuje, bodo obesili ošabnega zdravnika. Brión, svest si zmage, se temu nič ni ustavljal.

Po nesreči je pa to pogodbo slišal naš peklenšček in veselja poskoči, da se mu je sama tako lepa priložnost ponudila k maščevanju.

Ta skok pa je prizadel kraljičini take bolečine, da je vpila, naj preč spravijo zdravnika.

Drugi dan se je godilo ravno tako. Brión spozná, da je to hudič skuhal in da nalašč tako dela, češ, da pride na vislice. Ali Brión je imel glavo na pravem koncu.

Tretji dan, ko pride zdravnik, stale so že vislice ravno palači nasproti.

Ko stopi h kraljičini, pomnožé se bolečine in glasno jame kraljičina kričati, naj odpravijo tega goljufa.

„Še ni vse zgubljeno!“ pravi počasno Brión. „Dovolite, vaše veličanstvo, nekoliko počakati. Potem odide in zapové v imenu kraljičinem, naj zazvoné vsi zvonovi po mestu.

Ko pride Brión nazaj, vpraša hudič, ki nikakor ne more terpeti zvonenja in je verh tega tudi radoveden, našega junaka, komu da zvonijo?“

„Zvonijo“, odgovori vojščak, „zato, ker pride tvoja tašča, ktero sem semkaj poklical.“

Komaj zasliši hudič, da pride njegova tašča, zbeži tako naglo, da bi ga ne bil došel sam solnčni žarek ne. Ponosno kakor petelin pa si mane naš junak roke in smeha ni bilo konca.

Janez Parapat.

Jezikoslovne čertice.

(Spisal Dav. Terstenjak.)

I. O grozdu „tarant“ imenovanem.

Indoevropski narodi so častili boga groma, burje in deževja, ker zemljo rodoviti in rahljá, tudi kot obderževavca življenja in pospeševca rasti, in so mu prilastovali vpliv na zelišča. Zató se indijski Zen — Indra velí: „satrâdâvan", sadodavec, Fruchtgeber, „durah javasija“, gospodar ovsa, ječmena itd.; in dosti zelišč in cvetlic se po njem ali njegovem orožji imenuje, postavim: Indranika, vitex negunda, Vadžravalli, heliotropium — po vadžri — kiji, sekiri Indrovi. (Glej Rigveda 4. Rosex 7. 6, 53, 2. 104, 7.)

Tudi germanski Thunnar, Donner, Thôr, je bil bog sadja in žita, cvetlic in zelišč, in po njem se imenujejo rastline: Donnerrebe, Donnerbart, Thôrhat, aconitum lycoctum, Thôrhialm, osmunda crispa itd.

Pri Slovanih je imel gromski bog več imen, kakor: Perun, in po njem se imenuje: iris germanica, Schwertlilie pri Serbih in Slovencih: perunika, pezanjika, cyperus. Nemška zel „Donnerbart“ velí se pri Slovencih tudi tresk, kar spet opominja, da je postalo poznamovanje po bogu groma in treska. V Dubrovniku se ta zel velí: bogiša, kar spet na najvišega boga Slovanov — Peruna opominja.

Drugo ime boga groma in bliska je bilo Oman, Homan, Homul, zató se velí vuhnjak, tresk, srbski: čuvarkuča *), nemšk.: Hauswurz, tudi homuljica, oman, pa Alant, inula, helenium, primeri serbsko: omara, tempestas fervida, Schwüle.

Velel pa se je pri Slovanih bog groma in bliska tudi Taro, Taran, Tarant, od tarem, poltern, schlagen. Stari so ga imenovali: Taranis, Nemci: Thôr, Kelti pa: Taranuc.

Da je bil pod tem imenom tudi znan pri Slovanih, ne pričuje samo poznamovanje: taranbalta — taranbalta sekira, Donneraxt, taranvol, Donnerochs, terentec, keber po nemškem: Donnerochs, Hirschkäfer imenovan, temuč tudi ime tersa in grozda: tarant pri Čehih in ogerskih Slovanih, (glej Dietl Taschenbuch

*) Znana je narodna povest slovanska, da v streho, na kteri homuljica raste, ne udari, zato ime: čuvarkuča, Haushüther. Pis.

der cultivirtesten Rebsorten str. 58. 72. 151). Torej tarant = Donnertraube *). Nemci ta grozd imenujejo: Riesentraube in Trollinger, kar eno pomenja, ker znamenuje tröll v staroškandinavščini: orjaš, od oriti, resonare, corruere, po obliki kakor: merjaš, Messer, od meriti; torej orjaš pervotno pomenja der Wiederhaller = Donnerriese.

II. Namur.

Znana je slovenska Švajca: Solčava — Sulzbach. Ime ima po Solatini, nemšk. Sulz, ktera se uahaja v tej dolini. Stanovniki, kakor bližnji Gorogranci, to je prebivavci gornjegraških (Oberburger) planin, imajo dosti planinskih pašnikov. Kolibe, v kterih pastirji prebivajo, velé se: stani, kature (Sennerhütten) katuni; primeri starobolgarsko: katun, castra, locus mulgendis aestate ovibus, dolensko: kat itd.

Že na slovenskorimskih kamnih, najdenih na Pohorji, bereš večkrat ime: Caturei filius; tako je tudi dandanešnji še dosti rodbin: Kature, Katunec itd.

Posestnike planinskih pašnikov pa tudi imenujejo namure, in spet najdeš v teh okolicah dosti lastnih imen: Namur, Namoš, Nameš, Names.

Kaj pomenjajo te imena? Učeni jeziko- in basnoslovec Dr. Sonne je koreniko nam izverstno razložil, in jo po vseh njenih pomenih razpeljal.

1. nam a) intransitiv: herabkommen, sich niederlassen, besitzergreifen, heimkehreu, v sansk, = geršk. νέμω, νέμομαι, lat. nemus — dalje νυμό, — primeri litevsk. namas, hram, der Ort, wo man sich niederlässt.

b) nam, herabkommen, zukommen, sich gebühren, sansk. namati, namas, honor, geršk. νόμο, νέμεσι, lat. numerus.

c) nam, herabkommen, sich herabneigen, sich beugen, staroslov. po izmeni glasnikov *n* v *m* manôti — sich herabneigen.

2. nam, causativ. a) herabkommen lassen, (Vieh) treiben, νέμω, torej slov. namur, namoš, names, der das Vieh herabkommen lässt, herabtreibt.

*) Gotovo še mnogo rastlin ima ime po božanstvih, kterim so bile posvečene, ali niso nam znane; jaz še poznam: Divica, Königskerze, po Divici, slovanski Palladi — Atheni.

b) nam, zukommen lassen, ertheilen, sansk. namati, geršk. νέμω; — v reflexivnem pomenu: hinnehmen, νέμομαι, goth. niman — nehmen, slov. nemati — s-nemati.

V slovenščini torej imamo nam v intransitivnem pomenu, v litevščini, namas, hram, slov. menina za nemina, Alpenweide = lat. nemus, in geršk. νομη, zato: νομας — άδος, Weidenplätze suchendes Hirtenvolk; dalje: manôti za namôti, sich herabneigen, nameti die Winke, v causativnem pa: namur, namoš, names, gonjač živine na name, neme, nemine — menine. Največa planina, kamor Gorogranci gonijo živino na pašo, velí se: menina = nemina.

Ako premislimo, da je starih norenskih Slovencev največe blago bila živina, da so se, ker so doline — nore bile močvirne, najrajši po planinskih oberhih naseljevali, kteri se na Štajerskem velijo: kobli, bavarsko: kofel, potem bomo zapopadli, kako mile so njim bile namine, in zakaj toliko imen Nama, Namania, Cobalo na slovenskorimskih kamnih najdemo. Rodbine: Kobal, Kobau, so še sedaj žive na Štajerskem in Kranjskem. Namo — Kobalo so še staroslovenske polne oblike; še v listinah 12. stoletja bereš slov. imena: Ropato Legato, današni: Ropat in Legat, znamenje, da je ъ=o. Iz korenike nam je ime starogermanskih pri Tacitu omenjenih: nimidae = nemorum deae, dalje tudi: Nemetes rod germanski, in pomenja Weideplätzebewohner.

III. Suffix ez — ež.

Suffix ez ež, postavim v besedah: knez, lemez, gavez, palež ni tuj, ampak domač, in se vjema z litevsk. ingas, let. égs, in tudi v pervoethični dobi slovanščine se je glasil engis, égis — engs — égs; pozneje: egъ, primeri: кнагъ in княѕь, dalje žensko: kneginja *), ktera beseda ni kje iz: cuning izposojena, temuč obče blago indoevropščine. Ali se prirastek ig ni tako stvaril, da se je *g* in *k* omehčal? primeri: pijanega in pijanec, cepiga in cepika, primeri novobolg. (Miladinović str. 349): presnedzi iz poresneg, slov. presnec, dalje: hvaležen, hvaležnost, kar se ima na: hvalegen, hvalegnost nazaj peljati.

*) Litevščina in letščina še imate: Kuningas, Kungs, slovanščina je korenni samoglasnik izpahnila in in v ѧ = ęn novoslov. é spremenila, prirastek gas — gs pa je postal зъ = zi.

Tako bi se lastno ime na slovenskorimskem kamnu v genitivu: Volturgis, torej v nominativu: Volturegs (po sklanji, kakor: rex — regis, grex — gregis pravilniše: regs — gregs) dandanašnji glasilo: Volturež.

IV. Tabor.

Tabor se vjema s starorusko: tavar, stan, litevski: tavora, Zelt, Laube, Bude, Verkaufslade, Waare po Nesselmanu, polski: tovar, slov. tovor že v pomenu: Saum, Last, Waare. Tabor je iz tavor po izmenjavi glasnikov *v* z *b;* primeri: javor in jabor staroslov. ogavje, Abscheu, slov. gabiti, iva in iba itd.

Beseda tovor torej ni madžarska, kakor je slavni Šafařik mislil (Alterth. II.. 167.), temuč litevskoslovanska, ker Litevci niso nikdar z Madžari prišli v dotiko in tudi nimajo nobene madžarske besede v svojem jeziku. Iz tavar je: Tavarnik „Tavernicus“, magnus thesauro präfectus. Gotovo je tudi iz: tavar, tovor, slov. tovaroš, tovariš, tovarš, Zeltgenosse, contubernalis.

V. Zila.

Ime reke Zile bi jaz primeril sansk. džala, voda, lat. gelu, zmerznjena voda, irski: gil, voda, nemški: geilen, begeilen = bewässern. Cesta iz Ogleja v Virun je deržala čez Predil. Na tej cesti je bila tudi postaja: „ad Silanos“, ktero devajo vsi koroški zgodovinoslovci v zilsko dolino. Da bi stari Zilani, kteri so gotovo po Zili dobili ime, bili Kelti in, ker v keltščini najdemo obliko gil, tedaj bi se gotovo zvali: Gilani ne pa: Zilani. Zilane imam jaz za ostanek norenskih Slovencev. Njihova nošnja je enaka nošnji v: bernskem „Oberlandu“. Znano je, da stanujejo v vališkem kantonu še dan današnji Slovenci; verh tega stermí na razgranji kantonov: Uri, Bern in Unterwald stermí lednik imenovan: Wendengletscher, pod njim dolina: Wendenthal, in v starih letopisih teh krajev, kakor lehko bereš v Koppovih: Vindiciae, imenujejo se: Vindi, „homines, qui vocantur: Vinde!“ —

V posebnem obširnišem sestavku bodem dokazal, da so ti Vindi iz Norika že pred Kristom tje prišli.

Časoslovje latinskega jezika.

(Spisal P. Ladislav.)

Časi v odvisnem stavku.

(Konec.)

III. V glavnem stavku perfektum absolutum.

1. Če je v glavnem stavku perf. abs. in odvisni stavek izražuje djanje, ki se godi sedaj, ali pa ki sega v sedajnost, to je v dobi dotične osebe, ločiti je to, je-li glagol v indikativu ali konjunktivu. Ako je indikativ, mora nastopiti praesens; ako pa je konjunktiv, je tudi praesens, kedar je djanje zgolj sedanje, tako da je povdarek na sedanjosti, sicer pa sme nastopiti imperf.; toda to je redkokrat. Izgledje: *Nunc vero ea pars tibi reipublicae commissa est, in qua aut nullam aut perexiguam partem fortuna tenet — sedaj ti je izročen tisti del deržavljanstva, kjer sreča nima ali celo nič ali prav malo vpliva. (Cic. Quint. fr. I. 1.) Sed tamen, ut videtis, senectus me non plane enervavit — kakor vidite, starost me ni čisto oslabila. (Cic. sen. 10.) Ego meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen existimer — to sem dosegel, da slavno ime imam. (Cic. Tam. V. 6.)* Dobro ime ima še zmiraj, in praes. kaže nadaljevanje djanja. *Verres Siciliam per triennium ita vastavit, et vexavit et perdidit, ut ea restitui in antiquam statum nullo modo possit — Verr je Sicilijo v treh letih tako oplenil, terpinčil in vničil, da se nikakor ne more vzdigniti v prejšni stan. (Cic. Vrr. 4. 12.)* Nasledki Verezovega ropanja še terpé.—Malo drugače je, kakor so: *Tantum poenarum diis dedimus, ut terrarum orbi exemplo essemus — tako nas bogovi kaznujejo, da smo celemu svetu izgled. (Liv. V. 31.) Hanc perfectam philosophiam semper judicavi, quae de maximis quaestionibus copiose posset ornateque dicere — tisto madrovanje sem zmiraj imel za popolno, ktero se more o najvažniših rečéh obširno in mično razgovarjati. (Cic. Tux. I. 4.) Dii dederunt, ut omnia in nos possis — bogovi so privolili, da vse zamoreš zoper nas. (Liv. 30. 12.)* Čeravno je pri takih stavkih perf. pravi perf. abs., ker nasledki še terpijo, vendar si misli Latinec reč doveršeno v preteklosti, in vzame perf. za perf. hist. ter dene glagol odvis. stavka v imperf.; zlasti Ciceron ima to navado.

2. Ako izražuje odvisni stavek djanje, ki se je godilo v preteklosti, nastopi na perf. abs. v glavnem stavku v odvisnem stavku tudi perfectum, naj si je indikativ ali konjunktiv, postavim:

Nemo his annis viginti reipublicae *f u i t* *hostis, qui non bellum mihi quoque* *i n d i x e r i t* — *ni bilo sovražnika v teh 30 letih, ki ne bi bil tudi meni vojske napovedal. (Cic. Phil. II. 1.) Ratio ab accusatore* *r e d d i t a non e s t*, *quam ob causam patrem filius* *o c c i d e r i t* — *tožnik ni povedal vzroka, zakaj je sin usmertil očeta. (Cic. R. Am. 22.) Nunc, quoniam, quibus rebus adductus ad causam* *a c c e s s e r i m*, *d e m o n s t r a v i*, *dicendum necessario est de contentione nostra* — *ker sem povedal, zakaj sem se pravde podstopil, povedati moram o razporu. (Cic. div. 3.) Nemo umquam me tenuissima suspicione* *p e r s t r i n x i t*. *quem non* *p e r v e r t e r i m* *ac* *p e r f r e g e r i m*. *(Cic. Tull. 16.)*

3. Ako izražuje odvisni stavek djanje, ki je v oziru na glavni stavek prihodnje, ki se ima še zgoditi, stopi glagol v f u t u r, kedar je indikativ; kedar pa ima biti konjunktiv, dene se v p r a e s. k o n j. ako je reč očividno prihodnja, da se ni bati dvoumnosti; ako pa bi se znal praesens vzeti za pravi praes., da bi dvoumno bilo, f u t. p e r i p h r. (-urus sim.) Izgledje: *Et Galli evertere* *p o t u e r u n t* *(je poderto) Romam, quam restituere non potuisse* *v i d e b u n t u r*. *(Liv. V. 53.) Quid obsessam ex hostium manibus* *e r i p u i m u s*, *si arx quoque et Capitolium* *d e s e r e t u r* — *zakaj smo mesto oteli, če bomo terdnjavo in Kapitol popustili? (Liv. V. 51.)* — Drugače je pri konjunktivu, postavim: *Cognovi (scio), quid acturus sis.* Ko bi bilo q u i d a g a s, veljal bi praesens za pravi praes., in ne bi se vedelo, da je reč prihodnja. Tako tudi: *Cognovi, quomodo futurum sit, ut lauderis.)* Praesens bi pomenil, da te sedaj hvalijo.

IV. V glavnem stavku f u t u r u m ali i m p e r a t i v, ki ima s futurom enako veljavo, v oziru časov.

Če je glagol glavnega stavka v futuru, mogoča sta dva slučaja za glagol odvis. stavka, ravná se namreč ali po osebi govoreči ali po glagolu glav. stavka.

1. Z ozirom na dotično osebo nastopi v odvis. stavku p r a e s e n s ali pa p e r f e k t., kakor namreč naznanja stavek sedanje ali preteklo djanje v oziru osebe, post.: *D e d i t e* *interea dedite nos profanos, quod salva religione* *p o t e s t i s* — *izročite nas izobčene sovražniku, ker smete brez zakonolomstva. (Liv. IX. 9.) Quare si iniquus* *e s* *in me judex,* *c o n d e m n a b o* *eodem ego te crimene* — *ako si mi krivičen sodnik, obsodil te bom ravno tiste pregrehe. (Cic. Fam. II. 1.)* Za perfekt vzemimo te izglede: *Quae sententia testis* *e r i t*, *mihine an legionibus vestris* *p e p e r c e r i m*, *cum me seu turpi seu necesaria sponsione obstrinxi* — *ta razsoja bo priča, sem li varoval samega sebe ali vaših vojakov, ko sem se zavezal s sramotno obljubo. (Liv. IX. 8.)* *E x s o l v a m u s* *religione populum, si qua* *o b s t r i n x i m u s* — *naj oprostimo (bomo oprostili) ljudstvo zaveze, ako smo ga zavezali. (ibid.)* — V teh in enakih stavkih stopi glavno djanje v futuru v razmere

z dotično osebo in te razmere so izražene v odvisnem stavku ali s praes. ali pa s perf. bodi si, da oseba vpliv na glavno djanje sedaj ima, bodi si da ga je že pred vzročila.

2. Če je oboje djanje prihodnje, tako da stopita v razmere med seboj samo glagola obéh stavkov, treba je ločiti med **indikativom in konjunktivom.** a) Kedar ima biti indikativ, stopi glag. odvisnega stavka v futur, ako je djanje ravnočasno z glavnim glagolom; ako pa se bo zgodilo djanje odvisn. stavka, predno nastopi glavni glag., biti mora fut. exakt.; b) kedar ima biti konjunktiv, nastopo mesti futura praes. konj. ako je dovolj in ni dvoumja, da bi se utegnil praes. vzeti za pravi praesens; ako pa bi utegnila reč biti dvoumljiva, mora nastopiti fut. periphr. (-urus simp.)

Poglejmo na izgledih: ad a) *Nam dum hominum genus erit, qui accuset eos non deerit, — kakor dolgo bo človeški rod, ne bo brez tožnikov. (Cic. Rosc. Am. 32.) Simul et quid novi erit, scribam ad te — kedar bo kaj novega, pisal ti bom. (Cic. Att. II. 20.) Quae sanari poterunt, quacunque ratione sanabo; quae resecanda erunt, non patiar ad perniciem civitatis manere — kar se bo dalo ozdraviti, ozdravil bom po vsakem načinu; kar se bo moralo odrezati, ne bom pustil k škodi deržave. (Cic. Cat. II. 5.) — De Cartagine non ante vereri desinam, quam eam esse excisam cognovero — o Kartagini ne bom jenjal bati se, predno zvem, da je razrušena. (Cic. Sen. 6.) De quibus dicere adgrediar, si pauca prius de judicio meo dixero — o tem bom govoril, ko bom malo o svojem mnenji povedal. (Cic. Off. II. 1.) Si es in via, cum eris me assecutus, coram agemus, quae erunt agenda. (Cic. Att. III. 5.)* — ad b) *Erit regula, ad quam dirigantur orationes eorum, qui attice volent dicere — to naj bo pravilo onim, ki hočejo govoriti po atiški. (Cic. de opt. g. Or. 7.) Videte jam porro cetera, ut intelligatis fingi maleficium nullum posse, quo iste non se contaminaverit — glejte še dalje, da boste razvidili, da je ni hudobije, ki ne bi se bil ž njo omazal. (Cic. Rosc. Am. 40.) — Et quisquam dubitavit, quid virtute perfecturus sit, qui tantum auctoritate perfecerit — bode li morda kdo dvomil, kaj bo storil s krepostjo on, ki je toliko storil z veljavnostjo? (Cic. imp. Pomp. 15.) Belli eventus qualis futuris sit, ne vos quidem dubitabitis. (Caes. b. e. II. 32.)*

3. Kedar bi moral nastopiti fut. exakt. konjunktiv. nastopi na futur v glavnem stavku perf. konj. v odvisnem, post.: *Catilina ait, si id fecerint, postea se in regno, illos in libertate aetatem esse acturos (Sall. Cat.),* v neodvisnem stavku bi bilo: si feceritis, vivemus. *Roscius facile egestatem suam se laturum putat, si hac indigna suspicione liberatus sit. (Cic. Rosc. Am. 44.),* neodvisno: facile feram si liberatus ero. — Taki stavki so vselej

odvisni od druzega stavka, in to pravilo, da nastopi perfekt mesto fut. exakt., velja takrat, kedar sta stavka zavisna od drugega, v kterem je praes. fut. ali perfekt. Kedar pa sta zavisna od tacega, kjer je historični čas (imperf. perf. aor.), ondi mora nastopiti plusquamperf. conj. mesto fut. exact. conj., post.: *Ariovistus respondit, si Caesar discessisset et liberam Galliae possessionem sibi tradidisset, magno se illum praemio remuneraturum esse. (Caes. b. g. I. 44.)*, neodvisno: remunerabo, si discesseris, etc. *Promisi me, quum librum perlegissem, sententiam meam dicturum esse. Dicebam, simulac timere desisses, similem te futurum tui. (Cic. Phil. II. 35.)*, to je, simulac desideris, similis eris.

Nota. Ako ima biti imperativ v odvisnem stavku, nastopi mesti njega konjunktiv, in sicer konj. praes., kedar je v glav. stavku praesens; kedar pa je v glav. stavku praeteritum, nastopi imperf. konj. Prinikavni imper. (jussivus) ima včasi pri sebi ut, včasi je brez njega, to je jedno: zanikavni (prohitibivus) mora imeti vselej pri sebi ne, post.: *Edicimus itaque, omnes, qui in verba jurastis, crastina ad lacum Regillum adsitis (brez ut). Liv. III. 20. In senatu plerique sententiam sequuntur, ut ante certam diem Caesar exercitum dimittat. Caes. b. c. I. 2. Ad Bochum nuntios misit, quam primum in Numidiam copias adduceret (brez ut). Sall. Jug. 07. Instituerunt tribuni patribus, ut P. Valerii fidem exsolverent. Liv. III. 19. Ne exspectint, dum veniant ab Roma legati Liv. III. 18. (opominja Manili.)*

O divjem možu.

Če je po zimi velik sneg padel, ter pota in steze zamedel, vselej so nam mati veleli: „Idite, idite in naredite mi gaz do studenca, boste pa smojek dobili!“ Ni nam bilo treba dvakrat reči. Zatlačil sem si hlače za štebale in na glavo djal staro, že vso oguljeno kučmo, ki so jo že več let molji pod streho gulili, potem pa hajdi na delo. Brat je vzel lopato, sestra metlo, jaz pa, najmanjši, vzel sem največi lopar, s kterim so mati navadno o veliki noči kolače v peč devali. Se vé da ž njim nisem veliko opravil, ker sem ga komaj vzdigoval, in pri vsem svojem trudu sem komaj za slamnik snega s poti spravil.

Ko sem se pa naveličal, vergel sem lopar v sneg, naredil velik kup kep ter jel sestro in brata kepati. Zeló sem bil vesel, ako sem ktero dobro bratu na pleča ali glavo priložil in se jima široko smejal, če sta mi žugala, da me bosta v sneg potlačila, misleč:

„Vidva bi me že potlačila, ko bi me dobila.“ Pa dolgo jima nisem smel nagajati, ker so me koj teta, stara Špelka, vidili, če sem le kako kepo zagnal. Berž so na okno poterkali in me zaklicali: „Jože, ti gerdun ti, kaj pa zopet počinjaš? Da mi greš koj v hišo, le premrazi se, potlej boš pa kašljal.“

Počasi sem djal lopar na ramo, ter ga nesel zopet v kuhinjo, da bi ondaj počakal prihodnje velike noči in zopet kolače v peč nosil. Pred pragom sem še vselej četert ure čevlje brisal in staro kosmatinko sterkaval; bal sem se namreč v hišo, ker sem vedel, da bova s teto molila najmanj dva roženkranca in litanije vseh svetnikov. Ko sem vsako najmanjšo betvico snega s sebe stresel in staro kučmo dobro ob vežne duri očofal, zlezel sem počasi v hišo.

Teta so sedeli pri peči na čelešniku in so imeli že pripravljen velik paternošter, kterega jagode so vsak večer rožljale, kakor bi orehe pretresal. Čelešnik jim je bil najljubši kraj, le malokdaj so ga po zimi zapustili, bil je pa tudi oglajen, čeravno kamenit, kakor bi ga bili če štirje kamnoseki likali.

Komaj sem duri zapahnil, že so se jeli nad menoj hudovati: „Ti kajón ti! le poglej, kakošen si — ves moker, kakor miš; le berž se sezuj, potem bova molila!“ Vso starino pod klopjó sem premetel zajca iskaje, po vseh kotih sem ga iskal, kjer sem vedel, da ga ni, kakor Ribničan svojega novaka. Le ko so teta s paternoštrom zarožljali ter me opominjali, da je čas molit, privlekel sem ga počasi izmed kake stare šare, kamor sem ga bil nalašč skril. Čevlje sezuvši sem je postavil pod klop, pruštah in kučmo pa sem obesel na drog pri peči. Ko sem vse svoje reči v red spravil, pomaknil sem jo za peč na vrečo, v kteri se je navadno proso sušilo.

„No, če boš lepo molil“, rekó teta, „potlej ti bom pa povedala nekaj o hudi muci in divjem možu?“ Obljubim jim, da bom, in začela sva pri „Kirje lajson“. Ko sva dokončala litanije, roženkranec in še nektere druge molitve, ki so jih teta mnogo znali, tekel sem k materi v kuhinjo prašat, če je že krompir kuhan; naložili so mi ga polno torilo in zraven še kakošino oblico. *)

„Kje pa ste se toliko molitev naučili?“ poprašam teto, ko se zopet za peč vležem na proso. „Kje neki? gospod so me naučili. Ko sem še majhina bila, tega je že blizo devetdeset let, tedaj so nas še po latinsko moliti učili. Vsako nedeljo so nam na prižnici „oče naš“ in „češčena si Marija“ po latinsko molili, popoldan pri keršanskem nauku pa so izpraševali.

„Kako ste pa molili?“ poprašam dalje teto.

„Skoraj vse sem že pozabila. Takole blizo: „Ave Marija, gratia plena, dominus tecum — dalje pa ne znam.“

---

*) Oblica = kuhana repa.

„Sedaj pa povejte od hude muce, ki ste popred obljubili!" zaprosim teto.

„Od hude muce? čakaj no, bom pa povedala: „Dolinar gori-le v Dolinah je imel divjega moža, ki mu je hodil pravit, kedaj naj seje ali žanje. Kedar je bila dobra ura za setev, prišel je in zaklical: „Dolinar sej!" Dolinar je šel sejat, pa je tudi toliko pridelal, da ni vedel, kam s pridelki. Kedar so drugi ljudjé najbolj sejali, prišel je divji mož, rekoč: „Dolinar, danes pa nikar ne sej, slaba ura je!" Dolinar ga je ubogal, pa se tudi ni kesal. Divji mož mu pa tudi ni hodil zastonj pravit, moral mu je dati vsak dan pol mernika boba.

Nekega dne pride k njemu medvedár, ki je imel velicega medveda. Dolinar mu potoži, da ima divjega moža, kterega bi se rad iznebil, pa se ga ne more. „Do sedaj", reče, „sem ga potreboval, zanaprej pa ga nočem več, ker imam že dovelj premoženja." „Temu se pa lahko pomaga", reče medvedár, „moj medved bo ta posel opravil. Daj mu le dosti jesti, potem se bo pa že kaj dalo storiti, saj je moj kosmatinec precej močan. Dolinar napase medveda in pričakuje divjega moža. Drugo jutro pride divji mož po navadi h kosilu. Ko medveda ugleda, popraša Dolinarja: „Kaj pa je to?" „Muca je", reče Dolinar, „ali bi se šel ž njo metat?" „Se vé, da bi se šel", reče divji mož". „I no, pa se pojdi, saj vem, da jo boš vergel; pojdi popred kosit, da boš bolj močen." Divji mož se nakosi, potem pa se sprimeta z medvedom. Dolgo sta se ruvala, poslednjič le poprime divji mož medveda in ga treši v zid, da se koj vogel hiše podere. Medved razkačen zgrabi svojega nasprotnika za hlače, ter mu jih vse razporje. Divji mož viditi, da ni dobro burk vganjati s to muco, popusti jo ter zbeží v bližnji gozd. Pravijo, da je hodil divji mož potlej vsako jutro na bližnji hrib, ter popraševal Dolinarja: „Dolinar, imaš še hudo muco?" Ta pa mu je odgovoril: „Še jo imam, še." Pozneje divjega moža več ni bilo, Dolinarjevo premoženje je pa tudi vedno bolj pešalo; v malih letih je popolnoma obožal."

Tako so mi pripovedovali stara teta o divjem možu, jaz pa sem jih radoveden poslušal, in vselej, kedar je kdo Dolinarja omenil, veselo zakričal: „Dolinar, imate še hudo muco?" J. P.

Mikula i Omirka divojka.

(Zapisal v Istri J. Volčič.)

Pasal ovce Mikula čobane
Po Kosovu polju širokomu;
Z njim jih pasla Omirka divojka.
Z njim jih pase devet godin dana,
Još govori Omirkina mlada:
Boga tebi, Mikula čobane!
„Sad pasálo *) devet godin dana.
Ki pasemo ovce po Kosovu,
Po Kosovu polju širokomu,
Da mi nisi lisca kuševao
Niti bila nidra odvezao.“
Još ni bilo okolo pol dana,
Da govori Omirkina mlada:
„Hodi gremo mi dva južinati.“
Jej govori Mikula čobane:
„Boga tebi, Omirkina mlada!
Kad ja sada doba od južine!“
Jej govori Omirkina mlada:
„Ljubi mene na travi zelenoj.“
Al govori Mikula čobane:
„Boga tebi, Omirkina mlada,
Ne bojiš se Boga velikoga,
Se ne strašiš sveta širokoga,
Ne ljubim te na travi zelenoj,
Nego ću ti tverdu viru dati,
Da te neću mladu ostaviti.“ —
Mikula njoj tverdu viru daje,
Još je Boga za svidoka zvao,
Da je neće ostaviti mladu. —
Još ni bilo do nedile dana,
Mikula je majki govorio:
„Boga tebi, moja mila majko!
Ženi me za Omirku divojku,
S ku san pasal ovce po Kosovu
Po Kosovu polju širokomu.“
Jal govori majka Mikulova:
„Bogu tebe, moje dite mlado!
Ja ću tebe Miko oženiti
Za bogatu gospodsku divojku.“
Mikula je majki govorio:
„Boga tebe, moja mila majko!
Ča će tebi gospodska divojka?
Omerka će po polju truditi,
Po polju će ovce zavračati,
Gospodska će v kamore šetati,
A ćeš majku po polju plakati.“ —
Za to majka da ništa ne haje,
Neg' da zame tri hiljad dukata
Se u srebru i u čisten zlatu,
I sakupi mnogu lipu svaću,
Sve gospodu i dicu gospodsku.
Čez gore su zdravi prohajali,
Van su z grada divojku speljali.
Kad su došli na to polje ravno,
Omirka njin pute pretekala:
„Bogu vama, mnogo lipa svaćo!
Koj je junak naj leplji med vama?“
„Naj liplje je Mikala čobane,
Koj je meni tverdu viru dao,
Još je Boga za svedoka zvao,
Da me neće mladu ostaviti,
A sada me mladu ostavio.
Prokleta mu mila majka bila,
Zač je ona semu temu kriva.“
Kad začuje Mikula čobane,
I govori mnogo lipoj svaći:
„Bogu vama, mnogo lipa svatjo!
Podajte mi tinte i papira,
Da učinim ovde do dva slova,
Ča ću mladoj Omirki pustiti,

*) Preteklo.

Kojoj san još tverdu viru dao,
Da je neću ostaviti mladu,
A sada san mladu ostavio,
I drugu san mladu priljubio."
Proklinal je Mikula čobane,
Da se čuje od zemlje do neba,
Da proklet bil otac ter i majka
I sva rodbina, ka tako stori,
Ka raztvori milo od dragoga,
Ka sakuplja milo za nedrago.
Kad izusti, na mah dušu pusti.
Veliko se čudo učinilo,
Al govori majka Mikulova:
„Bogu vama, mnogo lipo svaćo!
Poiščite vi drivo orihovo,
Storite mi lahana nosila,
Poneste ga na božji cimitar." *) —
Tako jesu svaća učinila,
Ponesli ga v božji cimitar.
Omerka njin pote pretekala
I govori Omirkina mlada:
„Čere jeste Mikula ženili,
Danas da mu zvoni zazvonili;
Stavite ga na travu zelenu,
Da ću mlada mertvog poljubiti,
Kada mi niste živoga dali."
Niso mogli drugo učiniti;
Stavili ga na travu zelenu,
Da je mlada mertvog poljubila,
Od mila se mertva osvanila,
Ondeka su oba mertva bila.
Veliko se čudo učinilo;
Al se j' svaća verlo umislila,
Da je malo širu skulu učinila,
U kaselu skupa ih zabila,
Da kad' leži Mikula čobane,
Da su zrasla dva borka zelena;
Kade leži Omirka devojka,
Onde zrasla vilena lozica:
Ona se je okolo junaka.
Tamoj došla majka Mikulova
Tamoj došla majka Omirkina,
Al se majke gorko naplakale
I su čversto grozno preklinale:
Al govori Majka Mikulova:
„Tako bilo sakoj miloj majki
Kako j' sada Mikulovoj majki;
Zgubila san sina i nevestu,
Zgubila san i srebro i zlato."
Skuda hodili da svi zdravi bili.

*) Pokopališče.

Staroslovensko berilo.

Stvarjenje sveta.

(Iz F. Miklosičevega starosl. berila.)

и бꙑсть вечеръ и бꙑсть ꙁа оутра, дьнь четврьтꙑй. и рече богъ· да иꙁведѫть водꙑ гадъи доуша животьнꙑ и пътицѧ парꙗшта на ꙁемли по твръди небесьнѣй. и бꙑсть тако· и сътвори богъ китꙑ великꙑѩ и вьсакѫ доушѫ животьнѫ гадъ, иже иꙁведоша водꙑ на родꙑ ихъ, и вьсакѫ пътицѫ лѣтаѭштѫ на родꙑ. и видѣ богъ, ꙗко добро. и благослови ꙗ богъ глаголѩ· растите сѧ и мъножите сѧ и исплъните водꙑ въ

морихъ. и пътица да оумъножать сѧ по ꙁемли. и бысть вечеръ, и бысть ꙁа оутра, дьнь пѧтый. и рече богъ· да иꙁведеть ꙁемлꙗ доушѫ живѫ на роды, четврѣнога и гады и ꙁвѣри ꙁемльныѩ на роды. и бысть тако. и сътвори богъ ꙁвѣри ꙁемльныѩ на родъ ихъ и скоты на родъ ихъ и всѧ гады на роды. и видѣ богъ, ꙗко добро. и рече богъ· сътворимъ чловѣка по обраꙁоу нашемоу и по нодобию. и да обладаѥтъ рыбами моръскыими и пътицами небесьныими и скоты и вьсеѭ ꙁемлеѭ и вьсѣми гады прѣсмыкаѭштиими сѧ по ꙁемли. и сътвори богъ чловѣка. по обраꙁоу божию сътвори и. мѫжа и женѫ сътвори ꙗ. и благослови ꙗ глаголѩ· растита сѧ, и мъножита сѧ, и испълнита ꙁемлѭ и обладайта ѥѭ. и обладайта рыбами морьскыими и пътицами небесьныими и вьсѣми скоты и вьсеѭ ꙁемлеѭ и вьсѣми гады прѣсмыкаѭштиими сѧ по ꙁемли. и рече богъ· се дахъ вамъ вьсакѫ травѫ сѣменитѫ сѣѭштѫ сѣмѧ, ѥже ѥсть връхоу вьсеѩ ꙁемлѩ, и вьсако дрѣво, ѥже имать въ себѣ плодъ сѣмене сѣменита, вамъ бѫдеть въ ꙗдь, и вьсѣм ꙁвѣремъ ꙁемльныимъ и вьсѣмъ пътицамъ небесьныим и вьсемоу гадоу прѣсмыкаюштоуоумоу сѧ по ꙁемли, иже имать въ севѣ доушѫ животьнѫ, и вьсѫ травѫ ꙁлачьнѫ въ ꙗдь. и бысть тако. и видѣ богъ вьсе, ѥлико сътвори. и се довро ꙁѣло. и бысть вечеръ, и бысть ꙁа оутра, дьнь шестый.

Vganjka logogrifa v 11. listu.

8723458: Celovec. 132687: solnce. 45658: venec. 23458: lovec. 234: lov. 432: vol. 1563: seno. 3456: oven. 3152: osel. 1523: selo. 23678: lonec. 45123: veslo. 254: lev. 256: len. 23678: locen. 874: cev. 132: sol. 3451: oves. 32: ol. 12345678: Slovenec.

Prošnja.

Čast. gg. prejemniki „Živalstva“ in „Rastlinstva“, ki doslej še niso poslali naročnine za poslednje ali še za pervo delo, so s tem poprošeni, da pošljejo denarje, če je le mogoče, vsaj pred koncem tekočega mesca g. Leonovi tiskarnici v Celovec. Prosimo.

Izdatelj.

Besednik.

Sveta brata Ciril in Metod, slavjanska apostola i osnovatelja slovstva slavjanskoga. Tisučlětni spoměn na lěto 863. Spisal Matija Majar Ziljski. — Pod tem naslovom je prišla na svitlo po svojem obsegu za vse Slovene jako imenitna knjiga, ki nam popisuje najimenitniše dogodbe v življenji slovanskega naroda, namreč delavnost slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda pa začetek in napredek slovanske službe božje in slovanskega slovstva. Tiskana v latinici in cirilici razpada ta knjiga na pet razdelkov, izmed kterih so pervi trije najimenitniši; v pervem je govorjenje o tem, kako se je osnovalo slovansko pismo in slovanska božja služba; v drugem, kako sta slovansko slovstvo in božja služba slovanska po obredu rimsko-katoliškem z glagoliškimi pismeni propadala; v tretjem pa, kako sta slovansko slovstvo in slovanska služba božja po obredu pravoslavnem s cirilskimi pismeni krepko napredovala, kar mora vsakega vernega Slovena jako zanimati. Pisana je knjiga v hrovaško-slovenskem jeziku, ki je pa v oblikah tako zasuknjen po drugih narečjih, da ga za silo morejo umeti tudi ostali Sloveni. Šteje 176 strani in velja 70 nkr.

P. T. Šafařik's **„Geschichte der südslavischen Literatur"**. Aus dessen handschriftl. Nachlasse herausgegeben von J. Jireček. II. Illirisches und kroatisches Schriftthum. Prag Tempsky, 2865. — Pod tem naslovom je ravno kar prišel na svitlo II. del Šafařikove zgodovine jugoslovanskega slovstva; sestava je popolnoma enaka pervemu delu, ki govorí o slovenski pismenosti. V pervem razdelku govorí o ilirskih pisateljih od XII. stoletja do 1835 v kronologičnem redu in popisuje nam njih življenje; potem so po obsegu razverščeni njih spisi s kratkim presojilom; v drugem razdelku je govorjenje o hrovaških pisateljih (ki so pisali v provincijalnem narečji) in njih delih. Ta knjiga nam podaja veren obraz slovstvene delavnosti naših sosedov na jugu in je neogibno potrebna vsacemu, kdor se na tanko želí seznaniti z jugoslovansko literaturo, kako se je razvijala in razraščala od najstarših časov do svojega prerojenja l. 1830—35. Knjiga, prelepo tiskana šteje 367 strani in veljá 3 gld. 40 nkr.

Die Zukunft. Wochenschrift für politische, nationale nnd volkswirthschaftliche Interessen. — **Že dolgo od vseh južnih Slovanov željno pričakovani politični časnik v prestolnem mestu je začel 19. novembra pod gori naznanjenim imenom kot tednik na svitlo izhajati. Da-si ravno bi bil kot dnevnik**

dnevnik mnogim in različnim potrebam slovanskega naroda v Avstriji boljše ustrezal, vendar moramo tudi tedenski list s toliko večim veseljem pozdraviti, ker se hode prej ali pozneje iz njega dnevnik razvil, kakor ga je nam Slovanom živa potreba, da zastopa v središču avstrijanske deržave naše zadeve in z moško besedo odbija obilne napade sovražne dunajske žurnalistike na narod slovanski. Kakor se vidi že pervemu listu, dobili smo v njem prav spretnega zagovarjavca naših pravic. Izdajatelj mu je slavnoznani politični pisatelj g. žl. Delpiny, vrednik naš rojak L. Leskovec. Izhaja ta list za zdaj vsak teden v posameznih vezkih, vsaj dve poli obsegajočih, in velja do novega leta 1 gld. 70 nkr. s poštnino vred. Polletna cena mu je 6 gld., četertletna 3 gld. — Na nas Slovanih je sedaj, da pokažemo svetu, da nismo še omerznili za vsako narodno početje; podpirajmo in razširjajmo torej ta imenitni list iz vseh moči, da se nam kmalo iz tednika razvije dnevnik.

Književnik, časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti, končal je s svojim četertim zvezkom svoj pervi tečaj in slavno doveršil svojo nalogo. S posebno skerbjó je obdeloval polje jezikoslovno in zgodovinsko; tudi kritika je bogato obrodila. Ne gledé na osebo, ki je delo na svitlo dala, in brez ozira na mesto njegove izdave, presojajo se v Književniku z moško besedo mnogi slovstveni izdelki po njih prednostih in nedostatkih; naj bi v tej zadevi posnemali Književnika tudi vsi slov. presojevavci vsaj pri naznanjevanji posameznih del; prava objektivna kritika je pri nas še bela vrana. Želimo „Književniku“ tudi v novem letu najboljši vspeh; naj bi se vendar včasi tudi na nas Slovence ozerl!

* Hrovaškega časnika za mladež „Bosiljak“ imenovanega, prišel je 20. nov. 2. list na svitlo, tretji izide proti koncu tekočega mesca. Kakor pervi oskerbljen je tudi drugi list s prav mnogoverstnim in zanimivim berilom in vreden vse podpore jugoslovanske mladine. Naj si pridobí po svojem bogatem obsegu tudi med slovensko mladino in drugimi domorodci prav obilno čitateljev. Vrednik mu je znani horvaški pisatelj J. Filipović; cena je listu za pol leta 1 gld. — Tudi med Slovenci dobro znani hrovaški časnik „Glasonoša“ je začel 19. novembra na Dunaju izhajati, kamor se je njegov izdajatelj in vrednik preselil. Cena mu je na Dunaju, kjer izhaja v enaki obliki in z lepšimi slikami, za pol leta 4 gld. 50 nkr. — Naj ga podpirajo vsi prijatelji lepoznanske književnosti.

* Predposlednje „Novice“ so nam naznanile kopo slovstvenih novic; izšle so: Pesmi, zložil Simon Jenko, v Giontinijevi zalogi in drugi zvezek „gledišnih iger“, ki obsega veselo igro: „Domači prepir“, poslovenil J. Zabukovec; nadjamo se, da nam kmalo dojdejo une in ta. — Sloveči slovenski skladavec dr. Ben-

jamin Ipavec je doveršil kratkočasno spevoigro „Tičnik“ in jo poslal ljubljanski čitavnici, da jo spravi na oder. — Bogato obdarovana slovenska pisateljica gospa Luiza Pesjakova je dodelala poleg nemškega izvirnika veselo igro „Strup“ za ljublj. čitavnico. Slava jej! — Od gimn. učitelja g. J. Pajka v Kranju izide nam v kratkem mala nabira serbskih narodnih pesem, z latinico tiskanih, s potrebno razlago. Dobro se bode zašla slovenski dijaški mladini.

* Pervi vezek IV. šestke „Cvetja iz dom. in tujih logov“, ki bode obsegal začetek prekrasnega slovanskega romana „Kirdžali“, je že v tiskarnici, da nam proti koncu tekočega mesca na svitlo izide. Z živimi barvami in s prečudno vernostjo se nam slika v tej obširno razpleteni pripovedki djanje in prizadeve slovanskega naroda ob spodnji Donavi. Spisal je to zanimivo pripovedko slavnoznani poljski romanopisec Mih. Čajkovski, poslovenil pa, kakor se bodo g. bravci že iz pervega vezka prepričali, prav izverstno g. L. Podgoričan.

Vabilo na naročbo

„slovenskega Glasnika“.

Z novim letom prične „**slovenski Glasnik**“ svoj osmi tečaj. S ponižnim vabilom se torej obrača do vseh prijateljev slovenske književnosti, da mu pritekó v novem letu s prav obilnim naročilom na pomoč. Verstila se bode v njem z drugimi lepoznanskimi rečmi bogata zaloga prav zanimivih novel in pripovedek, izvirnih in poslovenjenih, od raznih slovenskih pisateljev; zraven se bode pa tudi podučno in narodsko polje z vso skerbjó obdelovalo, da ustreže v novem letu „Glasnik“ vsem častitim bravcem s prav prijetnim berilom.

Oblika in cena mu ostane, kakor doslej; veljal bode v Celovcu za vse leto 2 gld. 70 nkr. (polletno 1 gld. 35), drugej s poštnino vred 3 gld. (polletno 1 gld. 50); učenci gimnazijalnih in realnih šol pa morejo vsacih 10 iztisov, pod enim naslovom prejemanih, po znižani ceni polletno za 12 gld. dobivati. Naročilni denarji naj se pošiljajo naravnost vredništvu „slov. Glasnika“ ali z naročnino za „slov. Prijatla“ vred. Naj najde naš edini lepoznanski list pri vseh rodoljubnih Slovencih obilno podpore, da bode tudi dalje, kakor doslej, podpora slovenski literaturi in slovenskim pisateljem!

V Celovcu 1. decembra 1864.

A. Janežič, vrednik.

Vabilo na naročbo „Cvetja“.

Po želji, od mnogo strani razodeti, začne **„Cvetje iz domačih in tujih logov“** z novim letom zopet na svitlo izhajati. Pripravljena so za izdavo ali se še pripravljajo razna dela lepoznanska, izvirna ali poslovenjena; najpred izidejo: poljski roman „Kirdžali“ od M. Čajkovskega, A. Umekove „Pesme“ (mnoge med njimi še nikjer ne natisnjene); ruski roman Gogolov „Taras Bulba“, Pellikova tragedija „Tomaž Mor“, M. Valjavčeve „Poezije“ i. t. d. Gradivo je mnogoverstno in jako zanimivo; naj najde torej podpore po vseh stranéh naše domovine!—Izhajalo bode, kakor doslej, vsacih 6—8 tednov v posameznih zvezkih, pet pol debelih; naročilna cena vsacemu zvezku (brez poštnine) je 25 nkr. in se bode plačevala o prejemi vsake knjižice; kdor hoče pa vseh 6 vezkov IV. šestke (zv. 22.—27.), poštnine prostih, na ravnost po pošti prejemati, ta naj pošlje za nje 1 gld. 80 nkr. Nabiravcem naročnikov se daje vsak 11. iztis po verhu.

Pri tej priložnosti dajemo na znanje, da je še vseh dosedanjih vezkov nekaj iztisov na prodaj, namreč:

I. versta (zv. 1—9): a) Šiljerjev **„Viljem Tell“**, poslovenil Fr. Cegnar po 80 nkr. — b) Platonov **„Kriton in Apologija“**, poslovenil J. Božič, 30 nkr. — c) **„Babica“** od B. Nemcove, poslovenil Fr. Cegnar po 1 gld. in d) Ksenofontovi **„Spomini na Sokrata“**, posl. L. Hrovat, po 54 nkr. — Cela I. versta veljá 2 gld. 24 nkr. (brez Ksenof. „Spominov“ pa 1 gld. 80 nkr.)

II. Šestka (zv. 10—15): a) G. Krekov **„Na sv. večer“**, v 3 spevih po 24 nkr. — b) Virgiljevo **„Poljedelstvo“**. posl. J. Šubic po 40 nkr. — c) Sofoklov **„Ajant“** posl. M. Valjavec po 36 nkr. — d) **„Kitica Andersenovih pravljic“**, posl. Fr. Erjavec, po 30 nkr. — e) **„Veronika deseniška“** v 15 spevih od J. Frankolskega po 36 nkr. in f) A. Umekov **„Ciril in Metod“** po 24 nkr. — Cela II. šestka velja 1 gld. 50 nkr.

III. Šestka (zv. 16—21): a) Povest **„Alvaredova družina“** posl. J. Parapat po 50 nkr. — b) Bilčevi **„Pervenci“** po 50 nkr. — c) Lermentov **„Ismael-bej“**, posl. Vesnin, po 30 nkr. in d) Chocholovškova pripovedka **„Agapija“**, posl. L. Podgoriški, po 30 nkr. — Cela III. šestka po 1 gld. 50 nkr. — Cena vsem naznanjenim 21 vezkom vkup je 4 gld. 40 nkr., brez „Spominov“ pa 4 gld. a. v.

Dalje se vtegnejo dobiti: a) Šiljerjeva **„Marija Stuart“**, posl. Cegnar, po 80 nkr.; b) Janežičev **„Cvet slov. poezije“**, po 50 nkr.; c) J. Marnova **„staroslovenska slovnica“**, po 48 nkr.; d) Fr. Erjavčevo **„Živalstvo“** po 75 nkr. in e) J. Tušekovo **„Rastlinstvo“** po 65 nkr.

Vabijo se na obilno naročbo vsi čast. slov. rodoljubi; sosebno pa naj blagovolijo na to lepoznansko delo naročnike nabirati sl. slovenske čitavnice, č. gg. učitelji in pa domordna dijaška mladina srednjih in viših šol sama med seboj; naročila naj se pošiljajo vredništvu slov. Glasnika v Celovcu.

V Celovcu 1. decembra 1864. Vredništvo „slov. Glasnika“.

Listnica.

J. P. v L. Le pošljite. G. M. T. v Z. Hvala. G. J. Š. v G. Lepa hvala za poslane besede za slovar.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.